

**DELHI UNIVERSITY
LIBRARY**

DELHI UNIVERSITY LIBRARY

Cl. No.

Ac. No

Date of release for loan

This book should be returned on or before the date last stamped below.
An overdue charge of 5 Paise will be collected for each day the
book is left overtime

Madras University Sanskrit Series No. 11.

GENERAL EDITOR : DR. C. KUNHAN RAJA

Sarasvatīkaṅṭhābharāṇa

OF

Bhojadeva

EDITED BY

T. R. CHINTAMANI, M.A., PH. D.

*Senior Lecturer in Sanskrit
University of Madras*

UNIVERSITY OF MADRAS

1937

[Price Rs. 6/4-]

PRINTED AT
ANANDA PRESS, MADRAS.

मद्रपुरीयविश्वविद्यालयसंस्कृतग्रन्थावलि: ११.

सरस्वतीकण्ठाभरणम्

भोजदेवप्रणीतम्

संपादकः

ति. रा. चिन्तामणिः

मद्रपुरीयविश्वविद्यालयः

१९३७

मूल्यम् रु. १.]

TABLE OF CONTENTS

Foreword	...	...	...	...	vii
Preface	...	...	...	...	ix
Text of the Sarasvatīkaṇṭhābharṇa	...	...	...	...	1-288
Appendix I	...	...	...	...	289
Appendix II	...	...	...	...	511

FOREWORD

The *Sarasvatīkaṇṭhābhāṣya* of Bhoja which is now published as No. 11 in this series is one of the most important works in the field of Sanskrit Grammar and can safely be placed next to the *Aṣṭādhyāyī* of Pāṇini. At one time it must have been very popular and must have been held in very high esteem by scholars. The work is profusely quoted by Nārāyaṇa Bhaṭṭa in his *Prakriyāśarvasva*, which is a commentary on Pāṇini's *Aṣṭādhyāyī*. But at some stage the work ceased to be current, perhaps due to the popularity of Bhaṭṭoji Dīkṣita's *Siddhāntakaumudī* (another commentary on Pāṇini's *Aṣṭādhyāyī*) with its many commentaries and commentaries on commentaries, which dominated the field of Sanskrit Grammar in recent years. The work itself was not known till very recently except through citations. Manuscripts of the work were recently discovered, all in Malabar.

The work is very similar to the *Aṣṭādhyāyī* of Pāṇini. It consists of eight *Adhyāyas*, each *Adhyāya* being divided into four *Pādas*, exactly on the model of Pāṇini's work. It is in the form of *sūtras* and there are over 6,000 *sūtras* on the whole. There is a commentary on these *sūtras* by Daṇḍanātha Nārāyaṇa. Two incomplete manuscript copies of this commentary have been discovered, one belonging to the Palace Library in Trivandrum and the other belonging to the Government Oriental Manuscripts Library, Madras.

The *Aṣṭādhyāyī* of Pāṇini has the *sūtra* "Uṇādayo bahulam" (3—3—1). But the *Uṇādis* themselves do not form part of the *Aṣṭādhyāyī*. Bhoja incorporates the *Uṇādis* into

his Grammar and they form the first three Pādas in the second Adhyāya. The Uṇādis of Bhoja with the commentary of Daṇḍanātha Nārāyaṇa have already been published in this series as No. 7, Part 6. The Phitsūtras too are incorporated into the Grammar of Bhoja, being sūtras 110 to 196 in the third Pāda of the eighth Adhyāya (Cf. Appendix I, pp. 501-503).

The sūtras of Bhoja with the commentary of Daṇḍanātha Nārāyaṇa were published for the first Adhyāya as No. 117 of the Trivandrum Sanskrit Series in 1935. It is put as Part I of the work ; but later Parts have not yet been issued. The present edition contains only the sūtras, but it is complete. There is an alphabetical index of the sūtras given at the end of the text. Appendix I will give a comparative idea between the Grammar of Bhoja and the Grammar of Pāṇini. Considering the scarcity of manuscript material, a better edition than this cannot be expected.

UNIVERSITY OF MADRAS, }
12th October, 1937. }

C. KUNILAN RAJA,
Reader in Sanskrit.

PREFACE

This edition of the *Sarasvatikaṇṭhābharapa* of Bhojadeva is based on the following manuscripts.

1. A copy of the text of the sūtras alone, found in the Government Oriental Manuscripts Library, Madras, R. No. 3279 and designated A. The manuscript is complete but is full of errors.

2. An incomplete copy of the text with the commentary of Daṇḍanātha Nārāyaṇa, extending up to the middle of the first pāda of the fourth Adhyāya and deposited in the Government Oriental Manuscripts Library, Madras, R. No. 4179 and designated B.

3. Another incomplete copy of the text and commentary of Daṇḍanātha Nārāyaṇa, extending up to the end of the 7th Adhyāya, deposited in the Adyar Library and designated C. This is a transcript from the copy of the work now found in Palace Library, Trivandrum.

In addition to these, a fragment of the commentary of Daṇḍanātha Nārāyaṇa and a transcript of the *Sarasvatikaṇṭhābharapasūtras*, prepared from the original palm leaf manuscript, from which the copy of the text in the Government Oriental Manuscripts Library was prepared, was placed in my hands by my friend Mr. M. Ramakrishnakavi, M. A. This was helpful in checking the readings found in the Madras transcript. With the aid of these manuscripts and with the aid of the *Aṣṭādhyāyī*, the *Vārtikas*, the *Mahābhāṣya* and the *Kāśīkāvṛtti*, the present edition of Bhoja's sūtras has been prepared.

5. The system of the Kātantra, represented by the sūtras of Śarvavarman with the commentary of Durgasiṃha.

6. The system of Hemacandra, represented by the Śabdānuśāsana, the Dhātuvṛtti, the Uṣādivṛtti etc., all by Hemacandra.

7. The system of Jainendra, represented by the sūtras of Jainendra and its commentary.

8. The Mugdhabodha system of grammar, founded by Bopadeva.

9. The Sārasvata system of grammar represented by the sūtras, with the commentary of Anubhūtiśvarūpācārya and Dhātupāṭha of Candraprabha.

10. The system represented by Padmanābha and known as the Saupadma system and ;

11. The system of Jumarānandin, known as the Jumarā Vyākaraṇa.

We hear of other systems of Grammar, known as the Aindra system, that of Kāśakṛtsna and that of Āpiśali.

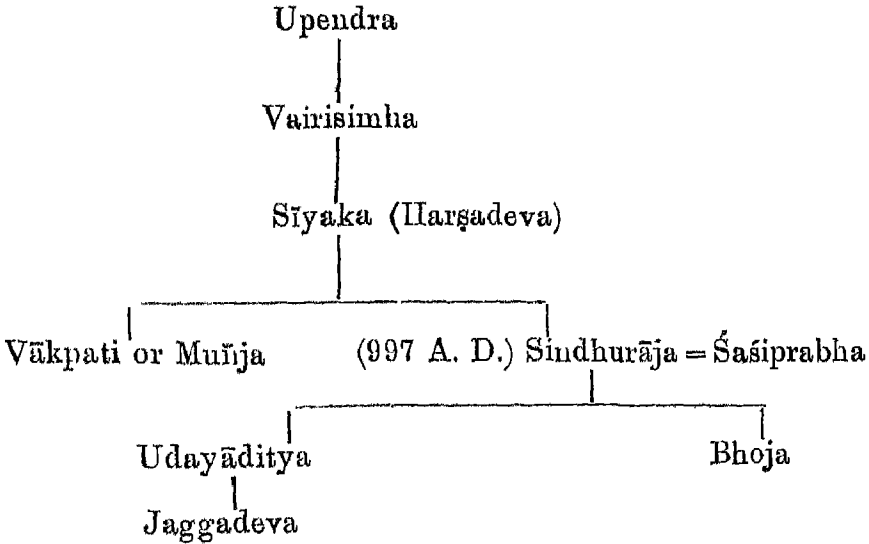
Of these, we are all familiar with systems 1 and 2. The third is represented by a single manuscript of the work, now in Cambay. Vardhamāna in his Gaṇaratnamahodadhi calls this Viśrānta Vidyādhara Vyākaraṇa.¹ The author Vāmana, was in all probability the joint author of Kāśikāvṛtti. The sūtras of Śākatāyana, we are all familiar with, but his Amoghavṛtti has not yet seen the light of printing. Representative works belonging to other systems have already been published.

---

1. See Gaṇaratnamahodadhi, Eggeling, p. 2.

To these systems of Sanskrit Grammar, we have now to add the system of Bhoja, which is no less important.¹ The system of Bhoja was inaugurated by Bhoja in his *Sarasvatikaṇṭhābharana*, followed up in the *Hṛdayahāriṇī* by Daṇḍanātha Nārāyaṇa and given a really important status by later grammarians like the author of *Daiva* and *Puruṣakāra*, the author of the *Prakriyāsarvasa*, the author of the *Śabdasāmrajya*, and a host of other writers, including Mād'hava, the author of the *Dhātuvṛtti* and Vardhamāna, the author of the *Gaṇaratnamahodadhi*.

Bhoja is generally supposed to have lived in the 11th century A. D. Inscriptions of this king are found up to the year 1062 A. D. How long he lived after, we do not know. He was the king of Dhārū and belonged to the Paramāra rulers of Mālwa. The following is the genealogy of Bhoja as far as could be gathered from the available material.

1. This too has been referred to by Vardhamāna in the *Gaṇaratnamahodadhi* thus—भोजः सरस्वतीकण्ठाभरणकर्ता.

Sciences :—Samarāṅgaṇasūtradhāra, Śālihotromaya.

Śaiva :—Tattvaparakāśa.

Dhanurveda :—The Kodaṇḍamaṇḍana was caused to be written by Bhoja.

Music :—The name of the work is not known, but the name is conjectured to be "Gītāprakāśa" by some.

A word with regard to the Sarasvatīkaṇṭhābharāṇa, the Grammatical work. The plan adopted by Bhoja seems to have been this : He wanted to incorporate into the text of the sūtras all the improvements and modifications to Pāṇini's Grammar suggested by Kātyāyana, Vyāḍi, Patañjali, Vāmana and Jayāditya and other writers. He has succeeded to a remarkable extent in this attempt. The grammar of the Classical Sanskrit was his main theme, though particulars of Vedic grammar are also spoken of. Into the body of the sūtras, he has incorporated the Vārtikas, the Uṇādi-sūtras, the Gaṇapāṭha, the Paribhāṣas, the Phit-sūtras, important additions found in the bhāṣya and the Kāśikā etc. The extent to which these have been incorporated has been indicated in Appendix I.

The first Adhyāya of the Sarasvatīkaṇṭhābharāṇa with the commentary of Daṇḍanātha Nārāyaṇa was recently published in the Trivandrum Sanskrit series. In certain places the text of the Trivandrum edition differs from the present one. Other differences are noticeable in works which cite the sūtras of the Sarasvatīkaṇṭhābharāṇa. These are discussed fully in a paper that I have contributed to the Annals of the Madras University Oriental Research Institute.

सरस्वतीकण्ठाभरणम् ॥

महाराजाधिराजभोजप्रणीतम्
प्रणम्यैकात्मतां यातौ प्रकृतिप्रत्ययाविव ।
श्रेयःपदमुपेशानौ पदलक्ष्म प्रचक्ष्महे ॥

अ इ उ ण् ॥ क ल क् ॥ ए ओ ङ् ॥ ऐ औ च् ॥ ह य व र द् ॥ ल ण् ॥
अ म ङ ण न म् ॥ झ भ ञ् ॥ घ ढ ध ष् ॥ ज ष ग ङ द श् ॥ ख फ छ ट
थ च ट त न् ॥ क प य् ॥ श ष स र् ॥ ह ल् ॥

सिद्धिः क्रियादेः लोकात् ॥ १. १. १ ॥
भूवादिः क्रियावचनो^१ भ्रातुः ॥ १. १. २ ॥
सुलुम्पादिश्च ॥ १. १. ३ ॥
सनाद्यन्ताश्चाणिङः ॥ १. १. ४ ॥
कर्णवधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् ॥ १. १. ५ ॥
कृत्तद्धितश्फल्ग्याफ्युङः ॥ १. १. ६ ॥
समासानुकरणनिपाताश्च ॥ १. १. ७ ॥
तदुभयं विकरणविभक्ती च प्रत्यये प्रकृतिः ॥ १. १. ८ ॥
ततो विधीयमानः सनादिराकपः प्रत्ययः ॥ १. १. ९ ॥
संस्यादिराशानचो विकरणः ॥ १. १. १० ॥
तव्यादयः प्राक्किपः कृतः ॥ १. १. ११ ॥
प्राङ्णवुलः कृत्याः ॥ १. १. १२ ॥
शतृशानचौ सत् ॥ १. १. १३ ॥
कक्तवत् निष्ठा ॥ १. १. १४ ॥
प्राङ्जितीयाणादयः तद्धिताः ॥ १. १. १५ ॥
तरत्तमपौ घः ॥ १. १. १६ ॥

१. A. वाचिनो
२. A. सुसु-
३. A. करणे

४. A. विभक्ति
५. A. स्वादि-
६. A. प्राग्दीव्य-

- बहुगणवतुर्दंतयश्च संख्याः ॥ १. १. १७ ॥
 अध्यर्धार्धपूर्वपूर्णाः समासकान्विधौ ॥ १. १. १८ ॥
 तिङ् सुपो विभक्तिः ॥ १. १. १९ ॥
 तिङ्गं त्रीणि त्रीणि प्रथममध्यमोत्तमाः ॥ १. १. २० ॥
 सुपां प्रथमाद्वितीयानृतन्याचतुर्थीपञ्चमीषष्ठीसप्तम्यः ॥ १. १. २१ ॥
 तान्येकवचनद्विवचनबहुवचनान्येकशः ॥ १. १. २२ ॥
 भनाम्लादेशाः परस्मैपदानि ॥ १. १. २३ ॥
 तडानास्त्वात्मनेपदानि ॥ १. १. २४ ॥
 विभक्तयन्तं पद्म ॥ १. १. २५ ॥
 कृद्विधौ सप्तमीस्थसुपपक्षम् ॥ १. १. २६ ॥
 समासे प्रथमानिर्दिष्टसुपसर्जनम् ॥ १. १. २७ ॥
 अषष्ठ्येकविभक्तिं चापूर्वनिपाने ॥ १. १. १८ ॥
 तत्पुरुषः समानाधिकरणः कर्मधारयः ॥ १. १. २० ॥
 तद्धितार्थादौ संख्यापूर्वो द्विगुः ॥ १. १. ३० ॥
 आख्यातं साव्ययकारकविशेषणं वाक्यम् ॥ १. १. ३१ ॥
 क्रियानिमित्तं कारकम् ॥ १. १. ३२ ॥
 स्वतन्त्रः कर्ता ॥ १. १. ३३ ॥
 तस्य प्रयोजकोऽनुकूलो वा हेतुश्च ॥ १. १. ३४ ॥
 समानधातौ कर्मणा तुल्यकर्मक्रियः कर्मकर्ता ॥ १. १. ३५ ॥
 दुहित्पचयोः सकर्मकक्रियश्च ॥ १. १. ३६ ॥
 कचित्करणेन ॥ १. १. ३७ ॥
 कर्तुरीप्सिततमं कर्म ॥ १. १. ३८ ॥
 तथायुक्तं चानीप्सितम् ॥ १. १. ३९ ॥
 अकथितं च ॥ १. १. ४० ॥
 क्रियाविशेषणकालभावगन्तव्याध्वदेशाश्च ॥ १. १. ४१ ॥
 गतिज्ञानप्रत्यवसानार्थशब्दक्रियाकर्मकश्रुद्दृशीनामणि कर्ता स षौ ॥ १. १.

१. B. इति संख्या

२. A. देशः

३. A. कर्मकक्रिया

४. A. omits कर्म

५. A. कर्म -

६. मधिकर्ताणौ

- हृकोर्वा ॥ १. १. ४३ ॥
 दृश्यमिवाद्योरात्मने पदे ॥ १. १. ४४ ॥
 ननीरवाद्यदिहाशब्दाय क्रन्दाम् ॥ १. १. ४५ ॥
 वहेरनियन्तृकर्तृकस्य ॥ १. १. ४६ ॥
 भक्षरहिंसार्थस्य ॥ १. १. ४७ ॥
 अधिशीङ्गस्थासामाधारः ॥ १. १. ४८ ॥
 उपान्वध्याङ्चसः ॥ १. १. ४९ ॥
 उपवसरभोजनार्थस्य कालः ॥ १. १. ५० ॥
 अभिनिविशां वा ॥ १. १. ५१ ॥
 दिवः करणम् ॥ १. १. ५२ ॥
 क्रुधद्रुणोरुपसृष्टयोः संप्रदानम् ॥ १. १. ५३ ॥
 यजेश्च कर्मणः करणत्वे ॥ १. १. ५४ ॥
 साधकतमं करणम् ॥ १. १. ५५ ॥
 कर्मणा क्रियया वा यमभिप्रैति स संप्रदानम् ॥ १. १. ५६ ॥
 रुच्यर्थानां प्रीयमाणः ॥ १. १. ५७ ॥
 श्लोघहुङ्गस्थाशपां श्लेष्यमानः ॥ १. १. ५८ ॥
 धारेरुत्तमर्णः ॥ १. १. ५९ ॥
 स्पृहेरीप्सितो वा ॥ १. १. ६० ॥
 क्रुधद्रुहेर्ष्यासूयार्थानां यं प्रति कोपः ॥ १. १. ६१ ॥
 राधीक्ष्योर्थस्य विप्रश्नः ॥ १. १. ६२ ॥
 प्रत्याङ्गभ्यां श्रुवःपूर्वस्य कर्ता ॥ १. १. ६३ ॥
 अनुप्रतिगुणश्च ॥ १. १. ६४ ॥
 ध्रुवमपायेऽपादानम् ॥ १. १. ६५ ॥
 जुगुप्साविरामप्रमादाथानाम् ॥ १. १. ६६ ॥
 भीत्रार्थानां भयहेतुः ॥ १. १. ६७ ॥
 पराजेरसोढः ॥ १. १. ६८ ॥
 वारणार्थानामीप्सितः ॥ १. १. ६९ ॥
 अन्तर्धैयैनावर्शनमिच्छति ॥ १. १. ७० ॥

- आख्यातोपयोगे ॥ १. १. ७१ ॥
 जनिकर्तुः प्रकृतिः ॥ १. १. ७२ ॥
 भुवः प्रभवः ॥ १. १. ७३ ॥
 कर्तृकर्मन्तरितक्रियाधारोऽधिकरणम् ॥ १. १. ७४ ॥
 संबोधनप्रथमान्तमामन्त्रिनम् ॥ १. १. ७५ ॥
 तदेकवचनं संबुद्धिः ॥ १. १. ७६ ॥
 सनादिद्विरुक्तौ पूर्वोऽभ्यासः ॥ १. १. ७७ ॥
 द्वयमभ्यस्तम् ॥ १. १. ७८ ॥
 जक्षादयश्चाशासः ॥ १. १. ७९ ॥
 इग्यणः संप्रसारणम् ॥ १. १. ८० ॥
 अदेङ्गुणः ॥ १. १. ८१ ॥
 वृद्धिरादैच् ॥ १. १. ८२ ॥
 वृद्धिर्येष्वामादिस्तद्वृद्धम् ॥ १. १. ८३ ॥
 हलो मिथः श्लिष्टाः संयोगः ॥ १. १. ८४ ॥
 अलोऽन्त्यापूर्वं उपधा ॥ १. १. ८५ ॥
 अन्त्याजादिष्टिः ॥ १. १. ८६ ॥
 टिन्मिथिकदादिः प्रकृतिप्रत्ययांश आगमः ॥ १. १. ८७ ॥
 अदर्शनं लोपः ॥ १. १. ८८ ॥
 प्रत्ययस्य श्लुक्श्लुलुपः ॥ १. १. ८९ ॥
 अण्मात्रिको ह्रस्वः ॥ १. १. ९० ॥
 द्विमात्रो दीर्घः ॥ १. १. ९१ ॥
 त्रिमात्रः प्लुतः ॥ १. १. ९२ ॥
 उच्चैरुदात्तः ॥ १. १. ९३ ॥
 नीचैरनुदात्तः ॥ १. १. ९४ ॥
 समाहारः स्वरितः ॥ १. १. ९५ ॥
 तस्यादित उदात्तमर्धह्रस्वम् ॥ १. १. ९६ ॥
 ह्रस्वं लघु ॥ १. १. ९७ ॥
 संयोगे गुरु ॥ १. १. ९८ ॥

दीर्घं च ॥ १. १. ९९ ॥

मुखनासिकावचनोऽनुनासिकः ॥ १. १. १०० ॥

तुल्यस्थानस्य प्रयत्नः सवर्णः ॥ १. १. १०१ ॥

नाज्जलौ ॥ १. १. १०२ ॥

अं इत्यनुस्वारः ॥ १. १. १०३ ॥

अः इति विसर्जनीयः ॥ १. १. १०४ ॥

ईदृक्देहिचचनं प्रगृह्याम् ॥ १. १. १०५ ॥

अम् अमी ॥ १. १. १०६ ॥

निपातः केवलाजनाङ्क ॥ १. १. १०७ ॥

आत् ॥ १. १. १०८ ॥

संशुद्धावितो वा ॥ १. १. १०९ ॥

अञ् ॥ १. १. ११० ॥

ऊं वास्य ॥ १. १. १११ ॥

सर्वविश्वानुभोभयौ इतरङ्गनमा इतरान्यतरान्यत्वौ समसिमौ नेमश्च सर्व-
नामानि ॥ १. १. ११२ ॥

त्यत्तद्यदेतददसिदमेकद्वियुष्मदस्मद्भवतुकिमश्च ॥ १. १. ११३ ॥

पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापराधराणि व्यवस्थायाम् ॥ १. १. ११४ ॥

स्वमङ्गातिभ्रनाख्यायाम् ॥ १. १. ११५ ॥

अन्तरमपुरिबहिर्योगोपसंख्यानयोः ॥ १. १. ११६ ॥

प्राग्नीश्वरान्निपाताः ॥ १. १. ११७ ॥

असत्वे च वाहाह्वैवैधंनूनशश्वत्सूपत्कूपत्कुपिषेञ्चेषण्कश्चिद्यत्रनहहन्तेमाकिर्न-
किर्ममाहूननैन्नहयः ॥ १. १. ११८ ॥

वावत्वावत्वेतुवैन्वैलुवैश्रौण्डौषद्रूपद्रुषाङ्गिद्रुपाद्रुप्याद् फद्रुलंबडधात्स्वधास्वा-
हालञ्चनहयः ॥ १. १. ११९ ॥

१. A. उवास्य.

२. A. अनुभेभयौ.

३. मख्याति.

४. A omits कूपत्.

५. A. हन्ता.

६. A omits न.

अ. १. पा. १. सू. १२०]

भोजविरचितम्

अथोमथोनोभोभगोऽघोहेहोहोऽहोआहोउताहोदाहीहहहय्ययवेऽररंऽररंऽन्व-
ननचः ॥ १. १. १२० ॥

शुकंसुकंसुकंअहिनुकंनहिकंऊहुंउजूसुजूकंहंकिंहिंअत्कदिञ्चिखिवत्खिदुतघततु-
नचः ॥ १. १. १२१ ॥

यञ्चकञ्चनकिमुतकिलकिंकिंलकिंस्विदुतखिदाहांस्विद्वहह्नहधंनवैनयान्यादन्यत्र
शबथकिंविषुपशुखलुयदिनामपदुतप्रत्युनयदाजातुयदयः ॥ १. १. १२२ ॥

यथाकथाचयथातथापुदधंपरायाघत्तावद्विष्टयार्मयामिनामसोऽगिह्नहामाम्नमंसत्रा-
साकंसार्धमीमास्सीमामितयः ॥ १. ३. १२३ ॥

अहंशुभंरुतपर्यामयेनतेनंचिरेणतेमंचिरायाह्यार्याचरादकस्मात्स्विभ्याभ्यान्पश्य-
मभैकपदे 'प्रप्रप्राह्वेतौरात्रांवेलायामित्यादयः'मुपप्रतिरूपाः ॥ १. १. १२४ ॥

अस्तिनास्त्यस्यसिचिद्यनेभवत्येहिब्रूहिभन्येशक्तेऽस्तुभवतुपूर्थेतेभ्यासाहवर्तेतेन-
वर्ततेयातिनयातिपश्यपश्यतादहादक्तातक्तादयः तिङ्प्रतिरूपाः ॥ १. १.
१२५ ॥

अच्यप्रतिरूपांश्चादयश्च ॥ १. १. १२६ ॥

प्रपरापसमन्ववनिर्दुर्व्याडन्यधिप्रतिपर्युपात्यपिसूदभयः ॥ १. १. १२७ ॥

उपसर्गाः क्रियायोगे ॥ १. १. १२८ ॥

अद्धधातौ ॥ १. १. १२९ ॥

अन्तर्णत्वां किंविधिषु ॥ १. १. १३० ॥

१. A omits हा

९. B. मिमा.

२. A. गङ्ग.

१०. A. केन

३. A. रेग.

११. B. ऽप्रेप्राप्ते.

४. A. नुहिकं नहिककुं . . सुबु.

१२. A. रूपकाः.

B. नुकं नहिकमूं हुमूव्.

१३. A. रूपकः.

५. A. हिंसकत्.

१४. B. पादयश्च.

६. A omits च.

A. रूपकादयश्च

७. A. घु.

१५, १६. B. omits these sūtras.

८. A. मप्या.

- गतयश्च ॥ १. १. १३१ ॥
कारिकां चिन्ताचश्च ॥ १. १. १३२ ॥
ऊर्ध्वर्युरी चाङ्गीकारे ॥ १. १. १३३ ॥
पापिधूसीताल्याताली वेगाली च विस्तारे ॥ १. १. १३४ ॥
वार्त्तालिसेवालीकेवालीकोवास्यालोष्टस्सकालाश्रंसकलाध्वंसकलाशप्रंशकला -
भस्ससामसमसा च हिंसायाम् ॥ १. १. १३५ ॥
गुलुगुधापीडायाम् ॥ १. १. १३६ ॥
अङ्गी विक्री फली फलू विकारे ॥ १. १. १३७ ॥
सजूः सहाथे ॥ १. १. १३८ ॥
वपद् वीपद् औपद् स्वाहा स्वधा संप्रदाने ॥ १. १. १३९ ॥
प्रादुराचिर्गा प्राकाश्ये ॥ १. १. १४० ॥
अनुकरणं चानितिपरम् ॥ १. १. १४१ ॥
आदरानादरयोः सदसती ॥ १. १. १४२ ॥
भूषणेऽलम् ॥ १. १. १४३ ॥
अन्तरपरिग्रहे ॥ १. १. १४४ ॥
कृणमनसी श्रद्धार्थनीघाते ॥ १. १. १४५ ॥
पुरोऽस्तमव्यये ॥ १. १. १४६ ॥
अच्छलगस्यर्थवदिभिः ॥ १. १. १४७ ॥
अदोऽनुपदेशे ॥ १. १. १४८ ॥
तिरोऽन्तर्धौ ॥ १. १. १४९ ॥
छा वा ॥ १. १. १५० ॥
उपाजेऽन्वाजे सामर्थ्याधाने ॥ १. १. १५१ ॥
साक्षाम्भिमथ्या चिन्तां भद्रा रोचनामास्याद्वा प्रौजर्या प्राजरुहा बीजर्या बविज-
रुहा संसर्या चर्चयर्थे ॥ १. १. १५२ ॥

१. A. चिन्ता...श्च.

२. A omits री.

३. A omits वेताली.

४. B. सक.

५. B. शकलामस.

६. A omits समसमसा.

७. A omits औषद्.

८. A. प्रति.

९. A adds वा.

१०. B omits चिन्ता.

११. A and B मास्त्राद्वा.

१२. A. प्रजर्या.

१३. A. शक्यर्थे.

अर्थेऽग्नौर्वशे विकंपने विहसने प्रेतपने शीतं लवणमुष्णमुदकमार्द्रं प्रादुराधिः

नमसश्च ॥ १. १. १५३ ॥

अनस्याधान उरसि मनसि मध्येपदे निवचने ॥ १. १. १५४ ॥

नित्यं हस्ते पाणावुपयमने ॥ १. १. १५५ ॥

प्राध्वं बन्धनाजुकूल्ये ॥ १. १. १५६ ॥

जीविकोपनिषदावौपश्ये ॥ १. १. १५७ ॥

ते प्राग्धातोः ॥ १. १. १५८ ॥

कर्मप्रवचनीयाः ॥ १. १. १५९ ॥

अनुर्हेतुलक्षणे ॥ १. १. १६० ॥

सहार्थे ॥ १. १. १६१ ॥

हीने ॥ १. १. १६२ ॥

उपोऽधिके च ॥ १. १. १६३ ॥

अपपरी वर्जने ॥ १. १. १६४ ॥

आङ् मर्यादाभिविध्योः ॥ १. १. १६५ ॥

लक्षणेऽथंभूताख्यानभागवीप्सासुप्रतिपर्यन्तवः ॥ १. १. १६६ ॥

अभिरभागे ॥ १. १. १६७ ॥

प्रतिः प्रतिनिधिप्रतिदानयोः ॥ १. १. १६८ ॥

अधिपरी अनर्थकौ ॥ १. १. १६९ ॥

सुः पूजायाम् ॥ १. १. १७० ॥

अतिरतिक्रमणे च ॥ १. १. १७१ ॥

अपिः पदार्थसंभावनान्वधसर्गगर्हासमुच्चयेषु ॥ १. १. १७२ ॥

अधिरोश्वरे ॥ १. १. १७३ ॥

कृत्वावा ॥ १. १. १७४ ॥

निपातोऽव्ययम् ॥ १. १. १५५ ॥

खरन्तःसनुतःपुनःप्रातःसायन्नक्तमस्तं वस्तोर्दिवादोषाह्यःदधःकंशयोर्मयश्चनोऽ

ज्ञोविहायसारोदस्यौभूर्भुवस्वस्तयः ॥ १. १. १७६ ॥

१. A omits अग्नौ.

३. B omits उष्णं

२. A. प्रकम्पने.

४. A omits आर्द्रं.

समयानिकषान्तराबहिस्सांप्रातमद्धासत्यमिद्धामुधासृषावृथामिथ्यामियोमिथु -
मिथुनमनिशंसुहुरभीक्षणंमङ्गुहादित्युच्चैर्नीचैरवश्यंसामिसाचयः ॥ १. १.

१७७ ॥

विश्वगन्वगानुषक्ताजग्द्राक्स्नागृधकूपृथग्धिग्विरुग्ज्योङ्गानाक्छनैरीषञ्जोषंतू -
ष्णीकामंनिकामंप्रकामभारादरंवरंपरंचिरंतरसः ॥ १. १. १७८ ॥

नमस्वर्यभूयःप्रायःप्रबाहुंकमार्यहंलंबधलंबलवदतीवसुमुदुण्डुतेसपदिसाक्षात् -
सनात्सनाशुसहसायुगपदुंपाशुपुरतःपुरस्तात्पुरसः ॥ १. १. १७९ ॥

संश्चत्कुविदाधिःप्रौढुरादयश्च ॥ १. १. १८० ॥

कृन्मेजन्तः ॥ १. १. १८१ ॥

फत्वानोऽसुन्कसुनः ॥ १. १. १८२ ॥

तद्धितस्तसादिः प्राग्घणः ॥ १. १. १८३ ॥

अस्तास्यादिः प्राक्प्राशपः ॥ १. १. १८४ ॥

च्चयादिः प्राक्समासान्तेभ्यः ॥ १. १. १८५ ॥

कृत्वोऽर्थः ॥ १. १. १८६ ॥

तसिवतीनानाञ्जशासिजामर्मः ॥ १. १. १८७ ॥

लुङ्गुखस्वरयोरव्ययीभावः ॥ १. १. १८८ ॥

घटादयः आत्मनेपदिनष्पितः ॥ १. १. १८९ ॥

सर्वे मितः ॥ १. १. १९० ॥

जनीजृष्कुंस्त्रजोऽमन्तार्थ ॥ १. १. १९१ ॥

✓दलिबलिस्खलिरणिध्वनिक्षपित्रपयश्च ॥ १. १. १९२ ॥

स्मृ आध्याने ॥ १. १. १९३ ॥

इ भये ॥ १. १. १९४ ॥

नृ नये ॥ १. १. १९५ ॥

१. B. परंपरं

२. A. हक.

३. A. हल्लकं

४. B. प्रद-

५. A. प्रागणः

६. A. तासमः

७. A. omits क्तु

८. A. मयाक्षा.

९. A. omits दलि

१०. B. omits this sūtra.

- श्रा पाके ॥ १. १. १९६ ॥
मारणतोषणनिशामनेषु ज्ञा ॥ १. १. १९७ ॥
कस्पने चलिः ॥ १. १. १९८ ॥
ऊर्जने छदिः ॥ १. १. १९९ ॥
जिह्वोन्मथने लडिः ॥ १. १. २०० ॥
हर्षग्लपनयोर्मदिः ॥ १. १. २०१ ॥
ज्वलह्वलनमोऽनुपसर्गा घा ॥ १. १. २०२ ॥
ग्लक्षावैनवमश्च ॥ १. १. २०३ ॥
नकम्यमिचमः ॥ १. १. २०४ ॥
शम्भ दर्शने ॥ १. १. २०५ ॥
यम्घपरिवेषणे ॥ १. १. २०६ ॥
स्खदिरवपरिभ्यां च ॥ १. १. २०७ ॥
फण गतौ ॥ १. १. २०८ ॥
धातोस्लिङ्शित् सार्वधातुकम् ॥ १. १. २०९ ॥
आर्धधातुकं शेषः ॥ १. १. २१० ॥
संछिद्यौ च ॥ १. १. २११ ॥
लिङ्गाशिषि ॥ १. १. २१२ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः

समाप्तः.

१. A. मुदिः

२. B. वनु.

३. A. लिङ् आशिषि.

श्रीः

अथ द्वितीयः पादः

- आदिरितान्त्येन समध्यः ॥ १. २. १ ॥
उतासवर्गः ॥ १. २. २ ॥
तांतकालः ॥ १. २. ३ ॥
अधिधीयमानोऽण् ससवर्णः ॥ १. २. ४ ॥
वोऽपः ॥ १. २. ५ ॥
अनंशाचिह्नमित् ॥ १. २. ६ ॥
अजुपदेशे ॥ १. २. ७ ॥
हलन्त्यम् ॥ १. २. ८ ॥
किमिटीरतः ॥ १. २. ९ ॥
अविभक्तिशस्तसादौ तु स्तः ॥ १. २. १० ॥
घातोरिर् ॥ १. २. ११ ॥
आदि बिटुडवः ॥ १. २. १२ ॥
षः प्रत्ययस्य ॥ १. २. १३ ॥
सुह्र ॥ १. २. १४ ॥
लशकतद्धिते ॥ १. २. १५ ॥
न चुञ्चुचणचरजाहटीटपक्कवकाम्येषु ॥ १. २. १६ ॥
उभयथोणादिषु ॥ १. २. १७ ॥
खं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा ॥ १. २. १८ ॥

१. B. तात्वत्-

२. A. मानो सवर्णः.

३. A. अनंश-

४. A. कः

५. B. भक्त-

६. A. स्तः

७. A. आदिः

- येन विधिस्तदन्तस्य ॥ १. २. १९ ॥
सुसवार्धदिक्शब्देभ्यो जनपदस्य ॥ १. २. २० ॥
ऋतो वृद्धिमद्विधावयवेभ्यः ॥ १. २. २१ ॥
प्रकृत्यधिकारे महदादिभिः ॥ १. २. २२ ॥
पदाधिकारेऽहन्नादिभिः ॥ १. २. २३ ॥
प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स विहितस्तदादेरपञ्चम्याः ॥ १. २. २४ ॥
छद्रूहणे गतिकारकपूर्वस्यापि ॥ १. २. २५ ॥
न प्रातिपदिकेन ॥ १. २. २६ ॥
यस्मिन्विधिस्तदादाग्रहणे ॥ १. २. २७ ॥
सप्तम्या निर्दिष्टे पूर्वस्य ॥ १. २. २८ ॥
पञ्चम्या परस्य ॥ १. २. २९ ॥
षष्ठ्यान्तस्य ॥ १. २. ३० ॥
ङित् ॥ १. २. ३१ ॥
अन्त्याभावेऽन्त्यसदेशस्य ॥ १. २. ३२ ॥
परस्यादेः ॥ १. २. ३३ ॥
शिदनेकाल् सर्वस्य ॥ १. २. ३४ ॥
टकितावाच्यन्तौ ॥ १. २. ३५ ॥
मिदचोऽन्त्यात्परः ॥ १. २. ३६ ॥
ऋकोऽणोरलौ ॥ १. २. ३७ ॥
निर्दिश्यमानस्यादेशाः ॥ १. २. ३८ ॥
स्थानेऽन्तरतमः ॥ १. २. ३९ ॥
एक इग्रस्वादेशे ॥ १. २. ४० ॥
इको गुणवृद्धी ॥ १. २. ४१ ॥
अचो ह्रस्वदीर्घप्लुताः ॥ १. २. ४२ ॥
स्थानिवदादेशोऽनल्विधौ ॥ १. २. ४३ ॥
अचः परस्मिन् पूर्वविधौ ॥ १. २. ४४ ॥

१ A omits this sūtra.

२. A omits this sūtra.

- न पदान्तद्विर्वचनसवर्णानुस्वारजश्चर्विधिषु ॥ १. २. ४५ ॥
 स्वरदीर्घयलोपेषु लोपः ॥ १. २. ४६ ॥
 वरकिल्लुकिरवोपधात्वेषु ॥ १. २. ४७ ॥
 पूर्वशासिद्धेचासंयोगादिलोपलत्वणत्वेषु ॥ १. २. ४८ ॥
 भाविष्ठादचः पूर्वस्य ॥ १. २. ४९ ॥
 द्विर्वचनेऽचि ॥ १. २. ५० ॥
 णिच्यनित् ॥ १. २. ५१ ॥
 आद्यन्तवदेकस्मिन् ॥ १. २. ५२ ॥
 प्रकृतिवद्वुंकरणम् ॥ १. २. ५३ ॥
 एकदेशविकृतमनन्यवत् ॥ १. २. ५४ ॥
 भूतपूर्वकत्वात्तद्वुपचारः ॥ १. २. ५५ ॥
 भाविनि भूतवद्वुपचारः ॥ १. २. ५६ ॥
 अवयवेऽप्यवयविवद्वुपचारः ॥ १. २. ५७ ॥
 प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम् ॥ १. २. ५८ ॥
 नलुमता प्रकृतेः ॥ १. २. ५९ ॥
 णियकोः ॥ १. २. ६० ॥
 उत्तरपदत्वे चापदादिविधौ ॥ १. २. ६१ ॥
 यथासंख्यमनुदेशः समानम् ॥ १. २. ६२ ॥
 विवक्षातः कारकाणि ॥ १. २. ६३ ॥
 सूत्रे लिङ्गवचनाद्यप्रामाण्यमविवक्षातः ॥ १. २. ६४ ॥
 उपेक्षातोऽधिकारः ॥ १. २. ६५ ॥
 एकयोगनिर्दिष्टानां सह वा प्रवृत्तिः सह वा निवृत्तिः ॥ १. २. ६६ ॥
 एकयोगनिर्दिष्टानामप्येकदेशोऽनुवर्तते ॥ १. २. ६७ ॥
 चानुकृष्टमुत्तरत्र नानुवर्तते ॥ १. २. ६८ ॥
 कचिदनुवर्तते ॥ १. २. ६९ ॥
 अनन्तरस्यविधिः प्रतिषेधो वा भवति ॥ १. २. ७० ॥

१, २. A omits these sūtras.

५. B. सहसा

३. A. चि नित्.

६. A omits भवति.

४. B. नदुपकरणम्

विशेषातिदिष्टः प्रकृतं न बाधते ॥ १. २. ७१ ॥
 अर्थवशाद्विभक्तिविपरिणामः ॥ १. २. ७२ ॥
 समर्थः पदविधिः ॥ १. २. ७३ ॥
 अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ॥ १. २. ७४ ॥
 न घर्णानिनास्नग्रहणेषु ॥ १. २. ७५ ॥
 लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणम् ॥ १. २. ७६ ॥
 प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ॥ १. २. ७७ ॥
 प्रकृतिग्रहणे यद्बलुगन्तस्यापि ॥ १. २. ७८ ॥
 नतिबनुबन्धगणैकाच्चां ग्रहणेषु ॥ १. २. ७९ ॥
 आगमास्तद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ॥ १. २. ८० ॥
 तन्मध्यपतितः तद्ग्रहणेन गृह्यते ॥ १. २. ८१ ॥
 सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य ॥ १. २. ८२ ॥
 न घर्णाश्रयप्रत्ययात्पुगत्वेद्वस्त्वानिघर्णविचालपुग्नस्वटाबाह्योपसंभुद्धिलोपा-
 नाम् ॥ १. २. ८३ ॥
 मतुर्बुविभक्त्युदात्तत्वं पूर्वनिघातस्य ॥ १. २. ८४ ॥
 असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ॥ १. २. ८५ ॥
 नाजानन्तर्ये ॥ १. २. ८६ ॥
 गौणमुख्ययोः मुख्ये कार्यसंप्रत्ययः ॥ १. २. ८७ ॥
 प्रसिद्धे सहचरिते च ॥ १. २. ८८ ॥
 कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे ॥ २. २. ८९ ॥
 कच्चिदुभयगतिः ॥ १. २. ९० ॥
 सिद्धे सत्यारम्भो नियमार्थः ॥ १. २. ९१ ॥
 धातोः स्वरूपग्रहणे तत्प्रत्यये कार्यविज्ञानम् ॥ १. २. ९२ ॥
 नञ्युक्तस्य तत्सदृशे ॥ १. २. ९३ ॥
 उक्तार्थानामप्रयोगः ॥ १. २. ९४ ॥
 निमित्ताभावे नैमित्तिकस्याप्यभावः ॥ १. २. ९५ ॥

१. A omits this sūtra.

४. A omits this sūtra.

२. A. नृप्र-

५. A omits पूर्व.

३. A. आगमाय.

६. A. नञ्-

- सन्नियोगशिष्टानामेकापायेऽन्यतरस्याप्यपायः ॥ १. २. ९६ ॥
 नान्वार्चार्थमाननिवृत्तौ^१ प्रधानस्य ॥ १. २. ९७ ॥
 निरनुबन्धकग्रहणे न सानुबन्धकस्य ॥ १. २. ९८ ॥
 एकानुबन्धकग्रहणे न ह्यनुबन्धकस्य ॥ १. २. ९९ ॥
 नानुबन्धकृतान्पसारूप्यानेजन्तत्वानेकालत्वानि ॥ १. २. १०० ॥
 समासान्तागमसंज्ञाहापकगणनञिर्दिष्टान्यनित्यानि ॥ १. २. १०१ ॥
 उत्सर्गापवादयोरपवादां विधिर्बलवान् ॥ १. २. १०२ ॥
 अपवाद्द्विषये क्वचिदुत्सर्गस्यापि समावेशः ॥ १. २. १०३ ॥
 पुरस्तादपवादा अनन्तरान्विधीन् बाधन्ते ॥ १. २. १०४ ॥
 मध्येऽपवादाः पूर्वान् ॥ १. २. १०५ ॥
 कृद्भासरूपोऽस्त्रियाम् ॥ १. २. १०६ ॥
 यं विधिं प्रत्युपदेशोऽनर्थकः स विधिर्बाध्यते यस्य तु विधेर्निमित्तमेवनासौ बा-
 द्यते ॥ १. २. १०७ ॥
 येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स तस्य बाधकः ॥ १. २. १०८ ॥
 बलवस्त्रियमनित्यात् ॥ १. २. १०९ ॥
 अन्तरङ्गं बहिरङ्गात् ॥ १. २. ११० ॥
 निरवकाशः सावकाशात् ॥ १. २. १११ ॥
 वाणात् प्राकृतम् ॥ १. २. ११२ ॥
 संप्रसारणं संप्रसारणाश्रयं च ॥ १. २. ११३ ॥
 उपपद्विभक्तेः कारकविभक्तिः ॥ १. २. ११४ ॥
 लुगन्तरेभ्यः ॥ १. २. ११५ ॥
 सर्वेभ्यो लोपः ॥ ११६ ॥
 लोपाद्जादेशः ॥ १. २. ११७ ॥
 आदेशादागमः ॥ १. २. ११८ ॥
 आगमात् सर्वादेशः ॥ १. २. ११९ ॥

१. B. चोयान-

२. A. निमित्तौ.

३. B. This is written as part of
the commentary.

४. B. कृद्भास

A कृत्वास.

५. B. रङ्गम्.

६. B. शं

- विप्रतिषेधे परं कार्यम् ॥ १. २. १२० ॥
 सकृद्रतौ विप्रतिषेधे यद्वाधितं तद्वाधितमेव ॥ १. २. १२१ ॥
 पुनः प्रसङ्गविज्ञानात्सिद्धम् ॥ १. २. १२२ ॥
 कचित्पूर्वम् ॥ १. २. १२३ ॥
 नानिष्टार्थां शास्त्रप्रवृत्तिः ॥ १. २. १२४ ॥
 प्रकृतिवृत्ते पुनर्वृत्तावविधिः निष्ठितस्य ॥ १. २. १२५ ॥
 यावत्संभवस्तावद्विधिः ॥ १. २. १२६ ॥
 पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः ॥ १. २. १२७ ॥
 अकृतकारि खल्वपि शास्त्रम् ॥ १. २. १२८ ॥
 कार्यकालं संज्ञापरिभार्षम् ॥ १. २. १२९ ॥
 यथोद्देशं संज्ञापरिभार्षं प्रवर्तते ॥ १. २. १३० ॥
 प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिः ॥ १. २. १३१ ॥
 समुदाये वाक्यपरिसमाप्तिः ॥ १. २. १३२ ॥
 व्याख्यानतो विशेषप्रतिपात्तिः ॥ १. २. १३३ ॥
 अभिधानलक्षणाः कृत्तद्धितसमासाः ॥ १. २. १३४ ॥
 प्रत्ययः परः ॥ १. २. १३५ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

प्रथमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः

समाप्तः

१,२. A adds क्विद्भवति.

३. A. वा च.

४. A omits this sūtra

५. B omits परि-

अथ तृतीयः पादः

- तिजः क्षमायां सन् ॥ १. ३. १ ॥
 कितः संशयप्रतीकारयोः ॥ १. ३. २ ॥
 गुपो गह्वर्यायाम् ॥ १. ३. ३ ॥
 षधेरे दीर्घश्च ॥ १. ३. ४ ॥
 मानो विचारणायाम् ॥ १. ३. ५ ॥
 शान्दानोर्वा ॥ १. ३. ६ ॥
 तुमर्हाविच्छायाम् ॥ १. ३. ७ ॥
 आशङ्गायां च ॥ १. ३. ८ ॥
 नेच्छासनः ॥ १. ३. ९ ॥
 सुपः कर्मणः काम्यन् ॥ १. ३. १० ॥
 अनव्ययादमः षयञ्वा ॥ १. ३. ११ ॥
 अधिकरणाञ्चोपमानादाचारे ॥ १. ३. १२ ॥
 कर्तुर्विप् ॥ १. ३. १३ ॥
 गलमफलीबहोडेभ्यो ङित् ॥ १. ३. १४ ॥
 षयङ् ॥ १. ३. १५ ॥
 च्व्यर्थे भृशोत्सुकशीघ्रचपलपण्डिताण्डरकण्डरमेघाशुचिनीलहरितफेनमन्दर्म-
 न्द्रेभ्यः ॥ १. ३. १६ ॥
 संश्वत्पद्रेहैद्रेहद्वर्चसोजसां लोपश्च ॥ १. ३. १७ ॥
 उद्भिदुस्सुभ्यो मनसः ॥ १. ३. १८ ॥
 डाज्जोहितजिह्वाश्यामधूमचर्महर्षगर्वनेर्मसुखदुःखमूर्च्छानिद्राकृपाकरुणाविभ्यः
 षयष् ॥ १. ३. १९ ॥

१. A. शान्दानोर्वा.

२. A. त्सुख

३. A. मद्रभद्रेभ्यः.

४. A. द्रोह.

५. B omits नर्म. The commentary

too omits नर्म.

- स्थूलादीनामाचष्टे च ॥ १. ३. ४० ॥
 सस्यार्थवेदानामापुक् च ॥ १. ३. ४१ ॥
 श्वेताश्वानरगालोडिताह्वरकाणामश्वतरैतकलोपश्च ॥ १. ३. ४२ ॥
 कृतत्वचवर्णाच्च गृह्णाति ॥ १. ३. ४३ ॥
 हलिकलयोरश्च ॥ १. ३. ४४ ॥
 वताङ्गोजने तश्चिद्वृत्तौ च ॥ १. ३. ४५ ॥
 रूपाभिध्याने ॥ १. ३. ४६ ॥
 पाशाङ्गिमोचने संयमने च ॥ १. ३. ४७ ॥
 तूस्ताङ्गिहनने ॥ १. ३. ४८ ॥
 लोम्नोऽनुमार्जने ॥ १. ३. ४९ ॥
 धस्त्रात्समाच्छादने परिधाने च ॥ १. ३. ५० ॥
 तेनातिक्रामति ॥ १. ३. ५१ ॥
 सेनावीणावर्मन्चूर्णतूलश्लोकवासोवासिभ्योऽभियानां पगानसन्नहनावध्वंसनाव -
 काणयोपस्तवनाम्नोन्नपरिच्छेदनेषु ॥ १. ३. ५२ ॥
 अङ्गात्तश्चिरस्यति डित् ॥ १. ३. ५३ ॥
 पुच्छादुदसने व्यसने पर्यसने च ॥ १. ३. ५४ ॥
 भाण्डात्समाचयने ॥ १. ३. ५५ ॥
 चीवरादाजने परिधाने च ॥ १. ३. ५६ ॥
 धातोर्हेतुर्व्यापारे ॥ १. ३. ५७ ॥
 आख्यानात् कृतस्तदाचष्ट इति कृत्वुक्प्रकृतिप्रत्यापत्तिः प्रकृतिवच्च कारकम् ॥
 १. ३. ५८ ॥
 क्रियान्वाख्यानाच्च ॥ १. ३. ५९ ॥
 नाख्यानात् ॥ १. ३. ६० ॥
 दृश्यैर्थायां च प्रवृत्तौ ॥ १. ३. ६१ ॥
 आश्लोपश्च कालात्यन्तसंयोगे मर्यादायाम् ॥ १. ३. ६२ ॥
 चित्रीकरणे प्रापि ॥ १. ३. ६३ ॥
 नक्षत्रयोगे चि^१ ॥ १. ३. ६४ ॥
 गुपू^२पिबिच्छिपणिपनिभ्य आयो वा ॥ १. ३. ६५ ॥
 १. B. दजनि
 २. A. दृषया-
 ३. A. शि.
 ४. B. धूप.

- ऋतेरीयङ् ॥ १. ३. ६६ ॥
 कमेर्णिङ् ॥ १. ३. ६७ ॥
 नित्यं शित्यादयः ॥ १. ३. ६८ ॥
 अनेकाचो लिट् आङ्कृभ्वस्तीनां च लिट्यनुप्रयोगः ॥ १. ३. ६९ ॥
 इजादेशुर्हमतोऽनृच्लूर्णोः ॥ १. ३. ७० ॥
 दयायास्कास्भ्यश्च ॥ १. ३. ७१ ॥
 जाग्रुषो वा ॥ १. ३. ७२ ॥
 भीहीभृद्भुवां श्लुश्च ॥ १. ३. ७३ ॥
 विदेः किञ्च ॥ १. ३. ७४ ॥
 लोटः कृञश्च लोट्यनुप्रयोगः ॥ १. ३. ७५ ॥
 स्यतासी लृलुटोः ॥ १. ३. ७६ ॥
 लुङि सिच् ॥ १. ३. ७७ ॥
 स्पृशिमृशिकृषितृषिद्विपिभ्यो वा ॥ १. ३. ७८ ॥
 दधागातिपिबतिस्थाभूभ्यः परस्मैपदे लृक् ॥ १. ३. ७९ ॥
 शाच्छासाघ्राधेङ्भ्यो वा ॥ १. ३. ८० ॥
 तनादिभ्यस्तथासोः ॥ १. ३. ८१ ॥
 शल इगुपधादृशोऽनिटः कसः ॥ १. ३. ८२ ॥
 श्लिषः ॥ १. ३. ८३ ॥
 नासत्वाश्लेषे ॥ १. ३. ८४ ॥
 णिधिद्रुक्षुकमिभ्यः कर्तरि चङ् ॥ १. ३. ८५ ॥
 धेदृश्विभ्यां वा ॥ १. ३. ८६ ॥
 शाससुख्यावचिभ्योऽङ् ॥ १. ३. ८७ ॥
 ऋसृभ्यां वा ॥ १. ३. ८८ ॥
 लिपिसिचिह्वयतिभ्यः ॥ १. ३. ८९ ॥
 आत्मनेपदे वा ॥ १. ३. ९० ॥
 लृदिद्युतादिपुष्यत्यादिभ्यः परस्मैपदे ॥ १. ३. ९१ ॥

१. A has अनेकादायायास् कास्भ्यश्च
in the place of sūtras 69, 70 and 71.

१. B. सुपिभ्यो
४. .A. धाता

२. B. विदः

हरिजृस्तम्भुघ्नुचुम्बुघ्नुघ्नुचुम्बुघ्नुचुम्बुघ्नुचुम्बुघ्नो वा ॥ १. ३. ९२ ॥ ✓

पदस्तेचिण् तलुक् च ॥ १. ३. ९३ ॥

खजश्रद्धावति ॥ १. ३. ९४ ॥

दीपजनबुधपूरितायिष्यायिभ्यो वा ॥ १. ३. ९५ ॥

अचः कर्मकर्तरि ॥ १. ३. ९६ ॥

दुहश्च ॥ १. ३. ९७ ॥

शोपेभ्यो नित्यम् ॥ १. ३. ९८ ॥

न कर्मयोगे ॥ १. ३. ९९ ॥

रुधश्च ॥ १. ३. १०० ॥

भावकर्मणोः ॥ १. ३. १०१ ॥

नानोस्तपः ॥ १. ३. १०२ ॥

सार्वधातुके यक् ॥ १. ३. १०३ ॥

कर्मकर्तरि च ॥ १. ३. १०४ ॥

न बुहः ॥ १. ३. १०५ ॥

णिश्रिभ्रूआत्मनेपदाकर्मकभूषाकर्मकिरादिश्रन्थग्रन्थसन्स्नुनमिभ्यश्चिण् च ॥

१. ३. १०६ ॥

तपस्तपःकर्मकात् ॥ १. ३. १०७ ॥

कर्तरि शप् ॥ १. ३. १०८ ॥

अदादिभ्यो लुक् ॥ १. ३. १०९ ॥

लुहोत्यादिभ्यः इलुः ॥ १. ३. ११० ॥

दिवादिभ्यः इयन् ॥ १. ३. १११ ॥

सृजः श्राद्धे ॥ १. ३. ११२ ॥

आशभ्लाशभ्रमुकमुक्कमुत्रसिनुटिलैविभ्यो वा ॥ १. ३. ११३ ॥

यसोऽलुसर्गात् ॥ १. ३. ११४ ॥

संयसश्च ॥ १. ३. ११५ ॥

कुपिरजोः कर्मकर्तरि परसौपदं च ॥ १. ३. ११६ ॥

तुदादिभ्यः शः ॥ १. ३. ११७ ॥

१. B. हरिजृस्तम्

३. A. लुपिभ्यो

२. B omits क्रमु

४. A. कृषि.

- रुधादिभ्यः इतः ॥ १. ३. ११८ ॥
 तनादिभ्यः उः ॥ १. ३. ११९ ॥
 स्वादिभ्यः इनुः ॥ १. ३. १२० ॥
 श्रुकृधिवां शुकृधि च ॥ १. ३. १२१ ॥
 अक्षो वा ॥ १. ३. १२२ ॥
 तनूकरणे तक्षः ॥ १. ३. १२३ ॥
 स्तन्भुस्तुन्भुस्कन्भुस्कन्भुस्कुभ्यः ॥ १. ३. १२४ ॥
 इना वश्वादिभ्यः ॥ १. ३. १२५ ॥
 हलोद्धौ शानच् ॥ १. ३. १२६ ॥
 बहुलम् ॥ १. ३. १२७ ॥
 भावकर्मणोराण्यनः ॥ १. ३. १२८ ॥
 त्व्यस्तद्व्यानीयरः ॥ १. ३. १२९ ॥
 वास्तव्यः कर्तरि ॥ १. ३. १३० ॥
 प्रवचनीयोपस्थानीयरमणीयादयो वा ॥ १. ३. १३१ ॥
 स्नानीयादयः करणे ॥ १. ३. १३२ ॥
 दानीयादयः संप्रदाने ॥ १. ३. १३३ ॥
 समावर्तनीयादयोऽपादाने ॥ १. ३. १३४ ॥
 स्थानीयादयोऽधिकरणे ॥ १. ३. १३५ ॥
 केलिमर् कर्मकर्तरि ॥ १. ३. १३६ ॥
 अचो यत् ॥ १. ३. १३७ ॥
 भव्यगेयजन्यरम्याः कर्तरि वा ॥ १. ३. १३८ ॥
 स्त्रियोऽधिकरणे ॥ १. ३. १३९ ॥
 पौरदुपधात् ॥ १. ३. १४० ॥
 शक्तिकिञ्चित्तिशसिस्त्रिधियजिभजिभ्यः ॥ १. ३. १४१ ॥
 गदमध्यमिभ्योऽनुपसर्गे ॥ १. ३. १४२ ॥

१. B. रुधादीनां श्रम्

४. B. दानीयः

२. B adds च.

५. B. चकि

३. A. तस्यकृतल्या-

- चरेराङ्गि चागुरी ॥ १. ३. १४३ ॥
 अवद्यपण्यवर्यागर्हविक्रोया निरोधेषु ॥ १. ३. १४४ ॥
 वहां करणम् ॥ १. ३. १४५ ॥
 अर्यः स्वामिवैश्ययोः ॥ १. ३. १४६ ॥
 उपसर्या काल्याप्रजने ॥ १. ३. १४७ ॥
 कर्तर्यजर्यं सङ्गते ॥ १. ३. १४८ ॥
 षट्सुपि क्यपू च ॥ १. ३. १४९ ॥
 मृपोद्यम् ॥ १. ३. १५० ॥
 भुवः ॥ १. ३. १५१ ॥
 भावे हनस्त च ॥ १. ३. १५२ ॥
 इण्स्तुशासुवृञ्चञ्जिभिः ॥ १. ३. १५३ ॥
 ऋतुपधाञ्चान्नि कृपि चूतेः ॥ १. ३. १५४ ॥
 खनरी च ॥ १. ३. १५५ ॥
 भृञोऽसंज्ञायाम् ॥ १. ३. १५६ ॥
 सामि वा ॥ १. ३. १५७ ॥
 कृवृपिमजिशंसिदुहिगुहिभ्यः ॥ १. ३. १५८ ॥
 कृष्टपञ्याः कर्मकर्तरि ॥ १. ३. १५९ ॥
 रुच्याव्यथयो कर्तरि ॥ १. ३. १६० ॥
 राजसूयसूर्यो यज्ञदेवतयोः ॥ १. ३. १६१ ॥
 भिद्योभ्यौनदे ॥ १. ३. १६२ ॥
 निष्यपुष्यसिध्या नक्षत्रे ॥ १. ३. १६३ ॥
 युग्यं च पञ्चे ॥ १. ३. १६४ ॥
 भाज्यं घृते ॥ १. ३. १६५ ॥
 कृप्यं धने ॥ १. ३. १६६ ॥
 जयतेः हलौ ॥ १. ३. १६७ ॥
 वौनीपूर्वभ्यां कटकमुञ्जयोः ॥ १. ३. १६८ ॥

१. A. तृचोः

३. A. दने

२. A. राजसूर्यौ

४. A. पुंभ्यां

- पदास्त्रैरिपश्यबाह्यासु ग्रहः ॥ १. ३. १६९ ॥
 ऋहलोर्णत् ॥ १. ३. १७० ॥
 पाणौ सृजः ॥ १. ३. १७१ ॥
 समवपूर्वाच्च ॥ १. ३. १७२ ॥
 ओरावइयके ॥ १. ३. १७३ ॥
 आसुयुवपिरपिलपिन्नपिचभ्यानामिदभिभ्यः ॥ १. ३. १७४ ॥
 अमावसोऽधिकरणे णिद्रा ॥ १. ३. १७५ ॥
 आङ्ङि षुपतिभ्यां कर्त्तरि च ॥ १. ३. १७६ ॥
 प्रणाययोऽसंमतनिष्कामयोः ॥ १. ३. १७७ ॥
 पाय्यधाय्ये मानसामिधेन्योः ॥ १. ३. १७८ ॥
 याज्यादानार्चिं ॥ १. ३. १७९ ॥
 साम्नाय्यनिकाय्यौ हविर्निवासयोः ॥ १. ३. १८० ॥
 क्रतौ कुण्डपाय्यसञ्जाय्यौ ॥ १. ३. १८१ ॥
 अग्नावानाय्यपरिचाय्योपचाय्या समुह्याः ॥ १. ३. १८२ ॥
 चित्याग्निचित्ये च ॥ १. ३. १८३ ॥
 कृत्याः प्रैषातिसर्गप्राप्तकालेषु ॥ १. ३. १८४ ॥
 ऊर्ध्वमौहूर्तिकेषु च ॥ १. ३. १८५ ॥
 आवश्यकाधमण्यार्हशक्तिषु च ॥ १. ३. १८६ ॥
 कर्त्तरि ण्वुल्तृजचञ्च ॥ १. ३. १८७ ॥
 गलेचोपकपाद्दहारकादयः कर्मणि ॥ १. ३. १८८ ॥
 अर्हणे तृच् ॥ १. ३. १८९ ॥
 पचपतवदवशप्रणरणक्षमभृवृञ्गुपिसृपि नृतिद्विशामिषिमिधिमिहिद्विद्विद्वि
 हादिभ्योऽच् ॥ १. ३. १९० ॥
 नदभषणुगृत्सृद्विद्विसिचिचरिचारि चिलिगाहिभ्यष्टित् ॥ १. ३. १९१ ॥
 ष्रुवः शित् ॥ १. ३. १९२ ॥

१. A. दानाच्चिः

२. A. अर्हणु च.

३. A. ऋण

४. B. रक्ष

५. A adds सजि,

६. A. इस्त.

७. A. चधि.

८. A omits this sūtra.

नन्दिवाशिमादिनादिनाशिभिशोभिवाधिर्भाषिभूषिदूषिसहिद्विषिजलिपभ्यो ल्युः ॥
१. ३. १९३ ॥

रमिचिक्कतिकुपितुदिदहियुभ्यः संज्ञायाम् ॥ १. ३. १९४ ॥^१

लुवो नो णश्च ॥ १. ३. १९५ ॥

समिक्रन्दिकृपिह्विभ्यः ॥ १. ३. १९६ ॥

कर्मणि दभ्यदिनाशिसूदिभ्यः ॥ १. ३. १९७ ॥

प्रहिष्वापराधीमन्त्रिसंमदिभ्यो णिनिः ॥ १. ३. १९८ ॥

उपावयोसुधः ॥ १. ३. १९९ ॥

उदिह्वासिदसिसहिभ्यः ॥ १. ३. २०० ॥

श्रुशाविशिचसिषपिरक्षिभ्यो नौ ॥ १. ३. २०१ ॥

यात्रिजिवादिघसिष्याह्वसंघ्यह्वभ्यो नञि ॥ १. ३. २०२ ॥

अचोऽचिक्तवत्कर्तृकात् ॥ १. ३. २०३ ॥

अभौ भुवो भूते ॥ १. ३. २०४ ॥

परिच्योर्गुणश्च वा ॥ १. ३. २०५ ॥

त्रिशयीविपयी च देशे ॥ १. ३. २०६ ॥

इगुपध्नाप्रीकृभ्यः कः ॥ १. ३. २०७ ॥

गिरो लश्च ॥ १. ३. २०८ ॥

आतश्चोपसर्गे ॥ १. ३. २०९ ॥

प्रसारिणो ङः ॥ १. ३. २१० ॥

व्याघ्राघ्न प्राणिनासिकयोः ॥ १. ३. २११ ॥

पाप्माधमाधेह्वदशिभ्यः शः ॥ १. ३. २१२ ॥

धारिपारिवेद्युदेजिचेतिसातिसाहिविन्दिभ्योऽनुपसर्गेभ्यः ॥ १. ३. २१३ ॥

लिपश्च ॥ १. ३. २१४ ॥

नौ संज्ञायाम् ॥ १. ३. २१५ ॥

गवादिषु विन्देः ॥ १. ३. २१६ ॥

दाञ्च धाञो वा ॥ १. ३. २१७ ॥

ज्वलादिनीभूभ्यो णः ॥ १. ३. २१८ ॥

१. B. कन्दि

३. A. धाञ् अञो वा

२. B. संप्र-

४. A. ज्वलादि इदि

अ. १. पा. ३. सू. २१९]

भोजविरचितम्

- लिङ्गिष्ठिलषाद्यधश्चसितनीणभ्यः ॥ १. ३. २१९ ॥
दूरेक्षणोफलेषु पत्वेः कर्मकर्तुर्युञ्जास्य वा ॥ १. ३. २२० ॥
उपसर्गे इयः ॥ १. ३. २२१ ॥
अवे ह्रसाभ्याम् ॥ १. ३. २२२ ॥
समाङ्गे ह्रुवो वा ॥ १. ३. २२३ ॥
ग्रहं ॥ १. ३. २२४ ॥
गेहे कः ॥ १. ३. २२५ ॥
गैस्थथकन् ॥ १. ३. २२६ ॥
ण्युट् चं ॥ १. ३. २२७ ॥
हाद्वाङ्भ्यां व्रीहिकालयोः ॥ १. ३. २२८ ॥
रञ्जिनृतिखनिभ्यः शिल्पिनि ष्वुन् ॥ १. ३. २२९ ॥
मूल्लङ्घसृभ्यः साधुकारिणि वुन् ॥ १. ३. २३० ॥
आशिषि च ॥ १. ३. २३१ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे
प्रथमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः
समाप्तः.

१. A. व्यधि
२. A. तनिभ्यः
३. A. श्रुवो

- ४, ५. A omits there two sūtras.
६. A. गायतैः कर्त्तरि थकन्
७. A omits च.

अथ चतुर्थः पादः

- कर्मण्यण् ॥ १. ४. १ ॥
 ह्यावामश्च ॥ १. ४. २ ॥
 शीलिकामिभक्ष्याचरीशिक्षामिभ्यो णः ॥ १. ४. ३ ॥
 आतोऽनुपसर्गे कः ॥ १. ४. ४ ॥
 संमः ख्यः ॥ १. ४. ५ ॥
 आङ्गो दश्च ॥ १. ४. ६ ॥
 प्राङ्गश्च ॥ १. ४. ७ ॥
 सुपि स्थापास्त्रावाभ्यः ॥ १. ४. ८ ॥
 मूलविभुजोर्वीरुहकुमुदमहीभ्रोपर्षुधादयः ॥ १. ४. ९ ॥
 नखमुचकाकगुहौ हेतुकर्मणोः ॥ १. ४. १० ॥
 शोकापनुदतुन्दपरिमृजावानन्दकरालसयोः ॥ १. ४. ११ ॥
 ह्रस्वोऽज्वयोनुधमनयोः ॥ १. ४. १२ ॥
 आङ्गस्ताच्छील्ये ॥ १. ४. १३ ॥
 अर्हः ॥ १. ४. १४ ॥
 स्तम्बकर्णयोरमिजपिभ्यां हस्तिसूचकयोः ॥ १. ४. १५ ॥
 घटघटीघनुर्दण्डयष्टिसरुलाङ्गलाङ्कुशशक्तितोमरेषु ग्रहः ॥ १. ४. १६ ॥
 सुत्रे च धार्यर्थे ॥ १. ४. १७ ॥
 प्रहरणादिष्वदण्डादिषु ध्रुवः ॥ १. ४. १८ ॥
 शैमिधातोः संज्ञायाम् ॥ १. ४. १९ ॥
 कियत्तद्बहुषु कृञः ॥ १. ४. २० ॥

१. A. शालि

२. A. सर्गात् कः

३. B. समाख्यः

४. A. धाप्यर्थे.

५. A. समि

शीङः पाश्चादौ करणे ॥ १. ४. २१ ॥

उत्तानादौ कर्तरि ॥ १. ४. २२ ॥

दिग्धसहे च ॥ १. ४. २३ ॥

अधिकरणे ॥ १. ४. २४ ॥

गिरौ डित् ॥ १. ४. २५ ॥

चरेष्टः ॥ १. ४. २६ ॥

भिक्षासेनादायेषु च ॥ १. ४. २७ ॥

पुरोऽग्रतोऽग्रेषु सतैः ॥ १. ४. २८ ॥

पूर्वे कर्तरि ॥ १. ४. २९ ॥

कृञो हेतुताच्छील्यानुलोम्येष्वशब्दलोककलहगाथायैरचादुसूत्रमप्रपदेषु ॥
१. ४. ३० ॥

आद्यन्तानन्तकारबाह्वर्द्धिवाविभानिशाप्रभाभाश्चित्रकर्तृनान्दीतिपिलिषिबलि-
भक्तिश्रेत्रजङ्गाधनुररुःसंख्यादिवसदिनरजनीदोपाक्षपाक्षगदासु च ॥
१. ४. ३१ ॥

भृतौ कर्मशब्दौ ॥ १. ४. ३२ ॥

स्त्वम्बशकृतोरिन् व्रीहिवत्सयोः ॥ १. ४. ३३ ॥

हरतेः दृतिनाथयोः पशोः ॥ १. ४. ३४ ॥

फलेमलरजस्तु ग्रहेः ॥ १. ४. ३५ ॥

देवचातयोरापेः ॥ १. ४. ३६ ॥

आत्मोदरकुक्षिषु भृञः कित् ॥ १. ४. ३७ ॥

पजेः खश् ॥ १. ४. ३८ ॥

शुनीस्तनमुजाकुलास्यपुष्पेषु धेटः ॥ १. ४. ३९ ॥

नासिकानाडीघटीखरीमुष्टिषु च ॥ १. ४. ४० ॥

धमः पाणिकरवातेषु च ॥ १. ४. ४१ ॥

उदो रुजिवहिभ्यां कूले ॥ १. ४. ४२ ॥

वहाभ्रयोः लिहः ॥ १. ४. ४३ ॥

परिमाणार्थमितनखेषु पचः ॥ १. ४. ४४ ॥

बहुविध्वरुस्तिलेषु तुदः ॥ १. ४. ४५ ॥

वातशर्धयोरजिजहातिभ्याम् ॥ १. ४. ४६ ॥

- असूयौत्रयोर्दशः ॥ १. ४. ४७ ॥
 प्रियवशयांर्षदः ॥ १. ४. ४८ ॥
 ललाटे तपः ॥ १. ४. ४९ ॥
 तापेर्द्विषत्परयोः गिल्लुकू च ॥ १. ४. ५० ॥
 पुरन्दरभगन्दरौ संज्ञायाम् ॥ १. ४. ५१ ॥
 इरंमदश्च ॥ १. ४. ५२ ॥
 वाचंयमो व्रते ॥ १. ४. ५३ ॥
 सर्वे सहः ॥ १. ४. ५४ ॥
 कुलाभ्रकरीषेषु च कषः सर्वे ॥ १. ४. ५५ ॥
 मेघर्तिभयाभिषेषु कृषः खः ॥ १. ४. ५६ ॥
 क्षेमप्रियमैद्रमद्रेष्वणू च ॥ १. ४. ५७ ॥
 आशिते भुवो भावकरणयोः ॥ १. ४. ५८ ॥
 भृवृजितृत्पिदमिसाहिभयः संज्ञायाम् ॥ १. ४. ५९ ॥
 धारेर्धर्च ॥ १. ४. ६० ॥
 सुतमितजनपूर्वहृदयतुरभुजप्लवेषु गयः ॥ १. ४. ६१ ॥
 विहायसो विह च ॥ १. ४. ६२ ॥
 तुरादिषु खड्ग च ॥ १. ४. ६३ ॥
 डश्च ॥ १. ४. ६४ ॥
 सर्वसर्वत्रायन्तानन्तपुरप्रतीपग्रामगुरुतलपादिषु च ॥ १. ४. ६५ ॥
 अत्रादिमध्यान्ताध्वदूरपारागारादिषु तदन्तेषु च ॥ १. ४. ६६ ॥
 खगागोरगपतगपन्नगनगापगाशुगादयः संज्ञायाम् ॥ १. ४. ६७ ॥
 सुदुरोरधिकरणे ॥ १. ४. ६८ ॥
 आशिषि हनः ॥ १. ४. ६९ ॥
 अपाक्लेशतमसोः ॥ १. ४. ७० ॥
 दर्पज्वरदोषदुःखादिषु च ॥ १. ४. ७१ ॥

१. B. करीषेषु

२. A omits सर्वे

३. A omits भया

४. A omits मद्र

५. A adds प्रव

६. A. निस्त्रो देशे

७. A omits this sūtra.

दारावाहोऽणन्त्यस्य च टः संज्ञायाम् ॥ १. ४. ७२ ॥

चारौ वा ॥ १. ४. ७३ ॥

समश्च ॥ १. ४. ७४ ॥

कुमारशीर्षयोः णिनिः ॥ १. ४. ७५ ॥

टग्लक्षणे जायापत्योः ॥ १. ४. ७६ ॥

लक्षणवति च ॥ १. ४. ७७ ॥

अचित्तवति च ॥ १. ४. ७८ ॥

✓ ब्रह्मकनशशुचृत्रादिषु च ॥ १. ४. ७९ ॥

हस्तस्रस्रुशतम्रीसन्धादयः संज्ञायाम् ॥ १. ४. ८० ॥

✓ गोघ्नः संप्रदाने च ॥ १. ४. ८१ ॥

हस्तिबाहुकवाटेषु शक्तौ ॥ १. ४. ८२ ॥

नगरे चाहस्तिनि ॥ १. ४. ८३ ॥

पाणिघाताड्यौ शिल्पिनि ॥ १. ४. ८४ ॥

राजघ्नः ॥ १. ४. ८५ ॥

गायतोऽनुपसर्गात् ॥ १. ४. ८६ ॥

सुराशीथ्वोः^५ पिबः ॥ १. ४. ८७ ॥

आढ्यसुभगस्थूलपलितनशान्धप्रियतदन्तेष्वधिष्वभूततद्भावं भुवः खिण्ण्च्

खुकञौ ॥ १. ४. ८८ ॥

कृत्वः करणे ख्युन् ॥ १. ४. ८९ ॥

स्पृशोऽनुदके क्किन् ॥ १. ४. ९० ॥

अञ्चैरुपसर्गे च ॥ १. ४. ९१ ॥

युजेः केवलात् ॥ १. ४. ९२ ॥

ऋत्विग्दधृगुष्णिक्कुञ्जः ॥ १. ४. ९३ ॥

दिक्स्रजौ कर्मणि ॥ १. ४. ९४ ॥

समानान्यत्यदादिषूपमानेषु दशः षसकञौ च ॥ १. ४. ९५ ॥

भृजो पिबः ॥ १. ४. ९६ ॥

१. B omits च

४. A. स्त्रीघोः

२. A omits this sūtra.

५. A. भजो.

३. B. गायो.

- आतो विच् मनिक्कनिच्चनिपः ॥ १. ४. ९७ ॥
 अन्येभ्योऽपि दृश्यन्ते ॥ १. ४. ९८ ॥
 किप् च ॥ १. ४. ९९ ॥
 सत्सूत्रिषद्बहुहयुजविदभिदच्छिदजिनीराजिभ्य उपसर्गेऽपि ॥ १. ४. १०० ॥
 अदोऽनन्ने ॥ १. ४. १०१ ॥
 क्रव्ये वा ॥ १. ४. १०२ ॥
 दुहो ड्वघः ॥ १. ४. १०३ ॥
 आवश्यकाधमपर्ययोर्णिनि ॥ १. ४. १०४ ॥
 सुप्यजानौ ताच्छीत्ये ॥ १. ४. १०५ ॥
 उत्प्रतिभ्यामाङ्ङि सतैः ॥ १. ४. १०६ ॥
 साधौ ॥ १. ४. १०७ ॥
 ब्रह्मणि चद् ॥ १. ४. १०८ ॥
 कर्तर्युपमाने ॥ १. ४. १०९ ॥
 वतामीक्ष्ययोः ॥ १. ४. ११० ॥
 मनः ॥ १. ४. १११ ॥
 खश्चात्ममाने ॥ १. ४. ११२ ॥
 भूते ॥ १. ४. ११३ ॥
 करणे यजः ॥ १. ४. ११४ ॥
 कर्मणि हनः कुत्सायाम् ॥ १. ४. ११५ ॥
 कित्रह्यभ्रूणवृत्रेषु ॥ १. ४. ११६ ॥
 कृञः सुपुण्यपापकर्ममन्त्रपदेषु ॥ १. ४. ११७ ॥
 सोमे सुञः ॥ १. ४. ११८ ॥
 चेरग्नौ ॥ १. ४. ११९ ॥
 कर्मण्यग्न्याख्यायाम् ॥ १. ४. १२० ॥
 अन्यत्रान्यतोऽपि चान्योऽपि दृश्यते ॥ १. ४. १२१ ॥
 विक्रियः कुत्सायामिनिः ॥ १. ४. १२२ ॥
 दृशोः कनिप् ॥ १. ४. १२३ ॥

१. A. राजादिभ्यश्चोप-

३. A omits this sūtra.

२. A. श्चात्मने

- राशि युधो हेतौ ॥ १. ४. १२४ ॥
 सहे च ॥ १. ४. १२५ ॥
 तयोः कृजः ॥ १. ४. १२६ ॥
 सप्तम्यां जनेडैः ॥ १. ४. १२७ ॥
 पञ्चम्यामजातौ ॥ १. ४. १२८ ॥
 जातावपि दृश्यते ॥ १. ४. १२९ ॥
 उपसर्गे च संज्ञायाम् ॥ १. ४. १३० ॥
 असंज्ञायां च ॥ १. ४. १३१ ॥
 अनोः कर्मणि ॥ १. ४. १३२ ॥
 ब्रह्मज्यवपुर्व्यवाचं च राहपट्टहपरिष्ठाः ॥ १. ४. १३३ ॥
 क्वतुः ॥ १. ४. १३४ ॥
 भावकर्मणोः क्तः ॥ १. ४. १३५ ॥
 कर्तरि चारम्भे क्रियायाः ॥ १. ४. १३६ ॥
 श्लिषशीङ्स्थसवसजनरुहजृभृजिभ्यः ॥ १. ४. १३७ ॥
 गत्यर्थार्कर्मकपिबतिभजिभ्योऽधिकरणे च ॥ १. ४. १३८ ॥
 आहारार्थेभ्योऽकर्तरि ॥ १. ४. १३९ ॥
 स्तुयजिभ्यां ङनिप् ॥ १. ४. १४० ॥
 जीर्यतेरत्त् ॥ १. ४. १४१ ॥
 श्रुसंदिवासिभ्यो लिङ्गा ॥ १. ४. १४२ ॥
 लिटिः कसुः ॥ १. ४. १४३ ॥
 ईधिवाननाश्वाननूचानः ॥ १. ४. १४४ ॥
 लुङ् ॥ १. ४. १४५ ॥
 अविश्वितविशेषे ॥ १. ४. १४६ ॥
 व्यामिश्रे च ॥ १. ४. १४७ ॥
 वसेर्जागरणसन्ततौ रात्रिशेषे ॥ १. ४. १४८ ॥
 अनद्यतने लङ् ॥ १. ४. १४९ ॥
 परोक्षे च प्रयोक्तुः दर्शनाहं प्रसिद्धे ॥ १. ४. १५० ॥

१. A. युराशियुतो.

३. A. सदवसि-

२. A. वपच्यवाच

४. A. लिटा

- अभिज्ञावचने लृट् ॥ १. ४. १५१ ॥
 न हशश्चत्सु ॥ १. ४. १५२ ॥
 वा काङ्क्षायाम् ॥ १. ४. १५३ ॥
 परोक्षे लिट् ॥ १. ४. १५४ ॥
 कृतस्यास्मरणे ॥ १. ४. १५५ ॥
 अस्यन्तापह्नवे च ॥ १. ४. १५६ ॥
 हशश्चतोर्लृट् च ॥ १. ४. १५७ ॥
 प्रष्टव्ये चासन्नकाले ॥ १. ४. १५८ ॥
 लृट् स्मे ॥ १. ४. १५९ ॥
 अपरोक्षे च ॥ १. ४. १६० ॥
 ननौ पृष्टप्रतिवचने ॥ १. ४. १६१ ॥
 नन्मोर्वा ॥ १. ४. १६२ ॥
 पुरि लृट् चास्मे ॥ १. ४. १६३ ॥
 तदादौ च ॥ १. ४. १६४ ॥
 वर्तमाने लृट् ॥ १. ४. १६५ ॥
 प्रवृत्तोपरते ॥ १. ४. १६६ ॥
 प्रवृत्ताविरते ॥ १. ४. १६७ ॥
 नित्यप्रवृत्ते ॥ १. ४. १६८ ॥
 इच्छार्थेभ्यो लिट् च ॥ १. ४. १६९ ॥
 लृट् शत्रुशान्तावप्रथमासमाजाधिकरणे ॥ १. ४. १७० ॥
 संबोधने च ॥ १. ४. १७१ ॥
 लक्षणद्वेषोः क्रियायाः ॥ १. ४. १७२ ॥
 कर्तृश्च लक्षणे ॥ १. ४. १७३ ॥
 द्वयोः पर्यायेण चायोगे ॥ १. ४. १७४ ॥
 तत्त्वान्वाख्यानं च ॥ १. ४. १७५ ॥
 माङ्ग्याक्रोशे ॥ १. ४. १७६ ॥

१. A. This and the following three
 sūtras are omitted.

२. A. नन्मोर्विभाषा-

३. A omits this sūtra.

४. A. वर्तति.

५. A. वृत्ता-

अस्तिविद्यतीङ्गुहोतिवेत्तिजानातिभ्यो वा ॥ १. ४. १७७ ॥
 प्रत्यये च तिङ्प्रकृतौ ॥ १. ४. १७८ ॥
 नित्यमन्यत्रोत्तरपदे च ॥ १. ४. १७९ ॥
 वेत्तेः कसुश्च ॥ १. ४. १८० ॥
 इङ्धारिभ्यां शतृशानचौ ॥ १. ४. १८१ ॥
 द्विषः शत्रौ ॥ १. ४. १८२ ॥
 सुओ यजमाने ॥ १. ४. १८३ ॥
 अहः प्रशंसायाम् ॥ १. ४. १८४ ॥
 पूङ्गयजिभ्यां शानन् ॥ १. ४. १८५ ॥
 शक्तिवयस्ताच्छील्येषु शानच् ॥ १. ४. १८६ ॥
 तच्छीलतद्धर्मतत्साधुकारिष्वा क्तैः ॥ १. ४. १८७ ॥
 तृन् ॥ १. ४. १८८ ॥
 अलङ्कृन्निराकृञ्भ्यामिष्णुञ् ॥ १. ४. १८९ ॥
 उदिपचिपतिमतिभ्यः ॥ १. ४. १९० ॥
 प्रापयोः जनित्रपिभ्याम् ॥ १. ४. १९१ ॥
 वृतिवृधिसहिचरिचिभ्राजिभ्यः ॥ १. ४. १९२ ॥
 भुवः ॥ १. ४. १९३ ॥
 जयतेश्च क्स्नुः ॥ १. ४. १९४ ॥
 ग्लामास्याक्षिपचिपरिमृजिभ्यः स्नुः ॥ १. ४. १९५ ॥
 त्रसिगृधिधृषिक्षिपिभ्यः क्नुः ॥ १. ४. १९६ ॥
 अष्टाभ्यः शमादिभ्यो धिनुष् ॥ १. ४. १९७ ॥
 युजभुजभजद्विषद्रुहद्रुहदुषस्यजरंजरजिभ्यः ॥ १. ४. १९८ ॥
 क्रीडिगुषिभ्यामाङि ॥ १. ४. १९९ ॥
 यसियमिभ्यां प्रे च ॥ १. ४. २०० ॥
 मिथिलपिभ्यां च ॥ १. ४. २०१ ॥
 स्रमि ज्वरिपृष्णिभ्याम् ॥ १. ४. २०२ ॥
 चौ विचकत्थस्त्रभुकषकसलसहनिभ्यः ॥ १. ४. २०३ ॥

१. A. जेश्व.

३. A. प्रणक्ति-

२. A omits रज

- अपे च लषः ॥ १. ४. २०४ ॥
 अभावाहनश्च ॥ १. ४. २०५ ॥
 संख्यनुप्रेषु घदः ॥ १. ४. २०६ ॥
 समस्यपाभिव्यभिषु चरः ॥ १. ४. २०७ ॥
 समनुव्यवेषु रुघः ॥ १. ४. २०८ ॥
 विपरिप्रेषु सतैः ॥ १. ४. २०९ ॥
 संव्योः सृजः ॥ १. ४. २१० ॥
 संप्रयोर्वसः ॥ १. ४. २११ ॥
 प्रव्योर्द्वेषः ॥ १. ४. २१२ ॥
 परिठयोर्दहः ॥ १. ४. २१३ ॥
 परौ द्वेषसृष्टिभ्याम् ॥ १. ४. २१४ ॥
 क्षिपरदधवधादिदेषिभ्यो ण्वुत् च ॥ १. ४. २१५ ॥
 निन्दहिंसक्लिशरवादिनाशिव्याभाषासूर्यनेकाजभ्यो लुञ् ॥ १. ४. २१६ ॥
 देधिकुशोश्चोपसर्गे ॥ १. ४. २१७ ॥
 चलनशब्दार्थादकर्मकाद्युच् ॥ १. ४. २१८ ॥
 आङितो हलादेः आत्मनेपदिनः ॥ १. ४. २१९ ॥
 जुचङ्गम्यदन्द्रम्यसृष्ट्याधिज्वलशुचलषपतपदिभ्यः ॥ १. ४. २२० ॥
 कुधभूषार्थेभ्यश्च ॥ १. ४. २२१ ॥
 न यान्तसूददीपदीक्षिभ्यः ॥ १. ४. २२२ ॥
 लषपतपदस्याभूवृषहनकमगमशृभ्य उकञ् ॥ १. ४. २२३ ॥
 जल्पभिक्षकुट्टलुण्टवृडः षाकञ् ॥ १. ४. २२४ ॥
 प्रे जुसुभ्यामिनिः ॥ १. ४. २२५ ॥
 जीण्दक्षिविशिपरिभूषमाभ्यव्यथिभ्यः ॥ १. ४. २२६ ॥
 द्यिपतिग्रहिस्पृहिनिद्रातन्द्राशीङ्श्रद्धाभ्य आलुच् ॥ १. ४. २२७ ॥
 दाघेद्दसिशादैसदो रुः ॥ १. ४. २२८ ॥

१. A. संख्ये

४. A omits स्पृहि

२. A. लादि

५. A. शासदो-

३. A. दक्षिर्तापरि

सूधस्यदः फमरचू ॥ १. ४. २२९ ॥

भालिमिदिभ्यां घुरचू ॥ १. ४. २३० ॥

भेक्षोः कर्मकर्तरि ॥ १. ४. २३१ ॥

छिदिमिदिभ्यां कुरचू ॥ १. ४. २३२ ॥

विदेश्च ॥ १. ४. २३३ ॥

इण्जिस्त्नशिभ्यः करप् ॥ १. ४. २३४ ॥

गैमेस्त च ॥ १. ४. २३५ ॥

जागरूकः ॥ १. ४. २३६ ॥

यनिजपिदंशिवदिभ्यो यङ् ॥ १. ४. २३७ ॥

सहिचलिवहिभ्यः किकिनौ ॥ १. ४. २३८ ॥

पापातिः ॥ १. ४. २३९ ॥

चक्रिसस्त्रिजस्त्रिदधिनेमथः ॥ १. ४. २४० ॥

दीपिकम्प्यजसिर्हिसिकमिस्तिनमिभ्यो रः ॥ १. ४. २४१ ॥

सनाशंसमिक्षिभ्य उः ॥ १. ४. २४२ ॥

वेत्तौच्छत्योर्नुञ्छौ च ॥ १. ४. २४३ ॥

स्वपितृविधृषिभ्यो नजिङ् ॥ १. ४. २४४ ॥

शूवन्दिभ्यामारुः ॥ १. ४. २४५ ॥

भियः कृक्कनृक्कनः ॥ १. ४. २४६ ॥

स्येशभासपिँसकसो वरचू ॥ १. ४. २४७ ॥

यातेर्यैर्ङः ॥ १. ४. २४८ ॥

म्राजभासपृधूर्विद्युतोर्जिमावस्तुवः क्तिप् ॥ १. ४. २४९ ॥

अन्येभ्योऽपि दृश्यन्ते ॥ १. ४. २५० ॥

श्रिज्द्रुश्रुज्जवायतस्तुकटप्रूपरिवजां दीर्घश्च ॥ १. ४. २५१ ॥

वचिप्रच्छयोरसंप्रसारणं च ॥ १. ४. २५२ ॥

भ्यैः संप्रसारणं च ॥ १. ४. २५३ ॥

१. B omits this sūtra

२. A. भिन्दि.

३. A omits this and the following five sūtras.

४. A. विष

५. A. यातेर्ङः.

६. A omits this sūtra.

- जुहोतेर्हे च ॥ १. ४. २५४ ॥
 द्युतिगमोश्च ॥ १. ४. २५५ ॥
 द्युणातेर्ह्रस्वश्च ॥ १. ४. २५६ ॥
 भुवः संज्ञायाम् ॥ १. ४. २५७ ॥
 डुः शंसिंप्रेषु ॥ १. ४. २५८ ॥
 धः कर्मणि घृन् ॥ १. ४. २५९ ॥
 नीदोपूशसुयुजस्तुवसिचमिहपतपानहिभ्यः करणे ॥ १. ४. २६० ॥
 वंशोरषित् ॥ १. ४. २६१ ॥
 स्त्रीरसूकरास्येषु पुवः ॥ १. ४. २६२ ॥
 अर्तिलूधूसूखनिसहिवहिवरिभ्य इत्रः ॥ १. ४. २६३ ॥
 पुवः संज्ञायाम् ॥ १. ४. २६४ ॥
 कर्तरि चर्षिदेवतयोः ॥ १. ४. २६५ ॥
 धीतः क्तः प्राग्वत् ॥ १. ४. २६६ ॥
 मतिषुद्धिपूजार्थेभ्यः ॥ १. ४. २६७ ॥
 शीङ्श्रिषिसङ्ख्यजिलङ्गिलिपित्पिट्पिक्वुधिष्णुधिरुहिमुहिदिहिङ्गिहिकुमिश्र -
 म्यवत्रासिसुधाञ्भृपृमदिमुदिप्रभृतिभ्यः ॥ १. ४. २६८ ॥
 शीलिराक्षिकमिकमिजुषिरुषितृषिद्धिभ्यः ॥ १. ४. २६९ ॥
 कुंशियसिभ्यामाङि ॥ १. ४. २७० ॥
 रभेः समि च ॥ १. ४. २७१ ॥
 यमे ऋदि च ॥ १. ४. २७२ ॥
 अभिव्याङि भृञः ॥ १. ४. २७३ ॥
 नञि मृङः ॥ १. ४. २७४ ॥
 कषेरनिटो भविष्यति च ॥ १. ४. २७५ ॥

१. A. शंसिंप्रेषु डः.

२. A. नीदद्य

३. A. सरि-

४. A. ननि

५. A. नीतिः

६. A. इहि

७. A. omits this sūtra.

८. A. ऋधि.

अ. १. पा. ४. सू. २७६]

भोजविरचितम्

सर्वेभ्यो हेतुसंपत्तौ वा ॥ १. ४. २७६ ॥

लिङ्ग्लोटावाशिषि ॥ १. ४. २७७ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः

समाप्तः

अध्यायश्च समाप्तः

—

॥ अथ द्वितीयोऽध्यायः ॥

- कृवापाजिमिस्वदिसाध्यशुभ्य उणू ॥ २. १. १ ॥
 हन्नासनिजेनिचटिचरिभ्यो जुणू ॥ २. १. २ ॥
 किमि श्रुः ॥ २. १. ३ ॥
 जराजटावनरसेष्विणः ॥ २. १. ४ ॥
 शौरश्च लः ॥ २. १. ५ ॥
 कृके वचः कश्च ॥ २. १. ६ ॥
 भृमृत्चरिःसरितनिमिमस्त्रिशीङ्वाटिचटिचञ्चिभ्य उः ॥ २. १. ७ ॥
 अणश्च ॥ २. १. ८ ॥
 घान्ये नित् ॥ २. १. ९ ॥
 पटिकट्यसिधसिन्नपिहनिमनिशुस्वृस्त्रिहिक्लिदिकन्दिबिद्यन्धिबन्धिभ्यः ॥
 २. १. १० ॥
 उन्देरिच्चादेः ॥ २. १. ११ ॥
 बहिरहिपंसां दीर्घश्च ॥ २. १. १२ ॥
 अशोर्नु च ॥ २. १. १३ ॥
 नमिमनिजतां नाकिधतश्च ॥ २. १. १४ ॥
 वलिफलोर्गुक् च ॥ २. १. १५ ॥
 अर्जेः ऋञ्च ॥ २. १. १६ ॥
 कृतेः कतयोस्तकौ च ॥ २. १. १७ ॥

१. A. जिति.

२. A. जानि

३. A. किमश्चः

४. A. This sūtra is written after
the next.

५. A. इते वचः The last word कश्च
is written as a separate sūtra.

६. A. This sūtra is written as
two sūtras, one ending with
शीङ् and the other with उः

७. A. पंसि.

नावञ्चः ॥ २. १. १८ ॥

इषिभिदिविदिसृदिव्यधिगृधिधृषिहृषिकावृभ्यः कुः ॥ २. १. १९ ॥

याहनकृभृवृजां द्वे च ॥ २. १. २० ॥

शः सन्वञ्च ॥ २. १. २१ ॥

पचेरिञ्चोपघायाः ॥ २. १. २२ ॥

कृप्रोरुञ्च ॥ २. १. २३ ॥

ऊर्णोर्नुलांश्च ॥ २. १. २४ ॥

महति ह्रस्वञ्च ॥ २. १. २५ ॥

ऋक्षेरो ङञ्च ॥ २. १. २६ ॥

श्रिष्टपेः कञ्च ॥ २. १. २७ ॥

रिभिप्रथयोः प्रसारणं च ॥ २. १. २८ ॥

म्यन्देर्धञ्च ॥ २. १. २९ ॥

स्पशिभ्रसजोः सलोपञ्च ॥ २. १. ३० ॥

सृजेरसुक् च ॥ २. १. ३१ ॥

बंहिरङ्गिलङ्गिलिङ्गिनां नलोपञ्च ॥ २. १. ३२ ॥

पराङोः शृश्वनिभ्यां डित् ॥ २. १. ३३ ॥

द्युद्रुभ्यां च ॥ २. १. ३४ ॥

हरिमितशतकसु द्रुवः ॥ २. १. ३५ ॥

अपदुस्सुवनिषु स्थः ॥ २. १. ३६ ॥

पीमृगामित्रदेवसुस्रास्मसु युः ॥ २. १. ३७ ॥

कैशीशमिरमिभ्यः कुः ॥ २. १. ३८ ॥

प्रि[हि]यः किट्टी लञ्च वा ॥ २. १. ३९ ॥

चटिकठिभ्यामाकुः ॥ २. १. ४० ॥

शिविकुटिकुविभ्यः कित् ॥ २. १. ४१ ॥

चेरुपन्योर्डित् ॥ २. १. ४२ ॥

शालेराकुः ॥ २. १. ४३ ॥

१. A omits this sūtra.

२. A. सोपञ्च.

३. A. सृजेः सुञ्च.

४. A. णिवल्

५. A. शिाखि

६. A. सिलेरङ्कुः

- सृष्टृभ्यां वाकुक् ॥ २. १. ४४ ॥
 अमेर्गुः ॥ २. १. ४५ ॥
 द्मेर्लोपश्च ॥ २. १. ४६ ॥
 हेः कित्तुद् च ॥ २. १. ४७ ॥
 प्रीकैपानीलिभ्यः कङ्कुच् ॥ २. १. ४८ ॥
 अर्त्यविभ्यामटुच् ॥ २. १. ४९ ॥
 शालेराटुच् ॥ २. १. ५० ॥
 तनिमनिकणिभ्यो डुः ॥ २. १. ५१ ॥
 पनेर्दीर्घश्च ॥ २. १. ५२ ॥
 सृपत्थोः क्तुगानुगौ च ॥ २. १. ५३ ॥
 गमेः कित् ॥ २. १. ५४ ॥
 स्थां णुः ॥ २. १. ५५ ॥
 अजिवृरीभ्यो नित् ॥ २. १. ५६ ॥
 कृह्भ्यामेणुः ॥ २. १. ५७ ॥
 कमिमनिजन्यसिगाभापाथाहिभ्यस्तुः ॥ २. १. ५८ ॥
 चायः किं च ॥ २. १. ५९ ॥
 आपो ह्रस्वश्च ॥ २. १. ६० ॥
 सितनिगमिमसिसच्यविधाञ्जूञ्जुशिभ्यस्तुन् ॥ २. १. ६१ ॥
 वसेर्णिद्रा ॥ २. १. ६२ ॥
 पाज्यार्तिभ्यो डित् ॥ २. १. ६३ ॥
 कृञः क्तुः ॥ २. १. ६४ ॥
 पधिवहोरतुच् ॥ २. १. ६५ ॥
 तनेर्यक् च ॥ २. १. ६६ ॥
 जीवेरातुः ॥ २. १. ६७ ॥
 यमेर्दुक् ॥ २. १. ६८ ॥
 शीङो धुक् ॥ २. १. ६९ ॥

१. A. किञ्चद्

२. A. स्योर्णः

३. A. की

४. A. अनुक् च

५. A. धुक्

धुञ्जो लुङ् च ॥ २. १. ७० ॥

दाभाभ्यां जुः ॥ २. १. ७१ ॥

वचेर्गञ्च ॥ २. १. ७२ ॥

धेट इञ्च ॥ २. १. ७३ ॥

सूविषिकृञ्भ्यः कित् ॥ २. १. ७४ ॥

ह्रीर्द्वे लोपञ्च ॥ २. १. ७५ ॥

गमेः सन्वञ्च ॥ २. १. ७६ ॥

तनेर्कुः ॥ २. १. ७७ ॥

अञ्जेरिष्णुच् ॥ २. १. ७८ ॥

क्षिपिनदिपदिपतिदाभूभ्यश्च लुक् ॥ २. १. ७९ ॥

कृशेरानुक् ॥ २. १. ८० ॥

जीवेरदानुक् ॥ २. १. ८१ ॥

वचेरकनुः ॥ २. १. ८२ ॥

स्तनिद्विषिपुषिगादिमदिद्युषिगडिमण्डजनिनन्दिभ्यो णेरित्नुच् ॥ २. १. ८३ ॥

अर्तिकशिभ्यां च्चिपुक् ॥ २. १. ८४ ॥

अमिकमिभ्यां बुः ॥ २. १. ८५ ॥

अभ्रेरमुः ॥ २. १. ८६ ॥

जनिमनियजिशुन्धिदसिभ्यो युत् ॥ २. १. ८७ ॥

नञि ध्वरे ॥ २. १. ८८ ॥

भुजेः कित् ॥ २. १. ८९ ॥

सर्तेरयूः ॥ २. १. ९० ॥

हेतुभावयोः मृडस्त्युक् ॥ २. १. ९१ ॥

पीभ्यशिभ्यो रुः ॥ २. १. ९२ ॥

रूपूभ्यां क्नुच् ॥ २. १. ९३ ॥

खनो लोपञ्च ॥ २. १. ९४ ॥

जनेस्त च ॥ २. १. ९५ ॥

शातेर्ह्रस्वञ्च ॥ २. १. ९६ ॥

१. A. हे

३. A. निनि.

२. A. णेरियच्

- षिञ्जेः शिर्गुं च ॥ २. १. ९७ ॥
 ईमनि शीङो डित् ॥ २. १. ९८ ॥
 कुट्यतिभ्यामरुः ॥ २. १. ९९ ॥
 कर्करारुः ॥ २. १. १०० ॥
 और्वैरादेरुदेतौ च ॥ २. १. १०१ ॥
 तुम्बेरुः ॥ २. १. १०२ ॥
 कन्देरत उच्च ॥ २. १. १०३ ॥
 चमेरुः ॥ २. १. १०४ ॥
 शीङ्पीङ्गशब्भ्यो लुह्लुगालुचः ॥ २. १. १०५ ॥
 कमण्डलुगुह्लुगुलुगुलवः ॥ २. १. १०६ ॥
 पॅरः शुन् ॥ २. १. १०७ ॥
 मस्जिषोः षुक् ॥ २. १. १०८ ॥
 तरतेरशुः ॥ २. १. १०९ ॥
 क्पिचमितनिधन्यन्दिस्जिखिजिभ्य ऊः ॥ २. १. ११० ॥
 खण्डयज्योर्ङ्कञ्जकौ च ॥ २. १. १११ ॥
 कृषेश्छ च ॥ २. १. ११२ ॥
 तृद्रोः दृश्च ॥ २. १. ११३ ॥
 मृजेर्गुणश्च ॥ २. १. ११४ ॥
 वहो ध च ॥ २. १. ११५ ॥
 कसिपद्यतिभ्यो णित् ॥ २. १. ११६ ॥
 अडो लश्च वा ॥ २. १. ११७ ॥
 नञि लम्बेर्नलोपश्च ॥ २. १. ११८ ॥
 के शीङो रट् चास्य ॥ २. १. ११९ ॥
 जनेर्षुक् च ॥ २. १. १२० ॥

१. A. शिश्च

२. A. श्यनि

३. A. और्वैरादेः इरेकौ च

४. A. This is written as part of
the previous sūtra.

५. A. This and the following
two sūtras are omitted.

६. A. तृद्रो

७. A. के शीङ् एरट्

- कफ ईलेर्णिलुक् ॥ २. १. १२१ ॥
 कृजः कन्धुक् च ॥ २. १. १२२ ॥
 धृषेर्दिधिष च ॥ २. १. १२३ ॥
 दुभिचपोर्तुश्च ॥ २. १. १२४ ॥
 नृतिर्शुधिकुहिभ्यः कूः ॥ २. १. १२५ ॥
 ऋतेरं च ॥ २. १. १२६ ॥
 भ्रमेर्ङ्कः ॥ २. १. १२७ ॥
 योरामृन् ॥ २. १. १२८ ॥
 दिवेः ऋन् ॥ २. १. १२९ ॥
 नियो डित् ॥ २. १. १३० ॥
 सव्ये स्थः ॥ २. १. १३१ ॥
 सुज्यसेः ऋन् ॥ २. १. १३२ ॥
 यातेर्वृद्धिश्च ॥ २. १. १३३ ॥
 नवि नन्देः ॥ २. १. १३४ ॥
 पातेस्तृजिञ्च ॥ २. १. १३५ ॥
 मानेर्लोपश्च ॥ २. १. १३६ ॥
 भ्राजेश्च ॥ २. १. १३७ ॥
 दुहेरिद् किञ्च ॥ २. १. १३८ ॥
 जायां मिधः ॥ २. १. १३९ ॥
 नमेः पश्च ॥ २. १. १४० ॥
 आपो ह्रस्वश्च ॥ २. १. १४१ ॥
 हुपृभ्यामृत्विजि तृक्षनिद् च ॥ २. १. १४२ ॥
 नियः घुक् च ॥ २. १. १४३ ॥
 उदिगायश्च चित् ॥ २. १. १४४ ॥
 प्रे स्तुशासिभ्याम् ॥ २. १. १४५ ॥
 ह्रप्रस्योः प्रतौ ॥ २. १. १४६ ॥
 त्विषेर्देवतायामितोऽञ्च ॥ २. १. १४७ ॥

१. A. शिधि

२. A. वेरन्

३. A adds after this sūtra कप ईरेर्लुक्

४. A. वृषेः

- क्षदेशुक्ते ॥ २. १. १४८ ॥
 रातेडै ॥ २. १. १४९ ॥
 दृगमिभ्यां डोः ॥ २. १. १५० ॥
 ग्लानुभ्यां डोः ॥ २. १. १५१ ॥
 अच इः ॥ २. १. १५२ ॥
 खनिकष्यञ्जयसिध्वनिनिमणिग्रन्थिचरिभ्यश्च ॥ २. १. १५३ ॥
 उभे व्रत्रौ च ॥ २. १. १५४ ॥
 भुजः कित् ॥ २. १. १५५ ॥
 कृगृशृपृकुटिच्छिदिमिदिभ्यश्च ॥ २. १. १५६ ॥
 अंहिकुण्ठिकम्पां नलोपश्च ॥ २. १. १५७ ॥
 तरतेः सन्वत्तुष्वाभ्यासस्य ॥ २. १. १५८ ॥
 इगुपधात्कित् ॥ २. १. १५९ ॥
 धौ रिचेर्नु च ॥ २. १. १६० ॥
 क्रमितमिनभिस्तम्भामत इञ्च ॥ २. १. १६१ ॥
 मनेरुञ्च ॥ २. १. १६२ ॥
 हलिकलिकलिकटिबटिब्रुटिकुटिबलिवलिवल्लयलिभ्य इत् ॥ २. १. १६३ ॥
 ह्रपिशिरुह्वित्विदिर्कौर्तिभ्यश्च ॥ २. १. १६४ ॥
 भ्रमेः संप्रसारणं च ॥ २. १. १६५ ॥
 कृशृवसिवपिराजिभ्राजिध्वजिसदिह्निकामिचमिफलिकशिवाशिवदिवारिसंय -
 तिभ्य इञ् ॥ २. १. १६६ ॥
 नहो भश्च ॥ २. १. १६७ ॥
 अलिशलिपलितलिघसिजस्यणिपणिभ्य इणू ॥ २. १. १६८ ॥
 अज्यतिभ्यां षादे च ॥ २. १. १६९ ॥
 अशो रुद्र च ॥ २. १. १७० ॥
 वातेडित् ॥ २. १. १७१ ॥
 प्रे ह्रञ्चः कूपे ॥ २. १. १७२ ॥
 कायः किः ॥ २. १. १७३ ॥

१. A. द्रमेः

३. A. मृजः

२. A. वातो

- वधैरकिः ॥ २. १. १७४ ॥
 सनेर्द्विः ॥ २. १. १७५ ॥
 कौतेर्द्विः ॥ २. १. १७६ ॥
 मृकण्यवदधिभ्य ईन्निः ॥ २. १. १७७ ॥
 श्वेश्चि ॥ २. १. १७८ ॥
 वेओ डित् ॥ २. १. १७९ ॥
 श्रिओ डिः ॥ २. १. १८० ॥
 चमेरुष्वातः ॥ २. १. १८१ ॥
 मुषेः क्रिदुनद् च ॥ २. १. १८२ ॥
 वेतेर्णिः ॥ २. १. १८३ ॥
 वितधिवसिसपिपदिभ्यस्तिप् ॥ २. १. १८४ ॥
 भसेर्गद् च ॥ २. १. १८५ ॥
 यजेस्तिः ॥ २. १. १८६ ॥
 कुन्दो यषुक् च ॥ २. १. १८७ ॥
 गिरः पुग्नस्वश्च ॥ २. १. १८८ ॥
 दृक्पिरिषिषिषिमुषिशाशुच्यशिभ्यः क्तिन् ॥ २. १. १८९ ॥
 कुचिओश्चिन्नुक् च ॥ २. १. १९० ॥
 अमेरतिः ॥ २. १. १९१ ॥
 युपाभ्यां कित् ॥ २. १. १९२ ॥
 वहिषसिखल्यार्तिभ्यश्चित् ॥ २. १. १९३ ॥
 वृओ व्रत च ॥ २. १. १९४ ॥
 वस्यार्तिभ्यामातिः ॥ २. १. १९५ ॥
 अभौ यामाभ्याम् ॥ २. १. १९६ ॥
 यजो यश्च ॥ २. १. १९७ ॥
 अविभूम्यामन्तिः ॥ २. १. १९८ ॥
 शेकरन्तिः ॥ २. १. १९९ ॥

१. A. कन्य

२. A. श्वेश्चि

३. A. गश्च

४. A. कुन्दो यषुक्

५. A omits this sūtra.

- अजिसञ्जयसिभ्यः क्थिन् ॥ २. १. २०० ॥
 सारेरथिर्न् ॥ २. १. २०१ ॥
 तनेर्धिथिः ॥ २. १. २०२ ॥
 अतेरिथिः ॥ २. १. २०३ ॥
 उषेरथिः ॥ २. १. २०४ ॥
 विदेः किद्रह् च ॥ २. १. २०५ ॥
 चूर्यगिभ्यां निः ॥ २. १. २०६ ॥
 वहिथुश्चिथुभ्यो नित् ॥ २. १. २०७ ॥
 शाशीङ्गो ह्रस्वश्च ॥ २. १. २०८ ॥
 घृसृध्रुवृष्टिप्राक्छिज्वरित्वरिभ्यः कित् ॥ २. १. २०९ ॥
 पृषेर्वृद्धिश्च ॥ २. १. २१० ॥
 ऋतृसृकृधृध्रभ्यदयविवृतिग्रहिरजिकठ्यटिभ्यो निः ॥ २. १. २११ ॥
 अदेर्मुह् च ॥ २. १. २१२ ॥
 कृषेरादेश्च च ॥ २. १. २१३ ॥
 आङि शुपेस्सनः ॥ २. १. २१४ ॥
 क्षिपेः कित् ॥ २. १. २१५ ॥
 अर्तेरलिच् ॥ २. १. २१६ ॥
 शकेरनिः ॥ २. १. २१७ ॥
 नीदलिभ्यां मिः ॥ २. १. २१८ ॥
 अर्तेरु च ॥ २. १. २१९ ॥
 अशो रेश्च च ॥ २. १. २२० ॥
 भुवः किमन् ॥ २. १. २२१ ॥
 क्षणेर्दयिः ॥ २. १. २२२ ॥
 अङ्गिचङ्गिमङ्गयङ्गिसद्यश्चो रिः ॥ २. १. २२३ ॥
 भूसूभ्यां कित् ॥ २. १. २२४ ॥

१. A. थिः

२. A. किभ्रक् च

३. A. सुक्

४. A. श्रुषः

५. A. अर्तेरीकच्

६. A. दश

७. A. धयिः

- रासदिशकिकतिभ्यस्त्रिप् ॥ २. १. २२५ ॥
 अदेः क्तिञ्च ॥ २. १. २२६ ॥
 कुशिविशिभ्याम् ॥ २. १. २२७ ॥
 कुपेर्द्वक् च ॥ २. १. २२८ ॥
 चल्यतिङ्कतिभ्यो रिः ॥ २. १. २२९ ॥
 भङ्गिजसिसहिभ्य उरिन् ॥ २. १. २३० ॥
 पाड्यञ्चिभ्यामलिच् ॥ २. १. २३१ ॥
 धूञ्मूङ्माङ्शलिभ्यो लिगिलणौकुलिञ्मलिच् ॥ २. १. २३२ ॥
 वृष्टुभ्यां विन् ॥ २. १. २३३ ॥
 जुष्टुस्तृजागृक्नीघृपिभ्यो णिवत् ॥ २. १. २३४ ॥
 छविस्थविकिकिदीविदीदिव्यटविशिष्यः ॥ २. १. २३५ ॥
 प्लुषिशुषिकुविभ्यस्सिक् ॥ २. १. २३६ ॥
 अशोर्नित् ॥ २. १. २३७ ॥
 गोपादिष्वनेरसिः ॥ २. १. २३८ ॥
 वृष्टुसाभ्यो जुह् च ॥ २. १. २३९ ॥
 वियो हिक् ॥ २. १. २४० ॥
 आवितृस्तृतन्द्रितन्त्रिभ्य ईः ॥ २. १. २४१ ॥
 चाते प्रमः कित् ॥ २. १. २४२ ॥
 यापो छे च ॥ २. १. २४३ ॥
 लक्षेर्मुद् च ॥ २. १. २४४ ॥
 तुवः कित् ॥ २. १. २४५ ॥
 कुवञ्चिक् ॥ २. १. २४६ ॥
 तनेरनश्च वः ॥ २. १. २४७ ॥

१. A This and the next sūtra
are written as one sūtra.

२. A. अरिः

३. A. द्विः

४. A. This and the next sūtra
are written as one.

५. A omits शुषि

६. A. टित्

७. A. बुवः

- पारेरजिः ॥ २. १. २४८ ॥
 भिषेः कित् ॥ २. १. २४९ ॥
 पणेरिज्यादेश्च घः ॥ २. १. २५० ॥
 वशोः कित् ॥ २. १. २५१ ॥
 भृञ् उच्च ॥ २. १. २५२ ॥
 लङ्गेरटिर्नलोपश्च ॥ २. १. २५३ ॥
 सत्तेरडिः ॥ २. १. २५४ ॥
 ईडेरेभिडिङ् ह्रस्वश्च ॥ २. १. २५५ ॥
 भातेर्डवतुः ॥ २. १. २५६ ॥
 बृहिमहिपृषिभ्योऽतिः शतृवश्च ॥ २. १. २५७ ॥
 गमेर्डित् द्वे च ॥ २. १. २५८ ॥
 संश्चतृपद्वेह्रदित्यादयः ॥ २. १. २५९ ॥
 ह्रस्वरुहियुषिभ्य इतिः ॥ २. १. २६० ॥
 ताडेर्णिलुक् च ॥ २. १. २६१ ॥
 उदके श्वेर्डितिः ॥ २. १. २६२ ॥
 मृड उतिः ॥ २. १. २६३ ॥
 श्रो मुट् च वा ॥ २. १. २६४ ॥
 शकेः ऋतिः ॥ २. १. २६५ ॥
 यजेः कश्च ॥ २. १. २६६ ॥
 पातेः कृथिः ॥ २. १. २६७ ॥
 युष्यसिभ्यां मदिक् ॥ २. १. २६८ ॥
 त्यजितनियमिभ्यो डितिः ॥ २. १. २६९ ॥
 एतेस्तदिः ॥ २. १. २७० ॥
 शदृभसिभ्योऽदिः ॥ २. १. २७१ ॥
 पुरः सुट् च ॥ २. १. २७२ ॥
 हणातेर्ह्रस्वश्च ॥ २. १. २७३ ॥
 द्वि[युवृषितक्षिराजिघन्विपाचिशु]प्रतिदिवभ्यः कनिन् ॥ २. १. २७४ ॥

१. A omits this sūtra.

३. A. घृक्

२. A. उदिः

४. A omits this and the following two sūtras.

सप्यशूभ्यां तुङ् च ॥ २. १. २७५ ॥

नुदाशिभ्यां गुणश्च ॥ २. १. २७६ ॥

श्वन्नुक्षन्पूषन्प्लीहन्क्लेदनसूर्धन्मज्जन्नर्थमन्विश्वप्सन्परिज्वन्मातरिश्वन्मघ-
वन्प्रावन्नहन्महन्नथर्वन्निति ॥ २. १. २७७ ॥

क्षामदिपद्यति[पर्वि]शक्तिभ्यो वनिप् ॥ २. १. २७८ ॥

शीङ्कुशिकहिजिक्षिहृञ्खृष्टवृभ्यः कनिप् ॥ २. १. २७९ ॥

सृजेः कश्च ॥ २. १. २८० ॥

ध्याप्योः संप्रसारणं च ॥ २. १. २८१ ॥

अतेर्धश्च ॥ २. १. २८२ ॥

मेनिन् ॥ २. १. २८३ ॥

व्योमन्रोमन्लोमन्क्लोमन्हेमन्वेमन्नामन्ललामन्नात्मन्त्यश्मन्पृष्मन्नुष्मन् र्धर्म-
न्सीमन्ब्रह्मन्निति ॥ २. १. २८४ ॥

गमेरितिः ॥ २. १. २८५ ॥

आङि च णित् ॥ २. १. २८६ ॥

भुवश्च ॥ २. १. २८७ ॥

प्रे स्थश्च ॥ २. १. २८८ ॥

यातेः प्रतौ च ॥ २. १. २८९ ॥

बुधेश्च ॥ २. १. २९० ॥

परमे स्थः कित् ॥ २. १. २९१ ॥

मन्थाः ॥ २. १. २९२ ॥

पैतेः थश्च ॥ २. १. २९३ ॥

अर्तेर्भुक्षिनक् ॥ २. १. २९४ ॥

हृजनिभ्यामिमनिच् ॥ २. १. २९५ ॥

भृष्टृस्तृभ्य ईमनिच् ॥ २. १. २९६ ॥

१. A. This and the next sūtra are
written as one.

२. A omits रोमन्

३. A omits बर्ध्मन्

४. A reads this together with
the next sūtra.

५. A. प्रतेन्यश्च

६. A. नङ्

- आपः किन् ह्रस्वश्च ॥ २. १. २९७ ॥
 कंकुपूत्रिण्डुबनुष्टुभः ॥ २. १. २९८ ॥
 इणो द्मिक् ॥ २. १. २९९ ॥
 कौतेर्दिमिः ॥ २. १. ३०० ॥
 अवतेर्मिः ॥ २. १. ३०१ ॥
 गृपृदुर्वीधुर्वीभ्यः किप् ॥ २. १. ३०२ ॥
 वाद्वाँरौ ॥ २. १. ३०३ ॥
 चतेहरच् ॥ २. १. ३०४ ॥
 दिवेर्दिविः ॥ २. १. ३०५ ॥
 विशः किप् ॥ २. १. ३०६ ॥
 विपाशेश्च ॥ २. १. ३०७ ॥
 सहेः षष् च ॥ २. १. ३०८ ॥
 सञ्जुषाशिषौ ॥ २. १. ३०९ ॥
 अर्चिँसचिशुचिहुसुपिछदिछर्दिभ्य ईसिः ॥ २. १. ३१० ॥
 वृहेर्नलोपश्च ॥ २. १. ३११ ॥
 ह्युतेर्निदादेश्च जः ॥ २. १. ३१२ ॥
 सद्दो ध च ॥ २. १. ३१३ ॥
 जनेरसिः ॥ २. १. ३१४ ॥
 अर्तिपृवपियजिधनिभ्यो नित् ॥ २. १. ३१५ ॥
 इणो णित् ॥ २. १. ३१६ ॥
 चक्षेरसिक् च ॥ २. १. ३१७ ॥
 पातेर्दुँसुन् ॥ २. १. ३१८ ॥
 यमिदमिभ्यां डोस् ॥ २. १. ३१९ ॥
 भँसुन् ॥ २. १. ३२० ॥
 पिबतेरिच्च ॥ २. १. ३२१ ॥

१. A omits ह्रस्वश्च.

२. A omits this and the following four sūtras.

३. A. इत्

४. A. डोसः

५. A. This and the next sūtra are written together.

यजेः श च ॥ २. १. ३२२ ॥

उषिरञ्जिशृङ्गुभ्यः कित् ॥ २. १. ३२३ ॥

वस्यहिभ्यां णित् ॥ २. १. ३२४ ॥

उषेर्जश्च ॥ २. १. ३२५ ॥

वहेः सुद् च ॥ २. १. ३२६ ॥

सुरीभ्यां तुद् च ॥ २. १. ३२७ ॥

इणो तुद् च ॥ २. १. ३२८ ॥

शडिः फद् च ॥ २. १. ३२९ ॥

छदिरहो तुद् ह्रस्वश्च ॥ २. १. ३३० ॥

अमेर्भुक् च ॥ २. १. ३३१ ॥

अर्तेरुश्च ॥ २. १. ३३२ ॥

व्याधौ शुर्द् च ॥ २. १. ३३३ ॥

उक्के तुद् च ॥ २. १. ३३४ ॥

पातेस्थुर्द् च ॥ २. १. ३३५ ॥

बले जुर्द् च ॥ २. १. ३३६ ॥

यातेर्दुक् च ॥ २. १. ३३७ ॥

नभेश्चित् ॥ २. १. ३३८ ॥

इन्धेर्नलोपश्च ॥ २. १. ३३९ ॥

आपो ह्रस्वो तुद् च वा ॥ २. १. ३४० ॥

अदेर्नु धश्च वा ॥ २. १. ३४१ ॥

इण्विधिभ्यामसिः ॥ २. १. ३४२ ॥

पुंरोरेतःपयस्सु दधः कित् ॥ २. १. ३४३ ॥

रेपस्त्रेक्षणसूधस्त्रिहायसोकस्मुमनस्पुकरवस्पुरुर्दसोऽनेहसङ्गिरोऽप्सरसः ॥

२. १. ३४४ ॥

१. A. गृह्यः

२. A omits this sūtra.

३. A. पश्च.

४. A. हादिराहोः तुं

५. A. दुर्द्

६. A. श्च

७. A. स्थुक्

८. A. जुक्

९. A. नंधौ

१०. A. This is written as two sūtras.

घशोः कनसिः ॥ २. १. ३४५ ॥

दमेहनसिः ॥ २. १. ३४६ ॥

चंदेरमसिः ॥ २. १. ३४७ ॥

अनसि वहेः क्तिप् डञ्जानसः ॥ २. १. ३४८ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे
द्वितीयस्याध्यायस्य प्रथमः पादः
समाप्तः.

—

१. A. चहे.

२. A. This is written as two sūtras.

अथ द्वितीयः पादः

- जीवेरातृकन् वृद्धिश्च ॥ २. २. १ ॥
 इण्भीकापाशत्यतिमर्चिनिहाङ्भ्यः कन् ॥ २. २. २ ॥
 युशुधुविधूनां दीर्घश्च ॥ २. २. ३ ॥
 कुतुस्तृथिकृदाधारार्चिचलिकलिभ्यः कः ॥ २. २. ४ ॥
 कृसृवृविपुपिमुपिमूङ्शुभूभ्यः कित् ॥ २. २. ५ ॥
 निष्कतुरुष्कोदकालकैशुलकश्वफलककिञ्जल्कोलकलोककेकादयः ॥ २. २. ६ ॥
 कृसृभृवृस्तुकृक्षुचरिचटिचणितस्यमिदेविकनिमनिपचिमचिमशिक्षारिगुरिषु -
 तिवल्लिमल्लिसल्ल्यलिभ्यो वुन् ॥ २. २. ७ ॥
 कौ कृष्णिरण्टिभ्यः ॥ २. २. ८ ॥
 कटेर्नु च वा ॥ २. २. ९ ॥
 उद्विचचितिलिपुलिपिदिक्षिपिधुसूभ्यः कित् ॥ २. २. १० ॥
 कीचकार्भकधमकवधकजहकैरकैडकाश्मकादयः ॥ २. २. ११ ॥
 खीजिबलिपतिभ्य आकः ॥ २. २. १२ ॥
 शलिपटिमनिभ्यो नित् ॥ २. २. १३ ॥
 पिनाकापिण्याकैश्यामाकपुलाकवार्ताकवृन्ताकज्योन्ताकादयः ॥ २. २. १४ ॥
 अलिकलिदलिपुलिवृश्चिस्फटिपिकृषिभ्यः किकन् ॥ २. २. १५ ॥
 मुषेर्दीर्घश्च ॥ २. २. १६ ॥
 स्यमेर्यण इक् च ॥ २. २. १७ ॥

१. A. विचि	८. A. जनकै-
२. A. स्यणि	९. A. त्याकादयः
३. A. कटि	१०. A. खलि
४. A. लिकेभ्यः	११. A omits पिनाक
५. A. कृष्णि	१२. A omits श्यामाक
६. A. उडि	१३. A omits ज्योन्ताक
७. A omits पुलि	१४. A omits पुक्ति

पिपीलिकैतिककुशिकहृदिकमक्षिकादयः ॥ २. २. १८ ॥

ऋच्यलि...[श्लिशलि]दूषिकषिहृषिहृशिमृडिवलिस्यम्यनिभ्यः कीकन् ॥
२. २. १९ ॥

मृद्रीकातिन्तिडीकबाहीकवल्मीककल्मलीककिङ्किणीकपुण्डरीकचञ्चरीकसमी-
कप्रतीकपूतीकफर्फरीकादयः ॥ २. २. २० ॥

समिकसेरुकन् ॥ २. २. २१ ॥

कमितिभ्योर्दुक् च ॥ २. २. २२ ॥

अशिकचोर्नु च ॥ २. २. २३ ॥

कुहेः कित् ॥ २. २. २४ ॥

क्रमेः क्रम् च वा ॥ २. २. २५ ॥

सुलुकोल्मुकचिषुकचूचुकजम्बुकगवेधुकामधुकभाषुकपृथुकदयः ॥ २. २. २६ ॥

मृकणिलिवलिबन्धिभल्लिभ्य ऊकः ॥ २. २. २७ ॥

शलिमण्डिभ्यां णित् ॥ २. २. २८ ॥

मधूकोलूकोरुबूकुशम्बूकवरूकादयः ॥ २. २. २९ ॥

क्रोङ्को रो लश्च वा ॥ २. २. ३० ॥

रालापार्काभ्यः कित् ॥ २. २. ३१ ॥

कलेरविङ्कः ॥ २. २. ३२ ॥

क्रमेरेलंकः ॥ २. २. ३३ ॥

लूभीशीर्शुशिङ्गिभ्य आनकः ॥ २. २. ३४ ॥

अनेर्डित् ॥ २. २. ३५ ॥

कनेरीनकः ॥ २. २. ३६ ॥

कृन्तिभिदिलतिपुतिभ्यः क्तिकन् ॥ २. २. ३७ ॥

इष्यसिभ्यां ककन् ॥ २. २. ३८ ॥

१. A. पृषि

२. A. शिकचोः

३. A. कृचू

४. A. वालुक.

५. A omits चूचुकुजम्बुक

६. A omits पृथुक.

७. A adds मधूक.

८. A omits का.

९. A. लकः

१०. A. omits this and the follow-
ing two sūtras.

- भियो द्वे च ॥ २. २. ३९ ॥
 ह्रस्वहिपिण्डभ्य ईतकः ॥ २. २. ४० ॥
 कुषेः कित् ॥ २. २. ४१ ॥
 चण्डिभलिभ्यामातकः ॥ २. २. ४२ ॥
 श्लेषमातकामात्रातकामिलातकपिष्टातकाद्यः ॥ २. २. ४३ ॥
 शमिमनिभ्यां खः ॥ २. २. ४४ ॥
 मुहेः खर्मुर्च ॥ २. २. ४५ ॥
 इषेः कित् लोपश्च ॥ २. २. ४६ ॥
 महेरुश्चास्य वा ॥ २. २. ४७ ॥
 श्यतेरिश्चास्यं वा ॥ २. २. ४८ ॥
 निय ऊनक् च ॥ २. २. ४९ ॥
 पुवो लुं ह्रस्वश्च ॥ २. २. ५० ॥
 अश्रोतेर्डित् ॥ २. २. ५१ ॥
 मैयतेरूट् च ॥ २. २. ५२ ॥
 गृभृस्त्वृभ्यो गः ॥ २. २. ५३ ॥
 मुदिखडिछापूभ्यः कित् ॥ २. २. ५४ ॥
 गैभ्यदिभ्यां गन् ॥ २. २. ५५ ॥
 भृशुभ्यां किनुण् च ॥ २. २. ५६ ॥
 शृपीड्भ्यां ह्रस्वश्च ॥ २. २. ५७ ॥
 तडेरगच् ॥ २. २. ५८ ॥
 पतितमित्लूभ्योऽङ्गच् ॥ २. २. ५९ ॥
 स्रवृन्भ्यो णित् ॥ २. २. ६० ॥
 कुरुवृषिमृदिपिशिभ्यः कित् ॥ २. २. ६१ ॥
 मनस्तुट् च ॥ २. २. ६२ ॥
 कलिस्फुलिभ्यामिङ्गक् ॥ २. २. ६३ ॥
 भृशो भुर्च् च ॥ २. २. ६४ ॥

१. A. मुहेर्मुं च.

२. A. यमेरूक् च

३. A omits this and the following six sūtras.

४. A. भृक्

- माडि तुलेरुक्चू ॥ २. २. ६५ ॥
 कमितमिशमिभ्यो डित् ॥ २. २. ६६ ॥
 सतैरुक्चू ॥ २. २. ६७ ॥
 जनेर्घः ॥ २. २. ६८ ॥
 दृणातेः कित् ॥ २. २. ६९ ॥
 सतैरुक्चू ॥ २. २. ७० ॥
 कुचञ्चद् दीर्घञ्च ॥ २. २. ७१ ॥
 सिद्धैरुक् च ॥ २. २. ७२ ॥
 कृञ्चञ्च ॥ २. २. ७३ ॥
 उच्चैरुक् ॥ २. २. ७४ ॥
 कघेरुक्चू ॥ २. २. ७५ ॥
 क्रमेः क च ॥ २. २. ७६ ॥
 मृडञ्चञ्चू ॥ २. २. ७७ ॥
 नमोर्द्वैरुक्चू ॥ २. २. ७८ ॥
 लषेरुक्चन् कञ्च ॥ २. २. ७९ ॥
 गुडेरुक्चू ॥ २. २. ८० ॥
 चिभ्योर्द्वैरुक्चू ॥ २. २. ८१ ॥
 षञ्चञ्चू ॥ २. २. ८२ ॥
 गुगम्यदिर्तुदिमुदिभ्यश्छक् ॥ २. २. ८३ ॥
 पूङ्पीङ्गोर्ह्रस्वञ्च ॥ २. २. ८४ ॥
 कच्छगुलुच्छपिलिपिच्छादयः ॥ २. २. ८५ ॥
 वियो जक् ॥ २. २. ८६ ॥
 पुवो जुक् ह्रस्वञ्च ॥ २. २. ८७ ॥
 कुवोर्षुक् च वा ॥ २. २. ८८ ॥
 कुलेरिजक् ॥ २. २. ८९ ॥

१. A omits यमि

२. A. कच

३. A omits this sūtra.

४. A. मृडञ्च

५. A. द्वैरुक्च

६. A. डङ्क च

७. A omits तुदिमुदि

८. A. छक्

- कुजोऽञ्च ॥ २. २. ९० ॥
 सुर्वैरजग्लोपश्च ॥ २. २. ९१ ॥
 कुटजोऽजबल्वजादयः ॥ २. २. ९२ ॥
 ज्ञमेशः ॥ २. २. ९३ ॥
 लुषेष्टः ॥ २. २. ९४ ॥
 जुकिजनिपणिभ्यो दीर्घश्च ॥ २. २. ९५ ॥
 घण्टाजटासटादयः ॥ २. २. ९६ ॥
 कृसृभृकृपशकिकङ्किकर्किसर्ष्यविभ्योऽटच् ॥ २. २. ९७ ॥
 कीकटकपटकपटादयः ॥ २. २. ९८ ॥
 किरतेराटग्लश्च वा ॥ २. २. ९९ ॥
 शृङ्गाटकपाटललाटविराटप्रयुनाटादयः ॥ २. २. १०० ॥
 चरेरिटच् भश्च ॥ २. २. १०१ ॥
 डिण्टन् ॥ २. २. १०२ ॥
 कृतृकृपिभ्यः कीटन् ॥ २. २. १०३ ॥
 खञ्जेररीटः ॥ २. २. १०४ ॥
 वृणोतेरुटच् ॥ २. २. १०५ ॥
 नर्कुटमकुटकुषकुटादयः ॥ २. २. १०६ ॥
 वन्धेः कूटन् ॥ २. २. १०७ ॥
 दुरि द्रोः दुर् च ॥ २. २. १०८ ॥
 चपेरेटच् ॥ २. २. १०९ ॥
 प्रो णित् ॥ २. २. ११० ॥
 करोतेरोटच् ॥ २. २. १११ ॥
 बकोटाक्षोटकौटादयः ॥ २. २. ११२ ॥
 पीङ्कुणिकणिभ्यष्टक् ॥ २. २. ११३ ॥
 जृकमिरमिभ्योऽठच् ॥ २. २. ११४ ॥

१. A. बलजावपजादयः

२. A omits this sūtra.

३. A omits this and the next sūtra.

४. A. चरेरिटकिरतेराटग्लश्च वारच् भश्च.

५. A. बभेरुटन्

६. A. उक्

७. A omits कणि.

- अमन्ताङ्कः ॥ २. २. ११५ ॥
 कसृभृवृत्तृभ्याऽण्डः ॥ २. २. ११६ ॥
 अण्डैरण्डविचण्डकाण्डभाण्डवतण्डपोगण्डादयः ॥ २. २. ११७ ॥
 लगिग्रोरुडञ्च ॥ २. २. ११८ ॥
 व्याडनीडक्रोडकहोडादयः ॥ २. २. ११९ ॥
 शमिषणिकुणिभ्यो ङः ॥ २. २. १२० ॥
 नभि सङ्घेः षञ्चाङ्घेः ॥ २. २. १२१ ॥
 इनुर्विशाद्गुवेणिभ्यो णः ॥ २. २. १२२ ॥
 वीणास्थूणाहूणभूणक्षूणातूणतूणघृणादयः ॥ २. २. १२३ ॥
 श्कितक्किक्किम् किकुपिवृषिभ्योऽणक् ॥ २. २. १२४ ॥
 धूपेधिष च ॥ २. २. १२५ ॥
 कृकणकुङ्कणतृवणोदबणोरणवङ्कणविचक्षणादयः ॥ २. २. १२६ ॥
 कृपिविषिभ्यामाणक् ॥ २. २. १२७ ॥
 पाषाणपर्याणकल्याणादयः ॥ २. २. १२८ ॥
 गादाभ्यामेणक् ॥ २. २. १२९ ॥
 हसिवलीणुजृमृमुवादम्यमित्प्रूधूर्विभ्यस्तन् ॥ २. २. १३० ॥
 तनिमृङ्भूहिभ्यः कित् ॥ २. २. १३१ ॥
 हुञ्छैर्मुद् च ॥ २. २. १३२ ॥
 घृसिलूसुद्वाचितिभ्यः कः ॥ २. २. १३३ ॥
 तातब्रातालातसुतपुतपित्तनिमित्तमुस्तपुस्ततूस्तवितस्तादयः ॥ २. २. १३४ ॥
 भृङ्गशिवलियजादिभ्योऽतञ्च ॥ २. २. १३५ ॥
 पृषिरञ्जिसिकिभ्यः कित् ॥ २. २. १३६ ॥
 कृविलिभ्यामातञ्च ॥ २. २. १३७ ॥
 जृविशिवहिर्वासिभूजिरेवसाधिभासिगाडिमडिनन्दिभ्योऽन्तञ्च ॥ २. २. १३८ ॥

१. A. दाण्ड.

२. A omits तृण

३. A adds

पिषेरस्त्रोपधायाः ॥

पराविणो लोपश्च ॥

कलेर्युक् च ॥

४. A. इञ्छेमुद् च

५. A. वित्त

६. A. षपि

- हिदुषोर्मुकूषुकौ च ॥ २. २. १३९ ॥
रुहिजीविभ्यां पित् ॥ २. २. १४० ॥
पलिरुहिश्वाहभ्य इतन् ॥ २. २. १४१ ॥
नञ्यापेः ॥ २. २. १४२ ॥
उचिकुसिपिशिष्टिभ्यः कित् ॥ २. २. १४३ ॥
हञ् ईतन् ॥ २. २. १४४ ॥
अदि भुवो डृतन् ॥ २. २. १४५ ॥
शकेरन्तः ॥ २. २. १४६ ॥
कषेडित् ॥ २. २. १४७ ॥
कुलिमयिभ्यामृतक् ॥ २. २. १४८ ॥
कम्पेरोतो नलोपश्च ॥ २. २. १४९ ॥
आङि स्फायेडित् ॥ २. २. १५० ॥
नीरमिकुषकाभिभ्यः कथन् ॥ २. २. १५१ ॥
अवे भृञः ॥ २. २. १५२ ॥
उषिकुषिकमिगार्तिभ्यस्थन् ॥ २. २. १५३ ॥
सर्तेर्णित् ॥ २. २. १५४ ॥
पातृतुदिवचिरिचिसिचिविषिभ्यस्यक् ॥ २. २. १५५ ॥
संनिन्युद्रोष्विणर्तिशीङ्गापाभ्यः ॥ २. २. १५६ ॥
गूथयूथप्रोथपृष्ठादयः ॥ २. २. १५७ ॥
शौङ्गशपिशभिगमिचन्दिबन्धिजीविप्राण्युपसृष्टवसिभ्योऽथः ॥ २. २. १५८ ॥
भृञश्चित् ॥ २. २. १५९ ॥
विदः कित् ॥ २. २. १६० ॥
रुवो वा ॥ २. २. १६१ ॥
जृवृभ्यामूथन् ॥ २. २. १६२ ॥
शपेर्दन् ॥ २. २. १६३ ॥
आपो ह्रस्वश्च ॥ २. २. १६४ ॥
गुवः कित् ॥ २. २. १६५ ॥
वृतुसुकुभ्यो ङुं च ॥ २. २. १६६ ॥
ककिमकिभ्यामैन्बन् ॥ २. २. १६७ ॥

- अलिपुलिकलिभ्यः किन्दन् ॥ २. २. १६८ ॥
 मुचेर्ङ्कुन्दकुकुन्दौ ॥ २. २. १६९ ॥
 यमेरुन्दन् ॥ २. २. १७० ॥
 ककेरुदन् णिञ्च वा २. २. १७१ ॥
 अर्तिषुदोर्षुक् च ॥ २. २. १७२ ॥
 स्कन्धमिभ्यां धः ॥ २. २. १७३ ॥
 कुवोऽन्धन् ॥ २. २. १७४ ॥
 नौ स्यतेरधक् ॥ २. २. १७५ ॥
 मङ्गेर्नलोपश्च ॥ २. २. १७६ ॥
 हषेरुधक् ॥ २. २. १७७ ॥
 धापृथस्यज्यतिसिधिभ्यो नः ॥ २. २. १७८ ॥
 उपिशुषिकृपीण्जिमीङ्गुधिभ्यः कित् ॥ २. २. १७९ ॥
 ब्रधेरं च ॥ २. २. १८० ॥
 सुवो दीर्घश्च ॥ २. २. १८१ ॥
 कृवृत्स्यनिभ्यो नित् ॥ २. २. १८२ ॥
 रमेस्त च ॥ २. २. १८३ ॥
 रात्रामात्रासुस्रृञ्जनिश्चिश्चकृत्स्नाक्ष्णश्चक्ष्णामीक्ष्णतीक्ष्णस्तेनफेनइयेनज्यौत्ता -
 द्यः ॥ २. २. १८४ ॥
 श्रुशुरुवृज्यसिरसिरुचिरुहिभ्यो युञ्च ॥ २. २. १८५ ॥
 अशो रश च ॥ २. २. १८६ ॥
 उन्देर्नलोपश्च ॥ २. २. १८७ ॥
 रक्षेर्युञ् ॥ २. २. १८८ ॥
 भुवः कित्वा ॥ २. २. १८९ ॥
 कृपृवृजिनिधाञ्भ्यः क्युः ॥ २. २. १९० ॥
 हनो जघ च ॥ २. २. १९१ ॥
 मन्मनगहनगृञ्जनादयः ॥ २. २. १९२ ॥
 ह्रस्वविभ्यामिनच् ॥ २. २. १९३ ॥

१. A. सुक्

२. A. इषिशुषिणिमीङ्

३. A. कृपृ

४. A. सुक् च

५. A. भृञ्भ्यो मिन च

- वृजिनाजिनकठिनादयः ॥ २. २. १९४ ॥
 द्रुक्षिभ्यामिनन् ॥ २. २. १९५ ॥
 विपिनेरिणतुहिनमाहिनादयः ॥ २. २. १९६ ॥
 खलेरीनन् ॥ २. २. १९७ ॥
 पठर्णित् ॥ २. २. १९८ ॥
 अर्त्यजिह्ववृत्तधृदारियमिभ्य उन्नन् ॥ २. २. १९९ ॥
 लषेः श च ॥ २. २. २०० ॥
 पिशिमिधिभ्यां कित् ॥ २. २. २०१ ॥
 फलेर्गुक् च ॥ २. २. २०२ ॥
 गजंस्तृणे चित् ॥ २. २. २०३ ॥
 शकेरुनः ॥ २. २. २०४ ॥
 वीपत्तिभ्यां तनक् ॥ २. २. २०५ ॥
 पृपूभ्यां कित् ॥ २. २. २०६ ॥
 अलितलिशीङ्खर्पाभ्यः पः ॥ २. २. २०७ ॥
 केशुकुसुस्तयुरूपां पञ्च च ॥ २. २. २०८ ॥
 वाष्पशष्पनिबोष्पशिल्पक्षुपनीपचम्पाशम्पादयः ॥ २. २. २०९ ॥
 उषिकुषिकुटिद्रिलिकुलिखजिभ्यः कपन् ॥ २. २. २१० ॥
 सैतेरपष्णुक् च ॥ २. २. २११ ॥
 विटपविटपोलपकुणपकुतपचातपर्शिशपादयः ॥ २. २. २१२ ॥
 विशोरिपक् ॥ २. २. २१३ ॥
 वलेरीपः दिल् च ॥ २. २. २१४ ॥
 आङ्गेरुपगुञ्जोपघायाः ॥ २. २. २१५ ॥
 अशेरूपन् पश्च ॥ २. २. २१६ ॥
 गुरेः फलञ्च ॥ २. २. २१७ ॥
 शिफाशाफकफादयः ॥ २. २. २१८ ॥

१. A. व्रजिनाकठि-

२. A. मनिक्

३. A. अर्तिविह्व

४. A. omits छ

५. A. शृक्

६. A. सैतेरप् कुक्

७. A. आरुप

- नितमिशामिभ्यां बः ॥ २. २. २१९ ॥
 अमेर्णित्रा ॥ २. २. २२० ॥
 अलशालोरत उच्च ॥ २. २. २२१ ॥
 निम्बबिम्बडिम्बहिडिम्बस्तम्बस्ताम्बाव्यः ॥ २. २. २२२ ॥
 कृकधिकडिभ्योऽम्बच् ॥ २. २. २२३ ॥
 कैदेर्णित् पक्षिणि ॥ २. २. २२४ ॥
 निकुरिकुटिभ्यामुम्बक् ॥ २. २. २२५ ॥
 दद्विभ्यां भः ॥ २. २. २२६ ॥
 गिरो भन् ॥ २. २. २२७ ॥
 इणः कित् ॥ २. २. २२८ ॥
 कृशृवालिल्लिरासिर्दिभ्योऽम्बच् ॥ २. २. २२९ ॥
 सनेर्दित् ॥ २. २. २३० ॥
 ऋपिवृषिभ्यां कित् ॥ २. २. २३१ ॥
 कृषोऽम्बच् ॥ २. २. २३२ ॥
 सेरिभेज्जद् च ॥ २. २. २३३ ॥
 टिकेष्टस्तद् च ॥ २. २. २३४ ॥
 ककेयमः ॥ २. २. २३५ ॥
 कुकेः कुक् च ॥ २. २. २३६ ॥
 दमेर्दो डुण्डुक् च ॥ २. २. २३७ ॥
 कै उम्बक् ॥ २. २. २३८ ॥
 कसेरुच्चातः ॥ २. २. २३९ ॥
 अर्तीरिस्तुसुहुधृक्षियक्षिव्याभायापदिल्लूनीभ्यो मन् ॥ २. २. २४० ॥
 प्रसेरा च ॥ २. २. २४१ ॥
 स्याविसिविशुषिष्ठुभ्यः कित् ॥ २. २. २४२ ॥
 गुलिविलिभिर्लिसिधीन्धिधूञ्झ्याहिरुभ्यो मक् ॥ २. २. २४३ ॥
 तिजियुजिरुचाम् कु च ॥ २. २. २४४ ॥

१. A. कृकधिकडिभ्योऽम्ब

४. A. कम

२. A. कदंर्णुक् ॥

५. A. स्तुमदाक्षि-

३. A. भद्वक्ष.

६. A. omits भिळि.

अ. २. पा. २. सू. २४५]

भोजविरचितम्

अवतेर्ह्रस्वश्च ॥ २. २. २४५ ॥

भियः षुग्वा ॥ २. २. २४६ ॥

ग्रीष्मघर्मकूर्मसूर्मसुहृजात्मादयः ॥ २. २. २४७ ॥

प्रथिचरिक्लिक्दिष्टृभ्योऽमच् ॥ २. २. २४८ ॥

अवेर्धश्च वा ॥ २. २. २४९ ॥

दाणो डिमच् ॥ २. २. २५० ॥

डिमेः कित् ॥ २. २. २५१ ॥

कुथेरुमक् ॥ २. २. २५२ ॥

कसेरुष्वातः ॥ २. २. २५३ ॥

कुक्कुकोर्तुं च ॥ २. २. २५४ ॥

गुधेरुमः ॥ २. २. २५५ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

द्वितीयाध्यायस्य द्वितीयः पादः

समाप्तः.

तृतीयः पादः

- माच्छासाशलिकलिवलिससिसविकनिमनिबन्धिभ्यो यः ॥ २. ३. १ ॥
 सञ्जैर्धञ्च ॥ २. ३. २ ॥
 जनिजापुणिकृतिभ्यः ष्यप् ॥ २. ३. ३ ॥
 मध्यविन्ध्यशिष्यान्यपर्जन्यवदान्याघ्नयाहर्म्यधिष्यवस्त्यागस्त्यपुलस्त्यापत्य-
 सत्यकुड्यकुल्याहल्यादयः ॥ २. ३. ४ ॥
 तनिमलिवलिभ्योऽयन् ॥ २. ३. ५ ॥
 ह्यो जुक् किञ्च ॥ २. ३. ६ ॥
 किसलयगयगवयमुकयकेकयादयः ॥ २. ३. ७ ॥
 कपिकुलिलुलिकलिभ्य आयक् ॥ २. ३. ८ ॥
 श्रुदक्षिस्पृहिभ्य आययः २. ३. ९ ॥
 द्धि सुञो डित् ॥ २. ३. १० ॥
 कौतेरियः ॥ २. ३. ११ ॥
 कञः कित् ॥ २. ३. १२ ॥
 मृजेर्जालीयर् ॥ २. ३. १३ ॥
 वियस्तुद् च ॥ २. ३. १४ ॥
 मदेः स्यन् ॥ २. ३. १५ ॥
 रुचिभुजिभ्यामिक् च ॥ २. ३. १६ ॥
 वचेरथ्यक् तश्च ॥ २. ३. १७ ॥
 वृड एन्यः ॥ २. ३. १८ ॥
 अर्तेरन्यत् ॥ २. ३. १९ ॥
 ह्य इच्च ॥ २. ३. २० ॥
 स्फायितञ्चिवञ्चिशाकिरिपिक्षिपिथुदिसुपितृपिवन्धुन्दिश्चित्तृल्यजिनीपदिम-
 दिमुदि रुदि छिदि भन्दि मन्दि चन्दि दसिदहिहसिघीसदीभवसिशुचिशुभि-
 भ्यो रक् ॥ २. ३. २१ ॥

१. A. जन्पुणि

३. A. मृशेलीयत्

२. A. श्रुधि

४. A. रिचि

चकिरम्योरुञ्चोपधायाः ॥ २. ३. २२ ॥

वौ कसेः ॥ २. ३. २३ ॥

शदेर्लु च ॥ २. ३. २४ ॥

स्यश्च ॥ २. ३. २५ ॥

तम्यम्यर्दिजीनां दीर्घश्च ॥ २. ३. २६ ॥

दुरीणो लोपश्च ॥ २. ३. २७ ॥

कृतेः कूञ्छौ च ॥ २. ३. २८ ॥

वृधिरुधिवपीन्दिवज्यैगिमीणूभ्यो रन् ॥ २. ३. २९ ॥

अन्ध्ररन्ध्रसिलिन्ध्रोद्धूपुण्डतीवनीवशीघ्रोघ्नगौरेराभद्रसान्द्रगुन्द्राद्यः ॥ २. ३. ३० ॥

सुसुधागृधिभ्यः कन् ॥ २. ३. ३१ ॥

शुसिन्धिमिभ्यो दीर्घश्च ॥ २. ३. ३२ ॥

वाक्निधेः ॥ २. ३. ३३ ॥

ऋञ्छेररः ॥ २. ३. ३४ ॥

कगघजझवषभमभ्यः सधात्वादिष्टित् ॥ २. ३. ३५ ॥

मुदेर्गुक् च ॥ २. ३. ३६ ॥

गुरेर्जक् च ॥ २. ३. ३७ ॥

सुन्दिकन्दिमन्दिमन्थिमञ्जिपञ्जिपिञ्जभ्रमिचमिचटिवठिमठिदेविवासिकास्यर्ति -

कुटिकविशिविद्विकदिवदिभ्यो नित् ॥ २. ३. ३८ ॥

जठरपिठरकुररक्रकरमकरशिखरशेखरोदरडहरकुहरकूर्परकर्परशफरडमरडा-

मरपामरसागरतोमराजगराद्यः ॥ २. ३. ३९ ॥

अग्यङ्गिमन्दिमदिकडिकासिभ्य आरन् ॥ २. ३. ४० ॥

किञ्जिमृजिभ्यां चित् ॥ २. ३. ४१ ॥

कृओ मुद् च ॥ २. ३. ४२ ॥

तुषिकुठिभ्यां किञ्च ॥ २. ३. ४३ ॥

कमेरत उञ्च ॥ २. ३. ४४ ॥

शृङ्गारभृङ्गारकल्हारकान्तारकेदारकोविदारकर्बुदारकाञ्चनाराद्यः ॥ २. ३. ४५ ॥

१. A. रुच्

२. A. वष्यवर्गि.

३. A. ऋ

४. A. चिभ्यां

५. A. मुक्

६. A. कठि

- इषिरुचिरुधितिमिमिहिमादिचन्दिचन्दिखंदिबाधिभ्यः किरच् ॥ २. ३. ४६ ॥
 स्थिरस्फिराजिरशिशिरशिथिरस्थविरकविराशिरशिविरसरिरादयः ॥ २. ३. ४७. ॥
 कृशृशोडीमञ्जिकुटिपटिपूङ्गभ्य ईरच् ॥ २. ३. ४८ ॥
 वशिघसिकुरिकुलिभ्यः कित् ॥ २. ३. ४९ ॥
 डिण्डीरवान्नीराभीरगभीरगम्भीरकुम्भीरकश्मीरकीरजम्बीरकिम्भीरादयः ॥
 २. ३. ५० ॥
 कृबिमदिवासिमसिचतिचङ्गथकिभ्य उरच् ॥ २. ३. ५१ ॥
 मुर्मुर्मुकुरदुर्दुर्चिकुरकुक्कुरकुक्कुरकुक्कुन्दुरोन्दुरनू पुरविधुरमद्दुरवागुरादयः ॥
 २. ३. ५२. ॥
 असेरुरन् ॥ २. ३. ५३ ॥
 शावशोरसौ ॥ २. ३. ५४ ॥
 मसेरुरन् ॥ २. ३. ५५ ॥
 कृजश्चुकृ च २. ३. ५६ ॥
 खर्जिखडिकृपिवल्लिमयिमण्डिभ्य ऊरः ॥ २. ३. ५७ ॥
 तल्लिमलिशलिभ्यां णित् ॥ २. ३. ५८ ॥
 विङ्करसिन्दूरपत्तूरधुस्तूरादयः ॥ २. ३. ५९ ॥
 पतिकठिकुठिकुबिगविगुविदंशिभ्य परक् ॥ २. ३. ६० ॥
 सतेरमूलेरमुदेरादयः ॥ २. ३. ६१ ॥
 कठिचकिभ्यामोरः ॥ २. ३. ६२ ॥
 कशेरत इच्च ॥ २. ३. ६३ ॥
 शूचुकिभ्यः कंरन् ॥ २. ३. ६४ ॥
 सूपुषिभ्यां कित् ॥ २. ३. ६५ ॥
 अनिकाभ्यां तरच् ॥ २. ३. ६६ ॥
 इण्पूभ्यां कित् ॥ २. ३. ६७ ॥
 षंयजिमामद्यशूभ्यः सरन् ॥ २. ३. ६८ ॥

१. A omits खदि

५. A. कुगडिदंशि

२. A. कर्बिमन्दि

६. A. किरन्

३. A omits मुर्मुर् . . कुक्कुर

७. A. कबिमदिज-

४. A. धुर्धूरादयः

वंसेश्च ॥ २. ३. ६९ ॥

सपूर्वाञ्चित् ॥ २. ३. ७० ॥

इडावत्सरः ॥ २. ३. ७१ ॥

ऋषितनिकुधुकिभ्यः कित् ॥ २. ३. ७२ ॥

कृशृशृचतिकौडिभ्यः ष्वरच् ॥ २. ३. ७३ ॥

छित्त्वरछत्त्वरधीवरपीवरचीवरगह्वरोपह्वरसंयह्वरनिपह्वरोदुम्बरकूबरतूबरा-

दयः ॥ २. ३. ७४ ॥

कलेरेबरः ॥ २. ३. ७५ ॥

धून् ॥ २. ३. ७६ ॥

भ्रस्जिगमिनमिनशिहनिविष्येशां वृद्धिश्च ॥ २. ३. ७७ ॥

दिवेद्यौ च ॥ २. ३. ७८ ॥

उषिखनिसूमूभ्यः कित् ॥ २. ३. ७९ ॥

संत्यायेडित् ॥ २. ३. ८० ॥

हुयामाश्रुलुपिवसिभ्यस्त्वन् ॥ २. ३. ८१ ॥

गमेरा च ॥ २. ३. ८२ ॥

अमिचिमिदिशांसिभ्यः कित् ॥ २. ३. ८३ ॥

पूडो ह्रस्वश्च ॥ २. ३. ८४ ॥

शुवृवीपचिवचियमिमनितनिसदिक्षदिक्शिभ्यो नित् ॥ २. ३. ८५ ॥

अमियजिवधिपतिकलिनक्षिभ्योऽन्नन् ॥ २. ३. ८६ ॥

वृषश्चित् ॥ २. ३. ८७ ॥

अशिवहिकटिभ्य इत्रः ॥ २. ३. ८८ ॥

क्रीदिभ्य उन्नः ॥ २. ३. ८९ ॥

स्याशक्यमिभ्यो लः ॥ २. ३. ९० ॥

शीङः कृन् ॥ २. ३. ९१ ॥

१. A. वदेश्च

२. कुटि

३. A omits कून्.

४. A omits this sūtra.

५. A. This is written as part of

२. ३. ७४.

६. A. विष्यसां

७. A omits this and the following three sūtras.

८. A omits क्षदि

९. A. कुटि

१०. A omits this sūtra.

- मिह्लाच्छभल्लसौविदल्लादयः ॥ २. ३. ९२ ॥
 मङ्गिसृदिमण्डिकुण्डिकन्दिभ्योऽलच् ॥ २. ३. ९३ ॥
 लङ्गेदीर्घश्च ॥ २. ३. ९४ ॥
 ऋजनोर्गुक् च ॥ २. ३. ९५ ॥
 कुकमियमिशमिशकिशंबितृपिकुंविशलिकलिर्पालिभ्योऽलक् ॥ २. ३. ९६ ॥
 वृषिपटिदेविकेविवपिचंपिभ्यश्चित् ॥ २. ३. ९७ ॥
 कुगुध्वश्चिचश्चिवहिदिहितृसृकुंसिभ्यो लः ॥ २. ३. ९८ ॥
 मुरलोरेलमुसलकुशलकोमलकोहलविरलकेरलकुन्तलकपिञ्जलकज्जलेज्जलच्छ -
 गलभगलाहलकहलकाहलनाहलानलयुगलपिप्पलादयः ॥ २. ३. ९९ ॥
 ऋकृसृवृचपिभ्य आलच् ॥ २. ३. १०० ॥
 तमिविडिसृणिकुणिकुलिपलिपश्चिवाङ्गिभ्यः कालन् ॥ २. ३. १०१ ॥
 कम्पेर्नलोपश्च ॥ २. ३. १०२ ॥
 भङ्गेर्गश्च ॥ २. ३. १०३ ॥
 सतेर्गुक् च ॥ २. ३. १०४ ॥
 स्थालचात्वालकौलालकङ्कालहिन्तालवेतालजम्बालादयः ॥ २. ३. १०५ ॥
 पतिचण्डिभ्यामालञ् ॥ २. ३. १०६ ॥
 कुटिमहिमिथयनिभ्यः किलच् ॥ २. ३. १०७ ॥
 भडिलभण्डिलशण्डिलस्यण्डिलकोकिलकपिलविचकिलादयः ॥ २. ३. १०८ ॥
 हृषिवृतिचटितण्डिशकिशङ्कयुत्कण्ठिभ्य उलच् ॥ २. ३. १०९ ॥
 निचुलवञ्जुलवकुलतुमुलपृथुलस्थूलविसंस्थुलादयः ॥ २. ३. ११० ॥
 पिञ्ज ऊलच् ॥ २. ३. १११ ॥
 कुसूलकुकूलदुकूलताम्बूलबल्लूललाङ्गूलशार्दूलादयः ॥ २. ३. ११२ ॥
 महेरेलच् ॥ २. ३. ११३ ॥
 कटिपटिभ्यामोलः ॥ २. ३. ११४ ॥
 कपोलकल्लोलककौलमकौलादयः ॥ २. ३. ११५ ॥
 वलेः कलच् ॥ २. ३. ११६ ॥

१. A omits शवि
 २. A omits कुवि
 ३. A omits पलि
 ४. A. चर्म

५. A adds कुहि
 ६. A. जङ्गाल
 ७. A omits शकि

अ. २. पा. ३. सू. ११७। भोजविरचितम्

मिषः खलञ्चैच्च ॥ २. ३. ११७ ॥

श्रो तुं ह्रस्वश्च ॥ २. ३. ११८ ॥

शमिकमिभ्यां बलच् ॥ २. ३. ११९ ॥

डुकुटिकशिशालिभ्यः कमलच् ॥ २. ३. १२० ॥

वतेः खलक् ॥ २. ३. १२१ ॥

शीङो बलञ्चैवलनौ ॥ २. ३. १२२ ॥

तुल्वलेल्वलपल्वलादयः ॥ २. ३. १२३ ॥

शृसृष्टसिभ्यो वः ॥ २. ३. १२४ ॥

उर्ध्वश्च ॥ २. ३. १२५ ॥

गन्धेररक् च ॥ २. ३. १२६ ॥

इण्शीङ्श्याशालापदिभ्यो नित् ॥ २. ३. १२७ ॥

इष्वनिष्ठावलिष्वादिभ्यः ॥ २. ३. १२८ ॥

अश्लुप्तुषिलटिखटिकैणिलिनलिशालिखलिभ्यः कन् ॥ २. ३. १२९ ॥

शीङ्गपो ह्रस्वश्च ॥ २. ३. १३० ॥

यसेर्ह च ॥ २. ३. १३१ ॥

लिहेर्जिह च ॥ २. ३. १३२ ॥

नमि भुवो डित् ॥ २. ३. १३३ ॥

कुडिकितिपणिपेल्लपल्लिवल्लिमालिभ्योऽवक् ॥ २. ३. १३४ ॥

कैरवमैरवकैरण्डवादीनवादयः ॥ २. ३. १३५ ॥

शृणोतेरावः ॥ २. ३. १३६ ॥

प्रथेः विवन् पृथ च ॥ २. ३. १३७ ॥

अमेरीवः ॥ २. ३. १३८ ॥

प्रसेर्डित् ॥ २. ३. १३९ ॥

कुदापाभ्यः शः ॥ २. ३. १४० ॥

बृभृवभ्यमिकुभ्यः शक् ॥ २. ३. १४१ ॥

कलेरशच् ॥ २. ३. १४२ ॥

इणस्तुद् च ॥ २. ३. १४३ ॥

१. A. खलञ्च

२. A. वालनौ

३. A. खणिवन्निन्निलिनलि

४. A. This portion is written as
a separate sūtra.

- पलेराशन् ॥ २. ३. १४४ ॥
 कनेरी चातः ॥ २. ३. १४५ ॥
 कणिकुलिवलिवलिभ्यः किशच् ॥ २. ३. १४६ ॥
 तिनिशोतिशबालिशदयः ॥ २. ३. १४७ ॥
 अतैः पिशन् ॥ २. ३. १४८ ॥
 अङ्गिमस्जिभ्यामुशन् ॥ २. ३. १४९ ॥
 शुमाभ्यां षः ॥ २. ३. १५० ॥
 स्तुमूभ्यां कित् ॥ २. ३. १५१ ॥
 कलेर्मषक् ॥ २. ३. १५२ ॥
 कुलेश्च माषक् ॥ २. ३. १५३ ॥
 जलेराषः ॥ २. ३. १५४ ॥
 अविमह्योष्टिषच् ॥ २. ३. १५५ ॥
 रुहेर्वृद्धिश्च ॥ २. ३. १५६ ॥
 तवेर्णिद्धा ॥ २. ३. १५७ ॥
 नैभि व्यथेः ॥ २. ३. १५८ ॥
 कलेर्वृग्निञ्चोपधायाः ॥ २. ३. १५९ ॥
 कृतृभ्यामीषन् ॥ २. ३. १६० ॥
 ऋजिशृष्टृभ्यः कित् ॥ २. ३. १६१ ॥
 उपेर्नक् लोपश्च ॥ २. ३. १६२ ॥
 अमेर्वरद् च ॥ २. ३. १६३ ॥
 ऋपृकृपिहपिनहिकलिभ्य उषन् ॥ २. ३. १६४ ॥
 पुरः किञ्च ॥ २. ३. १६५ ॥
 जृपृकृमङ्गिपीयिहन्यङ्गिगण्डिभ्य ऊषन् ॥ २. ३. १६६ ॥
 यूषशृषार्कलृषकारूषकोरदूषाटरूषशैलृषादयः ॥ २. ३. १६७ ॥
 कश्यशिपचिसुचियजिह्निकमिवदिशामान्याभ्यः सः ॥ २. ३. १६८ ॥
 प्लुषेरञ्चोपधायाः ॥ २. ३. १६९ ॥

१. A. किशप्

२. A omits this sūtra.

३. A omits this and the following three sūtras.

४. A. मत्सिजशिपचिसुचियजि

ऋचिरि विरुतिवृश्चिशृगुविभ्यः कित् ॥ २. ३. १७० ॥

अमेर्नित् ॥ २. ३. १७१ ॥

उन्देर्नलोपश्च ॥ २. ३. १७२ ॥

पन्यलयवैरान्धिरभिन्नमिच्यतितमियुभ्योऽसच् ॥ २. ३. १७३ ॥

वेतसतामरससारसादयः ॥ २. ३. १७४ ॥

पिडो नसक् ॥ २. ३. १७५ ॥

कृपियुवलिभ्य आसः ॥ २. ३. १७६ ॥

किलेः कित् ॥ २. ३. १७७ ॥

कुरः पासः ॥ २. ३. १७८ ॥

पटिवीभ्यां टिसडिसचौ ॥ २. ३. १७९ ॥

तालेरीसच् ॥ २. ३. १८० ॥

अपेरुसच् ॥ २. ३. १८१ ॥

अलेरम्भुसः २. ३. १८२ ॥

लूओ हः ॥ २. ३. १८३ ॥

हिंसेः कित् सि च ॥ २. ३. १८४ ॥

कलेरहः ॥ २. ३. १८५ ॥

अनेरोकहः ॥ २. ३. १८६ ॥

कटेराहः ॥ २. ३. १८७ ॥

निरिण ऊहक् ॥ २. ३. १८८ ॥

दैस्यूहः ॥ २. ३. १८९ ॥

वलेरक्षन् ॥ २. ३. १९० ॥

लाक्षाद्वाक्षामिक्षादयः ॥ २. ३. १९१ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

द्वितीयाध्यायस्य तृतीयः पादः

समाप्तः.

१. A omits रिषि

२. A. अजे

३. A. विरेषि

४. A wrongly adds a number of sūtras
belonging to the next pāda.

५. A. एओ

६. A. तदेरुहः

अथ चतुर्थः पादः

- उणादयो भूतेऽपि ॥ २. ४. १ ॥
 भविष्यति गम्यादयः ॥ २. ४. २ ॥
 यावत्पुरानिपातयोर्लट् ॥ २. ४. ३ ॥
 कयाकह्योर्वा ॥ २. ४. ४ ॥
 किंवृत्ते लिप्सायाम् ॥ २. ४. ५ ॥
 लिप्स्यमानसिद्धौ च ॥ २. ४. ६ ॥
 लोडर्थलक्षणे च ॥ २. ४. ७ ॥
 लिङ् चोर्ध्वमौह्वतिकं ॥ २. ४. ८ ॥
 माङि लुङ् ॥ २. ४. ९ ॥
 सपरे लङ् च ॥ २. ४. १० ॥
 अनद्यतने लुट् ॥ २. ४. ११ ॥
 परिदेवने च ॥ २. ४. १२ ॥
 न व्यामिश्रे ॥ २. ४. १३ ॥
 लट् ॥ २. ४. १४ ॥
 शतृशानचौ वास्य लङ् च ॥ २. ४. १५ ॥
 क्रियायां च क्रियार्थायाम् ॥ २. ४. १६ ॥
 ष्वुल् च ॥ २. ४. १७ ॥
 कर्मणि चाण् ॥ २. ४. १८ ॥
 भावे तुमुन् ॥ २. ४. १९ ॥
 भाववचनाञ्च ॥ २. ४. २० ॥
 घञ् ॥ २. ४. २१ ॥

१. A omits अपि and reads next
 sūtra along with this.
 २. A omits this sūtra.
 ३. A. This sūtra is read after
 the next.

४. A. चङ्क्रियायाम्
 ५. A. तुमुन् भावे. The two words
 are written as two different
 sūtras.

- पदरुजविशिभ्यः कर्तरि ॥ २. ४. २२ ॥
 स्पृशोरुपतापे ॥ २. ४. २३ ॥
 दृजृभ्यां णिलुक् च ॥ २. ४. २४ ॥
 सतैः स्थिरव्याधिबलमत्स्येषु ॥ २. ४. २५ ॥
 अकर्तरि कारके च संज्ञायाम् ॥ २. ४. २६ ॥
 संख्यातात्परिमाणाख्यायाम् ॥ २. ४. २७ ॥
 इडञ्च ॥ २. ४. २८ ॥
 अपादाने षिन्ना ॥ २. ४. २९ ॥
 शृणोतेर्वायुवर्णनिवृतावरणेषु ॥ २. ४. ३० ॥
 युजेः कालहलाङ्गुमेषु कित् ॥ २. ४. ३१ ॥
 उपसर्गे युवः ॥ २. ४. ३२ ॥
 वौ क्षुश्रुवः ॥ २. ४. ३३ ॥
 येमियुदुद्रुवः ॥ २. ४. ३४ ॥
 अनुपसर्गाद्वा ॥ २. ४. ३५ ॥
 व्यनुप्रेषु च भुवः ॥ २. ४. ३६ ॥
 उदि च नियः ॥ २. ४. ३७ ॥
 ङवेः ॥ २. ४. ३८ ॥
 परौ चूते ॥ २. ४. ३९ ॥
 प्रे द्रुस्तुभ्याम् ॥ २. ४. ४० ॥
 सुवाऽनुपसर्गाच्च ॥ २. ४. ४१ ॥
 ध्रियः ॥ २. ४. ४२ ॥
 उदि वा ॥ २. ४. ४३ ॥
 निरभ्योः पूलुभ्याम् ॥ २. ४. ४४ ॥

१. A. वृद्विभ्यां

२. A omits कित्.

३. A. रुवः

४. A. क्ष

५. A. समि.

६. A. This and the next sūtra
are written together.

७. A. स्तुवो

८. A. This and the next sūtra
are written together.

- उन्मयोर्गः ॥ २. ४. ४५ ॥
 किरौ धान्ये ॥ २. ४. ४६ ॥
 नौ वृषः ॥ २. ४. ४७ ॥
 यज्ञे समि स्तुवः ॥ २. ४. ४८ ॥
 प्रेस्तोऽन्यत्र ॥ २. ४. ४९ ॥
 प्रथने वावशब्दे ॥ २. ४. ५० ॥
 छन्दो नास्ति च ॥ २. ४. ५१ ॥
 अवे च ॥ २. ४. ५२ ॥
 ऋषो वा ॥ २. ४. ५३ ॥
 इणो नावभेवे ॥ २. ४. ५४ ॥
 परावनुपाल्यये ॥ २. ४. ५५ ॥
 न्युपयोः शीङिः ॥ २. ४. ५६ ॥
 प्रत्यासत्तौ चेरस्तेये ॥ २. ४. ५७ ॥
 शरीरनिवासयोः कैश्चादेः ॥ २. ४. ५८ ॥
 चित्तौ च ॥ २. ४. ५९ ॥
 सङ्गे चानौसराधर्षे ॥ २. ४. ६० ॥
 ऊदि युपूदुवः ॥ २. ४. ६१ ॥
 ऋहश्च ॥ २. ४. ६२ ॥
 न्यवयोराक्रोशे ॥ २. ४. ६३ ॥
 समि मुष्टौ ॥ २. ४. ६४ ॥
 परौ यज्ञे ॥ २. ४. ६५ ॥
 प्रे लिप्सायाम् ॥ २. ४. ६६ ॥
 वा प्रे वणिजाम् ॥ २. ४. ६७ ॥
 रश्मौ च ॥ २. ४. ६८ ॥
 अवे वर्षप्रतिबन्धे ॥ २. ४. ६९ ॥
 आङ्कि रुष्भ्याम् ॥ २. ४. ७० ॥

१. A. This and the next sūtra
are written together.

२. A. This part is written as a
separate sūtra.

३. A. उक्ति

४. A omits sūtras ६२—६३.

- परौ भुवोऽवज्ञाने ॥ २. ४. ७१ ॥
 वृणोतेराच्छादने ॥ २. ४. ७२ ॥
 क्रियाभ्यावृत्तिसमयसमूहेषु च ॥ २. ४. ७३ ॥
 स्यास्त्राप्राव्यधिहृत्नियुधादिभ्यः कः ॥ २. ४. ७४ ॥
 परच् ॥ २. ४. ७५ ॥
 नपुंसके भीवृष्यादिभ्यः ॥ २. ४. ७६ ॥
 ऋदोरप् ॥ २. ४. ७७ ॥
 वृहवृशिनिश्चरणिगामिग्रहः ॥ २. ४. ७८ ॥
 अक्षेषु ग्लहः ॥ २. ४. ७९ ॥
 अदेरुपसर्गे ॥ २. ४. ८० ॥
 नौ ण च ॥ २. ४. ८१ ॥
 व्यधिजपिभ्यामनुपसर्गे ॥ २. ४. ८२ ॥
 स्वनिहसिभ्यां वा ॥ २. ४. ८३ ॥
 यमे समुपनिविषु च ॥ २. ४. ८४ ॥
 नौ गदनदपठस्वनिभ्यः ॥ २. ४. ८५ ॥
 कणोऽनुपसर्गाच्च ॥ २. ४. ८६ ॥
 उपसर्गे च वीणायाः ॥ २. ४. ८७ ॥
 नित्यं पणः परिमाणे ॥ २. ४. ८८ ॥
 मदोऽनुपसर्गात् ॥ २. ४. ८९ ॥
 प्रसमो हर्षे ॥ २. ४. ९० ॥
 समुदो रजः पशुषु ॥ २. ४. ९१ ॥
 प्रजने सत्तेः ॥ २. ४. ९२ ॥
 न्यभ्युपविषु ह्यः संप्रसारणं च ॥ २. ४. ९३ ॥
 आङि युद्धे ॥ २. ४. ९४ ॥
 निषाने वृद्धिश्च ॥ २. ४. ९५ ॥
 नाम्न्ययक् च ॥ २. ४. ९६ ॥
 समि च द्यूते ॥ २. ४. ९७ ॥
 भावेऽनुपसर्गस्य ॥ २. ४. ९८ ॥
 ह्नो वा वध च ॥ २. ४. ९९ ॥

- मूर्तिनिरन्तरमेघेषु घनः ॥ २. ४. १०० ॥
 अन्तर्धानोऽन्तर्घणश्च देशे ॥ २. ४. १०१ ॥
 प्रघणः प्रघाणश्चागारैकदेशे ॥ २. ४. १०२ ॥
 अपघनोद्धनाववङ्गात्याधानयोः ॥ २. ४. १०३ ॥
 विघनायोघनौ करणे ॥ २. ४. १०४ ॥
 द्रुघणद्रुघनौ च ॥ २. ४. १०५ ॥
 स्तम्भे क च ॥ २. ४. १०६ ॥
 उपघ्न आश्रये ॥ २. ४. १०७ ॥
 परौ डित् ॥ २. ४. १०८ ॥
 समुदोर्गणप्रशंसयोः ॥ २. ४. १०९ ॥
 नौ निमित्ते ॥ २. ४. ११० ॥
 द्वितः भिन्नः ॥ २. ४. १११ ॥
 द्वितोऽथुच् ॥ २. ४. ११२ ॥
 यजियतिप्रछिरक्षिभ्यो नः ॥ २. ४. ११३ ॥
 विच्छेर्नङ् ॥ २. ४. ११४ ॥
 स्वपो नन् ॥ २. ४. ११५ ॥
 आङि दः किः ॥ २. ४. ११६ ॥
 उपसर्गे धः ॥ २. ४. ११७ ॥
 कर्मण्यधिकरणे ॥ २. ४. ११८ ॥
 अभिविधाविनुण् ॥ २. ४. ११९ ॥
 स्त्रियां क्तिन् ॥ २. ४. १२० ॥
 श्रुत्तुपदिसदिविदिक्षमिलभ्यर्दिशंसिपचिकण्डूयिव्यवक्रुशितुषियजिमन्यासि-
 शासिभ्यः ॥ २. ४. १२१ ॥
 आङि झञ्जः ॥ २. ४. १२२ ॥ ✓
 समीणः ॥ २. ४. १२३ ॥ ✓
 ऊतियूतिजूतिसतिहेतिङ्गितिकीर्तयश्च ॥ २. ४. १२४ ॥
 भावे स्थापागापाचिभ्यः ॥ २. ४. १२५ ॥
 व्रजियज्यासदीण्भ्यः कित् ॥ २. ४. १२६ ॥
 पुञ्ज्शीङ्मनिविदिचरिभ्यः संज्ञायाम् ॥ २. ४. १२७ ॥

- अजेः समि ॥ २. ४. १२८ ॥
 सादिपतिभ्यां जौ ॥ २. ४. १२९ ॥
 भजो वा ॥ २. ४. १३० ॥
 कृजः श च ॥ २. ४. १३१ ॥
 इच्छामृगये च ॥ २. ४. १३२ ॥
 परौ सूचरिभ्यां यः ॥ २. ४. १३३ ॥
 अटाख्या वा ॥ २. ४. १३४ ॥
 जागुः ॥ २. ४. १३५ ॥
 अंप्रत्ययाच्च ॥ २. ४. १३६ ॥
 गुरोर्हलः ॥ २. ४. १३७ ॥
 नराध्यञ्ज्यापिदीपिचायिखंसिध्वंस्यावेः निष्ठायामनितः ॥ २. ४. १३८ ॥
 वितोऽ ॥ २. ४. १३९ ॥
 क्रपेः संप्रसृ णं च ॥ २. ४. १४० ॥
 याचितृषिभ्यां लुट् च ॥ २. ४. १४१ ॥
 भिदिच्छिद्विदिदयिरुजिम्बुजिक्षिपिंपुरिपूच्छिभ्योऽसंज्ञायाम् ॥ २. ४. १४२ ॥
 गुहितुलिवसिवपिक्षपिक्षिभ्यः संज्ञायाम् ॥ २. ४. १४३ ॥
 रिञ्जिलिञ्जिशभिसिधिमिधिगुधिभ्यो गुणश्च ॥ २. ४. १४४ ॥
 ऋकृद्दधृतृभ्यो वृद्धिश्च ॥ २. ४. १४५ ॥
 भूषिभीषिचिन्तितकूजिकथिकुम्बिचर्चिस्पृहितोलिदोलिभ्यश्च ॥ २. ४. १४६ ॥
 भातश्चोपसर्गे ॥ २. ४. १४७ ॥
 भातेश्च ॥ २. ४. १४८ ॥
 ण्यासभ्रन्थघट्टवन्दविदिभ्यो युच् ॥ २. ४. १४९ ॥
 इषोऽनिच्छायाम् ॥ २. ४. १५० ॥
 अधिपर्यो वा ॥ २. ४. १५१ ॥
 समादिषु पदिसदिविदिशसिथ्रुसुनहिवृषिमुषिवृत्तियतीणभृर्भृप्रभृतिभ्यः क्त्विप् ॥
 २. ४. १५२ ॥

१. A. अः प्रत्य-

२. A omits अञ्जि

३. A. लुरि

४. A adds the following sūtra

गोषाभीषाषिन्ताकुजाकथाकुञ्चान्-
 र्यास्पृहातोलादोलाश्च ॥

५. A. ऋकृणधृतृभ्यः

६. A. भषि.

७. A. पिति

८. A. विदि

९. A omits भृर्

- कुधियुधिभुधितृषित्विषिरुजिभुभिमुदिमृदिमृतादिभ्यश्च ॥ २. ४. १५३ ॥
 द्विभील्लभूकण्ड्वयीकृज्भिदिच्छिदिनुदिह्वाशिनक्षिमुजिजरंज्वरस्वरावस्त्रंभुमंवादि-
 भ्यो वा ॥ २. ४. १५४ ॥
 क्रियाव्यतीहारेऽनीर्हाक्ष्यादिभ्यो णच् ॥ २. ४. १५५ ॥
 आक्रोशे नञ्यनिः ॥ २. ४. १५६ ॥
 ण्वुल् ॥ २. ४. १५७ ॥
 संज्ञायाम् ॥ २. ४. १५८ ॥
 रोगाख्यायां च ॥ २. ४. १५९ ॥
 पुंस्यन्यत्रापि ॥ २. ४. १६० ॥
 प्रश्नाख्यानयोरिञ्च वा ॥ २. ४. १६१ ॥
 पर्यायार्हणोत्पत्तिषु ण्वुच् ॥ २. ४. १६२ ॥
 नपुंसके भावे कः ॥ २. ४. १६३ ॥
 ल्युट् च ॥ २. ४. १६४ ॥
 कर्मणि चयेनै संस्पर्शात्कर्तुः शरीरसुखम् ॥ २. ४. १६५ ॥
 करणाधिकरणयोश्च ॥ २. ४. १६६ ॥
 ष्ट्रिबुसिवोर्दीर्घश्च ॥ २. ४. १६७ ॥
 कृञः कर्तरि ॥ २. ४. १६८ ॥
 वृश्चिशतिहादिरभ्यादिभ्यश्च ॥ २. ४. १६९ ॥
 भुज्याच्छाद्यं वृत्तिसिच्यादिभ्यः कर्मणि ॥ २. ४. १७० ॥
 स्कन्दिपतिश्च्योतिस्त्रवत्यादिभ्योऽपादाने ॥ २. ४. १७१ ॥
 दाञः संप्रदाने च ॥ २. ४. १७२ ॥
 पुंसि संज्ञायां घः ॥ २. ४. १७३ ॥
 गोचरसंज्ञरवहव्रजव्यजक्रमापणनिगमपर्कभगाकर्षनिकषाश्च ॥ २. ४. १७४ ॥
 हलो घञ् ॥ २. ४. १७५ ॥

१. A adds इषि

२. A omits जर

३. A. वृद्धि

४. A. यवामूदिभ्यः

५. A adds ग्लाम्नाज्याहाभ्यः

६. A. ण्वुल् च

७. A. पर्यायेन

८. A adds वा

९. A. वश्रावसि-

१०. A. वक्र

- अध्यायन्यायोर्धावसंहाराधारावायाश्च ॥ २. ४. १७६ ॥
उदङ्कोऽनुदके ॥ २. ४. १७७ ॥
जालमानायः ॥ २. ४. १७८ ॥
खनो घञ्च ॥ २. ४. १७९ ॥
डडरेके कर्वाकाश्च ॥ २. ४. १८० ॥
इकृदितपः स्वरूपे ॥ २. ४. १८१ ॥
अर्थे च ॥ २. ४. १८२ ॥
भावकर्मणोर्दुरीषद्वुस्सुषु कृच्छ्राकृच्छ्रार्थेषु खलू ॥ २. ४. १८३ ॥
भूकृद्भ्यां कर्तृकर्मणोरिच्छ्यर्थे ॥ २. ४. १८४ ॥
आतो युच् ॥ २. ४. १८५ ॥
शालियुधिदृशिष्टृषिमृषिभ्यश्च ॥ २. ४. १८६ ॥
वर्तमानसामीप्ये वर्तमानाद्वा ॥ २. ४. १८७ ॥
आशंसायां भूतवञ्च ॥ २. ४. १८८ ॥
क्षिप्रवचने लृट् ॥ २. ४. १८९ ॥
आशंसावचने लिङ् ॥ २. ४. १९० ॥
संभावनायामनिष्पन्ने निष्पन्नवञ्च ॥ २. ४. १९१ ॥
नानद्यतनवत् क्रियाप्रबन्धसामीप्ययोः ॥ २. ४. १९२ ॥
भविष्यति मर्यादावचने वेशस्य विभागे परस्मिन् ॥ २. ४. १९३ ॥
कालस्य चानहोत्राणाम् ॥ २. ४. १९४ ॥
परस्मिन् वा ॥ २. ४. १९५ ॥
लिङ्निमित्ते लृट् क्रियातिपत्तौ ॥ २. ४. १९६ ॥
भूते च ॥ २. ४. १९७ ॥
प्राशुताप्योर्भूते वा ॥ २. ४. १९८ ॥
गर्हायां लडपि जात्वोः ॥ २. ४. १९९ ॥
कथमि लिङ् च वा ॥ २. ४. २०० ॥

१. A. याव

२. A. This is written as part of
the previous sūtra.

३. A. वाकाश्च.

४. A. दुरीषत्सु

५. A. इच्छ्यर्थे

६. A. डिङ्

- किंवृत्ते लिङ्ग्लटौ ॥ २. ४. २०१ ॥
 अनवकृष्यमर्षयोरकिंवृत्तेऽपि ॥ २. ४. २०२ ॥
 किं किलास्त्यर्थेषु ॥ २. ४. २०३ ॥
 यद्यदियदाजातुषु लिङ् ॥ २. ४. २०४ ॥
 येष्वयत्रयोगर्हायां च ॥ २. ४. २०५ ॥
 आश्रयै च ॥ २. ४. २०६ ॥
 शेषे लृडयदौ ॥ २. ४. २०७ ॥
 उताप्योर्बाढार्थे लिङ् ॥ २. ४. २०८ ॥
 कामप्रवेदनेऽकञ्चिति ॥ २. ४. २०९ ॥
 संभावनोऽलमर्थे तदर्थाप्रयोगे ॥ २. ४. २१० ॥
 अयसंभावनवचने धातौ वा ॥ २. ४. २११ ॥
 हेतुफलयोः ॥ २. ४. २१२ ॥
 इच्छार्थेषु कामप्रवेदने लोट् च ॥ २. ४. २१३ ॥
 समानकर्तृकेषु कर्मणो लिङ् ॥ २. ४. २१४ ॥
 विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्टसंप्रश्नप्रार्थनेषु ॥ २. ४. २१५ ॥
 लोट् ॥ २. ४. २१६ ॥
 प्रैषानुज्ञाप्राप्तकालेषु ॥ २. ४. २१७ ॥
 लिङ्चोर्ध्वमैहूर्तिके ॥ २. ४. २१८ ॥
 स्वे लोट् ॥ २. ४. २१९ ॥
 अधीष्टौ च ॥ २. ४. २२० ॥
 कालसमयवेलासु लिङ्गयदि ॥ २. ४. २२१ ॥
 अर्हशक्तयोः ॥ २. ४. २२२ ॥
 धातुसंबन्धे प्रत्ययाः ॥ २. ४. २२३ ॥
 क्रियासममिहारे लोट् तस्य हि सौ हि स्ववत् ॥ २. ४. २२४ ॥

१. A adds लृट्

२. A. This is written as part of
the previous sūtra.

३. A. अयमि सं-

४. A omits वा

५. A. इच्छार्थे

६. A. This is written as part of
the previous sūtra; च is
added at the end.

७. A adds च

- समुच्चये वा ॥ २. ४. २२५ ॥
यथाविध्यनुप्रयोगः पूर्वस्मिन् ॥ २. ४. २२६ ॥
समुच्चये सामान्यवचनस्य ॥ २. ४. २२७ ॥
अलंस्वत्वोः प्रतिपद्यर्थोर्भावे क्त्वा वा ॥ २. ४. २२८ ॥
मेढः ॥ २. ४. २२९ ॥
परावरयोर्वा ॥ २. ४. २३० ॥
अभिन्नकर्तृकयोः पूर्वकालात् ॥ २. ४. २३१ ॥
व्यादाञ्जनिमीत्यादेरपूर्वकालेऽपि ॥ २. ४. २३२ ॥
आभीक्ष्ये णमुल् च ॥ २. ४. २३३ ॥
नयथनाकाङ्क्षे ॥ २. ४. २३४ ॥
वाग्ने प्रथमपूर्वेषु ॥ २. ४. २३५ ॥
कर्मण्याक्रोशे कृत्वाः समुञ् ॥ २. ४. २३६ ॥
स्वाद्द्वर्थेषु चादीर्घेषु ॥ २. ४. २३७ ॥
अन्यथैवंकथमित्यंशुणमुलप्रयोगार्हात् ॥ २. ४. २३८ ॥
यथातथयोरसूयाप्रतिवचने ॥ २. ४. २३९ ॥
कर्मणि वृशिविशिभ्यां साकल्ये ॥ २. ४. २४० ॥
यावति विन्दजीविष्याम् ॥ २. ४. २४१ ॥
चर्मोदरयोः पूरेः ॥ २. ४. २४२ ॥
वर्षप्रमाण ऊँलोपश्चास्य वा ॥ २. ४. २४३ ॥
चिलार्थे क्लोपेः ॥ २. ४. २४४ ॥
गात्रपुरुषयोः स्नानेः ॥ २. ४. २४५ ॥
निमूलसमूलयोः कषः ॥ २. ४. २४६ ॥
शुष्कचूर्णरूक्षेषु पिषः ॥ २. ४. २४७ ॥

१. A omits वा

२. A. This portion is written as a separate sūtra.

३. A. This and the next sūtra are written as one.

४. A. अटे

५. A. स्वद्यर्थेषु

६. A. This and the next sūtra are written as one.

७. A. उदक्लोप-

८. A. कैरपः

- अकृते कृञः ॥ २. ४. २४८ ॥
 जीवे ग्रहः ॥ २. ४. २४९ ॥
 समूले हनः ॥ २. ४. २५० ॥
 करणे च ॥ २. ४. २५१ ॥
 स्नेहने पिषः ॥ २. ४. २५२ ॥
 हस्तार्थे वर्तिग्रहिभ्याम् ॥ २. ४. २५३ ॥
 स्वार्थेषु पुषः ॥ २. ४. २५४ ॥
 बन्धेरधिकरणे ॥ २. ४. २५५ ॥
 संज्ञायाम् ॥ २. ४. २५६ ॥
 कर्त्रोर्जीवपुरुषयोर्नशिर्वहिभ्याम् ॥ ४. २. २५७ ॥
 ऊर्ध्वे शुषि पूरः ॥ २. ४. २५८ ॥
 कर्मणि चोपमाने ॥ ४. २. २५९ ॥
 कणादिषु यथा विध्यनुप्रयोगः ॥ २. ४. २६० ॥
 उपात्तिकरो लवने ॥ २. ४. २६१ ॥
 दंशेस्तृतीयायाम् ॥ २. ४. २६२ ॥
 हिंसादेककर्मकात् ॥ २. ४. २६३ ॥
 सप्तम्यां चोपपीडरुधाकर्षः ॥ २. ४. २६४ ॥
 आसत्तौ ॥ २. ४. २६५ ॥
 प्रमाणे ॥ २. ४. २६६ ॥
 पञ्चम्या त्वरायाम् ॥ २. ४. २६७ ॥
 द्वितीयायाम् ॥ २. ४. २६८ ॥
 अध्रुवे स्वाङ्गे ॥ २. ४. २६९ ॥
 परिक्लिश्यमाने च ॥ २. ४. २७० ॥
 विशिपतिपदिस्कन्दिभ्यो वीप्साभीक्ष्ण्ययोः ॥ २. ४. २७१ ॥
 अस्यतितृषिभ्यां क्रियाविच्छेदकाभ्यां कालेषु ॥ २. ४. २७२ ॥

१. A. वर्णिन्दिहिभ्याम्

२. A. This and the next sūtra are
written together.

३. A. This and the next sūtra are
written together.

४. A. This portion is written as a
separate sūtra.

नाम्न्यादिशिर्गद्भिभ्याम् ॥ २. ४. २७३ ॥

अव्ययेऽनभिप्रेताख्याने कृजः क्त्वा च ॥ २. ४. २७४ ॥

तिर्यच्यपवर्गे ॥ २. ४. २७५ ॥

स्वाङ्गतस्त्राधार्थे भुवश्च ॥ २. ४. २७६ ॥

तूष्णीमि च ॥ २. ४. २७७ ॥

अन्वक्त्यानुलोभ्ये ॥ २. ४. २७८ ॥

शकधृषञ्चारभलभसहार्हेकलार्थेषु कर्मणस्तुमुन् ॥ २. ४. २७९ ॥

भेलाघटास्त्यर्थसमर्थार्थकालसमगवेलासु च ॥ २. ४. २८० ॥

लः कर्मणि च ॥ २. ४. २८१ ॥

क्तिच् कृतः संज्ञायाम् ॥ २. ४. २८२ ॥

आक्षिपि च ॥ २. ४. २८३ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

द्वितीयस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः

समाप्तः.

१. A. द्रहिभ्यां

२. A. स्वागत-

३. A. This is written as part of
the previous sūtra.

४. A. तुमुल्

५. A. ग्लाघ-

अथ तृतीयोऽध्यायः

कस्तिप्लसिश्चिपूथप्रथमिब्वस्मस्तातांअथासाथांध्वमिद्धिर्माहृ ॥ ३. १. १. ॥

अत आत इत् ॥ ३. १. २ ॥

ह्योऽन्तः ॥ ३. १. ३ ॥

अदभ्यस्तात् ॥ ३. १. ४ ॥

आत्मनेपदेऽनतः ॥ ३. १. ५ ॥

शीङो रत् ॥ ३. १. ६ ॥

वेतेर्वा ॥ ३. १. ७ ॥

लिङ्गेन्त् लस्यैश् ॥ ३. १. ८ ॥

परस्मैपदानां णलतुसुखलथुसणत्वमाः ॥ ३. १. ९ ॥

वेत्तेर्लो वा ॥ ३. १. १० ॥

ब्रुवः पञ्चानां पञ्चादितो ब्रुव आहः ॥ ३. १. ११ ॥

आत औणलः ॥ ३. १. १२ ॥

टिदात्मनेपदानां टेरेत् ॥ ३. १. १३ ॥

थासस्से ॥ ३. १. १४ ॥

प्रथमयोर्दासौरसः ॥ ३. १. १५ ॥

लोट परुः ॥ ३. १. १६ ॥

सेर्हिङ् ॥ ३. १. १७ ॥

आशिषि तुह्योस्तालङ् वा ॥ ३. १. १८ ॥

मेरानिः ॥ ३. १. १९ ॥

धामेतः ॥ ३. १. २० ॥

सवाभ्यां वामौ ॥ ३. १. २१ ॥

इडादीनामैप् ॥ ३. १. २२ ॥

वमादीनां टाप् ॥ ३. १. २३ ॥

तस्यस्यब्रससां तांतंतवमाः ॥ ३. १. २४ ॥

१. A. ध्वमितिध्वहि

२. A. omits this sūtra.

३. B. omits this sūtra.

४. A. This sūtra is written as two.

५. A. दाजले

- झितश्च ॥ ३. १. २५ ॥
 इतो लोपः परस्मैपदानाम् ॥ ३. १. २६ ॥
 मिपोऽम् ॥ ३. १. २७ ॥
 लिङो यासुद् डिञ्च ॥ ३. १. २८ ॥
 किदाशिषि ॥ ३. १. २९ ॥
 सीगुडात्मनेपदानाम् ॥ ३. १. ३० ॥
 ह्यस्य रन् ॥ ३. १. ३१ ॥
 इटोऽत् ॥ ३. १. ३२ ॥
 सुद्तथोः ॥ ३. १. ३३ ॥
 सोलोपोऽनन्त्यस्यानाशिषि ॥ ३. १. ३४ ॥
 अतो य इयः ॥ ३. १. ३५ ॥
 झेर्जुस् ॥ ३. १. ३६ ॥
 सिचः ॥ ३. १. ३७ ॥
 लुक्प्रमुवः ॥ ३. १. ३८ ॥
 सिजभ्यस्ताभ्यां लङः ॥ ३. १. ३९ ॥
 त्रिषाङ्गथो वा ॥ ३. १. ४० ॥
 आत्मनेपदानि भावकर्मणोः ॥ ३. १. ४१ ॥
 कर्मकर्तरि च ॥ ३. १. ४२ ॥
 कर्तर्यात्मनेभाषेभ्यः ॥ ३. १. ४३ ॥
 भेतिः ॥ ३. १. ४४ ॥
 क्रियाव्यतिहारे ॥ ३. १. ४५ ॥
 न गतिर्हिंसाशब्दार्थहसिभ्योऽह्वहिभ्यः ॥ ३. १. ४६ ॥
 इतरेतरान्योन्यपरस्परपदाश्च ॥ ३. १. ४७ ॥
 नेर्विशः ॥ ३. १. ४८ ॥
 परिव्ययेभ्यः क्रियः ॥ ३. १. ४९ ॥
 विपराभ्यां जे ॥ ३. १. ५० ॥
 आङो दः ॥ ३. १. ५१ ॥

१. A. This and the next sūtra are written as one.

२. A. This and the next sūtra are written as one.

B. दीतः

- नविकासस्वास्थ्यप्रसारणयोः ॥ ३. १. ५२ ॥
 गमेः कालहरणे ॥ ३. १. ५३ ॥
 तु प्रच्छः ॥ ३. १. ५४ ॥
 क्रीडोऽनुपरिभ्यां च ॥ ३. १. ५५ ॥
 समोऽकूजने ॥ ३. १. ५६ ॥
 शकेः सनो जिज्ञासायाम् ॥ ३. १. ५७ ॥
 अवस्करः ॥ ३. १. ५८ ॥
 हृजो गतं ताच्छीह्ये ॥ ३. १. ५९ ॥
 आशिषि नाथः ॥ ३. १. ६० ॥
 शपः शपथे ॥ ३. १. ६१ ॥
 स्थः प्रतिज्ञानिर्णयप्रकाशनेषु ॥ ३. १. ६२ ॥
 समवप्रधिभ्यश्च ॥ ३. १. ६३ ॥
 उदोनूर्ध्वन्नेष्टायाम् ॥ ३. १. ६४ ॥
 उपादेवपूजासङ्गतिकरणमित्रकरणेषु ॥ ३. १. ६५ ॥
 पथिकर्तृकात् ॥ ३. १. ६६ ॥
 मन्त्रकरणात् ॥ ३. १. ६७ ॥
 वा लिप्सायाम् ॥ ३. १. ६८ ॥
 अकर्मकात् ॥ ३. १. ६९ ॥
 समोगमृच्छिपृच्छिस्वृश्चवेत्यतिदृशिभ्यः ॥ ३. १. ७० ॥
 उपसर्गादस्यत्यूहिभ्यां वा ॥ ३. १. ७१ ॥
 आङो यमहनः स्वाङ्गकर्मकाश्च ॥ ३. १. ७२ ॥
 उद्विभ्यां तपः ॥ ३. १. ७३ ॥
 तपः कर्मकाश्च ॥ ३. १. ७४ ॥
 निसमुपविभ्यो ह्रः ॥ ३. १. ७५ ॥
 स्पर्धायामाङः ॥ ३. १. ७६ ॥
 सूचनावक्षेपणसेवासाहसप्रतियत्नप्रकथनोपयोगेषु कृञः ॥ ३. १. ७७ ॥
 अधेः प्रसहने ॥ ३. १. ७८ ॥

१. A. नृपृच्छाः

२. A. उपादेव

३. A. omits पृच्छि

४. A. This is written as two different sūtras.

- वेः शब्दकर्मणः ॥ ३. १. ७९ ॥
 अकर्मकात् ॥ ३. १. ८० ॥
 पूजोत्सञ्जनाचार्यकरणज्ञानभृतिविगणनव्ययेषु गिथः ॥ ३. १. ८१ ॥
 कर्तृस्थामूर्तकर्मकाच्च ॥ ३. १. ८२ ॥
 अप्रतिबन्धोत्साहतायनेषु क्रगः ॥ ३. १. ८३ ॥
 उपपराभ्याम् ॥ ३. १. ८४ ॥
 आङो ज्योतिरुद्गमने ॥ ३. १. ८५ ॥
 वेः पादविहरणे ॥ ३. १. ८६ ॥
 प्रोपाभ्यामारम्भे ॥ ३. १. ८७ ॥
 अनुपसर्गाद्वा ॥ ३. १. ८८ ॥
 अपह्वे ज्ञः ॥ ३. १. ८९ ॥
 अकर्मकाच्च ॥ ३. १. ९० ॥
 संप्रतिभ्यामनाध्याने ॥ ३. १. ९१ ॥
 भासनोपसान्त्वनज्ञानयत्नोपमन्त्रणेषु वदः ॥ ३. १. ९२ ॥
 अनुसंभ्यामकर्मकात् ॥ ३. १. ९३ ॥
 विमतौ ॥ ३. १. ९४ ॥
 व्यक्तवाचां सहोक्तौ ॥ ३. १. ९५ ॥
 तयोर्वा ॥ ३. १. ९६ ॥
 अत्राद्विरः ॥ ३. १. ९७ ॥
 समः प्रतिज्ञायाम् ॥ ३. १. ९८ ॥
 भ्रुजः श्रद्धावपि ॥ ३. १. ९९ ॥
 उदश्चरः सकर्मकात् ॥ ३. १. १०० ॥
 समस्तृतीयायुक्तात् ॥ ३. १. १०१ ॥
 दाणः सा चेच्चतुर्थ्यर्थे ॥ ३. १. १०२ ॥
 उपाद्यमः स्त्रीकारे ॥ ३. १. १०३ ॥
 आमः कृञः प्राग्वत् ॥ ३. १. १०४ ॥
 सैनः ॥ ३. १. १०५ ॥

१. A. सःश्र-

२. A. This and the next are
written as one sūtra.

- स्मृदृशिभ्याम् ॥ ३. १. १०६ ॥
 अनोनोर्ज्ञः ॥ ३. १. १०७ ॥
 श्रुवोऽनाङ् प्रतेः ॥ ३. १. १०८ ॥
 शदेऽशिति ॥ ३. १. १०९ ॥
 मृडो लुङ् लुङोश्च ॥ ३. १. ११० ॥
 उपसर्गादिजाद्यन्ताद्युजेरयज्ञपात्रेषु ॥ ३. १. १११ ॥
 समः षणुवः ॥ ३. १. ११२ ॥
 भुनक्तेरनवने ॥ ३. १. ११३ ॥
 णेरणौ यत्कर्मणौ चेत्स कर्तानाध्याने ॥ ३. १. ११४ ॥
 भीस्मिभ्यां हेतोस्तदर्थे ॥ ३. १. ११५ ॥
 गृधिवश्चिभ्यां प्रलम्भने ॥ ३. १. ११६ ॥
 लियः पूजाभिभवयोश्च ॥ ३. १. ११७ ॥
 मिथ्योपपदात् कृञोऽभ्यासे ॥ ३. १. ११८ ॥
 फलवति ॥ ३. १. ११९ ॥
 पाठे विभाषितात् ॥ ३. १. १२० ॥
 षितः ॥ ३. १. १२१ ॥
 अपवदः ॥ ३. १. १२२ ॥
 समुदाङ्भ्यो यमेरग्रन्थे ॥ ३. १. १२३ ॥
 शब्दान्तरगतौ वा ॥ ३. १. १२४ ॥
 णिजर्थे च ॥ ३. १. १२५ ॥
 यजेर्नित्यम् ॥ ३. १. १२६ ॥
 न धातूपपदसंसर्गसामान्योक्तौ ॥ ३. १. १२७ ॥
 अनुपराभ्यां कृञः ॥ ३. १. १२८ ॥
 अभिप्रत्यतिभ्यः क्षिपः ॥ ३. १. १२९ ॥
 प्राङ्ग्रहः ॥ ३. १. १३० ॥
 परेर्मुषश्च ॥ ३. १. १३१ ॥

१. A. This and the next are
 written as one sūtra.

३. A adds here a separate sūtra
 अनुपसर्गात् षः

२. A omits this sūtra.

- रमेर्वाङ्गभ्यां च ॥ ३. १. १३२ ॥
 उपात् ॥ ३. १. १३३ ॥
 अकर्मकाद्वा ॥ ३. १. १३४ ॥
 अणौ चित्तवत् कर्तृकाणोः ॥ ३. १. १३५ ॥
 चलनाहारार्थात् ॥ ३. १. १३६ ॥
 मुद्गुस्तुबुधयुधेङ्गनशाजनः ॥ ३. १. १३७ ॥
 न पादमायागायसपरिमुहार्तिरुचिनृतिधेद्वदवमः ॥ ३. १. १३८ ॥
 वाष्यवः ॥ ३. १. १३९ ॥
 ह्यङ्गयो लुङि ॥ ३. १. १४० ॥
 वृद्ध्यः स्यसनोः ॥ ३. १. १४१ ॥
 लुटि च कृपः ॥ ३. १. १४२ ॥
 शेषात्परस्यैपदानि ॥ ३. १. १४३ ॥
 यस्लुकः शब्लुकश्च ॥ ३. १. १४४ ॥
 समानाधिकरणे युष्मद्यप्रयुज्यमानेऽपि मध्यमः ॥ ३. १. १४५ ॥
 प्रहासे च मन्योपपदान्मन्यतेरुत्तम एकवच ॥ ३. १. १४६ ॥
 अस्सद्युत्तमः ॥ ३. १. १४७ ॥
 शेषे प्रथमः ॥ ३. १. १४८ ॥
 एकद्विवहुष्वेकवचनद्विवचनबहुवचनानि ॥ ३. १. १४९ ॥
 जात्याख्यायामेकस्मिन् बहुवचनमसंख्याप्रयोगे वा ॥ ३. १. १५० ॥
 अस्सदो द्वयोश्चाविशेषणे ॥ ३. १. १५१ ॥
 युष्मदः पूजायाम् ॥ ३. १. १५२ ॥
 अन्येभ्योऽपि दृश्यते ॥ ३. १. १५३ ॥
 फल्गुनीप्रोष्ठपदाविशाखादिभ्यो नक्षत्रे ॥ ३. १. १५४ ॥
 तिष्यपुनर्वसोर्नक्षत्रद्वन्द्वे बहुवचनस्य द्विवचनं नित्यम् ॥ ३. १. १५५ ॥
 प्रातिपदिकात् खौजसमौरुच्छष्टाभ्यामिसृङ्गेभ्यांभ्यस्त्रसिभ्यांभ्यस्त्रसोसां -
 ङ्यसोः सुपू ॥ ३. १. १५६ ॥

१. A. गौरर्थात्

२. A. This and the next sūtra are
written as one.

३. A. तेस्तुत्तम

४. A adds a separate sūtra क्वचि-
द्विवचनं च

५. A. साङ्गयोः

- अतो भिस्र षेस् ॥ ३. १. १५७ ॥
 नेदमदसोऽकात् ॥ ३. १. १५८ ॥
 टाङ्सोरिनस्यौ ॥ ३. १. १५९ ॥
 डेङ्सोर्यातौ ॥ ३. १. १६० ॥
 सर्वनाम्नः स्रैस्मातौ ॥ ३. १. १६१ ॥
 डेः सिन् ॥ ३. १. १६२ ॥
 जसश्शी ॥ ३. १. १६३ ॥
 आदामः साम् ॥ ३. १. १६४ ॥
 नान्यञ्च संज्ञोपसर्जनात् ॥ ३. १. १६५ ॥
 तृतीयासमासघाक्त्ययोः ॥ ३. १. १६६ ॥
 इन्त्रे च ॥ ३. १. १६७ ॥
 शीवा ॥ ३. १. १६८ ॥
 प्रथमचरमतंयायावपार्थनेमकलिपयंभ्यः ॥ ३. १. १६९ ॥
 पूर्वादिभ्यो नवभ्यः स्मात्सिन्मौ च ॥ ३. १. १७० ॥
 स्रै च तृतीयात् ॥ ३. १. १७१ ॥
 आप औतः शी ॥ ३. १. १७२ ॥
 नपुंसकात् ॥ ३. १. १७३ ॥
 जस्सशोः शिः ॥ ३. १. १७४ ॥
 अष्टाभ्य औशू ॥ ३. १. १७५ ॥
 ष्णस्संख्याया लुक् ॥ ३. १. १७६ ॥
 कतेः ॥ ३. १. १७७ ॥
 स्वमोर्नपुंसकात् ॥ ३. १. १७८ ॥
 अतोऽम् ॥ ३. १. १७९ ॥
 इतरादिभ्यः पञ्चभ्यो नेकतरातः ॥ ३. १. १८० ॥
 ध्रुष्मदस्मद्भ्यां ङ्सोऽश् ॥ ३. १. १८१ ॥
 डेः सुटोऽम् ॥ ३. १. १८२ ॥
 शसो नः ॥ ३. १. १८३ ॥

१. A. शिवा

३. A. This and the following two

२. A. तथात्या-

sūtras are omitted.

- भ्यसो भ्यम् ॥ ३. १. १८४ ॥
 पञ्चम्या अत् ॥ ३. १. १८५ ॥
 डसेश्च ॥ ३. १. १८६ ॥
 आम आकम् ॥ ३. १. १८७ ॥
 ह्रस्वापो लुह् ॥ ३. १. १८८ ॥
 स्त्रीयुभ्याम् ॥ ३. १. १८९ ॥
 इयुवुस्थानिभ्यां वा ॥ ३. १. १९० ॥
 नित्यं स्त्रियाः ॥ ३. १. १९१ ॥
 संख्याया अनतः ॥ ३. १. १९२ ॥
 श्रेस्त्रयश्च ॥ ३. १. १९३ ॥
 सुपो लुगैकार्थ्ये ॥ ३. १. १९४ ॥
 अनुपसर्जनाव्ययात् ॥ ३. १. १९५ ॥
 नाव्ययीभावादतोऽपञ्चम्यास्त्यम् ॥ ३. १. १९६ ॥
 तृतीयासप्तम्योर्वा ॥ ३. १. १९७ ॥
 नित्यमृध्यर्थनर्दासंख्याव्यवात् सप्तम्याः ॥ ३. १. १९८ ॥
 कर्मणि द्वितीया ॥ ३. १. १९९ ॥
 समयानिकषाहाधिगन्तरान्तरेणयेनतेनयुक्तात् ॥ ३. १. २०० ॥
 द्वित्वेऽभ्यादिभिः ॥ ३. १. २०१ ॥
 सर्वाभिपर्युभयेभ्यस्तसा ॥ ३. १. २०२ ॥
 षेनपा ॥ ३. १. २०३ ॥
 कर्मप्रवचनीयैः ॥ ३. १. २०४ ॥
 सप्तम्याधिक्यस्वाम्ययोः ॥ ३. १. २०५ ॥
 पञ्चम्येपाङ्भ्याम् ॥ ३. १. २०६ ॥
 परिणा वर्जने ॥ ३. १. २०७ ॥
 प्रतिनिधिप्रतिदानयोः ॥ ३. १. २०८ ॥
 कालाध्वभ्यां कारकमध्ये च सप्तमी च ॥ ३. १. २०९ ॥

१. B. Here is a lacuna.

४. A. उएनपा.

२. B. Here is a lacuna.

५. A. म्यावाङ्भ्याम्.

३. A. मृध्वर्थ.

६. A omits च

- द्वितीयात्यन्तसंयोगे ॥ ३. १. २१० ॥
 अपवर्गे तृतीया ॥ ३. १. २११ ॥
 कर्तृकरणयोश्च ॥ ३. १. २१२ ॥
 प्रकृतिप्रायगोत्रनामजातिजानुपुमात्मादिभ्यो गभ्यमानक्रियायाः ॥ ३. १. २१३ ॥
 न्यक्षकात्स्न्यादिभ्यः क्रियाविशेषणे ॥ ३. १. २१४ ॥
 सुखदुःखादिभ्यो वा ॥ ३. १. २१५ ॥
 समविषमादिभ्योऽधिकरणे ॥ ३. १. २१६ ॥
 द्विद्रोणपञ्चकादिभ्यः कर्मणि वीप्सायाम् ॥ ३. १. २१७ ॥
 संज्ञश्च ॥ ३. १. २१८ ॥
 अशिष्टव्यवहारे संयच्छतेः संप्रदाने ॥ ३. १. २१९ ॥
 सहार्थयोगे ॥ ३. १. २२० ॥
 अर्थार्थपूर्वापरकलहनिपुणमिश्रशृङ्गणोनार्थे ॥ ३. १. २२१ ॥
 इत्थंभूतलक्षणात् ॥ ३. १. २२२ ॥
 अङ्गाद्विकृतात्तद्विकारेणाङ्गिवचने ॥ ३. १. २२३ ॥
 हेतौ ॥ ३. १. २२४ ॥
 ऋणे पञ्चमी ॥ ३. १. २२५ ॥
 गुणे वा ॥ ३. १. २२६ ॥
 नै स्त्रियामनुपलब्धादिभ्यः ॥ ३. १. २२७ ॥
 षष्ठी हेतोः प्रयोगे ॥ ३. १. २२८ ॥
 पर्यायाणां चाद्वितीयाः सर्वनामभ्यः ॥ ३. १. २२९ ॥
 चतुर्थी संप्रदाने ॥ ३. १. २३० ॥
 परिक्रियः करणे वा । ३. १. २३१ ॥
 कृत्स्यर्थकर्तरि विकारे ॥ ३. १. २३२ ॥
 उत्पातेन शाप्यमाने ॥ ३. १. २३३ ॥
 तादर्थ्ये ॥ ३. १. २३४ ॥
 तुमर्थाश्च भाववचनात् ॥ ३. १. २३५ ॥
 तुमुनोऽप्रयुज्यमानस्य कर्मणि ॥ ३. १. २३६ ॥

१. A. न्यर्थैः

३. A omits चा

२. A. न स्त्रियामनुपलब्धादिभ्यः

- गत्यर्थानां चेष्टायामनास्थिताध्वनि वा ॥ ३. १. २३७ ॥
 मन्यतेः प्रतिकृष्य कुत्सायामुपमानेभ्यः ॥ ३. १. २३८ ॥
 ननावन्नकाकशुकसृगालेभ्यः ॥ ३. १. २३९ ॥
 नमःस्वस्तिस्वाहास्वधालंबषद्रूपर्याप्त्यर्थैः ॥ ३. १. २४० ॥
 अपादाने पञ्चमी ॥ ३. १. २४१ ॥
 ल्यब्लोपे कर्माधिकरणयोः ॥ ३. १. २४२ ॥
 प्रश्नाख्यानयोश्च ॥ ३. १. २४३ ॥
 प्रभृत्यन्यारादितरदिकूच्छब्दाञ्चूत्तरपदाजाहियोगे ॥ ३. १. २४४ ॥
 ऋते द्वितीया च ॥ ३. १. २४५ ॥
 विना तृतीया च ॥ ३. १. २४६ ॥
 पृथङ्जनानाभ्याम् ॥ ३. १. २४७ ॥
 स्तोकाल्पकृच्छ्रकृतिष्येभ्योऽस्तत्त्वार्थेभ्यः करणे ॥ ३. १. २४८ ॥
 कालाध्वपरिच्छेदमूलात्पञ्चमी ॥ ३. १. २४९ ॥
 तेन योगोऽकालात्सप्तमी ॥ ३. १. २५० ॥
 अध्वनः प्रथमा च ॥ ३. १. २५१ ॥
 षष्ठ्यतसर्थैः ॥ ३. १. २५२ ॥
 दूरान्तिकार्थबहिर्भिः पञ्चमी च ॥ ३. १. २५३ ॥
 दूरान्तिकार्थेभ्योऽसत्त्ववचनेभ्यो द्वितीयातृतीयासप्तम्यश्च ॥ ३. १. २५४ ॥
 अधिकरणे सप्तमी ॥ ३. १. २५५ ॥
 कस्येन्विषयस्य कर्मणि ॥ ३. १. २५६ ॥
 निमित्तात्कर्मसंयोगे ॥ ३. १. २५७ ॥
 अपत्यादिष्वसाधुना ॥ ३. १. २५८ ॥
 साधुना च ॥ ३. १. २५९ ॥
 निपुणेन चार्चयाम् ॥ ३. १. २६० ॥
 क्रियाह्येभ्यः कारकत्वे ॥ ३. १. २६१ ॥
 क्रियानह्येभ्यश्चाकारकत्वे ॥ ३. १. २६२ ॥
 तद्विपर्यासे च ॥ ३. १. २६३ ॥

१. A. This and the next sūtra

२. A. साधुना च.

are written as one.

- यस्य च भावेन भावलक्षणम् ॥ ३. १. २६४ ॥
 षष्ठी चानादरे ॥ ३. १. २६५ ॥
 स्वामीश्वराधिपतिदायादसाक्षिप्रतिभूप्रसूतैश्च ॥ ३. १. २६६ ॥
 आयुक्तकुशलाभ्यामा सेवायाम् ॥ ३. १. २६७ ॥
 यतो निर्धारणे ॥ ३. १. २६८ ॥
 पञ्चमी विभक्तात् ॥ ३. १. २६९ ॥
 सप्तमी चाधिकेन भूयसः ॥ ३. १. २७० ॥
 तृतीयात्पीयसः ॥ ३. १. २७१ ॥
 प्रसितोत्सुकाभ्यां अधिकरणे वा ॥ ३. १. २७२ ॥
 नक्षत्राश्च लुपि ॥ ३. १. २७३ ॥
 अर्थमात्रे प्रथमा ॥ ३. १. २७४ ॥
 संबोधने च ॥ ३. १. २७५ ॥
 षष्ठी शेषे ॥ ३. १. २७६ ॥
 स्मृत्यर्थद्वयेशां कर्मणि ॥ ३. १. २७७ ॥
 कृञः प्रतियत्ने ॥ ३. १. २७८ ॥
 रुजार्थानां भावकर्तृकाणाम् ॥ ३. १. २७९ ॥
 न ज्वरिसन्ताप्योः ॥ ३. १. २८० ॥
 आशिषि नाथः ॥ ३. १. २८१ ॥
 जासिनाटकाधिपिषां^१ हिंसायाम् ॥ ३. १. २८२ ॥
 हनः प्रनिभ्याम् ॥ ३. १. २८३ ॥
 व्यपहृषणोः विनिमये ॥ ३. १. २८४ ॥
 छूते च ॥ ३. १. २८५ ॥
 दिवस्तदर्थस्य ॥ ३. १. २८६ ॥
 वोपसर्गात् ॥ ३. १. २८७ ॥
 क्षोऽविदर्थस्य करणे ॥ ३. १. २८८ ॥
 कृत्वोऽर्थप्रयोगे कालेभ्योऽधिकरणे ॥ ३. १. २८९ ॥

१. A. प्रति प्रतियत्ने

२. A. पिषामहिंसायाम्.

३. A. This and the next sūtra

are written as one,

४. A. शो-

अ. ३. पा. १. सू. २९०]

भोजविरचितम्

- प्रतिपदषष्ठ्याः पूर्णो विधिः ॥ ३. १. २९० ॥
कर्तृकर्मणोः कृति ॥ ३. १. २९१ ॥
उभयहेतावस्थकाकारे कर्तरि वा ॥ ३. १. २९२ ॥
द्विषः शतरि ॥ ३. १. २९३ ॥
जलादेशतृन्नुदन्ताद्व्ययकिकखलर्थेषु ॥ ३. १. २९४ ॥
अकर्मैरुक्त्वि ॥ ३. १. २९५ ॥
अमस्यार्थाद्यधिकरणे निष्ठायाम् ॥ ३. १. २९६ ॥
भावे वा ॥ ३. १. २९७ ॥
अके भविष्यति ॥ ३. १. २९८ ॥
इत्याद्यमण्ये च ॥ ३. १. २९९ ॥
कृत्येषु कर्तरि वा ॥ ३. १. ३०० ॥
नोभयप्राप्तौ ॥ ३. १. ३०१ ॥
तुल्यार्थैरतुलोपमाभ्यां तृतीया च ॥ ३. १. ३०२ ॥
हितसुखाभ्यां चतुर्थी च ॥ ३. १. ३०३ ॥
आशिष्यायुष्यभद्रार्थकुशलाथैश्च ॥ ३. १. ३०४ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

तृतीयस्याध्यायस्य प्रथमः पादः

समाप्तः

१. A omits this sūtra.

३. A. अन्या.

२. A. This and the next sūtra
are written as one.

अथ द्वितीयः पादः

- सुप्सुपा सहैकार्थिभावे समासः ॥ ३. २. १ ॥
 विस्पष्टादीनि गुणविशेषणतायाम् ॥ ३. २. २ ॥
 काष्ठादीनि क्रियाविशेषणतायाम् ॥ ३. २. ३ ॥
 सर्वचर्माद्यश्वोदशैकादशमाशब्दोर्ध्वमुहूर्तोर्ध्वदेहोर्ध्वन्द्वमङ्कतपूर्वाद्यः लङ्गिते ॥
 ३. २. ४ ॥
 काकतालाद्य इवार्थे ॥ ३. २. ५ ॥
 इधेन विभक्त्यलोपश्च ॥ ३. २. ६ ॥
 भूतपूर्वादयः ॥ ३. २. ७ ॥
 अव्ययीभावः ॥ ३. २. ८ ॥
 अव्ययं विभक्त्यर्थे ॥ ३. २. ९ ॥
 समीपसमृद्धयोश्च ॥ ३. २. १० ॥
 असमृद्धयर्थाभावात्ययासंप्रतिषु ॥ ३. २. ११ ॥
 ख्यातिपश्चादर्थयोः ॥ ३. २. १२ ॥
 योग्यतावीप्सापदार्थानतिवृत्तिसादृश्यसदृशेषु ॥ ३. २. १३ ॥
 यौगपद्यानुपूर्व्यसंपत्तिस्त्राकल्यान्तवचनेषु ॥ ३. २. १४ ॥
 यथा न सादृश्ये ॥ ३. २. १५ ॥
 यावदियत्त्वे ॥ ३. २. १६ ॥
 प्रतिना मात्रार्थे ॥ ३. २. १७ ॥
 संख्याक्षशलाकाः परिणा द्यूतेऽन्यथावृत्तौ ॥ ३. २. १८ ॥
 पर्येपाङ्बहिरञ्जवः पञ्चम्या चो ॥ ३. २. १९ ॥
 लक्षणेनाभिप्रती आमिमुख्ये ॥ ३. २. २० ॥
 अनुः सामीप्यायामयोः ॥ ३. २. २१ ॥

१. A. This is written as three
 different sūtras.

२. A. तयाः

३. A. देशेन्द.

४. A. पर्येपाङ्

५. A. omits वा.

- तिष्ठद्बुधहृद्गायत्रीगवानि कालविशेषे न चान्यसमालः ॥ ३. २. २२ ॥
 लूनलूयमानपूतपूयमाना यवेन न च व्यतिरेकविभक्तिः ॥ ३. २. २३ ॥
 खलेसंहृतसंहियमाणा बुसेन च ॥ ३. २. २४ ॥
 सुविनिदुरपरायती पापपुण्यानि समया ॥ ३. २. २५ ॥
 समं भूमिपदातिभ्यामन्यपदार्थे ॥ ३. २. २६ ॥
 प्रोहरथक्षुगदक्षिणाभिः ॥ ३. २. २७ ॥
 संप्रत्यसंप्रत्यप्रदक्षिणानि वर्तमानोवर्तमानवामेषु ॥ ३. २. २८ ॥
 पारे मध्येऽग्रेऽन्तः षष्ठ्या वा ॥ ३. २. २९ ॥
 संख्या वंश्येन ॥ ३. २. ३० ॥
 नदीभिस्समाहारे ॥ ३. २. ३१ ॥
 अन्यपदार्थैः संज्ञायाम् ॥ ३. २. ३२ ॥
 तत्पुरुषः ॥ ३. २. ३३ ॥
 द्वितीयाश्रितातीतपतितगताख्यस्तगमिगामिबुभुश्वादिभिः ॥ ३. २. ३४ ॥
 प्राप्तापन्नाभ्यां प्राप्तापन्नौ च द्वितीयया पुंवच्च ॥ ३. २. ३५ ॥
 स्वयं स्वामी क्तेन ॥ ३. २. ३६ ॥
 खेट्वा क्षेपे ॥ ३. २. ३७ ॥
 कालाः ॥ ३. २. ३८ ॥
 अत्यन्तसंयोगे ॥ ३. २. ३९ ॥
 तृतीया तत्कृतार्थेन गुणवचनेन ॥ ३. २. ४० ॥ ✓
 अर्थादिसदृशसमतुल्याधिकैश्च ॥ ३. २. ४१ ॥ ✓
 अर्थं चतसृभिः ॥ ३. २. ४२ ॥
 एकं न विशत्यादिभिः ॥ ३. २. ४३ ॥
 कर्तृकरणे कृता बहुलम् ॥ ३. २. ४४ ॥ ✓
 कृत्यैरधिकार्थवचने ॥ ३. २. ४५ ॥ ✓

१. A. भवद्गायति.

२. A. लुह्

३. A. This and the next sūtra are
written together.

४. A omits अवर्तमान

५. A adds तौ च

६. A. This and the next sūtra are
written together.

७. A. अदं

८. A. This and the next sūtra are
written together.

भक्ष्यान्नपानपात्रैर्मिश्रीकरणव्यञ्जनयुग्यपूरणानि ॥ ३. २. ४६ ॥

चतुर्थी यता ॥ ३. २. ४७ ॥

सुखहिताभ्याम् ॥ ३. २. ४८ ॥

तादर्थ्ये प्रकृत्या ॥ ३. २. ४९ ॥

बलिरक्षितघाससुराविधादिभिश्च ॥ ३. २. ५० ॥

नित्यमर्थेनेदमर्थे ॥ ३. २. ५१ ॥

पञ्चमीभीतभीतिभीभयभीरुभीलुकजुगुप्सुभिः ॥ ३. २. ५२ ॥

अपेतापाण्डनिर्गतमुक्तपतितत्रस्तैरसर्वा सा ॥ ३. २. ५३ ॥

स्तोकात्वपान्तिकाभ्याशदूरार्थकृच्छ्राणि केन ॥ ३. २. ५४ ॥

शतसहस्रौ परेण ॥ ३. २. ५५ ॥

सप्तमीसिद्धशुष्कपकबन्धादिभिः ॥ ३. २. ५६ ॥

शौण्डधूर्तकितवव्याडसंवीतपटुपण्डितकुशलनिपुणचपलान्तरत्रिभिः प्रसक्ता-
द्यप्रयोगे ॥ ३. २. ५७ ॥

ध्वाङ्गकाकवायसबकादिभिः क्षेपे ॥ ३. २. ५८ ॥

सिंहव्याघ्रवासवयुधिष्ठिरादिभिः पूजायाम् ॥ ३. २. ५९ ॥

यतावश्यके ॥ ३. २. ६० ॥

संज्ञायाम् ॥ ३. २. ६१ ॥

ऋणमधमौत्तमाभ्याम् ॥ ३. २. ६२ ॥

केनाहोरात्रावयवाः ॥ ३. २. ६३ ॥

तत्र ॥ ३. २. ६४ ॥

सगतिकारकेणापि क्षेपे ॥ ३. २. ६५ ॥

पात्रमवधारणे समितबहुलाभ्यां न चान्यसमासः ॥ ३. २. ६६ ॥

गेहेगोष्ठौ शूरश्वेडिनर्दिविजितिद्व्याडपटुपण्डितप्रगल्भैः ॥ ३. २. ६७ ॥

उदुम्बरः कृमिमशकाभ्यामुपमायाम् ॥ ३. २. ६८ ॥

अवटकूपौ कच्छपमण्डूकाभ्याम् ॥ ३. २. ६९ ॥

नगरं काकादिभिः ॥ ३. २. ७० ॥

गेहेमेहिपिण्डीशूरौ निरीहताभ्याम् ॥ ३. २. ७१ ॥

१. A. सर्वे.

२. A. स्तोकात्तिकादूरार्थ-

३. A. व्याघ्र.

४. A. This is written as two
sūtras.

५. A. श्वेडी.

वर्णो वर्णेन ॥ ३. २. ९२ ॥

कुमारश्रमणाप्रब्रजिताबन्धकीकुलटागभिणीतापसीदाख्यध्यापकामिरूपक -

पण्डितकुशलनिपुणचपलपटुसुदुभिः ॥ ३. २. ९३ ॥

क्तेन नञ्विशिष्टेनानञ् ॥ ३. २. ९४ ॥

कृतापकृतभुक्ताभुक्तपीतविपीगतप्रत्यागतयातानुयातक्रयाक्रयिकापुटापुटिका -

फलाफलिकामानोन्मानिकाः ॥ ३. २. ९५ ॥

कतरकृतमौ जातिपरिप्रश्ने ॥ ३. २. ९६ ॥

किं क्षेपे ॥ ३. २. ९७ ॥

किंशुर्ककिंशुलुर्ककिंपुरुषकिन्नरकिञ्जलककिन्दासादयः संज्ञायाम् ॥ ३. २. ९८ ॥

श्रोण्यूकपूगकुन्दमराशिनिचयराशिविशिष्टनिर्धनेन्द्रदेवमुण्डश्रमणभूतवदान्या -

ध्यापकब्राह्मणक्षत्रियपटुपण्डितकुशलचपलनिपुणाश्च्यर्थे कृतमतमितो -

कभूतसमाज्ञाताख्यालसंभावितानितावधारितावकल्पितकलितनिराकृतो -

पकृतापकृतादाहृतादीरितोदितदृष्टविद्युतादिभिः ॥ ३. २. ९९ ॥

शाकपार्थिवजातौल्वलिङ्गतपसोश्चतघृतरौड्योदनपाणिन्याणिमाण्डव्यबलाका -

कौशिकविद्विभिकौण्डिन्यपरशुरामादयः प्रियादिलोपे ॥ ३. २. १०० ॥

अधिकान्ता संख्यासंख्ययाधिकलोपश्च ॥ ३. २. १०१ ॥

भागांशादिभिः पूरणान्ता लुक् च वा ॥ ३. २. १०२ ॥

मयूरच्छात्रौ व्यंसकेनोपमायां न चान्यसमासः ॥ ३. २. १०३ ॥

कम्बोजयवनौ मुण्डेन ॥ ३. २. १०४ ॥

पहीडायवाभ्यामन्यपदार्थे नपुंसकत्वे च ॥ ३. २. १०५ ॥

अपेहि च वाणिजस्वागतद्वितीयविधसप्रघसादिभिः क्रिद्वायाम् ॥ ३. २. १०६ ॥

प्रेहि स्वागतवाणिजाभ्याम् ॥ ३. २. १०७ ॥

प्रोह कटकर्वमाभ्यां द्वितीया ॥ ३. २. १०८ ॥

कृन्धिभिन्धुत्तमाविचक्षपलवणचूडादिभिः ॥ ३. २. १०९ ॥

१. A. कृताकृत.

२. A adds च.

३. A. किंलुक्.

४. A omits राशि

५. A. कण्ड

६. A. मनात्ता.

७. A. This portion is written as a separate sūtra.

८. A. नोपया-

९. A. चानेन.

१०. A. This portion is written as a separate sūtra.

११. A. कृन्धिभिन्धुत्तमा.

आहर चेलवसने वनिताभिः ॥ ३. २. ११० ॥

आख्यातमाख्यातेन सातत्ये ॥ ३. २. १११ ॥

उद्धरोत्सृजावसृजाभ्याम् ॥ ३. २. ११२ ॥

पचपतवर्षान्युदस्तैर्नैः ॥ ३. २. ११३ ॥

उन्मृजावमृजने ॥ ३. २. ११४ ॥

इहद्वितीयेहपञ्चम्येहिरैथाहिराहोपुरुषिकाहंपूर्विकाहंप्रथमिकामहमहमिकावि-
चप्रचनिश्चप्रचादयः ॥ ३. २. ११५ ॥

हि कर्मणा बहुलमाभीक्ष्ण्ये कर्तरि ॥ ३. २. ११६ ॥

स्नात्वाकालकपीत्वास्थिरकभुक्त्वासुहितप्रोष्यपापयित्पत्ययाकलानिपत्यरोहि-
णीनिषद्यश्यामादयः ॥ ३. २. ११७ ॥

आचोवचोञ्चनीचाचपराचोञ्चावचार्किचनानुकुतोभयानि ॥ ३. २. ११८ ॥

पूर्वापराधरोत्तराण्येकदेशिनैकाधिकरणेन ॥ ३. २. ११९ ॥

सायाहमध्याह्नमध्यन्दिनमध्यरात्रादयः ॥ ३. २. १२० ॥

अर्धं समविभागे वा ॥ ३. २. १२१ ॥

अर्धंजरतीयार्धवैशासार्धोक्तादयः ॥ ३. २. १२२ ॥

द्वितीयतृतीयचतुर्थतुरीयतुलात्रादयश्च ॥ ३. २. १२३ ॥

कालाः परिणामिना ॥ ३. २. १२४ ॥

नञ् ॥ ३. २. १२५ ॥

शोभिहिताहमर्थालमर्थतद्वितैरसामर्थ्ये ॥ ३. २. १२६ ॥

असूर्यपश्यापुनर्गैयाश्राद्धभोज्यलवणभोज्यादयश्च ॥ ३. २. १२७ ॥

ईषद्रूपेण ॥ ३. २. १२८ ॥

षष्ठी ॥ ३. २. १२९ ॥

कृद्योगा ॥ ३. २. १३० ॥

याजकपूजकपरिचारकपरिवेषकस्नापकाध्यापकोत्सादकोन्मादकोद्धर्तकहोत् -
भैर्जादयः ॥ ३. २. १३१ ॥

रथपत्नी गणकेन ॥ ३. २. १३२ ॥

१. A. पपान्युदस्तैर्नैः

२. A. This portion is written as
part of the next sūtra.

३. A. अयोवचो

४. A. कृद्योगाकृतिः

५. A. भर्तादिभिश्च

- गुणोत्तरेण तरलोपश्च ॥ ३. २. १३३ ॥
 सर्वपश्चात्प्रभृतीनि ॥ ३. २. १३४ ॥
 तत्सैर्गुणैः ॥ ३. २. १३५ ॥
 न निर्धारणे ॥ ३. २. १३६ ॥
 प्रतिपदविधाना ॥ ३. २. १३७ ॥
 पूरणगुणसुहितार्थसद्व्ययतव्यसमानाधिकरणेन ॥ ३. २. १३८ ॥
 मत्याद्यधिकरणक्तेन ॥ ३. २. १३९ ॥
 कर्तृकर्महेतुनाकर्मणि ॥ ३. २. १४० ॥
 कर्तर्यकेन ॥ ३. २. १४१ ॥
 कर्तृवृजकाभ्याम् ॥ ३. २. १४२ ॥
 नित्यं क्रीडाजीविकयोः ॥ ३. २. १४३ ॥
 गतयः ॥ ३. २. १४४ ॥
 कुः पापेषदर्थयोः ॥ ३. २. १४५ ॥
 दुः निन्दाकृच्छार्थयोः ॥ ३. २. १४६ ॥
 स्वर्ती पूजायाम् ॥ ३. २. १४७ ॥
 अतिशयातिक्रमणयोश्च ॥ ३. २. १४८ ॥
 आङ्गीषदर्थाभिव्याप्त्येः ॥ ३. २. १४९ ॥
 प्रादयो गताद्यर्थे प्रथमया ॥ ३. २. १५० ॥
 अत्यादयः क्रान्ताद्यर्थे द्वितीयया ॥ ३. २. १५१ ॥
 अवादयः कुष्टाद्यर्थे तृतीयया ॥ ३. २. १५२ ॥
 पर्यादयो ग्लानाद्यर्थे चतुर्थ्या ॥ ३. २. १५३ ॥
 निरादयः क्रान्ताद्यर्थे पञ्चम्या ॥ ३. २. १५४ ॥
 अन्वाद्यस्तिङोदात्तवता गतिमता च ॥ ३. २. १५५ ॥
 न कर्मप्रवचनीयाः ॥ ३. २. १५६ ॥
 उपपदमतिङ् ॥ ३. २. १५७ ॥
 नाव्ययेनानमा ॥ ३. २. १५८ ॥

१. A. गुणास्तरेण-

२. A. सर्वर्णश्चा-

३. A. This and the next sūtra
are written together.

अ. ३. पा. २. सू. १५९]

भोजविरचितम्

अमा च प्राक् खमुञ्जः ॥ ३. २. १५९ ॥

तृतीयादीनि षत्वा च वा ॥ ३. २. १६० ॥

अव्ययं प्रवृद्धादिभिः ॥ ३. २. १६१ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

तृतीयाध्यायस्य द्वितीयः पादः

समाप्तः

अथ तृतीयः पादः

- शेषो बहुव्रीहिः ॥ ३. ३. १ ॥
 अदूराधिकासन्नाः संख्यया संख्येये ॥ ३. ३. २ ॥
 बहुव्रीहिः सुजर्थे ॥ ३. ३. ३ ॥
 वार्थे च ॥ ३. ३. ४ ॥
 अन्ययम् ॥ ३. ३. ५ ॥
 अन्यपदार्थे ॥ ३. ३. ६ ॥
 अस्तिक्षीरादयः ॥ ३. ३. ७ ॥
 उपमानभुपमेयसरूपोत्तरपदलोपश्च ॥ ३. ३. ८ ॥
 सप्तमीपूर्वसमानाधिकरणम् ॥ ३. ३. ९ ॥
 समुदायविकारषष्ठी समस्तम् ॥ ३. ३. १० ॥
 प्रादिभ्यो धातुजं वाचोत्तरपदलोपः ॥ ३. ३. ११ ॥
 नञोऽस्त्यर्थम् ॥ ३. ३. १२ ॥
 अनेकं मतुपोऽर्थे ॥ ३. ३. १३ ॥
 कर्तृकर्मप्रवचनमप्रथमायाः ॥ ३. ३. १४ ॥
 दिङ्नामान्यन्तराले ॥ ३. ३. १५ ॥
 तत्र गृहीत्वा तेन प्रहृत्येति सरूपेऽर्थिक्रियाव्यतिहारे ॥ ३. ३. १६ ॥
 सह तृतीयया तुल्यार्थयोगे ॥ ३. ३. १७ ॥
 क्वचित् विद्यमानार्थे ॥ ३. ३. १८ ॥
 चार्थे युगपदधिकरणवचनतौयां द्वन्द्वः ॥ ३. ३. १९ ॥
 दधिसर्पिर्मधूनि पयोमधुसर्पिभिरितरेतरयोगे ॥ ३. ३. २० ॥
 इध्मावागृचो बर्हिर्मनःसार्मभिः ॥ ३. ३. २१ ॥

१. A. संख्या सुजर्थे.

२. A adds च

३. A. शुधिकि This portion is
written as a separate sūtra.

४. A. सह तृतीयां

५. A adds च

६. A. तायाः

७. A. धुनी

८. A. सामिभिः

आदिरवसानेन ॥ ३. ३. २२ ॥

शुक्लः कृष्णेन ॥ ३. ३. २३ ॥

श्रद्धा मेधया ॥ ३. ३. २४ ॥

मेधादीक्षाश्रुताध्ययनानि च तपसा ॥ ३. ३. २५ ॥

याज्याप्रवर्धयोलूखलान्यनुवाक्योपसदमुसलैः ॥ ३. ३. २६ ॥

हरिब्रह्मशिवस्कन्दपरिव्रज्याद्या वासवप्रजापतिर्नश्रवणत्रिशखकौशिकादिभिः॥

३. ३. २७ ॥

अधिकरणैतावत्त्वे ॥ ३. ३. २८ ॥

समीपे वा ॥ ३. ३. २९ ॥

संख्याविशत्यादिभिः संख्यायां समाहारे ॥ ३. ३. ३० ॥

अनुवादे चरणाः स्थणोल्लुङ्घि ॥ ३. ३. ३१ ॥

अनपुंसकान्यध्वर्युक्तवः ॥ ३. ३. ३२ ॥

अध्ययनतः सन्निकृष्टानि ॥ ३. ३. ३३ ॥

अप्राणिजातयः ॥ ३. ३. ३४ ॥

नदीदेशनगराणि भिन्नलिङ्गानि ॥ ३. ३. ३५ ॥

नित्यैराः ॥ ३. ३. ३६ ॥

कारवः ॥ ३. ३. ३७ ॥

गवाश्वगवाधिकगवैडकाजाविकाजैडकानि ॥ ३. ३. ३८ ॥

कुब्जवामनकुब्जकिरातपुत्रपौत्रश्वर्षण्डालखीकुमारदासीदासदासीमाणवको -

ष्ट्रुखरोष्ट्रशशभागवतीभागवतानि ॥ ३. ३. ३९ ॥

शांटीप्रच्छदकुटीकुट्टमूत्रशकृन्मूत्रपुरीषयकृन्मेदोमांसशोणितदर्भशरदर्भपूतीका -

स्तुनपुरुषतृणोलपानि ॥ ३. ३. ४० ॥

प्राणितूर्याङ्गानि ॥ ३. ३. ४१ ॥

१. A. This and the next sūtra
are written together.

२. A. शुक्लकृष्णेन

३. A. This portion is written as a
separate sūtra.

४. A. लुङ्घि

५. A. This and the next sūtra
are written together.

६. A. This portion is written as
a separate sūtra.

७. A. बकोष्ट्रशशभागवतानि

सेनाङ्गानि बहुत्वे ॥ ३. ३. ४२ ॥

क्षुद्रजन्तवः ॥ ३. ३. ४३ ॥

फलानि ॥ ३. ३. ४४ ॥

वा वृक्षसृगतृणधान्यशकुनिविशेषाः ॥ ३. ३. ४५ ॥

व्यञ्जनानि ॥ ३. ३. ४६ ॥

विरोधान्यद्रव्याणि ॥ ३. ३. ४७ ॥

शेषमुभयोः ॥ ३. ३. ४८ ॥

प्रायेण पूर्वपदार्थप्रधानोऽव्ययीभावः ॥ ३. १. ४९ ॥

उत्तरपदार्थप्रधानस्तत्पुरुषः ॥ ३. ३. ५० ॥

अन्यपदार्थप्रधानो बहुव्रीहिः ॥ ३. ३. ५१ ॥

उभयपदार्थप्रधानो द्वन्द्वः ॥ ३. ३. ५२ ॥

कर्मधारये प्रधानोपसर्जनानां परं परं विप्रतिषेधे ॥ ३. ३. ५३ ॥

भैत्वर्थीयार्थकर्मधारयात् बहुव्रीहिः ॥ ३. ३. ५४ ॥

कदाचित्कर्मधारयः सर्वार्थनाद्यर्थः ॥ ३. ३. ५५ ॥

पूर्वपदातिशय आतिशयिकात् बहुव्रीहिः सूक्ष्मतराद्यर्थः ॥ ३. ३. ५६ ॥

उत्तरपदातिशय अतिशायिको बहुव्रीहिः बह्व्यतराद्यर्थः ॥ ३. ३. ५७ ॥

उपसर्जनं पूर्वम् ॥ ३. ३. ५८ ॥

राजदन्तलिप्तवासितसिकलंसृष्टमृष्टलुञ्चितनग्नुषितावक्लिन्नपकार्पितोत्तगादा-

धमर्णोत्तमर्णपरश्शतपरःसहस्रादिषु परम् ॥ ३. ३. ५९ ॥

बिम्बोष्ठबिम्बाधरपुरुषोत्तमादिषु वा ॥ ३. ३. ६० ॥

इदु द्वन्द्वे ॥ ३. ३. ६१ ॥

न स्वातिश्चित्रायाः ॥ ३. ३. ६२ ॥

पतिर्भार्यायाः ॥ ३. ३. ६३ ॥

जायाया जं दं च वा ॥ ३. ३. ६४ ॥

पशुश्च पुत्रात् ॥ ३. ३. ६५ ॥

१. A. विरेधिन्य-

३. A. धान्यावरकः

२. B. This and the following
three sūtras are written as
part of the commentary.

४. A. सूक्ष्मतराद्यर्थः

५. A. omits मृष्ट-

ईमश्चु केशात् ॥ ३. ३. ६६ ॥

जानुबिन्दु शिरसः ॥ ३. ३. ६७ ॥

सर्पिर्मधुदीर्घलघुगुणवृष्यादिषु वा ॥ ३. ३. ६८ ॥

अजाद्यदन्तम् ॥ ३. ३. ६९ ॥

न शूद्रार्यावन्यदमकविष्वक्सेनार्जुनादिषु ॥ ३. ३. ७० ॥

धर्मार्थकामार्थशब्दार्थाद्यन्ताग्नीन्द्रचन्द्रार्कादिषु वा ॥ ३. ३. ७१ ॥

अल्पाक्षरम् ॥ ३. ३. ७२ ॥

गोत्रैखलमुसलतण्डुलकिण्वच्चित्रथवाहिकस्नातकराजभक्षिभुवदारणयोशीर-
बीजादिषु ॥ ३. ३. ७३ ॥

समीरणान्यादित्यचन्द्रपाणिनीयैरौढीयादिषु वा ॥ ३. ३. ७४ ॥

लघ्वक्षरम् ॥ ३. ३. ७५ ॥

न अद्वातपसादिषु ॥ ३. ३. ७६ ॥

शकुन्मूत्रकुशकोशादिषु वा ॥ ३. ३. ७७ ॥

अभ्यर्हितम् ॥ ३. ३. ७८ ॥

न नरनारायणादिषु ॥ ३. ३. ७९ ॥

तपःश्रुतादिषु वा ॥ ३. ३. ८० ॥

मासर्तुनक्षत्राण्याजुपूर्व्येण ॥ ३. ३. ८१ ॥

न पुष्यपुनर्वसादिषु ॥ ३. ३. ८२ ॥

वसन्तग्रीष्मादिषु वा ॥ ३. ३. ८३ ॥

ज्यायान् भ्रातृणाम् ॥ ३. ३. ८४ ॥

न पाण्डुधृतराष्ट्रादिषु ॥ ३. ३. ८५ ॥

भीमसेनार्जुनादिषु वा ॥ ३. ३. ८६ ॥

वर्णानां च ॥ ३. ३. ८७ ॥

बहुवृत्कमश्च ॥ ३. ३. ८८ ॥

संख्यानामल्पीयः ॥ ३. ३. ८९ ॥

१. A omits this sūtra.

२. A. विरु

३. B. गोल्लखल

४. A. रौडियादिषु.

५. A. कादिषु.

६. A omits न.

७. A. कल्पीयः

बहुव्रीहौ च ॥ ३. ३. ९० ॥

सर्वनाम च सर्वतः ॥ ३. ३. ९१ ॥

विशेषणम् ॥ ३. ३. ९२ ॥

प्रियो वा ॥ ३. ३. ९३ ॥

सप्तमी ॥ ३. ३. ९४ ॥

गद्वादिभ्यो वा ॥ ३. ३. ९५ ॥

नेन्वादिभ्यः ॥ ३. ३. ९६ ॥

प्रह्वरणेभ्यश्च ॥ ३. ३. ९७ ॥

क्तान्तं वा ॥ ३. ३. ९८ ॥

नित्यं शेषे ॥ ३. ३. ९९ ॥

आहिताग्निजातपुत्रजातदन्तजातश्मश्रुपीतघृतपीततैलपीतमद्यपीतविषोढभार्या -
गतार्थविच्छिन्नशीर्षादिषु वा ॥ ३. ३. १०० ॥

जातिकालसुखादिभ्यश्च ॥ ३. ३. १०१ ॥

कडारगडुलकागखञ्जकुण्टकहोडखलतिगौरपिङ्गलवृद्धभिक्षुकवठरतनवःकर्मधा-
रये ॥ ३. ३. १०२ ॥

सरूपाणामेकशेष एकविभक्तौ ॥ ३. ३. १०३ ॥

स्वरभिन्नानां यस्योत्तरस्वरविधिः ॥ ३. ३. १०४ ॥

विरूपाणामप्येकार्थानाम् ॥ ३. ३. १०५ ॥

पौत्रादिजीवदृश्यादिना तन्निमित्त एव चेद्विशेषः ॥ ३. ३. १०६ ॥

स्त्रीपुंवञ्च ॥ ३. ३. १०७ ॥

पुमान् स्त्रिया ॥ ३. ३. १०८ ॥

ग्राम्यपशुसंघेष्वतरूणानेकशफेषु स्त्री ॥ ३. ३. १०९ ॥

नपुंसकमनपुंसकेनैकवञ्चास्य वा ॥ ३. ३. ११० ॥

पितृश्वशुरौ मातृश्वभ्रूभ्याम् ॥ ३. ३. १११ ॥

भ्रातृपुत्रौ स्वसृदुहितृभ्याम् ॥ ३. ३. ११२ ॥

त्येदादीनि सर्वैर्नित्यम् ॥ ३. ३. ११३ ॥

१. B omits जातपुत्र

४ A. दीनां

२. A. गतार्थाञ्छिन्न.

५. A. सर्वैस्त्येदादीनि

३. A. कवरे तनवः

- तेषामद्भन्द्गतत्पुरुषविशेषणानां पुंनपुंसकतो लिङ्गानि ॥ ३. ३. ११४ ॥
 तेषां मिथो यत्परम् ॥ ३. ३. ११५ ॥
 क्वचित्पूर्वं च ॥ ३. ३. ११६ ॥
 पुरुपाणां च ॥ ३. ३. ११७ ॥
 अव्ययीभावो नपुंसकम् ॥ ३. ३. ११८ ॥
 द्भन्द्ः समाहार एकवच्च ॥ ३. ३. ११९ ॥
 द्विशुश्च ॥ ३. ३. १२० ॥
 अदन्तः स्त्री ॥ ३. ३. १२१ ॥
 पात्रपथयुग्मभु न्नाद्यन्तो नपुंसकम् ॥ ३. ३. १२२ ॥
 षष्ठ्याः दन्त्योदन्तिरेषु तत्पुरुषः संज्ञायाम् ॥ ३. ३. १२३ ॥
 उपशोषक्रमं तदादित्वे ॥ ३. ३. १२४ ॥
 ईश्वरार्थादराज्ञः सभा ॥ ३. ३. १२५ ॥
 यक्षराक्षसपिशाचादिभ्यश्च ॥ ३. ३. १२६ ॥
 भशाला ॥ ३. ३. १२७ ॥
 सेना सुरा शाला निशा वा ॥ ३. ३. १२८ ॥
 छाया ॥ ३. ३. १२९ ॥
 नित्यं बाहुल्ये ॥ ३. ३. १३० ॥
 पथोऽव्ययात् ॥ ३. ३. १३१ ॥
 रात्राहवाकाः पुंसि ॥ ३. ३. १३२ ॥
 अहोऽसुंदिनपुण्याभ्याम् ॥ ३. ३. १३३ ॥
 नपुंसके चार्धर्चाष्टापदसुवर्णशतमानकार्षापणवारवाणगन्धमादनान्धकारापरा-
 क्तापूर्वोपवासनिर्यासविमानप्रप्रीवप्रवालवाजपेयराजसूयप्रतिसरादिषु ॥
 ३. ३. १३४ ॥
 परवल्लिङ्गं द्भन्द्गतत्पुरुषयोः ॥ ३. ३. १३५ ॥
 एकविंशत्यादीनां च ॥ ३. ३. १३६ ॥

१. A. परः

२. A. अदन्तस्त्रीवावन्तः

३. A adds अनो नलोपश्च before this
as a separate sūtra.

४. A. This is written as three
different sūtras.

५. A. omits च.

६. A. भशालायाः

७. A. सदि.

८. A. सरादयः

- न प्राप्तापन्नगस्यलंपूर्वाणाम् ॥ ३. ३. १३७ ॥
 पूर्ववदश्वत्रडबौ ॥ ३. ३. १३८ ॥
 ह्रस्वो नपुंसके प्रातिपदिकस्य ॥ ३. ३. १३९ ॥
 गोरुपसर्जनस्यान्त्यस्य ॥ ३. ३. १४० ॥
 टांवादीनाम् ॥ ३. ३. १४१ ॥
 लुक्द्धितलुक्ष्यगोणीसूक्तयोः ॥ ३. ३. १४२ ॥
 लुपि प्रकृतिबल्लिङ्गवचने ॥ ३. ३. १४३ ॥
 विशेषणानां चाजातेः ॥ ३. ३. १४४ ॥
 न मनुष्ये ॥ ३. ३. १४५ ॥
 समास उत्तरपदस्य ॥ ३. ३. १४६ ॥
 हरीतक्यादिषु व्यक्तिः ॥ ३. ३. १४७ ॥
 खलतिकादिषु वचनम् ॥ ३. ३. १४८ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

तृतीयस्याध्यायस्य तृतीयः पादः

समाप्तः

१. A omits this sūtra.

अथ चतुर्थः पादः

—: ० :—

- स्त्रियाम् ॥ ३. ४. १ ॥
अतष्टाप् ॥ ३. ४. २ ॥
अजैडफकोकिलाभ्यचटकमृषिकेभ्यः ॥ ३. ४. ३ ॥
बालहोडपाकवत्समन्दविलातेभ्यश्च ॥ ३. ४. ४ ॥
पूर्वापहानापरापहनसंप्रहानेभ्यो नस्य च णः ॥ ३. ४. ५ ॥
संभस्त्राजिनशाणपिण्डेभ्यः फलात् ॥ ३. ४. ६ ॥
त्रेश्च ॥ ३. ४. ७ ॥
सत्प्राक्काण्डप्रान्तशतैकेभ्यः पुष्पात् ॥ ३. ४. ८ ॥
मूलान्नजः ॥ ३. ४. ९ ॥
शूद्राचामहत्पूर्वाज्जातिः ॥ ३. ४. १० ॥
कन्यकनिष्ठज्येष्ठमध्यमध्यममुग्धेभ्यः ॥ ३. ४. ११ ॥
कुङ्क् देविविड्भ्याम् ॥ ३. ४. १२ ॥
उष्णिहो वा ॥ ३. ४. १३ ॥
ऋचि पादः ॥ ३. ४. १४ ॥
ऋनो ङीप् ॥ ३. ४. १५ ॥
अघातोरुगितः ॥ ३. ४. १६ ॥
अञ्चः ॥ ३. ४. १७ ॥
अहशो वनो र च ॥ ३. ४. १८ ॥
बहुव्रीहेर्वा ॥ ३. ४. १९ ॥
पादः ॥ ३. ४. २० ॥
अनः ॥ ३. ४. २१ ॥
नित्यं संज्ञायाम् ॥ ३. ४. २२ ॥
ऊधसो नश्च ॥ ३. ४. २३ ॥
दासः संख्यादेः ॥ ३. ४. २४ ॥

१. A. नासः

हायनाद्वयसि ॥ ३. ४. २५ ॥

नानुपधालोपिनः ॥ ३. ४. २६ ॥

मेनः ॥ ३. ४. २७ ॥

डाप् चोभ्याम् ॥ ३. ४. २८ ॥

न स्वसृदुहितृनान्द्वयातृमातृतिस्त्रुचतस्त्रुपञ्चत्रादिभ्यः ॥ ३. ४. २९ ॥

अनुपसर्जनादतः ॥ ३. ४. ३० ॥

टिङ्गणञ्ठकृञ्णञ्णञ्कञ्कञ्करप्ख्युनः ॥ ३. ४. ३१ ॥

न लक्ष्यान्यागमदितः ॥ ३. ४. ३२ ॥

यैजोऽषावटात् ॥ ३. ४. ३३ ॥

सर्वतः षफो वा ॥ ३. ४. ३४ ॥

लोहितादिभ्यश्शकलपर्यन्तेभ्यो नित्यम् ॥ ३. ४. ३५ ॥

कौरव्यादसुरिमाण्डकेभ्यो ङित् ॥ ३. ४. ३६ ॥

वयस्यचरमं ॥ ३. ४. ३७ ॥

कुमारादब्रूढार्यां च ॥ ३. ४. ३८ ॥

द्विगोः ॥ ३. ४. ३९ ॥

परिमाणात् तद्धितलुक्क्यसंख्याकालबिस्ताचितकम्बल्याम् ॥ ३. ४. ४० ॥

काण्डादक्षेत्रे ॥ ३. ४. ४१ ॥

पुरुषाद्वा ॥ ३. ४. ४२ ॥

केवलमात्मकभागधेयपापापरसमानार्थकृतसुमङ्गलभेषजेभ्यः संज्ञायाम् ॥ ३. ४. ४३ ॥

तुक्चान्तर्वतो गर्भिण्याम् ॥ ३. ४. ४४ ॥

पतिव्रतो भार्यायाम् ॥ ३. ४. ४५ ॥

पत्युर्न ऊढायाम् ॥ ३. ४. ४६ ॥

सपूर्वस्य वा ॥ ३. ४. ४७ ॥

बहुव्रीहौ ॥ ३. ४. ४८ ॥

१. A. This and the next sūtra
are written together.

२. A. चजोषा.

३. A. omits पर्य.

४. A. सुमाण्ड-

५. A. This and the next sūtra
are written together.

६. B. तुक्क्य-

७. A. This and the next sūtra
are written together.

सुमङ्गलात् संज्ञायाम् ॥ ३. ४. ६५ ॥

पीनाच्च ॥ ३. ४. ६६ ॥

रेवद्रोहिणाभ्यां नक्षत्रे ॥ ३. ४. ६७ ॥

कटाच्छ्रोण्याम् ॥ ३. ४. ६८ ॥

कूदमाण्ड्यादयश्च ॥ ३. ४. ६९ ॥

भाजगोणनागस्थलकुण्डकालकुशकामुककबरेभ्यः पक्वावपनस्थूलाकृत्रिमामत्र -
कृष्णायसीरिरंसुकेशवेशेषु ॥ ३. ४. ७० ॥

जानपदाद्वृत्तौ ॥ ३. ४. ७१ ॥

नीलात्प्राण्योषधयोः ॥ ३. ४. ७२ ॥

वा संज्ञायाम् ॥ ३. ४. ७३ ॥

शोणचण्डारालकमलकूपणविकटविशालविशङ्कटभरुजध्वजकल्याणोदारपुरा -
णाहभ्यः ॥ ३. ४. ७४ ॥

चान्द्रभागादनद्याम् ॥ ३. ४. ७५ ॥

परक्तिनः ॥ ३. ४. ७६ ॥

पद्धतेश्च ॥ ३. ४. ७७ ॥

शक्तेः शस्त्रे ॥ ३. ४. ७८ ॥

ओर्गुणादखरुसंयोगोपधात् ॥ ३. ४. ७९ ॥

पुंताम्रः पुंयोगादपालकान्तात् ॥ ३. ४. ८० ॥

पूतक्रतुवृषाकष्यग्निकुसितकुसीदनामै च ॥ ३. ४. ८१ ॥

मनोरौ च वा ॥ ३. ४. ८२ ॥

सूर्या देवतायाम् ॥ ३. ४. ८३ ॥

इन्द्रवरुणभवशर्वरुद्रमृडाचार्याणामानुक् च ॥ ३. ४. ८४ ॥

मातुलोपाध्यायाभ्यां वा ॥ ३. ४. ८५ ॥

आर्यक्षत्रियाभ्यां चापुंयोगे ॥ ३. ४. ८६ ॥

हिमारण्याभ्यां महत्वे ॥ ३. ४. ८७ ॥

यचाद्दोषे ॥ ३. ४. ८८ ॥

१. B. सुमङ्गलाच्च

२. A. श्रोण्याम्.

३. A. पा-

४. A. इभ्यः

५. A. भागा नद्याम्.

C. चन्द्रभागा-

६. A. This portion is written as
a separate sūtra.

- यवनाल्लिष्याम् ॥ ३. ४. ८९ ॥
 क्रीतात्करणादेः ॥ ३. ४. ९० ॥
 क्तादल्पोक्तौ ॥ ३. ४. ९१ ॥
 स्वाङ्गादेरकृतमितजातप्रतिपन्नाद्बहुव्रीहेः ॥ ३. ४. ९२ ॥
 पाणिगृहीत्यूदा ॥ ३. ४. ९३ ॥
 अनाच्छादनजात्यादेर्वा ॥ ३. ४. ९४ ॥
 संज्ञायाम् ॥ ३. ४. ९५ ॥
 स्वाङ्गादुपसर्जनादसंयोगोपधाद्बह्वचः ॥ ३. ४. ९६ ॥
 नासिकोदरोष्ठजङ्गादन्तकर्णशृङ्गाङ्गात्रकण्ठात् ॥ ३. ४. ९७ ॥
 पुच्छात् ॥ ३. ४. ९८ ॥
 कवरमणिविषशरादेः ॥ ३. ४. ९९ ॥
 उपमानादेश्च ॥ ३. ४. १०० ॥
 पक्षात् ॥ ३. ४. १०१ ॥
 न क्रोडखुरगुदशफवालभालगलभगोखघोणादिभ्यः ॥ ३. ४. १०२ ॥
 सैहनजूचिद्यमानादेः ॥ ३. ४. १०३ ॥
 नखमुखात्संज्ञायाम् ॥ ३. ४. १०४ ॥
 सख्यशिर्ष्वी ॥ ३. ४. १०५ ॥
 अस्त्रीविषयादथोपधाज्जातेः ॥ ३. ४. १०६ ॥
 पाककर्णपुष्पफलमूलवालान्ताच्च ॥ ३. ४. १०७ ॥
 इतो मनुष्यजातेः ॥ ३. ४. १०८ ॥
 इञः ॥ ३. ४. १०९ ॥
 ऊङुतः ॥ ३. ४. ११० ॥
 बाह्वन्तात्क्रद्रुकमण्डलुभ्यः संज्ञायाम् ॥ ३. ४. १११ ॥
 पङ्गोः ॥ ३. ४. ११२ ॥
 श्वशुरस्योदन्तलोपश्च ॥ ३. ४. ११३ ॥
 ऊरोरुपमानसंहितसहितसहस्रफवामलक्षणादेः ॥ ३. ४. ११४ ॥
 अरज्जवादेरप्राणिनो वा ॥ ३. ४. ११५ ॥

१. A. गृहीतीरूढा.

२. A. सनञ्.

३. A. सिंहतिहितसहस्रफलामल-

- अतो ङीन् ॥ ३. ४. ११६ ॥
 शङ्कवहतुकपटुगुलुगुतोतमब्रह्मभ्योऽणः ॥ ३. ४. ११७ ॥
 कमण्डलवानिधिब्रह्मकृताशोकाकैकसीभ्यो ढकः ॥ ३. ४. ११८ ॥
 मुञ्चवात्साभ्यां फकः ॥ ३. ४. ११९ ॥
 शिबिकपिभ्यां ज्यङ्कः ॥ ३. ४. १२० ॥
 अइमरथाद्यङ्कः ॥ ३. ४. १२१ ॥
 आङ्पर्याङ्भ्यामीहेरिनः ॥ ३. ४. १२२ ॥
 घतण्डारालचण्डालंभ्यः ॥ ३. ४. १२३ ॥
 भोगवद्रौरिमतोः संज्ञायाम् ॥ ३. ४. १२४ ॥
 नृतरयोः वृद्धिश्च ॥ ३. ४. १२५ ॥
 यङ्श्चाप् ॥ ३. ४. १२६ ॥
 यञश्चषाचैटात् ॥ ३. ४. १२७ ॥
 यूनस्तिः ॥ ३. ४. १२८ ॥
 वैहङ्गुरूपान्नानार्पणोत्राणिजोरन्त्यस्य ष्यङ् ॥ ३. ४. १२९ ॥
 कुलाख्यानाम् ॥ ३. ४. १३० ॥
 कौडिलाडिव्याड्यापक्षित्यापिशलिसौधातकिभौरिकिभौरिकिशालमलिका-
 पिष्टलिदैवदत्त्यादीनाम् ॥ ३. ४. १३१ ॥
 चौपयतचैकयतचैटयतबैटवयतसैकयतानां च ॥ ३. ४. १३२ ॥
 भोजस्य क्षत्रियायाम् ॥ ३. ४. १३३ ॥
 सूतस्य युवत्याम् ॥ ३. ४. १३४ ॥
 दैवयज्ञिशौचिवृक्षिसात्यमुग्रिकण्ठेविन्दीनां वा ॥ ३. ४. १३५ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

तृतीयाध्यायस्य चतुर्थः पादः

समाप्तः

१. A. शृङ्ग-	५. मिमे-
C. सङ्ग-	६. A. वहात्.
२. A. निति ^{महा}	७. A. This and the next sūtra
३. A. मुञ्जवसाभ्यां	are written together.
B. मुण्ड-	८. B. Breaks off from here to the
४. A. शवि.	end of the work.

॥ अथ चतुर्थोऽध्यायः ॥

प्राग्जितादण् ॥ ४. १. १ ॥

दित्यदित्यादित्यर्यमेभ्यो ण्यः ॥ ४. १. २ ॥

पत्युत्तरपदाब्बं ॥ ४. १. ३ ॥

अश्वरातधनगणराष्ट्रकूलगृहपशुधान्यधर्मधन्वन्सभाप्राणस्तेनाक्षेत्रादिपूर्वावण् ॥
४. १. ४ ॥

अः स्थान्नः ॥ ४. १. ५ ॥

लोल्लोऽपत्येषु ॥ ४. १. ६ ॥

पृथिव्या ञैः ॥ ४. १. ७ ॥

अर्जू ॥ ४. १. ८ ॥

उत्सोदपानां विकरविनदतरुणतल्लुनधेनुपील्लुकुणसवर्णवृषदंशेभ्यः ॥ ४. १. ९ ॥

भरतकुरुसत्वतेन्द्रावसानजनपदपञ्चालोशीनरेभ्यः ॥ ४. १. १० ॥

त्रिष्टुबनुष्टुपृक्कुबुष्णिक्पङ्क्तिजगतीबृहतीभ्यः ॥ ४. १. ११ ॥

बृहन्महद्रथन्तरमभ्यन्दिनभल्लकीथमहानदमहानसमहाप्राणेभ्यः ॥ ४. १. १२ ॥

बक्यादसमासे ॥ ४. १. १३ ॥

उदस्थानादेशे ॥ ४. १. १४ ॥

ग्रीष्मादच्छन्दसि ॥ ४. १. १५ ॥

देवाद्यञ् च ॥ ४. १. १६ ॥

बहिषष्ठीकैक् च ॥ ४. १. १७ ॥

द्विगोरनपत्येऽर्जादेर्लुगद्विः ॥ ४. १. १८ ॥

१. C. यमाण्यः

२. A omits this sūtra.

३. A. क्रुद्धय

४. C. क्षेत्रादि-

५. C omits this sūtra.

६. C omits this sūtra.

७. A. उदकपानवकरण-

८. A. पृष्टदंशेभ्यः

९. A. षिकक्

१०. A. This portion is written as a separate sūtra.

प्राग्बतेरशिकलिभ्यां ढक् ॥ ४. १. १९ ॥

स्त्रीपुंसाभ्यां नञ्स्त्वञौ ॥ ४. १. २० ॥

भावे वा ॥ ४. १. २१ ॥

गोरचि यत् ॥ ४. १. २२ ॥

तस्यापत्यम् ॥ ४. १. २३ ॥

आद्यात् ॥ ४. १. २४ ॥

पौत्रादेरस्त्रियां गुर्वायत्ते ॥ ४. १. २५ ॥

अत इञ् ॥ ४. १. २६ ॥

प्रागणो विदादिभ्यः शेषे ॥ ४. १. २७ ॥

उदङ्गादिभ्यश्च ॥ ४. १. २८ ॥

बाह्वपबाह्वपबिन्द्वजधेनुचटाकुशिवाकुभ्यो गोत्रादिभ्यः ॥ ४. १. २९ ॥

वृकलाकृकलाचूडाबलाकाजङ्गालगलाभगलालहकाभ्रुवकाभ्रुवकामुषिकासुमि
त्रादुर्मित्राभ्यः ॥ ४. १. ३० ॥

युधिष्ठिरार्जुनरामसङ्कर्षणकृष्णगदप्रद्युम्नसाम्बसत्यकशूरासुराजीगर्तेभ्यः ॥ ४.
१. ३१ ॥

सुधावत्पुष्पकरसदनुरहदनडुत्पञ्चसेताष्टश्रेमवृद्धिमाषशराविशृङ्खलातोदिखर -
नादिभ्यः ॥ ४. १. ३२ ॥

प्राकारनगराभ्यां मर्द्दिनः ॥ ४. १. ३३ ॥

इन्द्राग्निदेवेभ्यः शर्मणः ॥ ४. १. ३४ ॥

उदञ्चः संज्ञायाम् ॥ ४. १. ३५ ॥

कुसुभ्यां नाञ्चः ॥ ४. १. ३६ ॥

शिरोलोमभ्याम् ॥ ४. १. ३७ ॥

संभूयाभ्यामितौजःशलङ्कनां लोपश्च ॥ ४. १. ३८ ॥

व्याससुधातृवरुटनिषादञ्चण्डालविर्म्वानामकङ्क च ॥ ४. १. ३९ ॥

१. A. This portion is written as a
separate sūtra.

२. A. प्रागणोऽञ्च

३. A. उदकादि-

४. A. लभकाभ्रुवका-

५. A. सतार्वाष्ट-

६. A. प्रगारनगराभ्यां मर्दिनः

७. A. संभूयाभ्यामितौजःशलङ्कनाम् ।

८. A. विम्बादीनामकङ्क

पुनर्भूषुवदुहितनान्दनिषादेभ्योऽनन्तरेञ् ॥ ४. १. ४० ॥

परस्त्रियाः परशुश्च ॥ ४. १. ४१ ॥

बिदोर्वकश्यपकुशिकभरद्वाजोपमन्युकिलातविदर्भविश्वानरष्टिषणोभ्यः पौत्रादौ ॥

४. १. ४२ ॥

ऋतभागहर्षश्वप्रियकापस्तम्बकुचवारशरद्वच्छुनकर्धेनुभ्यः ॥ ४. १. ४३ ॥

गोपधनशिम्बुबिन्दुभाजनाश्रावतानश्यामाकशम्बकश्यापर्णेभ्यः ॥ ४. १. ४४ ॥

हरितकिन्दासवह्यस्कार्कलूपवधोगाविष्णुवृद्धप्रतिबोधरथीनररथन्तरगविष्टिरे-

गविष्टिलनिषादशम्बरमठरसृदारुपृदाकुभ्यश्च ॥ ४. १. ४५ ॥

गर्गवत्सांजव्याघ्रपार्श्वकृतिप्राचीनयोगपुलस्तिरेभशदशङ्खाग्निवेशेभ्यो यञ् ॥

४. १. ४६ ॥

धूमाघटचमसनमसधनक्षत्रक्षविश्वामसुजैरमाणकुरुकतानडुद्भयः ॥ ४. १. ४७ ॥

मनुमनाथीसुनुस्रुकर्षकथकाक्षतरुक्षतल्लुक्षतण्डवतण्डकविकर्तेभ्यः ॥ ४. १. ४८ ॥

शकलकण्वगोकक्षागस्थकुण्डनीयज्ञवक्त्रुर्णयक्ताभयैजातविरोहितवृषगणरहू -

गणशीण्डिलमुद्गलेभ्यः ॥ ४. १. ४९ ॥

मुसलोदूकजतुकर्णमन्त्रिताश्मरथशर्कराक्षपूतिमाषभूरारगतापिङ्गलताकृष्णगो-

लन्देभ्यः ॥ ४. १. ५० ॥

मिषैषितितिक्षाभडितभण्डितचिकितेन्द्रहृदेवहूपिपत्वेकलूवृहदग्निजमदग्निप -

राशरेभ्यः ॥ ४. १. ५१ ॥

दलभकुलदकुटीगुचणकचुलुकोजकर्कटालापिन्सवर्णसुवर्णसुलाभिद्विदहँदादि -

भ्यः ॥ ४. १. ५२ ॥

ब्राजादसमासे ॥ ४. १. ५३ ॥

मधोर्ब्राह्मणे ॥ ४. १. ५४ ॥

१. A. स्यापरशुश्च

२. A. दर्भेभ्यः

३. A. सदृकुपृषाकुभ्यः

४. C. वत्सव्याज

५. C. संस्कृति

६. A. सदसङ्ख्यानिवेशेभ्यः

७. A. नरमाण

८. A. कर्षकाक्षतरुक्ष

९. A. कर्तेभ्यः

१०. A and C. वर्णवल्क

११. A. अय

१२. A. तण्डिल

१३. A. मिषकर्म-

१४. A. तृदा-

- बभ्रोः कौशिके ॥ ४. १. ५५ ॥
 कवेराङ्गिरसे ॥ ४. १. ५६ ॥
 बोधात् ॥ ४. १. ५७ ॥
 वतण्डात् ॥ ४. १. ५८ ॥
 स्त्रियां लुक् ॥ ४. १. ५९ ॥
 अश्वाश्मशङ्खकुटपुटरोहिणखर्जूरपिण्डूरभडिलभण्डिलभडितभण्डितेभ्यः फञ् ॥
 ४. १. ६० ॥
 प्रहृतरामोदक्षान्तकुलकाशकालगोवाह्वार्कस्वनध्वनपादचक्रेभ्यः ॥ ४. १. ६१ ॥
 श्रीवाश्रविष्ठापवित्रापविन्दागोमिन्वाग्मिन्श्यामधूमधूप्रवस्तविश्वानरविदेभ्यः ॥
 ४. १. ६२ ॥
 जडखडार्हंश्रीभ्रमर्वाक्षविशम्पविशालगिरिचपलनमदासकानडुह्येभ्यः ॥ ४. १. ६३ ॥
 धन्यधर्मार्जुनबैल्योत्सातवकितवशूद्रखदिरसुमनोदुर्मनोभ्यः ॥ ४. १. ६४ ॥
 जातात्पुंसि ॥ ४. १. ६५ ॥
 शपभरद्वाजाभ्यामात्रेये ॥ ४. १. ६६ ॥
 आत्रेयाद्गारद्वाजे ॥ ४. १. ६७ ॥
 भर्गात् त्रैगते ॥ ४. १. ६८ ॥
 कुञ्जब्रह्मशङ्खभस्मगणलोमशटशाकशुण्डाशुभस्कन्दस्कम्भविशाभ्यः फञ् ॥
 ४. १. ६९ ॥
 स्त्रीबहुषु फक् ॥ ४. १. ७० ॥
 नडचरवकमुञ्जेतिकेतिशोपकलमकसप्तलवाजप्यतिकाग्निशर्मभ्यः ॥ ४. १. ७१ ॥
 वृषगणप्राणनरसायकदासकमित्रपिङ्गरपिङ्गलकिङ्करकिङ्कलकातरकातलेभ्यः ॥
 ४. १. ७२ ॥
 द्वीपाजकाश्यकाश्यपकाव्यामुष्यामित्रचित्रलिङ्गकुमारलोहदुर्गेभ्यः ॥ ४. १. ७३ ॥
 स्तम्बाप्राशिशपातृणशकटसुमतिमिमतच्छैजगन्धरयुगन्धरहंसकपञ्चालेभ्यः ॥
 ४. १. ७४ ॥

१. C. रसः

२. A. This and the next sūtra
are written as one sūtra.

३. A. दुहेभ्यः

४. A omits दुर्मनो

५. A. विपान्द्रयः पञ्च

६. A. प्राण.

७. A. कातमेभ्यः

८. A omits लौह.

९. A. सुप्तममित-

दण्डिन्हस्तिन्चमसिन्सुकृत्यास्थिरकब्राह्मणाश्वत्थकबदराध्वखरपकामुकेभ्यः ॥

४. १. ७५ ॥

ब्रह्मदत्तोदुम्बरशणशोणाश्रवालिशभण्डपेभ्यश्च ॥ ४. १. ७६ ॥

कृष्णरणाभ्यां ब्राह्मणवासिष्ठयोः ॥ ४. १. ७७ ॥

शलङ्कुक्रोष्ट्रोलोपश्च ॥ ४. १. ७८ ॥

हरितादिभ्योऽर्जू ॥ ४. १. ७९ ॥

यभिञ्ज्याम् ॥ ४. १. ८० ॥

शरद्वच्छुनकदर्भेभ्यो भार्गववात्स्याम्नायणेषु ॥ ४. १. ८१ ॥

जीवन्तपर्वताभ्यां वा ॥ ४. १. ८२ ॥

द्रोणात् ॥ ४. १. ८३ ॥

शिवप्रोष्ट्रप्रोष्टिकचण्डजम्भकुठारानभिम्लानकङ्कथोरलधिरलपिष्णसुपिष्णेभ्यो -
ऽण् ॥ ४. १. ८४ ॥

पिटकपिटाकमृक्षाकवर्तनाक्षविरूपाक्षखदूरकरेखलेखसुखलेखनखञ्जनखञ्ज -
रमञ्जमिकेभ्यः ॥ ४. १. ८५ ॥

पर्णकर्णकोहडकहोडककुभोर्णनाभनभागहेहयकुत्स्थवृष्णिकक्षीरहृदजलहृदेभ्यः ॥
४. १. ८६ ॥

यस्कलह्यद्रुहायःस्थूणतृणकर्णभलन्दनकुरुपाण्डुवतण्डिर्षिषेणतृणतक्षन्भ्यः ॥
४. १. ८७ ॥

गोपिकागोपालिकाकपिलिकाजगिलिकावधिरिकारोहितिकार्यश्वेतोत्क्षिपाव -
र्षिकापृथेलासपत्नीभ्यः ॥ ४. १. ८८ ॥

भूमिभूरिमुनिसन्धिजरत्कारुकारुहस्तिपादकपिञ्जलकुण्डोपस्थब्रह्मगुप्तखर्जू -
र्णमयूरकर्णेभ्यः ॥ ४. १. ८९ ॥

नैश्च विश्रवसो विश्लोपश्च वा ॥ ४. १. ९० ॥

द्वैयच्चो नद्याः ॥ ४. १. ९१ ॥

विपाशगङ्गाभ्याम् ॥ ४. १. ९२ ॥

१. C. जः

२. A adds णः and reads the rest
as a separate sūtra.

३. A. This and the next sūtra
are read as one,

४. A. म्लानभूम्योरलपिरद्यपिष्ठसुपिष्ठेभ्यो -
ऽण्

५. A. मञ्जीरमञ्जकेभ्यः

६. A. णश्च

७. A. चाद्वयच्चो

त्रिवेण्यास्त्रिविर्णं च ॥ ४. १. ९३ ॥

मानुष्याश्चावृद्धनासः ॥ ४. १. ९४ ॥

कुञ्जकोकिलाभ्याम् ॥ ४. १. ९५ ॥

ऋषिकुरुवृष्यन्धकेभ्यः ॥ ४. १. ९६ ॥

मानुखसंख्यासंभद्रपूर्वायाः ॥ ४. १. ९७ ॥

कन्यायाः कनीन च ॥ ४. १. ९८ ॥

शुक्ललगलविकर्णेभ्यो भारद्वाजात्रेयवात्स्येषु ॥ ४. १. ९९ ॥

शाल्वापीलाभ्यां वा ॥ ४. १. १०० ॥

मण्डूकात् ढक् च ॥ ४. १. १०१ ॥

ऊयावृडः ॥ ४. १. १०२ ॥

द्वयचः ॥ ४. १. १०३ ॥

इतो निभः ॥ ४. १. १०४ ॥

शुभ्रविष्टपुरब्रह्मकृतशरैर्द्रतशालान्यलाणीवप्रचाहणभरतभरमकर्षूरेतरान्यतरा-
जिराश्वतुर्देगोदन्तेभ्यः ॥ ४. १. १०५ ॥

कुशाम्बविभ्रविशशालूकदेवतरालीढसुदत्तसुदक्षवायुदत्ताकशापशकलखदूर -
शुकशुक्रोभ्रजीवेभ्यः ॥ ४. १. १०६ ॥

कद्रुपाण्डुमृकण्डुयमष्टमकष्टुकर्षुलेखाभ्रशलाकाभ्रशकुनिशकन्ध्यानिधिपरिधि -
विश्रथतिथ्यनुदृष्टयजवस्तिभ्यः ॥ ४. १. १०७ ॥

गङ्गागोधाविधवाशलाकाकुमारिकाकिशोरिकाकुबेरिकाकाम्बिकाशोकाकृकसा-
कृकलासाखडोन्मत्तागन्धपिङ्गलाधर्मिणीरुक्मिणीरोहिणीभ्यः ॥ ४. १. १०८ ॥

श्वन्नरुमन्सुनामन्सुदामञ्जरतिन्बलीवर्दिञ्जिह्वाशिन्दिषसुवक्षोविमातृसृन्सृद्रा-
दिभ्यः ॥ ४. १. १०९ ॥

लक्षणश्यामयोर्वसिष्ठे ॥ ४. १. ११० ॥

बडवाया वृषे ॥ ४. १. १११ ॥

१. A. णश्च

३. A. संचार्पालाभ्यां

२. A omits this word, and reads
the further portion together
with next sūtra as one.

४. A. शतद्वार
५. A. तुन्द
६. A. लवण.

विकर्णकुषीतकात् काश्यपे ॥ ४. १. ११२ ॥

भ्रुवो वुक् च ॥ ४. १. ११३ ॥

कल्याणीसुभगादुर्भगाबन्धकीजरतीबलीवर्दीज्येष्ठाकनिष्ठामध्यमापरस्वयनुसु -
ष्टयनुदृष्टीनामिनङ्गु च ॥ ४. १. ११४ ॥

कुलटाया वा ॥ ४. १. ११५ ॥

चटकादैरक् ॥ ४. १. ११६ ॥

लुक् स्त्रियाम् ॥ ४. १. ११७ ॥

जाण्डापाण्डादारक् ॥ ४. १. ११८ ॥

गोध्याया ढक् च ॥ ४. १. ११९ ॥

अनियतपुंस्काङ्गहीनाभ्यो वा ॥ ४. १. १२० ॥

भ्रातुर्व्यत् ॥ ४. १. १२१ ॥

व्यन् सपत्ने ॥ ४. १. १२२ ॥

छश्च ॥ ४. १. १२३ ॥

खसुः ॥ ४. १. १२४ ॥

पितृमात्रादेश्छण् ॥ ४. १. १२५ ॥

ढंग्लोपश्च ॥ ४. १. १२६ ॥

क्षत्राज्जातौ घः ॥ ४. १. १२७ ॥

राज्ञो यत् ॥ ४. १. १२८ ॥

श्वशुरात् ॥ ४. १. १२९ ॥

कुलाढुकञ् च ॥ ४. १. १३० ॥

खः सपूर्वाच्च ॥ ४. १. १३१ ॥

दुष्कुलाद्दङ्गवा ॥ ४. १. १३२ ॥

महाकुलार्दङ्खञौ ॥ ४. १. १३३ ॥

चतुष्पाङ्गयो ढञ् ॥ ४. १. १३४ ॥

गृष्टिहृष्टिहलिवलिविभ्रिकुद्रयजवस्तिमिन्नयुभ्यः ॥ ४. १. १३५ ॥

१. A. This portion is written as a separate sūtra,

२. A. छक्

३. A. This and the next sūtra are written as one.

४. A. जाण्डापाण्डा-

५. A. This and the next sūtra are written as one.

६. A. इंग्लो-

७. A. omits च

८. A. दखञौ

रेवतिकुकुटाक्षवृकबन्धिभ्यष्टर्कं ॥ ४. १. १३६ ॥

अश्वमणिद्वारेभ्यः पाल्याः ॥ ४. १. १३७ ॥

व्रैतवृककर्णदण्डेभ्यो ग्राहात् ॥ ४. १. १३८ ॥

पौत्रादेः स्त्रियाः कुत्सिते णश्च ॥ ४. १. १३९ ॥

भगवित्तिताण्विन्दवाकशापेयेभ्यः सौवीरेषु ङष्वा ॥ ४. १. १४० ॥

यामुन्दायनिसौयामायनिवाष्यायणिभ्यश्छञ्च ॥ ४. १. १४१ ॥

फाण्टाहृतेर्णफिञौ ॥ ४. १. १४२ ॥

मिमतात् ॥ ४. १. १४३ ॥

कुरुशकन्धुशङ्कुकर्तृमर्तृपितृमद्वाक्तक्षन्कापिञ्जलादिघातकीन्द्रजालिदामोष्णीषि
भ्यो ण्यः ॥ ४. १. १४४ ॥

कविमतिपीलाशलाकैरकेज्यंहिकेशिनीभ्यः ॥ ४. १. १४५ ॥

शुभ्राभ्रदभ्रमुरपुरकिशोरगगराजमारमद्रुपचपथडकेनवेनमूढकुडहृदिकशाली-
नेभ्यः ॥ ४. १. १४६ ॥

कैर्णरथपतिसख्यवडभीवृहतीभ्यः कारात् ॥ ४. १. १४७ ॥

वान्तार्द्राभ्यां वृक्षात् ॥ ४. १. १४८ ॥

इयावात् पुत्ररथाभ्याम् ॥ ४. १. १४९ ॥

शूर्पाच्च नायात् ॥ ४. १. १५० ॥

विराजकादिभ्यः ॥ ४. १. १५१ ॥

सम्राजः क्षत्रिये ॥ ४. १. १५२ ॥

वामरथवच्छकलादियञ्जवत् स्वरवर्जम् ॥ ४. १. १५३ ॥

१. A. षन्

२. A. This and the next sūtra are
omitted.

३. A. वृकर्णदण्डेवाशाकापायेभ्यः

४. A. तक्षन्... ण्यः is written as a
separate sūtra.

५. A. This sūtra is written as two
with the following diffe-
rences in reading:—शुभ्राभ्र-
मुरपुरीकशोरगगराजमारकृ ॥
गुपचफट्टकेनवेनमूढकुड etc.

६. A adds at the beginning

वो[वेना]च्छन्दस्योदत्ये-

७. A. गायात्

८. A omits शकल...सैन्धव (४. १.
१५५.)

अ. ४. पा. १. सू. १५४]

भोजविरचितम्

सेनान्तकारुलक्षणेभ्य इण् च ॥ ४. १. १५४ ॥

तिककितवसैन्धवशुभामित्रदेवरथनीडयक्षयमुन्दोरसारथ्यलङ्कवेभ्यः फिञ् ॥

४. १. १५५ ॥

बालभीतग्राभ्यरूप्यवरण्योतथ्योदन्योरश्चन्द्रमस्सुयामन्सुपामन्ध्वजवद्भ्यः ॥

४. १. १५६ ॥

तैतिलजाजलक्षैजयतसैकयतचौपयनचैत्यतौरसकौरव्यगौकश्यशाठ्यभौरिकि-

भौलिकेभ्यः ॥ ४. १. १५७ ॥

गङ्गासंज्ञोखाशिखावर्धकारखल्वकाशत्यकालोमकावसुकुरुभ्यः ॥ ४. १. १५८ ॥

दशुकोसलकर्मारलागवृषेभ्यो युद्धे च ॥ ४. १. १५९ ॥

द्वयचोऽणः ॥ ४. १. १६० ॥

त्यदादिभ्यो वा ॥ ४. १. १६१ ॥

वृद्धाद्गोत्रात् ॥ ४. १. १६२ ॥

धाकिनगारेधैकार्कैत्यकाकलङ्कचर्मिर्मिभ्यः कुद्धे च ॥ ४. १. १६३ ॥

पुत्रालाद्वा ॥ ४. १. १६४ ॥

अवृद्धात् फिञ् बहुलम् ॥ ४. १. १६५ ॥

मनोरण् ॥ ४. १. १६६ ॥

नैश्च्राणः कुत्सायाम् ॥ ४. १. १६७ ॥

जातौ यत् युक् च ॥ ४. १. १६८ ॥

अञ् ॥ ४. १. १६९ ॥

तुल्यनामभ्यः क्षत्रियजनपदेभ्यो राजनि च ॥ ४. १. १७० ॥

साल्वेयगान्धारिभ्यां च ॥ ४. १. १७१ ॥

वृद्धात् कोसलाजावाञ् ज्यङ् ॥ ४. १. १७२ ॥

द्वयञ्मगधकलिङ्गशूरमसेभ्योऽण् ॥ ४. १. १७३ ॥

कुरुनादिभ्यो ण्यः ॥ ४. १. १७४ ॥

पाण्डोर्ब्यण् ॥ ४. १. १७५ ॥

१. A. ब्राह्मकाश्रकाश्ल्यका

४. A. कुक्

२. A. युक् च

५. C omits this sūtra.

३. A. गारेटकैर्कैत्यकालङ्कि

६. A and C. वृद्धेत्

सरस्वतीकण्ठाभरणम् [अ. ४. पा. १. सू. १७६.

उदुम्बरतिलखलमद्रकारशुगन्धरभुलिङ्गशरदण्डप्रत्यग्रथकलकूटादमकेभ्य इञ् ॥
४. १. १७६ ॥

कैम्बोजमुरलकोरलचोलशकखसादिभ्यो लुक् ॥ ४. १. १७७ ॥

। स्त्रियां कुरुकुन्त्यवन्तिभ्यः ॥ ४. १. १७८ ॥

अन्नणोरप्राच्यभर्गकरुषकेकयकश्मीरकौरव्यौरस सात्वसुस्थलेभ्यः ॥ ४. १. १७९ ॥

अजादीनांमस्त्रियां बहुषु ॥ ४. १. १८० ॥

यज्जोरपुनर्भूपुत्र्युपुत्रदुहितृननान्दभ्यः ॥ ४. १. १८१ ॥

एकद्वयोः षष्ठीतत्पुरुषे वा ॥ ४. १. १८२ ॥

कौण्डिन्यस्य कुण्डिनश्च ॥ ४. १. १८३ ॥

यस्कलभ्यद्रुहायस्थूणतृणकर्णभलन्दनमित्रयुखरपमडिलभण्डिलमडितभण्डि-
तेभ्यः ॥ ४. १. १८४ ॥

सदामत्तकम्बलभारकर्णाटपिण्डीजङ्घबेकसकधरक्षोमुखजङ्घारथोत्काशकहम-
न्थकविषपुटेभ्यः ॥ ४. १. १८५ ॥

वर्षुकोपरिमेखलकडरकृषवटाकपुष्करसत्कुन्द्रिविश्रयजवस्तिभ्यः ॥ ४. १. १८६ ॥

क्रोष्टुः पादमानाभ्याम् ॥ ४. १. १८७ ॥

शीर्षाञ्च मायात् ॥ ४. १. १८८ ॥

अत्रिभृगुकुत्सवसिष्ठाङ्गिरोगतमेभ्यः ॥ ४. १. १८९ ॥

धंगस्त्यः ॥ ४. १. १९० ॥

बह्वचः प्राच्यादिभ्यः ॥ ४. १. १९१ ॥

उपकलमकप्रष्टककपिष्ठलकृष्णाजिनकृष्णसुन्दरपिङ्गलकृष्णपिङ्गलकलशीकण्ठ -
दामकण्ठजटिलकबधिरकेभ्यो वा ॥ ४. १. १९२ ॥

जैन्तुगडुकनिदाघापजग्धाडारकचडारकप्रतिलोमानुलोमप्रतानानुपदानमिहित-
खरिजङ्घेभ्यः ॥ ४. १. १९३ ॥

१. A. उदुम्बरखदिरखल-

२. A adds सात्वांशेभ्यः

३. A. तां स्त्रियां

४. A. परस्त्रीपुत्र. This portion is
written as a separate sūtra.

५. C. नाञ्च

६. A. वैचसकथ

७. A. विश्रियज

८. A. क्रोष्टोःपाट-

९. A. अग्रस्त्यः

१०. C omits this sūtra but a por-
tion of the sūtra is referred
to in the commentary.

कशकृस्त्रसुधायुगकर्णकपर्णकशीतकलेखाभ्रुशलाथलपिष्टसुपिष्टमसूरकर्णकठे -
रणपतञ्जलिभ्यः ॥ ४. १. १९४ ॥

तिककितवोऽञ्जककुभवङ्गरभण्डीरथप्रहितनरकाश्रिवेशर्दासेरकबकनखैश्वगुद-
परिणद्धलङ्कशान्तमुखोरसलङ्कटेभ्यो द्वन्द्वे ॥ ४. १. १९५ ॥

षड्भ्यश्चोपकादिभ्यः ॥ ४. १. १९६ ॥

न गोपवनादिभ्योऽष्टभ्यः ॥ ४. १. १९७ ॥

प्राग्जितीयेऽचि ॥ ४. १. १९८ ॥

गोत्रालुक् ॥ ४. १. १९९ ॥

फक्फिजोर्वा ॥ ४. १. २०० ॥

अब्राह्मणात् ॥ ४. १. २०१ ॥

पैलसालङ्किसात्यकिसात्यङ्काम्यौदज्यौदमञ्ज्यौदमेघ्यौदशुद्धिदैवस्थानपैङ्गलादा -
यनिराणिराहक्षितिभौलिङ्गयोद्वाहमान्यौजिहानिभ्यः ॥ ४. १. २०२ ॥

जनपदनाम्नः क्षत्रियादणः ॥ ४. १. २०३ ॥

मगधकलिङ्गशूरमसकुरुवृष्णपन्धकेभ्यश्च ॥ ४. १. २०४ ॥

प्रँच्यादिञः ॥ ४. १. २०५ ॥

न तौत्वलिंवारणिधारणिरावणिदैलीपिदैवतिदैवमतिदैवयज्ञिप्रादोहनिच्चारफन्द -
क्यासुरिपौष्करसाद्यानुराहतीभ्यः ॥ ४. १. २०६ ॥

आनुतिनैभिश्वासिबन्धकिचंङ्किपैपृथाहिंसिपैरकिपैसीतिवैकर्णिकार्करिकारेणु -
पालिभ्यः ॥ ४. १. २०७ ॥

भरतगोत्राच्च ॥ ४. १. २०८ ॥

१. A. नशेरक

२. A. मखगद

३. A adds as a separate sūtra

वाभ्याष्टयेष्टकादिभ्याम्

४. A adds गर्गभार्गविका

५. A adds गोगोभार्गविका

६. A. This sūtra is read along
with the previous.

७. A omits वारणि

८. A. फट्

९. A. भरतो

सरस्वतीकण्ठाभरणम् [अ. ४. पा. १. सू. २१०.

विदावर्षण्येभ्योऽणिञोः ॥ ४. १. २१० ॥

द्वयेकयोः बहुषु लोपिनो बहुषु लुकि लुक् ॥ ४. १. २११ ॥

बहुषु द्वयेकयोरलुक् ॥ ४. १. २१२ ॥

इति श्री सरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

चतुर्थस्याध्यायस्य प्रथमः पादः

समाप्तः

—

१. A. डि-

२. A. द्वयेकयोरलुक्.

अथ द्वितीयः पादः

- तेन रक्तं रागात् ॥ ४. २. १ ॥
 लाक्षारोचनाभ्यां ठक् ॥ ४. २. २ ॥
 शकलकर्दमाभ्यां वा ॥ ४. २. ३ ॥
 नीलपीताभ्यां मन्कनौ ॥ ४. २. ४ ॥
 पीतकालुक् ॥ ४. २. ५ ॥
 हरिद्रामहारजनाभ्यामञ् ॥ ४. २. ६ ॥
 चन्द्रवृत्तेर्नक्षत्राद्युक्तः कालः ॥ ४. २. ७ ॥
 लुप्तद्विशेषे ॥ ४. २. ८ ॥
 संज्ञायां श्रवणाश्वत्थाभ्याम् ॥ ४. २. ९ ॥
 द्वैन्द्राच्छः ॥ ४. २. १० ॥
 दृष्टं साम डित्वा ॥ ४. २. ११ ॥
 वामदेवात् ल्यद्ध्यौ ॥ ४. २. १२ ॥
 गोत्रादङ्कवत् ॥ ४. २. १३ ॥
 परिवृतो रथः ॥ ४. २. १४ ॥
 पाण्डुकम्बलादिनिः ॥ ४. २. १५ ॥
 द्वैपवैयाघ्राभ्यां चर्मभ्यामञ् ॥ ४. २. १६ ॥
 कुमारात् प्राथम्ये ॥ ४. २. १७ ॥
 तत्रोद्धृतं पात्रेभ्यः ॥ ४. २. १८ ॥
 स्थण्डिलात् शोते व्रती ॥ ४. २. १९ ॥
 संस्कृतं भक्ष्यम् ॥ ४. २. २० ॥
 शूलोखाभ्यां यत् ॥ ४. २. २१ ॥

१. A adds संज्ञायां and omits this word in the next sūtra.
 २. A. This is read along with the previous sūtra.

३. A. This is read along with the previous sūtra.

- दध्नुक् ॥ ४. २. २२ ॥
 उदश्वितो वा ॥ ४. २. २३ ॥
 क्षीराङ्गु ॥ ४. २. २४ ॥
 सास्मिन् पौर्णमासी संज्ञायाम् ॥ ४. २. २५ ॥
 अश्वत्थाग्रहायणीभ्यां ठक् ॥ ४. २. २६ ॥
 फाल्गुनीश्रवणकार्तिकीत्रैत्रीभ्यो वा ॥ ४. २. २७ ॥
 सास्य देवता ॥ ४. २. २८ ॥
 कैस्येच्च ॥ ४. २. २९ ॥
 शुक्राद्धन् ॥ ४. २. ३० ॥
 पैङ्गाक्षीपुषादिभ्यश्छः ॥ ४. २. ३१ ॥
 शतरुद्रात् घञ्च ॥ ४. २. ३२ ॥
 अपोनपादपात्रपातोस्तु चातः ॥ ४. २. ३३ ॥
 महेन्द्राद्वा ॥ ४. २. ३४. ॥
 लोमात् ङ्यण् ॥ ४. २. ३५ ॥
 वायव्युपिपुषसो यत् ॥ ४. २. ३६ ॥
 द्यावापृथिवीशुनासीरमरुत्वदग्नीपोमवास्तोष्पतिगृहमेधाच्छ ॥ ४. २. ३७ ॥
 कालेभ्यो भववत् ॥ ४. २. ३८ ॥
 महाराजप्रोष्ठपदाभ्यां ठञ् ॥ ४. २. ३९ ॥
 आदेश्छन्दसः प्रगाथे ॥ ४. २. ४० ॥
 यौद्धप्रयोजनेभ्यः संग्रामे ॥ ४. २. ४१ ॥
 प्रहरणादस्यां क्रीडायां णः ॥ ४. २. ४२ ॥
 भावघञो जः ॥ ४. २. ४३ ॥
 तदधीते तद्वेद ॥ ४. २. ४४ ॥
 क्रौत्तुभ्यश्च ॥ ४. २. ४५ ॥
 वृत्तिसंग्रहायुर्वेदगुणगणानुपद्विपदज्योतिषगणितानुसूर्लक्ष्यलक्षणभ्यः ॥
 ४. २. ४६ ॥

१. A. श्रवणा

२. A. This sūtra is read along
with the previous,

३. A. पैङ्गिक्षी-

४. A. This is read along with the
previous sūtra.

५. A. This is read along with -
the previous sūtra.

वसन्तवर्षाशरद्धेमन्तशिशिरप्रथमचरमानुगुणकल्पाधर्वणेतिहासपुराणेभ्यः ॥

४. २. ४५ ॥

आख्यानाख्यायिकाभ्यः ॥ ४. २. ४८ ॥

लक्षणकल्पसूत्रान्तादकल्पादेः ॥ ४. २. ४९ ॥

विद्यान्तादनङ्गक्षत्रधर्मत्रिपूर्वात् ॥ ४. २. ५० ॥

पदान्तरपदात् ठन् ॥ ४. २. ५१ ॥

शतषष्ठ्यादेः पथः छन् ॥ ४. २. ५२ ॥

अनुब्राह्मणादिनिः ॥ ४. २. ५३ ॥

क्रमपदशिक्षामीमांसासामभ्यो वुन् ॥ ४. २. ५४ ॥

सर्वसादेर्लुक् ॥ ४. २. ५५ ॥

प्रोषतात् ॥ ४. २. ५६ ॥

संख्याकनः सूत्रवचनात् ॥ ४. २. ५७ ॥

तस्य समूहः ॥ ४. २. ५८ ॥

भिक्षाक्षेत्रकरीषगर्भिणीदक्षिणाङ्गारसहस्राथर्वश्चर्मन्युवतिपदातिपद्धतिभ्योऽण् ॥

४. २. ५९ ॥

खण्डिकाहन्हलबन्धयुगवस्त्रबैडवाभिक्षुकशुकोलूकश्वानुदात्तादेरञ् ॥ ४. २. ६० ॥

क्षुद्रकमालवात् सेनायाम् ॥ ४. २. ६१ ॥

गोत्रोक्षोष्टोरध्रराजराजन्यराजपुत्रवत्समनुष्याजवृद्धेभ्यो वुञ् ॥ ४. २. ६२ ॥

केदाराद्यञ् ॥ ४. २. ६३ ॥

कवचिनश्च ठञ् ॥ ४. २. ६४ ॥

हस्त्यचित्तेभ्यश्चक् ॥ ४. २. ६५ ॥

धेनोरनञ् ॥ ४. २. ६६ ॥

गणिकाम्राह्मणमाणवबाडवेभ्यो यञ् ॥ ४. २. ६७ ॥

केशाह्वां ॥ ४. २. ६८ ॥

अश्वाच्छः ॥ ४. २. ६९ ॥

पैशुपुरुषाभ्यां णढञौ ॥ ४. २. ७० ॥

अहः खः क्रतौ ॥ ४. २. ७१ ॥

पृष्ठाद्यः ॥ ४. २. ७२ ॥

१. A. कार्येभ्यः

२. A. ठक्

३. A. वषवा

४. A. क्षत्रकमलवाक्सेनायाम्.

५. C. This is written as part of the commentary.

- पाशतृणधूमाङ्गारगलर्वातपिष्टकपिटाकशकटहलनडवनेभ्यश्च ॥ ४. २. ७३ ॥
 वातादूलर्चं ॥ ४. २. ७४ ॥
 गोस्त्रश्च ॥ ४. २. ७५ ॥
 रथात् कड्यच्च ॥ ४. २. ७६ ॥
 खलादिनिश्च ॥ ४. २. ७७ ॥
 ऊककुन्दुमाभ्याम् ॥ ४. २. ७८ ॥
 ग्रामजनबन्धुसहायभ्यस्तल् ॥ ४. २. ७९ ॥
 पितृमातृभ्यां भ्रातरि व्यङ्गुलर्चौ ॥ ४. २. ८० ॥
 पितरि डामहच् ॥ ४. २. ८१ ॥
 मातरि षिञ्च ॥ ४. २. ८२ ॥
 अवेर्दुग्धे सोढदूसमरीसचः ॥ ४. २. ८३ ॥
 तिलाक्षिष्फलात्पिञ्जपेजौ ॥ ४. २. ८४ ॥
 विषयो दर्शः ॥ ४. २. ८५ ॥
 राजन्यशैलूषदेवयानवसातिवैतिलवसनोदुम्बराम्बरीषपुत्रवैकर्णार्जुनायनजा-
 लन्धरायणशालङ्कायनेभ्यो बुञ्जु ॥ ४. २. ८६ ॥
 बैल्ववनबाभ्रव्यानुतात्मकामेयसांप्रीयदाक्ष्यूर्णनाभमालवत्रैर्गतवैरादिभ्यश्च ॥
 ४. २. ८७ ॥
 भौरिकिभौरिकिचौपयतचैट्यतलैकयतकाणेयर्वाणिजकेभ्यो विधल् ॥ ४. २. ८८ ॥
 पेषुकारिसौवीरशयाभ्रशयाण्डशयण्डशौण्डनुण्डदेवदासमित्रेभ्यो भक्षतल् ॥
 ४. २. ८९ ॥
 द्वयाक्षत्रयाक्षसारस्यदासमित्रचान्द्रस्त्रखाण्डादेरायनात् ॥ ४. २. ९० ॥
 वैश्वादिभ्यो देवधेनवमानवेभ्यः ॥ ४. २. ९१ ॥
 निवासे तन्नाञ्चि ॥ ४. २. ९२ ॥
 अदूरभवे ॥ ४. २. ९३ ॥
 तेन निर्वृत्ते ॥ ४. २. ९४ ॥
 तदिहास्ति च ॥ ४. २. ९५ ॥

१. A. पोत-

२. A. दूलच्

३. A adds म बहुवचनविषयात् as a
 separate sūtra.

४. A. पीलवसान-

५. A omits वाणि...शयाभ्र in the
 next sūtra.

भोरञ्ज् ॥ ४. २. ९६ ॥

मतो बह्वचप्रकृतेः ॥ ४. २. ९७ ॥

बह्वचः कूपेषु ॥ ४. २. ९८ ॥

उदक् च विपाशः ॥ ४. २. ९९ ॥

सङ्कलपुष्कलतूलासमूलासपलाशभल्लपालकपालबहुलेभ्यः ॥ ४. २. १०० ॥

उपातोडुपोतिरपोत्पुटोत्पलपूलाससिकतापूतिकेभ्यः ॥ ४. २. १०१ ॥

कुम्भनिधानसुदक्षसुदक्षसुनेत्रसुभूमसुभृतराजभृतराजभृतेभ्यः ॥ ४. २. १०२ ॥

गभीरगभीरेतराभिपिकृशाताहतनिर्यतनिवेशेभ्यः ॥ ४. २. १०३ ॥

शरीरसद्योजवरुणकाखणहेमन्वेमन्लोमन्सुमङ्गलेभ्यश्च ॥ ४. २. १०४ ॥

स्त्रीषु सौवीरसाल्वप्राक्षु ॥ ४. २. १०५ ॥

सुवास्तुध्वर्तण्डुभण्डुखण्डुशिखण्डिशैवलिशफालिकर्पूभिभ्योऽण् ॥ ४. २. १०६ ॥

गर्तगाह्याभिसधथदक्षविकर्णकृष्णकर्णशशकर्णकर्कशकर्कन्धुमतीभ्यः ॥ ४. २. १०७ ॥

शोण्याः सपूर्वायाश्च ॥ ४. २. १०८ ॥

कौपधाश्च ॥ ४. २. १०९ ॥

अरिहणद्रुहणकिरणसांपरायणौष्ट्रायणभौत्रायणमैत्रायणत्रैगर्तायनचैमतायनसौ-

मतायनखाण्डायनशाण्डिल्यायनोद्दण्डखण्डवीरणोदश्चनेभ्यो बुञ् ॥

४. २. ११० ॥

खदिरबधिरभगलोल्न्दविपथरैवतविपशकाशकृत्काशिशपाशिरीषाबिल्वजम्बू-

जाम्बवत्सुयज्ञसुशर्मन्रायस्पोषेभ्यश्च ॥ ४. २. १११ ॥

कृशाश्वारिष्टारिश्मविशालरोमशरोमकसुवर्चलशबलसूकरप्रतरपुंरटसुदृशेभ्य -

इछण् ॥ ४. २. ११२ ॥

सुखधूमाजिनाभिजनविनतावनतविडुब्ध्यासकुटमौद्गल्यायोरःपाराशरेभ्यश्च ॥

४. २. ११३ ॥

ऋदयन्यग्रोधशरनिलीननिधेाननिबन्धकर्दमपरिगूढोपगूढाश्मोत्तराश्माशानिभ्यः

कः ॥ ४. २. ११४ ॥

खण्डदण्डस्थूलबाहुवेणुवीरणखदिरपरिवृत्तपरिवंशवेदमांशुशर्करारट्टभ्यश्च ॥

४. २. ११५ ॥

१. A. निहत

३. A omits भाम्नायणमैत्रायण.

२. A reads this along with the
previous sūtra.

४. A. पुरगसदृशे

५. A. विधान

सरस्वतीकण्ठाभरणम् [अ. ४. पा. २. सू. ११६.

कुमुदबीजबलबजशिरीषाश्वत्थन्यग्रोधयवासविकङ्कतेर्कटशकटकङ्कटदशमाम -
गर्तशर्करापरिवापकूपेभ्यश्च ॥ ४. २. ११६ ॥

काशपाशपलाशाश्वत्थपीयूषवासविसतृणवैननडकईमकर्पूरबर्बरबन्धुलकण्टक-
गुहाभ्य इलः ॥ ४. २. ११७ ॥

तृणनडजनपर्णवर्णावर्णवणबलबुसेभ्यः सः ॥ ४. २. ११८ ॥

प्रेक्षाफलकाबन्धुकाध्रुवकाध्रुवकायुवकाक्षिपकाकूपकडुकेवुकेकटकङ्कटशङ्कट -
महन्धग्रोधेभ्य इतिः ॥ ४. २. ११९ ॥

अश्मन्मूषयूषमीननदगर्भगह्वगुडनगखण्डशिखाकोटपाम्बुन्दकन्देभ्यो रः ॥
४. २. १२० ॥

सख्यग्निदत्तदत्तवायुदत्तगोभिलभल्लभल्लपालरोहतमालकदरकरवीराशोकेभ्यो
ढक् ॥ ४. २. १२१ ॥

चक्रचक्रवाककुशीरकंसरकसुरससरससरमसमलसतलछगलेभ्यश्च ॥ ४. २.
१२२ ॥

सङ्काशकश्मीरकम्पिलशूरसेनयूपत्कुम्भसीसरसरकसमलासनासाइमरोमलो -
मभ्यो ण्यः ॥ ४. २. १२३ ॥

कुटतीर्थपुलिनमलिनागस्तिविरत्नविकरसुपथिन्सुर्पन्थिदाशिनलनासिकाङ्गसर्क -
णकेभ्यश्च ॥ ४. २. १२४ ॥

बलबुलपूलोलकूलोरलसुललकुलवनेभ्यो यः ॥ ४. २. १२५ ॥

पक्षतुषचित्रकुण्डाण्डकम्बलिकांशुककुम्भसीरकसरकसरससमलेभ्यः स्फक् ॥
४. २. १२६ ॥

थमलविलहस्तहस्तिन्सङ्कसकर्णकरोमलोमाँतिश्वभ्यः ॥ ४. २. १२७ ॥
पथः पन्थ च ॥ ४. २. १२८ ॥

१. A. उत्कट

८. A. omits दत्त.

२. A. बन्धन

९. A. कुसरकुसुर

३. C omits ध्रुवका

१०. A. स्पण्यः

४. A omits ध्रुवका

११. A. सुपनिन्सबन्ध

५. A. युतबुकोत्कट-

१२. A. सकर्णेभ्यश्च.

६. A. अश्मसूष-

१३. A. डुलल

७. A omits कन्द

१४. A. लोमाकिभ्यश्च

कर्णवसिष्टार्कालूपानहुह्यजित्वजीवन्तकुलिशकुम्भ्याण्डीबतानकस्फिर्कूर्पञ्च -
जनेभ्यः फिञ् ॥ ४. २. १२५ ॥

सुतङ्गममुनिचित्प्रचित्तमहापुत्रश्वेतगाडिकजीवाजिरार्जुनबीजवा -
पिशुचिशुक्रविभ्रेभ्य इञ् ॥ ४. २. १३० ॥

प्रगादिभगदिकलिषखडिवगाडिवचूडारमार्जारकोविदारभ्यो ङ्यः ॥ ४. २. १३१ ॥
वराहपलाशशिरीषनिवद्धपिनद्धस्थूलखदिरशर्कराबाहुविदग्धविभग्निमैग्ने -
भ्यः कक् ॥ ४. २. १३२ ॥

कुमुदकुमुटकुण्डलमुनिस्थलाश्वत्थशात्मलिदशधामगोमठरथकारशर्करामधु -
कर्णशिरीषेभ्यः षक् ॥ ४. २. १३३ ॥

उत्करशफराश्मखदिरपलाशापिप्पलपिप्पलीमूलत्रैवर्णारण्यपर्णसुपर्णाणकशूर्प -
णायश्यवनायेभ्यदलः ॥ ४. २. १३४ ॥

काशाश्वत्थनिशातविशालशालोक्तोशखलाजिनतिककितवातपपिशुशर्करावैरा -
कणनैचाकचेभ्यः ॥ ४. २. १३५ ॥

शुद्धाक्षान्तमितान्तबुक्षेन्द्रबुक्षावरोहितभस्त्राजन्याजिनेन्द्राग्निचर्मगतार्केभ्यश्च ॥
४. २. १३६ ॥

नैडप्लक्षविल्वघेणुवेत्रवेतसतृणकाष्ठेभ्युकपोतानां कुक् च ॥ ४. २. १३७ ॥

कौञ्चाया ह्रस्वश्च ॥ ४. २. १३८ ॥

तक्ष्णो नलोपश्च ॥ ४. २. १३९ ॥

कुमुदनडमहिषवेतसेभ्यो इमतुप् ॥ ४. २. १४० ॥

नडशाडाभ्यां डलच् ॥ ४. २. १४१ ॥

शिखाया वलच् ॥ ४. २. १४२ ॥

जनपदे लुबविदिशादिभ्यः ॥ ४. २. १४३ ॥

वरणशिरीषशालमलिकटुकवदरीगोदपुष्करजालपदाताम्रपर्णातक्षशिलाशुण्डी -
शयाण्डीशुङ्गिभ्यः ॥ ४. २. १४४ ॥

वल्लगुवलभीमधुराचम्पापम्पोजयिनीगयोरसाकाञ्चीस्कङ्गुगोमतीजरबूभ्यः ॥
४. २. १४५ ॥

१. A. This portion is written as
a separate sūtra.

२. A omits महाचित्त.

३. A. विम्रैभ्यः

४. A. निशाल

५. A. खेला

६. A omits this 'sūtra.

७. A omits this sūtra.

सरस्वतीकण्ठाभरणम् [अ. ४. पा. २. सू. १४४.

शर्कराया वा ॥ ४. २. १४४ ॥

नद्यां मतुबसुवास्त्वादिभीमरथभगीरथेभ्यः ॥ ४. २. १४५ ॥

मधुकर्कन्धूविसस्याणुवेण्वक्षुशमीकरीरकिशराशर्याणहिमरोमभ्यः ॥ ४. २. १४६ ॥

ऋश्यरिष्टशरमरुत्तक्षशिलाखडावटावार्दालीष्टकासुतिशक्तिशलाकासन्दीभ्यश्च ॥

४. २. १४७ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

चतुर्थस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः

समाप्तः

अथ तृतीयः पादः

—:०:—

शेषे ॥ ४. ३. १ ॥

राष्ट्राद् ॥ ४. ३. २ ॥

पारावरात् खः ॥ ४. ३. ३ ॥

व्यस्तविपर्यस्ताच्च ॥ ४. ३. ४ ॥

ग्रामाद्यस्वजौ ॥ ४. ३. ५ ॥

कर्त्रथुम्भिकुम्भिकुण्डिनपुष्करपुष्कलमोदनमाहिष्मतीवर्मतीनगरेभ्यो ढकञ् ॥
४. ३. ६ ॥

कुड्याया यलोपश्च ॥ ४. ३. ७ ॥

कुलकुक्षिप्रीवाभ्यः श्वास्यलङ्कारेषु ॥ ४. ३. ८ ॥

नदीमहीसेतिकीश्रावस्तीवाराणसीकौशाम्बीकाशफरीखाद्विरापाठामायासा-
ल्वादौर्वापूर्वनगरीपूर्वनगरेभ्यो ढक् ॥ ४. ३. ९ ॥

बडवाया वृषे ॥ ४. ३. १० ॥

दक्षिणा पश्चात्पुरसस्यक् ॥ ४. ३. ११ ॥

बहयर्दिपर्दिकापिशीभ्यः षफक् ॥ ४. ३. १२ ॥

रङ्गोः प्राणिनि वा ॥ ४. ३. १३ ॥

घुप्रागपाशुदक्प्रतीचो यत् ॥ ४. ३. १४ ॥

कन्थायाष्टक् ॥ ४. ३. १५ ॥

वर्णौ लुक् ॥ ४. ३. १६ ॥

श्वामेहत्रतसिभ्यस्त्यप् ॥ ४. ३. १७ ॥

नेर्भ्रुवे ॥ ४. ३. १८ ॥

निसो गते ॥ ४. ३. १९ ॥

ऐषमोह्यः श्वसो वा ॥ ४. ३. २० ॥

दूरादेत्यः ॥ ४. ३. २१ ॥

उत्तरादाहञ् ॥ ४. ३. २२ ॥

आरण्याण्यः ॥ ४. ३. २३ ॥

१. A. म्यश्च

तीरान्तादञ्च ॥ ४. ३. २४ ॥

रूप्यान्तादञ्चः ॥ ४. ३. २५ ॥

दिक्पूर्वपदादसंज्ञायाम् ॥ ४. ३. २६ ॥

मन्त्रेभ्योऽञ्च ॥ ४. ३. २७ ॥

उदीच्यग्रामाद्ब्रह्मचोऽन्तोदात्तात् ॥ ४. ३. २८ ॥

बाहीकरोमकपटञ्चरगोमतीगोष्ठीनैकतीभ्यांऽण् ॥ ४. ३. २९ ॥

प्रस्थोत्तरपदकोपधेभ्यश्च ॥ ४. ३. ३० ॥

पलदीपपरिषत्परिखांदपानशूरसेनसकुलोमभ्यः ॥ ४. ३. ३१ ॥

कमलाद्भिदाकीकराभ्याम् ॥ ४. ३. ३२ ॥

बहुजालकलेभ्यश्च कीटात् ॥ ४. ३. ३३ ॥

शकलादिभ्यो गोत्रात् ॥ ४. ३. ३४ ॥

इञश्च ॥ ४. ३. ३५ ॥

न द्वयचः प्राच्यात् ॥ ४. ३. ३६ ॥

वृद्धाच्छः ॥ ४. ३. ३७ ॥

एडाद्यञ्च प्राग्देशात् ॥ ४. ३. ३८ ॥

शुनाम्नो वा ॥ ४. ३. ३९ ॥

गोत्रान्तात्तद्वद्भिदाकात्यहरितकात्यात् ॥ ४. ३. ४० ॥

त्यदादिभ्यः ॥ ४. ३. ४१ ॥

भवतो दश्च ॥ ४. ३. ४२ ॥

ठञ्च ॥ ४. ३. ४३ ॥

ओर्देशात् ॥ ४. ३. ४४ ॥

प्राच्याच्छे ॥ ४. ३. ४५ ॥

काशिचेदिसांयातिभार्ङ्गिदासग्रामसौधावतानमोदनमोदमानगोवासनदेवदत्ता-
ञ्जिष्ठश्च ॥ ४. ३. ४६ ॥

संवाहाच्युतशकुलादारिन्दमकरुणकुनामन्हिरण्यामित्रहस्तिकर्षूभ्यश्च ॥
४. ३. ४७ ॥

१. A. फल.

३. A. This and the next sūtra

२. A. This portion is written as
a separate sūtra.

are written as one.

४. A. भाङ्ग.

- सुधासिन्धुदासेभ्यो मित्रार्त् ॥ ४. ३. ४८ ॥
 युवोपदेवेभ्यो राजात् ॥ ४. ३. ४९ ॥
 ऊर्ध्वादिभ्यः कालात् ॥ ४. ३. ५० ॥
 बाहीकन्नामेभ्यः ॥ ४. ३. ५१ ॥
 वोशीनरेषु ॥ ४. ३. ५२ ॥
 प्रस्थवहपुरान्तयोपधधन्वार्थेभ्यो वुञ् ॥ ४. ३. ५३ ॥
 ईद्रोपधेभ्यः प्राचाम् ॥ ४. ३. ५४ ॥
 जैनपदेभ्यः ॥ ४. ३. ५५ ॥
 तदविधभ्यश्च ॥ ४. ३. ५६ ॥
 अवृद्धेभ्योऽपि बहुवचनविषयेभ्यः ॥ ४. ३. ५७ ॥
 कच्छलग्नवक्रवर्तान्तेभ्यः ॥ ४. ३. ५८ ॥
 धूमषण्डशशादनार्जुनावराजगृह्गर्तसत्रासाहंसाकेतसांस्तियाचयान्तरायद्विपे-
 भ्यः ॥ ४. ३. ५९ ॥
 तीर्थघोषशष्पमित्रवर्चारुणकुक्षिबर्बरोज्जयिनीपल्लीभक्षालीदक्षिणापथेभ्यः ॥
 ४. ३. ६० ॥
 द्वयाहावश्याहावाजिकूलमद्रकूलाराक्षीधार्तराक्षीपद्वारमाठरविदेहानर्तपाठेयपा-
 थेभ्यः ॥ ४. ३. ६१ ॥
 माहकमाद्रकमाषघोषराजाट्टमानदाण्डायनेभ्यः स्याल्याः ॥ ४. ३. ६२ ॥
 कूलात् सौवीरेषु ॥ ४. ३. ६३ ॥
 समुद्रात्रौमनुष्ययोः ॥ ४. ३. ६४ ॥
 नगरात् कुत्सनप्रावीण्ययोः ॥ ४. ३. ६५ ॥
 अरण्यात् पथिन्यायाध्यायहस्तिनरविहारेषु ॥ ४. ३. ६६ ॥
 वा गोमथे ॥ ४. ३. ६७ ॥
 कुरुयुगन्धराभ्याम् ॥ ४. ३. ६८ ॥
 वृजिमद्राभ्यां कन् ॥ ४. ३. ६९ ॥
 कोपधादण् ॥ ४. ३. ७० ॥

१. A omits this word, and reads
 the next sūtra along with
 this,

२. C. This and the next sūtra are
 omitted,

३. A. हाक्से-

कच्छकुरुसिन्धुसिन्धान्तगन्धारिकुलूककम्बोजकश्मिरमधुमद्वर्षुङ्कुशीपानूपा -
नुपण्डविजायकाजवाहसाल्वेभ्यश्च ॥ ४. ३. ७१ ॥

मनुष्यतत्स्योर्बुञ्ज ॥ ४. ३. ७२ ॥

साल्वाद्गोयवाग्वाश्च ॥ ४. ३. ७३ ॥

न पदातौ ॥ ४. ३. ७४ ॥

गर्तान्ताच्छः ॥ ४. ३. ७५ ॥

कटादेः प्राच्यात् ॥ ४. ३. ८६ ॥

करधोपथकन्धापलदत्तगरप्रामहृदान्ताच्छे ॥ ४. ३. ७७ ॥

पर्वतात् ॥ ४. ३. ७८ ॥

अनरे वा ॥ ४. ३. ७९ ॥

कृकणपर्णात् भारद्वाजात् ॥ ४. ३. ८० ॥

गर्हान्तस्थसमविषमोत्तमोत्तरान्तरान्तरान्तान्याङ्गवङ्गमगधेभ्यः ॥ ४. ३. ८१ ॥

कामप्रस्थदन्ताप्रावस्पर्न्दनाक्षिशर्मिदैवशर्भिवाराटकिवाल्मीक्याध्यश्विशैशिर्या -
सुर्याचृशंस्यार्हिंसिभ्यः ॥ ४. ३. ८२ ॥

क्षैमवृत्तिर्खाडायनिकाठेरणिलाठेरणिभौजिवौजिव्याडिशाडिशौङ्गिसौत्रिसौमि -
श्यामिन्निभ्यः ॥ ४. ३. ८३ ॥

इषोरभ्रानीकाभ्याम् ॥ ४. ३. ८४ ॥

एकादृक्षपलाशिकाभ्याम् ॥ ४. ३. ८५ ॥

समानाच्च ग्रामात् ॥ ४. ३. ८६ ॥

अधमोत्तमाभ्यां च शाखात् ॥ ४. ३. ८७ ॥

पूर्वपराभ्यां पक्षात् ॥ ४. ३. ८८ ॥

एकमुखपार्श्वेभ्यस्तसः ॥ ४. ३. ८९ ॥

स्वपरजनदेवरात्रां कुक् च ॥ ४. ३. ९० ॥

पृथिवीमध्यस्य मध्यमश्च ॥ ४. ३. ९१ ॥

निवासस्य चरणेऽण् च ॥ ४. ३. ९२ ॥

वेणुकवेत्रकप्रस्थकमध्यमकोत्तरपदकादिभ्यश्छण् ॥ ४. ३. ९३ ॥

युष्मदस्मदोर्वाञ्ज् युष्माकास्माकौ च ॥ ४. ३. ९४ ॥

१. A. कालायनि

३. C omits च.

२. A. ग्रामनी-

- अण् च ॥ ४. ३. ९५ ॥
 तवकममकावेकत्वे ॥ ४. ३. ९६ ॥
 द्वीपादनुसमुद्रं ज्यः ॥ ४. ३. ९७ ॥
 अर्धाद्यत् ॥ ४. ३. ९८ ॥
 परापराधमोत्तमादेश्च ॥ ४. ३. ९९ ॥
 दिगादेष्टञ्च ॥ ४. ३. १०० ॥
 ग्रामजनर्षदैकदेशाद्ञ्च ॥ ४. ३. १०१ ॥
 सैपूर्वात् ॥ ४. ३. १०२ ॥
 कालेभ्यः ॥ ४. ३. १०३ ॥
 कदम्बपुष्पादिभ्यश्च तद्भृत्तिभ्यः ॥ ४. ३. १०४ ॥
 शरदः श्राद्धे ॥ ४. ३. १०५ ॥
 रोगातपयोर्चा ॥ ४. ३. १०६ ॥
 निशामदोषाभ्याम् ॥ ४. ३. १०७ ॥
 भ्वसस्तुट् च ॥ ४. ३. १०८ ॥
 सायंचिरंप्राक्प्रगेव्ययेभ्यष्टुः ॥ ४. ३. १०९ ॥
 पूर्वाह्नापराह्नाभ्यां वा ॥ ४. ३. ११० ॥
 पुरो नः ॥ ४. ३. १११ ॥
 परुत्परारिचिरेभ्यस्तः ॥ ४. ३. ११२ ॥
 ऋतुनक्षत्रेभ्योऽण् ॥ ४. ३. ११३ ॥
 सन्ध्यासन्धिवेलात्रयोदशीचतुर्दशीपञ्चदशीपौर्णमास्यामावास्याप्रतिपद्भ्यश्च ॥
 ४. ३. ११४ ॥
 संवत्सरात् फलपर्वणोः ॥ ४. ३. ११५ ॥
 हेमन्ताद्वा तलोपश्च ॥ ४. ३. ११६ ॥
 वर्षाप्रवृद्ध्यां ङोण्यौ ॥ ४. ३. ११७ ॥
 मध्यादः सांप्रतिके ॥ ४. ३. ११८ ॥
 आदेश्च मः ॥ ४. ३. ११९ ॥

१. A. पदां च भव्.

२. A. This and the next sūtra
are written as one.

३. A. This portion is written as
a separate sūtra.

४. A. न्यौ

- अथोऽवसोर्लोपश्च ॥ ४. ३. १२० ॥
 अग्रान्तपश्चाद्भ्य इमच् ॥ ४. ३. १२१ ॥
 तत्र जातः ॥ ४. ३. १२२ ॥
 प्रावृषष्टप् ॥ ४. ३. १२३ ॥
 संज्ञार्यां शरदो वुञ् ॥ ४. ३. १२४ ॥
 पूर्वाङ्गापराङ्गार्त्रामूलप्रदोषावस्करेभ्यः कन् ॥ ४. ३. १२५ ॥
 पथः पन्थ च ॥ ४. ३. १२६ ॥
 सिन्धवकराभ्यां वा ॥ ४. ३. १२७ ॥
 अमावास्यार्थादश्च ॥ ४. ३. १२८ ॥
 स्थानान्तगोशालखरशालाल्लुक् ॥ ४. ३. १२९ ॥
 अनूराधास्वातीतिष्यपुनर्वसुहस्तविशाखाबहुलाभ्यः ॥ ४. ३. १३० ॥
 वत्सशालामिजिदश्वयुद्धृगशिरश्चित्रारेवतीरोहिणीभ्यो वा ॥ ४. ३. १३१ ॥
 नित्यं मित्र्यां चित्रादिभ्यः ॥ ४. ३. १३२ ॥
 शतमिषजोऽण् च ङिद्वा ॥ ४. ३. १३३ ॥
 श्रविष्ठाषाढाभ्यां छण् च ॥ ४. ३. १३४ ॥
 फल्गुन्याष्ट च ॥ ४. ३. १३५ ॥
 अश्विन्यादिभ्यो बहुलम् ॥ ४. ३. १३६ ॥
 कृतलब्धक्रीनकुशलप्रायभवसंभूताः ॥ ४. ३. १३७ ॥
 कालात् साधुपुष्प्यत्पच्यमानेषु ॥ ४. ३. १३८ ॥
 उप्ते च ॥ ४. ३. १३९ ॥
 आश्वयुज्या वुञ् ॥ ४. ३. १४० ॥
 ग्रीष्मवसन्ताभ्यां वा ॥ ४. ३. १४१ ॥
 देयमृणम् ॥ ४. ३. १४२ ॥
 कलाप्यश्वत्थयववृसेभ्यो वुन् ॥ ४. ३. १४३ ॥
 ग्रीष्मावरसमाभ्यां वुञ् ॥ ४. ३. १४४ ॥
 संवत्सराग्रहायणीभ्यां ठञ्च ॥ ४. ३. १४५ ॥

१. A. अथोर्वसो

२. A adds as a separate sūtra.

ङिद्वाणञिः

३. A. पुनन्ये पथः पन्थच्

४. A omits this and the following three sūtras.

५. A. ग्रयणीभ्यां

व्याहरति मृगः ॥ ४. ३. १४६ ॥

तदस्य सोढम् ॥ ४. ३. १४७ ॥

तत्र भवः ॥ ४. ३. १४८ ॥

दिवर्गपूर्णगणोखामुखजघनर्वाशानुवंशदेशकालाकाशपक्षसाक्षिभ्यो यत् ॥

४. ३. १४९ ॥

आद्यन्तान्तररहःपर्ययलीकथून्यायमित्रमेघोधाधाराद्भ्यश्च ॥ ४. ३. १५० ॥

उदकात् संज्ञायाम् ॥ ४. ३. १५१ ॥

देर्हाशात् ॥ ४. ३. १५२ ॥

दतिकुक्षिकलाशिषस्त्यस्त्यहिभ्यो ङ् ॥ ४. ३. १५३ ॥

ग्रीवातोऽण् च ॥ ४. ३. १५४ ॥

गम्भीरपञ्चजैनाभ्यां ज्यः ॥ ४. ३. १५५ ॥

चैतुर्मासाद्यन्ते ॥ ४. ३. १५६ ॥

संज्ञायामण् लुक् च ॥ ४. ३. १५७ ॥

परेर्मुखौष्ठहनूलूखलेभ्योऽव्ययीभावे ॥ ४. ३. १५८ ॥

उपात्स्थलाकलापाभ्याम् ॥ ४. ३. १५९ ॥

अनोः पथिपदथूपर्वशास्तीतातिलयवभङ्गामाषेभ्यः ॥ ४. ३. १६० ॥

पर्युपात्तुभ्यः सीरात् ॥ ४. ३. १६१ ॥

अन्तः पूर्वपदाङ् ॥ ४. ३. १६२ ॥

पर्यनुभ्यां ग्रामात् ॥ ४. ३. १६३ ॥

समानात् ॥ ४. ३. १६४ ॥

तदादेः ॥ ४. ३. १६५ ॥

लोकान्तात् ॥ ४. ३. १६६ ॥

अध्यात्माधिदेवाधिभूतेहलोकपरलोकोर्ध्वन्दर्मादिभ्यश्च ॥ ४. ३. १६७ ॥

जिह्वामूलाङ्गुलेश्छः ॥ ४. ३. १६८ ॥

वर्गान्तात् ॥ ४. ३. १६९ ॥

१. A. This portion is written as a
separate sūtra.

४. A omits this sūtra.

२. A. देशज्ञात्

५. A adds ऊर्ध्वमुहूर्ताकसादमुष्मिनि -
पत्यात्मशेषकदाचिदमुत्रपरत्रादि -
भ्यश्च ॥

३. A. जनबहिरदन्तस्वाभ्यां

- अंशब्दे यत्त्वौ च ॥ ४. ३. १७० ॥
 मध्यान्मण्मीयौ च ॥ ४. ३. १७१ ॥
 दिनमैर्ध्वं चास्य ॥ ४. ३. १७२ ॥
 ललाटाद्भ्रूषणे कन् ॥ ४. ३. १७३ ॥
 कर्णात् ॥ ४. ३. १७४ ॥
 प्रायेणोपादेष्टुक् ॥ ४. ३. १७५ ॥
 जानुनीविभ्यां च ॥ ४. ३. १७६ ॥
 स्थामाजिनान्तेभ्यो लुक् ॥ ४. ३. १७७ ॥
 मन्त्रेऽग्निष्टोमादिभ्यः ॥ ४. २. १७८ ॥
 तस्य व्याख्यान इति कल्पे ॥ ४. ३. १७९ ॥
 भवव्याख्यानयोर्व्याख्येयनाम्नः ॥ ४. ३. १८० ॥
 बह्वचोऽन्तोदात्तादृञ् ॥ ४. ३. १८१ ॥
 यङ्गेभ्यः ॥ ४. ३. १८२ ॥
 आध्यायेष्वेवर्षेः ॥ ४. ३. १८३ ॥
 पौरोडाशपुरोडाशात् छन् ॥ ४. ३. १८४ ॥
 छन्दसो यदणौ ॥ ४. ३. १८५ ॥
 ह्यजृग्ब्राह्मणप्रथमाध्वरपुरश्चरणानामाख्यातनामाख्यातेभ्यष्टुक् ॥ ४. ३. १८६ ॥
 अगयनपदव्याख्यानोत्पातोत्पादपुनरुक्तनिबृक्तन्यायनिगमव्याकरणशिक्षोपनिष-
 द्दभिभ्योऽण् ॥ ४. ३. १८७ ॥
 यन्नचर्चाक्रमेतरश्लक्ष्णनिमित्तमुहूर्तसंवत्सरेभ्यश्च ॥ ४. ३. १८८ ॥
 क्षत्राङ्गत्रिवास्तुभ्यश्च विद्यायाः ॥ ४. ३. १८९ ॥
 छन्दसो मानभाषाविधितिविजितिभ्यः ॥ ४. ३. १९० ॥
 तत् आगतः ॥ ४. ३. १९१ ॥
 आयस्थानेभ्यष्टुक् ॥ ४. ३. १९२ ॥
 शुण्डिकाकृकणश्शुण्डलोदपानोलपतीर्थभूमितृणपर्णेभ्योऽण् ॥ ४. ३. १९३ ॥
 विद्यायोनिस्वन्धेभ्यो लुञ् ॥ ४. ३. १९४ ॥

१. A. This is read along with the
 previous sūtra.

२. A. दिनङ्मध्यं

३. A. adds तत्र भवे च

ऋतच्छर्त्तु ॥ ४. ३. १९५ ॥

पिञ्चं वा ॥ ४. ३. १९६ ॥

नैहेतुभ्यो रूप्यः ॥ ४. ३. १९७ ॥

मयद् च ॥ ४. ३. १९८ ॥

गोत्रादङ्गवत् ॥ ४. ३. १९९ ॥

प्रभवति ॥ ४. ३. २०० ॥

वालवायादुज्यो विदूरं चास्य ॥ ४. ३. २०१ ॥

तद्गच्छति पथिदूतयोः ॥ ४. ३. २०२ ॥

अभिनिष्कामति द्वारम् ॥ ४. ३. २०३ ॥

अधिकृत्य कृते ग्रन्थे ॥ ४. ३. २०४ ॥

शिशुकन्दयमसभेन्द्रजननप्रद्युम्नागमनसीतान्वेषणादिभ्यश्छः ॥ ४. ३. २०५ ॥

लुबाख्यायिकासु बहुलम् ॥ ४. ३. २०६ ॥

सोऽस्य निवासः ॥ ४. ३. २०७ ॥

अभिजनश्च ॥ ४. ३. २०८ ॥

गिरिभ्यः शास्त्रजीविषु छः ॥ ४. ३. २०९ ॥

सलानुराच्छण् ॥ ४. ३. २१० ॥

शाण्डिकशङ्खसटशकसर्वकेशसर्वसेनरहबोधकुचवारेभ्यो ज्यः ॥ ४. ३. २११ ॥

सिन्धुगान्धारिकश्मीरमधुमत्किष्किन्धोरसासात्ववर्णुगन्धिकन्दरत्कम्बोजेभ्यो-
ऽण् ॥ ४. ३. २१२ ॥

तक्षशिलाछगलग्रामणीवत्सोद्धरणकाण्डधारकैर्मेदुरकिन्नरबर्बरावसानकंससं -
कुचितेभ्योऽर्च् ॥ ४. ३. २१३ ॥

सिंहक्रोष्टुभ्यां कर्णकात् ॥ ४. ३. २१४ ॥

तूदीवर्मतीभ्यां ढञ् ॥ ४. ३. २१५ ॥

भक्तिः ॥ ४. ३. २१६ ॥

महाराजाढ्क् ॥ ४. ३. २१७ ॥

१. A. षच्

४. A. ग्रन्थ-

२. A. सहे - This sūtra is read
along with the previous.

५. A. भ्योऽङ्

६. A. ङ्क्

३. A. This and the following two
sūtras are written as one.

- अचित्ताददेशकालात् ॥ ४. ३. २१८ ॥
वासुदेवार्जुनाभ्यां वुन् ॥ ४. ३. २१९ ॥
गोत्राद्बहुलं वृञ् ॥ ४. ३. २२० ॥
क्षत्रियात् ॥ ४. ३. २२१ ॥
जनपदवत्सर्वं तत्सरूपाद्बहुत्वे ॥ ४. ३. २२२ ॥
तेन प्रोक्तम् ॥ ४. ३. २२३ ॥
'वेदं वेत्यधीते ॥ ४. ३. २२४ ॥
तित्तिरिवरन्तुखण्डिकोखाच्छण् ॥ ४. ३. २२५ ॥
काश्यपकौशिकार्यां ऋषिभ्यां कल्पं च णिनिः ॥ ४. ३. २२६ ॥
शौनकसाङ्गखसापेयशापेयवाजसनेयखाण्डायतकषायतलस्तम्भस्कन्धदेवदर्श-
रज्जुकण्ठकटशाठेभ्यः ॥ ४. ३. २२७ ॥
हरिद्रुतुम्बुरुलपालम्बिपलिङ्गकमलश्यामायनर्चाभताण्ड्यारुणिभ्यः ॥ ४. ३. २२८ ॥
कठचरकालुक् ॥ ४. ३. २२९ ॥
कलापिनोऽण् ॥ ४. ३. २३० ॥
छगलिनो द्विनुक् ॥ ४. ३. २३१ ॥
कर्मन्दकुशाश्वाभ्यां मिथुनटसूत्रमिनिः ॥ ४. ३. २३२ ॥
पाराशर्यशिलालिभ्यां णिनिः ॥ ४. ३. २३३ ॥
पुराणर्षेः ब्राह्मणम् ॥ ४. ३. २३४ ॥
कल्पे ॥ ४. ३. २३५ ॥
अथर्वणोऽण् वेदे ॥ ४. ३. २३६ ॥
लुक् च वा ॥ ४. ३. २३७ ॥

१. A. This and the next sūtra
are omitted.

२. A. प्रोक्तात्

३. A adds before this the follow-
ing three sūtras:—

छण्णिथित्सुशौनकादिभ्यः ॥

मधुरादिभ्योऽण् ॥

प्राक्कल्पात्तेभ्यः ॥

४. A omits ऋषिभ्यां

५. A. ज्याहरणत्ताण्ड्या-

६. A adds another sūtra:—

शाकल्यमुदपि'पल्पदेभ्योऽण्

७. A. This portion is written as
a separate sūtra.

८. A. This sūtra is written as
part of the previous sūtra,

९. A omits वा

वसिष्ठादिभ्योऽनुवाकादिषु ॥ ४. ३. २३८ ॥

तेनैकदिक् ॥ ४. ३. २३९ ॥

तसिश्च ॥ ४. ३. २४० ॥

उरसो यच्च ॥ ४. ३. २४१ ॥

उपज्ञाते ॥ ४. ३. २४२ ॥

कृते ग्रन्थे ॥ ४. ३. २४३ ॥

संज्ञायां मैक्षिकासरघागमुत्पुत्तिकादिभ्यः ॥ ४. ३. २४४ ॥

क्षुद्राभ्रमरपटरपात्रपादञ् ॥ ४. ३. २४५ ॥

पुरुषाड् ॥ ४. ३. २४६ ॥

कुलालकुम्भकारकर्मारवरुडनिषादचण्डालश्वपाकानडुद्राह्वणपरिषद्वराजकु-

सेनासैरन्धीबन्धुभ्यो बुञ् ॥ ४. ३. २४७ ॥

तस्येदम् ॥ ४. ३. २४८ ॥

रथाद्बोढरि यत् ॥ ४. ३. २४९ ॥

सपूर्वाच्च ॥ ४. ३. २५० ॥

अङ्गे च ॥ ४. ३. २५१ ॥

पत्रादेरञ् ॥ ४. ३. २५२ ॥

पत्राद्वाह्ये ॥ ४. ३. २५३ ॥

अध्वर्युपरिषद्भ्यां च ॥ ४. ३. २५४ ॥

हलसीराड्क् ॥ ४. ३. २५५ ॥

द्वन्द्वाद्द्वैरे बुभ्र देवासुरादिभ्यः ॥ ४. ३. २५६ ॥

विवाहे ॥ ४. ३. २५७ ॥

नटाञ्जयो नृत्ते ॥ ४. ३. २५८ ॥

छन्दोगौषधिकयाज्ञिकबह्वेषेभ्यो धर्माग्नायसङ्केषु ॥ ४. ३. २५९ ॥

१. A. This is written as part of
the previous sūtra.

२. C omits ग्रन्थे

३. A. This portion is written as
a separate sūtra.

४. A. This portion is written as
a separate sūtra.

५. A repeats here the previous
sūtra as a separate one.

६. A. तस्य स्वं

७. A. This and the following
four sūtras are omitted.

आथर्वणिकादणि कलोपश्च ॥ ४. ३. २६० ॥

चरणाद्गुर्ज् ॥ ४. ३. २६१ ॥

गोत्राद्दण्डमाणवान्तेवासिषु ॥ ४. ३. २६२ ॥

रैचतिकश्वापिलिक्षैमवृद्धिगौरग्रीव्यौदमेध्यौदवापिवैजवापिभ्यश्छः ॥ ४. ३. २६३ ॥

कौपिञ्जलहास्तिपदाभ्यामण् ॥ ४. ३. २६४ ॥

सैङ्गाङ्गघोषलक्षणेष्वज्यञिञः ॥ ४. ३. २६५ ॥

शाकलाद्वा ॥ ४. ३. २६६ ॥

घहेस्तुरिद् च ॥ ४. ३. २६७ ॥

शरणेऽग्नीधोरञ् भश्च ॥ ४. ३. २६८ ॥

समिध आधाने षेण्यण् ॥ ४. ३. २६९ ॥

इति श्री सरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

चतुर्थस्याध्यायस्य तृतीयः पादः

समाप्तः

---

१. A adds as a separate sūtra

२. A. संघात्

धर्माग्रायसमूहेषु

अथ चतुर्थः पादः

तस्य विकारः ॥ ४. ४. १ ॥

अवयवश्च प्राणयोषधिवृक्षेभ्यः ॥ ४. ४. २ ॥

बिल्वव्रीहिसुद्रमसूदरगोधूमेशुधेणुकार्पासीपाटलिकुटीरकर्कन्धूभ्यां ऽणू ॥ ४.
४. ३ ॥

पलाशखदिरविकङ्कतशिंशपास्यन्दनकरीरयवासर्पांलाशशिरीषेभ्यो ऽञ्च ॥
४. ४. ४ ॥

कोपधादणू ॥ ४. ४. ५ ॥

उवर्णान्ताजुदास्तादिप्राणिभ्यो ऽञ् ॥ ४. ४. ६ ॥

रजतसीसकंसलोहोद्गुम्बरवीध्रदारुपीतदारुविभीतकरोहितकन्निकण्टकण्ट-
कारिभ्यश्च ॥ ४. ४. ७ ॥

तालादणू धनुषि ॥ ४. ४. ८ ॥

इन्द्रादालिसादिसायुधेभ्यः ॥ ४. ४. ९ ॥

वैर्हिणचपचमरपीयुक्षगवेधुकइयामाकेभ्यः ॥ ४. ४. १० ॥

हेमार्थात् परिमाणे ॥ ४. ४. ११ ॥

प्रपुजतुनोः षुक् च ॥ ४. ४. १२ ॥

मैयडैतयोर्भाषायामभक्षाच्छादनयोः ॥ ४. ४. १३ ॥

नित्यमेकार्चः ॥ ४. ४. १४ ॥

गौः पुरीषे ॥ ४. ४. १५ ॥

छे ॥ ४. ४. १६ ॥

शरद्भर्तृणकुटीसोमबल्वजेभ्यः ॥ ४. ४. १७ ॥

१. A. पूलास-

२. A. उवर्णान्तादनु-

३. A. शादिशायुधेभ्यः

४. C omits this sūtra.

५. A. मयङ्गैतयोः

६. A adds another sūtra नडौदेः

७. A. This sūtra is found after

४. ४. १७.

८. A omits this sūtra.

- व्रीहेः पुरोडाशे ॥ ४. ४. १८ ॥
 तिलयवाभ्यामसंज्ञायाम् ॥ ४. ४. १९ ॥
 पिष्टात् ॥ ४. ४. २० ॥
 संज्ञायां कन् ॥ ४. ४. २१ ॥
 क्रीतवत्परिमाणात् ॥ ४. ४. २२ ॥
 शम्याष्टुञ् ॥ ४. ४. २३ ॥
 उष्ट्राष्टुञ् ॥ ४. ४. २४ ॥
 उमोर्णाभ्यां वा ॥ ४. ४. २५ ॥
 पणीकोशाङ्गुञ् ॥ ४. ४. २६ ॥
 पुरुषाद्बधे च ॥ ४. ४. २७ ॥
 ह्योगोवेहात्स्वञ्चूह्रियङ्कुश्चास्य संज्ञायाम् ॥ ४. ४. २८ ॥
 अपो यञ्वा ॥ ४. ४. २९ ॥
 पयसो यत् ॥ ४. ४. ३० ॥
 द्रोश्च ॥ ४. ४. ३१ ॥
 माने वयः ॥ ४. ४. ३२ ॥
 फले लुक् ॥ ४. ४. ३३ ॥
 ल्लक्षन्यप्रोधाश्चत्थेङ्कुवीवेणुबृहतीशिप्रुकर्कन्धुभ्योऽण् ॥ ४. ४. ३४ ॥
 जम्बवा वा ॥ ४. ४. ३५ ॥
 लुप् च ॥ ४. ४. ३६ ॥
 हरीतकीपथ्याम्लिकाचिश्चाद्राक्षामृद्धीकापिप्पलीकणाकोशातकीश्वेतपाकया-
 दिभ्यः ॥ ४. ४. ३७ ॥
 फलपाकशोषिभ्यश्च गोधूमादिभ्यः ॥ ४. ४. ३८ ॥

१. A omits this sūtra.

२. A omits संज्ञायां and reads the other word along with sūtra

४. ४. १९.

३. A. This portion is written as a separate sūtra.

४. A adds वा

५. A. पिप्पलीकर्णाजिनवाकिनखरजनीका-
 डीदधिदोग्धिशकुडीकण्ठकारिका-
 गगरीकाशोकाकोशातकीश्वेतपत्या
 दिभ्यः ॥

६. A. This portion is written as a separate sūtra.

पुष्पमूलेषुमालतीशोफालिकामल्लिकानवमालिकांशुमतीवृहतीविदारीहरिद्रा-

भ्यः ॥ ४. ४. ३९ ॥

न वरणपाटलैरषडात्वादिभ्यः ॥ ४. ४. ४० ॥

करवीराशोकचम्पककदम्बादिभ्यो लुक् ॥ ४. ४. ४१ ॥

शिरीषहीबेरादिभ्यो वा ॥ ४. ४. ४२ ॥

कंसीयपरशव्ययोर्यञ्जौ लुक् च ॥ ४. ४. ४३ ॥

नद्विरद्रुमयगोमयफलंभ्यः ॥ ४. ४. ४४ ॥

प्राग्वहतेष्टुक् ॥ ४. ४. ४५ ॥

तेन जितं करणात् ॥ ४. ४. ४६ ॥

जयति दीव्यति खनति ॥ ४. ४. ४७ ॥

संस्कृतम् ॥ ४. ४. ४८ ॥

कुल्लुत्थकोपधादण् ॥ ४. ४. ४९ ॥

तेरति ॥ ४. ४. ५० ॥

गोपुच्छाट्टञ् ॥ ४. ४. ५१ ॥

द्वयञ्जनौभ्यां ठन् ॥ ४. ४. ५२ ॥

चरति ॥ ४. ४. ५३ ॥

आकर्षात् छल्ले ॥ ४. ४. ५४ ॥

पर्पाश्वाश्वत्थरथजालव्यालव्यासपादेभ्यः ष्टन् ॥ ४. ४. ५५ ॥

श्वगणाट्टञ् च ॥ ४. ४. ५६ ॥

वेतनवाहार्धवाहपादप्रेषणसुखशय्यास्त्रिग्वेशशक्तिभ्यो जीवति ॥ ४. ४. ५७ ॥

उपादेशवेशहस्तस्थानेभ्यः ॥ ४. ४. ५८ ॥

व्यस्ताच्च धनुर्दण्डात् ॥ ४. ४. ५९ ॥

क्रयविक्रयाट्टन् ॥ ४. ४. ६० ॥

घस्नात् ॥ ४. ४. ६१ ॥

१. A omits this sūtra.

२. A adds च

३. A. करणिराशोक-

४. A. This is written as part of
the previous sūtra.

५. A. This is written as part of
the previous sūtra.

६. A. ष्टक्

७. A omits पादेभ्यः ... प्रेषण in
४. ४. ५७.

आयुधाच्छ च ॥ ४. ४. ६२ ॥

वातात् खञ् ॥ ४. ४. ६३ ॥

उत्सङ्गोडुपोटुपोत्पुटपिटकपिटाकेभ्यो हरति ॥ ४. ४. ६४ ॥

भस्त्राभरटभरणशीर्षभारांसभारेभ्यः छन् ॥ ४. ४. ६५ ॥

विवंधवीवधाद्वा ॥ ४. ४. ६६ ॥

अण् कुटिलिकायाः ॥ ४. ४. ६७ ॥

अक्षधृतगतानुगतगतागतयातोपयातपादस्वेदनकण्टकमर्द्दनेभ्यो निर्वृत्ते ॥
४. ४. ६८ ॥

जङ्गायाः प्रहृतप्रहाराभ्याम् ॥ ४. ४. ६९ ॥

भावादिमर्प् ॥ ४. ४. ७० ॥

क्त्रेः ॥ ४. ४. ७१ ॥

अपमित्यात् कक् ॥ ४. ४. ७२ ॥

याचितात् कन् ॥ ४. ४. ७३ ॥

संसृष्टम् ॥ ४. ४. ७४ ॥

चूर्णादिनिः ४. ४. ७५ ॥

लवणालुकू ॥ ४. ४. ७६ ॥

मुद्रादण् ॥ ४. ४. ७७ ॥

उपसिक्तं व्यञ्जनेभ्यः ॥ ४. ४. ७८ ॥

ओजस्सहोऽम्भसा वर्ततं ॥ ४. ४. ७९ ॥

तं प्रत्यनुभ्यामीपलोमकूलेभ्यः ॥ ४. ४. ८० ॥

परेर्मुखपार्श्वभ्याम् ॥ ४. ४. ८१ ॥

उञ्छति ॥ ४. ४. ८२ ॥

रक्षति ॥ ४. ४. ८३ ॥

शद्वदुर्दं करोति ॥ ४. ४. ८४ ॥

पक्षिमत्स्यसृगाख्याद्दन्ति ॥ ४. ४. ८५ ॥

परिपन्थं तिष्ठति च ॥ ४. ४. ८६ ॥

माथान्तपदव्यनुपदाकन्दान् धावति ॥ ४. ४. ८७ ॥

१. A. विविधवीविधाद्वा

४. A. पन्थि

२. A adds च .

५. A adds परिपथं चैके

३. A. त्रेः

- पदान्तप्रतिकण्ठार्थल्लामं गृह्णाति ॥ ४. ४. ८८ ॥
 गर्ह्यम् ॥ ४. ४. ८९ ॥
 वृद्धेर्वृधुष् ॥ ४. ४. ९० ॥
 दशैकादशकुसीदाभ्यां घृन् ॥ ४. ४. ९१ ॥
 धर्माधर्मं चरति ॥ ४. ४. ९२ ॥
 प्रतिपथमेति ठञ्च ॥ ४. ४. ९३ ॥
 समवायान् समवैति ॥ ४. ४. ९४ ॥
 परिषदो ण्यः ॥ ४. ४. ९५ ॥
 सेनाया वा ॥ ४. ४. ९६ ॥
 लालाटिककौक्कुटिकौ ॥ ४. ४. ९७ ॥
 परदारादीन् गच्छति ॥ ४. ४. ९८ ॥
 सुस्नातादीन् पृच्छति ॥ ४. ४. ९९ ॥
 प्रभूतादीनाह ॥ ४. ४. १०० ॥
 माशब्द इत्यादिभ्यः ॥ ४. ४. १०१ ॥
 तस्य धर्म्यम् ॥ ४. ४. १०२ ॥
 ऋतोऽञ् ॥ ४. ४. १०३ ॥
 विशसित्विभाजयित्रोरिणिलोपौ च ॥ ४. ४. १०४ ॥
 महिषीप्रजावर्तीयजमाननरानुचारकपुरोहितहोतृमणिपालीभ्योऽण् ॥ ४. ४. १०५ ॥
 व्यनुप्रेभ्यो लेपिकायाः ॥ ४. ४. १०६ ॥
 अवर्षत्रयः ॥ ४. ४. १०७ ॥
 तदस्य पण्यम् ॥ ४. ४. १०८ ॥
 लवणादृञ् ॥ ४. ४. १०९ ॥
 किसरतगरोशीरहरिद्रागुग्गुलुस्फगलनलदर्पणेभ्यः घृन् ॥ ४. ४. ११० ॥
 शलालुनो वा ॥ ४. ४. १११ ॥
 शिल्पसृदङ्गादिभ्यो वादनादिवृत्तिभ्यः ॥ ४. ४. ११२ ॥

१. A. समवायार्थात्

२. A. This is written as part of
the previous sūtra.

३. A. धर्म्यः

४. A. तृपिभाज

५. A. ऋयः

६. A. ष्टक्

७. A. This is written as part of
the previous sūtra.

मदुक्कज्ञज्ञैराभ्यामणू च ॥ ४. ४. ११३ ॥

प्रहरणम् ॥ ४. ४. ११४ ॥

परश्वधाङ्गञ् च ॥ ४. ४. ११५ ॥

शैक्तियष्टिभ्यां टीकक् ॥ ४. ४. ११६ ॥

अस्ति नास्ति विष्टमिति मतिः ॥ ४. ४. ११७ ॥

शीलमपूपादिभ्यो भक्षणादिवृत्तिभ्यः ॥ ४. ४. ११८ ॥

छत्रसत्यानृतविशिखाभ्यो गुरुपसदनादिवृत्तिभ्योऽणः ॥ ४. ४. ११९ ॥

अङ्कस्थः ॥ ४. ४. १२० ॥

शिक्षाभिक्षाभक्षाचुरातपःकर्मकृष्युपस्थानप्ररोहविश्वध्यादिभ्यः ॥ ४. ४. १२१ ॥

कर्माध्ययने वृत्तम् ॥ ४. ४. १२२ ॥

बह्वचूर्पूर्वपदात् ठञ् ॥ ४. ४. १२३ ॥

हितं भक्ष्यं तदस्मै ॥ ४. ४. १२४ ॥

दीयते नियुक्तम् ॥ ४. ४. १२५ ॥

श्राणमांसमांसौदनोदनेभ्यष्टिकन् ॥ ४. ४. १२६ ॥

भेक्तादणू च ॥ ४. ४. १२७ ॥

तत्र नियुक्तः ॥ ४. ४. १२८ ॥

अगाराभ्ताहन् ॥ ४. ४. १२९ ॥

अदेशकालादर्धीते ॥ ४. ४. १३० ॥

कठिनान्तप्रस्तारसंस्थानेभ्यो व्यवहरति ॥ ४. ४. १३१ ॥

निकटश्मशानवृक्षमूलेषु वसति ॥ ४. ४. १३२ ॥

आवसथात् छट् ॥ ४. ४. १३३ ॥

समानतीर्थाद्यः ॥ ४. ४. १३४ ॥

प्राग्ग्रिताद्यत् ॥ ४. ४. १३५ ॥

तद्वहति युगप्रासङ्गाभ्याम् ॥ ४. ४. १३६ ॥

१. A omits च

२. A adds before this as a separate sūtra, अणू चैके.

३. A. This portion is written as a separate sūtra.

४. A. साम्यः

५. A. छच्

६. A adds before this as a separate sūtra युञ्ज्याणैके.

७. A adds वा

८. A. अगाराब्दच्

- धुरो ढक् च ॥ ४. ४. १३७ ॥
 स्रवोत्तरवक्षिणादेः खः ॥ ४. ४. १३८ ॥
 एकादेर्लुक् च ॥ ४. ४. १३९ ॥
 शकदादण् ॥ ४. ४. १४० ॥
 हलसीराट्ठुक् ॥ ४. ४. १४१ ॥
 संज्ञायां जन्याः ॥ ४. ४. १४२ ॥
 विध्यत्यकरणेन ॥ ४. ४. १४३ ॥
 धेनगणं लब्धां ॥ ४. ४. १४४ ॥
 अघ्राणः ॥ ४. ४. १४५ ॥
 वशंगतः ॥ ४. ४. १४६ ॥
 पद्मसिन् इड्यः ॥ ४. ४. १४७ ॥
 मूलमस्या इडम् ॥ ४. ४. १४८ ॥
 संज्ञायां धेनुभ्या ॥ ४. ४. १४९ ॥
 गृहपतिना संयुक्तं ज्यः ॥ ४. ४. १५० ॥
 मूलेनानाम्ये ॥ ४. ४. १५१ ॥
 वयसा च तुल्ये ॥ ४. ४. १५२ ॥
 नौतुलादिषैस्तार्यसंमितवक्ष्येषु ॥ ४. ४. १५३ ॥
 सितया समिते ॥ ४. ४. १५४ ॥
 धर्मेण प्राप्यम् ॥ ४. ४. १५५ ॥
 पथ्यर्थन्यायाच्ञानपेते ॥ ४. ४. १५६ ॥
 छन्दसां निर्मिते ॥ ४. ४. १५७ ॥
 उरसोऽण् च ॥ ४. ४. १५८ ॥
 हृदयस्य प्रियः ॥ ४. ४. १५९ ॥
 बन्धने चर्षी ॥ ४. ४. १६० ॥

१. A, ढक्

२. A, This is read along with the previous sūtra.

३. A, लब्धा.

४. A, This is read as part of the previous sūtra.

५. A adds as a separate sūtra, सपूर्वायाश्च.

६. A, This is read as part of the previous sūtra,

७. A, छन्दसी -

- मतात्करणे ॥ ४. ४. १६१ ॥
 जनाज्जल्पे ॥ ४. ४. १६२ ॥
 हलात्कर्षे ॥ ४. ४. १६३ ॥
 तदन्ताश्च ॥ ४. ४. १६४ ॥
 तत्र साधुः ॥ ४. ४. १६५ ॥
 सभाया यः ॥ ४. ४. १६६ ॥
 प्रतिपञ्चमहाजनविश्वेभ्यो जनात् खञ्जू ॥ ४. ४. १६७ ॥
 समिदंसमपरेभ्यो युगात् ॥ ४. ४. १६८ ॥
 परस्यामुष्यपरेभ्यः कुलात् ॥ ४. ४. १६९ ॥
 भक्ताणः ॥ ४. ४. १७० ॥
 पर्वदो ण्यश्च ॥ ४. ४. १७१ ॥
 कथायाष्टकू ॥ ४. ४. १७२ ॥
 विविश्वपूर्वायाश्च ॥ ४. ४. १७३ ॥
 जनेजनाभ्यां वादात् ॥ ४. ४. १७४ ॥
 वृत्तिसंग्रहगणगुणायुर्वेदवितण्डाभ्यश्च ॥ ४. ४. १७५ ॥
 गुडापूपसप्तनुमांसौदनकुलमाषवेणुभ्यष्टञ्जू ॥ ४. ४. १७६ ॥
 समो वाहिघातकग्रामेभ्यः ॥ ४. ४. १७७ ॥
 प्रैन्त्युपेभ्यो वासात् ॥ ४. ४. १७८ ॥
 पथ्यतिथिवसतिस्वपतिभ्यो ढञ्जू ॥ ४. ४. १७९ ॥
 समानोदरे शयिते यत् ॥ ४. ४. १८० ॥
 प्राक्रीताच्छः ॥ ४. ४. १८१ ॥
 उगोह्विर्बहिरष्टकामेधास्तुगुगस्वदाक्षरासुरखरदरविषाध्वकूपेभ्यो यत् ॥
 ४. ४. १८२ ॥
 नाभेर्नश्चादेहांशात् ॥ ४. ४. १८३ ॥
 ऊधसो नश्च ॥ ४. ४. १८४ ॥
 शुनः संप्रसारणं दीर्घश्च वा ॥ ४. ४. १८५ ॥

१. A. सर्वविश्वेभ्यो

४. A. This is written as part of
the previous sūtra.

२. A. खः

३. A. This portion is written as a
separate sūtra.

५. A. शयितरि ॥

कम्बलात्संज्ञायाम् ॥ ४. ४. १८६ ॥

हविभ्यो वा ॥ ४. ४. १८७ ॥

यूपदीपाश्वपत्रस्थूणार्गलामुसलकटककणवेष्टकापूपसूपौदनपृथुकाभ्युषापोष -
तण्डुलकिण्वान्नविकारेभ्यश्च ॥ ४. ४. १८८ ॥

तस्यै हितम् ॥ ४. ४. १८९ ॥

न राजाचार्यवृषन्ब्राह्मणेभ्यः ॥ ४. ४. १९० ॥

शरीरावयवाद्यत् ॥ ४. ४. १९१ ॥

खलयवमाषतिलवृषन्नहरथेभ्यः ॥ ४. ४. १९२ ॥

अजाविभ्यां ज्यन् ॥ ४. ४. १९३ ॥

भोगान्तात्मनः स्त्रः ॥ ४. ४. १९४ ॥

पञ्चविंशतिभ्यां जनात्कर्मधारये ॥ ४. ४. १९५ ॥

सर्वात् ॥ ४. ४. १९६ ॥

महतश्च ठञ् ॥ ४. ४. १९७ ॥

सर्वाणो वा ॥ ४. ४. १९८ ॥

पुठषाड्ढञ् ॥ ४. ४. १९९ ॥

माणवचरकाभ्यां खञ् ॥ ४. ४. २०० ॥

तदर्थं विकृतेः प्रकृतौ ॥ ४. ४. २०१ ॥

ऋषभोपानङ्ग्यां ज्यः ॥ ४. ४. २०२ ॥

चर्मण्यञ् ॥ ४. ४. २०३ ॥

छुदिबलिभ्यां ढञ् ॥ ४. ४. २०४ ॥

उपधेः स्वार्ये ॥ ४. ४. २०५ ॥

तदस्यात्र स्यादिति ॥ ४. ४. २०६ ॥

परिज्ञाया ढञ् ॥ ४. ४. २०७ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

चतुर्थस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः

समाप्तः

—

१. A omits this sūtra.

२. A omits this sūtra.

॥ अथ पञ्चमोऽध्यायः ॥

—:०:—

- प्राग्वतेष्टञ् ॥ ५. १. १ ॥
संख्यादेश्चालुकः ॥ ५. १. २ ॥
आर्हादगोपुच्छसंख्यापरिमाणाङ्क ॥ ५. १. ३ ॥
निष्कपर्णपादमाषवाहद्रोणषष्टिभ्यश्चासमासे ॥ ५. १. ४ ॥
कंसार्धाभ्यां टिठञ् ॥ ५. १. ५ ॥
कार्षापणात् प्रतिश्चास्य वा ॥ ५. १. ६ ॥
शूर्पादञ् ॥ ५. १. ७ ॥
सहस्रर्षसनविंशतिकशतमानेभ्योऽण् ॥ ५. १. ८ ॥
शतात्केवलात् टन्यतावसिन् ॥ ५. १. ९ ॥
संख्याया अतिशतः कन् ॥ ५. १. १० ॥
कतेश्च ॥ ५. १. ११ ॥
वतोर्दिञ् च वा ॥ ५. १. १२ ॥
विंशतित्रिंशद्भ्याम् ॥ ५. १. १३ ॥
असंज्ञायां इन् ॥ ५. १. १४ ॥
द्विगोर्लुगद्विः ॥ ५. १. १५ ॥
कार्षापणसहस्रसुवर्णशतमानाद्वा ॥ ५. १. १६ ॥
द्वित्रिवह्वादेः निष्कबिस्तात् ॥ ५. १. १७ ॥
विंशतिकात् खः ॥ ५. १. १८ ॥
केवलाभ्यां च खारीकाकणीभ्यामीकन् ॥ ५. १. १९ ॥
पणपादमाषेभ्यो यत् ॥ ५. १. २० ॥
शताद्वा ॥ ५. १. २१ ॥
शोणात् ॥ ५. १. २२ ॥

१. A. पाणिपाद

३. A omits this sūtra.

२. A omits this and the following four sūtras.

४. A. बिस्ताभ्याम्

५. A adds शिवाभ्यां

द्विज्यादेरण् च ॥ ५. १. २३ ॥

तेन क्रीतं मूल्यात् ॥ ५. १. २४ ॥

तस्य वापः ॥ ५. १. २५ ॥

पात्रात् छन् ॥ ५. १. २६ ॥

वातपित्तश्लेष्मसन्निपातेभ्यः शमनकोपनयोः ॥ ५. १. २७ ॥

तस्य निमित्तं संयोगोत्पातौ ॥ ५. १. २८ ॥

द्वयचोऽसंख्यापरिमाणश्वगणवरूणोमार्भङ्गावर्षाश्मनो यत् ॥ ५. १. २९ ॥

ब्रह्मवर्चसात् ॥ ५. १. ३० ॥

पुत्राच्छ च ॥ ५. १. ३१ ॥

पृथिवीसर्वभूमिभ्यामन्नौ ॥ ५. १. ३२ ॥

ईश्वरः ॥ ५. १. ३३ ॥

तत्र विदितः ॥ ५. १. ३४ ॥

लोकसर्वलोकाभ्यां ठञ् ॥ ५. १. ३५ ॥

तद्वास्मै वृद्धथायलामशुल्कोपैदं दीयते ॥ ५. १. ३६ ॥

पूरणार्थादुन् ॥ ५. १. ३७ ॥

भागाद्यञ्च ॥ ५. १. ३८ ॥

तदस्य परिमाणम् ॥ ५. १. ३९ ॥

जीवितस्य च ॥ ५. १. ४० ॥

संख्यायाः सङ्गसूत्राध्ययनेषु ॥ ५. १. ४१ ॥

संज्ञायां च ॥ ५. १. ४२ ॥

पङ्क्तिः ॥ ५. १. ४३ ॥

१. A. This portion is written as a separate sūtra.

२. A. संयोगात् पातौ. The latter word is written as a separate sūtra.

३. A. गङ्गा

४. A. This and the following two sūtrae are written as one.

५. A. शुल्को पादं

६. A. र्थादुन्

७. C adds as a separate sūtra पङ्क्तिः

८. A. This and the next sūtra are written together.

- विंशतित्रिंशच्चत्वारिंशत्पञ्चाशत्षष्टिसप्तत्यशीतिनवतिशतम् ॥ ५. १. ४४ ॥
 सहस्रायुतनियुतप्रयुतार्बुदन्यर्बुदादयश्च ॥ ५. १. ४५ ॥
 पञ्चदशतौ वर्गे वा ॥ ५. १. ४६ ॥
 स्तोमे ङइ ॥ ५. १. ४७ ॥
 त्रिंशच्चत्वारिंशद्भ्यां ब्राह्मणाभ्यायां ङणू ॥ ५. १. ४८ ॥
 भृतिवस्नांशाः ॥ ५. १. ४९ ॥
 तत्पचति द्रोणादणू च ॥ ५. १. ५० ॥
 संभवस्यवहरति च ॥ ५. १. ५१ ॥
 पात्राचितादाढकेभ्यः खो वा ॥ ५. १. ५२ ॥
 द्विगोः छंश्च ॥ ५. १. ५३ ॥
 कुलिजालुक् च वा ॥ ५. १. ५४ ॥
 हरतिवहत्यावहतितवंशकुटजबलबजमूलस्रटास्थूणाश्लक्षणाक्षादमेक्षुभ्यो भारात् ॥
 ५. १. ५५ ॥
 भारेभ्यश्च वंशादिभ्यः ॥ ५. १. ५६ ॥
 द्रव्यवस्नाभ्यां कण्ठनौ ॥ ५. १. ५७ ॥
 अर्हति ॥ ५. १. ५८ ॥
 छेदभेदद्रोहदोहनर्तकर्षसंप्रयोगविप्रयोगविप्रकर्षप्रेषणसंप्रश्नेभ्यो नित्यम् ॥
 ५. १. ५९ ॥
 विरागाद्विरङ्गश्च ॥ ५. १. ६० ॥
 शीर्षछेदाद्यच्च ॥ ५. १. ६१ ॥
 यजाद्भस्तत्कर्म च ॥ ५. १. ६२ ॥
 पात्राद्यश्च ॥ ५. १. ६३ ॥
 दण्डमुसलमेधवधमधुपर्कार्घ्यमेघोदकेभकशायुगेभ्यः ॥ ५. १. ६४ ॥
 दक्षिणकडङ्करस्थालीविलेभ्यश्छ च ॥ ५. १. ६५ ॥
 आर्त्विज्यं चर्त्विजः खञ् ॥ ५. १. ६६ ॥

१. A. This and the next sūtra
are written together.

२. A. हृतिखत्त्रांशः ॥

३. A omits this sūtra,

४. A. आर्हतभोजनादिभ्यः

५. A. शीर्षा-

६. A. यज्ञा-

७. A. दक्षिणारस्थाली-

८. A. आर्त्वि चर्त्विचः

अधृष्टाकार्ययोः शालीनकौपीने ॥ ५. १. ६७ ॥

पारायणपुरायणचान्द्रायणेभ्यो वर्तयति ॥ ५. १. ६८ ॥

संशयादापन्नः ॥ ५. १. ६९ ॥

योजनाद्रुच्छति ॥ ५. १. ७० ॥

क्रोशयोजनादेः शतात् ततोऽभिगमनाहं च ॥ ५. १. ७१ ॥

पथः छत्र ॥ ५. १. ७२ ॥

णः पन्थश्च नित्यम् ॥ ५. १. ७३ ॥

अजशङ्कूत्तरवारिजाङ्गलकान्तारादेस्तोनाहृते च ॥ ५. १. ७४ ॥

स्थलादेः ॥ ५. १. ७५ ॥

मधुकमरिचयोरणू ॥ ५. १. ७६ ॥

कालात् ॥ ५. १. ७७ ॥

तेन निर्घृत्तम् ॥ ५. १. ७८ ॥

तैस्त्रै भृतोऽधीष्टः ॥ ५. १. ७९ ॥

तं भृतो भावी ॥ ५. १. ८० ॥

मासाद्वयसि यत्त्वञ्चौ ॥ ५. १. ८१ ॥

द्विगोर्षणू ॥ ५. १. ८२ ॥

षण्मासापण्यश्च वा ॥ ५. १. ८३ ॥

अवयसि षंश्च ॥ ५. १. ८४ ॥

समायाः खः ॥ ५. १. ८५ ॥

द्विगोर्वा ॥ ५. १. ८६ ॥

राज्यहःसंवत्सराच्च ॥ ५. १. ८७ ॥

वर्षाल्लुक् च ॥ ५. १. ८८ ॥

तेन पच्यन्ते षष्टिरावात् कन् रौत्रलोपश्च संज्ञायाम् ॥ ५. १. ८९ ॥

परिज्यलभ्यकार्यसुकराणि ॥ ५. १. ९० ॥

१. A. This is read along with the previous sūtra.

२. A adds खञौ

३. A. This is read along with the previous sūtra.

४. A. This is read along with the previous sūtra.

५. A. This portion is written as a separate sūtra.

- तदस्य ब्रह्मचर्यम् ॥ ५. १. ९१ ॥
 तस्य महागाम्भ्यादित्यव्रतगोदानादिभ्यः ॥ ५. १. ९२ ॥
 तञ्चरतीति चैतेभ्यो व्रतवृत्तिभ्यः ॥ ५. १. ९३ ॥
 देवव्रततिष्ठव्रतान्तरदीक्षादिभ्यो ङितिः ॥ ५. १. ९४ ॥
 हुंश्चाष्टाचत्वारिंशतो वर्षाणाम् ॥ ५. १. ९५ ॥
 चातुर्मास्येभ्यो यलोपश्च ॥ ५. १. ९६ ॥
 तस्य दक्षिणा यज्ञेभ्यः ॥ ५. १. ९७ ॥
 तत्र दीयते ॥ ५. १. ९८ ॥
 कालात्कार्यं च भववत् ॥ ५. १. ९९ ॥
 व्युष्टनित्यनिष्क्रमणप्रवेशनतीर्थसङ्ग्रामसङ्घाताग्निपदपीलुमूलादिभ्योऽण् ॥
 ५. १. १०० ॥
 यथाकथाच्चाणः ॥ ५. १. १०१ ॥
 तेन हस्ताद्यत् ॥ ५. १. १०२ ॥
 शोभते ॥ ५. १. १०३ ॥
 कर्मवेशाभ्यां यत् ॥ ५. १. १०४ ॥
 तस्यै प्रभवति समस्तापनाहग्रामयोगवेशापेषघातपरायमोदनेभ्यः ॥ ५. १. १०५ ॥
 निरः पेषघोषाभ्याम् ॥ ५. १. १०६ ॥
 निव्युपेभ्यः सर्गात् ॥ ५. १. १०७ ॥
 प्रोपाभ्यां वासात् ॥ ५. १. १०८ ॥
 संकुमांसौदनमांसौदनेभ्यश्च ॥ ५. १. १०९ ॥
 योगाद्यञ्च ॥ ५. १. ११० ॥
 कर्मण उकञ् ॥ ५. १. १११ ॥
 सोऽस्य प्राप्तः समयात् ॥ ५. १. ११२ ॥
 ऋतूपवर्स्वृप्राशिन्नादिभ्योऽण् ॥ ५. १. ११३ ॥
 कालाद्यत् ॥ ५. १. ११४ ॥

१. A adds as a separate sūtra

सोऽस्य ब्रह्मचर्ये

२. A omits महा

३. A. व्रतयोगा-

४. A. कार्यात् कार्यं

५. A. यथाच्चाणः

६. A. This portion is written as a separate sūtra.

७. A. द्यञ्च.

८. A. वल्ल.

प्रकृष्टष्टुम् ॥ ५. १. ११५ ॥

प्रयोजनम् ॥ ५. १. ११६ ॥

एकागाराञ्चौरे ॥ ५. १. ११७ ॥

अकालात् ठञ्च ॥ ५. १. ११८ ॥

चूडाश्रद्धादिभ्योऽण् ॥ ५. १. ११९ ॥

विशाखापादाभ्यां मन्थदण्डयोः ॥ ५. १. १२० ॥

उदुपाभ्यां स्थापेरनान्ताच्छः ॥ ५. १. १२१ ॥

अनोर्वचिप्रवचिधासिविशिभ्यः ॥ ५. १. १२२ ॥

रुहेः प्राङ्भ्यां च ॥ ५. १. १२३ ॥

समाङ्गो विशिरभिभ्याम् ॥ ५. १. १२४ ॥

विशिपूरिपदिस्त्रिहिसमापिभ्यः सपूर्वपदेभ्यः ॥ ५. १. १२५ ॥

स्वर्गधनाधुर्यशःकामभ्यो यत् ॥ ५. १. १२६ ॥

पुण्याहस्तिदान्तिभ्यो वाचनाल्लुक् ॥ ५. १. १२७ ॥

तेन तुल्यं क्रियाचेद्भ्रातिः ॥ ५. १. १२८ ॥

तत्र तस्यैव ॥ ५. १. १२९ ॥

तदर्हम् ॥ ५. १. १३० ॥

तस्य भावस्त्वतलौ ॥ ५. १. १३१ ॥

नञादेस्तत्पुरुषात् ॥ ५. १. १३२ ॥

चतुरसङ्गतलवणबडबुधकतरसलसेभ्यो वा ॥ ५. १. १३३ ॥

पृथुमृदुपटुपाण्डुखण्डचण्डस्तादुसाधुबहुमहदणुतनूरुगुरुलघुभ्य ईमनिच् ॥

५. १. १३४ ॥

होडवत्सपाकाकिञ्चनर्जुचार्वाशुचक्रवृद्धकालतृप्रक्षिप्रक्षुद्रह्रस्वप्रियेभ्यश्च ॥ ५.

१. १३५ ॥

वर्णद्वदपरिवृढकृशभृशाम्लचुक्रलवणमधुरशीतोष्णजडेभ्यः ष्यञ्च ॥ ५. १. १३६ ॥

बालतरुणमन्दमूकमूलकालमूर्खपण्डितस्त्रिरबहुलबधिरदीर्घेभ्यश्च ॥ ५. १. १३७ ॥

धेर्यातलातशारदेभ्यः ॥ ५. १. १३८ ॥

सप्तश्च मतिमनोभ्याम् ॥ ५. १. १३९ ॥

१. A. छकि

३. A. इनि च

२. A. तस्यैव

गुणवचनेभ्योऽसमासकृत्तद्धिताव्ययसर्वनामसंख्याख्येभ्यः कर्मणि च ॥ ५.

१. १४० ॥

ब्राह्मणमाणवबाडवधूर्तचोरचपलकुशलनिपुणसुहितपिशुनबालिशालेभ्यः ॥

५. १. १४१ ॥

गङ्गुलदीनदायाद्विद्बोधोचितसमग्रशीलतत्परेदम्परयथातथयथापुरपुनःपुनर -

भीक्षणतरतमप्रकामयथाकामेभ्यश्च ॥ ५. १. १४२ ॥

एकद्वित्रिस्वान्धेभ्यो भावात् ॥ ५. १. १४३ ॥

तत्स्वसमविषमपरममध्येभ्यः स्यात् ॥ ५. १. १४४ ॥

निर्दुभ्यां कुलात् ॥ ५. १. १४५ ॥

दुष्काराजभ्यः पुरुषात् ॥ ५. १. १४६ ॥

व्याजुपेभ्योरावयात् ॥ ५. १. १४७ ॥

गणाधिभ्यां पत्युः ॥ ५. १. १४८ ॥

वेः शायशक्तिभ्याम् ॥ ५. १. १४९ ॥

स्वधिस्वर्जनमहद्युवभ्यो राज्ञः ५. १. १५० ॥

सम्राजः ॥ ५. १. १५१ ॥

अर्हतो लुं च ॥ ५. १. १५२ ॥

समो वैदिविशिभ्यां णिनः ॥ ५. १. १५३ ॥

बहोश्च भाषः ॥ ५. १. १५४ ॥

शीर्षनिविभ्यो हनः ॥ ५. १. १५५ ॥

नमः क्षेत्रज्ञेश्वरविदूरपिशुननृशंसयथातथयथापुरेभ्यः ॥ ५. १. १५६ ॥

सैधर्मानुकूलपरिमण्डलविश्वरूपार्त्विगुदासीनेश्वरप्रतिभूसाक्षिमानुषास्तिक -

नास्तिकेतिहयुगपत्पूर्वापरोत्तराधरादिभ्यश्च ॥ ५. १. १५७ ॥

चातुर्वर्ण्यचातुराश्रम्यचातुर्वैद्यत्रैलोक्यत्रैसन्ध्यत्रैकाल्यत्रैशब्दत्रैस्वर्यषाड्गुण्य -

सैन्यसान्निध्यसामीप्यौपम्यसौख्यसार्धवैद्यादीनां स्वार्थे ॥ ५. १. १५८ ॥

पत्यस्तपुरुहितवार्षिकग्रामिकचार्मिकधर्मिकसिलिकसूचिकसूचकखण्डिकदण्डि -

काजनिकाञ्जलिकप्रचिकच्छत्रकराजस्सरत्कसारथिभ्यो यक् ॥ ५. १. १५९ ॥

सखिदूतवणिग्भ्यो यः ॥ ५. १. १६० ॥

१. A. संख्याभ्यः

४. A. विदि

२. A. लसद्भ्यः

५. A and C. द्वैत्र्यं

३. A. व्याडु

६. A. धर्मानु

स्तेनाद्यक्षलोपश्च ॥ ५. १. १६१ ॥

दृतादिभ्यः ष्यञ्च ॥ ५. १. १६२ ॥

कपिज्ञातिभ्यां ङक् ॥ ५. १. १६३ ॥

प्राणिजातिवयोऽर्थोद्वाङ्मन्वेतृप्रतिहर्तृकर्तृभोतृप्रशास्त्रधन्युर्नधूसुष्ठुष्टुरध्वाणक -
पत्तिगणकेभ्योऽञ् ॥ ५. १. १६४ ॥

हायनान्तयुवस्वविरभ्रातृयजमानमिक्षुर्गपिगुननिपुणकुशलत्रपलकुलीनाचृशंसे -
भ्योऽण् ॥ ५. १. १६५ ॥

सहःश्रवणकुतुककुलूहलवृषलकण्डुयाकः ण्डलुकितवपोतुक्षेत्रज्ञपरिवाजकस -
ब्रह्मचारिभ्यश्च ॥ ५. १. १६६ ॥

सुदुभ्यां हृदः ॥ ५. १. १६७ ॥

भ्रातुश्च ॥ ५. १. १६८ ॥

कोश्च स्त्रियाः ॥ ५. १. १६९ ॥

पुरुषहृदयाभ्यामसमासे ॥ ५. १. १७० ॥

श्रोत्रियाद्यलोपश्च ॥ ५. १. १७१ ॥

इको लघुपूर्वादकवेः ॥ ५. १. १७२ ॥

योपधाद्गुरुपोत्तमादसुप्रख्याद्गुञ् ॥ ५. १. १७३ ॥

सहायात् ष्यञ्च ॥ ५. १. १७४ ॥

द्वन्द्वमनोज्ञमियरूपकल्याणाल्यमेधाविद्यात्रछान्दसश्रोत्रियचोरधूर्तविश्वदेवयुव -
वृद्धामुष्यकुलावश्यंबहुलेभ्यः ॥ ५. १. १७५ ॥

कुलामुष्यसरोभ्यः पुत्रात् ॥ ५. १. १७६ ॥

ग्रामात्कुमारषण्डाभ्यां च ॥ ५. १. १७७ ॥

गोत्रचरणात् श्लेषाद्याकारप्राप्त्यवगमेषु ॥ ५. १. १७८ ॥

मैत्रावरुणाग्नीध्राच्छावाकनेष्टृपोतृब्राह्मणाच्छंसिभ्यश्छः ॥ ५. १. १७९ ॥

ब्रह्मणस्त्वः ॥ ५. १. १८० ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

पञ्चमाध्यायस्य प्रथमः पादः

समाप्तः

१. A. रसेभ्यः

२. A. This portion is written as
a separate sūtra.

अथ द्वितीयः पादः

- धान्येभ्यो भवने क्षेत्रे खञ् ॥ ५. २. १ ॥
वीहिशालिभ्यां ढक् ॥ ५. २. २ ॥
यवयवकषष्टिकेभ्यो यत् ॥ ५. २. ३ ॥
तिलमाषोमाभङ्गाणुभ्यो वा ॥ ५. २. ४ ॥
अश्वादेकाहगमे खञ् ॥ ५. २. ५ ॥
गोष्ठाद्भूतपूर्वे ॥ ५. २. ६ ॥
सप्तपदात्तेनावाप्यं सख्ये ॥ ५. २. ७ ॥
सर्वचर्मणः कृतः खश्च ॥ ५. २. ८ ॥
यथामुखसंमुखाभ्यां तद्दृश्यतेऽस्मिन् ॥ ५. २. ९ ॥
सर्वादिपथ्यङ्गकर्मपत्रपात्रं व्याप्नोति ॥ ५. २. १० ॥
आ प्रपदं प्राप्नोति ॥ ५. २. ११ ॥
अनुपदं बद्धा ॥ ५. २. १२ ॥
अयानथं नेयः ॥ ५. २. १३ ॥
सर्वाङ्गमत्ति ॥ ५. २. १४ ॥
परोवरपरम्परपुत्रपौत्रमनुभवति ॥ ५. २. १५ ॥
अत्यन्तालुकामं गामी ॥ ५. २. १६ ॥
पारावारं व्यस्तविपर्यस्तं च ॥ ५. २. १७ ॥
अनुग्वलम् ॥ ५. २. १८ ॥
अध्वानं यच्च ॥ ५. २. १९ ॥
अभ्यमित्राच्छ च ॥ ५. २. २० ॥
समां समां समायां समायां विजायते पूर्वपदानुग्वलोपौ च ॥ ५. २. २१ ॥

१. A. बद्धा

२. A. वरं

३. A. अनुपलं

४. A. This portion is written as
a separate sūtra.

अद्यश्चो भवति च ॥ ५. २. २२ ॥

आगोः कर्मकारिणि ॥ ५. २. २३ ॥

अषडक्षाशितङ्गलङ्कमलिम्पुरुषाभ्युत्तरपदादिभ्यः ॥ ५. २. २४ ॥

आदिश्यञ्चो वा ॥ ५. २. २५ ॥

तस्य पाकः पालुकर्कण्धुशमीकरीरकुवलयदराश्वत्थखदिरैः कुणप् ॥ ५.
२. २६ ॥

कर्णाक्षिनखमुखकेशपादगुल्फशूशूङ्गदन्तोष्ठपुष्पेभ्यो मूले जाहञ्च ॥ ५. २. २७ ॥

पक्षात्तिः ॥ ५. २. २८ ॥

तेन वित्तश्चुष्णपूचणपौ ॥ ५. २. २९ ॥

वित्तव्यां नानाजौ न सह ॥ ५. २. ३० ॥

वेर्विस्तृते शालच्छङ्कटचौ ॥ ५. २. ३१ ॥

कटञ्च ॥ ५. २. ३२ ॥

समः सङ्कीर्णौ ॥ ५. २. ३३ ॥

प्रात्प्रकाशे ॥ ५. २. ३४ ॥

उदोऽधिके ॥ ५. २. ३५ ॥

नेः समीपे ॥ ५. २. ३६ ॥

अथात् कुटारश्चावनने ॥ ५. २. ३७ ॥

नासान्तौ टीट्चनाट्चूभ्रटचः ॥ ५. २. ३८ ॥

तद्वदिति च ॥ ५. २. ३९ ॥

नेर्बिड्चिरीसचौ नीरन्ध्रे ॥ ५. २. ४० ॥

इनच्पिटच्काधिकचिचिकश्चास्य स्यपुटे ॥ ५. २. ४१ ॥

क्लिञ्जालश्चिल्पिल्पुचुलश्चास्य चक्षुषी ॥ ५. २. ४२ ॥

पर्वतासन्नारूढभुवोरुपाधिभ्यां त्यकन् ॥ ५. २. ४३ ॥

अलावृत्तिलोमामङ्गाभ्यो रजसि कटच् ॥ ५. २. ४४ ॥

अवेः सङ्घाते ॥ ५. २. ४५ ॥

विस्तारे पटच् ॥ ५. २. ४६ ॥

१. A. चाहच

३. A. अलपूति

२. A. This sūtra is written as
part of the previous one.

पशुनामभ्यः स्थाने गोष्ठच् ॥ ५. २. ४७ ॥

द्वित्वे गोयुगच् ॥ ५. २. ४८ ॥

षट्त्वे षङ्गवच् ॥ ५. २. ४९ ॥

निलोदिभ्यः लोहे तैलच् ॥ ५. २. ५० ॥

इक्षुमूलकादिभ्यः क्षेत्रे शाकटशाकिनौ ॥ ५. २. ५१ ॥

तत्र घटते कर्मणोऽठच् ॥ ५. २. ५२ ॥

तदस्य संजातं तारकपुष्पमञ्जरीमुकुलकुड्मलकुसुमकोरकाङ्कुरहस्तकस्तबक-
पल्लवकिसलयंभ्य इतच् ॥ ५. २. ५३ ॥

कण्टकपुलकरोमाञ्जहर्षोत्कर्षगर्वोत्कण्ठाकलोलतरङ्गाङ्गारकशृङ्गारान्धकारेभ्यः ॥
५. २. ५४ ॥

कन्दलशैथलकुवलयकुतूहलकलङ्ककजलकर्मसीमन्ताभ्ररागवेगजीषेभ्यः ॥
५. २. ५५ ॥

क्षुत्तृद्भुभुक्षापिपासानिद्रातन्द्राज्वरगरव्याधिन्नणसुखदुःखेभ्यः ॥ ५. २. ५६ ॥
सूत्रपुरीषद्रोहदोहशास्त्रपण्डामुकुरमुद्रागार्धफलतिलकचन्द्रकादिभ्यश्च ॥
५. २. ५७ ॥

गर्भादिप्राणिनि ॥ ५. २. ५८ ॥

मानान्मात्रद् ॥ ५. २. ५९ ॥

लुक् चास्य वा ॥ ५. २. ६० ॥

न संशये ॥ ५. २. ६१ ॥

ऊर्ध्वे दधद् द्वयसद् च ॥ ५. २. ६२ ॥

हस्तिपुरुषाभ्यामण् च ॥ ५. २. ६३ ॥

द्विगोर्लुक् ॥ ५. २. ६४ ॥

शन्शच्छतिभ्यो ङिनिर्वा ॥ ५. २. ६५ ॥

यत्तदेतेभ्यो वतुपू ॥ ५. २. ६६ ॥

किमिदंभ्यां वो घः ॥ ५. २. ६७ ॥

१. A. This word is written as
part of the previous sūtra.

२. A. This portion is written as
a separate sūtra.

३. A. गन्ध

४. A. This is written as part
of the previous sūtra.

वतोः स्वार्थे मात्रद्वयसंज्ञौ ॥ ५. २. ६८ ॥

किमः संख्याप्रश्ने डति च ॥ ५. २. ६९ ॥

अंशे संख्यायास्तयप् ॥ ५. २. ७० ॥

द्वित्रिभ्यामयङ्गा ॥ ५. २. ७१ ॥

उभान्नित्यम् ॥ ५. २. ७२ ॥

निमानानिमेययोर्मयट् ॥ ५. २. ७३ ॥

तदस्मिन्नाधिकं समानजातीयमिति शतिशद्शान्तायाः शतसहस्रे व्यस्तसप्तस्ते
डः ॥ ५. २. ७४ ॥

तस्य पूरणे डट् ॥ ५. २. ७५ ॥

विशत्यादिभ्यस्तमङ्गा ॥ ५. २. ७६ ॥

निल्यं शतादिमासार्धमाससंवत्सरेभ्यः ॥ ५. २. ७७ ॥

षष्ठ्यादेरसंख्यादेः ॥ ५. २. ७८ ॥

नामदृषदकतिपयेभ्यस्थट् ॥ ५. २. ७९ ॥

चतुरं यच्छौ च लोपश्चाद्धे द्वितीयः ॥ ५. २. ८० ॥

श्रेस्तु च ॥ ५. २. ८१ ॥

बहुपूगणसंघेभ्यस्तिथट् ॥ ५. २. ८२ ॥

वतोरिथट् ॥ ५. २. ८३ ॥

भागेष्टमादञ्जौ वा ॥ ५. २. ८४ ॥

षष्ठात् ॥ ५. २. ८५ ॥

माने कञ्च ॥ ५. २. ८६ ॥

तेन ग्रन्थं गुह्यातीति पूरणाह्लुक चास्य वा ॥ ५. २. ८७ ॥

ग्रहणे वा ॥ ५. २. ८८ ॥

एकादाकिनिच्चासहाये ॥ ५. २. ८९ ॥

तत्र कुशल इत्याकर्षात् ॥ ५. २. ९० ॥

त्सरुपिशाचपिच^१डनिचयाश्माशनिशकुनिजपतपह्वावह्वाद्पादेभ्यः कन् ॥
५. २. ९१ ॥

पथः पन्थ च ॥ ५. २. ९२ ॥

१. A. वतोः

३. A adds वा

२. A. This portion is written as
a separate sūtra.

४. C omits ५. २. ७७ to ५. २. ९४.

- धनहिरण्याभ्यां कामे ॥ ५. २. ९३ ॥
 स्वाङ्गेभ्यः सक्ते ॥ ५. २. ९४ ॥
 उदराद्दृगाद्यूने ॥ ५. २. ९५ ॥
 सस्येन पारिजातः ॥ ५. २. ९६ ॥
 अंशमर्चश्यं हारी ॥ ५. २. ९७ ॥
 तन्नादचिरोद्धृते ॥ ५. २. ९८ ॥
 ब्राह्मणात्संज्ञायाम् ॥ ५. २. ९९ ॥
 उष्णात् ॥ ५. २. १०० ॥
 शीताश्च कारिणि ॥ ५. २. १०१ ॥
 अधेरारूढे ॥ ५. २. १०२ ॥
 अनोः कमितरि ॥ ५. २. १०३ ॥
 अभेर्दीर्घश्च वा ॥ ५. २. १०४ ॥
 पार्श्वेनान्विच्छति ॥ ५. २. १०५ ॥
 अयःशूलदण्डाजिनाभ्यां ठक् ॥ ५. २. १०६ ॥
 सोऽस्य ग्रामणीः ॥ ५. २. १०७ ॥
 शृङ्खलाद्वन्धनं करभे ॥ ५. २. १०८ ॥
 उत्क उन्मनाः ॥ ५. २. १०९ ॥
 कालहेतुफलेभ्यो रोगे ॥ ५. २. ११० ॥
 प्रायोऽन्नमस्मिन् संज्ञायाम् ॥ ५. २. १११ ॥
 कुलमाषादञ् ॥ ५. २. ११२ ॥
 चेटकादिनिः ॥ ५. २. ११३ ॥
 साक्षाद्दृष्टि संज्ञायाम् ॥ ५. २. ११४ ॥
 श्राद्धमनेनाद्य भुक्तं ठञ्च ॥ ५. २. ११५ ॥
 पूर्वादिनिः ॥ ५. २. ११६ ॥
 सपूर्वात् ॥ ५. २. ११७ ॥

१. O omits अवश्यं

२. A. ब्राह्मणमत्स्यात्

३. A. श्वास्य

४. A. चेटकादिनिः

५. A. साक्षाद्दृष्ट्या ॥

६. A. सपूर्वगाणिकात् ॥

इष्टपूर्तेश्चतृहीतोद्गृहीतार्चितपठितानुपठितव्याकुलितनिराकृतोपाकृतोपकृ -
तावधारितावकल्पितावकीर्णैः ॥ ५. २. ११८ ॥

आयुक्तासेवितास्नातपरिगणितानुगणितगणितनिकथितनिषादितोपसादित -
परिगदितपरिकलितपरिरक्षितसैककलितसंरक्षितेभ्यश्च ॥ ५. २. ११९ ॥

अनुपद्यन्वेष्टा ॥ ५. २. १२० ॥

क्षेत्रियञ्च परक्षेत्रे चिकित्स्यः ॥ ५. २. १२१ ॥

श्रोत्रियंश्छन्दोऽधीते ॥ ५. २. १२२ ॥

इन्द्रियमिन्द्रालिङ्गमिन्द्रदृष्टमिन्द्रैसृष्टमिन्द्रजुष्टमिन्द्रदत्तमिति वा ॥ ५. २. १२३ ॥

तवस्यास्यासिषिति मनुषू ॥ ५. २. १२४ ॥

रसरूपवर्णगन्धस्पर्शशब्दस्त्रेहेभ्यो गुणेभ्यः ॥ ५. २. १२५ ॥

तद्विशेषेभ्यो लुक् ॥ ५. २. १२६ ॥

प्राण्यङ्गादातो लञ्वा ॥ ५. २. १२७ ॥

जटाघटाभ्यां क्षेपे ॥ ५. २. १२८ ॥

क्षुद्रजन्तूपतापेभ्यश्च ॥ ५. २. १२९ ॥

सिध्मगडुमणिकर्णपर्णपांसुमांसनामिपशुप्रज्ञासंविथहनूदकबीजस्त्रेहेभ्यः ॥
५. २. १३० ॥

शीतश्यामकृष्णपिङ्गपेशपक्ष्मपृथुमृदुमञ्जुपत्रपुष्कनिष्पावचटुकपिकण्डूभ्यः ॥
५. २. १३१ ॥

पार्ष्णिधमन्योर्दीर्घश्च ॥ ५. २. १३२ ॥

वातदन्तबलगललाटानाम् च ॥ ५. २. १३३ ॥

वत्सासंभ्यां स्निग्धबलिनोः ॥ ५. २. १३४ ॥

फेनार्त्तं ॥ ५. २. १३५ ॥

१. O. पूर्व.

२. A. गुणित

३. A. संकथित

४. A. क्षालिय-

५. A. omits इन्द्रसृष्टं

६. A. युक्

७. A. This sūtra is read along
with the previous.

८. A. This portion is written as
a separate sūtra.

९. A. चः

१०. A. This sūtra is read along
with the previous.

- पिच्छोरःपर्णोदकधुवकाधूवकाप्रज्ञाभ्यश्चेत् ॥ ५. २. १३६ ॥
 जैटाघटाकालाभ्यः क्षंषे ॥ ५. २. १३७ ॥
 तुन्दोदरपिचण्डकलापङ्ककाकयवव्रीहिसहगुहाभ्यः ॥ ५. २. १३८ ॥
 स्वाङ्गेभ्यो वृद्धौ ॥ ५. २. १३९ ॥
 लोमरोमपपुवभ्रुकुखरुहरिकपिकर्णेभ्यः शः ॥ ५. २. १४० ॥
 पामचामहेमशामश्लेषोभमद्द्रुकमिवलिभ्यो नः ॥ ५. २. १४१ ॥
 शाकीपलालीकद्रूणां ह्रस्वश्च ॥ ५. २. १४२ ॥
 विश्वचोऽकृतसन्धेरुत्तरपदलोपश्च ॥ ५. २. १४३ ॥
 अङ्गात् कल्याणे ॥ ५. २. १४४ ॥
 लक्ष्म्या अच् ॥ ५. २. १४५ ॥
 प्रज्ञाश्रद्धार्चावृत्तिभ्यो णः ॥ ५. २. १४६ ॥
 तपःसहस्राभ्यामण् ॥ ५. २. १४७ ॥
 ज्योत्स्नातमिस्राकुण्डलकुतुपैविसर्पविपादिकाभ्यः ॥ ५. २. १४८ ॥
 सिकताशर्कराभ्याम् ॥ ५. २. १४९ ॥
 वेशे लुविलचौ च ॥ ५. २. १५० ॥
 दन्तादुन्नर्तादुरच् ॥ ५. २. १५१ ॥
 उषसुषिमुष्कमधुबन्धुनखमुखपांसुपाण्डुभ्यो रः ॥ ५. २. १५२ ॥
 खनगसिन्धुकुञ्जेभ्यः संज्ञायाम् ॥ ५. २. १५३ ॥
 कच्छवा ह्रस्वश्च ॥ ५. २. १५४ ॥
 धुद्रुभ्यां मः ॥ ५. २. १५५ ॥
 केशमणिहिरण्यराजीकुमारैष्टकाबिम्बेभ्यो वः ॥ ५. २. १५६ ॥
 अर्णसो लोपश्च ॥ ५. २. १५७ ॥
 गाण्ड्यजगाभ्यां संज्ञायाम् ॥ ५. २. १५८ ॥
 मेधारथाभ्यामिरः ॥ ५. २. १५९ ॥

१. A. प्रज्ञापिण्डेभ्यः

२. A. This is read along with
the previous sūtra.

३. A. This is read along with
the previous sūtra.

४. A. रोमलोमवभ्रुसुकुखरुहरि-

५. A. परिसर्प-

६. A. उन्नत उरच्

७. A. बिम्बादिभ्यो

- काण्डाण्डाभ्यामीरञ्च ॥ ५. २. १६० ॥
 कृभ्यासुतिरजःपरिषद्भ्रातृपुत्रोत्सङ्गेभ्यो वलञ्च ॥ ५. २. १६१ ॥
 दन्तशिखाभ्यां संज्ञायाम् ॥ ५. २. १६२ ॥
 ज्योत्स्नातमिहोर्जस्विन्नूर्जस्वलमलीमसाः ॥ ५. २. १६३ ॥
 नौसभाकुमारिकाकरणयवखदाभ्यष्टन् ॥ ५. २. १६४ ॥
 त्रीहिशालिशिर्षमायाभ्य इतिश्च ॥ ५. २. १६५ ॥
 धृतः ॥ ५. २. १६६ ॥
 धनादुत्तमर्णे ॥ ५. २. १६७ ॥
 न द्रव्यादिभ्यः ॥ ५. २. १६८ ॥
 कृद्भ्यश्चाकार्यगृहदात्रपोत्रभोगतरविजयसंयमादिभ्यः ॥ ५. २. १६९ ॥
 जातेरतण्डुलादेः ॥ ५. २. १७० ॥
 लंजादिविषये चाबीजपर्णेपिण्डतुन्दोदरादिभ्यः ॥ ५. २. २७१ ॥
 एकाचः ॥ ५. २. १७२ ॥
 सप्तम्याम् ॥ ५. २. १७३ ॥
 एकगोपूर्वादनैकद्रव्यात् ठञ्च ॥ ५. २. १७४ ॥
 निष्कादेः शतसहस्रात् ॥ ५. २. १७५ ॥
 नवयज्ञादिभ्यः ॥ ५. २. १७६ ॥
 पूर्णमासोऽण् ॥ ५. २. १७७ ॥
 द्वन्द्वोपतापगर्ह्यात् प्राणिस्थादस्वाङ्गादिनिः ॥ ५. २. १७८ ॥
 वातातिसारपिशाचानां कुक् च ॥ ५. २. १७९ ॥
 वयसि पूरणात् ॥ ५. २. १८० ॥
 सुखदुःखतृप्रकृच्चञ्चकृक्षकृपणसोढप्रतीपप्रणयहुलौलीकेभ्यः ॥ ५. २. १८१ ॥
 मालायाः क्षेपे ॥ ५. २. १८२ ॥
 बलात् बाहूरुपूर्वात् ॥ ५. २. १८३ ॥
 सर्वादेर्धनबीजकेशात् ॥ ५. २. १८४ ॥

१. A. This and the next sūtra are written together.

२. A. कृद्भ्यश्च is written as a separate sūtra.

३. A. खजादि.

४. A. भ्याम् and the next sūtra is written along with this.

५. A. This portion is written as a separate sūtra.

६. A. हलातुकेभ्यः

अर्थाद्याञ्जायाम् ॥ ५. २. १८५ ॥

तदन्ताच्च ॥ ५. २. १८६ ॥

धर्मशीलवर्णान्तात् ॥ ५. २. १८७ ॥

हस्तकरदन्तेभ्यो जातौ ॥ ५. २. १८८ ॥

वर्णात् ब्रह्मचारिणि ॥ ५. २. १८९ ॥

पुष्करपद्मोत्पलतमालकुमुदकैरघनलिनहिरण्यकर्दमकरीषशिरीषकपित्थतटतर-
ङ्गकलोलशालूकेभ्यो देशे ॥ ५. २. १९० ॥

कमलसरोरुहसरोजाम्भोजराजीवारविन्दपङ्कजाब्जपुटकनालीकमृणालबिसता-
मरसयवासमन्मान्तेभ्यो नास्ति ॥ ५. २. १९१ ॥

शिखाशाखाकेकामालामेखलाबलाकापताकाष्टकान्चूडाबडबाधृणावीणाजराग-
दासंज्ञासूनामनीषादंष्ट्राभ्यो वा ॥ ५. २. १९२ ॥

बैलकुलोत्साहोदासायासायामप्रयामव्यायामोपयामारोहावरोहपरिणाहेभ्यः ॥
५. २. १९३ ॥

उद्यमस्तबकालपलनिचुलमुकुलमानव्रतकर्मचर्मवर्मधर्मधन्वभ्यश्च ॥ ५. २. १९४ ॥

कैपादाहतप्रशंसयोर्यप् ॥ ५. २. १९५ ॥

हिमादिभ्यः ॥ ५. २. १९६ ॥

अस्मायामेधास्त्रजो विनिः ॥ ५. २. १९७ ॥

आमयात् दीर्घश्च ॥ ५. २. १९८ ॥

वृन्दादारकन् ॥ ५. २. १९९ ॥

शृङ्गात् ॥ ५. २. २०० ॥

फलबर्हमलाच्चेनच् ॥ ५. २. २०१ ॥

पर्वमरुद्भयां तप् ॥ ५. २. २०२ ॥

स्वामिन्नीशे ॥ ५. २. २०३ ॥

गोमिन् पूज्ये ॥ ५. २. २०४ ॥

वाचो गिमिनिः ॥ ५. २. २०५ ॥

आलजाटचौ कुत्सायाम् ॥ ५. २. २०६ ॥

अंशसुरश्चतुरतुन्दपलिताभ्रजटाघटाम्ललवणादिभ्योऽच् ॥ ५. २. २०७ ॥

स्वाङ्गात् हीनात् ॥ ५. २. २०८ ॥

१. A. बहु.

२. A. वदानत.

३. A. एवमादिभ्यः

४. A. अशस्तुरश्च

वर्णात् ॥ ५. २. २०९ ॥

तुन्दिवलिवटैर्भः ॥ ५. २. २१० ॥

कैशंभ्याम् ॥ ५. २. २११ ॥

तितुवयस्ताः ॥ ५. २. २१२ ॥

युस् ॥ ५. २. २१३ ॥

ऊर्णाहंशुभंभ्यः ॥ ५. २. २१४ ॥

सूक्तसामोश्छः ॥ ५. २. २१५ ॥

अध्यायाजुवाकथोर्लुगवा ॥ ५. २. २१६ ॥

विमुक्तदेवासुररक्षोऽसुरास्यद्वयपरिसारकोपसत्सत्वदिडोर्वशीदशार्णदशार्हे -
भ्योऽण् ॥ ५. २. २१७ ॥

वसुमन्तुपत्नीर्वन्तुवर्हवन्तुवृत्रहन्तुवयःपतत्रिसुपर्णसोमापूषन्वहविर्धानाज्ञा -
विष्णुभ्यश्च ॥ ५. २. २१८ ॥

गोषदिषेत्वाकृष्णोऽस्यादेवीरापदेवस्यत्वादेवीधेयेतदेवेभ्यो वुन् ॥ ५. १. २१९ ॥
प्रतूर्तमातरिष्वन्सहस्रशीर्षावाचस्पतकृशातुरक्षोहणस्वाहाप्राणेभ्यश्च ॥ ५. २.
२२० ॥

निद्रातन्द्राश्रद्धादयाहृदयेभ्यो बालुच् ॥ ५. २. २२१ ॥

शीतोष्णात्प्रेभ्यस्तन्न सहते ॥ ५. २. २२२ ॥

हिमात् सहते चेलुः ॥ ५. २. २२३ ॥

बलवाताभ्यां चूलः ॥ ५. २. २२४ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

पञ्चमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः

समाप्तः

१. A omits this sūtra.

२. A. कैशंभ्या भः

३. A. वितुवयस्तायुस् and omits the
next sūtra.

४. A. भवन्तु

५. A. देवीं धियं मोततदे-

६. A. This portion is written as a
separate sūtra. -

७. A. बालुकं च

८. A. शीतोष्णात्प्रेभूमनिन्दाप्रशंसानित्य -
योगेभ्यस्तन्न सहते ॥

भूमनिन्दाप्रशंसानित्ययोगादित्या -
शयः ॥

संदलेषतो बहुलनोर्धेक्ये द्विः ॥

नार्थे शौक्षिकं चस्तन्न सहते ॥

अथ तृतीयः पादः

—:०:—

- षष्ठ्या व्याश्रये तस् ॥ ५. ३. १ ॥
रोगात्प्रतीकारे ॥ ५. ३. २ ॥
अतिग्रहाव्यभनक्षेपेष्वकर्तरि तृतीयायाः ॥ ५. ३. ३ ॥
हीयमानपापशुक्तात् ॥ ५. ३. ४ ॥
प्रतिना पञ्चम्याः ॥ ५. ३. ५ ॥
अपादाने चाहागुहोः ॥ ५. ३. ६ ॥
सर्वोभयार्थे पर्यभिभ्याम् ॥ ५. ३. ७ ॥
तृतीयासप्तमीभ्यां चादिमध्यान्ताग्रपक्षपार्श्वर्ष्वृष्टमुखसर्वविश्वोभयान्यपूर्वयत्तदे-
केदंप्रमाणादिभ्यः ॥ ५. ३. ८ ॥
अद्यादिसर्वनामकिंभ्यः पञ्चम्याः ॥ ५. ३. ९ ॥
बहोश्च संख्यायाः ॥ ५. ३. १० ॥
सप्तम्यास्त्रलू ॥ ५. ३. ११ ॥
इदमो हः ॥ ५. ३. १२ ॥
किमोऽत् ॥ ५. ३. १३ ॥
भवद्दीर्घायुरायुष्मद्देवानांप्रियैस्तेऽन्याभ्यश्च ॥ ५. ३. १४ ॥
तेष्विदम इशू ॥ ५. ३. १५ ॥
पैतदोऽशू ॥ ५. ३. १६ ॥
किमः कुः ॥ ५. ३. १७ ॥
काति ॥ ५. ३. १८ ॥
एकान्यकिंयत्तभ्यः सप्तम्याः काले दा ॥ ५. ३. १९ ॥
सर्वात्स चास्य वा ॥ ५. ३. २० ॥
तदो दानीम् ॥ ५. ३. २१ ॥
इदम इशू च ॥ ५. ३. २२ ॥

१. A. पृथु

२. A omits this sūtra,

३. A. This portion is written as
part of the next sūtra.

- अधुना च ॥ ५. ३. २३ ॥
 कियत्तदेतदन्येभ्योऽनद्यतेनेर्हिर्त्वा ॥ ५. ३. २४ ॥
 पतश्चेदमः ॥ ५. ३. २५ ॥
 द्यैश्चाहन्यश्च ॥ ५. ३. २६ ॥
 समानस्यै द्यः सश्च ॥ ५. ३. २७ ॥
 पूर्वान्यान्यतरेतरापराधरोत्तरेभ्य पद्युस् ॥ ५. ३. २८ ॥
 उभयाद्द्व्युश्च ॥ ५. ३. २९ ॥
 पूर्वतरपरतराभ्यां पद्यविः परश्च ॥ ५. ३. ३० ॥
 आरिः संवत्सरे ॥ ५. ३. ३१ ॥
 पूर्वाद्दुश्च ॥ ५. ३. ३२ ॥
 परात् ॥ ५. ३. ३३ ॥
 इदमः समसिसृणिश्च ॥ ५. ३. ३४ ॥
 तृतीयायाः प्रकारे थमिञ्च ॥ ५. ३. ३५ ॥
 किमः ॥ ५. ३. ३६ ॥
 सर्वोभयान्येतरापरयत्तदादिभ्यस्याल् ॥ ५. ३. ३७ ॥
 क्रियाप्रकारे धा संख्यायाः ॥ ५. ३. ३८ ॥
 अधिकरणविचाले च ॥ ५. ३. ३९ ॥
 षोढा वा ॥ ५. ३. ४० ॥
 एकाद्वयमुञ् ॥ ५. ३. ४१ ॥
 एधाञ्च ॥ ५. ३. ४२ ॥
 तद्वति धण् ५. ३. ४३ ॥
 प्रकारवति जातीयः ॥ ५. ३. ४४ ॥
 स्थूलेषुमणिमधुधान्यतिलकालपुण्ड्रैरण्डचण्डचञ्चद्रूहन्महद्भयः कन् ॥ ५. ३. ४५ ॥

१. A. हीत्वा. This is written as a separate sūtra.

२. A. This is read along with the previous sūtra.

३. A. स्तद्यः

४. A. मिनश्च

५. A. This is read along with the previous sūtra.

६. A adds as a separate sūtra द्वित्रिभ्यां धमुच्

७. A. धव्.

- कुमार्याः पुत्रश्वशुराभ्याम् ॥ ५. ३. ४६ ॥
 पत्रमूलाद्यस्ताच्च ॥ ५. ३. ४७ ॥
 अवदातात् सुरायाम् ॥ ५. ३. ४८ ॥
 सुराया अहौ ॥ ५. ३. ४९ ॥
 गोमूत्रादाच्छादने ॥ ५. ३. ५० ॥
 जीर्णाच्छालिषु ॥ ५. ३. ५०. ३. ५१ ॥
 यवाद्द्वीहिषु ॥ ५. ३. ५२ ॥
 कृष्णात्तिलेषु ॥ ५. ३. ५३ ॥
 अणोर्मापेषु ॥ ५. ३. ५४ ॥
 माषात्परिमाणे ॥ ५. ३. ५५ ॥
 दिक्कृच्छ्रवादिदिग्देशकालार्थात् सप्तमीपञ्चमीप्रथमाभ्योऽस्तातिः ॥ ५. ३. ५६ ॥
 अञ्चो लुक् ॥ ५. ३. ५७ ॥
 पूर्वाधरयोः पुरधौ च ॥ ५. ३. ५८ ॥
 आभ्यामसिश्च ॥ ५. ३. ५९ ॥
 अवरस्याव च ॥ ५. ३. ६० ॥
 वास्ताति ॥ ५. ६. ६१ ॥
 अपरस्यातिः पश्चा च ॥ ५. ३. ६२ ॥
 दिक्पूर्वपदस्य च ॥ ५. ३. ६३ ॥
 अर्धे लुक् ॥ ५. ३. ६४ ॥
 ऊर्ध्वस्य रिल्लिरिष्टातिलाबुपश्च ॥ ५. ३. ६५ ॥
 परावराभ्यामतसुज्वा ॥ ५. ३. ६६ ॥
 अधरादातिः ॥ ५. ३. ६७ ॥
 दक्षिणोत्तराभ्याम् ॥ ५. ३. ६८ ॥
 तसिश्च ॥ ५. ३. ६९ ॥
 औच्चापञ्चम्याः ॥ ५. ३. ७० ॥

१. A. दाताः सुराः

२. A. सुरा अहौ

३. A. पूर्वापरयोः

४. A. This is read along with the
previous sūtra.

५. A. रिरिष्टातिलाबुपश्च

६. A. आच्चा.

- आहि च दूरे ॥ ५. ३. ७१ ॥
 एनबदूरे वा ॥ ५. ३. ७२ ॥
 याध्य पाशप् ॥ ५. ३. ७३ ॥
 भूतपूर्वे चरद् ॥ ५. ३. ७४ ॥
 षष्ठ्या रूप्य च ॥ ५. ३. ७५ ॥
 द्विबहुसजातीयाविदूरप्रकर्षे भुणक्तिवाचनेभ्यः तरत्तमपौ ॥ ५. ३. ७६ ॥
 ईयसुन्निष्ठाभ्याम् ॥ ५. ३. ७७ ॥
 किंमन्तिङ्गव्यभ्यः आभ्यामामद्रव्ये ॥ ५. ३. ७८ ॥
 विमज्योपपदे तरप् ॥ ५. ३. ७९ ॥
 अभिन्नस्यापि मेदे ॥ ५. ३. ८० ॥
 स्वार्थे चाभिन्नोपपन्नादिभ्यः ॥ ५. ३. ८१ ॥
 तत्त्वगुणवचनेभ्यस्तरवर्थ ईयसुन्वा ॥ ५. ३. ८२ ॥
 तमवर्थ इष्टन् ॥ ५. ३. ८३ ॥
 तथेर्विन्मतोर्लृक् ॥ ५. ३. ८४ ॥
 प्रशस्यस्य श्रः ॥ ५. ३. ८५ ॥
 वृद्धस्य च ज्यः ॥ ५. ३. ८६ ॥
 अन्तिकवाढयानेदसाधौ ॥ ५. ३. ८७ ॥
 युवालपयोः कन्वा ॥ ५. ३. ८८ ॥
 प्रशंसायां रूपप् ॥ ५. ३. ८९ ॥
 तिङ्म ॥ ५. ३. ९० ॥
 ईषदसमासौ कल्पद्देश्यदेशीयरः ॥ ५. ३. ९१ ॥
 वा सुपो बहुच् पुरस्तात् ॥ ५. ३. ९२ ॥
 प्राग्ढञः कः ॥ ५. ३. ९३ ॥
 तिङामकच् प्राक् ङेः ॥ ५. ३. ९४ ॥

१. A. This portion is written as
 a separate sūtra.
 २. C omits this sūtra.
 ३. A. This portion is written as
 a separate sūtra.

४. A omits मेदे
 ५. A omits this and the follow-
 ing three sūtras.

- सर्वनाम्नासौमादिसुपां च ॥ ५. ३. ९५ ॥
 अव्ययानां ऋश्च दः ॥ ५. ३. ९६ ॥
 तूष्णीमः काम् ॥ ५. ३. ९७ ॥
 शीले षो मलोपश्च ॥ ५. ३. ९८ ॥
 अश्नाते ॥ ५. ३. ९९ ॥
 कुँत्सिते ॥ ५. ३. १०० ॥
 संज्ञायां कन् ॥ ५. ३. १०१ ॥
 अवक्षेपणे च ॥ ५. ३. १०२ ॥
 अनुकम्पयाम् ॥ ५. ३. १०३ ॥
 नीतां च तद्युक्तयाम् ॥ ५. ३. १०४ ॥
 बह्वचो मनुष्यनाम्नश्च घनिलचो वा ॥ ५. ३. १०५ ॥
 उपादैरडञ्जुधौ च ॥ ५. ३. १०६ ॥
 जातिनाम्नः कन् ॥ ५. ३. १०७ ॥
 अजिनान्तादुत्तरपदस्य चाकृतसन्धेलोपः ॥ ५. ३. १०८ ॥
 ठाजादावेकाच्चपूर्वपदानाम् ॥ ५. ३. १०९ ॥
 षडङ्गुलिदत्तदेवदत्तादीनामूर्ध्वं द्वितीयादचः ॥ ५. ३. ११० ॥
 एज्द्वितीयत्वे तदादेः ॥ ५. ३. १११ ॥
 शैवैल्लसुपरिविशालवरुणार्थमादीनां तृतीयात् ॥ ५. ३. ११२ ॥
 प्रजापतिदत्तादीनां चतुर्थात् ॥ ५. ३. ११३ ॥
 पूर्वपदस्य च ॥ ५. ३. ११४ ॥
 हलादावुत्तरपदस्य च वा ॥ ५. ३. ११५ ॥
 अग्रस्ये च ॥ ५. ३. ११६ ॥
 उगन्तादुत्तरपदलोपे घनिलचोरादिलोपः ॥ ५. ३. ११७ ॥

१. A. काम् is written as part of the next sūtra.   ४. A. This is written as part of the previous sūtra.
 २. A. This is written as a part of the previous sūtra.   ५. A. लोपयन्ति
 ३. A. This portion is written as a separate sūtra.

अल्पे ॥ ५. ३. ११८ ॥

ह्रस्वे ॥ ५. ३. ११९ ॥

संज्ञायां कन् ॥ ५. ३. १२० ॥

कुटीशमीशुण्डाभ्यो रः ॥ ५. ३. १२१ ॥

कुंत्वा डुपच् ॥ ५. ३. १२२ ॥

कासूगोणीभ्यां छरच् ॥ ५. ३. १२३ ॥

वत्सोक्षर्षभाद्वेभ्यः स्वार्थतनुत्वे ॥ ५. ३. १२४ ॥

किंयत्तदेकान्येभ्यो द्वयोरैकस्य निर्धारणे डतरच् ॥ ५. ३. १२५ ॥

वा बहूनां जातौ डतमच् ॥ ५. ३. १२६ ॥

किमो डतरच् ॥ ५. ३. १२७ ॥

इवे संज्ञायाम् ॥ ५. ३. १२८ ॥

प्रतिकृतौ च ॥ ५. ३. १२९ ॥

लुम्मनुष्ये ॥ ५. ३. १३० ॥

जीविकार्थे चापण्येऽर्चाच्चित्रध्वजेषु ॥ ५. ३. १३१ ॥

देवहंसवारिजलाजराजशतशङ्कुभ्यः पथात् ॥ ५. ३. १३२ ॥

सिद्धगत्युष्ट्रीवावामरंजुमत्स्येन्द्रादिभ्यश्च ॥ ५. ३. १३३ ॥

न हस्तदण्डपुष्पादिभ्यः ॥ ५. ३. १३४ ॥

वस्तेर्दञ् ॥ ५. ३. १३५ ॥

शिलाया ढश्च ॥ ५. ३. १३६ ॥

शास्त्रामुखमेवजघनचरणस्कन्धोरःशिरशृङ्गाग्रशरणेभ्यो यः ॥ ५. ३. १३७ ॥

द्रोर्भेद्वये ॥ ५. ३. १३८ ॥

कुशाग्रार्धजरतिशुणाक्षरादिभ्यश्छः ॥ ५. ३. १३९ ॥

समासाच्च तद्विषयादाकस्मिके ॥ ५. ३. १४० ॥

शर्कराकपालिकाकपाटिकासिकतानकुलनाराचशतपत्तुपुण्डरीकेभ्येऽण्

॥ ५. ३. १४१ ॥

१. A. This is read along with
the previous sūtra.

२. A omits this sūtra.

३. A. ण्ये चित्र

४. A omits राज

५. A. रञ्

६. C omits this sūtra.

७. A. पाठिकाकपाटिका

गोलोमपुच्छाभ्याम् ॥ ५. ३. १४२ ॥

अस्सपत्न्याः ५. ३. १४३ ॥

अङ्गुलिभरुजावभ्रुवलगुमण्डरमण्डलमुनिहरिकपिखलोदशिवद्रुतरशशकुलीकु
लिशगोणीभ्यर्ष्ट्क् ॥ ५. ३. १४४ ॥

एकशालायां छच्च ॥ ५. ३. १४५ ॥

कर्कलोहिताभ्यामीकैक् ॥ ५. ३. १४६ ॥

पूगादग्रामणीपूर्वाञ्ज्यः ॥ ५. ३. १४७ ॥

वातादस्त्रियाम् ॥ ५. ३. १४८ ॥

वाहीकेष्वब्राह्मणराज्यादायुधजीविसंघाञ्ज्यद् ॥ ५. ३. १४९ ॥

वृकाट्टेण्यन् ॥ ५. ३. १५० ॥

दामन्यौलंपिबैजवाप्यौदङ्गयौडविकाकन्ध्याविर्दन्तिशाकुन्तकिसार्वसेनिबैन्द -
विमौञ्ज्यायनिसावित्रीपुत्रेभ्यश्छः ॥ ५. ३. १५१ ॥

कौण्डोपरथदाण्डिक्रौष्टुकिजालमानिब्राह्मणुप्तजानकिभ्यस्त्रिगर्तेषु ॥ ५. ३. १५२ ॥

पशुरक्षोऽसुरपिशाचबाहीकैवयोवसुमरुत्सत्वहशार्हाशनिकार्षापणत्रिगर्तभैर्तो -
शीनरेभ्योऽस्त्रियामण् ॥ ५. ३. १५३ ॥

यौधेयशौक्रेयशौभ्रेयज्यावनेयधार्तेयधार्तेयेभ्योऽञ् ॥ ५. ३. १५४ ॥

ज्यादीनां बहुषु लुक् ॥ ५. ३. १५५ ॥

अभिजिद्विदभृच्छालावच्छिखावच्छमीवदूर्णावच्छुमङ्गथोऽपत्याणो यञ् ॥

५. ३. १५६ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

पञ्चमाध्यायस्य तृतीयः पादः

समाप्तः

—

१. A. षन्

२. A. कन्

३. A. लविबीज

४. A. कुवयोवस

५. A. भक्तो

६. A. वार्तेय

अथ चतुर्थः पादः

- बह्वत्पार्थात् कारकान्मङ्गले शस् वा ॥ ५. ४. १ ॥
 संख्यैकार्थाद्वीप्सायाम् ॥ ५. ४. २ ॥
 संख्यापूर्वेभ्यः पादशतमोदकादिभ्यां वुञ् ॥ ५. ४. ३ ॥
 दण्डदानयोः ॥ ५. ४. ४ ॥
 वारसंख्यायाः कृत्वसुच् ॥ ५. ४. ५ ॥
 बहोर्वाराविप्रकर्षे धा च ॥ ५. ४. ६ ॥
 द्वित्रिचतुर्भ्यः सुच् ॥ ५. ४. ७ ॥
 ✓ एकस्य सकृच्च ॥ ५. ४. ८ ॥
 तत्प्रकृतमिति मयद् ॥ ५. ४. ९ ॥
 अस्मिन्निति च ॥ ५. ४. १० ॥
 समूहवच्च बहुषु ॥ ५. ४. ११ ॥
 अनन्तावसथेतिह्रमेषजाञ्ज्यः ॥ ५. ४. १२ ॥
 तीयादविद्यायामाकक् ॥ ५. ४. १३ ॥
 यावमण्यविपीडितास्थिचन्द्रतध्वजाताजातजान्वादिभ्यः कञ् ॥ ५. ४. १४ ॥
 ऋतावुष्णशीताभ्याम् ॥ ५. ४. १५ ॥
 पशौ दूनवियाताभ्याम् ॥ ५. ४. १६ ॥
 जातौ प्रियचित्रगुह्यगोलकुञ्जादिभ्यः ॥ ५. ४. १७ ॥
 अणोर्निपुणे ॥ ५. ४. १८ ॥
 पुत्रात्कृत्रिमे ॥ ५. ४. १९ ॥
 स्नाताद्वेदसमाप्तौ ॥ ५. ४. २० ॥
 शून्याद्रिके ॥ ५. ४. २१ ॥
 दानात्कुत्सिते ॥ ५. ४. २२ ॥

१. A. This is written as part of
 the previous sūtra.

A. द्वित्रिभ्यः

३. A. पिपीतास्थिचन्द्रस्तात्ध्वजाजात.

४. A. गुह्यादिभ्यः

- तनोः सूत्रे ॥ ५. ४. २३ ॥
 बृहत्या आच्छादने ॥ ५. ४. २४ ॥
 कुमारक्रीडनकेभ्यः ॥ ५. ४. २५ ॥
 बह्वभिन्नोपपन्नसुकरादेस्तरपः ॥ ५. ४. २६ ॥
 ईर्यसश्च ॥ ५. ४. २७ ॥
 लोहितान्मणौ ॥ ५. ४. २८ ॥
 रक्ते ॥ ५. ४. २९ ॥
 अनित्यवर्णे च ॥ ५. ४. ३० ॥
 कालात् ॥ ५. ४. ३१ ॥
 कादनात्यन्तिके ॥ ५. ४. ३२ ॥
 न सामिनेमार्धयोगे ॥ ५. ४. ३३ ॥
 जास्यन्ताच्छः बन्धुनि ॥ ५. ४. ३४ ॥
 स्थानान्तात् पूर्वपदार्थतुल्ये ॥ ५. ४. ३५ ॥
 विनयसमयाकस्मात्कथंचिदत्यथविशेषव्यवहारोपचारानुगादिभ्यष्टक् ॥
 ५. ४. ३६ ॥
 संमो गत्यूहाचारोत्कर्षप्रदानेभ्यः ॥ ५. ४. ३७ ॥
 उपायाद्ब्रह्मश्च ॥ ५. ४. ३८ ॥
 वाचः सन्देशे ॥ ५. ४. ३९ ॥
 तद्युक्तात् कर्मणोऽण् ॥ ५. ४. ४० ॥
 औषधेराजतौ ॥ ५. ४. ४१ ॥
 गजिनुष्यां नित्यम् ॥ ५. ४. ४२ ॥
 प्रह्वणिरुशिकूप्रत्यक्षदेवताविद्यामनश्चक्षुःश्रोत्रशत्रुयोश्चोरेभ्यो वा ॥
 ५. ४. ४३ ॥
 षोडश्विदज्जुह्विश्चिर्षद्वसुमरुत्सन्वद्दर्शार्हाशनिबन्धुवयःकुड्भ्यः ॥ ५. ४. ४४ ॥
 रक्षःपिशाचासुराप्रहायणाश्रयणसाधारणविकृतव्याकृतसन्तपनद्वितामिच्छ-
 न्दोनामादिभ्यः ॥ ५. ४. ४५ ॥

१. A. This portion is written as
a separate sūtra.

२. A. This and the following
three sūtras are omitted.

३. A. निषेधे

४. A. ऋजि

५. A. omits शत्रु

६. A. षोपन्विदज्जु

- कृष्णान्मृगे ॥ ५. ४. ४६ ॥
 विसारिणो मत्स्ये ॥ ५. ४. ४७ ॥
 मृदस्तिकन् ॥ ५. ४. ४८ ॥
 सन्नौ प्रशंसायाम् ॥ ५. ४. ४९ ॥
 मनोऽहंभ्यां कारः ५. ४. ५० ॥
 वर्गाव्ययेभ्यः स्वरूपे ॥ ५. ४. ५१ ॥
 रौदिकः ॥ ५. ४. ५२ ॥
 नामरूपाभ्यां धेयः ॥ ५. ४. ५३ ॥
 भागाद्यञ्च ॥ ५. ४. ५४ ॥
 सूरमर्तक्षेमयचिष्टेभ्यः ॥ ५. ४. ५५ ॥
 नैवात् ॥ ५. ४. ५६ ॥
 तनमनपूर्वान् च ॥ ५. ४. ५७ ॥
 प्रात्पुराणे नश्च ॥ ५. ४. ५८ ॥
 देवात् तल् ॥ ५. ४. ५९ ॥
 देवतान्तात्तदर्थे यत् ॥ ५. ४. ६० ॥
 पादार्धाभ्यां च ॥ ५. ४. ६१ ॥
 अतिथेर्ज्यः ॥ ५. ४. ६२ ॥
 विशो जातौ ॥ ५. ४. ६३ ॥
 अभूततद्भावे कृष्णस्त्रियोगे विकारात् च्चिः ॥ ५. ४. ६४ ॥
 अरुर्मनश्चक्षुश्चेतोरहोरजसां लोपश्च ॥ ५. ४. ६५ ॥
 अभिविधौ संपदा च सातिर्वा ॥ ५. ४. ६६ ॥
 तद्धीने ॥ ५. ४. ६७ ॥
 द्वेये आ च ॥ ५. ४. ६८ ॥

१. A. कृष्णमृगे. This sūtra is read as part of the previous one.

२. A. This sūtra is read as part of the previous one.

३. A. आर-

४. A omits this sūtra.

५. A omits नश्च

६. A omits तल्

७. A. This portion is written as a separate sūtra.

८. A. This sūtra is read as part of the previous one.

देवमनुष्यमर्त्यपुरुषपुरुषबहुभ्यो द्वितीयासप्तम्यन्तेभ्यो बहुलम् ॥ ५. ४. ६९ ॥
 अव्यक्तानुकरणादनेकाचोऽनितौ डाच् ॥ ५. ४. ७० ॥
 कृञो द्वितीयतृतीयशम्बबीजात्कृषौ ॥ ५. ४. ७१ ॥
 संख्यादेर्गुणात् ॥ ५. ४. ७२ ॥
 समयाद्यापनायाम् ॥ ५. ४. ७३ ॥
 सपत्रनिष्पत्राभ्यामतिव्यथने ॥ ५. ४. ७४ ॥
 निष्कुलाभिष्कोषणे ॥ ५. ४. ७५ ॥
 प्रियसुखाभ्यामानुकूल्ये ॥ ५. ४. ७६ ॥
 दुःखात्प्रातिकूल्ये ॥ ५. ४. ७७ ॥
 शूलात्पाके ॥ ५. ४. ७८ ॥
 सत्याद्दशपथे ॥ ५. ४. ७९ ॥
 मद्रभद्राभ्यां वपने ॥ ५. ४. ८० ॥
 समासान्तः ॥ ५. ४. ८१ ॥
 न किमः क्षेपे ॥ ५. ४. ८२ ॥
 पूजास्वतिभ्यां प्राग्बहुव्रीहेः ॥ ५. ४. ८३ ॥
 नञस्तत्पुरुषे ॥ ५. ४. ८४ ॥
 पथो वा ॥ ५. ४. ८५ ॥
 पुरप्पथिभ्योऽच् ॥ ५. ४. ८६ ॥
 धुरोऽनक्षस्य ॥ ५. ४. ८७ ॥
 क्वैचः ॥ ५. ४. ८८ ॥
 नञ्बहुभ्यां माणवचरणयोः ॥ ५. ४. ८९ ॥
 प्रत्यन्ववेभ्यः सामलोमभ्याम् ॥ ५. ४. ९० ॥
 अक्ष्णोऽचक्षुषः ॥ ५. ४. ९१ ॥
 स्त्रीपुंसधेन्वनडुहर्ग्यञ्जुषर्कसामवाङ्मनसाक्षिभ्रुवदारगवोर्वृष्टीवपदष्टीवाहोरात्र-
 रात्रिन्दिवनक्तंदिवाहर्दिवसरजसपुरुषायुषद्वयायुषर्द्वयायुषजातोक्षमद्वोक्ष-
 वृद्धोक्षोपशुनगोष्ठश्वाः ॥ ५. ४. ९२ ॥

१. A omits पुरु

३. A omits ऋग्यजुष

२. A. This sūtra is read along

४. A omits व्यायुष

with the previous one.

- ब्रह्महस्तिराजपल्लवेभ्यो वर्चसः ॥ ५. ४. ९३ ॥
 अवसमन्तेभ्यः तमसः ॥ ५. ४. ९४ ॥
 श्वसो वसीथसः ॥ ५. ४. ९५ ॥
 निसश्च श्रेयसः ॥ ५. ४. ९६ ॥
 अन्ववतप्तेभ्यो रहसः ॥ ५. ४. ९७ ॥
 प्रतेरुरसस्सप्तमीस्थात् ॥ ५. ४. ९८ ॥
 अनुगवमायामे ॥ ५. ४. ९९ ॥
 द्विस्ता वा त्रिस्ता वा वेदिः ॥ ५. ४. १०० ॥
 उपसर्गाद्ध्वनः ॥ ५. ४. १०१ ॥
 पाण्डूदक्षणेभ्यो भूमैः ॥ ५. ४. १०२ ॥
 संख्यानदीगोदावरीभ्यां च ॥ ५. ४. १०३ ॥
 अव्ययाञ्चाङ्गुलेस्तत्पुरुषे ॥ ५. ४. १०४ ॥
 सर्वैकदेशसंख्यातपुण्यवर्षादीर्घेभ्यश्च रात्रेः ॥ ५. ४. १०५ ॥
 सख्यहोभ्यां टच् ॥ ५. ४. १०६ ॥
 रात्रोऽस्त्रियाम् ॥ ५. ४. १०७ ॥
 गोरतद्धितलुकि ॥ ५. ४. १०८ ॥
 उरसोऽभ्ये ॥ ५. ४. १०९ ॥
 अनोद्दमायस्सरसां जातिसंज्ञयाः ॥ ५. ४. ११० ॥
 ग्रामकौटाभ्यां तक्षणः ॥ ५. ४. १११ ॥
 अतेः शुनः ॥ ५. ४. ११२ ॥
 उपमानाद्प्राणिनि ॥ ५. ४. ११३ ॥
 पूर्वोत्तरभृगेभ्यश्च सक्थनः ॥ ५. ४. ११४ ॥
 नावो द्विगोः ॥ ५. ४. ११५ ॥
 अर्धाञ्च ॥ ५. ४. ११६ ॥
 खार्यावा ॥ ५. ४. ११७ ॥
 द्वित्रिभ्यामञ्जलेः ॥ ५. ४. ११८ ॥
 कुमहद्व्यां ब्रह्माणः ॥ ५. ४. ११९ ॥
 जनपदेभ्यो नित्यम् ॥ ५. ४. १२० ॥

इन्द्राच्चदषहन्तात्समाहारे ॥ ५. ४. १२१ ॥

शरद्विपाडनखनसुपार्नाद्विमवदननडुत्पथियुदिकूटग्यत्तश्चतुर्भ्योऽव्ययीभावे ॥
५. ४. १२२ ॥

प्रतिपरस्समनुभ्योऽक्षः ॥ ५. ४. १२३ ॥

जराया जरश्च ॥ ५. ४. १२४ ॥

अनः ॥ ५. ४. १२५ ॥

नपुंसकाद्वा ॥ ५. ४. १२६ ॥

गिरिनदीपौर्णमास्याग्रहायणीभ्यः ॥ ५. ४. १२७ ॥

ज्ञेयः ॥ ५. ४. १२८ ॥

निसः शतो डच् ॥ ५. ४. १२९ ॥

अबहोः संख्येयबहुव्रीहेः ॥ ५. ४. १३० ॥

सकथ्यक्षः स्वाङ्गात्षच् ॥ ५. ४. १३१ ॥

अङ्गुलेर्दासिणि ॥ ५. ४. १३२ ॥

द्वित्रिभ्यां मूर्धः ॥ ५. ४. १३३ ॥

अपूरण्यास्तःप्राधान्ये ॥ ५. ४. १३४ ॥

प्रमाण्याः ॥ ५. ४. १३५ ॥

अन्तर्बहिर्भ्यां लोसः ॥ ५. ४. १३६ ॥

नक्षत्राङ्गुतुः ॥ ५. ४. १३७ ॥

नञ्सुव्युपत्रिभ्यश्चतुरोऽच् ॥ ५. ४. १३८ ॥

नाभेः ॥ ५. ४. १३९ ॥

सुप्रातसुर्ध्वसुदिवशारिकुक्षचतुरश्रैणीपदाजपदप्रोष्ठपद्भद्रपदाः ॥
५. ४. १४० ॥

नञ्दुःसुभ्यस्सकथनो वा ॥ ५. ४. १४१ ॥

हलिशकस्योश्च ॥ ५. ४. १४२ ॥

नित्यमसिच् प्रजायाः ॥ ५. ४. १४३ ॥

मन्दात्पाभ्यां च मेघायाः ५. ४. १४४ ॥

नासि नासिकायानसोऽस्थूलात् ॥ ५. ४. १४५ ॥

१. A. नद्धत्वमनथस्वत्

३. A. कयसनिर्ग

२. A omits this sūtra.

४. A. श्वसुदिवशर्दि

उपसर्गाच्च ॥ ५. ४. १४६ ॥

वेः लुखग्राः ॥ ५. ४. १४७ ॥

खरखुराभ्यां नत् वा ॥ ५. ४. १४८ ॥

धर्मादिनिच् केवलात् ॥ ५. ४. १४९ ॥

सुहरिततृणसोमेभ्यो जम्भात् ॥ ५. ४. १५० ॥

दक्षिणेर्मा लुग्धयोगे ॥ ५. ४. १५१ ॥

इचक्रियाव्यतीहारे ॥ ५. ४. १५२ ॥

क्रियायां द्वे दण्डमुसलाभ्याम् ॥ ५. ४. १५३ ॥

उभोभयाभ्यामङ्गलिपाणिहस्तदन्तकर्णेभ्यः ॥ ५. ४. १५४ ॥

बाहोर्लुक् ॥ ५. ४. १५५ ॥

संहतपुच्छयेकपद्याद्यपद्यादयः ॥ ५. ४. १५६ ॥

प्रोह्यपदिनिष्कुच्यैवकीर्णी च ॥ ५. ४. १५७ ॥

मासाद्भूतिप्रत्ययादेष्टञ्च ॥ ५. ४. १५८ ॥

प्रसंभ्यां जानुनोर्द्धुः ॥ ५. ४. १५९ ॥

ऊर्ष्वीद्वा ॥ ५. ४. १६० ॥

धनुषो नञ् ॥ ५. ४. १६१ ॥

वासंज्ञायाम् ॥ ५. ४. १६२ ॥

उपमानात् ॥ ५. ४. १६३ ॥

पादस्य पादहस्त्यश्वाजदासीमहेलागणिकाकुसूलजालकटोलगण्डोलकेभ्यः ॥

५. ४. १६४ ॥

कुम्भजालशतसूत्रस्थूणामुनिशिक्षार्दगोधाकलशीदासाभ्यः ॥ ५. ४. १६५ ॥

विष्णुकृष्णकुण्डिगुणद्रोणीसङ्कतसूकरसूक्ष्मीशुचिविनजिनरष्टाभ्यश्च ॥ ५. ४. १६६ ॥

संख्यादेः ॥ ५. ४. १६७ ॥

वयसि दन्तस्य दत् ॥ ५. ४. १६८ ॥

षो डञ् ॥ ५. ४. १६९ ॥

१. A omits this sūtra.

२. A omits this sūtra.

३. A adds क्रियायाम्

४. A. कपद्यादयः

५. A. ज्यकीर्णी

६. A. मासात्सत्प्रभृति

७. C omits this and the following
ton sūtras,

८. A. This is read along with
the previous sūtra.

- स्त्रियां संज्ञायाम् ॥ ५. ४. १७० ॥
 अग्रान्तशुद्धशुभ्रवृषवराहमूषिकश्यावशिखरारोकेभ्यो वा ॥ ५. ४. १७१ ॥
 ककुत्ककुदस्यावस्थायाम् ॥ ५. ४. १७२ ॥
 त्रिककुत्पर्वते ॥ ५. ४. १७३ ॥
 उद्विभ्यां काकुत्काकुदस्य ॥ ५. ४. १७४ ॥
 पूर्णाद्वा ॥ ५. ४. १७५ ॥
 सुहृदुर्द्धदौ मित्रामित्रयोः ॥ ५. ४. १७६ ॥
 उरस्सर्पिर्द्धिर्मनुषोपानच्छालिभ्यः कप् ॥ ५. ४. १७७ ॥
 पुमनडुन्नौपयोऽक्षीभ्य एकत्वे ॥ ५. ४. १७८ ॥
 नञोऽर्थात् ॥ ५. ४. १७९ ॥
 इनः स्त्रियाम् ॥ ५. ४. १८० ॥
 डयूङ्ठतः ॥ ५. ४. १८१ ॥
 शेषाद्वा ॥ ५. ४. १८२ ॥
 न सुभ्रादिभ्यः ॥ ५. ४. १८३ ॥
 संज्ञायाम् ॥ ५. ४. १८४ ॥
 ईयसः ॥ ५. ४. १८५ ॥
 ऊंथा ईञ्च ॥ ५. ४. १८६ ॥
 स्तुतौ भ्रातुः ॥ ५. ४. १८७ ॥
 नाडीतन्त्रयोस्त्राङ्गे ॥ ५. ४. १८८ ॥
 निष्प्रवाणिः ॥ ५. ४. १८९ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

पञ्चमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः

समाप्तः

—

१. A omits शुद्ध.

अथ षष्ठोऽध्यायः

- सन्यङ्गोराद्य एकाञ्चिः ॥ ६. १. १ ॥
 श्लु चङि ॥ ६. १. २ ॥
 लिङ्यनामि ॥ ६. १. ३ ॥
 अजादेर्द्वितीयः ॥ ६. १. ४ ॥
 नन्द्वास्संयोगादयः ॥ ६. १. ५ ॥
 अयिरः पुनः ॥ ६. १. ६ ॥
 इष्यतेर्यिः सन् वा ॥ ६. १. ७ ॥
 सुब्रूघातूनां यथेष्टम् ॥ ६. १. ८ ॥
 अजादीनां द्वितीयात् ॥ ६. १. ९ ॥
 कण्ठादीनां तृतीयः ॥ ६. १. १० ॥
 दाइवान् साह्वान् मीढ्वांश्च ॥ ६. १. ११ ॥
 ह्रिदेः के ॥ ६. १. १२ ॥
 कृसेरचि दीर्घश्च ॥ ६. १. १३ ॥
 चरिचलिपतिवदीनामभ्यासस्य ॥ ६. १. १४ ॥
 हन्तेर्हर्श्च घः ॥ ६. १. १५ ॥
 पाटोर्णित्दीर्घः ऊक् च ॥ ६. १. १६ ॥
 भ्यङ्गः प्रधानस्य प्रसारणं पुत्रपत्न्योः केवल्योस्तत्पुरुषे ॥ ६. १. १७ ॥
 बन्धुनि बहुव्रीहौ ॥ ६. १. १८ ॥
 मातृमातृकमातृषु वा ॥ ६. १. १९ ॥
 वचिस्वपियजादीनां लिङ्यपिति ॥ ६. १. २० ॥

१. A. नञ्वा

२. C omits पुनः

३. A. तृतीयात्

४. A. दाह्वान्

५. A. This portion is written as a separate sūtra.

६. C omits this sūtra and commentary.

७. A adds वाक्

८. A. रच घः

९, १०. A. These portions are written as separate sūtras.

- अहिब्यभ्योः ॥ ६. १. २१ ॥
 शिङितोः ॥ ६. १. २२ ॥
 ज्यात्रश्चभ्रस्जाम् ॥ ६. १. २३ ॥
 पृच्छेरनङि ॥ ६. १. २४ ॥
 वैशेङ्गर्थ्यपिति ॥ ६. १. २५ ॥
 व्यञ्चोऽञ्णित्यनसि ॥ ६. १. २६ ॥
 किति चैतेषाम् ॥ ६. १. २७ ॥
 लिट्यदिघनामभ्यासस्य ॥ ६. १. २८ ॥
 प्राहिस्वपिप्रच्छां सनि ॥ ६. १. २९ ॥
 स्वापेश्चङि ॥ ६. १. ३० ॥
 स्वपिस्वमिद्व्येजां यङि ॥ ६. १. ३१ ॥
 चायः की ॥ ६. १. ३२ ॥
 प्रस्त्याप्रसंस्त्योर्निष्ठायाम् ॥ ६. १. ३३ ॥
 स्पर्शद्रवमूर्त्योः इयः ॥ ६. १. ३४ ॥
 प्रतेः ॥ ६. १. ३५ ॥
 वीभ्यवाभ्याम् ॥ ६. १. ३६ ॥
 स्फायः स्फी ॥ ६. १. ३७ ॥
 श्रातेः श्रूतं क्षीरहविषोः ॥ ६. १. ३८ ॥
 श्रपेश्चैकत्र हेतौ ॥ ६. १. ३९ ॥
 प्यायः पीरनुपसर्गस्य ॥ ६. १. ४० ॥
 आङोऽर्धूधसोः ॥ ६. १. ४१ ॥
 लिङ्यङोः ॥ ६. १. ४२ ॥
 वाश्वेः ॥ ६. १. ४३ ॥

१. A. अहि व्यर्धेः

२. A. शिन्

३. A. वशोस्ति

४. A. This is read along with
the previous sūtra.

५. A. This is read along with
the previous sūtra.

६. A. This portion is read as a
separate sūtra.

७. A. नानुपसर्गस्य and this is
written as a separate sūtra.

८. A. नूधसोः

९. A. याश्वेः

- णां संश्रद्धोः ॥ ६. १. ४४ ॥
 हः द्वित्वे ॥ ६. १. ४५ ॥
 न तस्मिन् ॥ ६. १. ४६ ॥
 लिटि वयो यः ॥ ६. १. ४७ ॥
 वेजः ॥ ६. १. ४८ ॥
 अपि वा ॥ ६. १. ४९ ॥
 ल्यपि ज्यः ॥ ६. १. ५० ॥
 व्यः ॥ ६. १. ५१ ॥
 परेर्वा ॥ ६. १. ५२ ॥
 धातोरुपदेश एचोऽशिदेशोरात् ॥ ६. १. ५३ ॥
 अलिटि व्यः ॥ ६. १. ५४ ॥
 स्फुरस्फुलोर्घञि ॥ ६. १. ५५ ॥
 दीङ् एज्जेतौ ॥ ६. १. ५६ ॥
 ल्यपि च ॥ ६. १. ५७ ॥
 मिथ्योरखलाच्चि ॥ ६. १. ५८ ॥
 लियो वा ॥ ६. १. ५९ ॥
 सनि दीङ् ॥ ६. १. ६० ॥
 अपगुरो णमुलि ॥ ६. १. ६१ ॥
 चिस्फुरोर्णौ ॥ ६. १. ६२ ॥
 प्रजने वियः ॥ ६. १. ६३ ॥
 भियो हर्तुभये ॥ ६. १. ६४ ॥
 स्मेः स्ये नित्यम् ॥ ६. १. ६५ ॥
 लियः पूजाप्रलम्भनाभिभवेषु ॥ ६. १. ६६ ॥
 क्रीड्जीनाम् ॥ ६. १. ६७ ॥
 सिध्यतेरपारलौकिके ॥ ६. १. ६८ ॥

१. A. द्वित्वे is written as part of the next sūtra.

२. A. ष्य and is written as part of the next sūtra.

३. A. मिथ्योरलि च

४. A. हेतोर्भये

५. A. स्यतेः

अष्टिवृष्णभोरदेः पः सः ॥ ६. १. ६९ ॥

सुपिसुमिसुश्वृश्वृस्यासेकवर्जमज्जन्यपरसादिसिखिखिदिखिदिखिखिखपयः षो -
पदेशाः ॥ ६. १. ७० ॥

णो नः ॥ ६. १. ७१ ॥

सुतिगन्दिगर्दिगर्किगादिनाधुनाधुवर्जं नादयो णापदेशाः ॥ ६. १. ७२ ॥

व्योर्वलि लंपः ॥ ६. १. ७३ ॥

वेरनचः ॥ ६. १. ७४ ॥

हलस्तिपिलपः ॥ ६. १. ७५ ॥

सोः ॥ ६. १. ७६ ॥

ड्यापो दीर्घान् ॥ ६. १. ७७ ॥

एङ्हुत्सासंजुद्धेरनतः ॥ ६. १. ७८ ॥

ह्रस्वप्यपिति कृति लुक् ॥ ६. १. ७९ ॥

संहितायां छे ॥ ६. १. ८० ॥

आङ्माङाः ॥ ६. १. ८१ ॥

दीर्घस्य ॥ ६. १. ८२ ॥

पदान्तस्य वा ॥ ६. १. ८३ ॥

इको यणचि ॥ ६. १. ८४ ॥

एचोऽयत्रायावः ॥ ६. १. ८५ ॥

यि प्रत्ययेऽवौ ॥ ६. १. ८६ ॥

धातोस्तन्निमित्तस्यैव ॥ ६. १. ८७ ॥

गङ्पूतिरूर्ध्वमाते ॥ ६. १. ८८ ॥

शक्ये क्षिज्योरश् ॥ ६. १. ८९ ॥

क्रिया क्रियार्थे ॥ ६. १. ९० ॥

एकः पूर्वपरयोः ॥ ६. १. ९१ ॥

अन्तादिवच्च ॥ ६. १. ९२ ॥

१. A. खोः

२. A. वेश्र नः

३. A. This is read along with the
previous sūtra.

४. A. एवं दीर्घ

५. A. This portion is written as
a separate sūtra.

- नाभ्यासोपसर्जनसंयुद्धिनपुंसकह्रस्त्वोभयाश्रयवर्णविधिषु ॥ ६. १. ९३ ॥
 षत्वतुकोरसिद्धः ॥ ६. १. ९४ ॥
 न संप्रसारणङीत्सु ॥ ६. १. ९५ ॥
 आङ्गुणः ॥ ६. १. ९६ ॥
 वृद्धिरेवाद्यटः ॥ ६. १. ९७ ॥
 एचि ॥ ६. १. ९८ ॥
 इणो धोः ॥ ६. १. ९९ ॥
 ऊठि ॥ ६. १. १०० ॥
 अक्षाद्बृहिन्याः ॥ ६. १. १०१ ॥
 खादीरोरिणोः ॥ ६. १. १०२ ॥
 प्रादूढोल्ह्यैष्येषु ॥ ६. १. १०३ ॥
 ऋते तृतीयासमासे ॥ ६. १. १०४ ॥
 प्रदशार्णवसनकम्बलवत्सतराङ्गणे ॥ ६. १. १०५ ॥
 उपसर्गादिति धातौ ॥ ६. १. १०६ ॥
 वा सुब्ज्युति च ॥ ६. १. १०७ ॥
 एङि पररूपम् ॥ ६. १. १०८ ॥
 अनियोग एवे ॥ ६. १. १०९ ॥
 ओष्ठोत्वोः समासे वा ॥ ६. १. ११० ॥
 शककुलपतादिभ्योऽध्वटाञ्जल्यादिषु ॥ ६. १. १११ ॥
 सीमन्तः केशेषु ॥ ६. १. ११२ ॥
 ओमाङ्गोः ॥ ६. १. ११३ ॥
 उस्यपदादौ ॥ ६. १. ११४ ॥
 अतो गुणे ॥ ६. १. ११५ ॥
 अव्यक्तानुकरणस्यानेकाचोऽत इतौ ॥ ६. १. ११६ ॥
 न द्वित्वे ॥ ६. १. ११७ ॥
 तौ वा ॥ ६. १. ११८ ॥
 निस्यं डाचि पूर्वस्य ॥ ६. १. ११९ ॥
 ओतौशसोराम् ॥ ६. १. १२० ॥

१. A. सारणे ङि

२. A. कबलवतरा

३. A. This is read along with
the previous śūtra.

- अकः सवर्णे दीर्घः ॥ ६. १. १२१ ॥
 ऋतृत् ऋ वा ॥ ६. १. १२२ ॥
 लृत् लृः ॥ ६. १. १२३ ॥
 शसि पूर्वसवर्णः ॥ ६. १. १२४ ॥
 ततः शसो नःपुंसि ॥ ६. १. १२५ ॥
 आज्ञसि ॥ ६. १. १२६ ॥
 इदुङ्गधामाति ॥ ६. १. १२७ ॥
 अणोऽमि पूर्वः ॥ ६. १. १२८ ॥
 संप्रसारणात् ॥ ६. १. १२९ ॥
 एङोऽतिपदादौ ॥ ६. १. १३० ॥
 ङसिङ्सोः ॥ ६. १. १३१ ॥
 ऋतडत् ॥ ६. १. १३२ ॥
 ख्यत्यात्परस्य ॥ ६. १. १३३ ॥
 हशिश्चातो रोः ॥ ६. १. १३४ ॥
 गोरो वा ॥ ६. १. १३५ ॥
 अच्यवङ् ॥ ६. १. १३६ ॥
 नित्यमिन्द्रे ॥ ६. १. १३७ ॥
 अक्षे संज्ञायाम् ॥ ६. १. १३८ ॥
 प्रगह्यः प्रकृत्या ॥ ६. १. १३९ ॥
 मुतोऽनितौ ॥ ६. १. १४० ॥
 ईर्ण्य वा ॥ ६. १. १४१ ॥
 औण्य च क्वचित् ॥ ६. १. १४२ ॥
 अप्लुतादीनामिकोऽसवर्णे ह्रस्वश्चासमासे ॥ ६. १. १४३ ॥
 ऋतृत्यकः ॥ ६. १. १४४ ॥
 तदस्सोलोपोऽचि पादपूरणं चेत् ॥ ६. १. १४५ ॥

१. A omits this sūtra.

२. A. This is read along with the previous sūtra.

३. A. ङितौ

४. A. ईति

५. A. आन च

६. A. This portion is read as a separate sūtra.

७. A. चेनिपाद

- एतदश्चानन्वोऽनञ्समासं हलि ॥ ६. १. १४६ ॥
 पदान्ते दिव उत् ॥ ६. १. १४७ ॥
 संपरिभ्यां कञः सुट् ॥ ६. १. १४८ ॥
 उपाङ्गुषणभमवाथप्रतियत्नविक्लवाषयाध्याहारेषु ॥ ६. १. १४९ ॥
 किरतौ लघने ॥ ६. १. १५० ॥
 हिंसायां प्रलेश्च ॥ ६. १. १५१ ॥
 अपाञ्चतुष्पाच्छकुनिहृष्टान्नकुलायार्थिषु ॥ ६. १. १५२ ॥
 अपरस्परः क्रियाघातस्ये ॥ ६. १. १५३ ॥
 पारस्करो देशे ॥ ६. १. १५४ ॥
 कारस्करो बृक्षे ॥ ६. १. १५५ ॥
 चनस्पतिश्च ॥ ६. १. १५६ ॥
 रथस्या नद्याम् ॥ ६. १. १५७ ॥
 किष्कुः प्रमाणे ॥ ६. १. १५८ ॥
 किष्किन्धा गुहायाम् ॥ ६. १. १५९ ॥
 गोस्पदं सेवितासेवितप्रमाणेषु ॥ ६. १. १६० ॥
 आस्पदं प्रतिष्ठायाम् ॥ ६. १. १६१ ॥
 आश्चर्यमद्भुते ॥ ६. १. १६२ ॥
 अर्वस्करो वर्चस्केः ॥ ६. १. १६३ ॥
 अपस्करो रथाङ्गे ॥ ६. १. १६४ ॥
 मस्करमस्करिणौ वेणुपरिवाजकयोः ॥ ६. १. १६५ ॥
 प्रस्कण्वहरिश्चन्द्रावृषी ॥ ६. १. १६६ ॥
 काल्तीराजस्तुन्दे नगरे ॥ ६. १. १६७ ॥
 कुस्तुम्भुरोषधौ ॥ ६. १. १६८ ॥
 शङ्कुलीकृताग्रम् ॥ ६. १. १६९ ॥
 वौ विष्करो वा ॥ ६. १. १७० ॥
 प्रतिष्कशः प्रष्टसहायदूतेषु ॥ ६. १. १७१ ॥
 तस्करबृहस्पती चोरदेवतयोः ॥ ६. १. १७२ ॥

१. A. This and the following   २. A. वर्चस्के
four sūtras are omitted.

सरस्वतीकण्ठाभरणम् [अ. ६. पा. १. सू. १७३]

प्रात् तुम्पतेर्गवि ॥ ६. १. १७३ ॥

प्रायश्चित्तिचित्तयोः ॥ ६. १. १७४ ॥

परश्शतपरस्सहस्राद्यश्च ॥ ६. १. १७५ ॥

इति श्री सरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

षष्ठाध्यायस्य प्रथमः पादः

समाप्तः

—

१. A. प्राकम्पतेः

अथ द्वितीयः पादः

- अलुगुत्तरपदे ॥ ६. २. १ ॥
 पञ्चम्याः स्तोकान्तिकदूरार्थकृच्छ्रेभ्यः ॥ ६. २. २ ॥
 ब्राह्मणाच्छंसी ॥ ६. २. ३ ॥
 खिंती च एकाचोऽमः ॥ ६. २. ४ ॥
 ओजस्सहोमस्तमोऽञ्जसभ्यस्तृतीयायाः ॥ ६. २. ५ ॥
 मनसः संज्ञायाम् ॥ ६. २. ६ ॥
 आज्ञायिनी ॥ ६. २. ७ ॥
 पुञ्जुभ्यामनुजान्धयोः ॥ ६. २. ८ ॥
 आत्मनः पूरणे ॥ ६. २. ९ ॥
 पराञ्च वैयाकरणाख्यायां चतुर्थ्याः ॥ ६. २. १० ॥
 सप्तम्यास्तत्पुरुषे कृति बहुलम् ॥ ६. २. ११ ॥
 हलदन्तात्संज्ञायाम् ॥ ६. २. १२ ॥
 प्राचां कारे हलादौ ॥ ६. २. १३ ॥
 मभ्यमान्ताभ्यां गुरौ ॥ ६. २. १४ ॥
 अमूर्धमस्तकात्स्वाङ्गादकामे ॥ ६. २. १५ ॥
 श्रैपो यद्योनिमतिषु ॥ ६. २. १६ ॥
 ह्युप्रावृद्धर्षाशरत्कालेभ्यो जे ॥ ६. २. १७ ॥
 वर्षक्षरशरवराप्सरःप्रभृतिभ्यो वा ॥ ६. २. १८ ॥
 बन्धे घञि ॥ ६. २. १९ ॥

१. A. खरी च. This is read as part
of the previous sūtra.

२. A. सहोमञ्ज्योभ्यः

३. A. यिनि च

४. A. पराञ्च is read along with the
previous sūtra.

५. A adds as a separate sūtra

द्वहुभ्याम्

६. A. अबो यद्योमात्रिषु

- घतनकालेषु कालनाम्नः ॥ ६. २. २० ॥
 शयवासवासिध्वकालात् ॥ ६. २. २१ ॥
 नेत्रैबन्धिसिद्धशस्थेषु ॥ ६. २. २२ ॥
 षष्ठ्या आक्रोशे ॥ ६. २. २३ ॥
 पुत्रे वा ॥ ६. २. २४ ॥
 वाग्दिकूपश्यद्भयो युक्तिदण्डहरेषु ॥ ६. २. २५ ॥
 अदसः फग्बुजोः ॥ ६. २. २६ ॥
 देवानां प्रियः ॥ ६. २. २७ ॥
 शुनश्शेफपुच्छलाङ्गुलेषु संज्ञायाम् ॥ ६. २. २८ ॥
 दिवोदासदिवस्पतिवाचस्पतिवास्तोष्पतयः ॥ ६. २. २९ ॥
 ऋतो विद्यायोनिंसंबन्धिनस्तस्मिन् ॥ ६. २. ३० ॥
 स्वसृपत्योर्वा ॥ ६. २. ३१ ॥
 आनङ्कृतो द्वन्द्वे ॥ ६. २. ३२ ॥
 पुत्रे ॥ ६. २. ३३ ॥
 मातुः पितैर्यरङ्ग च ॥ ६. २. ३४ ॥
 देवतानामवायूनां वेदे सहश्रुतानाम् ॥ ६. २. ३५ ॥
 अग्नेः सोमवरुणयोरीत् ॥ ६. २. ३६ ॥
 इन्द्रस्त्रिमस्यविष्णौ ॥ ६. २. ३७ ॥
 दिवो घावा ॥ ६. २. ३८ ॥
 दिवैस्पृथिव्यां वा ॥ ६. २. ३९ ॥
 उषासोषसः ॥ ६. २. ४० ॥
 गुणस्यनूङ् पुर्वैत् स्त्रियामेकाधिकरणे ॥ ६. २. ४१ ॥
 त्रैलोक्यरद्वयकल्पव्देश्यरूपपाशर्षुस्थान्क्यङ्गानिषु ॥ ६. २. ४२ ॥

१. A. घतनतापेषु

२. A. नेत्रैबन्धि

३. A. वादिक्

४. A. पितुरङ्गच्

५. A. This is read along with
the previous sūtra.

६. A. This portion is read as a
separate sūtra.

७. A. वस्तश्च

८. A. शस्त्यन्

यच्च तद्धिते ॥ ६. २. ४३ ॥

ढे अग्रायी ॥ ६. २. ४४ ॥

नं प्रधानपूरणायाम् ॥ ६. २. ४५ ॥

भक्तौ च कर्मसाधनायाम् ॥ ६. २. ४६ ॥

प्रियामनोज्ञाकल्याणीसुभगादुर्भगास्वाक्षान्ताकान्तावामावामनासमासविवाच -

पलायालातनयादुहितृषुं ॥ ६. २. ४७ ॥

धुतद्धितकोपधासंज्ञापूरण्यः ॥ ६. २. ४८ ॥

तद्धितोऽञ्चुद्धितेत्तररक्तविकारे ॥ ६. २. ४९ ॥

स्वाङ्गादीदमानिनि ॥ ६. २. ५० ॥

जातिरयच्च तद्धिते च ॥ ६. २. ५१ ॥

पुंवत्कर्मधारयजातीयदेशीयेषुं ॥ ६. २. ५२ ॥

त्वतलोर्गुणः ॥ ६. २. ५३ ॥

सर्वनामानि वृत्तिमात्रे ॥ ६. २. ५४ ॥

कुक्कुट्यादयोऽण्डादिषु वा ॥ ६. २. ५५ ॥

घरुकल्पचेलद्रुमुवगोत्रमतहृतेषु ङथो ह्रस्वः ॥ ६. २. ५६ ॥

वैकाचः ॥ ६. २. ५७ ॥

उगितः पुंवच्च ॥ ६. २. ५८ ॥

ऊङः ॥ ६. २. ५९ ॥

आन्महतः सामानाधिकरणजातीययोरुच्यर्थे ॥ ६. २. ६० ॥

घासकरविशिष्टेषु पुंवच्च ॥ ६. २. ६१ ॥

न पुंवन्निषेधे ॥ ६. २. ६२ ॥

इच्यनचि दीर्घश्च ॥ ६. २. ६३ ॥

र्दशस्यैकस्य ॥ ६. २. ६४ ॥

१. A. This is read along with the previous sūtra.

२. A adds च

३. A. न पुताद्धित

४. A. This portion is read as a separate sūtra.

५. A adds as a separate sūtra

गुणवचना इत्येव

६. A. त्वतो ङलोः

७. A. नञि

८. A. दशस्ये

- अष्टनः संज्ञायाम् ॥ ६. २. ६५ ॥
 कपाले हविषि ॥ ६. २. ६६ ॥
 गंवि युक्ते ॥ ६. २. ६७ ॥
 द्वेश्च संख्यायाम् प्रौक्छतादबहुवीह्यशीत्योः ॥ ६. २. ६८ ॥
 चत्वारिंशदादौ वा ॥ ६. २. ६९ ॥
 त्रेख्यस्तद्वत् ॥ ६. २. ७० ॥
 हृदयस्य हृद्यदणूलेखलासेषु ॥ ६. २. ७१ ॥
 ध्यञ् शोकरोगशूलशल्यादिषु वाँ ॥ ६. २. ७२ ॥
 हस्तिनोऽपत्याणि ॥ ६. २. ७३ ॥
 पत्काषिहिमहतिष्ठन्सुँ ॥ ६. २. ७४ ॥
 संख्यादेर्वुनि ॥ ६. २. ७५ ॥
 ऋचश्शसि ॥ ६. २. ७६ ॥
 वा घोषनिष्कमिश्रशब्देषु ॥ ६. २. ७७ ॥
 नन्नासिकास्तस्क्षुद्रयोः ॥ ६. २. ७८ ॥
 र्त्यवर्णे ॥ ६. २. ७९ ॥
 शिरसः शीर्षेण ॥ ६. २. ८० ॥
 शीर्षेऽचि तद्धिते ॥ ६. २. ८१ ॥
 उदकस्योदः संज्ञायाम् ॥ ६. २. ८२ ॥
 उत्तरपदस्य च ॥ ६. २. ८३ ॥
 पेवं वासवाहनेषु ॥ ६. २. ८४ ॥
 पँकहलादौ भाण्डे वा ॥ ६. २. ८५ ॥
 मन्थौदनसकुबिन्दुर्वज्रभारहारवीवधगाहेषु ॥ ६. २. ८६ ॥
 इको ह्रस्वः ॥ ६. २. ८७ ॥

१. A. This is read along with the previous sūtra.

२. A. This portion is read as a separate sūtra.

३. ध्यञो गदलो

४. A adds as a separate sūtra पादः पादस्याजातिकोपइतेषु

५. A adds as a separate sūtra यत्यतदर्थहीये

६. A omits this and the following three sūtras.

७. A. एकाशयन

८. A. वज्राह्वार

न संप्रसारणाव्ययङ्गीशुक्थानिनामभ्रुकुंसादीनाम् ॥ ६. २. ८८ ॥

ङ्यापोः संज्ञायां बहुलम् ॥ ६. २. ८९ ॥

त्वे च ॥ ६. २. ९० ॥

इष्टकेर्षीकामालागां चित्तूलभारिषु ॥ ६. २. ९१ ॥

खित्यनव्ययस्य ॥ ६. २. ९२ ॥

ह्रस्वाद्यद्विषतां मुम् ॥ ६. २. ९३ ॥

सस्यागतास्तूनां कारे ॥ ६. २. ९४ ॥

लोकस्य पृणे ॥ ६. २. ९५ ॥

इत्येनभ्याशस्य ॥ ६. २. ९६ ॥

भ्राष्ट्राग्न्योरिन्धे ॥ ६. २. ९७ ॥

अगिलस्य गिले ॥ ६. २. ९८ ॥

भद्रोष्णयोः करणे ॥ ६. २. ९९ ॥

मध्यस्य दिने ॥ ६. २. १०० ॥

इयेनतिलयोः पौते अ ॥ ६. २. १०१ ॥

रात्रेः कृत्यखिति वा ॥ ६. २. १०२ ॥

धेनोर्भव्यायाम् ॥ ६. २. १०३ ॥

सूतोप्रराजभोजमेनकुलशैलादिभ्यो दुहितुः पुत्रम् ॥ ६. २. १०४ ॥

मांसस्य पचिघञ्ज्युटोर्लोपः ॥ ६. २. १०५ ॥

समस्ततहितयोः ॥ ६. २. १०६ ॥

तुमश्च काममनसोर्नित्यम् ॥ ६. २. १०७ ॥

कृत्येऽवश्यमः ॥ ६. २. १०८ ॥

नञो नः ॥ ६. २. १०९ ॥

तिङ्थयक्षेपे ॥ ६. २. ११० ॥

तस्मान्नुडचि ॥ ६. २. १११ ॥

नभ्राण्णपात्रवेदोनासत्यनमुच्चिनकुलनखनपुंसकनक्षत्रनक्रनाकनग्रनागनभागना -

राचनाच्चिकेतनापितनमेसनान्दनान्तरीयकादिषु प्रकृत्या ॥ ६. २. ११२ ॥

१. A. त्राष्ट and this portion is
read as a separate sūtra.

३. A. कृत्यखिति वा
४. A. सूत्रे

२. A. पात्रेतेत्रेष्विञ्

- एकादशान्नौ संख्यायाम् ॥ ६. २. ११३ ॥
 नगोऽप्राणिनि वा ॥ ६. २. ११४ ॥
 सहस्य सो बहुव्रीहौ वा ॥ ६. २. ११५ ॥
 संज्ञायाम् ॥ ६. २. ११६ ॥
 अनुपाख्याधिकयोः ॥ ६. २. ११७ ॥ ✓
 अव्यायीभावे चाकाले ॥ ६. २. ११८ ॥
 ग्रन्थान्ते च ॥ ६. २. ११९ ॥
 नाशिष्यगोवत्सहले ॥ ६. २. १२० ॥
 समानस्य पक्षज्योतिर्जनपद्रात्रिनाभिवन्धुगन्धपिण्डपत्यादिषु ॥ ६. २. १२१ ॥
 चरणे ब्रह्मचारिणि ॥ ६. २. १२२ ॥
 तीर्थे ये ॥ ६. २. १२३ ॥
 उदरे वा ॥ ६. २. १२४ ॥
 नामगोत्ररूपस्थानवर्णवयोवचनधर्मजातीयेषु च ॥ ६. २. १२५ ॥
 द्वेगृहशद्वक्षेषु ॥ ६. २. १२६ ॥
 घतौ चेदङ्गिमोरीङ्की ॥ ६. २. १२७ ॥
 आ सर्वनाम्नः ॥ ६. २. १२८ ॥
 विश्वदेवयोश्च टेर्द्वयश्चतौ वा ॥ ६. २. १२९ ॥
 समः समिः ॥ ६. २. १३० ॥
 सहस्य सभिः ॥ ६. २. १३१ ॥
 तिरसस्तिर्यति ॥ ६. २. १३२ ॥
 झन्तरनवर्णान्तोपसर्गेभ्योऽप ईत् ॥ ६. २. १३३ ॥
 ऊदनोदेशे ॥ ६. २. १३४ ॥
 आत्समो देवयजने ॥ ६. २. १३५ ॥
 छकारकयोरन्यस्य दुक् ॥ ६. २. १३६ ॥

१. A. This is read along with the previous sūtra.

२. A. दिदिश

३. A. This portion is read as a separate sūtra.

४. A. टेर्दिरश्चि वा

५. A. झन्तरौ

- अषष्ठीतृतीयाखस्याशीरणास्थितोत्सुकोऽतिरागेषु ॥ ६. २. १३७ ॥
 अर्थे वा ॥ ६. २. १३८ ॥
 क्रोः कत् तत्पुरुषेऽचि ॥ ६. २. १३९ ॥
 त्रिरथवदेषु ॥ ६. २. १४० ॥
 तृणे जातौ ॥ ६. २. १४१ ॥
 कापथ्यक्षयोः ॥ ६. २. १४२ ॥
 ईषदर्थे ॥ ६. २. १४३ ॥
 पुरुषे वा ॥ ६. २. १४४ ॥
 कवं चोष्णे ॥ ६. २. १४५ ॥
 दिक्चलद्वात्तीरस्य तारः ॥ ६. २. १४६ ॥
 पृषद उदरोद्दानयोर्लोपः ॥ ६. २. १४७ ॥
 अवाप्योत्तंसनद्वादिष्वादेर्वा ॥ ६. २. १४८ ॥
 जीवनस्य मृते वादेः ॥ ६. २. १४९ ॥
 वारेर्वा वाहके लश्चोत्तरपदादेः ॥ ६. २. १५० ॥
 आङो ध्यष्टुः ॥ ६. २. १५१ ॥
 शेते महिषः ॥ ६. २. १५२ ॥
 पिशाचश्मशाने पिशिताशशयनयोः ॥ ६. २. १५३ ॥
 वागवादस्येऽञि वाङ्गलः ॥ ६. २. १५४ ॥
 ब्रुवन्तोऽस्यां सीदन्ति ब्रूसी ॥ ६. २. १५५ ॥
 ऊर्ध्वं खमस्योदूखलमुलूखलं वा ॥ ६. २. १५६ ॥
 दिव्योक एषां दिवौकसः ॥ ६. २. १५७ ॥
 कपित्थदधित्थमद्वित्थाश्वत्थादयश्च ॥ ६. २. १५८ ॥
 संख्याविसायादेरहस्याहन् ऊँ वा ॥ ६. २. १५९ ॥
 सार्यलोहतरयोः ॥ ६. २. १६० ॥
 सप्तम्यां वासा च ॥ ६. २. १६१ ॥

१. A. वृषत

२. A adds two separate sūtras:

दुरोदाशनाशदहभ्येषूच्च ॥

वषादेशमुमह्नां रौति मयूरः ॥

३. C omits this and the following eleven sūtras.

विश्वस्य वसुराटोर्दीर्घः ॥ ६. २. १६२ ॥

नरे संज्ञायाम् ॥ ६. २. १६३ ॥

ऋषौ मित्रे ॥ ६. २. १६४ ॥

कोटरमिथकसिभ्रकपुरगशारिकाणां घने ॥ ६. २. १६५ ॥

अञ्जनभञ्जनकिंशुककिंलुकसात्वलोहितकुक्कुटखड्गनवलयपिङ्गलानां गिरौ ॥

६. २. १६६ ॥

मतौ बह्वचोनजिरखदिरखपुरस्थविरस्थलिनमल्यकारणडवचक्रञ्जकादीनां शावंश-

शुचिकुशधूमाहिकविहनुमन्यादीनां च ॥ ६. २. १६७ ॥

बलच्यनुत्साहभ्रातृपितृणाम् ॥ ६. २. १६८ ॥

चित्तेः कपि ॥ ६. २. १६९ ॥

ढलोपे पूर्वस्याणः ॥ ६. २. १७० ॥

सहिवहोरोदवर्णस्य ॥ ६. २. १७१ ॥

कर्णेचिह्नस्याधिष्ठाष्टपञ्चमिष्ठाच्छिन्नच्छिन्नस्रुवस्तिकस्य ॥ ६. २. १७२ ॥

नेहिवृत्तिवृषिव्यधिरचिसहितनिष्ठौ ॥ ६. २. १७३ ॥

उपसर्गस्य घञि बहुलम् ॥ ६. २. १७४ ॥

इकः काशे ॥ ६. २. १७५ ॥

दस्ति ॥ ६. २. १७६ ॥

अपीलुदावादेर्वहे ॥ ६. २. १७७ ॥

अन्येषामपि दृश्यते ॥ ६. २. १७८ ॥

चौ ॥ ६. २. १७९ ॥

संप्रसारणस्य ॥ ६. २. १८० ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

षष्ठ्याध्यायस्य द्वितीयः पादः

समाप्तः

१. A omits छिन्न

२. A. This is read along with
the previous sūtra.

अथ तृतीयः पादः

प्रकृतेः ॥ ६. ३. १ ॥

हलादेरन्त्यस्य ॥ ६. ३. २ ॥

नाभ्यतिसुचतस्रोः ॥ ६. ३. ३ ॥

न उपधायाः ॥ ६. ३. ४ ॥

शिसुद्यशीसंबुध्योः ॥ ६. ३. ५ ॥

स्महतोर्मुनि ॥ ६. ३. ६ ॥

अप्तुस्वसृनप्तुनेष्टृक्षृष्टृहोतृपोतृप्रशास्तृप्रस्तोष्टृश्रेष्टृद्रातृप्रतिहर्तृप्रतिप्रस्थातृणाम् ॥

६. ३. ७ ॥

अत्वसन्तस्याधातोः सौ ॥ ६. ३. ८ ॥

इवहन्पूर्षार्यम्णां सौ च ॥ ६. ३. ९ ॥

अज्जनोः सनि झालि ॥ ६. ३. १० ॥

इडो गमः ॥ ६. ३. ११ ॥

तनोर्वा ॥ ६. ३. १२ ॥

क्रमः क्तिव ॥ ६. ३. १३ ॥

अहञ्जमस्तिङ्थपितिकिति वौ च ॥ ६. ३. १४ ॥

अमि च ळ्लोः श्रुतौ ॥ ६. ३. १५ ॥

स्त्रिव्यविमविज्वरित्वरामुपधायाश्च ॥ ६. ३. १६ ॥

राल्लोपः ॥ ६. ३. १७ ॥

प्राग्युवोर्युग्युगसिद्धं समानाश्रये ॥ ६. ३. १८ ॥

इनाञ्च ॥ ६. ३. १९ ॥

हलोऽनिदितः किङ्कत्युपधायाः ॥ ६. ३. २० ॥

१. A. औ च

३. A. समानान्धीये

२. A. This portion is written as
a separate sūtra.

४. A. This portion is written as
a separate sūtra.

- शित्यपिति ॥ ६. ३. २१ ॥
 अन्धिप्रन्थिष्वञ्जिन्धीनां लिटि ॥ ६. ३. २२ ॥
 दम्भेस्सि सनि च ॥ ६. ३. २३ ॥
 दंशिषञ्जिष्वञ्जां शपि ॥ ६. ३. २४ ॥
 रंक्षेष्णुन् ॥ ६. ३. २५ ॥
 धिनुण् ॥ ६. ३. २६ ॥
 ल्युडसुन्नविष्ट च ॥ ६. ३. २७ ॥
 णौ सृगरमणे ॥ ६. ३. २८ ॥
 घञि भावकरणयोः ॥ ६. ३. २९ ॥
 स्यदो जवे ॥ ६. ३. ३० ॥
 अवोदैधोर्घाप्रश्रथहिमश्रथाः ॥ ६. ३. ३१ ॥
 लङ्गिकभ्योरुपतापशरीरविकारयोः ॥ ६. ३. ३२ ॥
 वनतितनोत्याद्यनिटां ल्यपि अमः ॥ ६. ३. ३३ ॥
 मो वा ॥ ६. ३. ३४ ॥
 झलि तिङ्थ्यपिति ॥ ६. ३. ३५ ॥
 षिङ्गति ॥ ६. ३. ३६ ॥
 जनसनखनामात् ॥ ६. ३. ३७ ॥
 सनि ॥ ६. ३. ३८ ॥
 ये वा ॥ ६. ३. ३९ ॥
 तनोतेर्यकि ॥ ६. ३. ४० ॥
 सनः क्तिचि लोपश्च ॥ ६. ३. ४१ ॥
 गमेर्लिङ्घ्यात्मनेपदे ॥ ६. ३. ४२ ॥
 सिचि च ॥ ६. ३. ४३ ॥
 हनो नित्यम् ॥ ६. ३. ४४ ॥
 यमः सूचने ॥ ६. ३. ४५ ॥

१. A. This sūtra is read along
 with the previous one,
 २. C omits this and the follow-
 ing three sūtras and the
 commentary thereon.

३. A. डोद्यम
 ४. A. वा

- बोद्धाहे ॥ ६. ३. ४६ ॥
 गमयमतनर्मनादीनां क्रौ ॥ ६. ३. ४७ ॥
 गमेरु च ॥ ६. ३. ४८ ॥
 नाञ्चैः पूजायाम् ॥ ६. ३. ४९ ॥
 क्तिचि दीर्घश्च ॥ ६. ३. ५० ॥
 क्तिव स्कन्दस्यन्दोः ॥ ६. ३. ५१ ॥
 सेटि ॥ ६. ३. ५२ ॥
 र्थान्तवाञ्छिलुञ्चीनां वा ॥ ६. ३. ५३ ॥
 जान्तनशामनिटि ॥ ६. ३. ५४ ॥
 भञ्जेश्चिणि ॥ ६. ३. ५५ ॥
 कावाशास इदुपधायाः ॥ ६. ३. ५६ ॥
 शासः किडति ॥ ६. ३. ५७ ॥
 तिङि हल्यपिति ॥ ६. ३. ५८ ॥
 शाहौ ॥ ६. ३. ५९ ॥
 हनो जः ॥ ६. ३. ६० ॥
 आर्धधातुके ॥ ६. ३. ६१ ॥
 अकिडति अस्जोर्भर्ज वा ॥ ६. ३. ६२ ॥
 लोपोऽतः ॥ ६. ३. ६३ ॥
 येकि ॥ ६. ३. ६४ ॥
 र्यस्य हलः ॥ ६. ३. ६५ ॥
 क्यस्य वा ॥ ६. ३. ६६ ॥
 णेरनिटि ॥ ६. ३. ६७ ॥
 निष्ठायां सेटि ॥ ६. ३. ६८ ॥

१. A omits नम

२. A. This sūtra is read along
with the previous.

३. A adds as a separate sūtra
अमः

४. A. भर्जा and adds the next
sūtra.

५. A omits this sūtra.

६. A omits वस्य

७. A. This sūtra is read along
with the previous one.

अयमान्तात्वाय्येतनुषु ॥ ६. ३. ६९ ॥

व्यपि लघुपूर्वात् ॥ ६. ३. ७० ॥

आपो वा ॥ ६. ३. ७१ ॥

क्षेः क्षी ॥ ६. ३. ७२ ॥

उपदेशेऽज्जनग्रहृदशस्यसिचूसीयुद्तासीनां भावकर्मकर्तृषु चिण्वदिङ्गा ॥

६. ३. ७३ ॥

दीङो लिटि युक् ॥ ६. ३. ७४ ॥

लोपोऽचि षिङ्गति चातः ॥ ६. ३. ७५ ॥

ईर्धति ॥ ६. ३. ७६ ॥

मास्थामार्गापिवहाग्दाधां हलि ॥ ६. ३. ७७ ॥

लिङ्गधत् ॥ ६. ३. ७८ ॥

मा संयोगादेरथः ॥ ६. ३. ७९ ॥

न ल्यपि ॥ ६. ३. ८० ॥

मेङ इद्वा ॥ ६. ३. ८१ ॥

लुङ्गलङ्गल्ङ्गवडमाङ्गयोगे ॥ ६. ३. ८२ ॥

अचिश्नुधातुभ्रुवां ज्वोरियुवौ ॥ ६. ३. ८३ ॥

अभ्यासस्यासवर्णे ॥ ६. ३. ८४ ॥

स्त्रियाः ॥ ६. ३. ८५ ॥

वांशसोः ॥ ६. ३. ८६ ॥

इणो यण् ॥ ६. ३. ८७ ॥

परसंयोगादेरनेकाचः ॥ ६. ३. ८८ ॥

ओश्च गतिकारकादेः सुप्यलुधियः ॥ ६. ३. ८९ ॥

वर्षादकूपुनः कारेभ्यो भुवः ॥ ६. ३. ९० ॥

हुश्नुवोरलिटि ॥ ६. ३. ९१ ॥

भुवोवुङ्गुङ्गलिटोः ॥ ६. ३. ९२ ॥

१. A. आपो वाक्षी and omits the next sūtra.

२. A. अहृदग्भ्यः

३. O omits this sūtra and the commentary thereon.

४. A omits गा

५. A. वर्षादं पुनः and the rest is regarded as a separate sūtra.

- ऊद्गोहोऽचः ॥ ६. ३. ९३ ॥
 दुषो णौ ॥ ६. ३. ९४ ॥
 वा चित्ते ॥ ६. ३. ९५ ॥
 गमजनखनर्घसां लो लोपोऽपिति ॥ ६. ३. ९६ ॥
 किति च हनः ॥ ६. ३. ९७ ॥
 हुङ्गल्भ्योऽनितो ह्येधिः ॥ ६. ३. ९८ ॥
 अतो लुक् ॥ ६. ३. ९९ ॥
 उतोऽसंयोगपूर्वाद्घातोः ॥ ६. ३. १०० ॥
 वा चास्य रेवोलोपः ॥ ६. ३. १०१ ॥
 नित्यं करोतेर्ये च ॥ ६. ३. १०२ ॥
 अत उत्तत्रापिति ॥ ६. ३. १०३ ॥
 श्रमसोलोपः ॥ ६. ३. १०४ ॥
 श्राभ्यस्तयोरातः ॥ ६. ३. १०५ ॥
 ई हलि तिल्लथादाधः ॥ ६. ३. १०६ ॥
 इद्दरिद्रः ॥ ६. ३. १०७ ॥
 भियो वा ॥ ६. ३. १०८ ॥
 हाकः ॥ ६. ३. १०९ ॥
 हौ वा ॥ ६. ३. ११० ॥
 लोपो यि ॥ ६. ३. १११ ॥
 दरिद्रः किति ॥ ६. ३. ११२ ॥
 अच्ययुवौ ॥ ६. ३. ११३ ॥
 लङ्गि वा ॥ ६. ३. ११४ ॥
 असिदाधां हावे दद्विश्च ॥ ६. ३. ११५ ॥
 लिख्यनौदेशादेरेकहल्मध्येऽतः ॥ ६. ३. ११६ ॥
 थलि च सेटि ॥ ६. ३. ११७ ॥
 सृफलभजत्रपः ॥ ६. ३. ११८ ॥
 राधो हिंसायाम् ॥ ६. ३. ११९ ॥

१. A. लसां

३. A. ख्यनांदरेत

२. A. दोलोपः

वाजृध्रमुत्रसाम् ॥ ६. ३. १२० ॥

फणस्यमखनराजभ्राजभ्राशम्लाशाम् ॥ ६. ३. १२१ ॥

दभर्त्थग्रथाम् ॥ ६. ३. १२२ ॥

मनिपचिमचां नास्ति ॥ ६. ३. १२३ ॥

नशोऽङ्गि ॥ ६. ३. १२४ ॥

नशसददवादिगुणानाम् ॥ ६. ३. १२५ ॥

अर्वणख्रसावनजः ॥ ६. ३. १२६ ॥

मघोनः सौ च वा ॥ ६. ३. १२७ ॥

यच्चि खादावशि सुट्टि ॥ ६. ३. १२८ ॥

पादः पत् ॥ ६. ३. १२९ ॥

मतौ च वसोः संप्रसारणम् ॥ ६. ३. १३० ॥

श्वयुवमघोनामतद्धिते ॥ ६. ३. १३१ ॥

अल्लोपोऽनः ॥ ६. ३. १३२ ॥

षपूर्वहन्धृतराज्ञामणि ॥ ६. ३. १३३ ॥

डिहयोर्वा ॥ ६. ३. १३४ ॥

नसंयोगाद्धमः ॥ ६. ३. १३५ ॥

अञ्जेरनः ॥ ६. ३. १३६ ॥

उद् ईत् ॥ ६. ३. १३७ ॥

आतोऽनापः ॥ ६. ३. १३८ ॥

विंशतोर्द्धितिते ॥ ६. ३. १३९ ॥

टेरन्यत्रापि ॥ ६. ३. १४० ॥

नस्तद्धिते ॥ ६. ३. १४१ ॥

कलापिकुथुमितैतिलिजाजलिलाङ्गलिशिखण्डिसब्रह्मचारिपीठसर्पिसूकरसह -

सुपर्वणां च ॥ ६. ३. १४२ ॥

अश्मनो विकारे ॥ ६. ३. १४३ ॥

चर्मणः कोशे ॥ ६. ३. १४४ ॥

शुनोऽवयवसंकोचयोः ॥ ६. ३. १४५ ॥

अवयवस्य चानाराच्छ्वेतोऽसिति ॥ ६. ३. १४६ ॥

१. A omits आश

२. A. भय

३. A. This portion is read as a separate sūtra.

अह्नःखे ॥ ६. ३. १४७ ॥

अनव्ययसंख्यैकदेशसर्वेभ्यष्टे ॥ ६. ३. १४८ ॥

समाहारे ॥ ६. ३. १४९ ॥

एकाच्च ॥ ६. ३. १५० ॥

अन्तिकस्य तमेतादेः ॥ ६. ३. १५१ ॥

कादेर्वहुलम् ॥ ६. ३. १५२ ॥

ओरोदस्वर्यंभुवः ॥ ६. ३. १५३ ॥

अकद्रुपाण्ड्वाढौ लोपः ॥ ६. ३. १५४ ॥

यस्यायुसि ॥ ६. ३. १५५ ॥

ड्याः ॥ ६. ३. १५६ ॥

मत्स्यस्य यः ॥ ६. ३. १५७ ॥

हलस्तद्धितस्य ॥ ६. ३. १५८ ॥

सूर्यागस्त्ययोच्छे च ॥ ६. ३. १५९ ॥

तिष्यपुष्ययोर्नक्षत्रेऽणि ॥ ६. ३. १६० ॥

आपत्यस्य तद्धितेऽनाति ॥ ६. ३. १६१ ॥

ष्यरुयोः ॥ ६. ३. १६२ ॥

बिल्वकीयादीनाभियस्य ॥ ६. ३. १६३ ॥

टेरिमेष्ठेयस्तु ॥ ६. ३. १६४ ॥

स्थूलदूरयुवक्षिप्रक्षुद्राणां यणादेवोर्गुणञ्च ॥ ६. ३. १६५ ॥

बहोरेर्भू चास्य ॥ ६. ३. १६६ ॥

इष्टे युक् च ॥ ६. ३. १६७ ॥

ज्यादादीयसः ॥ ६. ३. १६८ ॥

प्रियस्थिरस्फिरोरुगुरुबहुलत्प्रदीर्घह्रस्ववृद्धवृन्दारकाणां प्रस्थस्फवर्गर्बेह्रन्नद्राघ -
ह्रस्वर्बुन्दाः ॥ ६. ३. १६९ ॥

र ऋतःपृथुसृदुकशभृशदृढपरिवृढानाम् ॥ ६. ३. १७० ॥

नैकाचः ॥ ६. ३. १७१ ॥

१. A. This is read along with the previous sūtra.

२. A omits च

३. C. This and the following thirteen sūtras with the commentary thereon is omitted.

- अके राजन्यमनुष्ययूनाम् ॥ ६. ३. १७२ ॥
 आत्माध्वनोः खे ॥ ६. ३. १७३ ॥
 अभावकर्मणोरनो ये ॥ ६. ३. १७४ ॥
 अणि ॥ ६. ३. १७५ ॥
 मांद्धर्मण एवापत्ये ॥ ६. ३. १७६ ॥
 हितनाम्नो वा ॥ ६. ३. १७७ ॥
 ब्रह्मणो जातौ ॥ ६. ३. १७८ ॥
 उक्षणः ॥ ६. ३. १७९ ॥
 संयोगादिनः ॥ ६. ३. १८० ॥
 गाथिविदधिकेशिगणिपणिनाम् ॥ ६. ३. १८१ ॥
 अनपत्ये ॥ ६. ३. १८२ ॥
 दाण्डिनायनहास्तिनार्यनजैह्याशिनेयवाशिनायनिभ्रौणहत्यधैवत्यसारवैश्वाक-
 हिरण्मयानि ॥ ६. ३. १८३ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे
 षष्ठ्याध्यायस्य तृतीयः पादः
 समाप्तः

—

१. A. This sūtra is read along with the previous.   २. A adds. आथर्वणिक

अथ चतुर्थः पादः

- युवोरनाकावसः ॥ ६. ४. १ ॥
आयनेयीनीयियः फटखलुघां तद्धितादीनाम् ॥ ६. ४. २ ॥
ठस्येकः ॥ ६. ४. ३ ॥
इससुग्दोर्भ्यः कः ॥ ६. ४. ४ ॥
तोऽनकस्मान्छ्वतः ॥ ६. ४. ५ ॥
भाविनि गत्युपपदसमासे षत्वो ल्यप् ॥ ६. ४. ६ ॥
ऋत इद्धातोः ॥ ६. ४. ७ ॥
उपधायाश्च ॥ ६. ४. ८ ॥
उदौष्ठ्यपूर्वस्य ॥ ६. ४. ९ ॥
इदितो जुम् धातोः ॥ ६. ४. १० ॥
मुचलुपलिपविश्वसिचकृतखिदपिषतृपटफगुफोभशुभां शो ॥ ६. ४. ११ ॥
नशो झलि ॥ ६. ४. १२ ॥
मस्त्रोऽन्त्यात्पूर्वः ॥ ६. ४. १३ ॥
रधिजभोरचि ॥ ६. ४. १४ ॥
रधेरिति लिट्येव ॥ ६. ४. १५ ॥
रभेरशब्दितोः ॥ ६. ४. १६ ॥
लभेश्च ॥ ६. ४. १७ ॥
आङो यि ॥ ६. ४. १८ ॥
उपात्प्रशंसायाम् ॥ ६. ४. १९ ॥
उपसर्गात्सलघञोः ॥ ६. ४. २० ॥
न सुदुर्भ्यां केवलाभ्याम् ॥ ६. ४. २१ ॥
चिण्णमुलोरनुपसर्गस्य वा ॥ ६. ४. २२ ॥
सुख्यधातोश्गितः पुंसि ॥ ६. ४. २३ ॥
अञ्जोः ॥ ६. ४. २४ ॥

१. A. विश्व

युजेरसमासे ॥ ६. ४. २५ ॥

शावयमः ॥ ६. ४. २६ ॥

बहूर्जिबहूर्जि ॥ ६. ४. २७ ॥

नंपुंसकस्योऽचि सुपि ॥ ६. ४. २८ ॥

गुणष्टादौ पुंवद्वा ॥ ६. ४. २९ ॥

अस्थिदधिसकथ्यक्षणां तदन्तानां चानङ् ॥ ६. ४. ३० ॥

नाभ्यस्ताच्छतुः ॥ ६. ४. ३१ ॥

शौ वा ॥ ६. ४. ३२ ॥

आच्छीङ्योः ॥ ६. ४. ३३ ॥

शङ्ख्यनोर्नित्यम् ॥ ६. ४. ३४ ॥

सावनङ्गुहः ॥ ६. ४. ३५ ॥

दिव औत् ॥ ६. ४. ३६ ॥

पथिमथ्यूभुक्षामात् ॥ ६. ४. ३७ ॥

शि सुट्येः ॥ ६. ४. ३८ ॥

थोऽन्थेः ॥ ६. ४. ३९ ॥

इनोऽचि लोपः ॥ ६. ४. ४० ॥

पुंसोऽसुङ् ॥ ६. ४. ४१ ॥

ओत औत् ॥ ६. ४. ४२ ॥

सख्युरितो शवैत् ॥ ६. ४. ४३ ॥

ऋदुशनस्पुरुदंसोऽनेहसां चानङ् सौ ॥ ६. ४. ४४ ॥

न संभुद्भौ ॥ ६. ४. ४५ ॥

अञ्च वौशनसः ॥ ६. ४. ४६ ॥

कुशस्तुनस्तृच् ॥ ६. ४. ४७ ॥

ठाराजादौ वा स्त्रियाम् ॥ ६. ४. ४८ ॥

आमनङ्गुहो वा ॥ ६. ४. ४९ ॥

चतुरश्च ॥ ६. ४. ५० ॥

शि सुटि ॥ ६. ४. ५१ ॥

१. A. This sūtra is read along with the previous.

२. This and the following thirteen sūtras with the commentary thereon are missing in C.

- असंबुद्धौ ॥ ६. ४. ५२ ॥
 अष्टनो वा सुध्यात् ॥ ६. ४. ५३ ॥
 रायो हलि ॥ ६. ४. ५४ ॥
 युष्मदस्सदोरनादेशे ॥ ६. ४. ५५ ॥
 औशसम्सु ॥ ६. ४. ५६ ॥
 योऽचि ॥ ६. ४. ५७ ॥
 शोषे' लोपः ॥ ६. ४. ५८ ॥
 मान्तस्य युवावौ द्विवचने ॥ ६. ४. ५९ ॥
 ध्रुयवयौ जसि ॥ ६. ४. ६० ॥
 त्वाहौ सौ ॥ ६. ४. ६१ ॥
 तुभ्यमहौ डयि ॥ ६. ४. ६२ ॥
 तवममौ डसि ॥ ६. ४. ६३ ॥
 त्वमाघेकस्मिन् ॥ ६. ४. ६४ ॥
 प्रत्ययोत्तरपदयोश्च ॥ ६. ४. ६५ ॥
 त्रिचतुरोः स्त्रियां तिसृचतसृ ॥ ६. ४. ६६ ॥
 तिसृका संज्ञायाम् ॥ ६. ४. ६७ ॥
 ऋतुरोऽचि ॥ ६. ४. ६८ ॥
 जराया जरस् वा ॥ ६. ४. ६९ ॥
 स्यदादीनां तसादिषु चाद्वेः ॥ ६. ४. ७० ॥
 किमः कः ॥ ६. ४. ७१ ॥
 तस्य सः सौ ॥ ६. ४. ७२ ॥
 अक्सो दः ॥ ६. ४. ७३ ॥
 औ सुलोपश्च ॥ ६. ४. ७४ ॥
 अकचि वानौत्वे सादुश्च ॥ ६. ४. ७५ ॥
 इदमः स्त्रीपुंसयोःरियमयमौ ॥ ६. ४. ७६ ॥
 दो मः ॥ ६. ४. ७७ ॥

१. A. This sūtra is read along with the previous one.

२. A. This portion is written as a separate sūtra.

३. O. This sūtra and the commentary thereon is missing.

४. A. तदादिषु.

हृत्पञ्चकोऽश् ॥ ६. ४. ७८ ॥

टौ सोरनः ॥ ६. ४. ७९ ॥

एतस्य चान्वादेशे द्वितीयायां चैनः ॥ ६. ४. ८० ॥

तृतीयादावश् ॥ ६. ४. ८१ ॥

पादनिशामासहृदययूषदोषां पञ्चिश्मासहृदूषन्दोषन् शसादौ वा ॥ ६. ४. ८२ ॥

आर्घघातुके ॥ ६. ४. ८३ ॥

अस्तेर्भूः ॥ ६. ४. ८४ ॥

भ्रुवो वचिः ॥ ६. ४. ८५ ॥

चक्षिडः ख्याजवर्जने ॥ ६. ४. ८६ ॥

वा लिटि ॥ ६. ४. ८७ ॥

नोससनेषु ॥ ६. ४. ८८ ॥

अजेर्व्यघर्षपृष्यप्सु ॥ ६. ४. ८९ ॥

तृयोर्वा ॥ ६. ४. ९० ॥

ह्यसिकिस्यदो जग्धिः ॥ ६. ४. ९१ ॥

लुङ्सनन्घअप्सुघसूँ ॥ ६. ४. ९२ ॥

लिटि वा ॥ ६. ४. ९३ ॥

वेओ वयिः ॥ ६. ४. ९४ ॥

हनो वध लिङि ॥ ६. ४. ९५ ॥

लुङि च ॥ ६. ४. ९६ ॥

आत्मनेपदे वा ॥ ६. ४. ९७ ॥

इणिकोर्गा ॥ ६. ४. ९८ ॥

णौ गमिरबोधे ॥ ६. ४. ९९ ॥

सनि ॥ ६. ४. १०० ॥

इडेश्च ॥ ६. ४. १०१ ॥

गाङ् लिटि ॥ ६. ४. १०२ ॥

लुङ्लङोर्वा ॥ ६. ४. १०३ ॥

१. A. This portion is regarded
as a separate sūtra.

२. A. घअप्सु

३. A. This is read along with the
previous sūtra.

४. A. घस्तु

५. A. This and the next sūtra
are written together.

णौ संश्रद्धोः ॥ ६. ४. १०४ ॥

बलादेरिद् ॥ ६. ४. १०५ ॥

अहेरस्यालिटि दीर्घः ॥ ६. ४. १०६ ॥

वृद्धयो वा ॥ ६. ४. १०७ ॥

न लिङि ॥ ६. ४. १०८ ॥

सिचि परस्मैपदे ॥ ६. ४. १०९ ॥

इद् सनो वा ॥ ६. ४. ११० ॥

लिङ्गसिचोरात्मनेपदेषु ॥ ६. ४. १११ ॥

ऋतः संयोगादेरसुटः ॥ ६. ४. ११२ ॥

स्वरतिसूतिसूयतिधूञ्चूदिङ्गयः ॥ ६. ४. ११३ ॥

रंधनशतृपहपद्दुहमुहस्तुहृत्त्रिहिभ्यः ॥ ६. ४. ११४ ॥

निरः कुषः ॥ ६. ४. ११५ ॥

निष्ठायाः ॥ ६. ४. ११६ ॥

पूङ्ग्लिशिभ्यां षत्वञ्च ॥ ६. ४. ११७ ॥

शुधिवसिभ्यामिद् ॥ ६. ४. ११८ ॥

अञ्चतेः पूजायाम् ॥ ६. ४. ११९ ॥

लुभो विमोहने ॥ ६. ४. १२० ॥

जुषः षत्वः ॥ ६. ४. १२१ ॥

अञ्चैरसंप्रसारणं च ॥ ६. ४. १२२ ॥

उदितो वा ॥ ६. ४. १२३ ॥

तादेस्सहलुमेषुषरिषिभ्यः ॥ ६. ४. १२४ ॥

इषन्तर्धम्रस्जदम्भुस्वृश्रियूर्णुभरञ्जपिसनितनिपतिद्दरित्राभ्यः सनः ॥

६. ४. १२५ ॥

सादेरसिचः कृतञ्चूतनृत्तञ्चूदत्तुद् ॥ ६. ४. १२६ ॥

अनिङ्गमेरिद् ॥ ६. ४. १२७ ॥

नात्मनेपदेषु ॥ ६. ४. १२८ ॥

वृत्तिवृधिश्रुधिस्यन्दिभ्योऽन्यत्र ॥ ६. ४. १२९ ॥

१. A. रथण

२. A. नृपद्रुह

३. A. हृष्णिष्ठायाः

४. A. This is written as a separate sūtra,

तासिश्च कृपः ॥ ६. ४. १३० ॥

स्त्रोरत्मनेपदे ॥ ६. ४. १३१ ॥

क्रमः ॥ ६. ४. १३२ ॥

तद्विषयासुः ॥ ६. ४. १३३ ॥

तत्रैवशुणादेः कृतः ॥ ६. ४. १३४ ॥

केरग्रहस्त्रिहकुचपठव्यभरणदीधीदिभ्यः ॥ ६. ४. १३५ ॥

अच्च एकाचोऽनुहच्छिवश्रीडीद्दशीङ्ग्युरुस्तुनुक्षुक्षुण्वृङ्ग्वृषः ॥ ६. ४. १३६ ॥

शके लृङितः ॥ ६. ४. १३७ ॥

विदेरलुकः ॥ ६. ४. १३८ ॥

श्लिषिपुषिसिधिशुधिसिदिमइयना ॥ ६. ४. १३९ ॥

हन्घस्वसप्रच्छः ॥ ६. ४. १४० ॥

परिमुसिविवाचः ॥ ६. ४. १४१ ॥

भ्रस्वभ्रुख्वंसंरंभं विसृत्यययुनिभाजः ॥ ६. ४. १४२ ॥

अच्छिसखिवहंतुस्कंपनुभिक्षुशाद् ॥ ६. ४. १४३ ॥

साराबंधक्षुयुकुशुव्याद् ॥ ६. ४. १४४ ॥

आखलिलुच्छुक्षितिस्तवशात्पः ॥ ६. ४. १४५ ॥

यरलाद् ॥ ६. ४. १४६ ॥

यरनगान्मः ॥ ६. ४. १४७ ॥

लिविमुदिस्पृदन्दरुकुरेः शः ॥ ६. ४. १४८ ॥

विनुदुत्विद्विशिशुकुपेः षः ॥ ६. ४. १४९ ॥

दिनमिवदरुदुलिरिलोर्हैः ॥ ६. ४. १५० ॥

अयुगूर्णभ्यः कितः ॥ ६. ४. १५१ ॥

ग्रह्निगुद्दिभ्यां च सनः ॥ ६. ४. १५२ ॥

स्वार्थे ॥ ६. ४. १५३ ॥

श्रिर्वडीडीदिभ्यो निष्ठायाम् ॥ ६. ४. १५४ ॥

१. A. This is read along with
the previous sūtra.

२. A. This is read along with
the previous sūtra.

३. A. नुदितः

४. A. पुपरि

५. A. हनु

६. A. This sūtra is read along
with the previous one.

यतोऽपतेर्वा ॥ ६. ४. १५५ ॥

आदितः ॥ ६. ४. १५६ ॥

भावादिकर्मणोर्वा ॥ ६. ४. १५७ ॥

शक्तेः कर्मणि ॥ ६. ४. १५८ ॥

जपिवस्याश्वसिविश्वसिभ्यः ॥ ६. ४. १५९ ॥

श्लुब्धस्वान्तध्वान्तलप्रभिलष्टविरिब्धफाण्टबाढानिमन्धमनस्तमस्सक्ताविस्पष्ट -

स्वरानायासभृशेषु ॥ ६. ४. १६० ॥

भृषिशसिभ्यां प्रागल्भ्ये ॥ ६. ४. १६१ ॥

दृढः स्थूलबलिनोः ॥ ६. ४. १६२ ॥

प्रभौ परिवृढः ॥ ६. ४. १६३ ॥

कृच्छ्रगहनयोः कषः ॥ ६. ४. १६४ ॥

घुषेरविशब्दने ॥ ६. ४. १६५ ॥

अर्देः सन्नविभ्यः ॥ ६. ४. १६६ ॥

अभेरचिदूरे ॥ ६. ४. १६७ ॥

णेर्लृत्तं ग्रन्थे ॥ ६. ४. १६८ ॥

वा दान्तशान्तपूर्णदस्तस्पष्टकृच्छ्रज्ञताः ॥ ६. ४. १६९ ॥

रुषामत्वरसङ्घुषास्वनिभ्यः ॥ ६. ४. १७० ॥

हृषेलोमकेशकर्तृकात् ॥ ६. ४. १७१ ॥

विस्मितप्रतिहतयोश्च ॥ ६. ४. १७२ ॥

कैरपाच्चायश्चिश्च ॥ ६. ४. १७३ ॥

क्तिनि नित्यम् ॥ ६. ४. १७४ ॥

सुभृवृस्तुद्रुष्टुभ्यो लिटः ॥ ६. ४. १७५ ॥

कृञोऽसुटः ॥ ६. ४. १७६ ॥

कृतस्तासिनित्यानिटस्थलः ॥ ६. ४. १७७ ॥

अचो वा ॥ ६. ४. १७८ ॥

पाठेऽत्वतः ॥ ६. ४. १७९ ॥

सृजिद्विशिभ्याम् ॥ ६. ४. १८० ॥

ऋवृञ्च्येञ्दिभ्य इट् ॥ ६. ४. १८१ ॥

- कसोरेकाजाद्वसिभ्यः ॥ ६. ४. १८२ ॥
 गमहनदशविशविद्भ्यो वा ॥ ६. ४. १८३ ॥
 ऋहनिभ्यः स्यस्य ॥ ६. ४. १८४ ॥
 अञ्जेहिसचः ॥ ६. ४. १८५ ॥
 स्तुसुधूञ्भ्यः परस्मैपदेषु ॥ ६. ४. १८६ ॥
 यभिरमिनमातां सुक् च ॥ ६. ४. १८७ ॥
 ऋसिपूङ्ज्वशकृगृहृप्रच्छिभ्यस्सनः ॥ ६. ४. १८८ ॥
 रुदिस्वपिभ्यस्यनिजक्षिभ्यस्तिङः ॥ ६. ४. १८९ ॥
 जनीशीडिभ्यस्सेध्वयोः ॥ ६. ४. १९० ॥
 आने मुगतः ॥ ६. ४. १९१ ॥
 ईदस्यासः ॥ ६. ४. १९२ ॥

इति श्री सरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

षष्ठ्याध्यायस्य चतुर्थः पादः

समाप्तः

॥ अथ सप्तमोऽध्यायः ॥

—: 0 :—

- मृजेर्चुद्धिः ॥ ७. १. १ ॥
 ऋतोऽचि वा ॥ ७. १. २ ॥
 अजागृणिश्वीनाम् स्विचि परसौपदेशु ॥ ७. १. ३ ॥
 हलोऽचः ॥ ७. १. ४ ॥
 नेटि ॥ ७. १. ५ ॥
 वीर्णोः ॥ ७. १. ६ ॥
 हलादेरह्यन्तक्षणश्वसेदितोऽतँ उपधायाः ॥ ७. १. ७ ॥
 व्रजवदलान्नित्यम् ॥ ७. १. ८ ॥
 जिणति ॥ ७. १. ९ ॥
 अचः ॥ ७. १. १० ॥
 किति च तद्धितेऽचामादेः ॥ ७. १. ११ ॥
 केकयमित्रयुप्रलयानां यादेरियञ्च ॥ ७. १. १२ ॥
 देविकाशिंशपादीर्घसत्रश्रेयसां तत्प्राप्तावात् ॥ ७. १. १३ ॥
 वहीनरस्यैत् ॥ ७. १. १४ ॥
 य्वः पदान्तात्प्रागैच् ॥ ७. १. १५ ॥
 द्वारस्वरस्तिस्वादुमृदुव्यलकशर्ध्वन्स्फयकनस्वस्वाध्यायस्वप्रामाणाम् ॥ ७. १. १६ ॥

१. A reads this as the second sūtra.	७. A. This portion is regarded as a separate sūtra.
२. A. This portion is written as a separate sūtra.	८. A adds दित्यवचः
३. A. This and the next sūtra are written as one.	९. A. This portion is read as a separate sūtra.
४. A omits अतः	१०. A omits मृदु
५. A. वदव्रज.	११. A. शश्विन् कृतस्व-
६. A. अजः and the next sūtra is written as part of this sūtra.	

न्यप्रोधस्य केवलस्य ॥ ७. १. १७ ॥

न णञः ॥ ७. १. १८ ॥

स्वागतस्य ध्वरस्वङ्गव्यङ्ग्यडव्यवहारव्यायामानाम् ॥ ७. १. १९ ॥

श्ववेरिति ॥ ७. १. २० ॥

इञः ॥ ७. १. २१ ॥

पदान्तस्यानिति वा ॥ ७. १. २२ ॥

न्यङ्कोश्च ॥ ७. १. २३ ॥

गुरुलघुसंहतपदार्थोर्ध्वमुहूर्तादीनां उत्तरपदस्य ॥ ७. १. २४ ॥

अवयवाहतोः ॥ ७. १. २५ ॥

सुसुवार्धेभ्यो जनपदस्य ॥ ७. १. २६ ॥

अमद्राणां दिशः ॥ ७. १. २७ ॥

प्राचां ग्रामनगराणाम् ॥ ७. १. २८ ॥

संख्याधिकाभ्यां संख्यायाः ॥ ७. १. २९ ॥

संवत्सरपरिमाणस्याशाणकुलिजस्यासंज्ञायाम् ॥ ७. १. ३० ॥

वर्षस्याभाविनि ॥ ७. १. ३१ ॥

जाते प्रोष्ठभद्राभ्यां पदस्य ॥ ७. १. ३२ ॥

हङ्गसिन्धोः पूर्वपदस्य च ॥ ७. १. ३३ ॥

अनोः शतिकेहोडरांवरणरहसंवत्सराणाम् ॥ ७. १. ३४ ॥

कुरोः कतपञ्चालयोः ॥ ७. १. ३५ ॥

अधेदेवभूतयोः ॥ ७. १. ३६ ॥

इहपराभ्यां लोकस्य ॥ ७. १. ३७ ॥

सर्वाङ्गमिपुरुषयोश्च ॥ ७. १. ३८ ॥

अस्याद्धत्यहेत्योः ॥ ७. १. ३९ ॥

वध्योगप्रयोगाभिगमागारवेणुपरस्त्रीपुंकरसदुदकशुद्धसूत्रनडचतुर्विद्यासि -

हत्याशातकुम्भसुखशयनादीनां च ॥ ७. १. ४० ॥

राजपुरुषपरिमण्डलप्रतिभूसर्ववेदानां ष्यञि ॥ ७. १. ४१ ॥

१. A omits व्यङ्ग

४. A. This portion is read as a separate sūtra.

२. A. स्य भाविनि

३. A. This is read along with the previous sūtra.

५. A. शतिकेहोड-

- प्राचां नगरान्तस्य ॥ ७. १. ४२ ॥
 देवतानां द्वन्द्वे सूक्तद्विविधोः ॥ ७. १. ४३ ॥
 नेन्द्रस्य परस्य ॥ ७. १. ४४ ॥
 अर्घीत्परिमाणस्य पूर्वस्य तु वा ॥ ७. १. ४५ ॥
 नातः ॥ ७. १. ४६ ॥
 प्राद्वाहनस्यद्दे ॥ ७. १. ४७ ॥
 ढस्य च ॥ ७. १. ४८ ॥
 नमः शुर्वाश्वरक्षेत्रज्ञकुशलनिपुणानाम् ॥ ७. १. ४९ ॥
 यथातथयथापुरयोः पर्यायेण ॥ ७. १. ५० ॥
 हनस्तोऽचिण्णलोः ॥ ७. १. ५१ ॥
 आतो युक् चिण्कृतोः ॥ ७. १. ५२ ॥
 नमस्सेटोवृद्धिखम्यमिकम्याचमः ॥ ७. १. ५३ ॥
 उद्यमोपरमौ ॥ ७. १. ५४ ॥
 जनिवध्योः ॥ ७. १. ५५ ॥
 विश्रमेर्वा ॥ ७. १. ५६ ॥
 णल्युत्तमे ॥ ७. १. ५७ ॥
 ऋहीवलीरीकनूयीक्ष्माय्यातां पुङ्गुणौ ॥ ७. १. ५८ ॥
 शाच्छासाहाव्यावेपां युक् ॥ ७. १. ५९ ॥
 वो विधूनने लुक् ॥ ७. १. ६० ॥
 धूञ्प्रीजोर्नुक् ॥ ७. १. ६१ ॥
 लिष्यस्त्रेहद्रवीकरणे वा ॥ ७. १. ६२ ॥
 लो लुक् ॥ ७. १. ६३ ॥

१. A. This portion is read as a
 separate sūtra.

२. A adds as separate sūtras:—
 दीर्घाद्वारणस्य ॥
 जङ्गलधेनुवलजान्तस्य वा ॥

३. A. This portion is read as a
 separate sūtra.

४. A. वृद्धिरलं

५. A. This is read along with
 the previous sūtra.

६. A. ऋहीवलीवलीरि.

७. A. यियस्त्रेह.

- पातेः ॥ ७. १. ६४ ॥
 भियो हेतुभये षुक् ॥ ७. १. ६५ ॥
 स्फायो वः ॥ ७. १. ६६ ॥
 शबेरगतौ तः ॥ ७. १. ६७ ॥
 रुहेः पो वा ॥ ९. १. ६८ ॥
 मितां ह्रस्वः ॥ ७. १. ६९ ॥
 चिण्णमुलोर्दीर्घश्च ॥ ७. १. ७० ॥
 छादेर्धेऽद्वाद्याद्युपसर्गस्य ॥ ७. १. ७१ ॥
 इस्मन्त्रन्किषु ॥ ७. १. ७२ ॥
 चङ्गुपध्यायाः ॥ ७. १. ७३ ॥
 णेश्च ॥ ७. १. ७४ ॥
 नाग्लोपि शास्वृदिताम् ॥ ७. १. ७५ ॥
 भ्राजभासभाषदीपजीवमीलपीडां वा ॥ ७. १. ७६ ॥
 कणवणभणभ्रणल्लपह्वेयां च ॥ ७. १. ७७ ॥
 उर्कत् ॥ ७. १. ७८ ॥
 ए इत् ॥ ७. १. ७९ ॥
 स्थैः ॥ ७. १. ८० ॥
 पिबः पीप्यः साभ्यासस्य ॥ ७. १. ८१ ॥
 वेडो दिगि लिटि ॥ ७. १. ८२ ॥
 हादेः हत् किञ्चिद्योः ॥ ७. १. ८३ ॥
 प्रत्ययस्थात्कात्पूर्वस्यात् इदाप्यसुपः ॥ ७. १. ८४ ॥
 मामकनरकयोश्च ॥ ७. १. ८५ ॥
 अधातुर्त्यक्त्यप्यकाभ्यामार्षस्थानस्य वा ॥ ७. १. ८६ ॥
 भस्त्रैषाजाज्ञाद्वास्वानाम् ॥ ७. १. ८७ ॥

१. A. This is read as part of the previous sūtra.

२. A. भादेः

३. A. कणप्रभण-

४. A. लसहेणां

५. A. उतुम्

६. A. This is read along with the previous sūtra.

७. A. This is read as a separate sūtra.

८. A. त्यक्तन्त्यका

९. A. भाष्वा

अभाषितपुंस्काद्वा च ॥ ७. १. ८८ ॥

वर्तकाशकुनी ॥ ७. १. ८९ ॥

सूतकापुत्रकान्बृन्दारकाः ॥ ७. १. ९० ॥

नै यत्तल्यकानाम् ॥ ७. १. ९१ ॥

आशिवि ॥ ७. १. ९२ ॥

उत्तरपदलोपे ॥ ७. १. ९३ ॥

श्लिषका ध्रुवका ध्रुवकालहका चरका चटकोष्ठकैरका करका बकालका दण्डका पि-
पका कन्यकामेनकादीनाम् ॥ ७. १. ९४ ॥

तारका ज्योतिषि ॥ ७. १. ९५ ॥

वर्णका तान्तवे ॥ ७. १. ९६ ॥

अष्टका पितृदेवस्ये ॥ ७. १. ९७ ॥

चजोः कुधिष्यतोः ॥ ७. १. ९८ ॥

न्यश्चिमस्त्रिभ्रस्जीनामौ ॥ ७. १. ९९ ॥

तश्चिवश्चयो रकि ॥ ७. १. १०० ॥

डेपावाभ्यां सृजोऽचि ॥ ७. १. १०१ ॥

व्यतिसञ्जयनुसञ्जयोश्च ॥ ७. १. १०२ ॥

पत्तेर्दूरादिभ्यो णे ॥ ७. १. १०३ ॥

कपोतोलूकश्वमांसेभ्योऽणि ॥ ७. १. १०४ ॥

उच्चः के गुणश्च ॥ ७. १. १०५ ॥

शुचिरुच्योर्घभिः ॥ ७. १. १०६ ॥

मिद्देर्हस्याचि संज्ञायाम् ॥ ७. १. १०७ ॥

वहेः संप्रसारणं चानुपगम्य ॥ ७. १. १०८ ॥

दहेर्न्यवाभ्यां घभिः ॥ ७. १. १०९ ॥

१. A. सूत्रका

२. A. न यत्यका

३. A omits ध्रुवका

४. A. तश्चिवश्चिशकीर्ना

५. C. This and the next sūtra
are written as part of the
commentary.

६. A. अचः

७. A. रुचि

८. A adds as a separate sūtra

उञ्जेर्दश्रोपभायाः ॥

९. A. वहेः प्रसारणं

- अर्हः ॥ ७. १. ११० ॥
 हन्तेर्ङिणति ॥ ७. १. १११ ॥
 उपधालोपे च ॥ ७. १. ११२ ॥
 द्वित्वहेतो ॥ ७. १. ११३ ॥
 हेरचङि ॥ ७. १. ११४ ॥
 सँह्रियोर्जे ॥ ७. १. ११५ ॥
 चेर्वा ॥ ७. १. ११६ ॥
 न काद्यजिब्रज्यादेः निष्ठायां सेटः ॥ ७. १. ११७ ॥
 भुजन्युञ्जौ बाहूपतापयोः ॥ ७. १. ११८ ॥
 वञ्जेर्गीतो ॥ ७. १. ११९ ॥
 प्रयाजानूयाजोपांशुयाजपत्नीसंयाजर्तुयाजा यद्वाङ्गे ॥ ७. १. १२० ॥
 ण्य षावश्यके ॥ ७. १. १२१ ॥
 प्रवचयजत्यजाम् ॥ ७. १. १२२ ॥
 वचोऽशब्दसंज्ञायाम् ॥ ७. १. १२३ ॥
 निप्राभ्यां युजः शक्ये ॥ ७. १. १२४ ॥
 भोज्यमञ्जे ॥ ७. १. १२५ ॥
 रुहेर्विन्यग्भ्यां क्तिबचोर्धः ॥ ७. १. १२६ ॥
 ओतो लोपः श्यनि ॥ ७. १. १२७ ॥
 षसर्स्याचि ॥ ७. १. १२८ ॥
 लुंग्वादुर्हद्विद्वलिहगुहिभ्य आत्मनेपदे दन्त्ये ॥ ७. १. १२९ ॥
 शमामष्टानां ईये दीर्घः ॥ ७. १. १३० ॥
 द्विवुक्त्वच्चात्तमां शिञ्चिकरणे ॥ ७. १. १३१ ॥
 क्लमः परस्मैपदेषु ॥ ७. १. १३२ ॥
 इषुगमियमां छः ॥ ७. १. १३३ ॥

१. A. This is read as part of the previous sūtra.

२. A. This is read as part of the previous sūtra.

३. A. This portion is regarded as a separate sūtra.

४. A. दीर्घः श्ये

५. A. शिञ्चिकरणे

अ. ७. पा. १. सू. १३४.]

भोजविरचितम्

प्राग्नाभ्मास्यास्त्रादाण्दृश्यतिशदसदां पिबजिघ्रधमतिष्ठमनयच्छपश्यच्छधौशीय-
सीदाः ॥ ७. १. १३४ ॥

सर्तेर्धावो वेगितायां गतौ ॥ ७. १. १३५ ॥

ज्ञानोर्जा ॥ ७. १. १३६ ॥

घादीनां ह्रस्वः ॥ ७. १. १३७ ॥

मिद्वेरेत् ॥ ७. १. १३८ ॥

सृजिदशोर्ज्ञह्यं गुणवृद्धिप्रसङ्गे ॥ ७. १. १३९ ॥

स्पृशामृशकृशतृपडपसृपां वा ॥ ७. १. १४० ॥

इति श्री सरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

सप्तमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः

समाप्तः

—

१. A omits धौ

२. A. कष.

अथ द्वितीयः पादः

- सार्वधातुकार्धधातुकयोर्गुणः ॥ ७. २. १ ॥
 जुस्पुंकोः ॥ ७. २. २ ॥
 जागुरकस्काने किति ॥ ७. २. ३ ॥
 अचिण्णलिङ्गिति ॥ ७. २. ४ ॥
 लघोरुपधायाः ॥ ७. २. ५ ॥
 नाभ्यस्तस्याचि सार्वधातुके ॥ ७. २. ६ ॥
 अपिति ॥ ७. २. ७ ॥
 अनाम्लित्यजागुः ॥ ७. २. ८ ॥
 षिङ्गिति ॥ ७. २. ९ ॥
 यङ्यकूप्यलोपे वृद्धिश्चातिङ्गि ॥ ७. २. १० ॥
 कुटादीनामङ्गिति ॥ ७. २. ११ ॥
 विज इटि ॥ ७. २. १२ ॥
 ऊर्णोर्वा ॥ ७. २. १३ ॥
 निष्ठायां शीङ्गुस्विदिमिदिक्विदिध्रुषः ॥ ७. २. १४ ॥
 मृषेरक्षमायाम् ॥ ७. २. १५ ॥
 उदुपधस्य शब्दतो भावादिकर्मणोर्वा ॥ ७. २. १६ ॥
 मृडमृदगुधकुषक्लिशवद्वसल्लुचां क्त्वि ॥ ७. २. १७ ॥
 ऋतृषमृषकृशां वा ॥ ७. २. १८ ॥
 रलोर्हलादेरिदुदुपधस्य सनि च ॥ ७. २. १९ ॥
 रुदविदमुषग्रहाम् ॥ ७. २. २० ॥

१. A. This is read along with the previous sūtra.
 २. A adds as a separate sūtra थपोत्कि ॥
 ३. A. This is read along with the previous sūtra.

४. A. ष्छति.
 ५. A. This portion is regarded as a separate sūtra.
 ६. A. वृक्षोरक्ष.
 ७. A. सथाफान्तयुचाङ्गित्वः

- सैन्यनिटि ॥ ७. २. २१ ॥
 लिङ्गसिचोरुपघायाः ॥ ७. २. २२ ॥
 लश्च ॥ ७. २. २३ ॥
 सिचि दाश्राख्यामिच्च ॥ ७. २. २४ ॥
 गाड ईस्यं च ॥ ७. २. २५ ॥
 भूसुघोरनभ्यस्तयोस्तडि पिति ॥ ७. २. २६ ॥
 ह्यल्यनुंश्नोरुत औत् ॥ ७. २. २७ ॥
 चोर्णोः ॥ ७. २. २८ ॥
 नैकालि ॥ ७. २. २९ ॥
 तृणह इम् ॥ ७. २. ३० ॥
 ब्रुघोरनाहेरीद् ॥ ७. २. ३१ ॥
 यडो बहुलम् ॥ ७. २. ३२ ॥
 अभ्वस्तिसिजभ्यामपृक्तस्य ॥ ७. २. ३३ ॥
 रुदिस्वपिभ्वस्यनिजाक्षिभ्योऽह् च ॥ ७. २. ३४ ॥
 अदः ॥ ७. २. ३५ ॥
 अत आद्यभि ॥ ७. २. ३६ ॥
 सुपि च ॥ ७. २. ३७ ॥
 बडुवचने शल्येत् ॥ ७. २. ३८ ॥
 ओसि च ॥ ७. २. ३९ ॥
 टि च दीर्घापः ॥ ७. २. ४० ॥
 संबुद्धौ च ॥ ७. २. ४१ ॥
 अम्बार्थामडलेकानां ह्रस्वः ॥ ७. २. ४२ ॥
 इत्याख्येदूतोऽनियुचः ॥ ७. २. ४३ ॥
 स्त्रियाः ॥ ७. २. ४४ ॥

१. A. This is written as part of the previous sūtra.
 २. A. This portion is regarded as a separate sūtra.
 ३. A. पिति is regarded as part of the next sūtra.

४. A. ह्यल्यस्मो-

५. A. हइ

६. A. This is regarded as part of the previous sūtra.

- मातुर्मतृत्पुत्रे श्लाघ्ये ॥ ७. २. ४५ ॥
 इदुतोरुणः ॥ ७. २. ४६ ॥
 जसि च ॥ ७. २. ४७ ॥
 डित्यसह्युः ॥ ७. २. ४८ ॥
 पत्युस्समास एव ॥ ७. २. ४९ ॥
 स्त्रियां वा ॥ ७. २. ५० ॥
 स्त्रीभ्यां चाद् ॥ ७. २. ५१ ॥
 इयुवुस्थानाभ्यामस्त्रियां वा ॥ ७. २. ५२ ॥
 याडापः ॥ ७. २. ५३ ॥
 सर्वनाम्नः स्याडञ्च ॥ ७. २. ५४ ॥
 द्वितीयातृतीयाभ्यां वा ॥ ७. २. ५५ ॥
 डेरामाडादिभ्यः ॥ ७. २. ५६ ॥
 नियः ॥ ७. २. ५७ ॥
 सखिपतिभ्यामौत् ॥ ७. २. ५८ ॥
 इदुद्भयामडोच्चोऽः ॥ ७. २. ५९ ॥
 टोऽस्त्रियां नः ॥ ७. २. ६० ॥
 ऋतो डिसुदोरुणः ॥ ७. २. ६१ ॥
 संयोगार्द्धलिटि ॥ ७. २. ६२ ॥
 ऋहृच्छृणाम् ॥ ७. २. ६३ ॥
 गृहृष्ठां ह्रस्वश्च ॥ ७. २. ६४ ॥
 ऋहृशोऽडि ॥ ७. २. ६५ ॥
 श्वयंतेरत् ॥ ७. २. ६६ ॥
 असुपतवचां शुक्पुंलुमः ॥ ७. २. ६७ ॥
 के तद्धितेऽणो ह्रस्वः ॥ ७. २. ६८ ॥
 न कपि ॥ ७. २. ६९ ॥

१. A. तृतीयां वा

२. A. स्त्रिया वा

३. A. This is regarded as part of
the previous sūtra.

४. A. omits पुंलुमः but reads in
stead as a separate sūtra
स्वाजः रत् पुंलुमः

- आपो वा ॥ ७. २. ७० ॥
 शीङ्ग एत्सार्वाध्यातुके ॥ ७. २. ७१ ॥
 अथङ्गिन् किन्ति ॥ ७. २. ७२ ॥
 उपसर्गाद्गुहा ह्रस्वश्च ॥ ७. २. ७३ ॥
 लिङ्गीणः ॥ ७. २. ७४ ॥
 दीर्घोऽकृत्सार्वाध्यातुके ॥ ७. २. ७५ ॥
 चवौ च ॥ ७. २. ७६ ॥
 रीङ्गुनः ॥ ७. २. ७७ ॥
 रिङ्गुणे ॥ ७. २. ७८ ॥
 यगाशीर्लिङ्गार्थे ॥ ७. २. ७९ ॥
 असुद्संयोगाच्चत्थोर्गुणः ॥ ७. २. ८० ॥
 यङि च ॥ ७. २. ८१ ॥
 ह्नो घ्नी हिंसायाम् ॥ ७. २. ८२ ॥
 ई घ्रांघ्नोः ॥ ७. २. ८३ ॥
 अस्य च्वावनव्ययस्य ॥ ७. २. ८४ ॥
 क्यन्त्रि च्च ॥ ७. २. ८५ ॥
 न ध्रुध्यशानस्य ॥ ७. २. ८६ ॥
 घनस्य तृष्णायाम् ॥ ७. २. ८७ ॥
 उदकस्योदन् पिपासायाम् ॥ ७. २. ८८ ॥
 वृषाश्वयोर्गोथुनेच्छायां सुक् ॥ ७. २. ८९ ॥
 क्षीरादिभ्यो लालासायामसुक् च ॥ ७. २. ९० ॥
 दोसोमास्थामित् तिक्रिति ॥ ७. २. ९१ ॥
 च्छाशोर्वा ॥ ७. २. ९२ ॥
 संशितो व्रते ॥ ७. २. ९३ ॥

१. A omits this and the following three sūtras.

२. A. This is read as part of the previous sūtra.

३. A. This is read as part of the previous sūtra.

४. C omits this sūtra with the commentary thereon.

५. A. This is written as part of the previous sūtra.

६. धातेर्हिः ॥ ७. २. ९४ ॥
 जहातेः क्त्वि ॥ ७. २. ९५ ॥
 दौ दत् ॥ ७. २. ९६ ॥
 उपसर्गादचस्तः ॥ ७. २. ९७ ॥
 सुविन्यवानुभ्यः स्ते वा ॥ ७. २. ९८ ॥
 प्रादादिकर्मणि ॥ ७. २. ९९ ॥
 मरुतश्च ॥ ७. २. १०० ॥
 अपो मि ॥ ७. २. १०१ ॥
 सः स्यार्धधातुके ॥ ७. २. १०२ ॥
 ताससोर्ह एलि ॥ ७. २. १०३ ॥
 रसोर्लोपः ॥ ७. २. १०४ ॥
 ष्यङ्ङि वा ॥ ७. २. १०५ ॥
 आञ्जोऽपत्तरोः ॥ ७. २. १०६ ॥
 यीवर्णयोर्दीधीवेव्योः ॥ ७. २. १०७ ॥
 योऽचि ॥ ७. २. १०८ ॥
 भीमोरमलमशकपतपपदधामच्च इस्सिस्सनि ॥ ७. २. १०९ ॥
 राधो हिंसायाम् ॥ ७. २. ११० ॥
 ऋध्रापोरीत् ॥ ७. २. १११ ॥
 ह्येपरनस्यस्य ॥ ७. २. ११२ ॥
 दम्भ इच्च ॥ ७. २. ११३ ॥
 मुचेः कर्मकर्तृयोद्वा ॥ ७. २. ११४ ॥
 हसादिव्वप्रयोगोऽभ्यासस्य ॥ ७. २. ११५ ॥
 हलोऽनादेः ॥ ७. २. ११६ ॥
 खंथि खरः ॥ ७. २. ११७ ॥

१. A. जहातेश्च

२. A. क्त्विदो

३. A. सुपित्यनु-

४. C omits this and the next
sūtra.

५. A. This is written as part of
the previous sūtra.

६. A. मच्चरिसिनीः

७. A. रुधो

८. A. शपे.

९. A. This is read as part of the
previous sūtra.

खयां चयः ॥ ७. २. ११८ ॥

झषां जर्शः ॥ ७. २. ११९ ॥

कुर्होश्चुः ॥ ७. २. १२० ॥

नै कवतेर्यङि ॥ ७. २. १२१ ॥

उरत् ॥ ७. २. १२२ ॥

ह्रस्वः ॥ ७. २. १२३ ॥

द्युतिस्वाप्योः संप्रसारणमभ्यासनिमित्तानन्तर्ये ॥ ७. २. १२४ ॥

व्यथो लिटि ॥ ७. २. १२५ ॥

दीर्घोऽपितीणः ॥ ७. २. १२६ ॥

अत आदेः ॥ ७. २. १२७ ॥

तस्मान्नुडनेकहलः ॥ ७. २. १२८ ॥

ऋमदश्चोत्थोश्च ॥ ७. २. १२९ ॥

भ्रुवोऽत् ॥ ७. २. १३० ॥

निजिविजिविषां गुणः श्लौ ॥ ७. २. १३१ ॥

ऋपृभृहाङ्माङामित् ॥ ७. २. १३२ ॥

सन्यतः ॥ ७. २. १३३ ॥

ओः पुयणूज्यपरे ॥ ७. २. १३४ ॥

श्रुल्लुद्रुप्रुच्यूनां वा ॥ ७. २. १३५ ॥

गुणो यङ्लुकोः ॥ ७. २. १३६ ॥

दीर्घोऽनागमस्य ॥ ७. २. १३७ ॥

नीर्ग्वञ्चुस्त्रन्सुध्वन्सुभ्रन्सुकसपतपदस्कन्दाम् ॥ ७. २. १३८ ॥

नुगतो बमन्तस्य ॥ ७. २. १३९ ॥

जपजभदहदशभञ्जपसाम् ॥ ७. २. १४० ॥

१. A. जसः

२. A. नङ्.

३. A. This is read as part of the previous sūtra.

४. A. This is read as part of the previous sūtra.

५. A omits this sūtra.

६. A. ऋवृष्ट-

७. A. श्रुप्रुण्डव्यूहयूनां

८. A. नीवञ्चु

९. A adds as a separate sūtra बमन्तस्यातो नुक्

- चरफलोः ॥ ७. २. १४१ ॥
 उत्परस्यातः ॥ ७. २. १४२ ॥
 ति च ॥ ७. २. १४३ ॥
 रीगृत्वतः ॥ ७. २. १४४ ॥
 र्गिकौ च लुकि ॥ ७. २. १४५ ॥
 सन्वल्लघुनि णौ चङ्चनग्लोपे ॥ ७. २. १४६ ॥
 णेश्च ॥ ७. २. १४७ ॥
 दीर्घो लघोः ॥ ७. २. १४८ ॥
 र्मुहत्वरप्रथमदस्तृरुपशामत् ॥ ७. २. १४९ ॥
 वेष्टिचेष्टयोर्वा ॥ ७. २. १५० ॥
 ई च गणः ॥ ७. २. १५१ ॥

इति श्रीसरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे
 सप्तमाध्यायस्य द्वितीयः पादः
 समाप्तः

—

१. A. This is read as part of the
 previous sūtra.
२. A. This is read as part of the
 previous sūtra.
३. A. This is read as part of the
 previous sūtra.
४. A omits लुकि
५. A. स्पृदृ-

अथ तृतीयः पादः

- पदस्य वाङ्मयायां द्वे ॥ ७. ३. १ ॥
 सगनेश्चाभीक्ष्ये ॥ ७. ३. २ ॥
 क्त्वाणमुलाः ॥ ७. ३. ३ ॥
 क्रियासममिहारं लोटः ॥ ७. ३. ४ ॥
 भानुपूर्व्ये ॥ ७. ३. ५ ॥
 अनेकावधारणे ॥ ७. ३. ६ ॥
 डाक्यव्यक्ताञ्जुकरणे ॥ ७. ३. ७ ॥
 इतरडतमयाः समानां स्त्रीभावप्रश्ने ॥ ७. ३. ८ ॥
 पूर्वप्रथमयोरर्थातिशये वा ॥ ७. ३. ९ ॥
 वर्जने परेरत्वमासे ॥ ७. ३. १० ॥
 अधोऽध्युपरीणां सामीप्ये ॥ ७. ३. ११ ॥
 वाक्यादेशामन्त्रितस्यासूर्यासम्भतिकोपकुत्सनभर्त्सनेषु ॥ ७. ३. १२ ॥
 एकस्य सुब्लुक् ॥ ७. ३. १३ ॥
 भान्वाद्ये पुंवञ्च ॥ ७. ३. १४ ॥
 प्रकारे गुणवचनस्य वा ॥ ७. ३. १५ ॥
 अकृच्छ्रे प्रियसुखयोः ॥ ७. ३. १६ ॥
 भन्यस्य क्रियायाः सातत्ये ॥ ७. ३. १७ ॥
 एकवञ्चेतरस्य व्यतीहारे ॥ ७. ३. १८ ॥
 परान्ययोः सुक् च ॥ ७. ३. १९ ॥
 षपामपुंस्यां सुपो वा ॥ ७. ३. २० ॥
 यथास्त्रे यथायथम् ॥ ७. ३. २१ ॥
 द्वन्द्वं रहस्यमर्यादायचनव्युत्क्रमणयज्ञपात्रप्रयोगेषु ॥ ७. ३. २२ ॥

१. A. अङ्गो-

२. A. यासक्षिकि-

३. A. This portion is regarded as
a separate sūtra.

- अस्यन्तसहचरिते लोकविज्ञाते ॥ ७. ३. २३ ॥
 द्वन्द्वः कलहयुग्मसमासादिषु ॥ ७. ३. २४ ॥
 वाक्यस्यापि संज्ञये यावद्बोधम् ॥ ७. ३. २५ ॥
 पदादपदादौ समानवाक्ये ॥ ७. ३. २६ ॥
 युग्मद्वन्द्वोलुम्बिकयन्तयोर्द्वन्द्वसौ वा ॥ ७. ३. २७ ॥
 द्विवचनस्य वां नाभौ ॥ ७. ३. २८ ॥
 तेभयावेकवचनस्य ॥ ७. ३. २९ ॥
 त्वामौ द्वितीयायाः ॥ ७. ३. ३० ॥
 वस्त्रसादयो निस्वमन्वादेशे ॥ ७. ३. ३१ ॥
 सपूर्वात्प्रथमान्ताद्वा ॥ ७. ३. ३२ ॥
 न च वाहाहैव योगे ॥ ७. ३. ३३ ॥
 दृश्यर्थैरनालोकने ॥ ७. ३. ३४ ॥
 आमन्त्रितं पूर्वमसद्वत् ॥ ७. ३. ३५ ॥
 न समानाधिकरणे सामान्यवचनम् ॥ ७. ३. ३६ ॥
 जस्या ॥ ७. ३. ३७ ॥
 पूर्वत्रासिद्धम् ॥ ७. ३. ३८ ॥
 नलोपः सुषि ॥ ७. ३. ३९ ॥
 न नि मुः ॥ ७. ३. ४० ॥
 सिञ्जलोप एकादेशे ॥ ७. ३. ४१ ॥
 पैठनोर्निष्ठादेशः ॥ ७. ३. ४२ ॥
 प्लुतविकारश्छे तुकि ॥ ७. ३. ४३ ॥
 धुटिश्चुत्वम् ॥ ७. ३. ४४ ॥
 द्वित्वे परसवर्णः ॥ ७. ३. ४५ ॥
 अमात्तदुपधाच्चमत्वैः ॥ ७. ३. ४६ ॥

१. A. द्वन्द्वः is written as part of the previous sūtra.

२. A. समानवाक्ये is written as part of the next sūtra.

३. A. दोर्युगिव

४. A. अलोपः

५. A. ननुः This and the next sūtra are read as one with the previous.

६. A. This and the following two sūtras are read as one.

झयः ॥ ७. ३. ४७ ॥

संज्ञायाम् ॥ ७. ३. ४८ ॥

अष्टौवञ्चकीवत्कक्षीवद्द्रुमण्वञ्चर्मण्वस्यः ॥ ७. ३. ४९ ॥

उदन्वानुदधौ च ॥ ७. ३. ५० ॥

राजन्वान् सौराज्ये ॥ ७. ३. ५१ ॥

न यद्योर्मिदृष्टिर्मभूमितिमिदृष्टिमिदृष्टिश्चाद्राक्षाध्राक्षावासोहरिद्वरत्काकुज्जयोतिष्म -
द्रामञ्जयः ॥ ७. ३. ५२ ॥

कान्तिशिखिहरिचार्विक्षुमधुबन्ध्वन्दुबिन्दुद्रुवखंशुश्रुहनुसानुमान्वादिभ्यश्च ॥
७. ३. ५३ ॥

कृपो रो लोऽकृपणकृपाणकर्पटकृपीटकर्परकर्पूरकृपादीनाम् ॥ ७. ३. ५४ ॥

उपसर्गस्यायतौ ॥ ७. ३. ५५ ॥

प्रो यङिः ॥ ७. ३. ५६ ॥

अचि वा ॥ ७. ३. ५७ ॥

परेर्घाङ्गयोगेषु ॥ ७. ३. ५८ ॥

कपिरिकातिष्परिकाङ्कुरिकरोमपुरुषतरुणसारिरारम्भूरकररिर्कममुकुरपांसुर-
रेखारिक्षादीनाम् ॥ ७. ३. ५९ ॥

हरातर्परकरभशरर्भवारखाररघुगरादीनामर्थमेदे ॥ ७. ३. ६० ॥

असंयुक्तानाद्रेडः^१ ॥ ७. ३. ६१ ॥

जपादीनां षो वः ॥ ७. ३. ६२ ॥

प्रातिपदिकस्यानहो नो लोपः ॥ ७. ३. ६३ ॥

क्ये ॥ ७. ३. ६४ ॥

न संबुद्धौ^२ ॥ ७. ३. ६५ ॥

१. A. This is read along with the
previous sūtra.

२. A. दलि भूमि

३. A. द्योतिष्ठहिष्ठभ्यः

४. A. बन्धुवन्दिन्द्र.

५. A. कुरिरोम

६. A. शरभकार-

७. A adds as a separate sūtra,
लोडः क्वचित् ॥

८. A. This and the next sūtra
are written together.

९. A adds as a separate sūtra
नपुंसके वा ॥

सुपि वलि तद्वत् ॥ ७. ३. ६६ ॥

संयोगस्य ॥ ७. ३. ६७ ॥

रात्सः ॥ ७. ३. ६८ ॥

धि सङ्घि ॥ ७. ३. ६९ ॥

इट ईटि ॥ ७. ३. ७० ॥

झलो झलि ॥ ७. ३. ७१ ॥

ह्रस्वाद्धातोः ॥ ७. ३. ७२ ॥

स्कोस्संयोगाद्योरन्ते च ॥ ७. ३. ७३ ॥

चोः कुः ॥ ७. ३. ७४ ॥

हो ढः ॥ ७. ३. ७५ ॥

दादेर्धातोर्घः ॥ ७. ३. ७६ ॥

वाद्रुहमुहृणुहृणिहाम् ॥ ७. ३. ७७ ॥

नहाहोर्धतौ ॥ ७. ३. ७८ ॥

वश्चभ्रस्जस्जम्जयजराजभ्राजपरिव्राजछदां षः ॥ ७. ३. ७९ ॥

झष एकाचः सध्वोर्वशो भषू ॥ ७. ३. ८० ॥

धाञस्तथोश्च ॥ ७. ३. ८१ ॥

झषस्तथोर्धोऽधः ॥ ७. ३. ८२ ॥

षढोः कस्सि ॥ ७. ३. ८३ ॥

रदाभ्यां-निष्ठातो दश्च नः ॥ ७. ३. ८४ ॥

यणू संयोगादेरातः ॥ ७. ३. ८५ ॥

ऋल्वादिभ्यः क्तिनश्च ॥ ७. ३. ८६ ॥

पूञो नाशे ॥ ७. ३. ८७ ॥

दुग्धोरु च ॥ ७. ३. ८८ ॥

सेर्मासे कर्मकर्तरि ॥ ७. ३. ८९ ॥

ओदितः ॥ ७. ३. ९० ॥

सुयत्यादिभ्यो नवभ्यः ॥ ७. ३. ९१ ॥

१. A. This and the next sūtra
are written together.

३. A. दधाञः

२. A. योगोपधागाद्योरन्ते च

५. A. This and the next sūtra
are written together.

- क्षेः क्षी च ॥ ७. ३. ९२ ॥
 वा भावाक्रोशदैन्धेषु ॥ ७. ३. ९३ ॥
 श्योऽस्परी ॥ ७. ३. ९४ ॥
 अश्रोऽनपादाने ॥ ७. ३. ९५ ॥
 दिवोऽविजिगीषायाम् ॥ ७. ३. ९६ ॥
 अवातेनिर्वाणः ॥ ७. ३. ९७ ॥
 ऋणमाधमर्ण्ये ॥ ७. ३. ९८ ॥
 हीघ्रात्रोन्दनुर्द्विनस्त्रिभ्यो वा ॥ ७. ३. ९९ ॥
 प्रस्त्यो मः ॥ ७. ३. १०० ॥
 क्षायो नित्यम् ॥ ७. ३. १०१ ॥
 शुषः कः ॥ ७. ३. १०२ ॥
 पचो वः ॥ ७. ३. १०३ ॥
 फलेरनुपसर्गालः ॥ ७. ३. १०४ ॥
 समुद्ग्यां च ॥ ७. ३. १०५ ॥
 क्षीवकृशपरिकृशोल्हाघाः ॥ ७. ३. १०६ ॥
 नपृमूर्च्छिमदिख्याध्यादेवत्राभ्यः ॥ ७. ३. १०७ ॥
 विस्रो धनप्रतीतयोः ॥ ७. ३. १०८ ॥
 भिस्रं शकलम् ॥ ७. ३. १०९ ॥
 झलां जशोऽन्ते ॥ ७. ३. ११० ॥
 क्रिन्दशोः कुः ॥ ७. ३. १११ ॥
 नशेर्वा ॥ ७. ३. ११२ ॥
 मो नौ भ्वोश्च ॥ ७. ३. ११३ ॥
 ससज्जुषोरुः ॥ ७. ३. ११४ ॥
 अहः ॥ ७. ३. ११५ ॥
 लुक्च्यरेफे रः ॥ ७. ३. ११६ ॥
 प्रचेतसो राजनि वा ॥ ७. ३. ११७ ॥
 अहर्गिरादीनां पत्यादिषु ॥ ७. ३. ११८ ॥

१. A. हीघ्रात्रा
 २. A. विनिस्त्रिभ्यो
 ३. A. मोनौ घातोभ्वोश्च

४. A. This and the next sūtra
 are written together.

५. A. अहर्धूरा-

- उषर्बुधः ॥ ७. ३. ११९ ॥
 खन्सुर्ध्वन्खनडुहां वैः ॥ ७. ३. १२० ॥
 वसोः सः ॥ ७. ३. १२१ ॥
 ३तिपि ॥ ७. २. १२२ ॥
 सिपि वा ॥ ७. ३. १२३ ॥
 दोहः ॥ ७. ३. १२४ ॥
 धातोर्ध्वारनचीको दीर्घः ॥ ७. ३. १२५ ॥
 नाभ्यासकुरच्छुराम् ॥ ७. ३. १२६ ॥
 यि तद्धिते ॥ ७. ३. १२७ ॥
 अदसोऽत्वे दादुद्दो मः ॥ ७. ३. १२८ ॥
 अद्रौ वा ॥ ७. ३. १२९ ॥
 एत ईत् बहुवचने ॥ ७. ३. १३० ॥
 वाष्यटेः प्लुतः ॥ ७. ३. १३१ ॥
 दुराद्धूते ॥ ७. ३. १३२ ॥
 हैहेप्रयोगे हैहयोः ॥ ७. ३. १३३ ॥
 गुरोरेकैकस्यानृतो वा ॥ ७. ३. १३४ ॥
 अस्त्रीशूद्रप्रत्यभिवादे नामगोत्रयोः ॥ ७. ३. १३५ ॥
 भो राजन्यविशां वा ॥ ७. ३. १३६ ॥
 पृष्टप्रतिवचने हेः ॥ ७. ३. १३७ ॥
 निगृह्यानुपयोगे ॥ ७. ३. १३८ ॥
 भर्त्सनेऽङ्गयुक्तं तिङ्काकाङ्क्षम् ॥ ७. ३. १३९ ॥
 द्विस्त्रिरुक्तं पर्यायेण ॥ ७. ३. १४० ॥
 संमत्सुखाकोपकुत्सनेषु पूर्वम् ॥ ७. ३. १४१ ॥
 विचारे ॥ ७. ३. १४२ ॥
 प्रतिश्रुतौ ॥ ७. ३. १४३ ॥
 अभिपूजिते ॥ ७. ३. १४४ ॥
 चिदित्युपमार्थे प्रयुज्यमाने ॥ ७. ३. १४५ ॥

१. A. धूजन

२. A. This and the next sūtra
are written together.

अ. ७. पा. ३. सू. १४६]

भोजविरचितम्

क्षियाशीः प्रेषेषु तिङ्काङ्क्षम् ॥ ७. ३. १४६ ॥

अनन्त्यस्यापि प्रश्नाख्यानयोः ॥ ७. ३. १४७ ॥

पुतावै च द्रुतौ ॥ ७. ३. १४८ ॥

पचोऽप्रगृह्यस्य प्रश्नान्ताभिपूजितं विचारप्रत्यभिवादेष्वादिदुत्परः पदान्ते ॥

७. ३. १४९ ॥

तयोर्वावचि संहितायाम् ॥ ७. ३. १५० ॥

इति श्री सरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

सप्तमाध्यायस्य तृतीयः पादः

समाप्तः

—

अथ चतुर्थः पादः

—: 0 :—

- समः सुटि संः ॥ ७. ४. १ ॥
 पुमोऽख्याञि खय्यम्परे ॥ ७. ४. २ ॥
 नश्छव्यप्रशानः ॥ ७. ४. ३ ॥
 कानः कानि ॥ ७. ४. ४ ॥
 नृनः पेरौ वा ॥ ७. ४. ५ ॥
 अत्रानुनासिकः पूर्वस्य ॥ ७. ४. ६ ॥
 अन्यत्रास्मात्परोऽनुस्वारः ॥ ७. ४. ७ ॥
 हलि मः ॥ ७. ४. ८ ॥
 नञ्चापदान्तस्य झलि ॥ ७. ४. ९ ॥
 राजिसमो मः कौ ॥ ७. ४. १० ॥
 हेमनयबलपरतो वा ॥ ७. ४. ११ ॥
 झणोः कुक्कुटौ शरि ॥ ७. ४. १२ ॥
 संडस्सोऽश्च्युतो धुद् ॥ ७. ४. १३ ॥
 नश्च ॥ ७. ४. १४ ॥
 शि तुक् ॥ ७. ४. १५ ॥
 मय उञो वोऽचि ॥ ७. ४. १६ ॥
 उमो ह्रस्वाद्द्वे ॥ ७. ४. १७ ॥
 ङो ङे लोपोऽपदादौ ॥ ७. ४. १८ ॥
 रो रि ॥ ७. ४. १९ ॥
 विरामे विसर्जनीयः ॥ ७. ४. २० ॥
 क्खरि ॥ ७. ४. २१ ॥

१. A adds as a separate sūtra वा
 लोपमेके ॥

३. A omits स
 ४. A. लोपदादौ

२. A. This and the next sūtra
 are written together.

क्षीरे ॥ ७. ४. २२ ॥

ख्याञ्चि ॥ ७. ४. २३ ॥

रोः सुपि ॥ ७. ४. २४ ॥

अवर्णभोभगोअघोऽपूर्वस्य लोपो हशि ॥ ७. ४. २५ ॥

उञ्चि ॥ ७. ४. २६ ॥

अक्षीपत्स्पृष्टतरो यश्च ॥ ७. ४. २७ ॥

आदीपत्स्पृष्टश्च ७. ४. २८ ॥

द्वयोश्च ते ॥ ७. ४. २९ ॥

छविस्सः ॥ ७. ४. ३० ॥

वा शरि ॥ ७. ४. ३१ ॥

क्षीरे लोपः ॥ ७. ४. ३२ ॥

कुत्राः कौ खरि ॥ ७. ४. ३३ ॥

पाशकल्यप्केष्वनव्ययस्य सः ॥ ७. ४. ३४ ॥

रोः काम्यच्चि ॥ ७. ४. ३५ ॥

तेष्विणः षः ॥ ७. ४. ३६ ॥

निर्दुराविश्चतुष्प्रादुर्बहिषाम् ॥ ७. ४. ३७ ॥

सुचो वा ॥ ७. ४. ३८ ॥

इसुसोर्व्यपेक्षायाम् ॥ ७. ४. ३९ ॥

नाक्रियैकाधिकरणे ॥ ७. ४. ४० ॥

नित्यं समासेऽनुत्तरपदस्यस्य ॥ ७. ४. ४१ ॥

अतःकृकमिकंसकुम्भपात्रकुशाकर्णीष्वनव्ययस्य ॥ ७. ४. ४२ ॥

अधःशिरसोः पदे ॥ ७. ४. ४३ ॥

नमस्पुरस्तोर्गत्योः ॥ ७. ४. ४४ ॥

तिरसो वा ॥ ७. ४. ४५ ॥

१. A. This and the next sūtra are written together.

२. A. This and the next sūtra are written together.

३. A. This and the next sūtra are written together.

४. A. पौ च and the rest is regarded as a separate sūtra.

५. A. This and the following three sūtras are omitted.

- अग्नेः स्तुतः ॥ ७. ४. ६९ ॥
 दीर्घात्सोमस्य ॥ ७. ४. ७० ॥
 ज्योतिरायुर्भ्यां च स्तोमस्य ॥ ७. ४. ७१ ॥
 मातृपितृभ्यां स्वसुः ॥ ७. ४. ७२ ॥
 मातुःपितृभ्यां वा ७. ४. ७३ ॥
 अभिनिष्ठानो वर्णे ॥ ७. ४. ७४ ॥
 प्रादुरुपसर्गेभ्योऽस्तेर्यञ्परस्य ॥ ७. ४. ७५ ॥
 सुविनिर्दुभ्यः समसूत्योः ॥ ७. ४. ७६ ॥
 स्वपेरपः ॥ ७. ४. ७७ ॥
 नद्याः स्यास्य कौशले ॥ ७. ४. ७८ ॥
 नेः स्नातस्य च ॥ ७. ४. ७९ ॥
 प्रतेः सूत्रे ॥ ७. ४. ८० ॥
 प्रष्टोऽग्रगामिनि ॥ ७. ४. ८१ ॥
 वृक्षासनयोर्विष्टरः ॥ ७. ४. ८२ ॥
 छन्दोनास्ति विष्टरः ॥ ७. ४. ८३ ॥
 गवियुधिभ्यां स्थिरस्य ॥ ७. ४. ८४ ॥
 कपेः स्थलस्य गोत्रे ॥ ७. ४. ८५ ॥
 विकुशमिपरिभ्यः ॥ ७. ४. ८६ ॥
 अम्बाम्बगोभूमिसव्यापत्रिर्त्रिकुशोकुशङ्कङ्कुमञ्जिपुञ्जिबर्हिरग्निपरमेदिविभ्यः
 स्थस्य ॥ ७. ४. ८७ ॥
 अपदुःसुवनिभ्यः स्योः ॥ ७. ४. ८८ ॥
 सञ्चेष्टृपरमेष्ठिनौ सूतब्रह्मणोः ॥ ७. ४. ८९ ॥
 एत्यकोः संज्ञायाम् ॥ ७. ४. ९० ॥
 नेक्षत्रादितो वा ॥ ७. ४. ९१ ॥
 स्वतलतस्यस्येष्वदीर्घात् ॥ ७. ४. ९२ ॥

१. A. नोपवर्णे ॥

२. A. This sūtra is read as part
of the previous sūtra.

३. A. चाहो नास्ति.

४. A. त्रिकुशोकुश परमेष्ठिनौ ॥

५. A. This and the next sūtra
are omitted.

६. C. This is written as part of
the commentary.

- वरस्रगपोरतिङः ॥ ७. ४. ९३ ॥
 जिसस्वितपलावनासेवायाम् ॥ ७. ४. ९४ ॥
 सुदुनिर्भ्यः सामस्वेष्वन्धेः ॥ ७. ४. ९५ ॥
 नौपेधिनागौरिषकथप्रतिष्णिकादुन्दुभिषेवणतुराषाडादर्थः ॥ ७. ४. ९६ ॥
 न सातावाद्योः ॥ ७. ४. ९७ ॥
 मिचो चङि ॥ ७. ४. ९८ ॥
 सेधेतेर्गतौ ॥ ७. ४. ९९ ॥
 निप्रतिभ्यां कन्धस्य ॥ ७. ४. १०० ॥
 सहेरोद्गतः ॥ ७. ४. १०१ ॥
 उगसर्गात् स्तम्भुत्तिवुसहां चङि ॥ ७. ४. १०२ ॥
 सुनोतोः स्यसनोः ॥ ७. ४. १०३ ॥
 सदिष्वञ्ज्योः परस्य लिटि ॥ ७. ४. १०४ ॥
 धातोरिणः षीध्वं लुङ्कलिटां धो ङः ॥ ७. ४. १०५ ॥
 इटो वा ॥ ७. ४. १०६ ॥
 रष्टृभ्यो अश्रवहितभ्यापि समानपदे नो णः ॥ ७. ४. १०७ ॥
 पूर्वपदस्थेभ्यः संज्ञायामनुगयनादीनाम् ॥ ७. ४. १०८ ॥
 नसः ॥ ७. ४. १०९ ॥
 अग्रग्रामाभ्यां नियः ॥ ७. ४. ११० ॥
 पुरगामिश्रकासिङ्ङकाशारिकाकोटराभ्यो वनस्य ॥ ७. ४. १११ ॥
 प्रमिन्तरग्रेषारेषुलुक्षाप्रकादर्यखदिरपीयूक्षाभ्योऽसंज्ञायामपि ॥ ७. ४. ११२ ॥
 अनिरिकातिमिरचीरिकाकर्मरेभ्यो द्विज्यञ्भ्य ओषधिवृक्षेभ्यो वा ॥ ७. ४. ११३ ॥
 अहस्यादन्तात् ॥ ७. ४. ११४ ॥
 त्रिचतुर्भ्यां वयसि हायनस्य ॥ ७. ४. ११५ ॥
 आहिताद्वाहनस्य ॥ ७. ४. ११६ ॥
 पानस्य देशे ॥ ७. ४. ११७ ॥

१. A adds च.

२. A. This and the following three sūtras are omitted.

३. A. This portion is regarded as a separate sūtra.

४. A omits from ङ्ङकाशारिका... वासाभ्यनूप in ७-४-१५०. and reads them after प्रत्यभिभ्यां in ८. १. २३.

वा भावकरणयोः ॥ ७. ४. ११८ ॥

गिरिचक्रादिभ्यां ऋदीनिनम्यादीनाम् ॥ ७. ४. ११९ ॥

उत्तरपदान्तभ्याधुनाहः ॥ ७. ४. १२० ॥

सुसुपोरपक्कात् ॥ ७. ४. १२१ ॥

नित्यमेकाच्युत्तरपदे ॥ ७. ४. १२२ ॥

कुमति च ॥ ७. ४. १२३ ॥

उपसर्गाद्दुरो गोपदेशस्य ॥ ७. ४. १२४ ॥

द्विभूमीतानाम् ॥ ७. ४. १२५ ॥

नेर्गद्वन्द्वलपददाध्याभाङ्गस्यतिहन्तियातिवातिद्रातिष्वातिवपतिवहतिशास्यति-
नेचि गेतिदेगिधषु च ॥ ७. ४. १२६ ॥

वान्यत्र कखादापघात उपदेशे ॥ ७. ४. १२७ ॥

परेरनितेः ॥ ७. ४. १२८ ॥

अन्ते च ॥ ७. ४. १२९ ॥

द्वयोर्द्विरुक्तस्य ॥ ७. ४. १३० ॥

हन्तेः ॥ ७. ४. १३१ ॥

वमोर्वा ॥ ७. ४. १३२ ॥

अन्तरोऽयनस्य चादेशे ॥ ७. ४. १३३ ॥

अचो निष्ठायाः ॥ ७. ४. १३४ ॥

निर्विण्णः ॥ ७. ४. १३५ ॥

अनमानेन्यन्यनीयरामख्याजः ॥ ७. ४. १३६ ॥

णेर्वा ॥ ७. ४. १३७ ॥

हलादेरिजुपधात् ॥ ७. ४. १३८ ॥

नुमिजादेर्हलः ॥ ७. ४. १३९ ॥

वा निसजिक्षनिन्दाम् ॥ ७. ४. १४० ॥

न भाभूपृञ्कमिगमिप्यायीवेपां णेश्च ॥ ७. ४. १४१ ॥

धात् पदे ॥ ७. ४. १४२ ॥

नशोः ष्कः ॥ ७. ४. १४३ ॥

पदान्तस्य ॥ ७. ४. १४४ ॥

सुडुतुलशब्दवाये ॥ ७. ४. १४५ ॥

अतद्धितपरानाङ्गा पदेन ॥ ७. ४. १४६ ॥

हन्तेर्घेण ॥ ७. ४. १४७ ॥

क्षुभ्नातितृप्तोत्याचार्यभोगीनाचार्यानीसर्वनामनृत्नमनानाम् ॥ ७. ४. १४८ ॥

नृतेर्यङि ॥ ७. ४. १४९ ॥

नृत्तनर्तननटनङ्गनर्तनीनगरनिवेशनिवासाग्न्यनूपनन्दिनन्दनहननदनादीनाम् ॥

७. ४. १५० ॥

स्तोश्चुष्टुभ्यां तौ ॥ ७. ४. १५१ ॥

न पदान्ताद्द्वोरनाम्नवतिनगरीणाम् ॥ ७. ४. १५२ ॥

तोः षि ॥ ७. ४. १५३ ॥

शात् ॥ ७. ४. १५४ ॥

पदान्तस्य यरोऽमिञ् वा ॥ ७. ४. १५५ ॥

प्रस्थये ॥ ७. ४. १५६ ॥

अचो रहाभ्यां ह्ये ॥ ७. ४. १५७ ॥

ऐकाहलवसानयोरदीर्घात् ॥ ७. ४. १५८ ॥

यणो मथः ॥ ७. ४. १५९ ॥

शरः खयः ॥ ७. ४. १६० ॥

नपुत्रस्यदि ॥ ७. ४. १६१ ॥

पुत्रादिनोराक्रोशे ॥ ७. ४. १६२ ॥

शचोऽचिरात् ॥ ७. ४. १६३ ॥

झलां जशू झशि ॥ ७. ४. १६४ ॥

चर्खरि ॥ ७. ४. १६५ ॥

वा विरामे ॥ ७. ४. १६६ ॥

अणोऽप्रगृह्यस्यानुनासिकः ॥ ७. ४. १६७ ॥

अनुस्वाररस्य ययि यम् ॥ ७. ४. १६८ ॥

पदान्ताभ्यासयोर्वा ॥ ७. ४. १६९ ॥

तोलिं ॥ ७. ४. १७० ॥

उदः सः स्थास्तम्भोलोपः ॥ ७. ४. १७१ ॥

रोगे स्कन्दे ॥ ७. ४. १७२ ॥

१. A. This portion is regarded as a separate sūtra.

२. C. This and the following ten sūtras along with the commentary is missing.

अ. ७. पा. ४. सू. १७३.]

भोजविरचितम्

इलो यमां यमि वा ॥ ७. ४. १७३ ॥

झरां झरि सन्नर्णे च ॥ ७. ४. १७४ ॥

जशो हो झष् ॥ ७. ४. १७५ ॥

चयद्दशच्छ्लोऽमि ॥ ७. ४. १७६ ॥

शरि द्वितीयः ॥ ७. ४. १७७ ॥

संस्वरस्य प्राक्षुयथापूर्वमुपदेशदर्शनादिष्टसिद्धिः ॥ ७. ४. १७८ ॥

इति श्री सरस्वतीकण्ठाभरणानाम्नि व्याकरणे

सप्तमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः

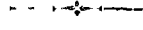
समाप्तः

—

१. A. शरो .

२. C. This is written as part of
the commentary.

॥ अथाष्टमोऽध्यायः ॥

- बहुलं छन्दसि ॥ ८. १. १ ॥
 शो प्रगृह्यम् ॥ ८. १. २ ॥
 ईदूतौ सप्तम्यर्थे ॥ ८. १. ३ ॥
 उपसर्गाः ॥ ८. १. ४ ॥
 परेऽपि ॥ ८. १. ५ ॥
 व्यवहिताश्च ॥ ८. १. ६ ॥
 पुनश्च नसौ गती ॥ ८. १. ७ ॥
 सार्वधातुकार्धधातुके वा ॥ ८. १. ८ ॥
 क्यच् परेच्छायाम् ॥ ८. १. ९ ॥
 सिल्लेटि ॥ ८. १. १० ॥
 नाम्लितो मन्त्रे ॥ ८. १. ११ ॥
 अभ्युत्सादयांप्रजनाञ्चिकायां रमयामकः ॥ ८. १. १२ ॥
 पावथां क्रियाविदामकः ॥ ८. १. १३ ॥
 घसंहरणशब्दभाद्वृत्तगमिजनिभ्यः सिजादेर्लुक् ॥ ८. १. १४ ॥
 गुपेर्लुङि चङ्गा ॥ ८. १. १५ ॥
 नोनयतिध्वनयत्येलयत्यर्दयतिभ्यः ॥ ८. १. १६ ॥
 कृतृहरुहिभ्योऽङ् ॥ ८. १. १७ ॥
 लिङ्वाशिषि ॥ ८. १. १८ ॥
 स्वागागमिवचिवदिशक्तिरुहिभ्यः ॥ ८. १. १९ ॥
 इशोरक् ॥ ८. १. २० ॥
 शपो लुकच्छलू ॥ ८. १. २१ ॥
 हलश्चाशानचोरायज्वा ॥ ८. १. २२ ॥

१. The original reads नसोगति
 २. The original reads क्यचपरे
 ३. The original reads घसध्वरनश-

४. The original reads गवेर्लुङि
 ५. The original reads स्वगागा[म-
 पचिविदि

प्रस्यपिभ्यां ग्रहेः ष्यप् ॥ ८. १. २३ ॥

निर्गुण्येन ह्यगणनिगोहीयोच्छ्रियस्यस्तथाऽव्ययस्य नान्यदेवयज्यापुनश्च्यपति-

पीव्यवत्तवाद्यभादशर्त्तव्योपवाच्यपृडाणि ॥ ८. १. २४ ॥

कर्मणि सुगणां पिग्वा ॥ ८. १. २५ ॥

चसुनरक्षिरथमित् ॥ ८. १. २६ ॥

सहोश्चिः ॥ ८. १. २७ ॥

वहश्च ॥ ८. १. २८ ॥

कठयव्यभीषपुरीष्येषु ङ्युट् ॥ ८. १. २९ ॥

हव्यनन्तः पादस्र ॥ ८. १. ३० ॥

जनसनखनक्रमोषो विट् ॥ ८. १. ३१ ॥

सैन्त्रे श्वेतवतोषथशास्पुरोडाशवयजिभ्यो पिवन् ॥ ८. १. ३२ ॥

सुपि चलि डस् ॥ ८. १. ३३ ॥

उपयजो विच् ॥ ८. १. ३४ ॥

भूते हनः क्विप् ॥ ८. १. ३५ ॥

लिटः कानजवा ॥ ८. १. ३६ ॥

कसुश्च ॥ ८. १. ३७ ॥

घोरिष्णुच् ॥ ८. १. ३८ ॥

दंशोस् ॥ ८. १. ३९ ॥

कस्यशाभ्यासुः ॥ ८. १. ४० ॥

आह्रगमहननजनसदिभ्यः ॥ ८. १. ४१ ॥

किति नो लिङ्वा ॥ ८. १. ४२ ॥

उद्यमनिपातनयोस्भ्यो ग्रहे घञ् ॥ ८. १. ४३ ॥

सुजुधोरच् ॥ ८. १. ४४ ॥

गत्यर्थेभ्यः खलि युच् ॥ ८. १. ४५ ॥

धातुसंबन्धे लुङ्गलङ्लिटो वा ॥ ८. १. ४६ ॥

लिङ्गर्थे लेट् ॥ ८. १. ४७ ॥

१. See foot-note ४ on page 249.

२. The original omits ग्रहेः

३. The original reads नष्टस्य

४. The original reads स्ताभ्योपार्य

५. The original reads क्रमगोविद्

६. The original reads this as part of the previous sūtra.

उपसंवादाशङ्कयोश्च ॥ ८. १. ४८ ॥

कृत्यार्थं तवैकेन्केन्यत्वनः ॥ ८. १. ४९ ॥

अवचक्षे ॥ ८. १. ५० ॥

तुमर्थे च ॥ ८. १. ५१ ॥

सोसेनसेअसेन्कसेकसेनअध्यैअध्यैन्कध्यैकध्यैन्शध्यैशध्यैन्तवेङ्कतवेगः ॥

८. १. ५२ ॥

दृशो विख्ये ॥ ८. १. ५३ ॥

प्रयैरोहिष्यैअव्यथिष्यै ॥ ८. १. ५५ ॥

शकिणमुल्कमुलौ ॥ ८. १. ५६ ॥

ईश्वरे तोसुनकसुनौ ॥ ८. १. ५७ ॥

भावलक्षणे स्थेण् कृञ् वृदिचरिहृतमिजनिभ्यस्तोऽसुन् ॥ ८. १. ५८ ॥

सुपितृदोः कसुन् ॥ ८. १. ५९ ॥

लेटोलाटौ ॥ ८. १. ६० ॥

आत ऐ ॥ ८. १. ६१ ॥

वैतोऽन्यत्र ॥ ८. १. ६२ ॥

ईतो लोपः परस्मैपदेषु ॥ ८. १. ६३ ॥

सं उत्तमस्य ॥ ८. १. ६४ ॥

अमो मश् ॥ ८. १. ६५ ॥

लोपस्त आत्मनेपदेषु ॥ ८. १. ६६ ॥

झस्य तुट् ॥ ८. १. ६७ ॥

लोटो ध्वमो ध्वात् ॥ ८. १. ६८ ॥

यजधैनम् ॥ ८. १. ६९ ॥

१. The original reads कृत्यर्थे कोन्के-
न्यत्वनः

२. The original reads अवचेक्षत

३. The original reads वैतुमर्थे च

४. The original reads सेसौअसे
असेत्कसेकसे-

५. The original reads दृशो विख्यो
प्रदो

६. This portion is regarded as a
separate sūtra in the origi-
nal.

७. The original reads उतो लोपः

८. The original reads सत्तमस्य

- तस्यतात्तमनमनथनाः ॥ ८. १. ७० ॥
 पेरडिन्ना ॥ ८. १. ७१ ॥
 मस इक् ॥ ८. १. ७२ ॥
 सुपां सुलुगापूर्वसवर्णाच्छेयाडास्यायाजलः ॥ ८. १. ७३ ॥
 इयाडियाजीकाराड्याजयारश्च ॥ ८. १. ७४ ॥
 भिस षेस् ॥ ८. १. ७५ ॥
 श्रीग्रामणीभ्यामामो रुद्र [नुद्र] ॥ ८. १. ७६ ॥
 गोः पदान्ते ॥ ८. १. ७७ ॥
 अज्जसेरसुक् ॥ ८. १. ७८ ॥
 नेतरान्तः ॥ ८. १. ७९ ॥
 होः कर्मणि तृतीया वा ॥ ८. १. ८० ॥
 दिवः पण्यर्थस्य द्वितीया ब्राह्मणे ॥ ८. १. ८१ ॥
 ब्रूहिप्रेष्ययोरप्रस्थिते हविषि पृष्ठी देवतासंप्रदाने ॥ ८. १. ८२ ॥
 यजेः करणे ॥ ८. १. ८३ ॥
 तोसुन्कसुनोः ॥ ८. १. ८४ ॥
 कर्तृकर्मणोः ॥ ८. १. ८५ ॥
 षष्ठीचतुर्थ्यावन्योन्यार्थे वा ॥ ८. १. ८६ ॥
 पूर्ववल्लिङ्गं हेमन्तशिशिराहोरात्रयोः ॥ ८. १. ८७ ॥
 पुनर्वसोरेकवचनं वा ॥ ८. १. ८८ ॥
 विशाखयोश्च ॥ ८. १. ८९ ॥
 अनो बहुव्रीहेरुपधालोपिनो ङीष् ॥ ८. १. ९० ॥
 केवलादिभ्यश्च ॥ ८. १. ९१ ॥
 रात्रेरजसादिषु ॥ ८. १. ९२ ॥
 अन्तर्वत्पतिवतोर्नुग्वा ॥ ८. १. ९३ ॥
 मुद्रवस्य नुग्लिञ्च ॥ ८. १. ९४ ॥
 बह्नाहतिपद्मत्यश्चत्यङ्कतिशकटिशक्तिशास्त्रिशारितारिकपिमुनियष्ट्यादिभ्यो
 ङीष् ॥ ८. १. ९५ ॥
 चण्डादिभ्यश्च ॥ ८. १. ९६ ॥
 संप्रविभ्यो भुवः ॥ ८. १. ९७ ॥

१. The original reads रात्रीरजसादिषु

- दीर्घजिह्वी ॥ ८. १. ९८ ॥
 बाहः ॥ ८. १. ९९ ॥
 न सख्यशिष्योः ॥ ८. १. १०० ॥
 कद्रुकमण्डलुगुल्गुलुमधुजतुपतयालुभ्य ऊङ् ॥ ८. १. १०१ ॥
 वाङ्मतिपितृमतां प्राग्जितात् ण्यम् ॥ ८. १. १०२ ॥
 बर्हिष ईकञ् ॥ ८. १. १०३ ॥
 पिच्छो डिः ॥ ८. १. १०४ ॥
 आविषस्त्यप् ॥ ८. १. १०५ ॥
 वर्षावसन्ताभ्यां ठञ् ॥ ८. १. १०६ ॥
 प्रहस्यन्नोग्लोपञ्च ॥ ८. १. १०७ ॥
 विकारावयवे चयो मयद् ॥ ८. १. १०८ ॥
 नोत्ववृद्धविलवात् ॥ ८. १. १०९ ॥
 तत्र साधौ ॥ ८. १. ११० ॥
 सभाया ढः ॥ ८. १. १११ ॥
 प्राक्परिमाणाद्यद् ॥ ८. १. ११२ ॥
 भवेपाथोवदीभ्यां ण्यण् ॥ ८. १. ११३ ॥
 स्रोतसो ञ्यङ्यौ वा ॥ ८. १. ११४ ॥
 सगर्भसयूथसनुताद्यन् ॥ ८. १. ११५ ॥
 तुंम्राद्धन् ॥ ८. १. ११६ ॥
 अग्राद्यन्नञ्चौ वा ॥ ८. १. ११७ ॥
 समुद्राभ्राद्धः ॥ ८. १. ११८ ॥
 तद्गानासामुपधानो मन्त्र इतीष्टकासु लुक् च मतोः ॥ ८. १. ११९ ॥
 अश्विमान् ॥ ८. १. १२० ॥
 वयस्यासु मूर्धन्वतो मतुप् ॥ ८. १. १२१ ॥
 मैत्वर्थे मासतन्वोः ॥ ८. १. १२२ ॥

१. The original reads विकारास्व-
 पयो ह्यथो मयद्
 २. The original reads तुदस्तात्
 ३. The original reads समुद्राभ्रण्

४. A. This portion is regarded as
 a separate sūtra in the
 original.
 ५. The original reads मयर्थे

लुगकारेकाररेफाश्च ॥ ८. १. १२३ ॥
 मंधोर्जं च ॥ ८. १. १२४ ॥
 विभाषायां च ॥ ८. १. १२५ ॥
 भोजसोऽहनि यत्खौ ॥ ८. १. १२६ ॥
 वैशोयशआदेर्भागाद्यल् ॥ ८. १. १२७ ॥
 ख च ॥ ८. १. १२८ ॥
 पूर्वैः कृतमिनियौ च ॥ ८. १. १२९ ॥
 अङ्गिस्संस्कृतम् ॥ ८. १. १३० ॥
 सहस्रेण संमितौ घः ॥ ८. १. १३१ ॥
 मतौ च ॥ ८. १. १३२ ॥
 यूपदर्भादीनर्हति यः ॥ ८. १. १३३ ॥
 सोमम् ॥ ८. १. १३४ ॥
 मये च ॥ ८. १. १३५ ॥
 मधोः ॥ ८. १. १३६ ॥
 वसोः समूहे च ॥ ८. १. १३७ ॥
 छन्दसोऽक्षराणाम् ॥ ८. १. १३८ ॥
 नक्षत्राद्भः ॥ ८. १. १३९ ॥
 शिवशमरिष्टानां करभावथोस्तातिळ् ॥ ८. १. १४० ॥
 तदस्य परिमाणम् ॥ ८. १. १४१ ॥
 सप्तनोऽञ्च वर्गे ॥ ८. १. १४२ ॥
 वत्सरान्तात्तेन निर्वृत्तादिच्छः ॥ ८. १. १४३ ॥
 संपरिपूर्वात्ख च ॥ ८. १. १४४ ॥
 तदस्य प्राप्तमृत्वियः ॥ ८. १. १४५ ॥
 उपसर्गाद्वात्वर्थे वति ॥ ८. १. १४६ ॥
 धुमदस्मद्भ्यां सादृश्ये वतुपू ॥ ८. १. १४७ ॥

१. The original reads मधोनञ्जुको च

२. This and the next sūtra are written together in the original thus:—वशोयशआदोगाद्यल्लखचा पूर्वैः and omits the पूर्वैः in the next sūtra.

- नः संख्याया असंख्यादेः ॥ ८. १. १४८ ॥
 पूरणे थङ्गा परिपन्थिपरिपणौ पर्यवस्थातरि ॥ ८. १. १४९ ॥
 ईर्वनिपौ च मत्वर्थे ॥ ८. १. १५० ॥
 अष्टामेखलारुजादिभ्यो विनिः ॥ ८. १. १५१ ॥
 द्वयोभयहृदयवर्मणां दीर्घश्च ॥ ८. १. १५२ ॥
 सप्तम्यर्थे किमोद्गाहः कुश्च ॥ ८. १. १५३ ॥
 इदंतद्गथां दार्हिलौ काले ॥ ८. १. १५४ ॥
 किमो हेतुप्रकारवचनयोः स्या ॥ ८. १. १५५ ॥
 पश्चपश्चा पश्चादर्थे ॥ ८. १. १५६ ॥
 तुरिष्टज्ञीयस्तुनोः ॥ ८. १. १५७ ॥
 अमुचामो वा ॥ ८. १. १५८ ॥
 इवार्थे प्रत्नपूर्वविश्वेभ्यस्यालू ॥ ८. १. १५९ ॥
 स्वार्थे मित्राद्धेयः ॥ ८. १. १६० ॥
 कुलालवरुटनिषादचण्डालमित्रामित्रेभ्योऽण् ॥ ८. १. १६१ ॥
 अयवसमरुद्धथामजू ॥ ८. १. १६२ ॥
 वस्ववस्वचपूर्वकचिनिष्केवलोकथजनौकेभ्यो यद्वा ॥ ८. १. १६३ ॥
 समादावतिः ॥ ८. १. १६४ ॥
 वृत्तिकालप्रशंसायाम् ॥ ८. १. १६५ ॥
 ज्येष्ठात्तातिल ॥ ८. १. १६६ ॥
 सर्वदेवाभ्यां च ॥ ८. १. १६७ ॥
 असो नपुंसकाद्भज्वा ॥ ८. १. १६८ ॥
 अह्निशिल्पिभ्यो न स्नासिकायाः ॥ ८. १. १६९ ॥
 नेतुरच् ॥ ८. १. १७० ॥

१. The original reads ईर्वनिङ्गायश्च

३. The original reads नेतरच्

२. The sūtra is read along with
the previous in the original.

अ. ट. पा. १. सू. १७१]

भोजविरचितम्

बहोरसि ॥ ट. १. १७१ ॥

प्रजायाः ॥ ट. १. १७२ ॥

दन्तस्य दत् ॥ ट. १. १७३ ॥

वर्तः कप् ॥ ट. १. १७४ ॥

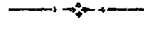
इति श्री सरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

अष्टमाध्यायस्य प्रथमः पादः

समाप्तः

—

अथ द्वितीयः पादः

द्विर्वा ॥ ८. २. १ ॥

तुजादीनां दीर्घोऽभ्यासस्य ॥ ८. २. २ ॥

ह्रस्वंप्रसारणम् ॥ ८. २. ३ ॥

रये मतौ ॥ ८. २. ४ ॥

ऋचित्रेरुत्तरपदादिलोपश्च ॥ ८. २. ५ ॥

चायः की ॥ ८. २. ६ ॥

अपस्पृधेथामान्चुरान्दुश्चिच्युषेतित्याजश्राताःश्रितमाशीराशीर्तोः ॥ ८. २. ७ ॥

खिदेरादेचो वा ॥ ८. २. ८ ॥

शिरसः शीर्षे ॥ ८. २. ९ ॥

दन्तनासिकासुग्यकृच्छ्रकृदुदकासनपृतनासानूनां दन्तससन्यकन्शान्नुदनासन्व-
त्त्ववशशासदौ ॥ ८. २. १० ॥

शेर्लोपः ॥ ८. २. ११ ॥

विश्वजनादीनां छे तुक् ॥ ८. २. १२ ॥

गोरव्यूतौ ॥ ८. २. १३ ॥

हृदर्या आपः ॥ ८. २. १४ ॥

भर्य प्रवर्ये ॥ ८. २. १५ ॥

अच्चः पररूपमेकान्नादिषु ॥ ८. २. १६ ॥

दीर्घादौशजसोः ॥ ८. २. १७ ॥

पूर्वसवर्णो वा ॥ ८. २. १८ ॥

पङ्कः प्रकृत्यान्तःपादमव्यपरे ॥ ८. २. १९ ॥

अघादवद्यादवचक्रमुरवतायमघन्ववस्युषु च ॥ ८. २. २० ॥

उरो यजुषि ॥ ८. २. २१ ॥

आपो जुषाणो वृष्णो वर्षिष्ठे ॥ ८. २. २२ ॥

१. The original read अपस्पृधे सामा-

न्चुरेचिच्यु

२. The original reads मार्शारिर्वः

- अम्बे अम्बाले अम्बिके पूर्वे ॥ ८. २. २३ ॥
 अङ्ग इत्यादौ च ॥ ८. २. २४ ॥
 अनुदास्ते च कुधापरि ॥ ८. २. २५ ॥
 अवपासि [अवपथासि] च ॥ ८. २. २६ ॥
 ईषा अक्षायः ॥ ८. २. २७ ॥
 आङोऽनुनासिकाश्च ॥ ८. २. २८ ॥
 स्यदस्सुलोपो हलि वा ॥ ८. २. २९ ॥
 ह्रस्वाच्चन्द्रस्य सुमन्त्रे ॥ ८. २. ३० ॥
 पितरमातारा ब्रह्मे ॥ ८. २. ३१ ॥
 डयापो ह्रस्वो वा ॥ ८. २. ३२ ॥
 भक्षस्य कारेसुः ॥ ८. २. ३३ ॥
 नीचायादुगुच्चादाँ ॥ ८. २. ३४ ॥
 समानस्यामूर्धप्रभृत्युदकेषु सः ॥ ८. २. ३५ ॥
 सहे क्त्वास्साढ्वै साद्वात्स्साढा ॥ ८. २. ३६ ॥
 अष्टनो दीर्घः ॥ ८. २. ३७ ॥
 मन्त्रे सोमाश्वेन्द्रियविश्वदेव्यस्य मतौ ॥ ८. २. ३८ ॥
 ओषधेर्विभक्तावप्रथमायाम् ॥ ८. २. ३९ ॥
 संहितायाम् ॥ ८. २. ४० ॥
 ऋचितनुघमक्षुतकुद्रोरुष्याणाम् ॥ ८. २. ४१ ॥
 इकस्सुञ्जि ॥ ८. २. ४२ ॥
 द्व्यच्चे[चो]तस्तिङः ॥ ८. २. ४३ ॥
 निपातस्य च ॥ ८. २. ४४ ॥
 तिसृचतस्रोर्नामि वा ॥ ८. २. ४५ ॥
 षसूर्वनोपघायाश्शि सुटि ॥ ८. २. ४६ ॥
 विध्वनोरनुनासिकः स्यात् ॥ ८. २. ४७ ॥
 जनिता मन्त्रे ॥ ८. २. ४८ ॥
 शमिता यज्ञे ॥ ८. २. ४९ ॥
 णेरयि ण्युच्चि ॥ ८. २. ५० ॥
 युप्लुचोर्त्यपि दीर्घं ॥ ८. २. ५१ ॥
 नाडामाङ्गयोगेऽपि ॥ ८. २. ५२ ॥

- आहू च ॥ ८. २. ५३ ॥
 इरयारेत्रितस्वादीनामचीयुवौ वा ॥ ८. २. ५४ ॥
 भूसुधियोर्यष् ॥ ८. २. ५५ ॥
 नि[तनि]पत्योर्लोप उपधायाः ॥ ८. २. ५६ ॥
 घसिभसोर्हलि च ॥ ८. २. ५७ ॥
 श्रुशृणुपृकृवृभ्यो हेद्धिः ॥ ८. २. ५८ ॥
 अङ्ङि श्च[अङ्ङितश्च] ॥ ८. २. ५९ ॥
 उतो लुग्वा ॥ ८. २. ६० ॥
 अमिपच्चियजिवपीनामत एतत् ॥ ८. २. ६१ ॥
 वाहो वग्रयच्चि ॥ ८. २. ६२ ॥
 तुरिष्टेयसोर्लोपः ॥ ८. २. ६३ ॥
 मन्त्रेष्वाङ्ङयादेरात्मनः ॥ ८. २. ६४ ॥
 र ऋत ऋजोर्वा ॥ ८. २. ६५ ॥
 ऋत्वावास्त्ववास्तमाध्वीहिरण्यमयानि ॥ ८. २. ६६ ॥
 ल्यपः क्त्वा वा ॥ ८. २. ६७ ॥
 कत्वो यक् ॥ ८. २. ६८ ॥
 इष्टीनां पीत्वीजमिति च ॥ ८. २. ६९ ॥
 छत्वाद्यदयः ॥ ८. २. ७० ॥
 अस्थ्यादीनामनङ् ॥ ८. २. ७१ ॥
 ई च द्विवचने ॥ ८. २. ७२ ॥
 द्वैकस्ववस्वतपसां तुंसौ ॥ ८. २. ७३ ॥
 ऋत इद्धातोः ॥ ८. २. ७४ ॥
 न प्रथमाद्विर्वचने ॥ ८. २. ७५ ॥
 पुष्मदसदोरात् ॥ ८. २. ७६ ॥
 पृह्[हृहे]रेर्निष्ठायाम् ॥ ८. २. ७७ ॥
 अहृताश्च ॥ ८. २. ७८ ॥
 सोमे ह्वरितः ॥ ८. २. ७९ ॥

१. The original reads ऋत्वावा

२. The original reads द्वैकस्वरचवस्व

प्रसितस्कभितस्तभितोत्तभितचत्तवितस्ताविशस्तृशंस्तृशास्तृतस्तृवस्तृवरुत्-

रुज्वलितिक्षरितिक्षिमितिषमित्यभ्यमीतीति च ॥ ८. २. ८० ॥

बभूथाततन्थजगृह्यववर्थाः ॥ ८. २. ८१ ॥

सनिंससनिवांसनेपावकादीनाम् ॥ ८. २. ८२ ॥

दाधो लोपो लेटि वा ॥ ८. २. ८३ ॥

मीनातेः शिति ह्रस्वः ॥ ८. २. ८४ ॥

तुकस्तुशभ्यमिभ्य ईदृ ॥ ८. २. ८५ ॥

सार्वधानुकस्य ॥ ८. २. ८६ ॥

अस्त्वसिजभ्याम् ॥ ८. २. ८७ ॥

अभ्यस्तस्यापिति गुणो वा ॥ ८. २. ८८ ॥

ह्रस्वश्चोपधायाः ॥ ८. २. ८९ ॥

संबुद्धौ दूदभ्यार्थानाम् ॥ ८. २. ९० ॥

तलो डौ च ॥ ८. २. ९१ ॥

संबुद्ध्यादिषु गुणादयः प्राग्लिटः नित्यसुरुत् ॥ ८. २. ९२ ॥

न क्यचि दीर्घावपुत्रादीनाम् ॥ ८. २. ९३ ॥

दुरस्युद्रविणस्युर्वृपण्यति ॥ ८. २. ९४ ॥

अश्वघस्यात् ॥ ८. २. ९५ ॥

देवसुस्रयोर्युजुषि कारके ॥ ८. २. ९६ ॥

कव्यध्वरपृतनस्य च्चिलोपः ॥ ८. २. ९७ ॥

हाकोर्हि वा ॥ ८. २. ९८ ॥

सुधितवसुधितनेमधितधिव्वधिपीयाः ॥ ८. २. ९९ ॥

स्ववनववसासुपसान्तो हि ॥ ८. २. १०० ॥

न कृषेश्चुर्यडि ॥ ८. २. १०१ ॥

दाधर्तिदधर्तिबोभूतनौतिकेलप्यापनीफणत् ॥ ८. २. १०२ ॥

संसनिष्यदत्करीकत्कनिकदभरिभूद्रखिध्वतोद्विद्युत्तरित्रतः सरीसृपतः परी-

वृजन्ममृज्यागनीगन्तीति च ॥ ८. २. १०३ ॥

ससूवश्यावभ्यासस्येत् ॥ ८. २. १०४ ॥

प्रसमुषोदः पादपूरणे द्वे ॥ ८. २. १०५ ॥

१. The original reads काव्य

- सिद्धः संयोगान्तलोपो रोरुत्वे ॥ ८. २. १०६ ॥
 ऋभ्यां मतोर्वः ॥ ८. २. १०७ ॥
 अनो जुह् ॥ ८. २. १०८ ॥
 नाद्धस्य ॥ ८. २. १०९ ॥
 भूरिदात्रस्सुह् ॥ ८. २. ११० ॥
 ह्रप्रहोर्हस्य भः ॥ ८. २. १११ ॥
 वसन्तनिषत्तानुत्तप्रप्रतूर्त्सर्तगूर्तानि ॥ ८. २. ११२ ॥
 अवयाश्वेत वा ॥ ८. २. ११३ ॥
 पुरोधा उक्थशाश्च ॥ ८. २. ११४ ॥
 अस्सुधसवसां रो वा ॥ ८. २. ११५ ॥
 भुवश्च महाव्याहृतेः ॥ ८. २. ११६ ॥
 नमश्चर्दंशिस्वन्मनुष्यवृषण्वत्सु वृषणश्चायस्मयसक्तकदादयः ॥ ८. २. ११७ ॥
 अधउपरिभ्यां सिदासीतः प्लुतः ॥ ८. २. ११८ ॥
 ओमभ्यादाने ॥ ८. २. ११९ ॥
 ये यज्ञकर्मणि ॥ ८. २. १२० ॥
 याज्यान्तः ॥ ८. २. १२१ ॥
 पचः प्रश्नान्तादिवत् ॥ ८. २. १२२ ॥
 प्रणवष्टेः ॥ ८. २. १२३ ॥
 येयजामहेभ्रुहिप्रेष्यश्रौषडावाहानामादेः ॥ ८. २. १२४ ॥
 ओश्रावयाश्रवयेत्यग्निप्रेषणे पेरस्य च ॥ ८. २. १२५ ॥
 मनुष्यसुवनांसस्संबुद्धौ ॥ ८. २. १२६ ॥
 ऋक्षनच्छवि वा ॥ ८. २. १२७ ॥
 दीर्घाङ्गि समानपदे ॥ ८. २. १२८ ॥
 स्वतवान् वायौ ॥ ८. २. १२९ ॥

१. The original reads हः

२. This portion is written as a separate sūtra in the original.

३. The original omits ये

४. This portion is written as a separate sūtra in the original.

५. This portion is written as a separate sūtra in the original.

- रस्सोप्रद्विहृत्परयोः ॥ ८. २. १३० ॥
 कःकरत्करतिकृधिकृतेष्वनिदितेः ॥ ८. २. १३१ ॥
 पञ्चम्याः परावध्यर्थे ॥ ८. २. १३२ ॥
 पातौ वा ॥ ८. २. १३३ ॥
 षष्ठ्याः पतिपुत्रपृष्ठपारपदपयस्पोषेषु ॥ ८. २. १३४ ॥
 इडाया वा ॥ ८. २. १३५ ॥
 सहेः साढस्सष्पः ॥ ८. २. १३६ ॥
 तादियुष्मत्ततश्चुष्वन्तःपादम् ॥ ८. २. १३७ ॥
 र्यञ्जुषि वा ॥ ८. २. १३८ ॥
 पूर्वपदात् ॥ ८. २. १३९ ॥
 स्तुतस्तोमादीनाम् ॥ ८. २. १४० ॥
 सुञः ॥ ८. २. १४१ ॥
 सनोरेनः ॥ ८. २. १४२ ॥
 ऋतर्तिपृतनाभ्यः सहः ॥ ८. २. १४३ ॥
 न रपरसृपिसृजिसृशिसृष्टां स्वतस्तसोमसवनमुखानां द्विहृत्कौ ॥ ८. २. १४४ ॥
 किं सानुसवनयोश्च ॥ ८. २. १४५ ॥
 निव्यभिभ्योऽङ्गयवाये वा ॥ ८. २. १४६ ॥
 उदस्कन्देलोपः ॥ ८. २. १४७ ॥
 ऋतोऽवग्रहाज्ञो णः ॥ ८. २. १४८ ॥
 धातुस्थोरुभ्यो हनः ॥ ८. २. १४९ ॥

इति श्री सरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

सप्तमाध्यायस्य द्वितीयः पादः

समाप्तः

१. This is written along with the previous sūtra in the original.

२. This portion is written as a separate sūtra in the original.

अथ तृतीयः पादः

- सरस्सनि शिष्टो बलीनानविकरणस्य ॥ ८. ३. १ ॥
 विभक्तित्रिभक्तयोर्नञः ॥ ८. ३. २ ॥
 कृतश्च ॥ ८. ३. ३ ॥
 स्वरविधौ व्यञ्जनमविद्यमानवत् ॥ ८. ३. ४ ॥
 अनुदात्तं पदमेकवर्जम् ॥ ८. ३. ५ ॥
 अवित्ताया अतोत्रे नाशोऽन्वादेशे ॥ ८. ३. ६ ॥
 आगमश्च ॥ ८. ३. ७ ॥
 दिशस्वासान्डीषू ॥ ८. ३. ८ ॥
 ओर्गुणात् ॥ ८. ३. ९ ॥
 यत्रोदात्तलोपस्त उदात्तः ॥ ८. ३. १० ॥
 हियासामः ॥ ८. ३. ११ ॥
 असंख्याव्ययादेरूधसो डीप् ॥ ८. ३. १२ ॥
 प्रत्ययस्यादिः ॥ ८. ३. १३ ॥
 धातोरञः ॥ ८. ३. १४ ॥
 कर्षात्वतोर्धञः ॥ ८. ३. १५ ॥
 उरुलभ्लेच्छजज्जल्पभक्षमन्थलेहदेहरेवलेखरभाग्युगानां च ॥ ८. ३. १६ ॥
 वेदवेगवेष्टबन्धानां करणे ॥ ८. ३. १७ ॥
 साम्बतापयोर्भावगर्हयाम् ॥ ८. ३. १८ ॥
 वधव्यधजपाः ॥ ८. ३. १९ ॥
 गरदरौ दूष्ये श्वभ्रयोः ॥ ८. ३. २० ॥
 र्तुयुदुवः क्रासुपसृष्टाच्छन्दसि ॥ ८. ३. २१ ॥
 वर्तनि स्तोत्रे ॥ ८. ३. २२ ॥

१. This and the next sūtra are written together in the original.

- उत्तरोत्तरशश्वत्तमाः ॥ ८. ३. २३ ॥
तोदेयकौ च ॥ ८. ३. २४ ॥
वार्यदशकादशिकाः ॥ ८. ३. २५ ॥
स्त्रियां ष्यपः ॥ ८. ३. २६ ॥
मन्त्रे घृषे च मनविदभूविरादिभ्यः क्तिनः ॥ ८. ३. २७ ॥
उत्पादीनामङ्गते ॥ ८. ३. २८ ॥
चित्तः ॥ ८. ३. २९ ॥
तद्धितस्य ॥ ८. ३. ३० ॥
कितः ॥ ८. ३. ३१ ॥
भवतष्ट्वः ॥ ८. ३. ३२ ॥
भातृदधद्वयसानाम् ॥ ८. ३. ३३ ॥
तयस अयोनुभात् ॥ ८. ३. ३४ ॥
त्रयसदातिस्रुभ्यो जसः ॥ ८. ३. ३५ ॥
समासे वा ॥ ८. ३. ३६ ॥
चतुरः शसि ॥ ८. ३. ३७ ॥
सुप्येकाचोनाद्वादयः[चोदात्तादयः?] ॥ ८. ३. ३८ ॥
अन्तोदात्तादुत्तरपदादनित्यसमासे वा ॥ ८. ३. ३९ ॥
अश्रेदच्छन्दस्याशिस्फुद् ॥ ८. ३. ४० ॥
पद्मोमासहन्निशपुठरैद्युभ्यः ॥ ८. ३. ४१ ॥
ऊढ उपधायाः ॥ ८. ३. ४२ ॥
आतोऽष्टनः ॥ ८. ३. ४३ ॥
तसादिश्लेढमः ॥ ८. ३. ४४ ॥
शतुरौ मेकूयजादि[?] ॥ ८. ३. ४५ ॥
ब्रह्मन्महत्यां च ॥ ८. ३. ४६ ॥
उदात्तयणो ह्रस्वपूर्वात् ॥ ८. ३. ४७ ॥
नोङ्घात्वोः ॥ ८. ३. ४८ ॥

१. The original reads चित्तवतः

२. This and the next sūtra are written together in the original.

३. The original reads सुप्येका-

४. The original reads ब्रह्मन् भगन्यां

- ह्रस्वरेणुभ्यो मतुर्ण् ॥ ८. ३. ४९ ॥
 नाववर्णात् [?] ॥ ८. ३. ५० ॥
 नांविधौ ह्रस्वाद्वा ॥ ८. ३. ५१ ॥
 ङयाश्छन्दसि बहुलम् ॥ ८. ३. ५२ ॥
 तित्तिष्णुः [?] संख्याया हलादि ॥ ८. ३. ५३ ॥
 झल्युपोत्तमम् ॥ ८. ३. ५४ ॥
 वा भाषायाम् ॥ ८. ३. ५५ ॥
 नगोश्वराड्ङ्कुङ्कङ्कयः ॥ ८. ३. ५६ ॥
 दिवो झल् ॥ ८. ३. ५७ ॥
 नुर्वा ॥ ८. ३. ५८ ॥
 तित्स्वरितम् ८. ३. ५९ ॥
 तास्वात्मनेपदेद्युपदेशेभ्योऽसार्वाधातुकम् [?] ॥ ८. ३. ६० ॥
 विदिन्धिविदिह्रस्विभ्यः ॥ ८. ३. ६१ ॥
 न शतृशानन्शानचः ॥ ८. ३. ६२ ॥
 सिच आदिरुदात्तो वा ॥ ८. ३. ६३ ॥
 विदनिटः ॥ ८. ३. ६४ ॥
 खपश्वसर्हिंसामच्यनिटि ॥ ८. ३. ६५ ॥
 अभ्यस्तदीधीवेवीङामादिः ॥ ८. ३. ६६ ॥
 अनुदात्ते च ॥ ८. ३. ६७ ॥
 भीर्हीभृद्भृदङ्जनदरिद्राजगरां पिति ॥ ८. ३. ६८ ॥
 पूर्वं लिति ॥ ८. ३. ६९ ॥
 किंसर्वनामबहूनामझ्यादीनां तसि ॥ ८. ३. ७० ॥
 रघौ वा [?] ॥ ८. ३. ७१ ॥
 णमुल्यादिः ॥ ८. ३. ७२ ॥
 उपदेशेऽचःकर्तृयकि ॥ ८. ३. ७३ ॥
 जनसनखनतनां च ॥ ८. ३. ७४ ॥

१. The original reads त्तमतुर्ण्

३. The original reads अभ्यादीनां

२. The original reads मदङ्जनदरि-

द्राजगतां

- थलि सेटीडन्तश्च वा ॥ ८. ३. ७५ ॥
 ङिनत्यादिर्नित्यमलुमति ॥ ८. ३. ७६ ॥
 आमन्त्रितस्य ॥ ८. ३. ७७ ॥
 पथिमथोः सुटि ॥ ८. ३. ७८ ॥
 सर्वस्यानकः सुपि ॥ ८. ३. ७९ ॥
 अन्तश्च तवै युगपत् ॥ ८. ३. ८० ॥
 क्षयो निघासे ॥ ८. ३. ८१ ॥
 जयः करणे ॥ ८. ३. ८२ ॥
 वृषजनज्वरग्रहहयगयनयतयांशवद्वेदसूदानाम् ॥ ८. ३. ८३ ॥
 गुहाराधाराकाराधातिमन्त्रकामयामकल्पपादवहमहाराजिकदाण्डाजिनिका-
 ण्डरिपात्रियादीनां संज्ञायामुपमानम् ॥ ८. ३. ८४ ॥
 शमरणौ भावकर्मणोः ॥ ८. ३. ८५ ॥
 क्तस्य द्व्यचो ना [?] ॥ ८. ३. ८६ ॥
 शुष्कधृष्टौ ॥ ८. ३. ८७ ॥
 आशितः कर्ता ॥ ८. ३. ८८ ॥
 रिक्ते वा ॥ ८. ३. ८९ ॥
 जुष्टार्पितौ छन्दसि ॥ ८. ३. ९० ॥
 नित्यं मन्त्रे ॥ ८. ३. ९१ ॥
 युष्मदस्सदोः ङसि ॥ ८. ३. ९२ ॥
 ङयि च ॥ ८. ३. ९३ ॥
 द्व्यचोः[?] यतो नावः ॥ ८. ३. ९४ ॥
 ईडवन्दवृशंसदुहकुण्डपां पयतः ॥ ८. ३. ९५ ॥
 वेण्विन्धानयोर्वा ॥ ८. ३. ९६ ॥
 त्यागरागहासकुहृश्वठक्रथाताम् ॥ ८. ३. ९७ ॥
 उपोत्तमं रितः ॥ ८. ३. ९८ ॥
 चडो वा ॥ ८. ३. ९९ ॥
 ओत्समानोदराद्यति ॥ ८. ३. १०० ॥
 सोदराद्यत् ॥ ८. ३. १०१ ॥
 अपूतक्रतोर्द्व्यर्थाभैत् ॥ ८. ३. १०२ ॥
 अस्थ्यादीनामञ् ॥ ८. ३. १०३ ॥

- लुङादिष्वडादौ ॥ ८. ३. १०४ ॥
 मता वा ॥ ८. ३. १०५ ॥
 स्त्री संज्ञायाम् ॥ ८. ३. १०६ ॥
 अन्त्यईवस्यवस्योः ॥ ८. ३. १०७ ॥
 चावतदद्धिते ॥ ८. ३. १०८ ॥
 प्रातिपदिकस्य ॥ ८. ३. १०९ ॥
 पाटलापालङ्काम्बासागरार्थानाम् ॥ ८. ३. ११० ॥
 गेहार्थानामस्त्रियाम् ॥ ८. ३. १११ ॥
 गुदस्य च ॥ ८. ३. ११२ ॥
 द्व्यपूर्वस्त्रीविषयस्य ॥ ८. ३. ११३ ॥
 खान्तस्याश्मादेः ॥ ८. ३. ११४ ॥
 हिष्ठवत् संरतिशत्थान्तानाम् ॥ ८. ३. ११५ ॥
 दक्षिणस्य साधौ ॥ ८. ३. ११६ ॥
 स्वाङ्गाख्यायामादिर्वा ॥ ८. ३. ११७ ॥
 छन्दसि ॥ ८. ३. ११८ ॥
 कृष्णस्यामृगाख्या चेत् ॥ ८. ३. ११९ ॥
 वा नामधेयस्य ॥ ८. ३. १२० ॥
 शुक्लगौरग्योरादिः ॥ ८. ३. १२१ ॥
 अङ्कुष्टोदकबकवशानां छन्दसि ॥ ८. ३. १२२ ॥
 पृष्ठस्य च ॥ ८. ३. १२३ ॥
 वा भाषायाम् ॥ ८. ३. १२४ ॥
 अर्जुनस्य तृणाख्या चेत् ॥ ८. ३. १२५ ॥
 अर्यस्य स्वाम्याख्या चेत् ॥ ८. ३. १२६ ॥
 आशाया अदिगाख्या चेत् ॥ ८. ३. १२७ ॥

१. The original reads पादलाका-
लप्सां वा

२. This and the next sūtra are
written together in the
original.

३. This portion is written as a
separate sūtra in the ori-
ginal.

४. The original reads ग्लोरादिः

नक्षत्राणामन्विषयाणाम् ॥ ८. ३. १२८ ॥
 न कुपूर्वाः कृत्तिकाख्या चेत् ॥ ८. ३. १२९ ॥
 घृतादीनाम् ॥ ८. ३. १३० ॥
 ज्येष्ठकनिष्ठयोर्वयसि ॥ ८. ३. १३१ ॥
 बिल्वतिष्ययोः स्वरितो धा ॥ ८. ३. १३२ ॥
 अथादिः प्राक्चल्लकटेः ॥ ८. ३. १३३ ॥
 ह्रस्वान्तस्य स्त्रीविषयस्य ॥ ८. ३. १३४ ॥
 नन्विषयस्यानिसन्तस्य ॥ ८. ३. १३५ ॥
 तृणधान्यानाञ्च द्वेषाम् ॥ ८. ३. १३६ ॥
 स्वाङ्गशिष्टामदन्तानाम् ॥ ८. ३. १३७ ॥
 प्राणिनां कुपूर्वः ॥ ८. ३. १३८ ॥
 स्वर्युवणः कृत्रिमाख्या चेत् ॥ ८. ३. १३९ ॥
 उनर्वन्नन्तानाम् ॥ ८. ३. १४० ॥
 वर्णानां तृणतिनितान्तानाम् ॥ ८. ३. १४१ ॥
 ह्रस्वान्तस्य ॥ ८. ३. १४२ ॥
 ह्रस्वमनुत्ताच्छीलये ॥ ८. ३. १४३ ॥
 अक्षस्यादेवनस्य ॥ ८. ३. १४४ ॥
 अर्धस्यासमद्योतने ॥ ८. ३. १४५ ॥
 प्रीतिद्रुर्धानाम् ॥ ८. १. १४६ ॥
 ग्रामादीनां च ॥ ८. ३. १४७ ॥
 लुबन्तस्योपमेयनामधेयस्य ॥ ८. ३. १४८ ॥
 नै नृक्षपर्वतविशेषव्याघ्रसिंहमहिषाणाम् ॥ ८. ३. १४९ ॥
 राजविशेषस्य यमन्वा चेत् ॥ ८. ३. १५० ॥

१. The original reads तृणनिति-
कर्तानां

२. The original omits ह

३. The original reads this sūtra
thus:—

अर्धस्य ॥

यमनामधेयस्य ॥

४. This and the next two sūtras
are omitted in the original.

५. The original reads नक्षत्रपर्वत

६. The original reads विषयाख्या

- लघावन्ते द्वयोश्च बह्वषो गुरुः ॥ ८. ३. १५१ ॥
 स्त्रीविषयवर्णाक्षुपूर्वाणाम् ॥ ८. ३. १५२ ॥
 शकुनीनां च लघुपूर्वम् ॥ ८. ३. १५३ ॥
 नर्तुप्राणाख्यायाम् ॥ ८. ३. १५४ ॥
 धान्यानां च वृद्धक्षान्तानाम् ॥ ८. ३. १५५ ॥
 जनपदशब्दानामपर्वतानाम् ॥ ८. ३. १५६ ॥
 हयादीनां असंयुक्तलान्तानामन्तः पूर्वं वा ॥ ८. ३. १५७ ॥
 ह्यगन्तानां च ह्यषाम् ॥ ८. ३. १५८ ॥
 अथ द्वितीयं प्रागीषात् ॥ ८. ३. १५९ ॥
 ईयचां प्राङ्गकारात् ॥ ८. ३. १६० ॥
 स्वाङ्गानामकुर्वादीनाम् ॥ ८. ३. १६१ ॥
 मौदीनाम् ॥ ८. ३. १६२ ॥
 शादीनां शाकानाम् ॥ ८. ३. १६३ ॥
 पातानां गुर्वादीनाम् ॥ ८. ३. १६४ ॥
 युतान्यप्यन्तानाम् ॥ ८. ३. १६५ ॥
 मकरवस्तुर्षारेवतवितस्लेक्ष्वाजिद्राक्षाकलोमकाष्टपेष्टकाशीनामादिर्वा ॥
 ८. ३. १६६ ॥
 छन्दसि च ॥ ८. ३. १६७ ॥
 कर्दमादीनाम् ॥ ८. ३. १६८ ॥
 सुगन्धिते जनस्यते वा ॥ ८. ३. १६९ ॥

१. The original reads वर्णामक्ष-
पूर्वाणां
२. This portion is written as a
separate sūtra in the ori-
ginal.
३. The original reads वृद्धक्ष-
न्तानां and as a separate sūtra.
४. This portion is written as a
separate sūtra in the ori-
ginal.
५. The original reads लघां and
as part of the previous sūtra.
६. The original reads अकुपादीनां
७. This and the next three sūtras
are written together in the
original.
८. The original reads वस्तुवारेच-
स्लेक्ष्वाजि...क्षाकलोमकाष्टपेष्ट-
काशीनां

नपः फलान्तानम् ॥ ८. ३. १७० ॥

थान्तस्यान्त्यात् पूर्वम् ॥ ८. ३. १७१ ॥

थान्तस्य च नालघुनी ॥ ८. ३. १७२ ॥

शिशुमारोदुम्बरबलीवदौष्टारपुरूरवसां च ॥ ८. ३. १७३ ॥

साङ्गाश्यकाम्पील्यनासिक्यादावाघाटानां वा ॥ ८. ३. १७४ ॥

ईषान्तस्य ह्यादेः ॥ ८. ३. १७५ ॥

उशीरदाशेरकपालालशेवालश्यामाकशारीरशरावहृद्दयहिरण्यारण्यापत्यादेव -
राणाम् ॥ ८. ३. १७६ ॥

महिष्यापाल्योर्जायोष्टकाख्या चेत् ॥ ८. ३. १७७ ॥

शकटिशकट्योरक्षरमक्षरं पर्यायेण ॥ ८. ३. १७८ ॥

गोष्ठजब्राह्मणनामधेयस्य ॥ ८. ३. १७९ ॥

पारावतस्योपोत्तमवर्जम् ॥ ८. ३. १८० ॥

धूम्रजानुमुज्जकेशकालवालखालीपाकानामधूजलस्थानाम् ॥ ८. ३. १८१ ॥

कपिकेशहरिकेशयोदलन्दसि ॥ ८. ३. १८२ ॥

न्यद्रस्वरौ स्वरितौ ॥ ८. ३. १८३ ॥

न्यर्षुब्रह्मलकशयोरादिः ॥ ८. ३. १८४ ॥

तिल्यशिष्यमर्त्यकार्मर्यंध्रान्यकन्याराजन्यमनुष्याणामन्तः ॥ ८. ३. १८५ ॥

बिद्वभक्ष्यवीर्याणि छन्दसि ॥ ८. ३. १८६ ॥

त्वत्त्वैसमसिमेनेमेत्यनुञ्चानि ॥ ८. ३. १८७ ॥

स्मिस्याथर्वणेऽन्त उदात्तः ॥ ८. ३. १८८ ॥

निपाता आद्युदात्ताः ॥ ८. ३. १८९ ॥

उपसर्गाश्चाभिवर्जम् ॥ ८. ३. १९० ॥

घवादीनामन्तः ॥ ८. ३. १९१ ॥

वावादीनामुभावुदात्तौ ॥ ८. ३. १९२ ॥

च्चाद्योऽनुदात्ताः ॥ ८. ३. १९३ ॥

यथेति पादान्ते ॥ ८. ३. १९४ ॥

प्रकारादि द्विरुक्तौ परस्य ॥ ८. ३. १९५ ॥

१. The original reads भ्नाल

३. The original reads त्वसम-

२. The original reads भत्त्ववीर्याणि

४. The original reads शेषे

- शेषं सर्वमनुदात्तम् ॥ ८. ३. १९६ ॥
 वस्त्रसादयः ॥ ८. ३. १९७ ॥
 तद्वदामन्त्रितम् ॥ ८. ३. १९८ ॥
 तिलो गोत्रब्रुवप्रवचनप्रकथनप्रहसनप्रायन्यायप्रचक्षणविचक्षणस्वाध्यायभूयि-
 ष्टानि ॥ ८. ३. १९९ ॥
 कुत्सनाभीक्ष्ण्ययोर्नाम वा ॥ ८. ३. २०० ॥
 तिङ्ङतिङः ॥ ८. ३. २०१ ॥
 न लुद् ॥ ८. ३. २०२ ॥
 निपातैर्यदिहन्तकुविज्ञेञ्चण्कञ्चिद्यत्रयुक्तम् ॥ ८. ३. २०३ ॥
 नह प्रत्यारम्भे ॥ ८. ३. २०४ ॥
 सत्यं प्रश्ने ॥ ८. ३. २०५ ॥
 अङ्गात् प्रातिलोम्भे ॥ ८. ३. २०६ ॥
 हि च ॥ ८. ३. २०७ ॥
 छन्दस्यनेकमपि साकाङ्क्षम् ॥ ८. ३. २०८ ॥
 पुरा च परीष्सायां वा ॥ ८. ३. २०९ ॥
 अहो च ॥ ८. ३. २१० ॥
 पूजायां नित्यम् ॥ ८. ३. २११ ॥
 तुपश्यपश्यताहैः पूजायाम् ॥ ८. ३. २१२ ॥
 यावद्यथाभ्याम् ॥ ८. ३. २१३ ॥
 उपसर्गव्यपेतम् ॥ ८. ३. २१४ ॥
 शेषे वा ॥ ८. ३. २१५ ॥
 नन्वनुक्लैषणायाम् ॥ ८. ३. २१६ ॥
 जात्वपूर्वम् ॥ ८. ३. २१७ ॥
 आहो उताहो चानन्तरं वा ॥ ८. ३. २१८ ॥
 किंवृत्तं च चिदुत्तरम् ॥ ८. ३. २१९ ॥
 क्रियाप्रश्नेऽनुपसर्गमप्रतिषिद्धम् ॥ ८. ३. २२० ॥
 लोपे वा ॥ ८. ३. २२१ ॥

१. The original omits पूजायां

३. The original reads सान्तरं and

२. The original reads च

that as a separate sūtra.

- यद्मत्याद्यवायेऽपि ॥ ८. ३. २२२ ॥
 कामचारे वा ॥ ८. ३. २२३ ॥
 पृष्ठिमन्थे प्रहासे लृङ् ॥ ८. ३. २२४ ॥
 गत्यर्थलोटात् न चेत् कारकं सर्वान्यत् ॥ ८. ३. २२५ ॥
 लोट्यत् ॥ ८. ३. २२६ ॥
 सोपसर्गमनुत्तमं वा ॥ ८. ३. २२७ ॥
 हन्त च ॥ ८. ३. २२८ ॥
 आम एकान्तरमामन्त्रितमनन्तिके ॥ ८. ३. २२९ ॥
 यद्धितुपरं छन्दसि ॥ ८. ३. २३० ॥
 चनचिद्विगोत्रादितद्धिताम्रेडितेष्वनुपसर्गात् ॥ ८. ३. २३१ ॥
 चवाहाहैवेपु च ॥ ८. ३. २३२ ॥
 चवाभ्या प्रथमा ॥ ८. ३. २३३ ॥
 हेति क्षियायाम् ॥ ८. ३. २३४ ॥
 अहेति विनियोगे च ॥ ८. ३. २३५ ॥
 चाहलोप एवेत्यवधारणे ॥ ८. ३. २३६ ॥
 चादिलोपो वा ॥ ८. ३. २३७ ॥
 वैपवाभ्यां छन्दसि ॥ ८. ३. २३८ ॥
 एकान्याभ्यां तुल्यार्थाभ्याम् ॥ ८. ३. २३९ ॥
 पूजनेभ्यः ॥ ८. ३. २४० ॥
 काष्ठदारूणामातापुत्रवेशानाज्ञातायुताद्भुतभृशघोरपरमस्वतिभ्यः ॥ ८. ३. २४१ ॥
 पूजितमनुदात्तसमासे ॥ ८. ३. २४२ ॥
 सोपसर्गमपि तिङ् ॥ ८. ३. २४३ ॥
 क्रियायाः कुत्सने सुप्यगोत्रादौ ॥ ८. ३. २४४ ॥
 बह्वर्थं वा ॥ ८. ३. २४५ ॥
 गतिर्गतौ ॥ ८. ३. २४६ ॥

१. The original reads this as two
 sūtras:—

एवमन्यै ॥

प्रहासे वृङ् ॥

२. The original reads this portion
 as a separate sūtra.

- तिड्युदात्तवति ॥ ८. ३. २४७ ॥
 प्रत्ययान्ते च ॥ ८. ३. २४८ ॥
 सुबामन्त्रिते पराङ्गवत्त्रिमित्तम् ॥ ८. ३. २४९ ॥
 समानाधिकरणे च ॥ ८. ३. २५० ॥
 परमपि छन्दसि ॥ ८. ३. २५१ ॥
 नाव्ययमनव्ययीभावः ॥ ८. ३. २५२ ॥
 एकश्रुति दूरात्संबुद्धौ ॥ ८. ३. २५३ ॥
 यज्ञकर्मण्यजर्पन्यूङ्क्षसामसु ॥ ८. ३. २५४ ॥
 उच्चैस्तरां वौषट्का ॥ ८. ३. २५५ ॥
 छन्दसि वा ॥ ८. ३. २५६ ॥
 स्वरितात्संहितायामनुदात्तानाम् ॥ ८. ३. २५७ ॥
 उदात्तस्वरितपरस्य सन्नतरः ॥ ८. ३. २५८ ॥
 न सुब्रह्मण्यायाम् ॥ ८. ३. २५९ ॥
 देवब्रह्मणोः स्वरितस्त्वनुदात्तः ॥ ८. ३. २६० ॥
 शेष उदात्तः ॥ ८. ३. २६१ ॥
 असावमुभ्येत्यन्तः स्यान्तंस्यावोत्तमश्च[?] ॥ ८. ३. २६२ ॥
 वा नाम्नः ॥ ८. ३. २६३ ॥

इति श्री सरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

अष्टमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः

समाप्तः

—

अथ चतुर्थः पादः

—(0)—

- समासस्यान्तः ॥ ८. ४. १ ॥
बहुव्रीहौ प्रकृत्या पूर्वपदम् ॥ ८. ४. २ ॥
द्वितीयातृतीयातुल्यार्थोपमानकृत्या नञ् ॥ ८. ४. ३ ॥
कुप्रादयस्तत्पुरुषे ॥ ८. ४. ४ ॥
शीलिकामिभक्ष्याच्चरिभ्यो णो वर्णोन्ते ॥ ८. ४. ५ ॥
गांधलवणयोः प्रमाणे ॥ ८. ४. ६ ॥
द्विगौ ॥ ८. ४. ७ ॥
दायो दायादेः ॥ ८. ४. ८ ॥
प्रतिबन्धिचिरकृच्छ्रयोः ॥ ८. ४. ९ ॥
पदेपदेऽपदेशे ॥ ८. ४. १० ॥
निपाते वातन्त्राणे ॥ ८. ४. ११ ॥
शारदेऽनार्तवे ॥ ८. ४. १२ ॥
अध्वर्युकषाययोर्जातौ ॥ ८. ४. १३ ॥
सदृशप्रतिरूपयोः सादृश्ये ॥ ८. ४. १४ ॥
गन्तव्यपण्यं वाणिजे ॥ ८. ४. १५ ॥
मात्रोपज्ञोपक्रमच्छाये नपुंसके ॥ ८. ४. १६ ॥
सुखप्रियोर्हिते ॥ ८. ४. १७ ॥
प्रीतौ च ॥ ८. ४. १८ ॥
स्वं स्वामिनि ॥ ८. ४. १९ ॥
अभूवाक्चिद्विधिषु ॥ ८. ४. २० ॥
पत्यावैश्वर्ये ॥ ८. ४. २१ ॥
वा भुवनम् ॥ ८. ४. २२ ॥
आशङ्काबाधनेदीयस्तु संभावने ॥ ८. ४. २३ ॥

१. The original reads गथ-

२. The original reads बहुवचनम्

पूर्वे भूतपूर्वे ॥ ८. ४. २४ ॥

सविधसनीडसमर्थादसवेशसदेशेषु सामीप्ये ॥ ८. ४. २५ ॥

विस्पष्टविचित्रविविक्तव्यक्तसंपन्नपटुपाण्डितकुशलञ्चपलनिपुणा गुणवचनेषु ॥

८. ४. २६ ॥

इगन्तकालकपालभगालशरावेषु द्विगौ ॥ ८. ४. २७ ॥

बहु वा ॥ ८. ४. २८ ॥

दिष्टिवितस्त्योश्च ॥ ८. ४. २९ ॥

श्रेज्यावमकन्पापवत्सु भावे कर्मधारये ॥ ८. ४. ३० ॥

कुमारः ॥ ८. ४. ३१ ॥

आदिः प्रत्येनसि ॥ ८. ४. ३२ ॥

पूगेषु वा ॥ ८. ४. ३३ ॥

महान्त्रीह्यपराङ्मृष्टीश्वासजाबालभारभारतहेलिहिलरौरवप्रवृद्धेषु ॥

८. ४. ३४ ॥

क्षुल्लकश्च वैश्वदेवे ॥ ८. ४. ३५ ॥

कतरकतमौ वा ॥ ८. ४. ३६ ॥

आर्यो ब्राह्मणकुमारयोः ॥ ८. ४. ३७ ॥

राजा च ॥ ८. ४. ३८ ॥

षष्ठी प्रत्येनसि ॥ ८. ४. ३९ ॥

ग्रामश्च शिल्पिनि ॥ ८. ४. ४० ॥

राजा च प्रशंसायाम् ॥ ८. ४. ४१ ॥

१. This portion is written as a separate sūtra in the original.

२. The original reads कल्काकीपाल

३. This portion is written as a separate sūtra in the original.

४. This and the next sūtra are written together in the original.

५. The original reads this as two sūtras:—

अज्यकन्वा ॥

प्रवदवमेषु भावे कर्मधारये ॥

६. The original reads भारकलि-हेलिभिल

७. This and the next sūtra are written together in the original thus:—षष्ठीप्रह्यौसिङ्गामश्च

के नित्यार्थे ॥ ८. ४. ४२ ॥

अनिष्टा ॥ ८. ४. ४३ ॥

द्वितीयानुपसर्गे ॥ ८. ४. ४४ ॥

तृतीया कर्मणि ॥ ८. ४. ४५ ॥

गनिरनन्तरः ॥ ८. ४. ४६ ॥

तादौ च नितिकृत्यतौ ॥ ८. ४. ४७ ॥

तवैचान्तो युगपत् ॥ ८. ४. ४८ ॥

अनिगन्तोऽञ्चतौ वप्रत्यये ॥ ८. ४. ४९ ॥

न्यधी च ॥ ८. ४. ५० ॥

ईषद्वा ॥ ८. ४. ५१ ॥

हिरण्यपरिमाणं धने ॥ ८. ४. ५२ ॥

प्रथमोऽचिरोपसंपत्तौ ॥ ८. ४. ५३ ॥

उष्ट्रसादिवाम्योः ॥ ८. ४. ५४ ॥

गौः सादसादिसारथिषु ॥ ८. ४. ५५ ॥

कुरुवृजी गार्हपत्ये देवसूतिह्वतिजूतिषु ॥ ८. ४. ५६ ॥

नितो वसुश्च ॥ ८. ४. ५७ ॥

रिक्तगुर्वसूतजरत्यश्लीलदृढरूपापारेवडवातैतिलकद्रूदासीभारादीनां च ॥

८. ४. ५८ ॥

पण्यकम्बलः संज्ञायाम् ॥ ८. ४. ५९ ॥

चतुर्थीं प्रकृतौ ॥ ८. ४. ६० ॥

अर्थे ॥ ८. ४. ६१ ॥

क्ते च ॥ ८. ४. ६२ ॥

परिप्रत्युपापावर्ज्यमानाहोरात्रावयवेषु ॥ ८. ४. ६३ ॥

राजन्यबहुवचनद्वन्द्वेऽन्धकवृष्णिषु ॥ ८. ४. ६४ ॥

संख्या ॥ ८. ४. ६५ ॥

१. This is written as part of the previous sūtra in the original.

२. This and the next sūtra are written together in the original.

कार्तिकौजपसावर्णिमाण्डूकेयकटुकवार्चलेयशैतिकाक्षपाञ्चालेयावन्त्याश्मकावि-

मत्तकामविद्वाण्डवितण्डशाकलशुनकशणकवाभ्रवयाञ्चानुवाफयावत्स -

जरज्जरासृत्सुखीकुमारेषुकपिपैलश्यापर्णये ॥ ८. ४. ६६ ॥

कुन्तिचिन्तिसुराष्ट्रे ॥ ८. ४. ६७ ॥

वाभ्रवशालङ्कायनदानच्युतयोः ॥ ८. ४. ६८ ॥

आचार्योपसर्जनान्तेवासिनां चामोदः ॥ ८. ४. ६९ ॥

पैप्पलादेर्वा ॥ ८. ४. ७० ॥

सप्तमीसिद्धशुष्कपक्कवन्धेष्वकालात् ॥ ८. ४. ७१ ॥

आद्युदात्तम् ॥ ८. ४. ७२ ॥

धर्म्ये अहरणे ॥ ८. ४. ७३ ॥

हरियुक्ते च ॥ ८. ४. ७४ ॥

वाध्यक्षे ॥ ८. ४. ७५ ॥

पापं शिल्पिनि ॥ ८. ४. ७६ ॥

गोत्रान्तेवासिमाणवब्राह्मणेषु क्षेपे ॥ ८. ४. ७७ ॥

अङ्गानि मैरेये ॥ ८. ४. ७८ ॥

भक्ताख्यास्तदर्शेषु ॥ ८. ४. ७९ ॥

गोबिडालसैन्धवैषूपमानेषु ८. ४. ८० ॥

अके जीविकायाः ॥ ८. ४. ८१ ॥

प्राचां क्रीडायाम् ॥ ८. ४. ८२ ॥

अणि नियुक्ते ॥ ८. ४. ८३ ॥

शिल्पिन्यां जीविकृत्तः ॥ ८. ४. ८४ ॥

संज्ञायां च ॥ ८. ४. ८५ ॥

गोतन्तिथवं पांले ॥ ८. ४. ८६ ॥

णिनि ॥ ८. ४. ८७ ॥

शब्दार्थप्रकृतावेवोपमानम् ॥ ८. ४. ८८ ॥

१. The original reads कार्त्तिकौज-
सावर्णि

३. The original reads वाले and
as part of the next sūtra.

२. The original reads this and the
next two sūtras thus :—

आद्युदात्तं धर्म्ये ॥

अहरणे हरियुक्तं च ॥

युक्तारोहीयोधिप्रहारिषु चागतः ॥ ८. ४. ८९ ॥

मत्स्ये वा ॥ ८. ४. ९० ॥

क्षीरभग्निप्रामाहोतुभर्तृगोधुक्षु ॥ ८. ४. ९१ ॥

अश्वगर्गव्युष्टास्त्रिरात्रे ॥ ८. ४. ९२ ॥

गणैकशीतिपादपाताः ॥ ८. ४. ९३ ॥

पात्रे समितादीनां च ॥ ८. ४. ९४ ॥

दीर्घकाशतुषभ्राष्टवटं जे ॥ ८. ४. ९५ ॥

अन्त्यात्पूर्वं बह्वचः ॥ ८. ४. ९६ ॥

अनिवासि ग्रामे ॥ ८. ४. ९७ ॥

घोषकटपल्लवहृदवदराश्वत्थशालमलिशिलिपिङ्गलमुनितृणकूटकुन्दरदश्रेयस्तु ॥

८. ४. ९८ ॥

छान्त्रिपेलिभाण्ड्यास्त्रण्डिव्याण्ड्यापिशालिगोड्याघाटः शालायाम् ॥

८. ४. ९९ ॥

अवृद्धमकर्कीकर्कन्धूमयीमकरीशर्माकरिरिकन्दुककुवलयदरं प्रस्थे ॥ ८. ४. १०० ॥

मालाशालाशोणाद्राक्षाभ्राङ्क्षाक्षामाकाञ्चवेककामाश्च ॥ ८. ४. १०१ ॥

अमहन्नवन्नगरेऽनुदीचाम् ॥ ८. ४. १०२ ॥

इच्छू व्यज्वावर्णमर्मे ॥ ८. ४. १०३ ॥

न भूताधिकसञ्जीवमद्राहमकञ्जलाः ॥ ८. ४. १०४ ॥

दिवोदासवाध्यद्वादीनां छन्दसि ॥ ८. ४. १०५ ॥

गुणकात्स्न्ये सर्वस्य ॥ ८. ४. १०६ ॥

संज्ञायां गिरिनिकाययोः ॥ ८. ४. १०७ ॥

कुमार्या वयसि ॥ ८. ४. १०८ ॥

उदके मिथे ॥ ८. ४. १०९ ॥

द्विगौ क्रतौ ॥ ८. ४. ११० ॥

१. The original reads युक्त आरो-
हणीयोविधि-

२. The original reads छान्त्र्यै लिङ्
and as a separate sūtra.

३. The original reads क्षामाञ्चक

४. This and the next sūtra are
written together in the
original.

५. This and the next sūtra are
written together in the ori-
ginal.

- षष्ठी सभे ॥ ८. ४. १११ ॥
 पुरे प्राचाम् ॥ ८. ४. ११२ ॥
 गोडारिष्टतन्पूर्वाणि ॥ ८. ४. ११३ ॥
 न हास्तिनफलकमर्दियाः ॥ ८. ४. ११४ ॥
 कुसूलकूपकुम्भशालं बिले ॥ ८. ४. ११५ ॥
 दिक्कच्छब्दा ग्रामजनपदाख्यानचापाचानराट्टेषु ॥ ८. ४. ११६ ॥
 आचार्योपसर्जनान्तेवासिनि ॥ ८. ४. ११७ ॥
 उत्तरपदवृद्धौ सर्वं च ॥ ८. ४. ११८ ॥
 बहुव्रीहौ विश्वं संज्ञायाम् ॥ ८. ४. ११९ ॥
 इषूदराश्वेषु क्षेपे ॥ ८. ४. १२० ॥
 नदीबन्धुनि ॥ ८. ४. १२१ ॥
 निष्ठोपसर्गपूर्वा वा ॥ ८. ४. १२२ ॥
 मरुवृद्धसूत्रशयादीनां छन्दसि ॥ ८. ४. १२३ ॥
 उत्तरपदादिः ॥ ८. ४. १२४ ॥
 कर्णो चर्णलक्षणात् ॥ ८. ४. १२५ ॥
 संज्ञोपम्योः ॥ ८. ४. १२६ ॥
 कण्ठपृष्ठग्रीवाजङ्घाश्च ॥ ८. ४. १२७ ॥
 शृङ्गमवस्थायां च ॥ ८. ४. १२८ ॥
 नओऽजरमरमित्रमृताः ॥ ८. ४. १२९ ॥
 सोर्मनसी अलोमोपसी ॥ ८. ४. १३० ॥
 क्रतुदृशीकप्रतीकप्रतूर्तिहव्यभगाश्च ॥ ८. ४. १३१ ॥
 आद्युदात्तं छन्दसि ॥ ८. ४. १३२ ॥
 वीरवीर्यौ च ॥ ८. ४. १३३ ॥
 कूलतीरतुलमूलशालाक्षसामान्याव्ययीभावे ॥ ८. ४. १३४ ॥
 कंसमन्थशूर्पपाट्यकाण्डानि द्विगौ ॥ ८. ४. १३५ ॥

१. The original reads लीबन्धुनि
 and as one with the next
 sūtra.

२. This and the next two sūtras
 are written together.

३. This portion is written as a
 separate sūtra in the ori-
 ginal.

४. The original reads बुदात्तस्य
 छन्दसि

तत्पुरुषे शालम् ॥ ८. ४. १३६ ॥

कथं च ॥ ८. ४. १३७ ॥

चिह्नणचिक्रणमद्धरमडरवेतुलवैतालिककर्णकुषकुटपटत्कानामादिः ॥

८. ४. १३८ ॥

चेलचीरखेडकखडुककाण्डं गर्हायाम् ॥ ८. ४. १३९ ॥

चीरमुपमानम् ॥ ८. ४. १४० ॥

पललसूपशाकानि मिश्रे ॥ ८. ४. १४१ ॥

कूलसूदस्थकर्षास्संज्ञायाम् ॥ ८. ४. १४२ ॥

अकर्मधारये राज्यम् ॥ ८. ४. १४३ ॥

वर्ग्यादयश्च ॥ ८. ४. १४४ ॥

पुत्रः पुंभ्यः ॥ ८. ४. १४५ ॥

नाचार्यराजत्विक्संयुक्तज्ञात्याख्येभ्यः ॥ ८. ४. १४६ ॥

चूर्णचौलचमसिचकनकरिपकुन्दमदलपद्राक्षातूस्तशाकटान्यप्राणिपृथया ॥

८. ४. १४७ ॥

काण्डचीरपललसूपशाककुलानि ॥ ८. ४. १४८ ॥

कुण्डं वनम् ॥ ८. ४. १४९ ॥

प्रकृत्या भगालम् ॥ ८. ४. १५० ॥

शीतेर्नित्यावह्वज्ज्वहुवीहावभासत् ॥ ८. ४. १५१ ॥

वनस्पतिवृहस्पतिशचीपतितनूनपात्रराशंसशुनशोषशण्डामर्कतृष्णावरुत्री-

बम्बाविश्ववयामर्त्यूनासुमे युगपत् ॥ ८. ४. १५२ ॥

देवताद्वन्द्वे च ॥ ८. ४. १५३ ॥

पृथिवीरुद्रपूषमन्थिष्वेवानुदात्तादिषु ॥ ८. ४. १५४ ॥

पथ्युपपदकारकेभ्यः ॥ ८. ४. १५५ ॥

उत्कृत्योवाभ्रमः ॥ ८. ४. १५६ ॥

१. The original reads चिह्नण

४. The original reads this as two

२. Space is left out in the
original for writing ण्डं गर्हा-
याम्

sūtras:—

पुत्रः पुंसिभ्यां नाचार्यः ॥

जत्विक् etc ॥

३. The original reads अकर्मधारयो

५. The original reads द्राक्षासूत

- थाथघञ्काजविन्नकाणाम् ॥ ८. ४. १५७ ॥
 क्तः सूपमानाभ्याम् ॥ ८. ४. १५८ ॥
 संज्ञायामनाचितपर्याचितास्थापितपरिगृहीतनिरुक्तप्रतिपन्नप्रश्लिष्टोपश्लिष्टोप-
 द्रुतोपस्थापितानाम् ॥ ८. ४. १५९ ॥
 गोर्हसंहितायाः ॥ ८. ४. १६० ॥
 कारकाहत्तश्रुतयोरेवाशिषि ॥ ८. ४. १६१ ॥
 प्रवृद्धस्य यानवृषलयोः प्रयुक्तस्य सक्तिषु ॥ ८. ४. १६२ ॥
 अवहितस्य भोगाकर्षयोः ॥ ८. ४. १६३ ॥
 खट्वारूढकविशस्त्रपुनरुत्स्यूतपुनर्निकृतानां च ॥ ८. ४. १६४ ॥
 इत्थंभूतेन कृते ॥ ८. ४. १६५ ॥
 अनो भावकर्मणोः ॥ ८. ४. १६६ ॥
 मनुक्तिन्व्याख्यानशयनासनस्थानयाजकादिक्रीताः ॥ ८. ४. १६७ ॥
 सप्तम्याः पुण्यम् ॥ ८. ४. १६८ ॥
 ऊनार्थकलहास्तृतीयाः ॥ ८. ४. १६९ ॥
 मिश्रमनुपसर्गमसन्धौ ॥ ८. ४. १७० ॥
 नञःस्वार्थनिषेधेशोभ्यर्हयां च ॥ ८. ४. १७१ ॥
 कृत्योक्तेषु ॥ ८. ४. १७२ ॥
 चारुसाधुयौधिकानङ्गमेजयपदान्याकस्मात् ॥ ८. ४. १७३ ॥
 गृहपतिगृहपतिकाः ॥ ८. ४. १७४ ॥
 वर्तमानवर्धमानत्वरमाणघ्नियमाणाः संज्ञायाम् ॥ ८. ४. १७५ ॥
 अहन् ॥ ८. ४. १७६ ॥
 राजानोऽच्छन्दसि ॥ ८. ४. १७७ ॥
 विकारसदृशं व्यस्तं च ॥ ८. ४. १७८ ॥

१. The original reads थाथघञ्जरि-
 त्काणामञन्तः and omits क्तः
 in the next sūtra.
 २. This is read along with the
 previous sūtra.
 ३. The original reads क्तिता

४. The original reads अर्थोऽनार्थ-
 ५. The original reads कृत्योक्तेषु च
 ६. The original reads this as two
 sūtra thus:—
 चारुसारयोर्विकान ॥
 गमेजयपद etc ॥

तृन्नन्नतीक्ष्णशुचिनि वा ॥ ८. ४. १७९ ॥

बहुव्रीहिविद्वेत्तत्तद्भयः प्रथमपूरणे क्रियागणने ॥ ८. ४. १८० ॥

संख्यायास्तनः ॥ ८. ४. १८१ ॥

छन्दसि वा ॥ ८. ४. १८२ ॥

संज्ञायामजिनम् ॥ ८. ४. १८३ ॥

मित्रोऽनुषौ ॥ ८. ४. १८४ ॥

व्यवायिनोऽन्तरम् ॥ ८. ४. १८५ ॥

मुखं स्वाङ्गम् ॥ ८. ४. १८६ ॥

निष्ठोपमानाद्वा ॥ ८. ४. १८७ ॥

नाव्ययदिकूच्छद्गोमहत्स्थूलमुष्टिपृथुवस्सेभ्यः ॥ ८. ४. १८८ ॥

जातिकालसुखादिभ्योऽनाच्छादनात् कौऽकृतमितप्रतिपन्नाः ॥ ८. ४. १८९ ॥

वाजाते ॥ ८. ४. १९० ॥

द्वित्रिभ्यां पाद्वात् ॥ ८. ४. १९१ ॥

मूर्धानः ॥ ८. ४. १९२ ॥

सकथमक्रान्तात् ॥ ८. ४. १९३ ॥

छन्दस्यादिश्च ॥ ८. ४. १९४ ॥

त्रिचक्रत्रिबन्धुत्रिवृतादीनाम् ॥ ८. ४. १९५ ॥

नञ्सुभ्याम् ॥ ८. ४. १९६ ॥

केपि ॥ ८. ४. १९७ ॥

ह्रस्वान्तेऽन्त्यात्पूर्वम् ॥ ८. ४. १९८ ॥

कण्वेकाचिबहोर्नेऽसमानाधिकरणे ॥ ८. ४. १९९ ॥

न गुणाक्षरच्छन्दोमानसूक्ताध्यायादयसोऽवयवाः ॥ ८. ४. २०० ॥

१. The original reads शृन्नन्नक-

४. The original reads पाजातः

२. This portion is read as a separate sūtra in the original.

५. This and the next sūtra are written together in the original.

३. This portion along with the next sūtra is read as one sūtra in the original.

उपसर्गात् स्वाङ्गं ध्रुवमपशुं ॥ ८. ४. २०१ ॥

वनं समासे ॥ ८. ४. २०२ ॥

अन्तरश्च ॥ ८. ४. २०३ ॥

अनिविभ्यामन्तः ॥ ८. ४. २०४ ॥

परिरभितो भाविमण्डले ॥ ८. ४. २०५ ॥

प्रादस्वाङ्गं संज्ञायाम् ॥ ८. ४. २०६ ॥

उदकोपलोलपमशकमक्षिकालकाकालिकतरिककतरीपधेपवधानिरः ॥

८. ४. २०७ ॥

उदुपाभ्यां वाजिनम् ॥ ८. ४. २०८ ॥

परेर्हस्तपादकेशकर्षाः ॥ ८. ४. २०९ ॥

दुस्तरिपादयश्च ॥ ८. ४. २१० ॥

अभेर्मुञ्जम् ॥ ८. ४. २११ ॥

अपाच्च ॥ ८. ४. २१२ ॥

स्किंगपूतवीणाञ्जोध्वकुक्षिसीरनामनामानि च ॥ ८. ४. २१३ ॥

अधेरुपरिस्थम् ॥ ८. ४. २१४ ॥

अनोरप्रधानकनीयसी ॥ ८. ४. २१५ ॥

पुरुषश्चान्वादिष्टः ॥ ८. ४. २१६ ॥

अतेरकृत्पदे ॥ ८. ४. २१७ ॥

नेरनिधाने ॥ ८. ४. २१८ ॥

प्रतेरंशुजनराजन्तु ध्रुखेटकाजिरार्द्राश्रवणाः ॥ ८. ४. २१९ ॥

कृत्तिकार्धपुराणि तत्पुरुषे ॥ ८. ४. २२० ॥

१. This and the next two sūtras are written in the original thus:—

उपसर्गात् स्वागन्ध्रम् ॥

पशुं वने समासेऽन्तरं च ॥

२. Space is left out in the original for writing पमश

३. This and the next sūtra are written in the original thus मे अपाच्च ॥

४. The original reads स्थिगयुतवीणाञ्छोर्ध्वाकुक्षिसिविर-

५. The original reads अतेद्वापे

अ. ८. पा. ४. सू. २२१.]

भोजविरचितम्

उपाध्यजिनाम्यगौरलेटलोदजिह्वाकृष्णाकन्यागुडकल्पपादीनि ॥ ८. ४. २२१ ॥

सोरविक्षेपणे ॥ ८. ४. २२२ ॥

उत्पुच्छे वा ॥ ८. ४. २२३ ॥

नलोपः पूर्वत्रासिद्धिः ॥ ८. ४. २२४ ॥

प्लुत उदात्तः ॥ ८. ४. २२५ ॥

प्रश्रान्ताभिपूजविदासैनुदात्तः ॥ ८. ४. २२६ ॥

असूयासंमतिकोपकुत्सनेषु ॥ ८. ४. २२७ ॥

यादीः क्षिप्रैषत्याख्यानेषु स्वरितः ॥ ८. ४. २२८ ॥

उदात्तादनुदात्तः ॥ ८. ४. २२९ ॥

उदात्तस्वरितवरूचवार्यणः ॥ ८. ४. २३० ॥

एकादे अपादादौ पादाके वाक्ये ॥ ८. ४. २३१ ॥

स्वरितस्यैकश्रुतौ सिद्धिः ॥ ८. ४. २३२ ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजपरमेश्वरभोजदेवविरचिते

सरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे

अष्टमाध्यायस्य चतुर्थः पादः

समाप्तः

१. This and the next sūtra are read in the original thus:—

उपाध्यजिनाम्यगौ ॥

दलटलोदजिह्वाकृष्णाकन्यागुडकल्प-

पादीनि सोरविक्षेपणे ॥

२. This portion is written as a separate sūtra.

३. The original reads

कुत्सनादीयाश्रीः ॥

प्रैषत्याख्यानेषु स्वरितः ॥

INDEX OF SŪTRAS

Sūtra	Page	Sūtra	Page	Sūtra	Page
अकचि वानौत्वे	218	अगारान्ताहन्	155	अच एकाचः	221
अकथितञ्च	2	अगिलस्य गिले	204	अचः	224
अरुद्रपाण्ड्योः	214	अग्नावानाम्यपरि	24	अचः कर्मकर्तरि	21
अकर्तरि कारके	74	अग्नेः सोमवरुण	201	अचः पररूपं	261
अकर्मकाञ्च	88	अग्नेः स्तुतः	248	अचः परस्मिन्पूर्वविधौ	12
अकर्मकात्	87	अग्याङ्गिमन्दिमदि	66	अचिण्णलिङ्गिति	231
अकर्मकात्	88	अग्रग्रामाभ्यां	249	अचित्तवति च	30
अकर्मकाद्वा	90	अग्रात्	257	अचित्ताददेशकालात्	147
अकर्मधारये	284	अग्रादिमध्यान्त	29	अचि वा	240
अकर्मैरुक्त्वा	96	अग्रान्तपश्चान्द्रयः	143	अचिश्नुधातु	211
अकः सवर्णे	197	अग्रान्तशुद्ध	191	अचीषत्स्पृष्ट	246
अकालात् ठश्च	164	अघादवद्य	261	अचोऽचित्तवत्कर्तृकात्	25
अकृच्छे	238	अडस्थः	155	अचो निष्ठायाः	250
अकृतकारि	16	अडिश्च	263	अचो यत्	22
अकृते कृजः	83	अङ्गिमस्त्रिभ्यां	71	अचो रहाभ्यां	251
अके जीविकायाः	281	अङ्गिवङ्गिमङ्गयङ्गि	47	अचो वा	222
अके भविष्यति	96	अङ्ग इत्यादौ	262	अचो ह्रस्वदीर्घस्रुताः	12
अके राजन्य	215	अङ्गात्	275	अच्च वौशनसः	217
अकिञ्चति	210	अङ्गात् कल्याणे	173	अच्चशित्यभिभ्यः	259
अक्ली विक्ली	7	अङ्गात्तन्निरस्यति	19	अच्छगत्यर्थवदिभिः	7
अक्षघ्नूत्	153	अङ्गाद्विकृतात्तद्विकारेण	93	अच्छसखिवह	221
अक्षस्यादेवनस्य	272	अङ्गानि	281	अच्छप्रतिरूपाः	6
अक्षादूहिन्याः	196	अङ्गिजसिसहिभ्यः	48	अच्ययुवौ	212
अक्षेपु ग्लहः	76	अङ्गितङ्गिकङ्गि	59	अच्यवङ्	197
अक्षे संज्ञायाम्	197	अङ्गुलिभरुजा	183	अजशङ्कत्तरवारि	162
अक्षो वा	22	अङ्गुलेर्दारुणि	189	अजागृणिश्चीनां	224
अक्षणः	215	अङ्गुष्ठोदक	271	अजादीनां द्वितीयात्	192
अक्षणोऽचक्षुषः	187	अङ्गे च	148	अजादेर्द्वितीयः	192
अगस्त्यः	127	अच इः	45	अजाद्यदन्तम्	108

INDEX OF SŪTRAS

अजाविभ्यां श्यन्	158	अणोऽमि पूर्वः	197	अत्रानुनासिकः	245
अजिनान्ताद्दु तर	181	अणोर्निपुणे	184	अलिभृगुकुत्सवसिष्ठ	127
अजिघृशीभ्यो नित्	41	अणोर्मापेषु	179	अत्वसन्तस्य	208
अजिसञ्जयसिभ्यः	47	अणौ चित्तवत्	90	अथ द्वितीयं	273
अजुपदेशे	11	अण् कुटिलिकायाः	153	अथर्वणोऽण् वेदे	147
अजेर्व्यघञ्	219	अण् च	142	अधिशीङ्	3
अजेस्तृणे चित्	62	अण्डैरण्डविचण्डकाण्ड	59	अध्यर्धार्ध	2
अजेः रामि	78	अण्मालिको ह्रस्वः	4	अनाम्लादेशाः	2
अजैड ऋक्रोविल	112	अत आत इत्	85	अनुप्रतिरणश्च	3
अज्जानांः सनि	208	अत आदेः	236	अन्तर्धौ	3
अजाते	191	अत आगञि	232	अभिनिविशो वा	3
अज्यतिभ्यां पादे च	45	अत इञ्	119	अथादिः	272
अञ्	5	अत उत्तत्र	212	अथोमथोनोभोभगोऽघोहेहो	6
अञ्	118	अतद्वित	250	अदन्तः स्त्री	110
अञ्	126	अतद्विप	112	अदभ्यस्तात्	85
अञ्णोरप्राच्यभर्ग	127	अतः	174	अदर्शन लोपः	4
अजादीनामस्त्रियां	127	अतः कृकमि	246	अदसः परबुजोः	201
अञ्च	57	अतिग्रहाव्यथन	177	अदसोऽस्वे	243
अञ्चतेः पूजायम्	220	अतिरतिक्रमणे च	8	अदसो दः	218
अञ्चः	112	अतिथेऽर्च्यः	186	अदः	232
अञ्चरनः	213	अतिशयातिक्रमणयोश्च	103	अदादिभ्यो लृक्	21
अञ्चोरुपसर्गं च	30	अतेरकृत्पदे	287	अदि भुवो ड्रुतच्	60
अञ्चैः	216	अतेरिधिः	47	अदूरभवे	133
अञ्चैः	268	अतेर्धश्च	50	अदूराधिकसत्राः	105
अञ्चोऽनपादाने	242	अतेः झुनः	188	अदेङ्गुणः	4
अञ्चो लृक्	179	अतो गुणे	196	अदेरुपसर्गं	76
अञ्जनमञ्जन	207	अतो ङीन्	117	अदेर्नु धश्च वा	52
अञ्चोरिणुच्	42	अतो भिस ऐस्	91	अदेर्मुद् च	47
अञ्चैस्सिचः	223	अतोऽम्	91	अदेशकालादधीते	155
अद्याद्या वा	78	अतो य इयः	86	अदेः क्रिश्च	48
अथ्यार्तिसूनि	18	अतो लृक्	212	अदोऽनन्ने	31
अडो लश्च वा	43	अत्यन्तसह	239	अदोऽनुपदेशे	7
अणश्च	39	अत्यन्तसंयोगे	98	अद्भिः	258
अणि	215	अत्यन्तानुकामं गामी	167	अद्रौ वा	243
अणि नियुक्ते	281	अत्यन्तापह्वये च	33	अद्यश्चो भवति च	168
अणोऽप्रगृह्यस्य	251	अत्यादयः क्रान्ताद्यर्थे	103	अद्यादिसर्वनामक्रिभ्यः	177

INDEX OF SŪTRAS

अधउपरिभ्यां	265	अनत्याधान उरसि	8	अनुदात्ते च कुधापरै	262
अधमोत्तमाभ्यां च	141	अनद्यतने लङ्	32	अनुपदं बद्धा	167
अधरातिः	179	अनद्यतने लृट्	73	अनुपद्यन्वेष्टा	172
अधःशिरसोः	246	अनन्तरस्य विधिः	13	अनुपराभ्यां कृजः	89
अधातुत्यक्त्यप्	227	अनन्तावसथेतिह	104	अनुपसर्गाद्वा	74
अधातोःरुगितः	112	अनन्त्यस्यापि	244	अनुपसर्गाद्वा	88
अधिकरणविचाले च	178	अनपत्ये	215	अनुपसर्जनादतः	113
अधिकरणाच्चोपमानादाचारे	17	अनपुंसकान्यध्वर्युक्तवः	106	अनुपसर्जनाव्ययात्	92
अधिकरणे	28	अनमाने	250	अनुपाख्याधिकयोः	205
अधिकरणे सप्तमी	94	अनरे वा	141	अनुप्रतिशृणश्च	3
अधिकरणैतावत्त्वे	106	अनवकूप्यमर्षयोः	81	अनुब्राह्मणादिनिः	132
अधिकान्ता	101	अनव्यय	214	अनुहेतुलक्षणे	8
अधिकृत्य कृते ग्रन्थे	146	अनव्ययादमः क्यञ्च्वा	17	अनुवादे चरणाः	106
अधिपरी अनर्थकौ	8	अनसि वहेः क्तिप्	53	अनुसभ्यामकर्मकात्	88
अधिपर्यो वा	78	अनंशच्चिह्नमिह	11	अनुस्वारस्य	251
अधिरीश्वरे	8	अनः	112	अनुः सामीयायामयोः	97
अधिशीङ्स्थासामाधारः	3	अनः	189	अनूराधास्वाती	143
अधीष्टौ च	81	अनाच्छादनजात्यादेर्वा	116	अनेक मत्तुपोऽर्थे	105
अधुना च	178	अनाम्लदेशाः	2	अनेकाचो लिट् आङ्	20
अधृष्टाकार्ययोः	162	अनाभिलिख्यजागुः	231	अनेकावधारणे	238
अधेरारूढे	171	अनिकाभ्यां तरच्	67	अनेरोकहः	72
अधेरपरि	287	अनिगन्तः	280	अनोर्द्वित्	55
अधेर्देवभूतयोः	225	अनिङ्गमेरिट्	220	अनो नुद्	265
अधेः प्रसहने	87	अनित्यवर्णे च	185	अनोर्नोर्ज्ञेः	89
अधोऽध्युपरीणां	238	अनियतपुंस्क	124	अनो बहुव्रीहेः	256
अधोऽवसोलोपश्च	143	अनियोग	196	अनो भावकर्मणोः	285
अध्ययनतः	106	अनिरिका	249	अनोरप्रधान	287
अध्यर्धाधपूर्वपूरणाः	2	अनिवासि ग्रामे	282	अनोर्वचिप्रवचिवासि	164
अध्यात्माधिदेवाधिभूत	144	अनिवासिभ्यामन्तः	287	अनोऽश्यामस्सरसां	188
अध्यायन्यायोधावसंहार	80	अनिष्ठा	280	अनोः कमितरि	171
अध्यायानुवाकयोर्लृङ्वा	176	अनुकम्पायाम्	181	अनोः कर्मणि	32
अध्रुवै स्वाङ्गे	83	अनुकरणं चानितिपरम्	7	अनोः पथिपदयूप	144
अध्वनः प्रथमा च	94	अनुगवमायामे	188	अनोः शक्ति	225
अध्वर्युक्षाययोः	278	अनुग्वलम्	167	अन्तरङ्गं बहिरङ्गात्	15
अध्वर्युपरिषद्भ्यां च	148	अनुदात्त पदमेकवर्जम्	267	अन्तरपरिग्रहे	7
अध्वानं यच्च	167	अनुदात्ते च	269	अन्तरमपुरि	5

INDEX OF SŪTRAS

अन्तरश्च	287	अपदुस्सुवनिषु	40	अप्रत्यादिष्वसाधुना	94
अन्तरोऽयनस्य	250	अपदुःसुवनिभ्यः	248	अप्राणिजातयः	106
अन्तर्णत्वांकिंविधिषु	6	अपपरी वर्जने	8	अप्लुतादीनाम्	197
अन्तर्धानोऽन्तर्घणश्च	77	अपमित्यात् कक्	153	अवहोः	189
अन्तर्धौ येनादर्शनमिच्छति	3	अपरस्पराः	198	अब्राह्मणात्	128
अन्तर्बहिर्भ्यां लोमः	189	अपरस्यातिः	179	अभावकर्मणोः	215
अन्तर्वत्पतिवतोः	256	अपरोक्षे च	33	अभावाहनश्च	35
अन्तश्च	270	अपवदः	89	अभाषित	228
अन्तः पूर्वपदाङ्क्	144	अपवर्गे तृतीया	93	अभिजनश्च	164
अन्तादिवच्च	195	अपवादविषये	15	अभिजिद्विदभृत्	183
अन्तिकवाढयोः	180	अपस्करो रथाङ्गे	198	अभिज्ञावचने लृट्	33
अन्तिकस्य	214	अपस्पृधे	261	अभिधानलक्षणाः	16
अन्ते च	250	अपह्वये ज्ञः	88	अभिनिविशो वा	3
अन्तोदात्तात्	268	अपाञ्च	287	अभिनिष्क्रामति	146
अन्य ईवत्यवत्योः	271	अपाञ्चतुष्पात्	198	अभिनिष्ठानो वर्णे	248
अन्त्याजादिष्टिः	4	अपाङ्केशतमसोः	29	अभिन्नकर्तृकयोः	82
अन्त्यात् पूर्वं	282	अपादाने चाहारुहोः	177	अभिन्नस्यापि	180
अन्त्याभावे	12	अपादाने पञ्चमी	94	अभिपूजिते	243
अन्ध्ररन्ध्र	66	अपादाने पिद्वा	74	अभिप्रत्यतिभ्यः क्षिपः	89
अन्नाणः	156	अपिति	231	अभिरभागे	8
अन्यत्नान्यतोऽपि	31	अपिति वा	194	अभिविधाविनुष्	77
अन्यत्नास्मात्	245	अपिः पदार्थसम्भावना	8	अभिविधौ संपदा च	186
अन्यथैवंकथमित्थं	82	अपीलुदार्वादेः	207	अभिव्याडि भृञः	37
अन्यपदार्थप्रधानः	107	अपूतकृतोः	270	अभूततद्भावे	186
अन्यपदार्थे	105	अपे च लघः	35	अभूवाक्	278
अन्यपदार्थैः	98	अपेतापोढ	99	अभेरविद्रे	222
अन्यस्य क्रियायाः	238	अपेहि च	101	अभेर्दीर्घश्च वा	171
अन्येभ्योऽपि दृश्यते	90	अपोनपादपान्नपातोः	131	अभेर्मुखम्	287
अन्येभ्योऽपि दृश्यन्ते	31	अपो भि	235	अभौ भुवो भूते	25
अन्येभ्योऽपि दृश्यन्ते	36	अपो यञ्वा	151	अभौ यामाभ्याम्	46
अन्येषामपि	207	अपो यद्योनिमतिषु	200	अभ्यमिताच्छ च	167
अन्वचानुलोभ्ये	84	अप्नृस्वसृनप्त्	208	अभ्यर्हितम्	108
अन्ववतसेभ्यो रहसः	188	अप्पूरण्यास्तत्प्राधान्ये	189	अभ्यस्त	269
अम्वाद्यस्तिङ्गोदात्तवता	103	अप्रतिबन्धोत्साह	88	अभ्यस्तस्य	264
अपशुरो णमुलि	194	अप्रत्ययाच्च	78	अभ्यासस्य	211
अपघनोद्धन	77	अप्रत्यये च	181	अभ्युत्सादायां	253

INDEX OF SŪTRAS

अश्वेरुः	42	अरण्यात्	140	अर्धाच्च	188
अभ्वस्तिसिञ्भ्यां	232	अरिहणद्रहण	134	अर्धात्परिमाणस्य	226
अमत्यर्थाद्यधिकरणे	96	अरुर्मनश्चक्षुः	186	अर्धाद्यत्	142
अमद्राणां दिशः	225	अर्चिसृचिशुचि	51	अर्धे लुक्	179
अमहन्नवन्नगरे	282	अर्जुनस्य	271	अर्यस्य	271
अमा च प्राक् खमुञः	104	अर्जेः ऋज च	39	अर्यः स्वामिवेश्ययोः	23
अमात्तदुपधात्	239	अर्णसो लोपश्च	173	अर्शासुरश्चतुरतुन्द	175
अमावसोऽधिकरणे	24	अर्तिकशिभ्या	42	अर्हणे वृच्	24
अमावास्यार्थादश्च	143	अर्तिपृवपियजि	51	अर्हति	161
अमिकमिभ्यां बुः	42	अर्तिबुदोर्बुक् च	61	अर्हतो तुं च	165
अमिचामि	68	अर्तिल्धूसूखनि	37	अर्हशक्तयोः	81
अमिपचि	263	अर्तीरिस्तुसुहु	63	अर्हः	27
अमियजिबधिपति	68	अर्तेरन्वत्	47	अर्हः	229
अमुचामो	259	अर्तेरुच्च	65	अलङ्कृञ्निराकृञ्भ्यां	34
अमू अमी	5	अर्तेरुच	52	अलशलोत्तर उच्च	63
अमूर्धमस्तकात्	200	अर्तेरु च	47	अलखल्वोः	82
अमेरतिः	46	अर्तेर्मुक्षिनक्	50	अलाबूतिलोमाभङ्गाभ्यः	168
अमेरीवः	70	अर्तेः पिशन्	71	अलिकलिलदलिपुलिवृश्चि	54
अमेर्गुः	41	अर्त्यजिकृवृत्तृवृ	62	अलिटि व्यः	194
अमेर्णिद्वा	63	अर्त्यविभ्यामुटच्	41	अलितलिशीङ्सुपाभ्यः	62
अमेर्नीत्	72	अर्थमात्रे प्रथमा	95	अलिपुलिकलिभ्यः	61
अमेर्मुक् च	52	अर्थवदधातुरप्रत्ययः	1	अलिशलिपलितलिघसि	45
अमेर्वरट् च	71	अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य	14	अल्लुगुत्तरपदे	200
अमो मञ्चू	255	अर्थवशाद्विभक्तिविपरिणामः	14	अलेरम्बुसः	72
अम्लसूधसवसां	265	अर्थादिसदृशसम	98	अलोऽन्यात्पूर्वं उपधा	4
अम्बाम्बगोभूमि	248	अर्थाद्याञ्जयाम्	175	अत्पान्तरम्	108
अम्बार्थामडलेकानां	232	अर्थार्थिपूर्वापर	93	अल्पे	182
अम्बे अम्बाले	262	अर्थे	280	अल्लोपो नः	213
अयडिच विडति	234	अर्थेऽग्नौवशे	8	अवक्लयः	154
अयवस	259	अर्थे च	80	अवक्षेपणे च	181
अयसंभावनवचने	81	अर्थे वा	206	अवचक्षे	255
अयःशूलदण्डाजिनाभ्यां	171	अर्देः सन्निविभ्यः	222	अवट्कूपौ	99
अयानयं नेयः	167	अर्धजरतीयार्धवैशस	102	अवतेर्मिः	51
अयामान्तात्व	211	अर्धस्य	272	अवतेर्ह्रस्वश्च	64
अयिरः पुनः	192	अर्धं चतसृभिः	98	अवदातात्	179
अरञ्जवादेरप्राणिनः	116	अर्धं समविभागे वा	102	अवद्यपण्यवर्थागर्ह्य	23

INDEX OF SŪTRÁS

अवपासि	262	अवेः सङ्घाते	168	अश्वादेकाहगमे	167
अवयवश्च	150	अवोदैधो	209	अश्वाश्मशङ्खकुटपुट	121
अवयवाहतोः	225	अव्यक्तानुकरणस्य	196	अश्विन्यादिभ्यः	143
अवयवेऽप्यवयविवत्	13	अव्यक्तानुकरणात्	187	अश्विमानण्	257
अवयसि ङश्च	162	अव्ययम्	105	अषडक्षाशितङ्ग्वलङ्क	168
अवयाश्चेत वा	265	अव्यय प्रवृद्धादिभिः	104	अपष्ठीतृतीया	206
अवरस्याव च	179	अव्ययं विभक्तयर्थे	97	अषष्ट्येकविभक्ति च	2
अवर्णभोभगो	246	अव्ययस्य च	213	अष्टका पितृदेवत्ये	228
अवर्णस्त्रसा	213	अव्ययाच्चाङ्गुलेः	188	अष्टनः संज्ञायाम्	203
अवसमन्तेभ्यः	188	अव्ययानां कश्च दः	181	अष्टनो दीर्घः	262
अवस्करः	87	अव्ययीभावः	97	अष्टनो वा	218
अवस्करो वच्चः	198	अव्ययीभावे	205	अष्टाभ्य औश्	91
अवाहितस्य	285	अव्ययीभावो नपुंसकम्	110	अष्टाभ्यः शमादिभ्यः	34
अवातो निर्वाणः	242	अव्ययेऽनभिप्रेताख्याने	84	अष्टामेखला	259
अवात् कुटारच्चावनते	168	अशब्दे यत्त्वौ च	145	अष्टिवष्वक्फेरादेः	195
अवादयः कुष्ठाद्यर्थे	103	अशाला	110	अष्टीवच्चक्रीवत्	240
अवादौर्जित्य	247	अशिकचोर्नुं च	55	असत्वे च वाहोहैवैव	5
अवाद्विरः	88	अशिवाहिकटिभ्य इत्रः	68	असमृद्धयर्थाभावात्यथ	97
अवाप्योत्तस	206	अशिष्टव्यवहारे	93	असंख्या	267
अवितस्ततन्द्रि	48	अशूस्त्रुप्रुषिलटिखरि	70	असंज्ञायां च	32
अविर्त्तार्याः	267	अशो रश च	47	असंज्ञायां इवन्	159
अविधीयमानोऽप्यु	11	अशो रश च	61	असंबुद्धौ	218
अविभक्तिशस्तसादौ	11	अशो रुद् च	45	असंयुक्तानादेः	240
अविभूभ्यामन्तिः	46	अशोरूपचू पश्च	62	असावमुष्य	277
अविमह्योष्टिपच्	71	अशोर्नित्	48	असिदाधां हावे	212
अविवक्षितविशेषे	32	अशोर्नुं च	39	असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे	14
अवृद्धमक	282	अशोतोर्दित्	56	असुद्संयोगात्	234
अवृद्धात् फिन्	126	अश्मनो विकारे	213	असुच्	51
अवृद्धेभ्योऽपि	140	अश्मन्नूषयूष	135	असुपतवचां	233
अवे च	75	अश्मरथाद्यज्ञः	117	असूयाग्रयोर्दशः	29
अवे भृञः	60	अश्वगर्ग	282	असूयासंमति	288
अवेर्कुण्ठे सोढ	133	अश्वत्थाग्रहायणीभ्यां	131	असूयैषश्च	102
अवेर्धश्च वा	64	अश्वमणिद्वारेभ्यः	125	असेरन्	67
अवे वर्षप्रतिबन्धे	75	अश्वशतधनगणराष्ट्र	118	असो नपुंसकान्द्रज्वा	259
अवे ह्रसाभ्याम्	26	अश्वाघस्यात्	264	अस्तात्यादिः	9
अवेः	74	अश्वाच्छः	132	अस्तिधीरादयः	105

INDEX OF SŪTRAS

अस्ति नास्ति दिष्टमिति	155	अः इति विसर्जनीयः	5	आचार्योप	281
अस्तिनास्त्यस्यस्मिद्विद्यते	6	अः स्थान्नः	118	आचार्योप	283
अस्तिविद्यती इजुहोतिवेत्ति	34	आकर्षात् छल्	152	आचोवचोच्चनीच	102
अस्तेभूः	219	आक्रोशे नञ्यनिः	79	आच्चापञ्चम्याः	179
अस्त्रीविषयादयोपधात्	116	आख्यातमाख्यातेन सातत्ये	102	आच्छीङ्थोः	217
अस्त्रीशूद्र	243	आख्यातं साव्ययकारक	2	आजसि	198
अस्त्वसज्जभ्यां	264	आख्यातोपयोगे	4	आजसेः	256
अस्थिदधि	217	आख्यानाख्यायिकाभ्यः	132	आज्ञायिनी	200
अस्थ्यादीनामञ्	720	आख्यानात्	19	आज्यं घृते	23
अस्थ्यादीनामनङ्	263	आगमश्च	267	आद् च	263
अस्मदो द्वयोश्चाविशेषणे	90	आगमात् सर्वादेशः	15	आदेरुपगुञ्चोपधायाः	62
अस्मद्यन्तमः	90	आगमास्तद्गुणीभूताः	14	आढयसुभगस्थूलपलित	30
अस्मायामेधाम्नजो विनिः	175	आगोः कर्मकारिणि	168	आण्य च कचित्	197
अस्मिन्निति च	184	आङस्ताच्छील्ये	27	आत ऐ	255
अस्य च्वावन	234	आङि च णित्	50	आत औ णलः	85
अस्यतितृपिभ्यां	83	आङितो हलादेः	35	आतश्चोपसर्गे	25
अस्याद्धत्यहेत्योः	252	आङिदः किः	77	आतश्चोपसर्गे	78
अस्तपत्न्याः	183	आङि प्लुपतिभ्यां कर्तरि च	24	आतोऽनापः	213
अहङ्गमस्तिङ्	208	आङि युद्धे	76	आतोऽनुपसर्गे कः	27
अहन्	285	आङि रुप्छभ्याम्	75	आतो युक् चिष्कृतोः	226
अहर्गिरादीनां	242	आङि शुभेः सनः	47	आतो युच्	80
अहशो वनो र च	112	आङि स्फायोर्ङित्	60	आतो विच्	31
अहंशुभं कृतं पर्याप्तयेन तेन	6	आङि छुञः	77	आतोऽष्टनः	268
अहः प्रशंसायाम्	34	आङीपदार्थाभिध्याप्ल्योः	103	आत्मनः पूरणे	200
अहेति विनि	276	आङो ज्योतिश्द्वमने	88	आत्मनेपदानि भावकर्मणोः	86
अहो च	275	आङो दश्च	27	आत्मनेपदेऽनतः	85
अहोऽसुदिनपुण्याभ्याम्	110	आङो दः	86	आत्मनेपदे वा	20
अह्	242	आङो ध्यष्टुः	206	आत्मनेपदे वा	219
अह्णः खः क्रतौ	132	आङोऽनुनासिकाश्च	262	आत्माध्वनोः खे	215
अह्णः खे	214	आङोऽन्धूधसोः	193	आत्मोदरकुक्षिषु भृञः	28
अह्नस्यादन्तात्	249	आङो यमहनः	87	आत्नेयाद्भारद्वज्जि	121
अह्वृताश्च	263	आङो यि	216	आत्समो देव	205
अं इत्यनुस्वारः	5	आङ्पर्याङ्भ्यामीहेरितिः	117	आथर्वणिकादणि कलोपश्च	149
अंशमवश्यं हारी	171	आङ् मर्यादाभिध्व्योः	8	आदरानादरयोः सदसती	7
अंशे सङ्ख्यायास्तयद्	170	आङ्माङोः	195	आदामः साम्	91
अंकिण्ठकम्पां नलोपश्च	45	आङ्लोपश्च कालात्यन्त	19	आदि जिड्डवः	11

INDEX OF SŪTRAS

आदितः	222	आभीक्ष्ये णमुल् च	82	आशिषि	228
आदिरवसानेन	106	आभ्यामसिश्च	179	आशिषि च	26
आदिरिताग्न्येन समभ्यः	11	आम आकम्	92	आशिषि च	84
आदिश्यञ्चो वा	168	आम एका	276	आशिषि तुद्योस्तातङ् वा	85
आदिष्टादचः पूर्वस्य	13	आमनहुहो वा	217	आशिषि नाथः	87
आदिः प्रत्येनसि	279	आमन्त्रितस्य	270	आशिषि नाथः	95
आदीषत्सृष्टश्च	246	आमन्त्रितं पूर्वं	239	आशिषि हनः	29
आहृगम	254	आमयात् दीर्घश्च	175	आशिष्यायुष्य	96
आदेश्च मः	142	आमः कृजः प्राग्वत्	88	आश्वर्यमद्भूते	198
आदेश्छन्दसः प्रगाथे	131	आमेतः	85	आश्वर्यं च	81
आदेश्चादागमः	15	आयनेयीनीयियः	216	आश्वयुज्या युञ्	143
आद्गुणः	196	आयस्थानेभ्यष्टक्	145	आसत्तौ	83
आद्यन्तवदेकस्मिन्	13	आयुक्तकुरालाभ्यां	95	आ सर्वनाम्नः	205
आद्यन्तानन्तकार	28	आयुक्तासेविताम्नात्	172	आसुयुवपिरपिलपित्रिपि	24
आद्यन्तान्तररहःपथ्यलीक	144	आयुधाच्छ च	153	आस्पदं प्रतिष्ठायाम्	198
आद्यात्	119	आरण्याण्यः	138	आस्वलिलुच्छुक्षिति	221
आद्युदात्तम्	281	आरिः सवत्सरे	178	आहर चेलवसने	102
आद्युदात्तं	283	आर्त्विज्यं चर्त्विजः खञ्	161	आहारार्थेभ्योऽकर्तरि	32
आध्यायेष्वेवर्षः	145	आर्धधातुक शेषः	10	आहि च दूरे	180
आनङ्गतो द्वन्द्वे	201	आर्धधातुके	210	आहितामिजातपुत्र	109
आनुतिनैमिश्यासिबन्धकि	128	आर्धधातुके	219	आहितात्	249
आनुपूर्व्ये	238	आर्यक्षलियाभ्यां	115	आहो उताहो	275
आने मुगतः	223	आर्यो ब्राह्मण	279	इकस्सुबि	262
आन्महतः	202	आर्हादगोपुच्छसङ्ख्या	159	इकः काशे	207
आप ओतः शी	91	आलजाटचौ कुत्सायाम्	175	इको गुणवृद्धी	12
आपः ङिन् ह्रस्वश्च	51	आवश्याकाधमर्ण्य	24	इको यणञि	195
आपत्यस्य	214	आवश्यकाधमर्ण्ययोर्णिनि	31	इको लघुपूर्वादकवेः	166
आपो जुपाणो	261	आवसथात् षट्	155	इको ह्रस्वः	203
आपो वा	211	आविषस्यप्	257	इकृतितपः स्वरूपे	80
आपो वा	234	आशङ्कावाधनेदीयस्सु	278	इक्षुमूलकादिभ्यः क्षेत्रे	169
आपो ह्रस्वश्च	41	आशङ्कायां च	17	इगन्तकाल	289
आपो ह्रस्वश्च	44	आशंसायां भूतवच्च	80	इगन्तानां	273
आपो ह्रस्वश्च	60	आशंसावचने लिङ्	80	इगुपधज्ञापीकृभ्यः कः	25
आपो ह्रस्वो मुद् च वा	52	आशायाः	271	इगुपधात् कित्	45
आप्रपदं प्राप्नोति	167	आशितः	270	इग्यणः सम्प्रसारणम्	4
आत्राधे पुंवच्च	238	आशितो भुवो भावकरणयोः	29	इङश्च	74

INDEX OF SŪTRAS

इच्छश्च	219	इतरादिभ्यः	91	इरयोरेलित	263
इडो गमः	208	इतो निजः	123	इरमदश्च	29
इङ्घारिभ्यां शतृशानचौ	34	इतो मनुष्यजातेः	116	इरि ब्रूस्तम्भुञ्जुञ्जुञ्जु	21
इच्छक्रियाव्यतीहारे	190	इतो लोपः	255	इवन्तर्धश्च	220
इच्छामृगये च	78	इतो लोपः परस्मैपदानाम्	86	इवार्थे	259
इच्छार्थेभ्यो लिङ् च	33	इत्थंभूतलक्षणात्	93	इवेन विभक्त्यलोपश्च	97
इच्छार्थेषु कामप्रवेदने	81	इत्थं भूतेन	285	इवे संज्ञायाम्	182
इच्यनचि	202	इत्येनभ्याशस्य	204	इपिभिदिविदिमृदिव्यधि	40
इजादेर्गुरुमतः	20	इदम इश् च	177	इपिरुचिरुधितिमिमिदि	67
इजश्च	129	इदमः समसिसणिश्च	178	इषुगामियमां	229
इजः	116	इदमः स्त्रीपुंसयोः	218	इषूदराश्वेषु	283
इजः	225	इदमो हः	177	इपेरुधक्	61
इट ईटि	241	इदंतञ्यां	259	इषेः किद् लोपश्च	56
इटोऽत्	86	इदितो नुम् धातोः	216	इषोऽनिच्छायाम्	78
इटो वा	249	इदुतोर्गुणः	233	इषोरग्रानीकाभ्याम्	141
इद् सनो वा	220	इदुञ्जामेङ्	233	इष्टकेपीका	204
इडादीनामैप्	85	इदुञ्जामौति	197	इष्टपूर्तश्रुतगृहीतोद्गृहीत	172
इडायाः	266	इदु द्वन्द्वे	107	इष्टीनां	263
इडावत्सरः	68	इदरिद्रः	212	इष्टे युक् च	214
इणस्तुद् च	80	इद्वृद्धिमति	201	इष्यतेर्यिः सन् वा	192
इणः कित्	63	इध्मावागृचो बर्हिर्मनः	105	इष्यसिभ्यां क्तकन्	55
इणिकोर्गा	219	इनच्पिटच्काश्चिकाचि	168	इष्वनिष्वरिष्वलिष्वादयः	70
इणो णित्	51	इनः स्त्रियाम्	191	इससुगदोभ्यः	216
इणो दामिक्	51	इनुर्विश्राद्रवेणिभ्यो णः	59	इसादिष्वप्र	235
इणो धोः	196	इनोऽचि लोपः	217	इसुसोर्व्यपेक्षा	246
इणो नावभ्रेषे	75	इन्द्रवरुणभवशर्वषद्र	115	इस्मन्नन्किषु	227
इणो नुद् च	52	इन्द्राग्निदेवेभ्यः शर्मणः	119	इहद्वितीयेह	102
इणो यण्	211	इन्द्रादालिसादिसायुषेभ्यः	150	इहपराम्यां	225
इण्कुभ्यां	247	इन्द्रियामिन्द्रलिङ्गमिन्द्र	172	ईघ्राभ्योः	234
इण्जिसृनशिभ्यः	36	इन्धेर्नलोपश्च	52	ई च गणः	237
इण्पूभ्यां कित्	67	इन्याधमण्ये च	96	ई च द्विवचने	263
इण्भीकापाशख्यनिमर्चि-	54	इन्हन्पूषा	208	ईडवन्द	270
इण्विधिभ्यामसिः	52	इयाडियाजि	256	ईडेरविडिङ् ह्रस्वश्च	49
इण्शीङ्ख्याशालापदिभ्यः	70	इयुबुस्थानाभ्यां	233	ईण्य वा	197
इण्स्तुशासुबुञ्	23	इयुबुस्थानिभ्यां वा	92	ईदस्यासः	223
इतरेतरान्योभ्य	86	इरातरपरक	240	ईदूतौ	253

INDEX OF SŪTRAS

ईदूदेद्विवचनं प्रष्टव्यम्	5	उत्करशफराश्रमखदिर	136	उदराहगाधूने	171
ईद्यति	211	उत्कृत्यो वा	284	उदरे वा	205
ईद्रोपधेभ्यः प्राचाम्	140	उत्तरपदत्वे चापदादिविधौ	13	उदश्वरः सकर्मकात्	88
ईयसश्च	185	उत्तरपदलोपे	227	उदश्वितो वा	131
ईयसः	191	उत्तरपदस्य च	203	उदस्कन्देः	266
ईयसुन्निघाभ्याम्	180	उत्तरपदवृद्धौ	283	उदस्थानादेशे	117
ईयिधाननाश्वाननूचानः	32	उत्तरपदातिशय आति	107	उदः सः	251
ईवनिपौ	259	उत्तरपदादिः	283	उदात्तयणः	268
ईश्वरः	160	उत्तरपदान्तस्य	250	उदात्तस्वरित	277
ईश्वरार्थादराज्ञः सभा	110	उत्तरपदार्थप्रधानस्तत्पुरुषः	107	उदात्तस्वरित	288
ईश्वरे	255	उत्तरस्य	252	उदात्तादनुदात्तः	288
ईषदथे	206	उत्तरादाहर्	138	उदिगायश्च चित्	44
ईषदसमासौ कल्पम्	180	उत्तरोत्तर	268	उदि च नियः	74
ईषद्रूपेण	102	उत्तानादौ कर्तरि	28	उदितो वा	220
ईषद्वा	280	उत्तरस्यातः	237	उदिपचिपतिमतिभ्यः	34
ईषा	262	उत्पातेन शाप्यमाने	33	उदि युपूर्द्रुवः	75
ईषान्तस्य	274	उत्पुच्छे वा	288	उदिरुचितिलिपुलिपिठि	54
ईहलि तिलि	212	उत्प्रतिभ्यामाङ्गि सतैः	31	उदि वा	74
उक्तार्थानामप्रयोगः	14	उत्यादीनां	268	उदिहासिदसिसहिभ्यः	25
उगन्तादुत्तरपद	181	उत्सङ्गोडुपोडुपोत्पुटपिटक	153	उदीच्यग्रामाद्ब्रह्मचः	139
उगितः पुंवच्च	202	उत्सर्गापवादयोः	15	उदुपधस्य	231
उगोहविर्वाहिरष्टकामेधा	157	उत्सोदपानविकरविनद	118	उदुपाभ्यां	287
उचः के गुणश्च	228	उद ईत्	213	उदुपाभ्यां स्थापेरनास्तात्	164
उचिकुसिपिशिष्टिभ्यः	60	उदकस्योदन्	234	उदुम्बरतिलखलमद्रकार	127
उचेश्चक्	57	उदकस्योदः	203	उदुम्बरः कृमिमशकाभ्यां	99
उचैरुदात्तः	4	उदकात्संशायाम्	144	उदोऽधिके	168
उचैस्तरां	277	उदके नुद् च	52	उदोऽनूर्ध्वचेष्टायाम्	87
उभि	246	उदके मिश्रे	282	उदो रजिवहिभ्यां कूले	28
उञ्छति	153	उदके श्रेर्दितिः	49	उदोष्ठ्यपूर्वस्य	216
उञ्छभ्लेच्छ	267	उदकोपलोलप	287	उद्गोहोऽचः	212
उणादयो भूतेऽपि	73	उदक् च विपाशः	134	उद्गरोत्सृजावसृजाभ्याम्	102
उताप्योर्बादाथे लिङ्	81	उदङ्गादिभ्यश्च	119	उद्यमनिपात्	254
उतासवर्गः	11	उदङ्गोऽनुदके	80	उद्यमस्तवकालपलनिञ्चल	175
उतोऽसंयोग	212	उदञ्चः संज्ञायाम्	119	उद्यमोपरमौ	226
उतो लुग्या	263	उदन्वानुदधौ	240	उद्यातोडुपोत्पिषोत्पुटोत्पल	134
उत्क उन्मनाः	171	उदभिदुस्तुभ्यो मनसः	17	उदिभ्यां काकुत्	191

INDEX OF SŪTRAS

उद्विभ्यां तपः	87	उपसर्गात्सुनोति	247	उपोऽधिके च	8
उनर्वन्न	272	उपसर्गादचः	235	उत्ते च	143
उन्देरिच्चादेः	39	उपसर्गादजाद्यन्ताद्युजेः	89	उभययोगादिषु	11
उन्देर्नलोपश्च	61	उपसर्गादध्वनः	188	उभयपदार्थप्रधानो द्वन्द्वः	107
उन्देर्नलोपश्च	72	उपसर्गादस्त्यूहिभ्यां वा	87	उभयहेतावस्त्र्यकाकारे	96
उन्म्योर्ग्रः	75	उपसर्गाद्दूहो ह्रस्वश्च	234	उभयाद्दयुश्च	178
उन्मुच्चावमुजने	102	उपसर्गादृति	196	उभान्नित्यम्	170
उपकलमकभ्रष्टककपिष्ठल	127	उपसर्गाश्चाभिवर्जम्	274	उभे द्वत्रौ च	45
उपन्न आश्रये	77	उपसर्गाः	253	उभोभयाभ्यामञ्जलि	190
उपज्ञाते	148	उपसर्गाः क्रियायोगे	6	उमोर्णाभ्यां वा	151
उपज्ञोपक्रमं तदादित्वे	110	उपसर्गे च वीणायाः	76	उरत्	236
उपदेशे	269	उपसर्गे च संज्ञायाम्	32	उरसोऽग्रये	188
उपदेशेऽञ्जन	211	उपसर्गे धः	77	उरसोऽण् च	156
उपधायाश्च	216	उपसर्गे युवः	74	उरसो यच्च	148
उपधालोपे च	229	उपसर्गे श्यः	26	उरस्सर्पिर्दधि	191
उपधेः स्वार्थे	158	उपसर्जनं पूर्वम्	107	उरो यञुपि	261
उपपदमतिङ्	103	उपसर्गाकाल्याप्रजने	23	उर्कत्	227
उपपदविभक्तेः	15	उपसंवादः	255	उर्दधश्च	70
उपपराभ्याम्	88	उपसिक्तं व्यञ्जनेभ्यः	153	उवर्णान्तानुदात्तादि	150
उपमानसुपमेय	105	उपाजेऽन्वाजे सामर्थ्याधाने	7	उशीर	274
उपमानात्	190	उपात्	90	उश्च	232
उपमानादप्राणिनि	188	उपात्किरो लवने	83	उषर्बुधः	243
उपमानादेश्च	116	उपात्प्रशंसायाम्	216	उषसुषिसुष्कमधुबन्धुनख	173
उपमानानि सामान्यवचनैः	100	उपात्स्थूलाकलापाभ्याम्	144	उपासोषसः	201
उपमेयानि व्याघ्रसिहर्षभ	100	उपादेरडञ्चुचौ च	181	उषिकुपिकमिगार्तिभ्यस्त्वं	60
उपयजः	254	उपाद्देवपूजासङ्गतिकरणमित्र	87	उषिकुषिकुटिदलिकुलि	62
उपवसेरभोजनार्थस्य कालः	3	उपाद्देशवेशहस्तस्थानेभ्यः	152	उषिखनिसुभ्यः कित्	68
उपसर्गव्यपेतम्	275	उपाद्दूहयज	288	उषिरञ्जिरामूर्यः कित्	52
उपसर्गस्य	240	उपान्द्रषण	198	उषिशुषिकुषीण्जिमीङ्बुधि	61
उपसर्गस्य घञि	207	उपाद्यमः स्वीकारे	88	उषेरधिः	47
उपसर्गाच्च	190	उपान्वभ्याङ्बसः	3	उषेर्जश्च	52
उपसर्गात्	249	उपायाङ्गस्वश्च	185	उषेर्नक् लोपश्च	71
उपसर्गात्	250	उपायोरुधः	25	उष्ट्रः सादि	280
उपसर्गात्	258	उपावाभ्यां	228	उष्ट्राद्बुञ्	151
उपसर्गात्	287	उपेक्षातोऽधिकारः	13	उष्णात्	171
उपसर्गात्त्वल्	216	उपोत्तमं रितः	270	उष्णिहो वा	112

INDEX OF SŪTRAS

उस्यपदादौ	196	ऋचिरिषिकृतिवृश्चि	72	ऋदृशोऽङि	233
ऋककुन्दुमाभ्याम्	133	ऋच्छेरः	66	ऋदोरप्	76
ऋङः	202	ऋच्यलि	55	ऋद्वृत्यकः	197
ऋङुतः	116	ऋजनोरुक् च	69	ऋधापोरीत्	235
ऋठि	196	ऋजिशृष्टृभ्यः कित्	71	ऋनो ङोप्	112
ऋढ उपधायाः	268	ऋणमधमोत्तमाभ्याम्	99	ऋष्टकृपिहपिनहिकलिभ्यः	71
ऋतिभूतिभूतिसतिहेति	77	ऋणमाधमण्यै	242	ऋष्टृभृहाङ्गाङां	236
ऋदनोदेशे	205	ऋणे पञ्चमी	93	ऋभ्यां मतोर्वः	265
ऋधसो नश्च	112	ऋत उत्	197	ऋमदश्रोत्योश्च	236
ऋधसो नश्च	157	ऋततृपमृप	231	ऋत्वादिभ्यः	241
ऋनार्थकलह	285	ऋतभागहर्यश्च	120	ऋवृञ्ज्येजदिभ्यः	222
ऋरुरूपमानसंहितसहित	116	ऋतर्ति	266	ऋश्यन्यग्रोधशर	134
ऋर्जने छदिः	10	ऋतष्टञ्	146	ऋश्यरिष्टशरमरुत्तक्षशिला	137
ऋर्णोर्नुलोपश्च	40	ऋतस्तासि	222	ऋपभोपानत्भ्यां ज्यः	158
ऋर्णोर्वा	231	ऋतः संयोगादेः	220	ऋपिकुरुवृष्ण्यन्धकेभ्यः	123
ऋर्ध्वमौहूर्तिकेषु च	24	ऋताबुष्णशीताभ्याम्	184	ऋपितनिक्कृधूकिभ्यः कित्	68
ऋर्ध्वस्य रिर्लिष्टा	179	ऋतुनक्षत्रेभ्योऽण्	142	ऋपिष्टापिभ्यां कित्	63
ऋर्ध्वे खमस्य	206	ऋतृपवस्तुप्राशिन्नादिभ्यः	163	ऋपौ मित्ते	207
ऋर्ध्वे दध्नद् द्वयसद् च	169	ऋतृसृकृष्टृ	47	ऋसृभ्या वा	20
ऋर्ध्वादिभ्यः कालात्	140	ऋते तृतीया	196	ऋस्मिपूङ्गञ्ज्वशू	223
ऋर्ध्वाद्वा	190	ऋते द्वितीया च	94	ऋहनिभ्यः स्यस्य	223
ऋर्ध्वे शुपि पूरः	83	ऋतेरं च	44	ऋहलोर्ण्यत्	24
ऋर्युर्युरी चाङ्गीकारे	7	ऋतेरीयङ्	20	ऋह्लीव्लीरी	226
ऋँ वास्य	5	ऋतो ङिसुटोः	233	ऋहत् इत्	263
ऋकृमृष्टृचिभ्य आलच्	69	ऋतोऽचि वा	224	ऋत् इङ्गातोः	216
ऋकृदृष्टृतृभ्यो वृद्धिश्च	78	ऋतोऽञ्	154	ऋद्	73
ऋकौऽणोरलौ	12	ऋतोरोऽचि	218	ऋतल्लः	197
ऋक्षनच्छवि वा	265	ऋतोऽवग्रहात्तो णः	266	ऋदिष्टुतादिपुष्यत्यादिभ्यः	20
ऋक्षेरो ङश्च	40	ऋतो विद्या	201	एक इग्प्रस्वादेशे	12
ऋगयनपदव्याख्यानोत्पात्	145	ऋतो वृद्धिमद्विधावयवेभ्यः	12	एकगोपूर्वादनेकद्रव्यात्	174
ऋचश्शसि	203	ऋत्यृत ऋ वा	197	एकदेशविकृतमनन्यवत्	13
ऋचः	187	ऋत्विग्दधृगुष्णिक्कुञ्जः	30	एकद्वयोः षष्ठीतत्पुरुषे वा	127
ऋचितनु	262	ऋत्त्या वा	263	एकद्विस्वान्येभ्यः	165
ऋचित्रेः	261	ऋदुपधाच्चानृचि	23	एकद्विवहुष्वेकवचन	90
ऋचि पादः	112	ऋदुशनस्पुरु	217	एकमुखपार्श्वेभ्यस्तसः	141
		ऋदृच्छृणाम्	233	एकयोगनिर्दिष्टानामपि	13

INDEX OF SŪTRAS

एकयोगनिर्दिष्टानां सह	13	एतदश्च	198	ओरोदस्वर्यभुवः	214
एकवच्चेतर	238	एतदोऽश्च	177	ओर्गुणात्	267
एकविंशत्यादीनां च	110	एतश्चेदमः	178	ओर्गुणादखरुसंयोगोपधात्	115
एकशालायां घञ्	183	एतस्य चान्वादेशे	219	ओदेशात्	139
एकश्रुति	277	एतेस्तादिः	49	ओश्च गतिकारक	211
एकस्य सकृच्च	184	एत्यक्रोः संज्ञायाम्	248	ओश्चावय	265
एकस्य सुञ्ज्	238	एधाच्च	178	ओषधेरजातौ	185
एकहलादौ	203	एधिवहोरतुच्	41	ओषधेः	262
एकं न विंशत्यादिभिः	98	एनपा	92	ओष्टोत्वोः	196
एकः पूर्वपरयोः	195	एनबदूरे वा	180	ओसि च	232
एकागाराच्चौरै	164	एरक्तिनः	115	ओः पुयणज्यपरे	236
एकाचः	174	एरङ्गिद्वा	256	ओर्वैरादेरुदेतौ च	43
एकाच्च	214	एरच्	76	ओशसम् सु	218
एकादन्नाद्गौ	205	एरसंयोगादेः	211	औ सुलोपश्च	218
एकादाकिनिच्चासहाये	170	एलावेलाकेलाखेलामेधा	18	क उम्भक्	63
एकादे अपादादौ	288	एवादीना	274	कार्कमकिभ्यामन्दन्	60
एकादेर्लृक् च	156	एपणात्करणे	114	ककुत् ककुदस्य	191
एकाद्भ्यसुञ्	178	एषामपुस्यां	238	ककुप् लिष्ट्वनुष्टुभः	51
एकाद्वृक्षपलाशिकाभ्याम्	141	एहिमन्ये	276	ककेरदन् णच्च वा	61
एकानुबन्धकग्रहणे	15	एहीडायवाभ्यामन्यपदार्थे	101	ककेरभः	63
एकान्यकियत्तदुभ्यः	177	एषेमोह्यः श्रसौ वा	138	कच्छकुसुनिसिन्धुसिन्ध्वन्त	141
एकान्याभ्यां	276	एषुकारिसौवीरशयाभ्र	133	कच्छगुञ्ज्	57
एकाहलवसानयोः	251	आजसोऽहनि	257	कच्छाभिवक्तवर्तास्तेभ्यः	140
एङाद्यच् प्रादेशात्	139	ओजस्सहोऽम्भसा वर्तते	153	कच्छवा ह्रस्वश्च	173
एङि पररूपम्	196	ओजस्सहोऽम्भः	200	कटच्च	168
एङोऽतिपदादौ	197	ओजोऽप्सरसोः	235	कटाच्छ्रोण्याम्	115
एङः प्रकृत्या	262	ओत औत्	217	कटादेः प्राच्यात्	141
एङ्गह्रस्वात्	195	ओतोशसोराम्	196	कटिपटिभ्यामोलः	69
एचः प्रभ्रान्तादिवत्	265	ओतो लोपः श्यनि	229	कटेराहः	72
एचि	196	ओत्	5	कटेर्नु च वा	54
एचोऽप्रग्रहस्य	244	ओत्समानोदराद्यति	270	कठचरकाल्लृक्	147
एचोऽथवायावः	195	ओदितः	241	कठिचकिभ्यामोरः	67
एजेः खश्	28	ओमभ्यादाने	265	कठिनान्तप्रस्तारसंस्थानेभ्यः	155
एज्ज्वितीयत्वे तदादेः	181	ओमाङ्गोः	196	कडारगडुलकाणखञ्ज	109
एणीकोशाद्दृक्	151	ओरश्च	134	कणवणमण	226
एत ईत् बहुवचने	243	ओरावश्यक्के	24	कणादिषु	83

INDEX OF SŪTRAS

कणिकुलिवलिवलिभ्यः	71	कफ ईलेर्णिलुक्	44	कर्तरि ष्वल्तृजचश्च	24
कणोमनसी श्रद्धाप्रतीघाते	7	कवरमणिविषशरादेः	116	कर्तरि शप्	21
कण्टकपुलकरोमाञ्च	169	कमण्डलुगुहलुगुलुवः	43	कर्तर्यकेन	103
कण्ठपृष्ठ	283	कमण्डत्वानिधिब्रह्मकृत	117	कर्तर्यजर्य सङ्गते	23
कण्डूञ्जसुवल्गुमन्तुमहीङ्	18	कमलसरोरुहसरोजाम्भोज	175	कर्तर्यात्मनेभाषेभ्यः	86
कण्ठादीना तृतीयः	192	कमलाद्दिदाकीकराभ्याम्	139	कर्तुर्युपमाने	31
कण्वेकाचि	286	कमितमिशामिभ्यो ङित्	57	कर्तुरीप्सिततम कर्म	2
कतरकतमौ	279	कमितिभ्योर्दुक् च	55	कर्तुर्विप्	17
कतरकतमौ जातिपरिप्रश्ने	101	कमिमानजम्यसि	41	कर्तुश्च लक्षणे	33
कतेश्च	159	कमेरत उच्च	66	कर्तृकरणयोश्च	93
कतेः	91	कमेर्णिङ्	20	कर्तृकरणे कृता बहुलम्	98
कथमि लिङ् च वा	80	कम्पने चलिः	10	कर्तृकर्मणोः	256
कथायाष्टक्	157	कम्पेरोतो नलोपश्च	60	कर्तृकर्मणोः कृति	96
कदरकदलगुल्चवाकुच	114	कम्पेर्नलोपश्च	69	कर्तृकर्मप्रवचनमप्रथमायाः	105
कदम्बपुष्पादिभ्यश्च	142	कम्बलात् सज्ञायाम्	158	कर्तृकर्मान्तरित	4
कदाचित्कर्मधारयः	107	कम्बोजमुरलकेरलचौल	127	कर्तृतृजकाम्याम्	103
कदेर्णित् पक्षिणि	63	कम्बोजयवनौ मुण्डेन	101	कर्तृस्थामूर्तकर्मकाञ्च	87
कद्रुकमण्डलु	257	कयाकह्योर्वा	73	कर्तृर्जीवपुरुषयोर्नशि	83
कद्रुपाण्डुमृकण्डु	123	करणाधिकरणयोश्च	79	कर्तुर्युम्भिकुम्भिकुण्डिन	138
कनेरी चातः	71	करणे च	83	कर्दमादीनां	273
कनेरीनकः	55	करणे यजः	31	कर्मकर्तरि च	21
कन्धं च	284	करवीराशोकचम्पक	152	कर्मकर्तरि च	86
कन्थायाष्टक्	138	करवोपधकन्यापलदनगर	141	कर्मण उक्त्वा	163
कन्दलशैवलकुवलय	169	करोतेरोटच्	58	कर्मणा क्रियया	3
कन्देरत उच्च	43	कर्कलोहिताभ्यामीकक्	183	कर्मणि	254
कन्यकनिष्ठज्येष्ठमध्य	112	कर्करादः	43	कर्मणि च येन	79
कन्यायाः कनीन च	123	कर्णरथपतिसत्यंबडभी	125	कर्मणि चाण्	73
कपाले हविषि	203	कर्णवसिष्ठ	136	कर्मणि चोपमाने	83
कपि	286	कर्णष्टिरिटिरिञ्चुराभ्याम्	100	कर्मणि दभ्यर्दिनाशि	25
कपिकेश	274	कर्णाक्षिनखसुखकेशपाद	168	कर्मणि दृशिविशिभ्यां	82
कपिशक्तिभ्यां ङक्	166	कर्णात्	145	कर्मणि द्वितीया	92
कपित्थदधित्थ	206	कर्णेचिह्नस्य	207	कर्मणि हनः कुत्सायाम्	31
कपिरिका	240	कर्णो वर्णः	283	कर्मण्यग्रचाख्यायाम्	31
कपेः स्थलस्य	248	कर्तृकर्महेतुना कर्मणि	103	कर्मण्यण्	27
कपोतोल्लक	228	कर्तरि चर्षिदेवतयोः	37	कर्मण्याधिकरणे	77
कपोलकङ्गोलकङ्गोल	69	कर्तरि चारम्भे क्रियायाः	32	कर्मण्याक्रोशे कुञ्जः खमुञ्	82

INDEX OF SŪTRAS

कर्मधारये	107	कस्येच्च	131	कालाध्वभ्यां कारकमध्ये	92
कर्मन्दकृशाश्वभ्यां	147	कंशंभ्याम्	176	कालाः	98
कर्मप्रवचनीयाः	8	कंसमन्थ	283	कालाः परिणामिना	102
कर्मप्रवचनीयैः	92	कंसार्धभ्यां टिठन्	159	कालेभ्यः	142
कर्मवेशाभ्यां यत्	163	कंसीयपरशव्ययोर्यज्जौ	152	कालेभ्यो भववत्	131
कर्माभ्ययने वृत्तम्	155	कः करत्	266	काशपाशपलाशाश्वस्थ	135
कर्षात्वतोर्ध्वः	267	काकतालादय इवार्थे	97	काशाश्वत्थनिशातविशाल	136
कलापिकुथुमि	213	काकादनगावादनतेजन	114	काशिचेदिसांयाति	139
कलापिनोऽण्	147	काण्डचीर	284	काश्यपकोशिकाभ्यां	147
कलाप्यश्वस्थ	143	काण्डाण्डाभ्यामीरच्	174	काष्ठदारूणां	276
कलिस्फुलिग्यामिङ्गक्	56	काण्डादक्षेले	113	काष्ठादीनि क्रियाविशेषण	97
कलेरविङ्कः	55	कादेर्बहुलम्	214	कासूगोणीभ्यां	182
कलेरशच्	70	कानः कानि	245	कास्तीरागस्तुन्दे	198
कलेरहः	72	कान्तिशिश्चि	240	किञ्जिमृजिभ्यां चित्	66
कलेरेवरः	68	काप्यक्षयोः	206	कितः	268
कलेर्मपक्	71	कामचारे	276	कितः सशयप्रतीकारयोः	17
कलेर्बुगिञ्चोपधायाः	71	कामप्रवेदनेऽकञ्चिति	81	किति च तद्धिते	224
कल्पे	147	कामप्रस्थदन्ताग्रावस्पन्दन	141	किति च हनः	212
कल्याणीसुभगादुर्भगा	124	काथः किः	45	किति चैतेषाम्	193
कवचिनश्च ठञ्	132	कारकाहत्त	285	किति नौ	254
कवं चोष्णे	206	कारवः	106	किदाशिपि	86
कविमतिपीला	125	कारस्करो वृक्षे	198	किमः	178
कवेरचच्	57	कारिकाच्चिडाचश्च	7	किमः कः	218
कवेराङ्गिरसे	121	कार्तिकौजप	281	किमः कुः	177
कव्यध्वर	264	कार्यकाल संज्ञापरिभाषम्	16	किमः सङ्ख्याप्रक्षे	170
कव्यव्यरीष	254	कार्यापणात् प्रतिश्चास्य वा	159	किमिदोरतः	11
कशकृत्स्नसुधायुगकर्ण	128	कार्यापणात् प्रतिश्चास्य वा	159	किमिदंभ्यां वो घः	169
कशेरत इच्च	67	कालसमयवेलासु लिङ्ग्यदि	81	किमि श्रुः	39
कश्यशिपच्चिमुचियजि	71	कालस्य चानहोराणां	80	किमेत्तिङ्गव्ययेभ्यः	180
कषिबुलिलुलिकलिभ्यः	65	कालहेतुफलेभ्यो रोगे	171	किमो डतरच्	182
कषेरनिटो भविष्यति च	37	कालात्	162	किमोऽत्	177
कषेर्ङित्	60	कालात्	185	किमो हेतु	259
कसिपद्यार्तिभ्यो णित्	43	कालात् कार्यं च भववत्	163	किरतेरट्गश्च वा	58
कसेरञ्चातः	63	कालात्साधु	143	किरतौ लवने	198
कसेरञ्चातः	64	कालाद्यत्	163	किरो धान्ये	75
कस्ककौत	247	कालाध्वपरिच्छेदमूलात्	94	किलेः कित्	72

INDEX OF SŪTRAS

किष्किन्धा गुहायाम्	198	कुत्सितानि स्वार्थवचनैः	100	कुलाङ्ककञ् च	124
किष्कुः प्रमाणे	198	कुत्सिते	181	कुलाभ्रकरीरेषु	29
किसरतगरोशीरहरिद्रा	514	कुथेरुमक्	64	कुलामुष्यसरोभ्यः पुत्रात्	166
किसलयगयगवय	65	कुदकुकोर्नु च	64	कुलालकुम्भकारकर्मार	148
किंकिलारस्यथेषु	81	कुदापाभ्यः शः	70	कुलालवसट	259
किं क्षेपे	101	कुम्भितचिन्ति	281	कुलिजाल्लुक् च वा	161
क्रियत्तदेकान्येभ्यः	182	कुपेर्दुक् च	48	कुलिमयिभ्यामूतक्	60
क्रियत्तदेतदन्येभ्यः	178	कुप्यं धने	23	कुलुत्थकोपघादण्	152
क्रियत्तद्बहुषु कृञः	27	कुप्रादयः	278	कुलेरिजक्	57
किंवृत्तं च	275	कुप्योः कःपौ खरि	246	कुलेश्च माषक्	71
किंवृत्ते लिङ्गुटौ	81	कुञ्जवामनकुञ्जकिरात	106	कुल्मापादञ्	171
किंवृत्ते लिप्सायाम्	73	कुमति च	250	कुवश्चद् दीर्घश्च	57
किंशुककिंशुलुककिंपुरुष	101	कुमहद्भ्यां ब्रह्मणः	188	कुवोऽन्धच्	61
किं सर्वनाम	269	कुमारक्रीडनकेभ्यः	185	कुवोर्बुक् च वा	57
किं सानुसवनयोश्च	266	कुमारशीर्षयोः णिनिः	30	कुशाग्रार्धजरति	182
कीकटकपटकपटादयः	58	कुमारश्रमण	101	कुशाभ्रविग्रविशशाङ्क	123
कीचकार्भकधमक	54	कुमारः	279	कुशिविशिभ्याम्	48
कुकुमियमिशमिशकि	69	कुमारात् प्राथम्ये	130	कुषेः कित्	56
कुकेः कुक् च	63	कुमारादनूढायां च	113	कुसुभ्यां नाम्नः	119
कुक्कुट्यादयः	202	कुमार्यां	282	कुसुलकुक्कूलदुकूलताम्बूल	69
कुगुध्वञ्चिचञ्चिवहि	69	कुमार्याः पुत्रश्चशुराभ्याम्	179	कुसुलकूप	283
कुङ्गे यपुद् च	46	कुमुदकुमुटकण्डल	136	कुस्तम्बुसः	198
कुञ्चिजाश्चिन्नुक् च	46	कुमुदनडमहिषवेतसेभ्यः	136	कुहेः कित्	55
कुञ्जब्रध्नशङ्खभस्मगणलोम	121	कुमुदबीजबल्बज	135	कुहोश्चुः	236
कुटजोत्तजवल्बजादयः	58	कुम्भजालशत	190	कुः पापेषदर्थयोः	103
कुटतीर्थपुलिनमलिनागस्ति	135	कुम्भनिधानसुदत्तसुदक्ष	134	कूलतीर	283
कुटादीनां	231	कुरः पासः	72	कूलसूद	284
कुटिमहिमिथ्यनिभ्यः	69	कुरनादिभ्यो ण्यः	126	कूलात् सौवीरेषु	140
कुटीशमीशुण्डाभ्यः	183	कुरयुगन्धराभ्याम्	140	कूष्माण्ड्यादयश्च	115
कुट्यार्तिभ्यामहः	43	कुरुवृज्जी	280	कृकणकुङ्कणतृवणोल्बण	59
कुटिकितिपणिपेलूपल्लि	70	कुरुवृषिमृदिपिशिभ्यः कित्	56	कृकणपर्णात् भारद्वाजात्	141
कुब्ध्याया यलोपश्च	138	कुरुशकन्धुशङ्कुकर्तृभर्तृ	125	कृकदि कडिभ्योऽम्बच्	63
कुण्डं वनं	284	कुरोः कतपञ्चालयोः	225	कृके वचः कश्च	39
कुतस्तूयिकृदाधारार्चि	54	कुलकुक्षिप्रीवाभ्यः	138	कृप्रोरुच्च	40
कुत्त्रा डुपच्	182	कुलटाया वा	124	कृच्छगहनयोः	222
कुत्सनाभीक्ष्ययोः	275	कुलाख्यानाम्	117	कृजः करणे ख्युन्	30

INDEX OF SŪTRAS

कृञश्च	57	कृत्यैरधिकार्थवचने	98	कृसेरचि दीर्घश्च	192
कृञश्चुक च	67	कृत्योकेणुच्	285	कृहभ्यामेणुः	41
कृञः कटुः	41	कृत्विमाकृत्विमयोः कृत्विमे	14	कृगृषजहृदबृभृमुभ्यः	66
कृञः कन्धुक् च	44	कृत्वोऽर्थप्रयोगे कालेभ्यः	95	कृगृशृपृकुटिच्छिदिभिदि	45
कृञः कर्तरि	79	कृत्वोऽर्थः	9	कृवृभ्यामीषन्	71
कृञः कित्	65	कृद्ग्रहणे गतिकारकपूर्वस्यापि	12	कृपृवजिनिघाञ्भ्यः क्युः	61
कृञः प्रतियत्ने	95	कृद्ग्रथश्चाकार्यग्रहदात्तपोत्	174	कृशृचतिकडिभ्यः ष्वरच्	68
कृञः श च	78	कृद्योगा	102	कृशृवलिवहिरासिर्गर्दिभ्यः	63
कृञः सुपुण्यपापकर्म	31	कृद्वासरूपोऽस्त्रियाम्	15	कृशृवसिवपिराजिघ्राजि	45
कृष्वा वा	7	कृन्धिभिन्धयुत्तम	101	कृशृशोडीमञ्जिकुटिपटि	67
कृष्वा वा	8	कृन्मेजन्तः	9	कृत्पत्यर्थकर्तरि विकारे	93
कृञोऽञ्जच्	58	कृपियुवलिभ्य आसः	72	केकयमित	224
कृञो द्वितीय	187	कृपिविपिभ्यामाणक्	59	के तद्धितेऽणः	233
कृञो मुद् च	66	कृपो रो लः	240	केदाराद्यञ्च	132
कृञोऽम्भच्	63	कृविमदिवासिमसिचति	67	केलिमर् कर्मकर्तरि	22
कृञोऽसुटः	222	कृवापाजिमिस्वदि	39	केवलमामकभागाधेय	113
कृञो हेतुताच्छीत्यानु	28	कृविलिभ्यामातच्	59	केवलादिभ्यश्च	256
कृतत्वचवर्णान्	19	कृवृत्स्यनिभ्यो नित्	61	केवलाभ्यां च	159
कृतलब्धक्रीत	143	कृवृषिमजिशंसि	23	केशमणिहिरण्य	173
कृतश्च	267	कृशाश्वारिष्टारिश्मविशाल	134	केशाद्वा	132
कृतस्यास्मरणे	33	कृशेरानुक्	42	के शीङ्गे रद् चान्य	43
कृतापकृतभुक्ताभुक्त	101	कृषिचमितनि	43	कैरवभैरव	70
कृतिभिदिलतिपुत्तिभ्यः	55	कृपिरजोः कर्मकर्तरि	21	कैशीशमिरमिभ्यः कुः	40
कृतृकृपिभ्यः कीटन्	58	कृषेरादेश्च च	47	कोटरमिथ	207
कृतृदृसहि	253	कृषेच्छ च	43	कोपधाच्च	134
कृते	148	कृष्टपच्याः कर्मकर्तरि	23	कोपधादण्	140
कृतेः कतयोस्तकौ च	39	कृष्णरणाभ्यां	122	कोपधादण्	150
कृतेः कृञ्चौ च	66	कृष्णस्य	271	कोश्च स्त्रियाः	166
कृत्तद्धितष्फड्याप्त्यूङः	1	कृष्णात्तिलेषु	179	कोः कत् तत्पुरुषे	206
कृत्तद्धितौ सप्तमीस्थसुपपदम्	2	कृष्णान्मृगे	186	कौटिल्य एव गत्यर्थेभ्यः	18
कृत्तिकार्थ	287	कृष्यासुतिरजःपरिषद्वात्	174	कौडिल्लाडि	117
कृत्यतुल्याख्यान्यजात्या	100	कृसृकुसृस्तयुरूपां पन्न् च	62	कौण्डिन्यस्य कुण्डिनञ्च	127
कृत्यार्थं	255	कृसृभृपृषाकिकङ्किकर्कि	58	कौण्डोपरथदाण्डकि	183
कृत्याः प्रैषातिसर्ग	24	कृसृभृवृत्तृभ्योऽण्डः	59	कौतेरियः	65
कृत्येऽवश्यमः	204	कृसृभृवृस्तृकुक्षुचरिचटि	54	कौतेर्दिस्विः	46
कृत्येषु कर्तरि वा	96	कृसृवृविपुषिसुषिमूङ्	54	कौतेर्दिमिः	51

INDEX OF SŪTRAS

कौपिञ्जल	149	क्ये	240	क्रञ्चकोकिलाभ्याम्	123
कौरव्यादसुरिमाण्डूकेभ्यः	113	क्रतुदृशी	283	क्रुधद्रुहेर्यास्यार्थानां	8
कौ रुद्रिणटिभ्यः	54	क्रतुभ्यष्टक्	131	क्रुधद्रुहोरुपसृष्टयोः	3
किञ्चति	209	क्रतौ कुण्डपाय्य	24	क्रुधभूषार्थेभ्यश्च	35
किञ्चित्ति	231	क्रपेः संप्रसारणं च	78	क्रुधियुधिक्षुधितृषित्विषि	79
क्तवत् निष्ठा	1	क्रमपदशिक्षामीमांसा	132	क्रुशस्तुनस्तृच्	217
क्तवतुः	32	क्रमः	221	क्रुशियसिभ्यामाङि	37
क्तस्य द्वचो ना	270	क्रमः क्त्व	208	क्रौङ्के रो लश्च वा	55
क्तस्येन्विषयस्य कर्मणि	94	क्रमितामिनमिस्तम्भामतः	45	क्रौशयोजनादेः शतात्	162
क्तःसूपमान	285	क्रमेरेलकः	55	क्रौष्टुः पादमानाभ्याम्	127
क्तादनात्यन्तिके	185	क्रमेः क च	57	क्रौञ्चाया ह्रस्वश्च	136
क्तादल्पोक्तौ	116	क्रमेः क्रम् च वा	55	कृमः परस्मै	229
क्तान्तं वा	109	क्यविक्रयादृष्टन्	152	क्लिदेः के	192
क्त्विच दीर्घश्च	210	क्यवे वा	31	क्लिन्नाल्लश्चिल्पिल्पुञ्जुल	168
क्त्विचूकृतः संज्ञायाम्	84	क्रिया क्रियार्थे	195	क्चित्करणेन	2
क्तिनि नित्यम्	222	क्रियानहैभ्यश्चाकारकत्वे	94	क्चित्पूर्वम्	16
क्ते च	280	क्रियानिमित्तं कारकम्	2	क्चित्पूर्वं च	110
क्तेन नञ्विशिष्टेनानञ्	101	क्रियान्वाख्यानाच्च	19	क्चिदनुवर्तते	13
क्तेनाहोरात्रावयवाः	99	क्रियाप्रकारे धा	178	क्चिदुभयगतिः	14
क्ते नित्यार्थे	280	क्रियाप्रक्षे	275	क्चिद्विद्यमानार्थे	105
क्तेरग्रहलिह	221	क्रियाभ्यावृत्तिसमयसमूहेषु	76	क्कणोऽनुपसर्गाच्च	76
क्तेरपाचायस्तिः	222	क्रियायां च क्रियार्थायाम्	73	क्वसुश्च	254
क्तेः	153	क्रियायां द्वे	190	क्कसोरेकाज	223
क्त्वाणमुद्योः	238	क्रियायाः	276	क्काति	177
क्त्वातोऽस्तुन्कसुनः	9	क्रियाविशेषणकाल	1	क्वामेहलतसिभ्यस्त्यप्	138
क्त्व स्कन्दस्यन्दोः	210	क्रियाव्यतिहारे	86	क्कावाशास	210
क्त्वो यक्	263	क्रियाव्यतीहारे	79	क्किण्डशोः कुः	242
क्कोऽसितपलिताभ्याम्	114	क्रियाहैभ्यः कारकत्वे	94	क्किप् च	31
क्यद्	17	क्रियासमभिहारे	238	क्किब्रह्मभ्रणवृत्तेषु	31
क्यङि वा	235	क्रियासमभिहारे लोद्	81	क्क्षणेर्दधिः	47
क्यचि च	234	क्कीङ्जीनाम्	194	क्क्षत्राङ्गनिवास्तुभ्यश्च	145
क्यच् परे	253	क्कीडिसुषिभ्यामाङि	34	क्क्षत्राजातौ धः	124
क्यच्योः	214	क्कीडोऽनुपरिभ्यां च	87	क्क्षत्रियात्	147
क्यजिमाभ्यङ्गभ्यः	67	क्कीतवत्परिमाणात्	151	क्क्षदेर्युक्ते	45
क्ययशाभ्यां	254	क्कीतात्करणादेः	116	क्क्षयो निवासे	270
क्यस्य वा	210	क्कीद् देविविद्भ्याम्	112	क्क्षायो नित्यम्	242

INDEX OF SŪTRAS

क्षिपकाध्रुवका	228	खनगसिन्धुकुञ्जेभ्यः	173	गतिज्ञानप्रत्यवसानार्थं	2
क्षिपरदवदवादिविभ्यः	35	खनिकष्यञ्जयसिवसिध्वनि	45	गतिरनन्तरः	280
क्षिपिनदिपदिपति	42	खनेरी च	23	गतिर्गतौ	276
क्षिपेः कित्	47	खनो घञ्	80	गत्यर्थलोटाळ्	276
क्षिप्रवचने लट्	80	खनो लोपश्च	42	गत्यर्थार्कर्मकपिबति	32
क्षियाशीः प्रैषेषु	244	ख्यां चयः	236	गत्यर्थानां	94
क्षीबकृशपरि	242	खयि खरः	235	गत्यर्थेभ्यः	254
क्षीरभगिनि	282	खरखुराभ्यां नसू वा	190	गदमदयमिभ्योऽनुपसर्गे	22
क्षीराङ्गलृ	131	खरि	245	गन्तव्यपण्यं	278
क्षीरादिभ्यः	234	खर्जिखडिकुपिवल्लिमयि	67	गन्धेररक् च	70
क्षुत्तृङ्बुभुक्षापिपासा	169	खर्परे लोपः	246	गभीरगम्भीरेतराभिषिक्त	134
क्षुद्रकमालवात् सेनायाम्	132	खर्षुवणः	272	गमजनखन	212
क्षुद्रजन्तवः	107	खलतिकादिषु वचनम्	111	गमयमतन	210
क्षुद्रजन्तूपतापेभ्यश्च	172	खलयवमाषतिलवृषभ्रहा	158	गमहनदृश	223
क्षुद्राक्षान्तनितान्तवृक्षेन्द्र	136	खलादिनिश्च	133	गमेरा च	68
क्षुद्राभ्रमरपटरपालपादञ्	148	खलेरीनच्	62	गमेरिनिः	50
क्षुधिवसिभ्यां	220	खले संहृतसंहियमाणा	98	गमेरू च	210
क्षुब्धखान्तध्वान्त	222	खश्चात्ममाने	31	गमेर्दित् द्वे च	49
क्षुभ्नाति	251	खः सपूर्वाञ्च	124	गमेर्लिङि	209
क्षुल्लकश्च	279	खान्तस्य	271	गमेस्त च	36
क्षेलियच् परक्षेले	172	खार्यावा	188	गमेः कालहरणे	87
क्षेमप्रियमद्रभद्रेष्वणू च	29	खिती च एकाचोऽमः	200	गमेः कित्	41
क्षेः क्षी	211	खित्यनव्ययस्य	204	गमेः सन्वच्च	42
क्षेः क्षी च	242	खिदेरादेचो वा	261	गम्भीरपञ्चजनाभ्यां ज्यः	144
क्षौमवृत्तिखाडायनि	141	ख्यत्यात्परस्य	197	गभ्यदिभ्यां गन्	56
क्वस्याचि	229	ख्याञि	246	गरदरौ	267
क्वगागोरगपतगपन्नग	29	ख्यात्तिपश्चादर्थयोः	97	गर्गवत्साजन्याघ्रपात्	120
ख च	258	गङ्गादिभ्यो वा	109	गर्तगाहाभिसक्थदक्ष	134
खजिब्रलिपतिभ्य आकः	54	गङ्गागोधाविधवा	123	गर्तान्ताच्छः	141
खञ्जेररीटः	58	गङ्गासंशोखाशिखा	126	गर्भः सुहितवृत्त	100
खदवा क्षेपे	98	गङ्गुलदीनदायादविदग्ध	165	गर्भादप्राणिनि	169
खद्वारूढ	285	गणाधिभ्यां पत्युः	165	गर्हान्तस्थसमविषम	141
खण्डदण्डस्थूलबाहुवेणु	134	गणिकाब्राह्मणमाणव	132	गर्हायां लडपि जात्वोः	80
खण्डिकाहन्हलबन्धयुग	132	गणैकशीति	282	गर्ह्यम्	154
खण्ड्यज्योर्ङुगुको च	43	गतयश्च	7	गलेचोपकपादहारकादयः	24
खदिरबधिरभगलोलन्द	134	गतयः	103	गल्भक्लीबहोडेभ्यो ङित्	17

INDEX OF SŪTRAS

गवादिषु विन्देः	25	गुरुलघु	225	गोपवनशिगुबिन्दु	120
गवाश्वगवाविकगवैडक	106	गुरेर्जक् च	66	गोपादिष्वनेरसिः	48
गवि युक्ते	203	गुरेः फग्लश्च	62	गोपिकागोपालिका	122
गवियुधिभ्यां	248	गुरोरेकैकस्य	243	कोपुच्छाद्बृ	152
गव्यूतिरूर्ध्व	195	गुरोर्हलः	78	गोबिडाल	281
गस्थयकन्	26	गुलिविलिभिलिसिधीन्धि	63	गोमिन् पूज्ये	175
गाङ ईस्ये च	232	गुळगुधापीडायाम्	7	गोमूलादान्छादने	179
गाङ् लिति	219	गुवः कित्	60	गोरन्च यत्	119
गाण्ड्यजगाभ्या सज्ञायाम्	173	गुवृवीपचिवचियमिमनि	68	गोरतद्धितलुकि	188
गालपुरूपयोः स्नातेः	82	गुहाराधा	270	गोरव्यूतौ	261
गाथिविदधि	215	गुहितुलिवसिवपिक्षपि	78	गोरुपसर्जनस्यान्त्यस्य	111
गादाभ्यामेषणक्	59	गूथयूथप्रोथपृष्ठादयः	60	गोरो वा	197
गाधलवणयोः	278	गृधिवञ्चिभ्यां प्रलम्भने	89	गोर्लामपुच्छाभ्याम्	183
गायतोऽनुपसर्गात्	30	गृभृस्वृभ्यो गः	56	गोषदिषेत्वाकृष्णोऽस्य	176
गिरः घुम्रस्वश्च	46	गृष्टिहृष्टिहलिविथि	124	गोष्ठज	274
गिरिचक्रादिभ्यः	250	गृहपति	285	गोष्ठाद्गतपूर्वे	167
गिरिन्दीपौर्णमासी	189	गृहपतिना संयुक्ते ज्यः	156	गोष्पदे सेवित	198
गिरिभ्यः शास्त्रजीविषु छः	146	गृष्टदुर्वीधुर्वीभ्यः क्विप्	51	गोस्त्रश्च	133
गिरो भक्	63	गैहार्था	271	गोः पदान्ते	256
गिरो लश्च	25	गेहे कः	26	गोः पुरीषे	150
गिरौ डित्	28	गेहेगोष्ठौ शूरक्ष्वेडिनर्दि	99	गोः संहितायाः	285
गुगम्यदितुदिसुदिभ्यश्छक्	57	गेहेमेहिपिण्डीशूरौ	99	गौणसुख्ययोः मुख्ये	14
गुडापूपसक्तुमांसौदन	157	गोम्रः संपदाने च	30	गौरशबलकल्माष	114
गुडेरूचक्	57	गोचरसंचरवहव्रजव्यज	79	गौः साद	280
गुणकास्त्वे	282	गोडारिष्ट	283	ग्रन्थान्ते च	205
गुणवचनेभ्योऽसमासकृत्	165	गोतन्तियवं	281	असित	264
गुणष्टादौ पुंवद्वा	217	गोत्तचरणात्	166	ग्रहणे वा	170
गुणस्त्वन्ङ्	201	गोलादङ्कवत्	130	ग्रहश्च	75
गुणोत्तरेण तरलोपश्च	103	गोलादङ्कवत्	146	ग्रहः	26
गुणो यङ्लुकोः	236	गोलाददण्ड	149	ग्रहिगुहिभ्यां	221
गुणे वा	93	गोलाद्दुलं वृश्	147	ग्रहिव्यध्योः	193
गुदस्य	271	गोलान्तात्तद्वदभिहाकात्य	139	ग्रहिस्थापराधीमन्त्रि	25
गुधेरूमः	64	गोलान्तेवासि	281	ग्रहिस्वपिप्रच्छां	193
गुपूधूपिचिच्छिपणिपनिभ्यः	19	गोलाङ्कक्	128	ग्रहेरस्यालिति	220
गुपेर्लुङि	253	गोलोक्षोष्टोरभ्रराजराजन्य	132	असेरा च	63
गुपो गर्हायाम्	17	गोधाया ढक् च	124	असेर्डित्	70

INDEX OF SŪTRAS

ग्रामकौटाभ्यां तक्ष्णः	188	घ इत्	227	चतुरं यच्छौ च	170
ग्रामजनपदैकदेशादञ्च	142	ङभो ह्रस्वाद्द्वे	245	चतुरः	268
ग्रामजनबन्धुसहायेभ्यस्तल्	133	ङयि च	270	चतुर्थी प्रकृतौ	280
ग्रामश्च शिल्पिनि	279	ङसिङसोः	197	चतुर्थी यता	99
ग्रामात्कुमारषण्डाभ्यां च	166	ङसेश्च	92	चतुर्थी संप्रदाने	93
ग्रामादीनां	272	ङितश्च	86	चतुर्मासाद्यत्रे	144
ग्रामाद्यखजौ	138	ङित्	12	चतुष्पादो गर्भिण्या	100
ग्राम्यपशुसंघेष्वतरुणानेक	109	ङित्यसख्युः	233	चतुष्पाद्भयो ढञ्	124
ग्रीवातोऽण् च	144	ङिश्रयोर्वा	213	चतेहरन्	51
ग्रीवाश्रविष्ठापवित्रापविन्दा	121	ङेङस्योर्यातौ	91	चत्वारिंशदादौ	203
ग्रीष्मघर्मकूर्मसूर्म	64	ङेरामाडादिभ्यः	233	चदेरमसिः	53
ग्रीष्मवसन्ताभ्यां वा	143	ङे सुटोऽम्	91	चन चिदि	276
ग्रीष्मादञ्छन्दसि	118	ङेः स्मिन्	91	चन्द्रवृत्तेर्नक्षत्रायुक्तः	130
ग्रीष्मावरसमाभ्यां वुञ्	143	ङणोः कुक्कुडकौ	245	चोपेटच्	58
शो णित्	58	ङ्या ईञ्च	191	चमेरुञ्जातः	46
शो मुद् च वा	49	ङ्यापः	262	चमेरुः	43
शो यङि	240	ङ्यापो दीर्घात्	195	चयश्शः	252
ग्लस्तावनवमश्च	10	ङ्यापोः संज्ञायाम्	204	चरणाद्बुञ्	149
ग्लानुभ्यां ङौः	45	ङ्याबूङः	123	चरणे ब्रह्म	205
ग्लामास्थाक्षिपचि	34	ङ्याश्छन्दसि	269	चरति	152
घञ्	73	ङ्याः	214	चरफलोः	237
घञि भाव	209	ङ्यूङ्तः	191	चरिचलिपति	192
घटघटीधनुर्दण्डयष्टित्सर	27	चकिरभ्योरुच्चोपधायाः	66	चरेराङि चागुरौ	23
घटादयः	9	चक्रचक्रवाक	135	चरेरिटच्	58
घण्टाजटासटादयः	58	चक्रिससिजसिदधिनेमयः	36	चरेष्टः	28
घतनकालेषु	201	चक्षिङः ख्याञ्	219	चर्खरि	251
घरुकल्पचेलद्	202	चक्षेरसिक् च	51	चर्मणः कोशे	213
घसङ्कर	253	चङ्गौ वा	270	चर्मण्यम्	158
घसिभसोः	263	चङ्ग्युपधायाः	227	चर्मोदरयोः पूरेः	82
घासकर	202	चङ्गोः कुविण्यतोः	228	चलनशब्दात्थादकर्मकाद्युच्	35
घिनुण्	209	चटकादैरक्	124	चलनाहारार्थात्	90
घुषेरविशब्दने	222	चटिकठिभ्यामाकुः	40	चवाभ्यां	276
घृतादीनां	272	चण्डादिभ्यश्च	256	चवाहाह्वेषु च	276
घृसिखसूचितिभ्यः क्तः	59	चण्डिभङ्गिभ्यामातकः	56	चातुर्मास्येभ्यो यलोपश्च	163
घृस्घुवृष्टि	47	चतुरश्च	217	चातुर्वर्ण्यचातुराश्रम्य	165
घोषकट	232	चतुरसङ्गतलवणघडबुध	164	चादयः	274

INDEX OF SŪTRAS

चादिलोपः	276	चेरुपन्योडित्	40	छे	150
चानुकृष्टमुत्तरल नानुवर्तते	13	चेर्वा	229	छेदभेदद्रोहदोह	161
चान्द्रभागादनद्याम्	115	चेलाथं क्रोपेः	82	जक्षादयश्चाशासः	4
चायः कि च	41	चोः कुः	241	जङ्घायाः प्रहृतप्रहाराभ्याम्	153
चायः की	193	चौ	207	जटाघटाकालाभ्यः क्षेपे	173
चायः की	261	चौपयतचैकयतचैट्यत	117	जटाघटाभ्यां क्षेपे	172
चारुसाधु	285	च्छाशोर्वा	234	जठरपिठरकुररक्रकरमकर	66
चारौ वा	30	च्यथं भृशोत्सुकशीघ्र	17	जडखडार्हग्रीष्मवीक्ष	121
चाथं	105	च्य्यादिः प्राक्समासान्तेभ्यः	9	जनपद	273
चावतद्धिते	271	च्यौ च	234	जनपदनाम्नः क्षत्रियादणः	128
चाहलोपः	276	छकारकयोः	205	जनपदवत्सर्व	147
चिण्णमुलोर्दीर्घः	227	छगलिनो ढिनुक्	147	जनपदेभ्यः	140
चिण्णमुलोः	216	छलसत्यानृतविशिखाभ्यः	155	जनपदेभ्यो नित्यम्	188
चितः	268	छदिबलिभ्यां ढञ्	158	जनपदे लुबविदिशादिभ्यः	136
चितेः कपि	207	छदिरहो नुद् ह्रस्वश्च	52	जनसन	209
चितौ च	75	छन्दसः	258	जनसन	254
चित्यामिचित्ये च	24	छन्दसा निर्मिते	156	जनसन	269
चित्तञ् आश्चर्ये	18	छन्दसि	271	जनाजल्पे	157
चिलीकरणे प्रापि	19	छन्दसि	273	जनिकर्तुः प्रकृतिः	4
चिदित्युपमार्थं	243	छन्दसि	275	जनिजापुणिकृतिभ्यः क्यप्	65
चिम्योर्डोचच्	57	छन्दसि वा	277	जनिता	262
चिस्फुरोर्णौ	194	छन्दसि वा	286	जनिमनियजिञ्चुन्धि	42
चिहणचिहण	284	छन्दसो मानभाषा	145	जनिवध्योः	226
चीरमुपमानम्	284	छन्दसो यदणौ	145	जनीजूष्कनुसृज्जोऽमन्ताश्च	9
चीवरादारजने परिधाने च	19	छन्दस्यादिश्च	286	जनीशीडिभ्यः	223
चुडतुल	250	छन्दोगौविथकयाशिक	148	जनेजनाभ्यां वादात्	157
चुद्	11	छन्दोनाम्नि	248	जेनरसिः	51
चुरादिभ्यो णिच्	18	छन्दो नाम्नि च	75	जनेर्धः	57
चुलकोल्मुकचिबुकचूचुक	55	छविस्थविकिकिदीवि	48	जनेर्बुक् च	43
चुलम्पादिश्च	1	छविस्सः	246	जनेस्त च	42
चूडाश्रद्धादिभ्योऽण्	164	छश्च	124	जन्तुगङ्कनिदाघ	127
चूर्णचौल	284	छात्रिपेलि	282	जपजभदहदश	236
चूर्णादिनिः	153	छादेर्धेऽद्वाद्युपसर्गस्य	227	जपादीनां पो वः	240
चूर्णभ्यां निः	47	छाया	110	जपिवभ्याश्चसि	222
चेरुचीर	284	छित्त्वरहत्त्वरधीवरपीवर	68	जम्ब्वा वा	150
चेरुसौ	31	छिदिमिदिभ्यां कुरच्	36	जयति दीव्यति खनति	152

INDEX OF SŪTRAS

जयतेश्च क्स्नुः	34	जान्तनशामनिटि	210	ज्येष्ठात्	259
जयतेः ह्रलौ	23	जायाया जं दं च वा	107	ज्योतिरायुभ्यां	248
जयः करणे	270	जायां पिजः	44	ज्योत्स्नातमिस्राकुण्डल	173
जराजटावनरस्तेष्विणः	39	जालमानायः	80	ज्योत्स्नातमिस्रोर्जस्विन्नूर्ज	174
जराया जरश्च	189	जासिनाटक्राथिपिषां	95	ज्वलह्वलनमोऽनुपसर्गा वा	10
जराया जरस् वा	218	जिह्वामूलाङ्गलेऽच्छः	144	ज्वलादिनीभूभ्यो णः	25
जलेराषः	71	जिह्वोन्मथने लडिः	10	ज्ञपेरनन्त्यस्य	285
जल्पभिक्षकुट्टलुण्टवृङ्गः	35	जीण्टृक्षिविश्रिपरिभू	35	ज्ञमेशः	58
जशो हः	252	जीर्णाच्छालिषु	179	ज्ञाननोर्जा	230
जसःश्ची	91	जीर्यतेरतृन्	32	ज्ञोऽविदर्थस्य करणे	95
जसि च	233	जीवनस्य मूते	206	ज्ञयः	189
जस्वा	239	जीवन्तपर्वताभ्यां वा	122	ज्ञयः	240
जस्वशोः शिः	91	जीविकार्थे च	182	ज्ञरां शरि	252
जहातेः क्तिव	235	जीविकोपनिपदावौपभ्ये	8	ज्ञलां जशोऽन्ते	242
जागरूकः	37	जीवीतस्य च	160	ज्ञलां जश्च	251
जागुरक्स्काने	231	जीवे ग्रहः	83	ज्ञलि तिडचपिति	209
जागुः	78	जीवेरदानुक्	42	ज्ञलो ज्ञलि	241
जामुषो वा	20	जीवेरातुः	41	ज्ञस्युपोत्तमम्	269
जाण्डापाण्डादारक्	124	जीवेरातृकन् वृद्धिश्च	54	ज्ञष एकाचः	241
जातात्पुंसि	121	जुकिजनिपणिभ्यो दीर्घश्च	58	ज्ञषस्तथोर्धोऽधः	241
जातावपि	32	जुगुप्साविरामप्रमादार्थानाम्	3	ज्ञषां जशः	236
जातिकाल	286	जुचङ्कभ्यदन्द्रभ्य	35	ज्ञस्य रन्	86
जातिकालसुखादिभ्यश्च	109	जुषः क्तवः	220	ज्ञस्य रुद्	255
जातिनाम्नः कन्	181	जुष्टार्पितः	270	ज्ञेर्जुस्	86
जातिरयच्	202	जुस्पुकोः	231	ज्ञोऽन्तः	85
जातिर्जात्या	100	जुहोतेर्दे च	37	ज्ञमन्ताङ्गुः	59
जाते प्रोष्ठभद्राभ्यां	225	जुहोत्यादिभ्यः ऋः	21	जमि च च्छवोः शूठौ	208
जातेरतण्डुलादेः	174	जृष्टभ्यामूथन्	60	जितः	89
जातौ प्रियचिल	184	जृकामिरमिभ्योऽठच्	58	जिदार्धभ्येभ्योऽणिजोः	129
जातौ यत् पुक् च	126	जृपृक्कुमञ्जिपीयिहन्यङ्गि	71	जीलः क्तः प्राग्वत्	37
जात्यन्ताच्छः	185	जृविशिवहिवसिभूजिरेवसाधिः	59	जिणति	224
जात्याख्यायामेकस्मिन्	90	जृश्रुस्तृजागृकुनीषुषिभ्यः	48	जिनत्यादिर्नित्यं	270
जात्वपूर्वम्	275	ज्यादादीयसः	214	ज्यादीनां बहुषु	183
जानपदाद्दृत्तौ	115	ज्यायान् भ्रातृणाम्	108	दकितावाद्यन्तौ	12
जानुनीविभ्यां च	145	ज्यात्रश्चभ्रस्जाम्	193	दग्लक्षणे जायापत्योः	30
जानुभिन्दू शिरसः	108	ज्येष्ठकनिष्ठ	272	टाङ्सोरिनस्यौ	91

INDEX OF SŪTRAS

टावादीनाम्	111	णः पन्थश्च नित्यम्	162	तत्पचति द्रोणादण् च	161
टिकेष्टुद् च	63	णिच्यनिट्	13	तत्पुरुषः	98
टि च दीर्घापः	232	णिजर्थे च	89	तत्पुरुषः समानाधिकरणः	2
टिङ्ढाणञ्ठक्ठञ्जन्ञ्	113	णिनि	281	तत्पुरुषे शालं	284
टिदात्मनेपदानां टेरेत्	85	णियकोः	13	तत्प्रकृतमिति मयद्	184
टिन्मिक्किदादिः	4	णिश्रिद्रुसुकमिभ्यः	20	तत्र	99
टेरिमेष्टेयस्सु	214	णिश्रिद्रुजात्मनेपद्	21	तत्र कुशल इत्याकर्षात्	170
टेरन्थतापि	213	णेरणौ यत्कर्मणौ	89	तत्र गृहीत्वा तेन	105
टोऽस्त्रियां ना	233	णेरनिटि	210	तत्र घटते कर्मणोऽठच्	169
टौ सोरनः	219	णेरयि	262	तत्र जातः	143
ट्रितोऽयुच्	77	णेरिष्णुच्	254	तत्र तस्येव	164
ठञ् च	139	णैर्वा	250	तत्र दीयते	163
ठस्येकः	216	णैर्वृत्तं ग्रन्थे	222	तत्र नियुक्तः	155
ठाजादावेकाच्	181	णेश्च	227	तत्र भवः	144
ठाटाजादौ वा	217	णेश्च	237	तत्रवञ्जणादेः	221
ढडरैके कवकाश्च	80	णो नः	195	तत्र विदितः	160
ढाज्जलोहितजिह्वश्याम	17	णौगभिरबोधे	219	तत्र साधुः	157
ढतरडतमयोः	238	णौ मृगरमणे	209	तत्र साधौ	257
ढश्च	29	णौ संश्रद्धोः	194	तत्रोद्धृतं पालेभ्यः	130
ढान्यव्यक्तानु	238	णौ संश्रद्धोः	220	तत्स्थगुणवचनेभ्यः	180
ढाप् चोभ्याम्	113	ण्य आवश्यके	229	तत्स्यैर्गुणैः	103
डिण्टन्	58	ण्यासश्चन्थषट्	78	तत्स्वसमविषमपरम्	165
डिण्डीरवानीराभीरगभीर	67	ण्युद् च	26	तथायुक्तं चानीप्सितम्	2
डिमैः कित्	64	ण्युल्	79	तदत्तासै	160
डुकुटिकशिशालिभ्यः	70	ण्युल् च	73	तदधीते तद्वेद	131
डुः शविसंप्रेषु	37	तक्षशिलाछगलग्रामणी	146	तदधीने	186
ड्विवतः क्विः	77	तक्ष्णो नलोपश्च	136	तदन्ताच्च	157
ड्वुश्चाष्टाचत्वारिंशतः	163	तडानास्त्वात्मनेपदानि	2	तदन्ताच्च	175
ढग्लोपश्च	124	तच्चरतीति चैतेभ्यो व्रत	163	तदर्थं विकृतेः प्रकृतौ	158
ढस्य च	226	तच्छीलतद्धर्म	34	तदर्हम्	164
ढे अमायी	202	तश्चिवञ्च्योरकि	228	तदविधभ्यश्च	140
ढो ढे लोपः	245	तडेरगच्	56	तदस्मिन्नाविकं	170
ढूलोपे	207	तत आगतः	145	तदस्य पण्यम्	154
णजिनुण्ण्यां नित्यम्	185	ततः शसो नः	197	तदस्य परिमाणम्	160
णमुल्यादिः	269	ततो विधीयमानः	1	तदस्य परिमाणम्	258
णव्युत्तमे	226	तत्त्वान्वाख्याने च	33	तदस्य प्राप्तमृत्वियः	258

INDEX OF SŪTRAS

तदस्य ब्रह्मचर्यम्	163	तनेर्यैक् च	41	तस्करगृहस्पती	198
तदस्य सञ्जात	169	तनोतेर्यैकि	209	तत्स्थवन्मसां	85
तदस्य सोढम्	144	तनोर्वा	208	तस्मान्नुडचि	204
तदस्यात् स्यादिति	158	तनोः सूत्रे	185	तस्मान्नुडनेक	236
तदस्यास्त्यप्सिन्निति	172	तन्नादचिरोद्धते	171	तस्मै कामति	18
तदस्तोलोपः	197	तन्मध्यपतितः	14	तस्मै प्रभवति	163
तदादेः	144	तपसः क्यच्	18	तस्मै भृताऽधीष्टः	162
तदादौ च	33	तपस्तपःकर्मकात्	21	तस्मै हितम्	158
तदिहास्ति च	133	तपःकर्मकाच्च	87	तस्य तात्	256
तदुभयं विकरणविभक्ती	1	तपःश्रुतादिषु वा	108	तस्य दक्षिणा यज्ञेभ्यः	163
तदेकवचन सगुञ्जिः	4	तपःसहन्त्यायाम्ण	173	तस्य धर्म्यम्	154
तदो दानीम्	177	तमवर्थ इष्टन्	180	तस्य निमित्तं संयोगोत्पातौ	160
तदच्छति पथिदूतयोः	146	तमिविडिमृगिदुगिकुलि	69	तस्या पाकः पीलुकर्कण्डु	168
तद्वितस्तसादिः प्राग्ध्वजः	9	तग्यभ्यार्दिजीना दीर्घश्च	66	तस्य पूरणे ङद्	170
तद्वितस्य	268	तघसः	268	तस्य प्रयोगकोऽनुकूल	2
तद्वितार्थादौ सङ्ख्या	2	तयोर्विन्मतोर्लुक्	180	तस्य भावस्त्वतलौ	164
तद्वितार्थोत्तरपदसमाहारे	100	तयोर्वाचि	244	तस्य महानाम्न्यादित्यव्रत	163
तद्वितोऽञ्चद्वि	202	तयोर्वा	88	तस्य वापः	160
तद्युक्तात्कर्मणोऽण्	185	तयोः कृञः	32	तस्य विकारः	150
तद्वति घण्	178	तरति	152	तस्य व्याख्यान इतिकल्पे	145
तद्वदामन्वितम्	275	तरतेरक्षुः	34	तस्य समूहः	132
तद्वदिति च	168	तरतः सन्वत्तुक्चाभ्यासस्य	45	तस्य सः सौ	218
तद्वद्वहति	155	तरतमपोः	249	तस्यादित उदात्तमर्धह्रस्वम्	4
तद्वानासामुपधानः	257	तरतमपौ घः	1	तस्यापत्यम्	119
तद्विपर्यासे च	94	तलिललिशलिभ्यो णित्	67	तस्येदम्	148
तद्विशेषेभ्यो लुक्	172	तलो डौ	264	त प्रत्यनुभ्यामीपलोमकूले	153
तद्विषयात्तुः	221	तवकसमकावेकत्वे	142	त भूतो भावी	162
तनादिभ्य उः	22	तवममौ ङसि	218	तं वर्तयति रोमभ्याङ्गुचलने	18
तनादिभ्यस्तथासोः	20	तघेर्णिद्वा	71	ताडोर्णिलुक् च	49
तनिमनिकणिभ्यो डुः	41	तघैचान्तः	280	तातल्काळः	11
तनिसलिललिभ्योऽयन्	65	तव्यत्तव्यानीयरः	22	तातनातालातसुतपुतपित्त	59
तनिमूङ्भूहिभ्यः कित्	59	तव्यादयः प्राक्तिपः	1	तादर्थ्ये	93
तनूकरणे तक्षः	22	तसादिः	268	तादर्थ्ये प्रकृत्या	99
तनेरनश्च वः	48	तसिबतीनानाञ्शासि	9	तादियुष्मत्	266
तनेर्ङिथिः	47	तसिश्च	148	तादेस्सहलुभेषु	220
तनेर्हुः	42	तसिश्च	179	तादौ च	280

INDEX OF SŪTRAS

तान्येकवचनद्विवचन	2	तिल्यशिक्य	274	तूष्णीमि च	84
तापेर्द्विषत्परयोः णिलुक् च	29	तिष्ठद्रवहद्वायतीगवानि	98	तूस्ताद्विहनने	19
तारका ज्योतिषि	228	तिष्यपुनर्वस्वोर्नक्षत्रद्वन्द्वे	90	तृणधान्यानां च	272
तालादण् धनुषि	150	तिष्यपुष्ययोः	214	तृणनडजनपर्णवर्णार्णव	135
तालैरीसच्	72	तिष्वपुष्यसिध्या नक्षत्रे	23	तृणह इम्	232
तासश्च कृपः	221	तिसृका संज्ञायाम्	218	तृणे जातौ	206
ताससोर्ह एति	235	तिसृचतस्रोर्नाम्नि वा	262	तृतीया कर्मणि	280
तास्वात्मनेपदे	269	तीयादविद्यायामीकक्	184	तृतीया तत्क्रियार्थेन	98
तिककितवसैन्धवशुभामित्	126	तीरान्तादण्	139	तृतीयादावण्	219
तिककितवोऽञ्जककुभ	128	तीर्थघोषशष्पमित्	140	तृतीयादीनि क्त्वा च वा	104
तिङश्च	180	तीर्थं ये	205	तृतीयायाः प्रकारे थमिच्च	178
तिङामकच् प्राक् टेः	180	तुक्स्तुशम्भ्यमिभ्यः	264	तृतीयाल्पीयसः	95
तिङां लीणि लीणि	2	तुग्राद्धन्	257	तृतीयासप्तमीभ्यां चादि	177
तिङि हल्यपिति	210	तुजादीनां	261	तृतीयासप्तम्योर्वा	92
तिङो गोत्र	275	तुदादिभ्यः	21	तृतीयासमासवाक्ययोः	91
तिङ्ङितङः	275	तुन्दिबलिवटेर्भः	176	तृन्	34
तिङ्चवक्षेपे	204	तुन्दोदरपिचण्ड	173	तृन्नन्तीक्षुण्णुचिनि वा	286
तिद्वयुदात्तवति	277	तुपश्य	275	तृच्योर्वा	219
तिद्वसुपो विभक्तिः	2	तुभ्यमह्यौ ङयि	218	तृद्रोः दृश्च	43
ति च	237	तुमर्थाच्च भाववचनात्	93	तृफलभञ्ज	212
तिजः क्षमायां सन्	17	तुमर्थं च	255	तेन क्रीतं मूल्यात्	160
तिजियुजिष्वां कु च	63	तुमर्हादिच्छायाम्	17	तेन ग्रन्थं यद्वातीति	170
तितिष्णुः	269	तुमश्च काममनसोः	204	तेन जितं करणात्	152
तितुवयस्ताः	176	तुसुनोऽप्रयुज्यमानस्य	93	तेन तुल्यं क्रिया चेद्वतिः	164
तित्तिरिवरतन्तु	147	तुम्बेरुहः	43	तेन निर्वृत्तम्	162
तिस्वरितम्	269	तुरादिषु खड् च	29	तेन निर्वृत्ते	133
तिनिशेतिशबालिश्चादयः	71	तुरिष्ठन्नीयसुनोः	259	तेन पच्यन्ते षष्टिरात्नात्	162
तिषि	243	तुरिष्ठेयसोः	263	तेन प्रोक्तम्	147
तिरसस्तिर्यति	205	तुल्यनामभ्यः	126	तेन योगः	94
तिरसो वा	246	तुल्यस्थानस्य प्रयत्नः सवर्णः	5	तेन रक्तं रागात्	130
तिरोऽन्तर्धौ	7	तुल्यार्थैरतुलोपमाभ्यां	96	तेन वित्तश्चुञ्चुपचणपौ	168
तिर्यच्यपवर्गे	84	तुल्वलेस्वलपल्वलादयः	70	तेन हस्ताद्यत्	163
तिलमाषोमामङ्गाणुभ्यो वा	167	तुवः कित्	48	तेनातिक्रामति	19
तिल्यवाभ्यामसंज्ञायाम्	151	तुषिकुठिभ्यां किञ्च	66	तेनैकदिक्	148
तिलादिभ्यः स्नेहे तैलच्	169	तूदीवर्मतीभ्यां ढव्	146	तै प्राग्धातोः	8
तिलादिभ्यः फलात्पिञ्जपेजौ	133	तूष्णीमः काम्	181	तेमयावेकवचनस्य	239

INDEX OF SŪTRAS

तेषामद्वन्द्वतत्पुरुष	110	लेस्तु च	170	दम्भ इच्च	235
तेषां मिथो यत्परम्	110	त्रेन्नयश्च	92	दम्भेस्ति सनि च	209
तेष्विणः षः	246	त्रेन्नयस्तद्वत्	203	दयायास्कास्थश्च	20
तेष्विदम इश्	177	त्रो रश्च लः	39	दयिपतिग्रहिस्पृहिनिद्रा	35
तैतिलजाजलक्षैजयत	126	लो वा	75	दरिद्रः किति	212
तोदेशकौ	268	त्र्यचा प्राक्	273	दर्पञ्जरदोषदुःखादिषु च	29
तोऽनकस्मात्	216	त्वतलोर्गुणः	202	दलिबलिस्खलिरिणध्वनि	9
तोर्लि	251	त्वतत्वस्त्यप्	248	दलेरीपः दिव्य च	62
तो वा	197	त्वस्वसम	274	दल्भकुलटकुटीगुचणक	120
तोऽनुनकसुनोः	256	त्वमावेकस्मिन्	218	दशस्यैकस्य	202
तोः षि	251	त्वामौ द्वितीयायाः	239	दशैकादशकुसीदाभ्यां	154
ब्रह्मनप्रखान् च	186	त्वामौ सौ	218	दस्ति	207
त्यजितनियमिभ्यो ङितिः	49	त्विषेर्देवतायामितोऽच	44	दस्त्यूहः	72
त्यत्तद्यदेतददसिदमेक	5	त्वे च	204	दहेर्न्यवाभ्या	228
त्यदः	262	दक्षिणकङ्करस्थाली	161	दशिषस्त्रिष्वञ्जा	209
त्यदादिभ्यः	139	दक्षिणस्य	271	दंशेरषित्	37
त्यदादिभ्यो वा	125	दक्षिणा पश्चात्पुरसस्त्यक्	138	दंशेस्तृतीयायाम्	83
त्यदादीनां	218	दक्षिणेर्मा लुब्धयोगे	190	दंशेस्तुः	254
त्यदादीनि सर्वैर्नित्यम्	109	दक्षिणोत्तराभ्याम्	179	दाञः सप्रदाने च	79
त्यागराग	270	दगुकोसलकर्मारछाग	126	दाञ् धाञो वा	25
ब्रपुजतुनोः षुक् च	150	दण्डदानयोः	184	दाणः सा चेच्चतुर्थ्यर्थे	88
ब्रयसदातिस्मृभ्यः	268	दण्डमुसलमेधवध	161	दाणो डिमच्	64
ब्रह्मश्वरद्	201	दण्डिन्हस्तिन्चमसिन्	122	दाण्डिनायन	215
लपेरुसच्	72	दक्षिण सुञो ङित्	65	दाधेर्धातोर्धः	241
त्रसिग्रधि	34	दधागातिपिबतिस्था	20	दाधार्ति	264
लादिभ्य उन्नः	68	दधातेर्हिः	235	दाधेर्दृसिश्दसदो रुः	35
लिककुत्	191	दधिसार्पिर्मधूनि	105	दाधो लोपो लेटि वा	264
लिचक्रतिबन्धु	286	दधष्ठक्	131	दानात् कुत्सिते	184
लिचतुरोः स्त्रियाम्	218	दन्तनासिका	261	दानीयादयः सप्रदाने	22
लिचतुर्भ्यां	249	दन्तशिखाभ्या संज्ञायाम्	174	दाभाभ्या नुः	42
लिमात्रः ह्रुतः	4	दन्तस्य	260	दामन्यालपिब	183
लिरथवदेषु	206	दन्तादुन्नतादुरच्	173	दाम्नः सङ्ख्यादेः	112
लिवेण्यास्त्रिविणं च	123	दभश्चयग्रथाम्	213	दायो दायदेः	278
त्रिष्टुबनुष्टुपूककुबुष्णिक्पङ्क्ति	118	दमेरुनसिः	53	दारवाङ्कोऽणन्त्यस्य च	30
त्रिंशच्चत्वारिंशद्भ्यां	161	दमेदोः ङुण्डुक् च	63	दाश्वान् साह्वान्	192
लेश्व	112	दमेलोपश्च	41	दिकृच्छन्दा ग्राम	283

INDEX OF SŪTRAS

दिकृच्छब्दात्	206	दीर्घजिह्वी	257	दृणातेर्ह्रस्वश्च	49
दिकृच्छब्दाददिकृ	179	दीर्घस्य	195	दृतिकुक्षिकलशिवरस्यस्ति	144
दिकृपूर्वपदस्य च	179	दीर्घं च	5	दृदलिभ्यां भः	63
दिकृपूर्वपदादसंज्ञायाम्	139	दीर्घात्सोमस्य	248	दृ भये	9
दिकृसङ्ख्ये संज्ञायाम्	100	दीर्घादणि	265	दृशेरक्	253
दीकृस्रजौ कर्मणि	30	दीर्घादौश्च	261	दृशे विख्ये	255
दिगादेष्टञ्च	142	दीर्घांऽकृत्सार्व	234	दृशोः कनिपू	31
दिग्धसहे च	28	दीर्घांऽनागमस्य	236	दृश्यभिवाद्योरात्मने पदे	3
दिग्धपूर्वागणोस्वामुख	144	दीर्घांऽपितीणः	236	दृश्यर्थायां च प्रवृत्तौ	19
दिङ्नामाम्यन्तराले	105	दीर्घां लघोः	237	दृश्यैरना	239
दित्यदित्यादित्ययमेभ्यः	118	दुग्धोरु च	241	दृष्टं साम द्विद्वा	130
दिनण्मध्यं चास्य	145	दुभिचपोर्नुञ्च	44	दृक्षासनिजनिचटिचरि	39
दिवमिवदरु	221	दुरस्यु	264	दृजभ्यां जिडुक् च	74
दिव औत्	217	दुरि द्रोः दुर्च	58	दृर्पभ्यां विन्	48
दिवस्तादर्थस्य	95	दुरीणो लोपश्च	66	दृङ्ङो दिगि लिटि	227
दिवस्पृथिव्यां वा	201	दुष्कुलाद्दृढग्वा	124	देयमृणम्	143
दिवः करणम्	3	दुपो गौ	212	देये वा च	186
दिवः पण्य	256	दुष्काराजभ्यः पुरुषात्	165	देवताद्वन्द्वे	284
दिवादिभ्यः श्यन्	21	दुस्तरिपाद	287	देवतानाम्	201
दिवोर्द्विः	51	दुहश्च	21	देवतानां द्वन्द्वे	226
दिवेर्घौ च	68	दुहिपच्योः सकर्मकक्रियश्च	2	देवतान्तात्तदर्थं यत्	186
दिवैः ऋन्	44	दुहेरिद् किच्च	44	देवब्रह्मणोः	277
दिवो झल्	269	दुहो डुधः	31	देवमनुष्यमर्त्यं	187
दिवोदास	201	दुःखात्प्रातिकूल्ये	187	देववातयोरापेः	28
दिवोदास	282	दुः निन्दाकृच्छार्थयोः	103	देवव्रततिलव्रतावान्तर	163
दिवो द्यावा	201	दूतादिभ्यः ष्यञ्च	166	देवसुप्तयोः	264
दिवोऽविजिगीषा	242	दूरादेत्यः	138	देवहंसवारिज	182
दिव्योक् एषां	206	दूराद्भूते	243	देवात् तल्	186
दिशस्वासान्ङीष्	267	दूरान्तिकार्थवहिर्भिः	94	देवाद्यञ् च	118
दिष्टिवितस्त्योश्च	279	दूरान्तिकार्थेभ्योऽसस्ववचन	94	देवानां प्रियः	201
दीङ् एञ्जेतौ	194	दूरेक्षणेफलेषु पचेः	26	देविकारिशिषापा	224
दीङ्ङो लिटि युक्	211	दृक्पिरिपिपिपिसुपि	46	देविकृशोश्चोपसर्गे	35
दीपजनबुधपूरित	21	दृक्स्ववस्व	263	देशे लुबिलचौ च	173
दीपिकम्प्यजसिहिंसिकमि	36	दृग्दृशदृक्षेपु	205	देहांशात्	144
दीयते नियुक्तम्	155	दृढः स्थूलबलि	222	दैवयज्ञिशौचिबुद्धि	117
दीर्घकाश	282	दृणातेर्ह्रस्वश्च	37	दोटनाटनटपाटस्पाट	114

INDEX OF SŪTRAS

दो दत्	235	द्वयोः पर्यायेन चायोगे	33	द्विषः शतरि	96
दोऽपः	11	द्वारस्वरस्वस्ति	224	द्विषः शलौ	34
दो मः	218	द्विगुश्च	110	द्विपाञ्चो वा	86
दोरुः	243	द्विगोरनपत्येऽजादेर्लुगद्वि	118	द्विस्ता वा त्रिस्ता वा वेदिः	188
दोसोमास्थामित्	234	द्विगोर्यण्	162	द्विस्त्रिरुक्तं	243
द्यश्चाहन्यश्च	178	द्विगोर्लुक्	169	द्वीपाजकाश्यकाश्यप	121
द्यावापृथिवीशुनासी	131	द्विगोर्लुगद्विः	159	द्वीपादनुसमुद्रं त्र्यः	142
द्युगमिभ्यां डोः	45	द्विगोर्वा	162	द्वेश्च सङ्ख्यायाम्	203
द्यतिगमोश्च	37	द्विगोः	113	द्वैपवैयाघ्राभ्यां चर्मभ्यामञ्	130
द्यतिस्वाप्योः	236	द्विगोः ष्ठश्च	161	द्वचः	123
द्यतेर्निदादेश्च जः	51	द्विगौ	278	द्वचेतस्तडः	262
द्युद्भयो लुङि	90	द्विगौ ऋतौ	282	द्वचोऽणः	126
द्युद्भ्यां च	40	द्वितीया	278	द्वचो नद्याः	122
द्युद्भ्या मः	173	द्वितीयतृतीयचतुर्थतुर्थ	102	द्वचोऽसङ्ख्यापरिमाण	160
द्युप्रागपागुदक्प्रतीचो यत्	138	द्वितीयानुप	233	द्वचोः	270
द्युप्रावृद्धर्णा	200	द्वितीयात्पन्तसयोगे	93	द्वच् च्यच्	282
द्यते च	95	द्वितीयानुप	280	द्वानृग्राह्याणप्रथमाध्वर	145
द्रव्यवस्त्राभ्यां कन्ठनौ	161	द्वितीयायाम्	83	द्वयञ्चनौभ्या ठञ्	152
द्रुघणद्रुघनौ च	77	द्वितीयाश्रितातीतपतित	98	द्वञ्मगधकलिङ्ग	126
द्रुदक्षिभ्यामिनन्	62	द्वित्रिचतुर्थ्यः सुच्	184	द्वन्तरनवर्ण	205
द्रोणवृसासन्दालिन्दकन्द	114	द्वित्रिबह्वादेः निष्क	159	द्व्याक्षत्र्याक्षसारस्य	133
द्रोणात्	122	द्वित्रिभ्यामञ्जलेः	188	द्व्याहावत्र्याहावाजिकूलमद्र	140
द्रोर्भव्ये	182	द्वित्रिभ्यामयङ्गा	170	द्व्येकयोः बहुषु लोपिनः	129
द्रोश्च	151	द्वित्रिभ्यां	286	द्व्यनगणं लब्ध्वा	156
द्रुन्दमनोऽप्रियरूप	166	द्वित्रिभ्यां मूर्ध्निः	189	द्व्यनस्य तृष्णायाम्	234
द्रुन्दं रहस्य	238	द्वित्र्यदेरण् च	160	द्व्यनहिरण्याभ्यां कामे	171
द्रुन्दः कलह	239	द्वित्र्यहेतौ	229	द्व्यनानुत्तमणं	174
द्रुन्दः समाहार एकवच्च	110	द्वित्र्ये गोद्युगच्	169	द्व्यनुषो नञ्	190
द्रुन्द्राच्चुदघहन्तात्	189	द्वित्र्येऽध्यादिभिः	82	द्व्यन्यधर्माङ्गुन	121
द्रुन्द्राच्छः	130	द्वित्र्ये परसवर्णः	239	द्व्यनशीलवर्णान्तात्	175
द्रुन्द्राद्वैरे	148	द्विद्रोणपञ्चकादिभ्यः	93	द्व्यनर्मादनिष्केवलत्	190
द्रुन्द्रे च	91	द्विद्वहुसजातीय	180	द्व्यनर्माधर्मं चरति	154
द्रुन्द्रोपतापगर्ह्यात्	174	द्विमात्रो दीर्घः	4	द्व्यनर्माथकामार्थशब्दार्थात्	108
द्रुयमभ्यस्तम्	4	द्विर्वचनेऽचि	13	द्व्यनर्मेण प्राप्यम्	156
द्रुयोभय	259	द्विर्वा	261	द्व्यनर्मे	281
द्रुयोर्द्विरुक्तस्य	250	द्विवचनस्य	239	द्व्यनः कर्मणि घृञ्	37

INDEX OF SŪTRAS

धाजस्तथोश्च	241	घेट इश्च	42	नगोऽप्राणिनि	205
धातककेतकतकार्कार्कार्कार्	114	घेद्रश्चिभ्यां वा	20	नगोश्च	269
धातुसंबन्धे	254	घेनोरनञः	132	न च बाहाहैव	239
धातुसंबन्धे प्रत्ययाः	81	ध्मः पाणिकरवातेषु च	28	न चुञ्चुचणचरजाहटीटषङ्ग	11
धातुस्थोरुभ्यो हनः	266	ध्रुवमपायेऽपादानम्	3	न ज्वरिसन्ताप्योः	95
धातोरञः	267	ध्यपूर्व	271	नञस्तत्पुरुषे	187
धातोरिणः	249	ध्यः संप्रसारण च	36	नञः क्षेत्तेश्वरविदूरपिद्युन	165
धातोरिर	11	ध्याप्योः संप्रसारणं च	50	नञः शुचीश्वर	226
धातोरुपदेशः	194	ध्वाङ्ककाकवायसबकादिभिः	99	नञः स्वार्थ	285
धातोर्वारनचीकः	243	न उपधायाः	208	नञादेस्तत्पुरुषात्	164
धातोर्हलादेरेकाचः	18	न कपि	233	नञि ध्वरे	42
धातोर्हेतुव्यापारे	19	न कर्मभिचमः	10	नञि नन्देः	44
धातोस्तन्निमित्तस्यैव	195	न कर्मप्रवचनीयाः	103	नञि भुवो डित्	70
धातोस्तिङ्शित्सार्वधातुकं	10	न कर्मयोगे	21	नञि मृडः	37
धातोः स्वरूपग्रहणे तत्प्रत्यये	14	न कवतेर्यङि	236	नञि लम्बेर्नलोपश्च	43
धान्यानां	273	न किमः क्षेपे	187	नञि व्यथेः	71
धाम्ये नित्	39	न कुपूर्वाः	272	नञि सहेः षश्चादेः	59
धान्येभ्यो भवने क्षेत्रे खञ्	167	न कृषेः	264	नञो जर	283
धापृवस्यज्यतिषिभिभ्यो नः	61	न क्यचि	264	नञो नः	204
धारिपारिवेद्यदेजिचेति	25	न क्रोडखुर्युदशफवाल	116	नञोऽर्थात्	191
धारेरुत्तमर्णः	3	न काद्यजिबय्या	229	नञोऽस्त्यर्थम्	105
धारेर्धर्च	29	नक्षत्रयोगे च्चि	19	नञ्	102
धि सङ्घि	241	नक्षत्राच्च छुपि	95	नञ्दुःसुभ्यस्सकध्नो वा	189
धुञो नुद् च	42	नक्षत्राणां	272	नञ्वहुभ्यां माणव	187
धुटिरञ्चत्वम्	239	नक्षत्रात्	258	नञ्यापेः	60
धुरो ढक् च	156	नक्षत्रादितो वा	248	नञ्युक्तस्य तत्सदृशे	14
धुरोऽनक्षस्य	187	नक्षत्रान्तेतुः	189	नञ्सुभ्यां	286
धूर्णपीचोर्नुक्	226	न क्षुध्यशनस्य	234	नञ्सुञ्जुपत्तिभ्यः	189
धूर्णमूडमाङ्गशलिभ्यः	48	नखमुखात्संशायाम्	116	नटाञ्च्यो नृत्ते	148
धूमषण्डशादानार्जुन	140	नखमुचकाकरुहौ हेतुकर्मणोः	27	नडचरवकमुञ्जेतिकेतिस	121
धूमावटचमसनमसधनञ्जय	120	नगतिहिंसाशब्दार्थहसिभ्यः	86	नडप्लक्षविल्वनेणुवेत्रवेतस	136
धूमज्जातु	274	नगरे काकादिभिः	99	नडशाडाभ्यां ड्रलच्	136
धृषिश्चिभ्यां	222	नगरात् कुत्सनमावीप्ययोः	140	न णञः	255
धृषेर्दिधिष च	44	नगरे चाहस्तिनि	30	न तस्मिन्	194
धृषेर्धिष च	59	न गुणाक्षर	286	न तिवनुबन्धगणैकाच्चां	14
धेनोर्भभ्यायाम्	204	न गोपवनादिभ्योऽष्टभ्यः	128	न तौत्वलिवारणिधारणि	128

INDEX OF SŪTRAS

नदभषणुगृतृसूदिदिवि	24	नपुंसके चार्धर्चाष्टापद	110	नलादेशतृन्नुदस्ताव्यय	96
नदीदेशनगराणि	106	नपुंसके भावे क्तः	79	न लिङि	220
नदीबन्धुनि	283	नपुंसके भीवृष्यादिभ्यः	76	न लुट्	275
नदीभिस्समाहारे	98	नपृमूर्च्छिमदि	242	नलुमता प्रकृतेः	13
नदीमहीसेतिकीश्रावस्ति	138	न प्रथमा	263	न लोपः पूर्वत्रासिद्धिः	288
न दुहः	21	न प्रधान	202	नलोपः सुपि	239
नद्यां सतुबसुवास्त्वादि	137	न प्रातिपदिकेन	12	न ल्यपि	211
नद्याः स्यस्य	248	न प्राप्तापन्नगत्यलंपूर्वाणाम्	111	नवयज्ञादिभ्यः	174
न द्रव्यादिभ्यः	174	नब्विषय	272	न वरणपाटल	152
न द्वित्वे	196	नभश्च	265	न वर्णानिनास्सन्ग्रहणेषु	14
न द्विरद्रुमयगोमयफलेभ्यः	152	न भाभूपूञ्	250	न वर्णाश्रयप्रत्यय	14
न द्यच्चः प्राच्यात्	139	न भूताधि	282	नवात्	186
न धातूपपदसंसर्ग	89	नभेश्चिन्त्	52	नविकासस्वास्वप्रसारणयोः	87
न नरनारायणादिषु	108	नभ्राण्णपात्	204	न वृक्षपर्वत	272
ननावन्नकाकशुकसृगालेभ्यः	94	न मस्वर्थे	100	न व्यामिश्रे	73
न नि सुः	239	न मनुष्ये	111	न शतृशाननृशानचः	269
न निर्धारणे	103	नमसः पूजायाम्	18	नशसदद	213
ननीरवाद्यार्दहाशब्दायक्रन्दां	3	नमस्पुरसोः	246	न श्लुभश्चण्टातिभ्यः	18
ननौ पृष्ठप्रतिवचने	33	नमस्सेटोवृद्धि	226	न शूद्रार्यावन्यश्मक	108
नन्दिवाशिमादिनर्दि	25	नमःस्वर्यभूयःप्रायःप्रबाहुक	9	नशेर्वा	242
नन्दास्संयोगादयः	192	नमःस्वस्तिस्वाहास्वधा	94	नशोः ष्कः	250
नन्वनुज्ञा	275	नमिमनिजनां नाकिघतश्च	39	नशोऽङि	213
नन्वोर्वा	33	नमोः पश्च	44	नशो झलि	216
न पदातौ	141	नमोर्डिचच्	57	नश्च	245
न पदान्तद्विवचन	13	न यत्तत्यकानाम्	228	नश्च विश्रवसः	122
न पदान्तात्	251	नयद्यनाकाङ्क्षे	82	नश्चाणः कुत्सायाम्	126
नपः फल	274	न यवोर्मिदत्सिम	240	नश्चापदान्तस्य	245
न पाण्डुधृतराष्ट्रादिषु	108	न यान्तसूददीपदीक्षिभ्यः	35	नश्छव्यप्रशानः	245
न पादमायमायसपरि	90	न रपर	266	न श्रद्धातपसादिषु	108
न पुण्यपुनर्वस्वादिषु	108	न राजाचार्यवृषभ्राह्मणेभ्यः	158	न सख्य	257
न पुत्रस्यादि	251	नराध्यञ्ज्यापिदीपिचायि	78	न समानाधिकरणे	239
न पुंविधिषेधे	202	नरे सज्ञायाम्	207	न सख्यायाः	259
नपुंसकमनपुंसकेनैकवत्	109	नर्कुटमकुटकुक्कुटादयः	58	न संप्रसारणङीद्सु	196
नपुंसकस्येकोऽचि	217	नर्तः कप्	260	न संप्रसारणाव्यय	204
नपुंसकात्	91	नर्तुप्राणाख्यायाम्	273	न संबुद्धौ	217
नपुंसकाद्वा	189	न लस्थान्यागमटितः	113	न संबुद्धौ	240

INDEX OF SŪTRAS

न संयोगाद्गमः	213	नानोस्तपः	21	नित्यप्रवृत्ते	33
न संशये	169	नान्यच्च संशोपसर्जनात्	91	नित्यमन्यतौत्तरपदे च	34
नसः	249	नान्वाचीयामाननिवृत्तौ	15	नित्यमर्थेनेदमर्थे	99
न सात्पदाद्योः	249	नाभेर्नश्चादेहांशात्	157	नित्यमिन्द्रे	191
न सामिनेमार्थयोगे	185	नाभेः	189	नित्यमिसच्च प्रजायाः	189
न सुदुर्भ्यां	216	नाभ्यस्तस्याचि	231	नित्यमृद्ध्यर्थनदीसङ्ख्या	92
न सुब्रह्मण्यायां	277	नाभ्यस्ताच्छतुः	217	नित्यमेकाचः	150
न सुभ्रादिभ्यः	191	नाभ्यासकुर	243	नित्यमेकाचि	250
नस्तद्धिते	213	नाभ्यासोप	196	नित्यवैराः	106
न स्त्रियामनुपलब्धादिभ्यः	93	नामगोलरूप	205	नित्य करोतेः	212
नस्त्रासिकाः	203	नामरूपाभ्यां धेयः	186	नित्यं क्रीडाजीविकयोः	108
न स्वस्तुद्विद्वननान्दयातृ	113	नाम्नि नासिकायानसः	189	नित्यं डाचि	196
न स्वातिश्चित्रायाः	107	नाभ्ययक् च	76	नित्य पणः परिमाणे	76
नह प्रत्यारम्भे	275	नाभ्यादिशिग्रहिभ्याम्	84	नित्य बाहुल्ये	110
न हशश्वद्यत्सु	33	नाभ्यतिसृच	208	नित्यं मन्वे	270
न हस्तदण्ड	182	नाभ्लटः	253	नित्यंशादिमासार्थमास	170
न हास्तिन	283	नावञ्चेः	40	नित्यं शित्यादयः	20
नहाहोर्धतौ	241	नाववर्णात्	269	नित्यं शेषे	109
नहिवृत्तिवृषि	207	नावो द्विगोः	188	नित्यं समासे	246
नहो भश्च	45	नाव्यय	277	नित्यं सञ्ज्ञायाम्	112
नाक्रियैकाधिकरणे	246	नाव्ययदिक्	286	नित्यं सुनोत्यादीनां	247
नाख्यानात्	19	नाव्ययीभावादतः	92	नित्यं स्त्रियां चित्रादिभ्यः	143
नाग्लोपि शास्वृ	226	नाव्ययेनानमा	103	नित्य स्त्रियाः	92
नाचार्यराज	284	नाशिष्यगोवत्सहले	205	नित्य हस्ते पाणावुपयमने	8
नाजानन्तये	14	नासत्वाश्लेषे	20	निद्रातन्द्राश्रद्धादया	176
नाङ्गलौ	5	नासानतौ टीटच् नाटच्	168	निन्दहिंसक्लिशाखादिविनाशि	35
नाञ्जेः पूजायाम्	210	नासिकानाडीघटीखरीमुष्टिषु	28	निपत्योर्लोपः	263
नाडामाङ्	262	नासिकोदरोष्ठजङ्घादन्त	116	निपातस्य	262
नाडीतन्त्रयोस्स्वाङ्गे	191	नांविधौ	269	निपातः केवलाजनाङ्	5
नातः	226	निकटश्मशानवृक्षमूलेषु	155	निपाताः	274
नात्मनेपदेषु	220	निकुरिकुटिभ्यासुम्बक्	63	निपाते	278
नादस्य	265	निगृह्यानुप	243	निपातैः	275
नानद्यतनवत्	80	निचुलवञ्जुलवकुल	69	निपातोऽव्ययम्	8
नानिष्ठार्थां शास्त्रप्रवृत्तिः	16	निजिविजिविषां	236	निपाने वृद्धिश्च	76
नानुबन्धकृतान्यसारूप्य	15	नितमिशामिभ्यां बः	63	निपुणेन चार्चायाम्	94
नानुपधालोपिनः	113	नितो वसुः	280	निप्रतिभ्यां	249

INDEX OF SŪTRAS

निप्राभ्यां युजः	229	निष्ठोपसर्ग	283	नेतुरच्	259
निस्माननिमेययोर्मयद्	170	निष्प्रवाणिः	191	नेदमदसोऽकात्	91
निमित्तात्कर्मसंयोगे	94	निसमुपविभ्यो ह्रः	87	नेन्द्रस्य परस्य	226
निमित्ताभावे नैमित्तिकस्य	14	निसश्च श्रेयसः	188	नेन्द्रादिभ्यः	109
निमूलसमूलयोः कषः	82	निसस्ति	249	नेन् बन्धिषिद्ध	201
निम्बबिम्बडिम्बहिडिम्ब	63	निसः शतो डच्	189	नेरनिधाने	287
निय ऊनक् घ	56	निसो गते	138	नेर्गदनद	250
नियः	233	नीग्वञ्चुघन्सुध्वन्सु	236	नेर्ध्वे	138
नियः षुक् च	44	नीचायाः	262	नेर्विडच्बिरीसचौ नीरम्भे	168
नियो डित्	44	नीचैरनुदात्तः	4	नेर्विशः	86
निरनुबन्धकग्रहणे	15	नीतौ च तद्युक्तायाम्	181	नेः समीपे	168
निरभ्यनुभ्यश्च	247	नीदलिभ्यां मिः	47	नेः स्नातस्य च	248
निरभ्योः पूल्भ्याम्	74	नीदाप्रशसुयुजस्तुदसि	37	नैकाचः	214
निरवकाशः सावकाशात्	15	नीरमिकुपकापिभ्यः कथन्	60	नैकालि	232
निरः कुपः	220	नीलपीताभ्यां मन्कनौ	130	नोङ्घात्वोः	268
निरः पेषघोषाभ्याम्	163	नीलात्प्राप्योषधयोः	115	नोत्वद्दृढ	257
निरादयः क्रास्ताद्यर्थे	103	नुक्चान्तर्धतो गर्भिण्याम्	113	नो नयति	253
निरिण ऊहक्	72	नुगतो जमन्तस्य	236	नोभयप्राप्तौ	96
निर्दिश्यमानस्यादेशाः	12	नुदाशिभ्यां गुणश्च	50	नोमद्षट्कतिपयेभ्यस्यद्	170
निर्दुभ्यां कुलात्	165	नु प्रच्छः	87	नोल्लखल्लमुसल्लतण्डुल्लकिण्व	108
निर्दुराविश्च	246	नुमिजादेः	250	नोससनेषु	219
निर्विण्णः	250	नुर्वा	269	नौ गदनदपठस्वनिभ्यः	76
निवासस्य चरणेऽण् च	141	नुं विसर्जनीय	247	नौ ण च	76
निवासे तन्नाम्नि	133	नुंसुपोः	250	नौतुलाविषैस्तार्यसंमित	156
निव्यभि	266	नृतनर्त	251	नौ निमित्ते	77
निव्युपेभ्यः सर्गात्	163	नृतिनन्दिनर्दि	195	नौ वृजः	75
निशाप्रदोषाभ्याम्	142	नृतिशृधिकुहिभ्यः कूः	44	नौपेधिका	249
निष्कतुष्कोदकर्कलर्कशुल्क	54	नृतेर्यङि	251	नौसभाकुमारिकाकरणयव	174
निष्कपणपादमापवाह	159	नृ नये	9	नौ संज्ञायाम्	25
निष्कादेः शतसहस्रात्	174	नृनरयोः वृद्धिश्च	117	नौ स्यतेरधक्	61
निष्कुलान्निष्कोषणे	187	नृनाम्नो वा	139	न्यक्षकात्स्न्यादिभ्यः	93
निष्ठर्क्य	254	नृहेतुभ्यो रूप्यः	146	न्यग्रोधस्य	225
निष्ठायामशीङ्	231	नृनः पेरो वा	245	न्यङ्गोश्च	225
निष्ठायां सेटि	210	नेच्छासनः	17	न्यङ्स्वरौ	274
निष्ठायाः	220	नेटि	224	न्यञ्चिमरिञ्ज	228
निष्ठोपमानाद्वा	286	नेतरात्तः	256	न्यधी च	280

INDEX OF SŪTRAS

न्यबुद्ध	274	पतेः थश्च	50	पदेपदे	278
न्यवयोरान्नोश्च	75	पत्काषिहिम	203	पदोत्तरपदात् ठच्	132
न्युभ्युपविषु हः	76	पत्यन्तपुरहितवार्षिक	165	पद्मो	268
पक्षतुषचित्तकुण्डाण्ड	135	पत्यावैश्वर्ये	278	पद्मेश्च	115
पक्षात्	116	पत्युत्तरपदाच्च	118	पनेर्दार्धश्च	41
पक्षात्तिः	168	पत्युपपद	284	पन्यत्यवरन्धरभिचमि	72
पक्षिमत्स्यमृगाख्याद्धन्ति	153	पत्युर्न ऊढायाम्	113	पयसो यत्	151
पङ्क्तिः	160	पत्युस्तमास	233	परदारादीन् गच्छति	154
पङ्क्तौः	116	पत्रमूलद्वस्ताच्च	179	परमपि	277
पचपतवदवशाप्रणरणक्षम	24	पत्नादेरञ्	148	परमे स्थः कित्	50
पचपतवपाप्त्युदसैर्नैः	102	पत्राद्वाह्ये	148	परवल्लिङ्गं द्वन्द्वतत्पुरुषयोः	110
पचैरिञ्चोपधायाः	40	पथः पन्थ च	135	परश्वधादठञ् च	155
पचेर्दूरादिभ्यः	228	पथः पन्थ च	143	परशशतपरः	199
पचो वः	242	पथः पन्थ च	170	परस्त्रियाः परशुश्च	120
पञ्चदशतौ वर्गे वा	161	पथः छन्	162	परस्मिन् वा	80
पञ्चमी भीतभीतिभीभयभी	99	पथा वा	187	परस्मैपदानां णलतुसुस्सलथु	85
पञ्चमी विभक्तात्	95	पथिकर्तृकात्	87	परस्यादेः	12
पञ्चम्यपाङ्गम्याम्	92	पथिमथोः	270	परस्यामुष्यपरेभ्यः कुलात्	157
पञ्चम्या अत्	92	पथिमथ्युभु	217	परः शृन्	43
पञ्चम्या परस्य	12	पथोऽव्ययात्	110	पराडोः शृस्त्रनिभ्यां डित्	40
पञ्चम्यामजातौ	32	पथ्यतिथिवसतिस्वपतिभ्यः	157	पराच्च वैयाकरण	200
पञ्चम्यां त्वरायाम्	83	पथ्यर्थन्यायाच्चानपेते	156	पराजेरसोढः	3
पञ्चम्याः	266	पदमस्मिन्द्भ्यः	156	परात्	178
पञ्चम्याः स्तोक	200	पदरुजविशिभ्यः कर्तरि	74	परान्ययोः	238
पञ्चविंशाम्यां	158	पदस्तेचिण् तल्लक् च	21	परापराधमोत्तमादेश्च	142
पटिकट्यसिबसिलपि	39	पदस्य वीप्सायां द्वे	238	परावयुपात्यये	75
पटिवीभ्यां टिसडिसचौ	72	पदादपदादौ	239	परावरयोगे च	82
पठेर्णित्	72	पदाधिकारेऽहन्नादिभिः	12	परावराभ्यामतसुञ्वा	179
पणपादमाषेभ्यो यत्	159	पदान्तप्रतिकण्ठार्थललामं	154	परिक्रियः करणे वा	93
पणेरिज्यादेश्च वः	49	पदान्तस्य	250	परिक्लिश्यमाने च	83
पण्यकम्बलः	280	पदान्तस्य	251	परिखाया छञ्	158
पतिकटिकुटिकुबिगविशुवि	67	पदान्तस्य वा	195	परिज्यलभ्यकार्यसुकराणि	162
पतिचण्डिम्यामालञ्	69	पदान्तस्यानिति	225	परिणा वर्जने	93
पतितमिदृलभ्योऽङ्गच्	56	पदान्ताभ्यास	251	परिदेवने च	73
पतिर्मार्यायाः	107	पदान्ते दिव उत्	198	परिनिविभ्यः सय	247
पतिवतो भार्यायाम्	113	पदास्वैरिपक्ष्यबाह्यासु ग्रहः	24	परिनिविभ्यः सेव	247

INDEX OF SŪTRAS

परिपन्थ तिष्ठति च	153	पर्यायाणां चाद्वितीयाः	93	पातेस्थुद च	52
परिप्रत्यु	280	पर्यायार्हणोत्पत्तिषु ण्वुच्	79	पातेः	227
परिमाणात् तद्धित	113	पर्युपानुभ्यः सीरात्	144	पातेः कृथिः	49
परीमाणार्थमितनखेषु पचः	28	पर्वतात्	141	पातौ वा	266
परिसुसिक्विवात्	221	पर्वतासन्नारूढ	168	पात्रपथयुगभुवनाद्यन्तः	110
परिरभितः	287	पर्वमसद्भ्यां तप्	175	पात्रमवधारणे	99
परिवृतो रथः	130	पर्युरक्षोऽसुर	183	पात्राचितादाढकेभ्यः	161
परिव्ययेभ्यः क्रियः	86	पर्षदो ण्यश्च	157	पात्रात् षन्	160
परिव्योर्गुणश्च वा	25	पलदीपपरिषत्परिख	139	पात्राद्यश्च	161
परिव्योर्दहः	35	पललरूप	284	पात्रे समितादीनां च	282
परिषदो ण्यः	154	पलाशखदिरविकङ्कत	150	पादनिशामास	219
परिस्कन्दः	247	पलिरुहिश्चाह्मभ्य इतन्	60	पादस्य पादहस्ति	190
परुत्परारिचिरेभ्यस्त्नः	142	पलेराशाच्	71	पादः	112
परेऽपि	253	पशुनामभ्यः स्थाने गोष्ठच्	169	पादः पत्	213
परेरनितेः	250	पशुपुरुपाभ्यां णढञौ	132	पादार्धाभ्यां च	186
परेर्धाङ्गयोगेषु	240	पशुश्च पुत्रात्	107	पानस्य	249
परेर्मुखपार्श्वाभ्याम्	153	पशौ ल्ढनवियाताभ्याम्	184	पापं शिल्पिनि	281
परेर्मुखौष्ठहनुद्रखलेभ्यः	144	पश्च पश्चा	259	पापाणकहतदग्धादीनि	100
परेर्मुखश्च	89	पाककर्णपुष्पफलमूलवाल	116	पापातिः	36
परेर्वा	194	पाघ्राभ्याधेङ्गद्विशिभ्यः शः	25	पामवामहेमशामश्लेष्मोष्म	173
परेर्हस्तपादः	287	पाज्यर्तिभ्यो ङित्	41	पाय्यधाय्ये मानसामिधेभ्यः	24
परोक्षे च प्रयोक्तुः	32	पाटला	271	पारस्करो देशे	198
परोक्षे लिट्	33	पाटोर्णिलुग्दीर्घः	192	पारायणतुरायण	162
परोवरपरम्परपुत्रपौत्र	167	पाटद्यञ्चिभ्यामिलच्	48	पारावत	274
परौ ङित्	77	पाठेऽत्वतः	222	पारावरात् खः	138
परौ देवृमृहिभ्याम्	35	पाठे विभाषितात्	89	पारावारं व्यस्तविपर्यस्तं च	167
परौ घृते	74	पाणिग्रहीत्युटा	116	पाराशर्यशिल्पालिभ्यां	147
परौ भुवोऽवज्ञाने	76	पाणिघाताङ्घ्रौ शिल्पिनि	30	पारे मध्येऽग्रेऽन्तः षष्ठ्या	98
परौ यज्ञे	75	पाणौ सृजः	24	पारेरजिः	49
परौ सूचिभ्यां यः	78	पाण्डुकम्बलादिनिः	130	पार्श्वेनाम्बिच्छति	171
पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः	16	पाण्डूदकृष्णेभ्यो भूमेः	88	पार्ष्णिधमन्योर्दीर्घश्च	172
पर्णकर्णकोहडकहोडककुम्भ	122	पाण्डोडर्थण्	126	पावयां	253
पर्पाश्वाश्वत्थरथजालव्याल	152	पातानां	273	पाशतृणधूमाङ्गारगलवात	133
पर्यनुभ्यां ग्रामात्	144	पातृत्तुदिवचिरिचि	60	पाशष्कल्पप्	246
पर्यपाङ्कबहिरञ्चवः	97	पातेर्ङुसुन्	51	पाशाद्विमोचने संयमने च	19
पर्षादयो ग्लानाद्यर्थे	103	पातेस्तुजिञ्च	44	पाषाणपर्याणकस्याणादयः	59

INDEX OF SŪTRAS

पांषिधूसीतात्याताली	7	पुत्रे वा	201	पुंनायः पुंयोगात्	115
पिच्छो ङिः	257	पुनर्भूपुत्रदुहितृननान्द	120	पुंवत्कर्मधारय	202
पिच्छोरःपणोंदकधुवका	173	पुनर्वस्वोः	256	पुंसि संज्ञायां घः	79
पिञ्ज ऊलच्	69	पुनश्च	253	पुंसोऽसुइ	217
पिटकपिटाकमृक्षाक	122	पुनः प्रसङ्गविज्ञानात्सिद्धम्	16	पुस्यन्यत्रापि	79
पितरमातरा द्वन्द्वे	262	पुमनडुन्नौपयोलक्ष्मीभ्यः	191	पूगादग्रामणीग्रामाञ्ज्यः	183
पितरि डामहच्	133	पुमान् स्त्रिया	109	पूगेषु वा	279
पितरि शूरमातरि पुरुषौ	100	पुमोऽख्याञि	245	पूडो ह्रस्वश्च	68
पितृमातृभ्यां भ्रातरि	133	पुरगामि	249	पूङ्क्लिशिभ्यां	220
पितृमातादेश्छङ्	124	पुरन्दरभगन्दरौ संज्ञायाम्	29	पूङ्गीडोर्ह्रस्वश्च	57
पितृश्वशुरौ मातृश्वशूर्याम्	109	पुरप्रपथिभ्योऽच्	187	पूङ्गयिभ्यां शानच्	34
पितृश्वं वा	146	पुरस्तादपवादा अनन्तरान्	15	पूजनेभ्यः	276
पिनाकपिण्याकश्यामाक	54	पुरः किञ्च	71	पूजायां	275
पिपीलिकैतिककुशिक	55	पुरः सुद् च	49	पूजास्वतिभ्यां प्राक्	187
पिपलहरीतककोशातक	114	पुरा च	275	पूजितं	276
पिबतेरिच	51	पुराणेषुः ब्राह्मणम्	147	पूजोत्सञ्जनाचार्यकरणज्ञान	88
पिबः पीप्यः	227	पुरि लङ् चास्मे	33	पूजो नाशे	241
पिशाचश्मशाने	206	पुरपश्चान्वादिष्टः	287	पूतक्रतुवृषाकायमिक्कुसित	115
पिशिमिथिभ्यां कित्	62	पुरुषहृदयाभ्यामसमासे	166	पूरणगुणसुहितार्थसद्व्यय	103
पिष्टात्	151	पुरुषाङ्ङञ्	148	पूरणार्धाट्टन्	160
पीडो नसक्	72	पुरुषाङ्ङञ्	158	पूरणे	259
पीङ्गुणिकणिभ्यष्टक्	58	पुरुषाणां च	110	पूर्णमासोऽण्	174
पीतकाल्लक्	130	पुरुषाद्वधे च	151	पूर्णाद्वा	191
पीनाच्च	115	पुरुषाद्वा	113	पूर्वकालोऽपरकालेन	100
पीभृगामित्रदेवसुम्नास्ससु युः	40	पुरुषे वा	206	पूर्वतरपरतराभ्यां	178
पीम्यशिभ्यो रुः	42	पुरे प्राचां	283	पूर्वत्रासिद्धम्	239
पुच्छात्	116	पुरोभ्रतोऽग्रेषु सतैः	28	पूर्वत्वासिद्धे चासंयोगादि	13
पुच्छादुदसने व्यसने	19	पुरोधाः	265	पूर्वपदस्थेभ्यः	249
पुञ्जतुभ्याम्	200	पुरो नः	142	पूर्वपदस्य च	181
पुण्याहस्वस्तिशान्तिभ्यः	164	पुरोरेतःपयस्सु दधः कित्	52	पूर्वपदातिशय आतिशयि	107
पुत्रः पुंभ्यः	284	पुरोऽस्तमव्यये	7	पूर्वपदात्	266
पुत्राच्छ च	160	पुत्रः संज्ञायाम्	37	पूर्वपराम्यां पश्चात्	141
पुत्रात्कुत्रिमे	184	पुत्रो नुक् ह्रस्वश्च	57	पूर्वपरान्वरदक्षिणोत्तर	5
पुत्रादिमौराक्रोशे	251	पुत्रो नुं ह्रस्वश्च	56	पूर्वप्रथमयोः	238
पुतान्ताद्वा	126	पुष्करपद्मोत्पलतमाल	175	पूर्ववदश्वबडबौ	111
पुत्रे	201	पुष्पमूलेषुमालती	152	पूर्ववच्छिङ्गं	256

INDEX OF SŪTRAS

पूर्वसवर्णः	261	पौत्रादिजीवद्वंश्यादिना	109	प्रतिपदपष्ठ्याः पूर्णो विधिः	96
पूर्वं लिति	269	पौत्रादेरस्त्रियां गुर्वायत्ते	119	प्रतिपरस्समनुभ्योऽक्षणः	189
पूर्वादिनिः	171	पौत्रादेः स्त्रियाः कुत्सिते	125	प्रतिग्रन्थि	278
पूर्वादिभ्यो नवभ्यः	91	पौरौडाशपुरोडाशात् छन्	145	प्रतिश्रुतौ	243
पूर्वाद्दुच्च	178	प्यायः पीः	193	प्रतिष्कशः प्रष्ट	198
पूर्वाधरयोः पुरधौ च	179	प्रकारवृत्ति जातीयः	178	प्रतिः प्रतिनिधिप्रतिदानयोः	8
पूर्वान्यान्यतरेतरपराधर	178	प्रकारादि	274	प्रतूर्त्तमातरिश्वन्	176
पूर्वापराधरोत्तराणि	102	प्रकारे गुण	238	प्रतेरंशुजन	287
पूर्वापहानापरापहन	112	प्रकृतिग्रहणे यद्भ्रुगन्तस्यापि	14	प्रतेहरसससतमीस्थात्	188
पूर्वाह्णापराह्णाभ्यां वा	142	प्रकृतिप्राथगोलनामजाति	93	प्रतेः	193
पूर्वाह्णापराह्णाद्रार्भूलप्रदोप	143	प्रकृतिवदनुकरणम्	13	प्रतेः सूत्रे	248
पूर्वं कर्तरि	28	प्रकृतिवृत्ते पुनर्दृत्तावर्धिः	16	प्रत्यन्ववेभ्यः साम	187
पूर्वं भूत	279	प्रकृतेः	208	प्रत्यपिभ्यां	254
पूर्वैः	258	प्रकृत्यधिकारे महदादिभिः	12	प्रत्यग्रहणे यस्मात्स विहितः	12
पूर्वोत्तरमृगोभ्यश्च	188	प्रकृत्या भगालं	284	प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम्	13
पृच्छेरनङि	193	प्रकृष्टञ्	164	प्रत्ययस्थात्कात्	227
पृथङ्नानाम्याम्	94	प्रगादिमगदिकलिक्खडिव	136	प्रत्ययस्य श्लुक्श्लुलुपः	4
पृथिवीमध्यस्य मध्यमश्च	141	प्रग्रहः प्रकृत्या	197	प्रत्ययस्यादिः	267
पृथिवीरुद्र	284	प्रघणः प्रघाणश्चागारैकदेशे	77	प्रत्ययः परः	16
पृथिवीसर्वभूमिभ्यामजणौ	160	प्रचेतसो राजनि वा	242	प्रत्ययान्ते	277
पृथिव्या जः	118	प्रच्यादिजः	128	प्रत्यये	251
पृथुमृदुपडपाण्डुखण्ड	164	प्रजने वियः	194	प्रत्यये च तिङ्प्रकृतौ	34
पृथूम्यां कित्	62	प्रजने सतैः	76	प्रत्ययोत्तर	218
पृषद उदर	206	प्रजापतिदत्तादीनां	181	प्रत्याङ्भ्यां श्रुवःपूर्वस्य कर्ता	3
पृषिरञ्जिसिकिभ्यः कित्	59	प्रजायाः	260	प्रत्यासत्तौ चेरस्तेये	75
पृषेर्द्विश्च	47	प्रज्ञाश्रद्धार्चावृत्तिभ्यो णः	185	प्रत्येकं वाक्यपरिसमाप्तिः	16
पृष्टप्रतिवचने	243	प्रणवष्टेः	265	प्रथने वावशब्दे	75
पृष्टस्य	271	प्रणाभ्योऽसम्मत्	24	प्रथमचरमतयात्पार्थ	91
पृष्ठाद्यः	132	प्रतिकृतौ च	182	प्रथमयोर्द्वारैरसः	85
पृह्वरेः	263	प्रतिना पञ्चम्याः	177	प्रथमोऽचिरोप	280
पेष वास	203	प्रतिना मात्रार्थे	97	प्रथिचरिकलिकर्दि	64
पैङ्गाक्षीपुत्रादिभ्यश्छः	131	प्रतिनिधिप्रतिदानयोः	92	प्रथेः धिवन् पूथ च	70
पैप्पलादेः	281	प्रतिपञ्चमहाजनविश्वेभ्यः	157	प्रदशार्ण	196
पैलसालङ्किसाल्याकिसाल्यङ्क	128	प्रतिपथमेति ङश्च	154	प्रनिरन्तर	249
पोटायुवतिस्लोककतिपय	100	प्रतिपदविधाना	103	प्रन्युपेभ्यो वासात्	157
पोरदुपधात्	22			प्रपरापसम्ववनिर्दुर्व्याङ्	6

INDEX OF SŪTRAS

प्रभवति	146	प्रहरणादिष्वदण्डादिषु धृञः	27	प्राक्तुम्पतेर्गवि	199
प्रभूतादीनाह	154	प्रहरणेभ्यश्च	109	प्रात् पुराणे नश्च	186
प्रभृत्यन्यारादितरदिक्	94	प्रहस्यन्	257	प्रात्प्रकाशे	168
प्रभौ परिवृढः	222	प्रहासे च मन्योपपदान्मन्यते	90	प्रादयो गताद्यर्थे	103
प्रमाणे	83	प्रहृतरामोदक्षान्तकुलकाश	121	प्रादस्वाङ्गं	287
प्रमाण्याः	189	प्राकारनगराभ्यां मर्दिनः	119	प्रादादिकर्मणि	235
प्रयाजानूयाज	229	प्राक्कीताच्छः	157	प्रादिभ्यो धातुजं	105
प्रयै रोहिष्यै	255	प्राक्परि	257	प्रादुराविपौ प्राकाश्ये	7
प्रयोजनम्	164	प्रागणो विदादिभ्यः शेषे	119	प्रादुरूपसर्गे	248
प्रवचयजत्यजाम्	229	प्रागुताभ्योर्भूते वा	80	प्राद्ढोढयेषैष्येषु	196
प्रवचनीयोपस्थानीय	22	प्राग्घिताद्यत्	155	प्राद्बहः	89
प्रवृत्ताविरते	33	प्राग्जितादण्	118	प्राद्वाहनस्य ढे	226
प्रवृत्तोपरते	33	प्राग्जितीयाणादयः	1	प्राध्वं बन्धनानुकूल्ये	8
प्रवृद्धस्य	285	प्राग्जितीयेऽच्चि	128	प्रापयोः जनितपिभ्याम्	34
प्रव्योः द्रुवः	35	प्राग्ढञः कः	180	प्रापाभ्यां वासात्	163
प्रशस्यस्य श्रः	180	प्राग्युवोरयुग	208	प्राप्तापन्नाभ्यां प्राप्तापन्नौ च	४8
प्रशंसावचनैः मतल्लिका	100	प्राग्नीश्वरान्निपाताः	5	प्रायश्चित्ति	199
प्रशंसायां रूपप्	180	प्राग्वतेरभिक्रलिभ्यां ढक्	119	प्रायेण पूर्वपदार्थप्रधानः	107
प्रश्राख्यानयोरिच्च वा	79	प्राग्वतेष्टक्	152	प्रायेणोपादेष्टक्	145
प्रश्राख्यानयोश्च	94	प्राग्वतेष्टव्	159	प्रायोऽन्नमस्मिन्	171
प्रश्रान्ताभि	188	प्राग्वाध्मास्था	230	प्रावृषष्टप्	143
प्रष्टव्ये चासन्नकाले	33	प्राङ्ण्युलः कृत्याः	1	प्रियवशयोर्वदः	29
प्रष्टोऽग्रगामिनि	248	प्राचा कारे	200	प्रियसुखाभ्यामानुकूल्ये	187
प्रससुषोदः	264	प्राचां क्रीडा	281	प्रियस्थिर	214
प्रसमो हर्षे	76	प्राचां ग्रामं	225	प्रियामनोशा	202
प्रसंभ्यां जानु	190	प्राचां नगर	226	प्रियो वा	109
प्रसारिणो डः	25	प्राच्याच्छे	139	प्रीकैपानीलिभ्यः कङ्कुच्	41
प्रसितोत्सुकाम्यामधिकरणे	95	प्राज्ञश्च	27	प्रीतद्वर्थानां	272
प्रसिद्धे सहचरिते च	14	प्राणिजातिवयोऽथोद्गात्	166	प्रीतौ च	278
प्रस्कण्वहरिः	198	प्राणित्पूर्वाङ्गानि	106	प्रद्रुस्तुबुधयुधेङ्गनशाजनः	90
प्रस्त्याप्रसंस्त्योः	193	प्राणिनां	272	प्रलूङ्सभ्यः साधुकारिणि	26
प्रस्त्यो मः	242	प्राण्यङ्गादातो लज्वा	172	प्रेक्षाफलकाबन्धुकाभ्रुवका	135
प्रस्थवहपुरान्तयोपध	140	प्रातिपदिकग्रहणे	14	प्रे जुस्तुभ्यामिनिः	35
प्रस्थोत्तरपदकोपधेभ्यश्च	139	प्रातिपदिकस्य	240	प्रे द्रुस्तुभ्याम्	74
प्रहरणम्	155	प्रातिपदिकस्य	271	प्रे लिप्तायाम्	75
प्रहरणादस्यां क्रीडायां णः	131	प्रातिपदिकात्	90	प्रे स्तुश्यासिभ्याम्	44

INDEX OF SŪTRAS

प्रेस्तोऽन्यत्र	75	बधेरे दीर्घश्च	17	बहुषूक्तमश्च	108
प्रे स्थश्च	50	बन्धने चर्षौ	156	बहोश्च माषः	165
प्रेहि स्वागतवाणिजाभ्याम्	101	बन्धुनि बहुव्रीहौ	192	बहोश्च सङ्ख्यायाः	177
प्रे ह्रस्वः कूपे	45	बन्धे घञि	200	बहोरसि	260
प्रेषानुज्ञाप्राप्तकालेषु	81	बन्धेरधिकरणे	83	बहोरेर्भू चास्य	214
प्रोक्तात्	132	बभूथाततन्थ	264	बहोर्वाराविक्रमेषु धा च	184
प्रोपाभ्यामारम्भे	88	बभ्रोः कौशिके	121	बह्व्यर्दिपरिदिक्पिशीभ्यः	138
प्रोह कटकर्वमाभ्यां	101	बर्हिणचपचमरपीयुक्ष	150	बह्वचः कूपेषु	134
प्रोहरथभृगदक्षिणाभिः	98	बर्हिषः	257	बह्वचः प्राच्यादिञः	127
प्रोह्यपदिनिष्कुचि	190	बलकुलोत्साहोदासा	175	बह्वचोऽस्तोदात्तादृष्टञ्	145
लक्षन्यग्रोधाश्चत्थेङ्गुदी	151	बलच्यनुत्साह	207	बह्वचो मनुष्य	181
प्लुत उदात्तः	288	बलबुलमूलकूलोरल	135	बह्वचपूर्वपदात् ठच्	155
प्लुतविकारखले	239	बलवन्नित्यमनित्यात्	15	बह्वञ्गुरूपान्तानार्थ	117
प्लुतावै च	244	बलवाताभ्या च्लः	176	बह्वभिन्नोपपन्न	185
प्लुतोऽनितौ	197	बलात् बाहूषूर्वात्	174	बह्वर्थं	276
प्लुषिष्ठाधिकुषिभ्यस्सिक्	48	बलिरक्षितघाससुराविधा	99	बह्वल्पार्थात् कारकात्	184
प्लुषेरचोपधायाः	71	बले जुद् च	52	बह्वाहति	256
फक्फिञोर्वा	128	बष्कयादसमासे	118	बहूर्जिबहूञ्जि	217
फण गतौ	10	बहिरहिपसां दीर्घश्च	39	बंहिरङ्गिलङ्गिलिङ्गिनां	40
फणस्यमस्वन	213	बहिषष्ठीकक् च	118	बा बहूनां जातौ	182
फलपाकशोषिभ्यश्च	151	बहुगणवतुडतयश्च	2	बाभ्रव	281
फलबर्हमलाच्चेनच्	175	बहुजालकलेभ्यश्च क्रीटात्	139	बालतरुणमन्दमूकमूल	164
फलवति	89	बहुपूगगणसङ्घेभ्यस्तिथद्	170	बालमीतग्राभ्यरूप्य	126
फलानि	107	बहुलम्	22	बालहोडपाकवत्समन्द	112
फलेमलरजस्सु ग्रहेः	28	बहुल छन्दसि	253	बाष्पशष्पनिम्बोष्पशिल्प	62
फलरनुपसर्गाङ्गः	242	बहुवचने झल्येत्	232	बाष्पोष्मफेनेभ्य उद्गमने	18
फलेर्गुक् च	62	बहु वा	279	बाहिकग्रामेभ्यः	140
फले लृक्	151	बहुविध्वरुस्तिलेषु तुदः	28	बाहीकरोमकपटञ्चर	139
फल्गुनीप्रोष्ठपदाविशाखा	90	बहुव्रीहविद्	286	बाहीकेष्वब्राह्मण	183
फल्गुन्याष्ट च	143	बहुव्रीहिः सुजर्थे	105	बाहूपवाहूपविन्द्वजधेनु	119
फाण्टाहृतेर्णाफिञौ	125	बहुव्रीहेर्वा	112	बाहोर्लृक्	190
फाल्गुनीश्रवणकार्तिकी	131	बहुव्रीहौ	113	बाह्वन्तात्कट्टकमण्डलुभ्यः	116
फेनात्	172	बहुव्रीहौ	278	बिदोर्वकश्यपकुशिक	120
बकौटाक्षोटककौटादयः	58	बहुव्रीहौ	283	बिम्बोष्ठबिम्बाधर	107
बडवाया वृषे	123	बहुव्रीहौ च	109	बिल्वकीयादीनां	214
बडवाया वृषे	138	बहुषु द्वयेकयोरलृक्	129	बिल्वतिष्य	272

INDEX OF SŪTRAS

वित्त्वभक्ष्य	274	भक्षेरहिंसार्थस्य	3	भावकर्मणोर्दुरीपदुस्सुषु	80
वित्त्वत्रोहिमुद्रमत्सूरगोधूम	150	भक्ष्यान्नपानपातैर्मिश्रीकरण	99	भावकर्मणोः	21
बुधेश्च	50	भगवित्तितार्णविन्दवाकशा	125	भावकर्मणोः क्तः	32
बृन्दारकनागकुञ्जरव्याघ्र	100	भञ्जेश्चिणि	210	भाववजो जः	131
बृहत्या आच्छादने	185	भजो वा	78	भावलक्षणे	255
बृहन्महत्यां	267	भञ्जेर्गाश्च	69	भाववचनाश्च	73
बृहन्महत्सुरश्चौरतापस	114	भञ्जोः कर्मकर्तरि	36	भावादिकर्मणोर्वा	222
बृहन्महद्रथन्तरमर्धदिन	118	भङ्गिलभण्डिलशाण्डिल	69	भायादिमप्	153
बृह्मिहृष्टिभ्योऽतिः	49	भक्तिः	86	भाविनि गत्युप	216
बृहेर्नलोपश्च	51	भद्रोष्णयोः	204	भाविनि भूतवदुपचारः	13
बैल्ववनबाभ्रव्यानृतात्म	133	भरतकुरुसत्त्वतेन्द्रावसान	118	भाषे तुमुच्	73
बोधोधात्	121	भरतगोलाञ्च	148	भावेऽनुपरागम्	76
ब्रधेरं च	61	भर्गात् त्रैगतै	121	भावे वा	96
ब्रह्मकृतशत्रुवृत्रादिषु च	30	भर्त्सनेऽङ्गयुक्तं	243	भावे वा	119
ब्रह्मज्यवपुर्व्यर्वाचैवराह	32	भर्ष प्रवर्षे	261	गावे स्थापागापत्चिभ्यः	77
ब्रह्मणस्वः	166	भवतष्टजः	268	गावे हनस्थ च	23
ब्रह्मणि वदः	31	भवतो दश्च	139	भारानोपसान्त्वनज्ञान	88
ब्रह्मणो जातौ	215	भवहीर्घायुरायुष्मत्	177	भासिमिदिभ्यां घुरच्	36
ब्रह्मदत्तोदुम्बरशण	122	भवव्याख्यानयोर्व्याख्येय	145	भिक्षाक्षेत्रकरीषगर्भिणी	132
ब्रह्मवर्चसात्	160	भविष्यति गम्यादयः	73	भिक्षासेनादायेषु च	28
ब्रह्महस्तिराज	188	भविष्यतिमर्यादावचने	80	भित्तं शकलम्	242
ब्राह्मणमाणवबाडवधूर्त	165	भवेपाथोवदीभ्यां	257	भिदिच्छिदिविदिदयिरुजि	78
ब्राह्मणाच्छंसी	200	भद्यगोयजन्यरभ्याः कर्तरि	22	भिद्योभ्यौ नदे	23
ब्राह्मणात् संज्ञायाम्	121	भसेर्गं च	46	भियः कुक्कुक्क् क्लुकनः	36
ब्रुवन्तोऽस्याम्	206	भस्त्राभरटभरणशीर्षभार	153	भियः पुग्वा	64
ब्रुवः पञ्चानां पञ्चादितः	85	भस्त्रैपालाशा	227	भियो द्वे च	56
ब्रुवः शित्	24	भागाद्यच्च	160	भियो वा	212
ब्रुवोरनाहेः	232	भागाद्यच्च	186	भियो हेतुभये	194
ब्रुवो वचिः	219	भागांशादिभिः	101	भियो हेतुभये	227
ब्रूहिप्रैष्य	256	भागोष्टमादञ्जौ वा	170	भिल्लाच्छभल्ल	69
भक्ताख्याः	281	भाजगोणनाग	115	भिपक्तिक्षिभाडित	120
भक्ताष्णः	157	भाण्डात्समाचयने	19	भिपेः कित्	49
भुक्तादण् च	155	भातेर्डवतुः	49	भिस ऐस्	256
भक्तिः	146	भातेश्च	78	भीत्रार्थानां भयहेतुः	3
भक्तौ च कर्म	202	भारेभ्यश्च वंशादिभ्यः	161	भीमसेनार्जुनादिषु वा	108
भक्षस्य	262	भावकर्मणोराण्यतः	22	भीस्मिभ्यां हेतोस्तदर्थे	89

INDEX OF SŪTRAS

भीहीभृ	269	भृञ्जोष्विः	30	मतत्करणे	157
भीहीभृदुवां इलुश्च	20	भृतिवस्त्रांशाः	161	मता वा	271
भुजन्युञ्जौ	229	भृतौ कर्मशब्दौ	28	मतिबुद्धिपूजार्थेभ्यः	37
भुजः कित्	45	भृदृशिवलियजादिभ्योऽतच्	95	मतुबूविभक्त्युदात्तत्वं	14
भुजेः कित्	42	भृमृत्तृचरित्सरितनिभिमस्जि	39	मतुवसुवनां	265
भुज्याच्छाद्यवस्त्र	79	भृवृजितृत्पिदयिसहिभ्यः	29	मतो ब्रह्मचूप्रकृतेः	134
भुनक्तेरनवने	89	भृवृस्तृभ्य ईमनिच्	50	मतौ च	258
भुवश्च	50	भृशुभ्यां किनुण् च	56	मतौ च वसोः	213
भुवश्च	265	भोगान्तात्मनः खः	158	मतौ ब्रह्मचोनजिर	207
भुवः	34	भोगवद्गौरिमतोः संज्ञायाम्	117	मत्याद्यधिकरणक्तेन	103
भुवः	23	भोजस्य क्षलियायाम्	117	मत्वर्थीयार्थकर्मधारयात्	107
भुवः किद्वा	61	भोज्यमन्त्रे	229	मत्वर्थे	257
भुवः विमन्	47	भो राजन्यविशां	243	मत्स्यमनुष्यमुकयहयगवय	114
भुवः प्रभवः	4	भौरिकिभौलिकिचोपयत्	133	मत्स्यस्य यः	214
भुवः संज्ञायाम्	37	भौरिकिभौलिकिभौलिङ्गि	114	मत्स्ये वा	282
भुवोऽत्	236	भ्यसो भ्यम्	92	मदेः स्यन्	65
भुवो बुल्लुङ्लिटोः	211	भ्रमेर्ङ्	44	मदोऽनुपसर्गात्	76
भृक्भ्यां कर्तृकर्मणोरन्वयर्थे	80	भ्रमेः संप्रसारणं च	45	मद्रभद्राभ्यां वपने	187
भृतपूर्वकत्वात्तद्वदुपचारः	13	भ्रस्जिगामिनमिनशिहनि	68	मद्रेभ्योऽब्	139
भृतपूर्वादयः	97	भ्रस्मस्सुश्	221	मधुकमरिचयोरण्	162
भृतपूर्वे चरद्	180	भ्राजभासपृधूर्वि	36	मधुकर्कन्धूविसंस्थाणु	137
भृते	31	भ्राजभासभाष	226	मधूकोल्कोरबूकुशम्बूक	55
भृते च	80	भ्राजेश्च	44	मधोर्ज	258
भृते हनः	254	भ्रातृर्व्यत्	124	मधोर्ब्राह्मणे	120
भूमिभूरिसुनिसन्धि	122	भ्रातृपुत्रौ स्वसदुहितृभ्याम्	109	मधोः	258
भूरि दाव्नः	265	भ्रातृश्च	166	मध्यमान्ताभ्याम्	200
भूवादिः क्रियावचनः	1	भ्राशम्लाशभ्रसुकसु	21	मध्यविन्ध्यशिव्यान्यपर्जन्य	65
भूषणेऽलम्	7	भ्राष्ट्रान्योरिन्धे	204	मध्यस्य दिने	204
भूषिभीषिचिम्तिकूजिकथि	78	भ्रुवो बुक् च	124	मध्यादः सांप्रतिके	142
भूसुधियोः	263	भ्रकरवरुट	273	मध्यान्मण्मीयौ च	145
भूसुवोरनभ्यस्तयोः	232	भगधकलिङ्गशूरमसकुश्	128	मध्येऽपवादाः पूर्वान्	15
भूसूभ्यां कित्	47	भघोनः सौ च वा	213	मनसः संज्ञायाम्	200
भृञ उच्च	49	भङ्गिभृदिमण्डिकुण्डि	69	मनस्तद् च	56
भृञश्चित्	60	भङ्गेर्नलोपश्च	61	मनः	31
भृञो भुल् च	56	भङ्गुक्क्षर्क्षराम्यामण् च	155	मनः	113
भृञोऽसंज्ञायाम्	23	भण्ङ्कात् ढक् च	123	मनिन्	50

INDEX OF SŪTRAS

अनिपचिमचां	213	महाराजादठक्	146	माघात्परिमाणे	179
सतुमनायीसूनुक्तर्षक	120	महिषीप्रजावतीयजमान	154	माससर्तुनक्षत्राप्यानुपूर्व्येण	108
अनुष्यतत्स्थयोर्बुञ्	141	महिष्या	274	मा संयोगादेरस्थः	211
अनूक्तिन्व्याख्या	285	महेन्द्राद्वा	131	मासान्द्रति	190
अनेरुच्च	45	महेरुच्चास्य वा	56	मासाद्द्वयसि यत्ताजौ	162
अनोरण्	126	महेरेलच्	69	मास्थासागापि	211
अनोरौ च वा	115	माङि तुलेरुङ्गच्	57	माहकमाद्रकमापघोष	140
अनोऽहंभ्यां कारः	186	माङि लुङ्	73	मांसस्य पचि	204
अन्त्रकरणात्	87	माङ्याक्रोशे	33	मिजः खलच्चैच्च	70
अन्त्रेऽग्निष्टोमादिभ्यः	145	माच्छासाश्लिकलिवलि	65	मितां ह्रस्वः	227
अन्त्रे	262	माणवचरकाभ्यां खञ्	158	मित्वांऽनृपौ	286
अन्त्रे वृषे	268	मातृमातृकमातृषु वा	192	मिथिलपिण्यां च	34
अन्त्रे श्वेत	254	मातरि षिच्च	133	मिथोपपदात् कृञोऽभ्यास	89
अन्त्रेषु	263	मातुरुत्संख्यासंभद्रपूर्वायाः	123	सिदचोऽन्त्यात्परः	12
अन्थाः	50	मातुर्मातृचपुत्रे	233	सिदेरेत्	230
अन्थौदनसक्तु	203	मातुलोपाध्यायाभ्यां वा	115	सिपोऽम्	86
अन्दाल्पाभ्यां च भेषायाः	189	मातुः पितरि	201	सिमतात्	125
अन्मनगहनरुञ्जनादयः	61	मातुः पितृभ्याम्	248	सिभ्योरखलचि	194
अन्यतेः	94	मातृदध	268	सिश्रमनुपसर्ग	285
अय उञो वोऽचि	245	मातृपितृभ्याम्	248	सिहेर्हस्याचि	228
अयद् च	146	मात्रोपज्ञोपक्रम	278	सीनातेः	264
अयदैतयोः	150	माथान्तपदव्यनुपद	153	सीमारभलभ	235
अयतेरुद् च	56	मादीनां	273	मुखनासिकावचनोऽनुनासिकः	5
अयूरुच्छात्रौ व्यंसकेन	101	माद्वर्मण एवापत्ये	215	मुखं स्वाङ्गं	286
अये च	258	मानान्मात्रद्	169	मुचलुपलिप	216
अरुतश्च	235	मानुष्याश्चावृद्धनाम्नः	123	मुचेर्दुन्दुकुन्दौ	61
अष्वृद्ध	283	माने कश्च	170	मुचेः कर्मकर्तार्योद्वा	235
असेरुरन्	67	मानेलोपश्च	44	मुञ्जवात्साभ्यां फकः	117
अस्करमस्करिणौ	198	माने वयः	151	मुण्डमिश्रश्लक्ष्णलवणलघु	18
अस्त्रिषोः षुक्	43	मानो विचारणायाम्	17	मुदिखडिछापूरभ्यः कित्	56
अस्त्रोऽन्त्यात्	216	मान्तस्य युवावौ	218	मुदेरुक् च	66
अहतश्च ठच्	158	मामकनरक	227	मुद्रवस्य	256
अहति ह्रस्वश्च	40	मारणतौषणनिशमनेषु ज्ञा	10	मुद्रादणू	153
अद्वाकुलदञ्खञौ	124	मालायाः क्षेपे	174	मुरलोरलमुसलकुशलकोमल	69
अहौन् व्रीहि	279	मालाशाला	282	मुर्मुर्मुकुरदर्दुरचिकुर	67
अहाराजप्रोष्ठपदाभ्यां ठञ्	131	माशब्द इत्यादिभ्यः	154	मुर्वेरजग्लोपश्च	58

INDEX OF SŪTRAS

मुपेर्दीर्घश्च	54	यक्षराक्षसपिशाच	110	यत्तदेतेभ्यो वतुप्	169
मुषेः क्तिडुनद् च	46	यगाशीर्लिङोऽर्थे	234	यत्यवर्णे	203
मुसलोलूकजतुकर्ण	120	यङश्चाप्	117	यत्रोदात्त	267
मुहेः खर्मूर्च	55	यङि च	234	यथाकया च	6
मूत्रपुरीषद्रोहदोहशास्त्र	169	यङो बहुलम्	232	यथाकथाचाण्णः	163
मूर्तिनिरन्तरमेघेषु घनः	77	यङ्यक्वयलोपे	231	यथातथयथापुरयोः	226
मूर्धानः	286	यङ्लुकः शब्दक् च	90	यथातथयोरसूयाप्रतिवचने	82
मूलमस्या षट्	156	यञि च तद्धिते	202	यथा न सादृश्ये	97
मूलविभुजोर्वीरुहकुभुद	27	यञि स्वादावशि	213	यथासुखसंमुखाभ्यां	167
मूलान्नजः	112	यञ कच न किमुत	6	यथाविध्यनुप्रयोगः पूर्वस्मिन्	82
मूलेनानागये	156	यच्चयत्तयोर्गर्हायां च	81	यथासङ्ख्यमनुदेशः समानम्	13
मृकाणजलिबलिबन्धि	55	यजधेनम्	255	यथास्वे यथा	238
मृकण्यवदधिभ्य ईचिः	46	यजाद्दस्तकर्म च	161	यथेति	274
मृङ् इचच्	57	यजजपिर्दशिवदिभ्यो यङः	36	यथोदेशं संज्ञापरिभाषं	16
मृङ् उतिः	49	यजयतिप्राल्लिरक्षिभ्यो नः	77	यद्धितुपरं	276
मृङो लुङ्लिङोश्च	89	यजुपि वा	266	यद्यदि यदाजातुषु लिङ्	81
मृजेर्गुणश्च	43	यजेर्नीत्यम्	89	यद्गत्या	276
मृजेर्जालीयर्	65	यजेश्च कर्मणः करणत्वे	3	यमलंबिलहस्त	135
मृजेर्बृद्धिः	224	यजेस्तिः	46	यमः सूचने	209
मृडमृदगुध	231	यजेः करणे	256	यमिदमिभ्यां ङोस्	51
मृदस्तिकन्	186	यजेः कश्च	49	यमियुदुद्रुवः	74
मृद्वीकातिन्तिडीकवाह्नीक	55	यजेः श च	52	यमिरमिनमातां	223
मृपत्योः कनुगानुगौ च	41	यजो यश्च	46	यमेरुन्दन्	61
मृपेरक्षमायाम्	231	यज्ञकर्मणि	277	यमेरुदि च	37
मृपोद्यम्	23	यज्ञचर्चाक्रमेतरश्लक्षण	145	यमेर्दुक्	41
मेवर्तिभयामयेषु कृजः खः	29	यज्ञेभ्यः	145	यमे समुपनिविषु च	76
मेङ् इद्वा	211	यज्ञे समि स्तुवः	75	यम्बपरिवेषणे	10
मेङ्	82	यजजोरपुनर्भूषणपुत्र	127	यरनगान्मः	221
मेधादीक्षाश्रुताभ्ययनानि	106	यजश्चषावटात्	117	यरलान्नः	221
मेधारथाभ्यामिरः	173	यजिङ्भ्याम्	122	यवनाह्लिष्याम्	116
मेरानिः	85	यजोऽषावटात्	113	यवयवकषष्टिकेभ्यो यत्	167
मैत्रावरुणाग्नीध्राच्छावाक	166	यणो मयः	251	यवाद्दोषे	115
मो नौ म्वोश्च	242	यणू संयोगादेः	241	यवाद्द्रीहिषु	179
मो वा	209	यतावश्यके	99	यस्यमिभ्यां प्रे च	34
म्लाघटास्त्यर्थार्थकालसमय	84	यतो निर्धारणे	95	यसेर्ह च	70
यकि	210	यतोऽपतेर्वा	222	यसोऽनुसर्गात्	21

INDEX OF SŪTRAS

यस्कलभ्यद्रुहायस्थूणतृण	127	युग्यं च पत्रे	23	योगाद्यच्च	163
यस्कलभ्यद्रुहायःस्थूणतृण	122	युजभुजभजद्विषद्रुहद्रुह	34	योऽचि	218
यस्मिन्विधिस्तदादावलग्रहणे	12	युजेरसमासे	217	योऽचि	235
यस्य च भावेन भावलक्षणम्	95	युजेः कालहलाङ्गयुग्मेषु	74	योजनाङ्गच्छति	162
यस्य हलः	210	युजेः केवलात्	30	योद्धृप्रयोजनेभ्यः संग्रामे	131
यस्याशुसि	214	युतान्यप्यन्तानाम्	273	योपधाद्रूपोत्तमात्	166
यं विधिं प्रत्युपदेशोऽनर्थकः	15	युधिष्ठिरार्जुनरामसङ्कर्षण	119	योरगूच्	44
याचितात् कन्	153	युपाभ्या कित्	46	यौरगपद्यानुपूर्व्यसंपत्ति	97
याचिर्तृपभ्या नुद् च	78	युप्रुवोः	262	यौधेयशौक्रेय	183
याचिब्राजवदिवसि	25	युमाभ्या षः	71	य्वः पदान्तात्	224
याजकपूजकपरिचारक	102	युवाल्पयोः कन्या	180	र ऋतः	263
याज्यादानार्धि	24	युव्यापतांक्षराजधन्वि	49	रन्नतभृशु	214
याज्यान्तः	265	युवोपदेवेभ्यो राजात्	140	रक्ते	185
याज्याप्रवरयोर्द्वखल	106	युवोरनाक	216	रक्षति	153
याडापः	233	युशुयुविधूजां दीर्घश्च	54	रक्षःपिशाचासुर	185
यातेर्दुक् च	52	युष्मदस्मदोर्वा खब्	141	रङ्गोः प्रार्णानि वा	138
यातेर्यर्द्धः	36	युष्मदस्मदोः	218	रजतसीसकंसलोहोदुम्बर	150
यातेर्द्विश्च	54	युष्मदस्मदोः	239	रञ्जित्तिखनिभ्यः	26
यातेः प्रतौ च	50	युष्मदस्मदोः	263	रञ्जेयुन्	61
यान्तस्थान्त्यात्	274	युष्मदस्मदोः	270	रञ्जेष्युन्	209
यापो द्वे च	48	युष्मदस्मन्त्या	258	रथपत्ती गणकेन	102
याप्ये पाशपू	180	युष्मदस्मन्त्या ङसोऽश्नु	91	रथस्या नद्याम्	198
यामुन्दायानसौयामायनि	126	युष्मदः पूजायाम्	90	रथात् कड्यच्च	133
यावति विन्दजीविभ्याम्	82	युष्यसिभ्या मादक्	49	रथाद्दोढरि यत्	148
यावत्पुरानिपातयोर्लद्	73	युस्	176	रदाभ्या निष्ठातः	241
यावत्संभवस्तावद्विधिः	16	यूनस्तिः	117	रद्यौ वा	269
यावदियस्वे	97	यूपदर्भ	258	रधनशतुप	220
यावद्यथा	275	यूपदीपाश्वपत्त	158	रधिजभोरचि	216
यावमण्यविपीडित	184	यूपसृपसृर्षसृर्ममहमठ	114	रधेरिति	216
योग्यतावीप्सा	97	यूयवयौ जसि	218	रभेरशब्दोः	216
याशीः	288	यूपशूपार्कल्लषकारुष	71	रभेः समि च	37
याहनृशृशृतां द्वे च	40	येन नाप्रसे यो विधिरारभ्यते	15	रमिश्चिक्कतिकुपि	25
यि तद्धिते	243	येन विधिस्तदन्तस्य	12	रमेर्व्याङ्भ्या च	90
यि प्रत्ययेऽवावौ	195	ये यजामहे	265	रमेस्त च	61
यीवर्णयोर्दीर्घी	235	ये यज्ञ	265	रये मतौ	261
युक्तारोहीय	282	ये वा	209	रलोर्हलादेः	231

INDEX OF SŪTRAS

रश्मौ च	75	रिक्तगुर्व	280	रोण्याः सपूर्वायाश्च	134
रष्ट्रभ्यः	249	रिक्ते वा	270	रो रि	245
रसरूपवर्णगन्धस्पर्शशब्द	172	रिखिलिखिशभिसिधिमिधि	78	रोः काग्यन्चि	246
रसोलोपः	235	रिङ्गो	234	रोः सुपि	246
रस्सोप्रद्विरुक्तपरयोः	266	रिभिप्रश्वोः प्रसारणं च	40	लक्षणकरूप	132
राजघः	30	रीगृत्वतः	237	लक्षणप्रतिपदोक्तयोः	14
राजदन्तलिप्तवासितसिक्त	107	रीङतः	234	लक्षणवति च	30
राजन्य	280	रिङ्गिकौ च छकि	237	लक्षणश्यामयोर्वसिष्ठे	123
राजन्यशैल्लषदेवयान	133	रिचिमुजिभ्यामिक् च	65	लक्षणहेत्वोः क्रियायाः	33
राजन्वान्सौराष्ये	240	रुच्यर्थाना प्रीयमाणः	3	लक्षणेत्थभूताख्यानभाग	8
राजपुरुष	225	रुच्याव्ययौ कर्तरि	23	लक्षणेनार्भप्रती	97
राजविशेषस्य	272	रुजार्थाना भावकर्तृकाणाम्	95	लक्षेर्भुदं च	48
राजसूयसूयौ यज्ञदेवतयोः	23	रुदधिदसुप	231	लक्ष्म्या अच्	173
राजा च	279	रुदिस्वपिश्चसि	232	लार्गग्रोरुडच्	59
राजा च प्रशंसायाम्	279	रुदिस्वपिश्चसि	223	लघावन्ते	273
राजानोऽच्छन्दसि	285	रुधश्च	2	लघोरुपधायाः	231
राजिसमो मः	245	रुधादिभ्यः श्च	22	लघ्वक्षरम्	108
राज्ञो यत्	124	रुपूभ्या क्नु	42	लङ्गिकम्योः	209
राज्ञि युधो हेतौ	32	रुवो वा	60	लङ्गेदर्धश्च	69
राज्ञोऽस्त्रियाम्	188	रुपामत्वर	222	लङ्गे रटिर्नलोपश्च	49
रातेर्द्धं	45	रुहिजीविभ्यां षित्	60	लजादिविषये चावीज	174
रात्राह्नुवाकाः पुंसि	110	रुहेर्विन्यग्भ्या	229	लङ्गशतृशानच्चावप्रथमा	33
रात्रेरजसा	256	रुहेर्वृद्धिश्च	71	लद् स्से	33
रात्रेः कृत्यखिति	204	रुहेः पो वा	227	लभेश्च	216
रात्र्यहःसंवत्सराच्च	162	रुहेः प्राङ्गभ्या च	164	ललाटाद्भ्रुवो कन्	145
रात्सः	241	रूपादाहतप्रशंसयोर्षप्	175	ललाटे तपः	29
रादिफः	186	रूपान्निध्याने	19	लवणाद्भ्रुव्	154
राधीक्ष्योर्यस्य विप्रश्च	3	रूप्यान्तादजः	139	लवणाल्लुक्	153
राधो हिंसायाम्	212	रेपहेक्कणसूधास्वहायस्	52	लशकतद्विते	11
राधो हिंसायाम्	235	रेवतीकुक्कुटाक्ष	125	लपपतपदस्याभ्रुव्	35
रायो हलि	218	रेवद्रोहिणाभ्या नक्षत्रे	115	लषेरुचन् कश्च	57
रालापाकाभ्यः कित्	55	रैवतिकश्चापिसिक्षैमवृद्धि	149	लषेः श च	62
राल्लोपः	208	रोगाख्यायां च	79	लस्तिपूतस्त्रिसिप्थस्	85
राष्ट्राद्धः	138	रोगात्पयोर्वा	142	लः कर्मणि च	84
रासदिशकिकतिभ्यस्त्रिप्	48	रोगात् प्रतीकारे	177	लाक्षात्राक्षामिक्षादयः	72
रास्नासास्नासुप्तद्युम्न	61	रोगे स्कन्दः	251	लाक्षार्णेचनाभ्या ठक्	130

INDEX OF SUTRAS

लालाटिककौवकुटिकौ	154	लुक् यरेफे रः	212	लोटः कृञश्च	20
लिङ्गर्थे	254	लुक् स्त्रियाम्	124	लोट्यत्	276
लिङ्गाशिपि	10	लुगकारे	258	लोट्यर्थलक्षणे च	73
लिङ्गिरेच् तस्यैश्	85	लुगन्तरेभ्यः	15	लोपस्त आत्मनेपदेषु	255
लिङ्गीणः	234	लुग्वहुलम्	18	लोपादजादेशः	15
लिङ्गो यासुद् लिञ्च	86	लुग्वानुहदिह	229	लोपे वा	275
लिङ् चोर्ध्वमौहूर्तिके	73	लुङादिषु	271	लोपोऽन्ति विडति	211
लिङ् चोर्ध्वमौहूर्तिके	81	लुङि च	219	लोपोऽतः	210
लिङ्गनिमित्ते लङ्	80	लुङि वा	212	लोपो यि	212
लिङ्ग्यङोः	193	लुङि सिच्	20	लोमरोमप्लुवञ्च	173
लिङ्ग्याशिपि	253	लुङ्	32	लोम्रोऽनुमार्जने	19
लिङ्ग्येत्	211	लुङ्लङोर्वा	219	लोम्रोऽप्लेषु	118
लिङ्ग्लोटावाशिपि	38	लुङ्गस्वस्वरयोरव्ययीभावः	9	लो लुक्	226
लिङ्गिसिचोषप	232	लुङ्लङ्लङ्	211	लोहितादिभ्यः	113
लिङ्गिसिचोः	220	लुङ्सनच्घञ्	219	लोहितान्मणौ	185
लिङ्गः कानच्	254	लुङि च कूपः	90	ल्यपः क्त्वा	263
लिङ्गः कसुः	32	लुपसदचरजपन्नभदह	18	ल्यपि च	194
लिङ्गि वयो यः	194	लुपि प्रकृतिवल्लिङ्गवचने	111	ल्यपि ज्यः	194
लिङ्गि वा	219	लुप् च	151	ल्यपि लघुपूर्वात्	211
लिङ्ग्यनामि	192	लुप्तदविशेषे	130	ल्यप्तिकित्यदो जग्धिः	219
लिङ्ग्यनादेशादेः	212	लुवन्तस्य	272	ल्यब्लोपे कर्माधिकरणयोः	94
लिङ्ग्यधिना	193	लुनाख्यायिकासु बहुलम्	146	ल्युद् च	79
लिपश्च	25	लुभो विमोहने	220	ल्युडसुन्नविष्ट च	209
लिपिसिचिह्वयतिभ्यः	20	लुम्मनुष्ये	182	वचिप्रच्छयोरसंप्रसारणं च	36
लिप्स्यमानसिद्धौ च	73	लुधो नो णश्च	25	वचिस्वपियजादीनां	192
लियस्त्रेहद्रवी	226	लुषेष्टः	58	वचेरक्तः	42
लियः पूजाप्रलम्भन	194	लुङो हः	72	वचेरथ्यक् तश्च	65
लियः पूजाभिभवयोश्च	89	लुनल्यमान	98	वचेर्गश्च	42
लियो वा	194	लुभीशीङ्शिङ्घिभ्य आनकः	55	वचोऽशब्दसंशयाम्	229
लिविमृदि	221	लेटो लाटौ	255	वञ्चेर्गतौ	229
लिहिल्लिपाद्यश्च	26	लोकसर्वलोकाम्नां ङञ्	160	वटकादिनिः	171
लिङ्गैर्लिङ् च	70	लोकस्य पृणे	204	वतण्डात्	121
लुक् च वा	147	लोकान्तात्	144	वतण्डारालचण्डालेभ्यः	117
लुक् चास्य वा	169	लोट एद्	85	वतेः सलक्	70
लुक्कद्वितलुक्क्यगोणीसूक्तयोः	111	लोटो ध्वमो ध्वात्	255	वतोरिङ् च वा	159
लुक्क्यसुवः	86	लोटः	81	वतोरियद्	170

INDEX OF SŪTRAS

वतोः स्वार्थे मालद्वयसटौ	170	वर्णो बुक्	138	वसोः	258
वतौ चेदङ्कि	205	वर्तका शकुनौ	228	वसोः सः	243
वत्सरान्तात्	258	वर्तनि	267	वस्तेर्ढञ्	182
वत्सशाला	143	वर्तमानवर्धमान	285	वस्त्रात् समाच्छादने	19
वत्सासंभ्यां स्निग्धबलिनोः	172	वर्तमानसामीप्ये वर्तमानाद्वा	80	वस्त्रसादयः	239
वत्सोक्षर्षभाश्वेभ्यः	182	वर्तमाने लट्	33	वस्त्रसादयः	275
वदस्सुपि वयप् च	23	वर्धेरकिः	16	वस्त्रात्	152
वधव्यध	267	वर्धक्षरशर	200	वस्यतिभ्यामातिः	46
वधयोगप्रयोग	225	वर्धप्रमाण ऊलोपश्चास्य वा	82	वस्यहिभ्यां गित्	52
वनति तनोति	909	वर्धस्याभाविनि	225	वस्यवस्वचस्	259
वनस्पति	234	वर्धाहृक्पुनः	211	वहश्च	254
वनस्पतिश्च	198	वर्धाप्रावृद्ध्यां ढगेभ्यौ	142	वहाभ्रयोः लिट्	28
वन समासे	257	वर्धालु ह् च	162	वर्धनासिखत्यतिभ्यश्चित्	16
वन्धेः कूटन्	58	वर्धावमन्ताभ्यां	257	वर्धिश्रियुक्षुभ्यां नित्	17
वसादीनां टाप्	85	वर्धुकोपरिमेखलकडरकूप	127	वहीनरस्यत्	221
वमोर्वा	250	वर्धादेरिट्	220	वहेरनियन्तुकर्तृकस्य	3
वयसा च तुल्ये	156	वर्धालफलोर्गुक् च	39	वहेस्तुरिद् च	149
वयसि दन्तस्य दत्	190	वर्धेरक्षन्	72	वहेः संप्रसारणं	228
वयसि पूरणात्	174	वलेः कलच्	69	वहेः सुद् च	52
वयस्यचरमे	113	वल्युवलभीमधुराचम्पा	136	वहो ध च	43
वयस्यासु	257	वल्लयतिक्कृतिभ्यो रिः	48	वह्यं करणम्	23
वरक्लिञ्छिकिरवोपधात्वेषु	13	वशंगतः	156	वा काङ्गायाम्	93
वरणशिरीषशालमलिकडक	136	वशिवसिकुरिकुलिभ्यः कित्	67	वाकिनगारेधकार्कट्य	126
वराहपलाशशिरीषनिबद्ध	136	वशोऽर्थत्यपिति	193	वाक्यटेः झुतः	243
वरिवसः परिचर्यायाम्	18	वशोः कनसिः	53	वाक्यपः	90
वर्गान्तात्	144	वशोः कित्	49	वाक्यस्यापि	239
वर्गाव्ययेभ्यः स्वरूपे	186	वषट् वौषट् श्रौषट् स्वाहा	7	वाक्यादेरा	238
वर्ग्यादयश्च	284	वसनरक्षि	254	वा गोमये	140
वर्जने परेः	238	वसन्त	265	वाग्दिकूपत्रयञ्च्यः	201
वर्णका तान्तवे	228	वसन्तग्रीष्मादिषु वा	153	वाग्वादस्येऽञि	206
वर्णहृदपरिवृद्धकृशभृश	164	वसन्तवर्षाशरद्धेमन्त	132	वा घोषनिष्क	203
वर्णात्	176	वसिष्ठादिभ्योऽनुवाकादिषु	148	वाङ्मति	257
वर्णात् ब्रह्मचारिणि	175	वसुमन्तुपत्नीवन्तुवर्हवन्तु	176	वाचयमो व्रते	29
वर्णानां	272	वसेर्जागरणसन्ततौ रात्रिशेषे	32	वाचः सन्देशे	185
वर्णानां च	108	वसेर्णिद्वा	41	वा चास्य म्वोः	212
वर्णो वर्णेन	101	वसेश्च	68	वा चित्ते	212

INDEX OF SŪTRAS

वाचो ग्मिनिः	175	वार्यदशौ	268	विटः कित्	60
वाजाते	286	वालावायाद्भ्यो विदूरं	146	विदिन्धि	269
वाजादसमासे	120	वा लिटि	219	विदेरलुकः	221
वाङ्मसुवसाम्	213	वा लिप्सायाम्	87	विदेश्च	36
वातदन्तबलगलललाटानां	172	वावत्वावत्वैतुवैन्वैनुवैश्रौषड्	5	विदेः किच्च	20
वातपिचश्लेष्मसन्निपातेभ्यः	160	वावादीनां	274	विदेः क्रिद्रद् च	47
वातशार्धयोरजिजहातिभ्याम्	28	वाविन्धेः	66	विद्यान्तादनङ्गक्षत्तधर्म	132
वातात्तिसारपिशाचानां	174	वा विरामे	251	विद्यायोनिसंबन्धेभ्यो वुञ्	147
वातादूलश्च	133	वा वृक्षमृगतृणधान्य	107	विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्ट	81
वाते प्रमः कित्	48	वा शरि	246	विध्यत्यकरणेन	156
वातेर्डित्	45	वाश्वेः	193	विध्वनोः	262
वा दान्तशान्त	222	वा संज्ञायाम्	115	विनञ्भ्यां नागजौ न सह	168
वा द्रुहसुह	241	वा संज्ञायाम्	190	विनयसमयाकस्मात्	185
वाध्यक्षे	281	वासुदेवाङ्गनाभ्यां वुन्	147	विना तृतीया च	94
वा नाम	271	वा सुपो बहुच्	180	विपराभ्यां जेः	86
वा नाम्नः	277	वा सुल्युति च	196	विपरिप्रेषु सत्तैः	35
वा निसनिक्ष	250	वास्तव्यः कर्तरि	22	विपाशगङ्गाभ्याम्	122
वान्ताद्राभ्यां वृक्षात्	125	वास्ताति	179	विपाशेश्च	51
वान्यत्न	250	वाहः	257	विपिनेरिणतुहिन	62
वा प्रे वणिजाम्	75	वाहो वग्रथन्चि	263	विप्रतिषेधे परं कार्यम्	16
वा भाव	250	वांशसोः	211	विभक्ति	267
वा भावाक्रोश	242	विकर्णकुषीतकात्	124	विभक्त्यन्तं पदम्	2
वा भाषायाम्	269	विकारसदृशं	285	विभज्योपपदे तरप्	180
वा भाषायाम्	271	विकारावयवे	257	विभाषायां च	258
वा भुवनम्	278	विकुशमिपरि	248	विमतौ	88
वाभ्यवाभ्याम्	193	विक्रियः कुत्सायामिनिः	31	विमुक्तदेवासुर	176
वामदेवात् ङ्यद्भ्यौ	130	विघनायोघनौ करणे	77	वियस्तुद् च	65
वामरथवच्छकलादियञ्चत्	125	विचारे	243	वियो जक्	57
वायवृतुपि नुषसो यत्	131	विच्छेर्नङ्	77	विरागाद्विरङ्गश्च	161
वारणार्थानामीप्सितः	3	विज इटि	231	विराजकादिजः	125
वारसङ्ख्यायाः कृत्वसुच्	184	विटपविष्टपोलपकुणपकुतप	62	विरामे विसर्जनीयः	245
वारैवो वाहके	206	विङ्गरसिन्दूरपत्तूर	67	विरूपाणामप्येकार्थानाम्	109
वारणात् प्राकृतम्	15	वितसिवसिसपिपदिभ्यस्तिप्	46	विरोधीन्यद्रव्याणि	107
वार्ये च	105	वितुदुत्वद्विशि	221	विवक्षातः कारकाणि	13
वार्दालीसेवाली	7	वित्तो धनप्रतीतयोः	242	विवधवीवधाद्वा	153
वाद्दारौ	51	विदनिटः	269	विवाहे	148

INDEX OF SŪTRAS

विविश्वपूर्वायाश्च	157	वुतद्धितकोपध	202	वुञ्चो वा	220
विशयीविषयी च देशे	25	वृकलाकृकलाचूडाबलाका	119	वेजः	194
विशसितुविभाजयितोरिण्	154	वृकाट्टेण्यण्	183	वेजो ङित्	46
विशः क्विप्	51	वृक्षासनयोः	248	वेजो वयिः	219
विशाखयोः	256	वृङ् एन्यः	65	वेणुकवेत्रकप्रस्थकमध्यमक	141
विशाखाषाढाभ्यां	164	वृजिमद्राभ्यां कन्	140	वेण्विन्धा	270
विशिपतिपदिस्कन्दिभ्यः	83	वृजिनाजिनकठिनादयः	62	वेतनवाहार्धवाहपादप्रेषण	152
विशिपूरिपदिरुहि	164	वृञश्चित्	68	वेतसतामरससाररादयः	72
विशोरिपक्	62	वृञो ऋत च	46	वेतोर्णिः	46
विशेषणम्	109	वृणोतेराच्छादने	76	वेतेर्वा	85
विशेषणं विशेष्येण	100	वृणोतेरूटच्	58	वेत्तीच्छत्योर्नुञ्छौ च	36
विशेषणानां चाजातेः	111	वृतिवृधि	220	वेत्तेर्लटो वा	85
विशेषातिदिष्टः प्रकृतं न	14	वृतिवृद्धिराह्चरि	34	वेत्तेः कसुश्च	34
विशो जातौ	186	वृत्तमुकुभ्यो नुं च	60	वेदवेग	267
विश्रमेर्वा	226	वृत्तिकाल	259	वेदं वेस्यधीते	147
विश्वजनादीनां	261	वृत्तिसंग्रहगणगुणागुनेद	157	वेरनचः	195
विश्वस्य वसु	207	वृत्तिर्मग्रहायुर्वेदगुणगण	131	वेर्यातलातशारदेभ्यः	164
विषयो देशः	133	वृद्धयशिनिश्चरणिगामिग्रहः	76	वेविस्तृते शालच्छङ्कटचौ	168
विष्णुकृष्णकुणि	190	वृद्धस्य च ज्यः	180	वेशोयश	258
विष्वगन्वगानुपक्ताजग्रत्	9	वृद्धाच्छः	139	वेश्व स्वनो	247
विष्वग्देवयोश्च	205	वृद्धात् कोसलाजादान्	126	वेष्टिचेष्टयोर्वा	237
विष्वचोऽकृतसन्धेरुत्तरपद	173	वृद्धादगोलात्	126	वेः खुलग्राः	190
विसारिणो मत्स्ये	186	वृद्धिरादैच्	4	वेः पादविहरणे	88
विस्तारे पठच्	168	वृद्धिर्यस्याचामादिः	4	वेः शब्दकर्मणः	88
विस्पष्ट	279	वृद्धिरेवाद्यटः	196	वेः शायशक्तिभ्याम्	165
विस्पष्टादीनि	97	वृद्धेर्वृष्टुषू	154	वेः स्कन्देः	247
विस्मितप्रति	222	वृद्ध्यः स्पसनोः	90	वेः स्कम्नोतिः	247
विहायसो विह च	29	वृद्धिरुधिवपीन्दि	66	वैकाचः	202
विंशतिकात् खः	159	वृन्दादारकन्	175	वैतोऽन्यत्	255
विंशतित्रिंशज्याम्	159	वृषुसाभ्यो जुद् च	48	वैपवाभ्यां	276
विंशतित्रिंशच्चत्वारिंशत्	161	वृष्ट्वभ्यमिकुभ्यः ङक्	70	वैश्वादिभ्यो देवधेनव	133
विंशतेर्ङितितेः	213	वृषगणप्राणनरसायक	121	वोद्वाहे	210
विंशत्यादिभ्यस्तमङ्गा	170	वृषजन	270	वोपसर्गात्	95
वीणास्थूणाहूणभ्रूण	59	वृषाश्वयोः	234	वोर्णोः	224
वीपतिभ्यां तनन्	62	वृषिपटिदेविकेविनपि	69	वोर्णोः	232
वीरवीर्यौ	283			यो विधून्ने जुक्	226

INDEX OF SŪTRAS

वोशीनरेषु	140	ब्रजवदर्लान्नित्यम्	224	शक्तेः शस्त्रे	115
वौ कसेः	66	ब्रजियज्यासदीणभ्यः कित्	77	शक्ये क्षिज्योर्यू	195
वौ क्षुश्रुवः	74	व्रतवृककर्णदण्डेभ्यो ग्राहात्	125	शचोऽचिरात्	251
वौ नीपूङ्भ्यां कल्कमुञ्जयोः	23	व्रताद्भोजने तन्नितृत्तौ च	19	शतभिषजोऽणू च ङिद्वा	143
वौ रिचेर्नु च	45	व्रताभीक्ष्ण्ययोः	31	शतरुद्रात् घश्च	131
वौ विचकत्थस्रभुकुषकुश	34	व्रश्चभ्रस्जसृज	241	शतषष्ठ्यादेः पथः ष्टन्	132
वौ विष्किरो वा	198	व्रश्चिशतिह्लादि	79	शतसहस्रौ परेण	99
व्यक्तवाचां सहोक्तौ	88	व्रश्चैरसप्रसारणं	220	शताद्वा	159
व्यचोऽञ्णित्यनसि	193	व्राप्ते प्रथमपूर्वेषु	82	शतात् केवलात्	159
व्यञ्जनानि	107	व्रातात् खन्	153	शतुरौ	268
व्यातेसञ्जयन्	228	व्रातादस्त्रियाम्	183	शतृशानचौ वासा लङ्वत्	73
व्यथो लिटि	236	त्रियो हिक्	48	शतृशानचौ सत्	1
व्यधिजपिभ्यामनुपसर्गं	76	व्रीहिशालिभ्यां ढक्	167	शदेरगतौ तः	227
व्यनुप्रेषु च भुवः	74	व्रीहिशालिश्रीर्षमायाभ्यः	174	शदेरू च	66
व्यनुप्रेभ्यो लोपिकायाः	154	व्रीहेः पुरोडाशे	151	शदेश्शिति	89
व्यन् सपत्ने	124	शककुलपत	196	शन्शच्छतिभ्यो ङिनिर्वा	169
व्यवहिताश्च	253	शकटादणू	156	शपभरद्वाजाभ्यामालेये	121
व्यवहृपणोः विनिमये	95	शकटि	274	शपः शपथे	87
व्यवायिनोऽन्तरं	286	शकधृषशारभलभसहार्हे	84	शपेर्दन्	60
व्यस्ताच्च धनुर्दण्डात्	152	शकलकण्वगोकक्षागस्त्य	120	शपो लुक्	253
व्यस्तिविपर्यस्ताच्च	138	शकलकर्दमाभ्यां वा	130	शप्श्वनोर्नित्यम्	217
व्यः	194	शकलादिभ्यो गोत्रात्	139	शद्ददुर्दुं करोति	153
व्याख्यानतः	16	शकिणमुल्	255	शब्दवैरकलहाभ्रकण्व	18
व्याघ्राघ्रप्राणिनासिकयोः	25	शकितकिचतियति	22	शब्दान्तरगतौ वा	89
व्याजुपेभ्योरावयात्	165	शकुनीनां	273	शब्दार्थ	281
व्याडनीडक्रोडकहोडादयः	59	शकृन्मूलं मूलकशकाश	108	शमरणौ	270
व्यादाब्निमील्यादेरपूर्वं	82	शके लृदितः	221	शमामघानां श्ये	229
व्याधौ श्रुद् च	52	शकेरुनः	62	शमिकमिभ्यां बलच्	70
व्यामिश्रे च	32	शकेरुनिः	47	शमिता	262
व्याससुधातृवरुटनिषाद	119	शकेरुन्तः	60	शमिधातोः संज्ञायाम्	27
व्याहरति भृगाः	144	शकेरुन्तिः	46	शमिमनिभ्यां खः	56
व्युपयोः शीङः	75	शकेः ऋतिः	49	शमिषणिकुणिभ्यो ढः	59
व्युष्टनित्यनिष्क्रमणप्रवेशन	163	शकेः कर्मणि	222	शम्ब दर्शने	10
व्योमन्त्रोमन्त्रलोमन्त्रोमन्	50	शकेः सनो जिज्ञासायाम्	87	शभ्याष्टच्	151
व्योर्वल्लोपः	195	शक्तियष्टिभ्यां ष्टीकक्	155	शयवासव	201
व्योश्च तै	246	शक्तिव्यस्ताच्छील्येषु	34	शरणेऽग्नीधोरञ् घश्च	149

INDEX OF SŪTRAS

शरदभर्तृणकुटीसोम	150	शालेराकुः	40	शीङः क्लृन्	68
शरदः श्राद्धे	142	शालेराडच्	41	शीङः पार्श्वदौ करणे	28
शरद्वच्छुनकदभेभ्यः	122	शाल्वापीलाभ्यां वा	123	शीङः फट् च	52
शरद्विपाडनस्मन	189	शावयमः	217	शीङापो ह्रस्वश्च	70
शरः खयः	251	शावशेरासौ	67	शीङो धुद्	41
शरि द्वितीयः	252	शाशीङो ह्रस्वश्च	47	शीङो रत्	85
शरीरनिवासयोः कश्चादेः	75	शाससुख्यावचिभ्योऽङ्	20	शीङो वलञ्ज्वलनौ	70
शरीरसद्योजवरुण	134	शासः विङति	210	शीङ्क्षुशिरुहिक्रिह्रञ्जु	50
शरीरावयवाद्यत्	158	शासियुधिदशिवधि	80	शीङ्क्षुशिरुहिक्रिह्रञ्जु	43
शर्कराफपालिका	182	शासिवसिधसि	247	शीङ्क्षुशिरुहिक्रिह्रञ्जु	60
शर्कराया वा	137	शाहौ	210	शीङ्क्षुशिरुहिक्रिह्रञ्जु	37
शर्ङ्गवहवुकपडगुल्युलु	117	शिक्षामिक्षामक्षायुरातपः	155	शीताच्च कारिण	172
शर्परे	246	शिखाया वलच्	136	शीतेरित्या	171
शल इगुपधाददृशोऽनितः	20	शिखाशाखाकेकामाला	175	शीतोष्णातृप्रेभ्यस्तत्र सहते	284
शलङ्कुक्रोष्ट्रोलोपश्च	122	शिङितोः	193	शीर्षेदाद्यच्च	176
शलालुनो वा	154	शितुक्	245	शीर्षेनिविभ्यो ह्नः	161
शल्लिपटिमनिभ्यो नित्	54	शित्यपिति	209	शीर्षाच्च मायात्	165
शल्लिमण्डभ्यां णित्	55	शिदनेकाल्सर्वस्य	12	शीर्षेऽचि	127
शङ्कुलीकृतार्त्तं	198	शिफाशफकफादयः	62	शीलमपूपादिभ्यः	203
शः सन्वच्च	40	शिबिकपिभ्या ज्यङः	117	शीलिकामि	155
शसि पूर्वसवर्णः	197	शिरसः	261	शीलिकामिभक्ष्याचरी	278
शसो नः	91	शिरसः शीर्षन्	203	शीलिरक्षिक्षामिक्रिमिजुषि	27
शाकपार्थिवजातौत्वलि	101	शिरिषह्रीवेरादिभ्यो वा	152	शीले को मलोपश्च	37
शाकलाद्वा	149	शिरोलोमभ्याम्	119	शी वा	181
शाकीपलालीकद्रूणां	173	शिलाया ढश्च	182	शुकंसुकंसुकं अहिर्नुकं	91
शास्वामुखमेघ	182	शिल्पमृदङ्गादिभ्यः	154	शुक्राद्दन्	6
शाच्छासाघ्राधेङ्भ्यो वा	20	शिल्पिन्यां	281	शुक्रगौर	131
शाच्छासाह्वा	226	शिवप्रोष्ठप्रोष्ठिकचण्डजम्भ	122	शुक्लः कृष्णेन	271
शाटीप्रच्छदकुटीकुटमूल	106	शिवशम	258	शुक्ललगलविकर्णेभ्यः	106
शाणात्	159	शिविकुटिकुपिभ्यः कित्	40	शुचिरुच्योर्धशि	123
शाण्डिकशङ्खसटशक	146	शिश्नक्रन्दयमसभेन्द्रजनन	146	शुण्डिकाकृकणस्यण्डिल	228
शातेर्ह्रस्वश्च	42	शिश्नमार	274	शुनरशोफपुच्छ	145
शात्	251	शि सुटि	217	शुनः संप्रसारणं दीर्घश्च वा	201
शादीनां	273	शि सुट्येः	217	शुनीस्तनसुङ्गाकुलास्य	157
शाम्दानोर्वा	17	शिसुद्यशीसंबुध्वाः	208	शुनोऽवयव	28
शारदे	278	शीङ एत्सार्व	234		213

INDEX OF SŪTRAS

शुभ्रविष्टपुरजज्ञकृतशरद्वत् 123	शेषे प्रथमः 90	श्रियः 74
शुभ्राभ्रदभ्रसुरपुरकिशोर 125	शेषेभ्यो नित्यम् 21	श्रीग्राम 256
शुषः कः 242	शेषे लोपः 218	श्रुद्धिघवा ष्टक्रोधे च 22
शुष्कचूर्णरूक्षेषु पिषः 82	शेषे वा 275	श्रुदक्षिसृष्टिभ्य आभ्यः 65
शुष्कधृष्टौ 270	शेषो बहुव्रीहिः 105	श्रुयुरुवृज्यासरसिवाच 61
शुसिचिमिभ्यो दीर्घश्च 66	शोकापनुदतुन्द 27	श्रुवोऽनाङ् प्रतेः 89
शुद्रा चामहत्पूर्वाजातिः 112	शोणचण्डारालकमलकृपण 115	श्रुशार्वाशाशासवपि 25
शून्याद्रिके 184	शोभते 163	श्रुशृणु 263
शूपाच्च नायात् 125	शोभिहिताहमर्थालमर्थ 102	श्रुसादवांसिभ्यो लिङ्गा 32
शूर्पादञ् 159	शौण्डधूर्तकितवव्याड 99	श्रुसुद्रप्रकृत्यु 236
शूलत्पाके 187	शौनकसाङ्गसापेय 147	श्रुनपादसादविदक्षिणि 77
शूलोवाभ्या यत् 130	शौ वा 217	श्रुण्युक्पूर्वाकुन्दमराश 101
शृङ्खलाद्वन्धनं करमे 171	शमसोलोपः 212	श्रोत्रिभ्यश्चन्दोऽधीते 172
शृङ्गमवस्थायां 283	शान्न 208	श्रोत्रिणाद्यलोपश्च 166
शृङ्गाट 58	शनाभ्यस्तयोः 212	श्रो तुं ह्रस्वश्च 70
शृङ्गात् 175	शा प्रश्नादिभ्यः 22	श्राघहुङ्खाशपा 3
शृङ्गारभृङ्गारकल्हार 66	शमानं शोडो ङत् 43	श्लिषश्रीं स्थासवसजन 32
शृणोतेरावः 70	शमश्रु केशात् 108	श्लिषः 20
शृणोतेर्वायुवर्णनिवृतावरणेषु 74	श्वतेरिच्चास्य वा 56	श्लिषिपुपिपिसिधि 221
शृपीङ्गभ्या ह्रस्वश्च 56	श्यावात् पुत्रथाभ्याम् 125	श्लिषेः कश्च 40
शृण्विद्भ्यामारः 36	श्येतैतहरितरो हिताद्वातश्च 114	श्लु चङि 192
शृसृहृसिभ्यो वः 70	श्येनतिलयोः 204	श्लेष्मातकाघ्रातकाभिलातक 56
शृदृषा ह्रस्वश्च 233	श्योऽस्पशौ 242	श्वगणादृष्टञ् च 152
शृहृभसिभ्योऽदिः 49	श्रज्यावक 279	श्वन्नश्मन्सुनामन्सुदामन् 123
शृष्टुकिभ्यः करन् 67	श्रद्धघातौ 6	श्वन्नुक्षन्पूपन्मृहन्क्लेदन् 50
शैते महिषः 206	श्रद्धा भेषया 106	श्वयतेरत् 233
शो प्रगृह्यम् 253	श्रन्यग्रन्थिष्वङ्गी 209	श्वयुवमथोना 213
शोलोपः 261	श्रपेश्चैकत्र 193	श्वशुरस्यादेन्तलोपश्च 116
शेवलसुपरि 181	श्रयुगूर्णभ्यः 221	श्वशुरात् 124
शेष उदात्तः 277	श्रविटापाढाभ्या छण् च 143	श्वसस्तुद् च 142
शेषमुभवोः 107	श्राणमासमासौदनोदनेभ्यः 155	श्वसो वसायसः 188
शेषं सर्वमनुदात्तम् 275	श्रातेः शृतं 193	श्वदोरति 225
शेषात्परस्यैपदानि 90	श्राद्धमनेनाद्य भुक्तं टेश्च 171	श्विडीङ्गीदिभ्यः 221
शेषाद्वा 191	श्रा पाके 10	श्वेताश्वतरगालोङ्गत् 19
शेषे 138	श्रिजो ङिः 46	श्वेश्वित् 46
शेषे लृङ्घदौ 81	श्रिञ्चुद्भ्रज्वायतस्तुक्कट 36	श्वस्वे षङ्गवच् 169

INDEX OF SUTRAS

षठनोर्निष्ठा	239	ष्णस्सङ्ख्याया लुक्	91	सङ्ख्वाविसायादेः	206
षडङ्गुलिदत्त	181	ष्यङः प्रधानस्य	192	सङ्ख्याविंशत्यादिभिः	106
षड्भ्यश्चोपकादिभ्यः	128	ष्यञ् शोकरोग	203	सङ्ख्यैकार्थाद्दीप्सायाम्	184
षढोः कस्ति	241	ष्वादीना ह्रस्वः	230	सङ्खाङ्गोपलक्षणेपु	149
षण्मासाण्यच्च वा	162	श्च उत्तमस्य	255	सङ्घे चानौत्तरार्धे	75
षत्वतुकोः	196	सकृद्रतौ विप्रतिषेधे यत्	16	सञ्जुपांशपौ	61
षपूर्वहच्	213	सकृत्तुमासां दनमासौ दनेभ्यः	163	सञ्जः सहायं	7
षष्ठात्	170	सकथमक्रान्तात्	286	सङ्घेर्धश्च	65
षष्ठी	102	सकथ्यक्षणः स्वाङ्गात्पचू	189	सञ्जस्तोऽश्च	240
पष्ठीचतुर्थ्यां	256	सारात्पूर्वार्णमयो षः	160	सत्तेरसूलेस्तेरादयः	67
पष्ठी चानादरे	90	साखपातभ्यामोत्	233	सत्प्राकाण्डप्रान्तसंज्ञेभ्यः	112
पष्ठी प्रत्येनास	279	सकथ्यसिद्धत्तदरावातुदत्त	130	सत्यं प्रथमे	270
षष्ठा शेषे	95	सकथ्याशब्धौ	116	सत्यागतस्तूना	204
पष्ठी समे	283	सकथ्यहोत्र्या टन्	188	सत्यादात्तपथे	187
षष्ठी हेतोः प्रयोगे	93	सकथ्युरातः	217	सत्यार्थवेदानामापुत्	19
पष्ठयत्सर्थैः	94	सगातकारकेणापि श्लेषे	99	सत्यद्विपददुहृद्युर्जावदः	31
षष्ठ्या आत्रोश्चो	201	सगातश्चाभा	236	सदाभक्तवग्निलमारकणोट	127
षष्ठ्यादेरसङ्ख्यादेः	170	सगर्भ	257	सांख्येभ्योः	249
षष्ठ्यान्तस्य	12	सङ्खलपुष्कलतूलास	134	सदृशप्रति	278
षष्ठ्या रूप्य च	180	सङ्खाशकश्मीरकम्पिल	135	सदेरप्रतेः	247
षष्ठ्या व्याश्रये तसू	177	सङ्ख्यनुप्रेपु वदः	80	सधर्मायुक्कूपरिमण्डल	165
पष्ठ्याः	266	सङ्ख्याकनः सूत्रवचनात्	132	सनः	88
पष्ठ्याः कन्थोशीनरेषु	110	सङ्ख्याक्षशलाकाः पारणा	97	सनः क्तिञ्च	209
षसूर्व	262	सङ्ख्यातात्परिमाणाख्यायाम्	74	सनादिद्विरुक्तौ पूर्वाऽभ्यासः	4
षः प्रत्ययस्य	11	सङ्ख्यादेर्दुणात्	181	सनाद्यन्ताश्चाण्डः	1
षात् पदे	250	सङ्ख्यादेर्दुनि	203	सनाद्यन्तसिद्धिभ्य उः	36
षिङ्गेः शिग् च	43	सङ्ख्यादेश्चालुकः	159	सनि	209
षितो ङिष्	114	सङ्ख्यादेः	190	सान	219
षितोऽङ्	78	सङ्ख्याधिकभ्या	225	सान दीङः	194
षुञ्शीङ्मनिविदिचरिभ्यः	77	सङ्ख्यानदीगोदावरीभ्यां	188	सनिंस	264
षोडद्विदञ्जुहत्	185	सङ्ख्यानामल्पायः	108	सनेर्डीखः	46
षो ङन्	190	सङ्ख्यापूर्वेभ्यः पाद	184	सनेर्डीत्	63
षोढा वा	178	सङ्ख्याया अतिशतः कच्	109	सनेरेनः	266
ष्टन्	68	सङ्ख्याया अनतः	92	सन्ध्यासन्धिषेलात्रयोदशो	142
ष्टिञ्जुक्लम्बाचमा	229	सङ्ख्यायाः	160	सन्निपातलक्षणः	14
ष्टिञ्जुसिचोर्दीर्घश्च	79	सङ्ख्या वन्धेन	98	सन्नियोगाशिक्षानामेकापाये	15

INDEX OF SŪTRAS

सन्महत्परमोत्तमोत्कृष्ट	100	समयानिकषान्तरावहिः	9	समावर्तनीयादयोऽपादाने	22
सन्यङ्गोराद्य	192	समयानिकषाहा	92	समास उत्तरपदस्य	111
सन्यतः	236	समर्थः पदविधिः	14	समासस्य	278
सन्यनिटि	232	समवपूर्वाच्च	24	समासाच्च तत्	182
सन्वहृद्युनि णौ	237	समवप्रविभ्यश्च	87	समासानुकरणनिपाताश्च	1
सपत्रनिष्पत्राभ्यां	187	समवायान् समवैति	154	समासान्तः	187
सपूर्वस्य वा	113	समविपमादिभ्योऽधिकरणे	93	समासान्तागमरांज्ञाज्ञापक	15
सपूर्वाच्च	148	समश्च	30	रामाले	268
सपूर्वाच्चित्	68	समश्च मतिमनोभ्याम्	164	समासेऽङ्गुलि	247
सपूर्वात्	142	समस्ततहितयोः	204	समासे प्रथमा	2
सपूर्वात्	171	समस्तृतीयायुक्तात्	88	समाहारः स्वरितः	4
सपूर्वात्प्रथमा	239	समं भूमिपदातिभ्या	98	रामाहारे	214
सप्तनोऽब्	258	समः क्षणवः	89	समां समा सगाथा समायां	167
सप्तपदात्तेनावार्यं सख्ये	167	समः ख्यः	27	समिकक्षेपकन्	55
सप्तमी	109	समः प्रतिज्ञायाम्	88	समिक्रन्दिकृाप	25
सप्तमी	281	समः सङ्कीर्णं	168	समि च द्यते	76
सप्तमी चाधिकेन भूयसः	95	समः समिः	205	समि ज्वरिपृणाचिभ्याम्	34
सप्तमीपूर्वसमानाधिकरणम्	105	समः सुटि सः	245	समिदंसमपरेभ्यो युधात्	157
सप्तमीसिद्धशुष्कपक्व	99	समाङ्गे विशिरभिभ्याम्	164	समिध आधाने प्रेष्यन्	149
सप्तम्यर्थे	259	समाङ्गे स्रुवो वा	26	समि सुष्टौ	75
सप्तम्याधिक्यस्वाम्ययोः	92	समादिषु पदिसदिविदि	78	समीणः	77
सप्तम्या निर्दिष्टे पूर्वस्य	12	समादौ	259	समीपसमृद्धयोश्च	97
सप्तम्याम्	174	समानकर्तृकेषु कर्मणो लिङ्	81	समीपे वा	106
सप्तम्यास्तत्पुरुषे	200	समानती र्थाद्यः	155	समीरणाग्न्यादित्यचन्द्र	108
सप्तम्यास्त्रल्	177	समानधातौ कर्मणा	2	समुच्चये वा	82
सप्तम्या चोपपीडरुधाकर्षः	83	समानस्य	262	समुच्चये सामान्यवचनस्य	82
सप्तम्या जनेर्दः	32	समानस्य द्यः सश्च	178	समुदाङ्गभ्यो यमेरग्रन्थे	89
सप्तम्यां वासा च	206	समानस्य पक्ष	205	समुदायविकारषष्ठी	105
सप्तम्याः पुण्यम्	285	समानाच्च ग्रामात्	141	समुदाये वाक्यपरिसमाप्तिः	16
सप्तम्यभ्यां तुद् च	50	समानात्	144	समुदो रजः पशुषु	76
सभाया ङः	257	समानाधिकरणे च	277	समुदोर्गणप्रज्ञंसयोः	77
सभाया थः	157	समानाधिकरणे युष्मदि	90	समुद्भ्यां च	242
सम इक्	256	समानान्यत्यदादिषूपमानेषु	30	समुद्रात्	257
समत्यपाभिव्यभिषु चरः	35	समानैकवीरपिण्डभ्रातृ	114	समुद्रानौमनुष्ययोः	140
समनुष्यवेषु रुधः	35	समानोदरे शयिते यत्	157	समूले हनः	83
समसाधापनायाम्	187	समायाः खः	162	समूहवच्च बहुषु	184

INDEX OF SŪTRAS

समोऽकूजने	87	सर्वसादेर्लुक्	132	सहःश्रवणकुतुककुतूहल	166
समो गत्यूह	185	सर्वस्यानर्कः	270	सहायात् ष्यञ्च	166
समोगमृच्छिवृच्छिस्त्वृश्च	87	सर्वाणो वा	158	सहार्थयोगे	93
समो वदिविशिभ्यां णिनः	165	सर्वात्	158	सहार्थे	8
समो वाहिघातकक्रामेभ्यः	157	सर्वात्स चास्य वा	177	सहिल्लिवहिन्यः किकिनौ	36
सम्बोधनप्रथमान्तं	4	सर्वादिपथ्यङ्गकर्मपलपात्रं	167	सहिवहोः	207
सम्बोधने च	33	सर्वादिपथ्यङ्गकर्मपलपात्रं	174	सहे क्त्वा	262
सम्भवत्यवहरति च	161	सर्वान्द्रमि	225	सहे च	32
सम्राजः	165	सर्वान्द्रमि	167	सहेरोद्गतः	249
सम्राजः क्षत्रिये	125	सर्वाभिपर्युभयेभ्यस्तसा	92	सहेः	266
सरस्सनि	267	सर्वेभ्यो लोपः	15	सहेः षष् च	51
सरूपपिशा नपि चण्डनिचय	170	सर्वेभ्यो हेतुगपतो वा	38	सहो ध न	51
सरूपाणामेकशेषः	109	सर्वे भितः	9	सहोश्चिः	254
सर्तेरघच्च	57	सर्वे सहः	29	संख्या	280
सर्तेरर्द्धः	49	सर्वैकजरत्पुराणनवकेवल	100	संख्यायास्तनः	286
सर्तेरपशुक् च	62	सर्वैकदेशसंख्यात	188	संज्ञश्च	93
सर्तेरयूः	42	सर्वाभयान्येतरापर	178	संज्ञायामजिनम्	286
सर्तेरुच्च	57	सर्वाभयार्थे पर्यभिभ्याम्	177	संज्ञायामण् लुक् च	144
सर्तेर्युक् च	69	सर्वात्तरदश्चिणादेः खः	156	संज्ञायामनाचित	285
सर्तेर्युक् च	60	सल्लालुराच्छण्	146	संज्ञायाम्	79
सर्तेर्युक् च	230	सवाभ्यां वामौ	85	संज्ञायाम्	83
सर्तेः स्थिरव्याधिवलमस्त्येषु	74	सविधसनीड	279	संज्ञायाम्	99
सर्पिर्मद्युदीर्घलघुगुण	108	सव्येषुपर	248	संज्ञायाम्	116
सर्पिष्कुण्डिका	247	सव्ये स्थः	44	संज्ञायाम्	191
सर्वचर्मणः कृतः खश्च	167	ससञ्जुषोरुः	242	संज्ञायाम्	205
सर्वचर्मार्थश्चोदशैकादशमा	97	ससूवश्ठावभ्यासस्येत्	264	संज्ञायाम्	240
सर्वतः षो वा	113	सस्रौ प्रशंसायाम्	186	संज्ञायां कन्	151
सर्वदेवाभ्यां च	259	सस्यादिराशानचः	1	संज्ञायां कन्	181
सर्वनाम च सर्वतः	109	सस्येन पारिजातः	171	संज्ञायां कन्	183
सर्वनामानि	202	सह तृतीयया तुल्यार्थयोगे	105	संज्ञायां गिरि	282
सर्वनाम्नः स्मैस्मातौ	91	सह नञ् विद्यमानादेः	116	संज्ञायां च	160
सर्वनाम्नः स्वाडच्च	233	सहस्य सद्भिः	205	संज्ञायां च	281
सर्वनाम्नामसौ	181	सहस्य सो बहुव्रीहौ	205	संज्ञायां जन्त्याः	156
सर्वपश्चात्प्रभृतीनि	103	सहस्रवसनविंशतिकशत	159	संज्ञायां धेनुष्या	156
सर्वविश्वानुभोभयौ	5	सहस्रायुतनियुतप्रयुतार्बुद	161	संज्ञायां मक्षिकासरघा	148
सर्वसर्वतात्यन्तानन्तपुर	29	सहस्रेण	258	संज्ञायां शरदो बुञ्	143

INDEX OF SŪTRAS

संज्ञायां श्रवणाश्रयथाभ्याम्	130	संश्रुतपद्रेहद्वेहद्वर्चसोजसां	17	सिकताशर्कराभ्याम्	173
सञ्चौपम्योः	283	संश्रुत्कुविदाविःप्रादुराद्यश्च	9	सिच आदिः	269
संनान्युद्रोष्विणार्ति	60	संश्रुत्पद्रेहदित्यादयः	49	सिचः	86
सपरिपूर्वात् ख च	258	संसनि	264	सिचि च	209
सपरिभ्यां कृजः	198	संसुष्टम्	153	सिचि दाधास्यां	232
सप्रतिभ्यामनाभ्याने	88	सस्कृतम्	152	सिचि परस्मैपदे	220
सप्रत्यसंप्रत्यप्रदक्षिणानि	98	संस्कृत भक्ष्यम्	130	सिचो यङि	249
संप्रयोर्वसः	35	संहतपुच्छयेकपद्य	190	सिजभ्यस्ताभ्या लडः	86
संप्रविभ्यः	256	संहितायाम्	262	सिजलोप एकादेशे	239
सप्रसारणस्य	207	संहितायां छे	195	सितानिगमिमसिसच्यवि	41
सप्रसारण संप्रसारणाश्रयं च	15	सः स्यार्धधातुके	235	सितगा रमिते	156
सप्रसारणात्	197	साक्षाद्दृष्टि सज्ञायाम्	171	सिद्धगत्पुष्ट्रीया	182
सबुद्धावितौ वा	5	साक्षान्मिथ्यानिन्ता भद्रा	7	सिद्धः संगोगा	265
सबुद्धौ च	232	साङ्गाश्रय	274	सिद्धिः क्रियादेः	1
संबुद्धौ बृद्	264	रादिपतिभ्यां जौ	78	सिद्धे सत्यारम्भो नियमार्थः	14
संबुद्धादिषु	264	सादेरसिचः	220	सिद्धमगडुमर्णकर्णपर्णपांसु	172
संबोधने च	95	साधकतमं करणम्	3	सिध्यतेरपार	194
संभस्त्राजिनशणपिण्डेभ्यः	112	साधुना च	94	सिन्धुगान्धारिकश्मीर	146
संभावनायामनिष्पन्ने	80	साधो	31	सिन्धुवकराभ्यां वा	143
संभावनैऽलमर्थे	81	सान्नायनिकायौ	24	सिपि वा	243
संभूयाभ्यामितौजःशलङ्कनां	119	सामि वा	23	सिमस्याथर्वणे	274
संमत्यसूया	243	साम्बताप	267	सिद्धेष्टि	253
संयसश्च	21	सायंचिरप्राह्णेप्रगेऽव्यये	142	सिवेष्टेरू च	57
संयोगस्य	241	सायंलोहतरयोः	206	सिद्धक्रोष्टृभ्यां कर्णकात्	146
संयोगादिनः	215	सायाह्नमध्याह्नमध्यंदिन	102	सिंहव्याघ्रवासव	99
संयोगादेर्लिटि	233	साराबरुक्षु	221	सीमन्तः केशेषु	196
संयोगे गुरु	4	सारैरथिन्	47	सीयुडात्मनेपदानाम्	86
सँल्लिटोर्जेः	229	सार्वधातुकस्य	264	सीरसूकरास्येषु पुवः	37
सँल्लिटौ च	10	सार्वधातुकार्धधातुकयोः	231	सुखदुःखतृप्रकृच्छ	174
संवत्सरपरिमाणस्य	225	सार्वधातुकार्धधातुके	253	सुखदुःखतृप्रकृच्छाश्रालीक	18
संवत्सराग्रहायणीभ्यां ठञ्च	143	सार्वधातुके यक्	21	सुखदुःखादिभ्यो वा	93
संवत्सरात् फलपर्वणोः	142	सास्वादोयवाग्वोश्च	141	सुखधूमजिनाभिजन	134
संवाहाच्युतशकुलादारि	139	सास्वेयगान्धारिभ्यां च	126	सुखप्रिययोः	278
संव्योः सृजः	35	साघनडुहः	217	सुखहिताभ्याम्	99
संशयादापन्नः	162	सास्मिन् पौर्णमासी	131	सुगन्धिते	273
संशितौ व्रते	234	सास्य देवता	131	सुचो वा	246

INDEX OF SŪTRAS

सुञ्जोः	254	सुविनिर्दुःभ्यः	248	सेटि	210
सुञः	266	सुविन्यवानुभ्यः	235	सेधतेः	249
सुञो यजमाने	34	सुवो दीर्घश्च	61	सेनाङ्गानि बहुत्वे	107
सुञ्यसेः ऋन्	44	सुव्येका	268	सेनास्तकारलक्षणेभ्य इण्	126
सुद्रतयोः	86	सुसर्वाधिदिक्शब्देभ्यः	12	सेनाया वा	154
सुख्यधातोः	216	सुसर्वाधेभ्यः	225	सेनावीणावर्मचूर्णत्ल	19
सुतङ्गमसुनिचित्विप्रचित्	136	सुसूधायधिभ्यः कन्	66	सेना सुरा शाला निशा वा	110
सुतमितजनपूर्वहृदयतुरभुज	29	सुस्नातादीन् पृच्छति	154	सेरिभजद् च	63
सुदुनिर्भ्यः	249	सुहरितवृण	190	सेर्ग्रासे कर्म	241
सुदुरोरधिकरणे	20	सुहृद्दुर्हृदौ	191	सेर्हिश्	85
सुदुर्भ्यां ह्रदः	166	सुः पूजायाम्	8	सेसेन	255
सुधावत्पुष्पकरस	119	सूक्तसाप्रोश्चः	176	सोदरात्	270
सुधासिन्धुदासेभ्यो मित्रात्	140	सूचयान्वक्षेपणसेवासाहस	87	सोपसर्गमनुत्तमं वा	276
सुधितव	264	सूतकापुलकान्	228	सोपसर्गमपि तिङ्	276
सुनोतेः	249	सूतस्य युवत्याम्	117	सोमम्	258
सुन्दिकन्दिमन्दिमन्थि	66	सूतोग्रराज	204	सोमात् ड्यण्	131
सुपः कर्मणः काम्यच्	17	सूत्रे च धार्यथे	27	सोभे सुञः	31
सुपां प्रथमाद्वितीया	2	सूत्रे लिङ्गवचनाद्यप्रामाण्यं	13	सोभे ह्वरितः	263
सुपां सुलृक्	256	सूपिभ्यां कित्	67	सोरविक्षेपणे	288
सुपि च	232	सूयत्यादिभ्यः	241	सोर्मनसी	283
सुपि वृदोः	255	सूर्मर्तक्षेम	186	सोलोपोऽनन्त्यस्यानाशिपि	86
सुपि वलि	254	सूर्यागस्त्य	214	सोऽस्य ग्रामणीः	171
सुपि वलि तद्वत्	241	सूर्या देवतायाम्	115	सोऽस्य निवासः	146
सुपिस्थापास्नात्नाभ्यः	27	सूविधिकृञ्भ्यः कित्	42	सोऽस्य प्राप्तः समयात्	163
सुपो धात्वर्थे बहुलमिष्टवच्च	18	सुजश्श्रद्धावति	21	सोः	195
सुपो लुगैकार्थे	92	सुजः श्रद्धावपि	88	स्कन्दिपतिश्च्योति	79
सुप्यजातौ ताच्छीत्ये	31	सुजः श्राद्धे	21	स्कन्द्यमिभ्यां धः	61
सुप्रातसुश्वसुदिव	189	सुजिह्वशिभ्याम्	222	स्कोस्संयोगाद्योः	241
सुप्सुपा सहैकार्थीभावे	97	सुजिह्वशोर्ल्यं	230	स्वदिरवपरिभ्यां च	10
सुवामन्त्रिते	277	सृजेरसुक् च	40	स्तनिह्वषिपुपिगदिमदिशुषि	42
सुब्धातूनां यथेष्टम्	192	सृजेः कश्च	50	स्तन्मुस्तन्मुस्कम्भु	22
सुमङ्गलात् संज्ञायाम्	115	सृधस्यदः क्मरच्	36	स्तम्बकर्णयोराभिजपिभ्यां	27
सुराया अहौ	179	सृपिसृजि	195	स्तम्बशकृतोरिन्	28
सुराशीथ्वोः पिबः	30	सृपृभ्यां दाकुक्	41	स्तम्बाग्रशिशापातृणशकट	121
सुवास्तुवर्णुतण्डुभण्डुरखण्डु	134	सृभृष्टुस्तु	222	स्तम्बे क च	77
सुविनिदुरपरायती	98	सृष्टृभ्यो णित्	56	स्तम्बेः	247

INDEX OF SŪTRAS

स्तुतस्तोमा	266	स्थागागमि	253	स्फायो वः	227
स्तुतौ भ्रातुः	191	स्थादीनामभ्यास	247	स्फिगपूत	287
स्तुयुद्रुवः	267	स्थानान्तगोशाल	143	स्फुरस्फलोर्ध्वञ्जि	194
स्तुसुधूञ्ज्यः	223	स्थानान्तापूर्व	185	स्फुरस्फलोर्निनिविभ्यः	247
स्तुस्वञ्जिषिवा	247	स्थानिवदादेशोऽनव्यविधौ	12	स्मपरे लङ् च	73
स्तोनाद्यन्नलोपश्च	166	स्थानीयादयोऽधिकरणे	22	स्महतोर्नुमि	208
स्तोकात्पक्वच्छकृतिपवेभ्यः	94	स्थानेऽन्तरतमः	12	स्मृ आध्याने	9
स्तोकात्पान्तिकाभ्याशदूरार्थ	99	स्थामाजिनान्तेभ्यो लुक्	145	स्मृत्यर्थद्वेषां कर्मणि	95
स्तोमे ङङ्	161	स्थालचात्वालकीलाल	69	स्मृहृत्वरप्रथ	237
स्तोश्चुष्टुभ्यां तौ	251	स्थासेनिसेध	247	स्मृहृशिभ्याम्	89
स्तौतिणीनां	247	स्थास्नाप्राव्यधिहनि	76	स्मे लोट्	81
स्त्यायोर्ङित्	68	स्थिरस्फिराजिरशिश्चिर	67	स्मेः स्मये नित्यम्	194
स्त्रियाम्	112	स्थूलदरयुव	214	स्मै च तृतीयात्	91
स्त्रियां कुरुकुन्त्यवन्तिभ्यः	127	स्थूलादीनामाचष्टे च	19	स्यतासी लृङ्ङोः	20
स्त्रियां क्तिन्	77	स्थूलेषुमणिमधुधान्यतिल	178	स्यदो जवे	209
स्त्रियां क्यपः	268	स्थेयोऽधिकरणे	22	स्यन्देर्धश्च	40
स्त्रियां लुक्	121	स्थेशभासपिसकसो वरच्	36	स्यमेर्यण इक् च	54
स्त्रियां वा	233	स्थो गुः	41	स्यविसिविशुपिक्षुभ्यः कित्	63
स्त्रियां संज्ञायाम्	191	स्तन्यादयः	263	स्याशक्यमिभ्यो लः	68
स्त्रियाः	211	स्ताताद्वेदसमाप्तौ	184	स्तान्तुध्वन्स्वनडुहां दः	243
स्त्रीपुंवच्च	109	स्तात्वाकालकृपीत्वास्थिरक	102	स्त्रिव्यविमवि	208
स्त्रीपुंसधेन्वनडुह	187	स्तानीयादयः करणे	22	स्त्रयजिभ्यां ङ्ङनिप्	32
स्त्रीपुंसाभ्यां नञ्स्त्रजौ	119	स्नामदि	50	स्त्रीभ्यां तुद् च	52
स्त्रीबहुषु फक्	121	स्तुमूभ्यां कित्	71	स्त्रुवश्चिक्	48
स्त्रीयूभ्याम्	92	स्नेहने पिपः	83	स्त्रुवोऽनुपसर्गाच्च	74
स्त्रीयूभ्यां चाद्	233	स्तोरात्मनेपदे	221	स्तौतसो ङ्यङ्यौ वा	257
स्त्रीविषय	273	स्पर्धायामाङः	87	स्वतन्त्रः कर्ता	2
स्त्रीषु सौवीरसात्वप्राक्षु	134	स्पर्शद्रवमूर्त्योः	193	स्वतवान्	265
स्त्री संज्ञा	271	स्पशिभ्रस्जोः सलोपश्च	40	स्वती पूजायाम्	103
स्त्याख्येदूतो	232	स्पृशामृशङ्कश्च	230	स्वधिस्वर्जनमहद्युवभ्यः	165
स्पण्डिलात् शेते व्रती	130	स्पृशिमृशिकृषि	20	स्वनिहृसिभ्यां वा	76
स्थलादेः	162	स्पृशेरुपतापे	74	स्वपरजनदेवराज्ञां कुक् च	141
स्थश्च	66	स्पृशोऽनुदकै क्तिन्	30	स्वपश्च	269
स्थः	227	स्पृहरीप्सितो वा	3	स्वपितृषिधृषिभ्यो नजिङ्	36
स्थः प्रतिशानिर्णयप्रकाशनेषु	87	स्फायः स्फी	193	स्वपिस्यमिव्येडां	193
		स्फायितद्विवच्चिशक्तिरिपि	65	स्वपेरपः	248

INDEX OF SŪTRAS

स्वपो नन्	77	स्वार्थे चाभिन्न	180	हलात्कर्षे	157
स्वमज्ञातिधनाख्यायाम्	5	स्वार्थेषु पुपः	83	हलादाउत्तर	181
स्वमौर्नपुंसकात्	91	ह्रनस्तोऽचिण्	226	हलादेरन्यस्या	208
स्वयं स्वामी केन	98	हनः प्रनिग्याम्	95	हलादेरह्यन्त	224
स्वरतिसूति	220	हनो ग्री हिंसायाम्	234	हलादेः	250
स्वरदीर्घ्यलोपेषु लोपः	13	हनो जघ च	61	हलिकलिकिलिकटिवटि	45
स्वरन्तःसनुतःपुनःप्रातः	8	हनो जः	210	हलिकल्योरश्च	19
स्वरभिन्नानां यस्योत्तरस्वर	109	हनो नित्यम्	209	हलि मः	245
स्वरविधौ	267	हनो वध लिङि	219	हलिशक्त्योरश्च	189
स्वरितस्यैकश्रुतौ	288	हनो वा वध च	76	हलो घञ्	79
स्वरितात्	277	हन्धस्वसप्रच्छः	221	हलोऽचः	224
स्वर्गधनायुर्वशःकामेभ्यः	164	हन्ता च	276	हलोऽनिदितः	208
स्ववनव	264	हन्तेधेण	251	हलोऽनादेः	235
स्वसुः	124	हन्तेऽङ्गिति	229	हलो मिथः श्लिष्टाः संयोगः	4
स्तसृपत्योर्वा	201	हन्तेर्हश्च घः	192	हलो यमां	252
स्वं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा	11	हन्तेः	250	हलोहौ शानच्	22
स्वं स्वाभिनि	278	हयादीनां	273	हल्यनकोऽश्	219
स्वागतस्वध्वर	225	हरतिवहत्यावहतिवंशकुटज	161	हल्यनुंसोः	232
स्वाङ्गतस्त्राधार्थे भुवश्च	84	हरतेः दृतिनाथयोः पशोः	28	हविर्म्यो वा	158
स्वाङ्गशिटां	272	हरितकिन्दासवह्यस्कार्कलूप	120	हव्येऽनन्तः	254
स्वाङ्गाख्यायां	271	हरितादिभ्योऽञ्	122	हशश्वतोर्लङ् च	33
स्वाङ्गात् हीनात्	175	हरिद्रामहारजनाभ्यामञ्	130	हशिश्चातो रोः	197
स्वाङ्गादीदमानिनि	202	हरिद्रुत्तुम्बुरु	147	हसिवसीणूजगृभृ	59
स्वाङ्गादुपसर्जनात्	116	हरिब्रह्मशिबस्कन्द	106	हस्तकरदन्तेभ्यो जातौ	175
स्वाङ्गादेरकृतमितजात	116	हरिमितशतकसु द्रुवः	40	हस्तम्लस्रघ्न	30
स्वाङ्गानां	273	हरियुक्ते च	281	हस्तार्थे वर्तिग्रहिभ्याम्	83
स्वाङ्गेभ्यः सक्ते	171	हरीतकीपथ्याम्लिका	151	हस्तिनोऽपत्याणि	203
स्वाङ्गेभ्यो वृद्धौ	173	हरीतक्यादिषु व्यक्तिः	111	हस्तिपुरुषाभ्यामण् च	169
स्वादिभ्यः श्नुः	22	हर्षग्लपनयोर्मदिः	10	हस्तिबाहुकवाटेषु शक्तौ	30
स्वादीरेरिणोः	196	हलदन्तात्	200	हस्त्यचिच्चेभ्यष्टक्	132
स्वाद्वर्थेषु चादीर्घेषु	82	हलन्त्यम्	11	हाकः	212
स्वापेश्चङि	193	हलश्चा	253	हाकोर्हि	264
स्वामिनीशे	175	हलसीराद्ठक्	148	हायनाद्वयसि	113
स्वामीश्वराधिपतिदायाद	95	हलसीराद्ठक्	156	हायनान्तयुवस्थविरभ्रात्	166
स्वार्थे	221	हलस्तद्धितस्य	214	हाहाङ्भ्यां व्रीहिकालयोः	26
स्वार्थे	259	हलस्तिप्तिपः	195	हि कर्मणा बहुलमाभीक्ष्ये	102

INDEX OF SŪTRAS

हि च	275	हृजविभ्यामिनच्	61	होः कर्मणि	256
हितनाम्नो वा	215	हृजो गतं ताच्छीत्थे	87	हौ वा	212
हितसुखाभ्यां चतुर्थी ष	96	हृजोऽज्जयोनुद्यमनयोः	27	ह्योगोदेहास्त्वञ्	151
हितं भक्ष्यं तदस्मै	155	हृजो दुक् किञ्च	65	ह्रस्वमन्तात्	272
हिदुधोर्मुक्षुकौ च	60	हृदयस्य प्रियः	156	ह्रस्वश्चोपधायाः	264
हिनुमीनानां	250	हृदयस्य हृद्य	203	ह्रस्वस्य पिति	195
हिमात् सहते चेलुः	176	हृदर्याः	261	ह्रस्वं लघु	4
हिमादिभ्यः	175	हृद्गसिन्धोः	225	ह्रस्वः	236
हिमारण्याभ्या महत्वे	115	हृपिशिरुहिवृतिविदिकीर्ति	45	ह्रस्वात्	262
हियासामः	267	हृप्रस्थोः प्रतौ	44	ह्रस्वाद्वातोः	241
हिरण्यपरिमाणं धने	280	हृरुहिपिण्डिभ्य ईराकः	56	ह्रस्वान्तस्य	272
हिष्ठवत्	271	हृपिवृतिचटितण्डिशकि	69	ह्रस्वान्तस्य स्त्रीविषयस्य	272
हिंसादेककर्मकात्	83	हृषेलोमकेश	222	ह्रस्वास्ते	286
हिंसायां प्रतेश्च	198	हृसुरहियुपिभ्य इतिः	49	ह्रस्वापो नुद्	92
हिंसेः कित् सि च	72	हेतिक्षियायाम्	276	ह्रस्वास्दिपतां	204
हीने	8	हेतुफलयोः	81	ह्रस्वे	182
हीयमानपापयुक्तात्	177	हेतुभावयोः मृडस्त्युक्	42	ह्रस्वेरनु	269
हुञ्जल्भ्योऽनितः	212	हेतौ	93	ह्रस्वो नपुंसके	111
हुपूभ्यामृत्विजि तृजनिद् च	44	हेमनयवल	245	ह्रियः किद्रो लश्च वा	40
हुयामाश्रुत्पिवसिभ्यस्त्रन्	68	हेमन्ताद्वा तलोपश्च	142	हीघ्रात्तेन्दनुद्	242
हुञ्जैर्मुद् च	59	हेमार्थात्परिमाणे	150	हिंभीलभूकण्डूयीकृञ्भुभिदि	79
हुञ्नुवोरलिटि	211	हेरचडि	229	ह्लादेः ह्रत् कित्	227
हुक्रोर्वा	3	हेः किन्नुद् च	41	ह्रस्वप्रसारणम्	261
हृग्रहोः	265	हैहेप्रयोगे	243	ह्रः द्वित्वे	194
हृजनिभ्यामिमिनच्	50	होडवत्सपाकाकिञ्चनर्जु	164	ह्रावामश्च	27
हृञ् इञ्च	65	हो ढः	241		
हृञ् ईतन्	60	होर्दे लोपश्च	42		

In the following pages an attempt is made to present in a tabular form the extent to which Bhoja has drawn upon Pāṇini, Kātyāyana, Patañjali and others. The first column refers to the order of the sūtras in the text of the Sarasvatīkaṇṭhā-bharaṇa. The second column refers to the sūtra of Pāṇini in the Aṣṭādhyāyī order. The extent of agreement between the sūtras of Bhoja and Pāṇini can be found out from the remarks column. In cases where no remark is seen, it may be taken that the sūtras are the same in both the works. The *Phit* sūtras referred to in pages 501—503 of this Appendix are those of Śāntanava. They are printed along with the *Siddhānta-kaumudī*. Regarding the *Vārtikas* cited in this column, it has to be noted that most, if not all, of these *Vārtikas* could be traced in the *Kāśikā*. In giving the references to the *Vārtikas*, the following principle has been kept in view. If a *Vārtika* could be traced in the *Mahābhāṣya*, the sūtra under which it is found therein is referred to. Otherwise the numbers refer to the number of the sūtras in the *Kāśikā*. It may be pointed out here that there is a good deal of uncertainty regarding the text of the *Vārtikas*. Several sentences in the *Bhāṣya* of Patañjali read like *Vārtikas* and they have been so treated in the *Kāśikā*. Similarly several *Vārtikas* have been read into the *Bhāṣya* and they are not easily distinguished from the *Bhāṣya*. Several *Bhāṣya-iṣṭis* too have been mistook for *Vārtikas* by several writers. To add to

this confusion, manuscripts of the text of the Vārtikas widely differ from each other. Apart from all these, there have been more than one Vārtikakāra. An attempt at determining the text of the Vārtikas is well worth making. References to the Uṇādi sūtras, on pages 371—391 of this Appendix could be easily traced in the editions of the Uṇādis, published under the auspices of this University.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, i, 1		
I, i, 2	I, iii, 1	Compare.
I, i, 3		See Bopadova; also Vārtika on III, i, 35 in the Kāsikā.
I, i, 4	III, i, 32	Compare.
I, i, 5	I, ii, 45	
I, i, 6,7	I, ii, 46	
I, i, 8		
I, i, 9		
I, i, 10		
I, i, 11		
I, i, 12		
I, i, 13		
I, i, 14	I, i, 26	
I, i, 15		
I, i, 16	I, i, 22	
I, i, 17	I, i, 23	
I, i, 18		
I, i, 19	I, iv, 103 and 104	Bhoja combines.
I, i, 20		
I, i, 21		
I, i, 22	I, iv, 102	
I, i, 23	I, iv, 99	Compare.
I, i, 24	I, iv, 100	
I, i, 25	I, iv, 14	Compare.
I, i, 26	III, i, 92	Compare.
I, i, 27	I, ii, 43	
I, i, 28	I, ii, 44	
I, i, 29	I, ii, 42	
I, i, 30	II, i, 52	
I, i, 31		
I, i, 32	I, iv, 23	See the Mahābhāṣya.
I, i, 33	I, iv, 54	
I, i, 34	I, iv, 55	
I, i, 35	III, i, 87	
I, i, 36	I, iv, 51	See the Bhāṣya.
I, i, 37		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, i, 38	I, iv, 49	
I, i, 39	I, iv, 50	
I, i, 40	I, iv, 51	
I, i, 41	II, iii, 5	Compare.
I, i, 42	I, iv, 52	Compare.
I, i, 43	I, iv, 53	
I, i, 44	I, iv, 53	Compare Vārtika 1.
I, i, 45	I, iv, 52	Compare Vārtika 5.
I, i, 46	I, iv, 52	Compare Vārtika 6.
I, i, 47	I, iv, 52	Compare Vārtika 7.
I, i, 48	I, iv, 46	
I, i, 49	I, iv, 48	
I, i, 50	I, iv, 24	Vārtika 1.
I, i, 51	I, iv, 47	
I, i, 52	I, iv, 43	
I, i, 53	I, iv, 38	Compare.
I, i, 54		
I, i, 55	I, iv, 42	
I, i, 56	I, iv, 32	Bhoja adds.
I, i, 57	I, iv, 33	
I, i, 58	I, iv, 34	
I, i, 59	I, iv, 35	
I, i, 60	I, iv, 36	Compare.
I, i, 61	I, iv, 37	
I, i, 62	I, iv, 39	
I, i, 63	I, iv, 40	
I, i, 64	I, iv, 41	
I, i, 65	I, iv, 24	
I, i, 66	I, iv, 24	Vārtika.
I, i, 67	I, iv, 25	
I, i, 68	I, iv, 26	
I, i, 69	I, iv, 27	
I, i, 70	I, iv, 28	
I, i, 71	I, iv, 29	
I, i, 72	I, iv, 30	
I, i, 73	I, iv, 31	
I, i, 74	I, iv, 45	Compare.
I, i, 75	II, iii, 48	Compare.
I, i, 76	II, iii, 49	Compare.
I, i, 77	VI, i, 4	Bhoja adds.
I, i, 78	VI, i, 5	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, i, 79	VI, i, 6	Compare.
I, i, 80	I, i, 45	
I, i, 81	I, i, 2	
I, i, 82	I, i, 1	
I, i, 83	I, i, 73	
I, i, 84	I, i, 7	Compare.
I, i, 85	I, i, 65	
I, i, 86	I, i, 64	Compare.
I, i, 87	I, i, 46	Compare.
I, i, 88	I, i, 60	
I, i, 89	I, i, 61	
I, i, 90		
I, i, 91	I, ii, 27	Compare.
I, i, 92		
I, i, 93	I, ii, 29	
I, i, 94	I, ii, 30	
I, i, 95	I, ii, 31	
I, i, 96	I, ii, 32	
I, i, 97	I, iv, 10	
I, i, 98	I, iv, 11	
I, i, 99	I, iv, 12	
I, i, 100	I, i, 8	
I, i, 101	I, i, 9	Compare.
I, i, 102	I, i, 10	
I, i, 103		
I, i, 104		
I, i, 105	I, i, 11	
I, i, 106	I, i, 12	Compare.
I, i, 107	I, i, 14	Compare.
I, i, 108	I, i, 15	
I, i, 109	I, i, 16	Compare.
I, i, 110	I, i, 17	
I, i, 111	I, i, 18	Compare.
I, i, 112		
I, i, 113	I, i, 27	See the Gaṇasūtras.
I, i, 114	I, i, 34	Compare.
I, i, 115	I, i, 35	
I, i, 116	I, i, 36	See also the first Vārtika under this Sūtra.
I, i, 117	I, iv, 56	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, i, 118 } I, i, 119 } I, i, 120 } I, i, 121 } I, i, 122 } I, i, 123 } I, i, 124 } I, i, 125 }	I, iv, 57	Pāṇini's is an ākṛtigāṇa and Bhoja has made many additions.
I, i, 126	I, iv, 57	See the Gaṇasūtra,
I, i, 127	I, iv, 58	See the Gaṇasūtra.
I, i, 128	I, iv, 59	
I, i, 129	I, iv, 59	Vārtika.
I, i, 130		
I, i, 131	I, iv, 60	
I, i, 132	I, iv, 60 } I, iv, 61 }	Vārtika.
I, i, 133 } I, i, 134 } I, i, 135 } I, i, 136 } I, i, 137 } I, i, 138 } I, i, 139 } I, i, 140 }	I, iv, 61	See the Gaṇa and the Gaṇasūtras.
I, i, 141	I, iv, 62	
I, i, 142	I, iv, 63	
I, i, 143	I, iv, 64	
I, i, 144	I, iv, 65	
I, i, 145	I, iv, 66	
I, i, 146	I, iv, 67 } I, iv, 68 }	Bhoja combines the two Sūtras of Pāṇini.
I, i, 147	I, iv, 69	
I, i, 148	I, iv, 70	
I, j, 149	I, iv, 71	
I, i, 150	I, iv, 72	Compare.
I, i, 151	I, iv, 73	Bhoja adds the meaning.
I, i, 152 } I, i, 153 }	I, iv, 74	Pāṇini's is an ākṛtigāṇa. The Vārtika on the above has been included in the Sūtra by Bhoja.
I, i, 154	I, iv, 75 } I, iv, 76 }	Bhoja combines the two.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, i, 155	I, iv, 77	
I, i, 156	I, iv, 78	
I, i, 157	I, iv, 79	
I, i, 158	I, iv, 80	
I, j, 159	I, iv, 83	
I, i, 160	I, iv, 84	
I, i, 161	I, iv, 85	Compare.
I, i, 162	I, iv, 86	
I, i, 163	I, iv, 87	
I, i, 164	I, iv, 88	
I, i, 165	I, iv, 89	Vārbhka.
I, i, 166	I, iv, 90	
I, i, 167	I, iv, 91	
I, i, 168	I, iv, 92	
I, i, 169	I, iv, 93	
I, i, 170	I, iv, 94	
I, i, 171	I, iv, 95	
I, i, 172	I, iv, 96	
I, i, 173	I, iv, 97	
I, i, 174	I, iv, 98	Compare.
I, i, 175 } I, i, 176 } I, i, 177 } I, i, 178 } I, i, 179 } I, i, 180 }	I, i, 37	Bhoja has 6 sūtras corresponding to the ākṛtigāṇa of Pāṇini.
I, i, 181	I, i, 39	
I, i, 182	I, i, 40	
I, i, 183		
I, i, 184		
I, i, 185		
I, i, 186		
I, i, 187		
I, i, 188		
I, i, 189 } I, i, 190 }		See Dhātupāṭha after I, 799 and compare VI, iv, 92 of Pāṇini.
I, i, 191		Dhātupāṭha I, 862—66
I, i, 192		Dhātupāṭha I, 854—860
I, i, 193		Dhātupāṭha I, 845
I, i, 194		Dhātupāṭha I, 846
I, i, 195		Dhātupāṭha I, 847

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, i, 196		Dhātupāṭha I, 848
I, i, 197		Dhātupāṭha I, 849
I, i, 198		Dhātupāṭha I, 850
I, i, 199		Dhātupāṭha I, 851
I, i, 200		Dhātupāṭha I, 852
I, i, 201		Dhātupāṭha I, 853
I, i, 202		Dhātupāṭha I, 867
I, i, 203		Dhātupāṭha I, 868
I, i, 204		Dhātupāṭha I, 869
I, i, 205		Dhātupāṭha I, 870
I, i, 206		Dhātupāṭha I, 871
I, i, 207		Dhātupāṭha I, 872
I, i, 208		Dhātupāṭha I, 873
I, i, 209	III, iv, 113	Compare.
I, i, 210	III, iv, 114	
I, i, 211	III, iv, 115	Compare.
I, i, 212	III, iv, 116	
<hr/>		
I, ii, 1	I, i, 71	Compare.
I, ii, 2		
I, ii, 3	I, i, 70	Compare.
I, ii, 4	I, i, 69	Compare.
I, ii, 5		
I, ii, 6		
I, ii, 7	I, iii, 2	Compare.
I, ii, 8	I, iii, 3	
I, ii, 9		
I, ii, 10	I, iii, 4	Compare.
I, ii, 11	I, iii, 7	Vārtika 4.
I, ii, 12	I, iii, 5	
I, ii, 13	I, iii, 6	
I, ii, 14	I, iii, 7	
I, ii, 15	I, iii, 8	
I, ii, 16	I, iii, 8	Compare Vārtika 1.
I, ii, 17		
I, ii, 18	I, i, 68	
I, ii, 19	I, i, 72	
I, ii, 20	I, i, 72	Vārtika 17.
I, ii, 21	I, i, 72	Vārtika 18.
I, ii, 22	I, i, 72	Compare Vārtika 23.
I, ii, 23	I, i, 72	Compare Vārtika 21.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, ii, 24	I, i, 72	Compare Vārtika 28.
I, ii, 25		Paribhāṣā 28.
I, ii, 26		
I, ii, 27	I, i, 72	Vārtika 29.
I, ii, 28	I, i, 66	
I, ii, 29	I, i, 67	
I, ii, 30	I, i, 52	
I, ii, 31	I, i, 53	
I, ii, 32		
I, ii, 33	I, i, 51	
I, ii, 34	I, i, 55	
I, ii, 35	I, i, 46	
I, ii, 36	I, i, 47	
I, ii, 37	I, i, 51	Compare.
I, ii, 38	I, i, 49	Compare.
I, ii, 39	I, i, 50	
I, ii, 40	I, i, 48	
I, ii, 41	I, i, 3	
I, ii, 42	I, i, 27	
I, ii, 43	I, i, 56	
I, ii, 44	I, i, 57	
I, ii, 45	I, i, 58	
I, ii, 46	I, i, 58	Compare Vārtika 1.
I, ii, 47	I, i, 58	Compare Vārtika 2.
I, ii, 48	I, i, 58	Compare Vārtika 3.
I, ii, 49		
I, ii, 50	I, i, 59	
I, ii, 51		
I, ii, 52	I, i, 21	
I, ii, 53		Paribhāṣā 36.
I, ii, 54		Paribhāṣā 37.
I, ii, 55		
I, ii, 56		
I, ii, 57		
I, ii, 58	I, i, 62	
I, ii, 59	I, i, 63	Compare.
I, ii, 60		
I, ii, 61	I, i, 63	See Vārtika 6.
I, ii, 62	I, iii, 10	
I, ii, 63		
I, ii, 64		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, ii, 65		
I, ii, 66		Paribhāṣā 17.
I, ii, 67		See Bhāṣya on IV, i, 27.
I, ii, 68		
I, ii, 69		
I, ii, 70		Paribhāṣā 62.
I, ii, 71		
I, i, 72		
I, ii, 73	II, i, 1	
I, ii, 74		Paribhāṣā 15.
I, ii, 75		
I, ii, 76		Paribhāṣā 114.
I, ii, 77		Paribhāṣā 72.
I, ii, 78		Paribhāṣā 101.
I, ii, 79		
I, ii, 80	I, i, 20	Vārtika 5.
I, ii, 81		
I, ii, 82		Paribhāṣā 86.
I, ii, 83	I, i, 39	Compare Vārtikas 10 and the following.
I, ii, 84	I, i, 39	Compare Vārtika 15.
I, ii, 85		Paribhāṣā 51.
I, ii, 86		
I, ii, 87	I, i, 15	See the Bhāṣya.
I, ii, 88		
I, ii, 89	I, i, 23	See the Bhāṣya on Vārtika 3.
I, ii, 90	I, i, 23	See the Bhāṣya on Vārtika 4.
I, ii, 91	I, i, 49	Compare Bhāṣya on Vārtika 1.
I, ii, 92	VII, n, 114	Compare Bhāṣya on Vārtika 2.
I, ii, 93	III, i, 12	Compare Bhāṣyā on Vārtika 4.
I, ii, 94	I, ii, 51	Compare Bhāṣya.
I, ii, 95	I, i, 62	Compare Bhāṣya on Vārtika 13.
I, ii, 96	IV, i, 36	Compare Bhāṣya on Vārtika 4.
I, ii, 97		
I, ii, 98	I, i, 14	Compare Bhāṣya.
I, ii, 99		
I, ii, 100	I, i, 20	Compare Bhāṣya on Vārtika 9.
I, ii, 101		
I, ii, 102	I, i, 3	Compare Bhāṣya on Vārtika 6.
I, ii, 103	II, ii, 46	Compare Bhāṣya on Vārtika 8.
I, ii, 104	VII, ii, 100	Compare Bhāṣya on Vārtika 2.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, ii, 105	VI, iv, 148	Compare Bhāṣya on Vārtika 5.
I, ii, 106	III, i, 94	
I, ii, 107	I, i, 3	See Bhāṣya on Vārtika 1.
I, ii, 108	I, i, 6	Compare Bhāṣya on Vārtika 1.
I, ii, 109		
I, ii, 110	I, i, 5	Compare Bhāṣya on Vārtika 3.
I, ii, 111		
I, ii, 112	III, ii, 3	Compare Bhāṣya.
I, ii, 113	VI, i, 17	Compare Bhāṣya on Vārtika 2.
I, ii, 114	I, iv, 96	Compare Bhāṣya.
I, ii, 115		
I, ii, 116		
I, ii, 117		
I, ii, 118		
I, ii, 119		
I, ii, 120	I, iv, 2	
I, ii, 121	I, iv, 2	Compare Bhāṣya on Vārtika 7.
I, ii, 122	I, iv, 2	Compare Bhāṣya on Vārtika 7.
I, ii, 123	I, iv, 2	Compare Bhāṣya on Vārtika 7.
I, ii, 124	I, iv, 2	Compare Bhāṣya on Vārtika 7.
I, ii, 125	VII, i, 30	See Bhāṣya.
I, ii, 126		
I, ii, 127 } I, ii, 128 }	I, ii, 9	See Bhāṣya on Ślōkavārtika 2.
I, ii, 129	I, i, 5	See Bhāṣya on Vārtika 3.
I, ii, 130	I, i, 11	See Bhāṣya.
I, ii, 131	I, i, 1	Compare Vārtika 2.
I, ii, 132	I, i, 1	See Bhāṣya.
I, ii, 134	III, iii, 19	See Bhāṣya on Vārtika 3.
—————		
I, iii, 1 } I, iii, 2 } I, iii, 3 }	III, i, 5	Bhoja gives the meanings of the roots in addition.
I, iii, 4 } I, iii, 5 } I, iii, 6 }	III, i, 6	Bhoja gives the meaning in addition.
I, iii, 7 } I, iii, 8 } I, iii, 9 }	III, i, 7	See also the Vārtikas on this sūtra.
I, iii, 10	III, i, 8	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iii, 11	III, i, 8	Compare Vārtika 1.
I, iii, 12	III, i, 10	The Vārtika is incorporated into the sūtra by Bhoja.
I, iii, 13	III, i, 11	Compare.
I, iii, 14	III, i, 11	Compare Vārtika 3.
I, iii, 15	III, i, 11	Compare in part.
I, iii, 16 } I, iii, 17 } I, iii, 18 }	III, i, 12	Vārtikas 1 and 2. Bhoja omits several words found in the Gaṇa and has some new words found in the Lohitādigaṇa.
I, iii, 19	III, i, 13	This is an ākṛtigāṇa according to Pāṇini.
I, iii, 20	III, i, 14	Bhoja combines the Vārtikas also.
I, iii, 21	III, i, 15	Compare the Bhāṣya on this sūtra.
I, iii, 22	III, i, 16	Compare the Bhāṣya on this sūtra.
I, iii, 23	III, i, 18	
I, iii, 24	III, i, 17	The additions in Bhoja are based on the Bhāṣya on this sūtra.
I, iii, 25	III, i, 15	See the Vārtika.
I, iii, 26 } I, iii, 27 } I, iii, 28 }	III, i, 19	See the Bhāṣya on the third Vārtika. Three other sentences in the Bhāṣya here appear as the 54th, 55th and 56th sūtras in this pāda in Bhoja.
I, iii, 29 } I, iii, 30 }	III, i, 27	This is an ākṛtigāṇa in Pāṇini.
I, iii, 31	III, i, 22	
I, iii, 32		
I, iii, 33	III, i, 22	See the Bhāṣya on the third Vārtika.
I, iii, 34	III, i, 23	Compare.
I, iii, 35	III, i, 24	
I, iii, 36		
I, iii, 37	III, i, 25	Compare.
I, iii, 38		A Gaṇasūtra under the curādi in the Dhātupāṭha.
I, iii, 39	III, i, 22	Compare.
I, iii, 40		
I, iii, 41	III, i, 25	Vārtika 2.
I, iii, 42		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iii, 43	III, i, 25	Compare the Kāśikā.
I, iii, 44		
I, iii, 45	III, i, 21	Kaiyaṭa gives this as a Vārtika, though it is not found in the Bhāṣya. See the Kāśikā also.
I, iii, 46	III, i, 25	See the Kāśikā.
I, iii, 47	III, i, 25	See the Kāśikā.
I, iii, 48	III, i, 21	See the Kāśikā.
I, iii, 49	III, i, 25	See the Kāśikā.
I, iii, 50	III, i, 21	Kaiyaṭa gives this as a separate Vārtika, though it is not found in the Bhāṣya.
I, iii, 51	III, i, 25	Neither in the Vārtikas, nor in the Bhāṣya do we find anything corresponding to this sūtra of Bhoja; but it is given as a gaṇa sūtra in the Kaumudī at the end of the curādi. Probably there was a Vārtika, which is not traceable now.
I, iii, 52	III, i, 25	Compare.
I, iii, 53		
I, iii, 54		
I, iii, 55		
I, iii, 56		See remarks under Bhoja I, iii, 26—28 above.
I, iii, 57		
I, iii, 58	III, i, 26	Vārtika 6.
I, iii, 59		
I, iii, 60	III, i, 26	Vārtika 7.
I, iii, 61	III, i, 26	Vārtika 8.
I, iii, 62	III, i, 26	Vārtika 9.
I, iii, 63	III, i, 26	Vārtika 10.
I, iii, 64	III, i, 26	Vārtika 11.
I, iii, 65	III, i, 28	Compare.
I, iii, 66	III, i, 29	
I, iii, 67	III, i, 30	
I, iii, 68		
I, iii, 69	III, i, 40	Compare.
I, iii, 70	III, i, 36	Bhoja combines the Vārtika.
I, iii, 71	III, i, 35 and 37	Bhoja combines the two sūtras.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iii, 72	III, i, 38	
I, iii, 73	III, i, 39	
I, iii, 74	III, i, 41	Compare.
I, iii, 75		
I, iii, 76	III, i, 33	
I, iii, 77	III, i, 43 and 44	Compare both the sūtras,
I, iii, 78	III, i, 44	Vārtika.
I, iii, 79		
I, iii, 80		
I, iii, 81		
I, iii, 82	III, i, 45	
I, iii, 83	III, i, 46	Compare.
I, iii, 84		
I, iii, 85	III, i, 48	Bhoja combines the sūtra and the Vārtika.
I, iii, 86	III, i, 49	
I, iii, 87	III, i, 52	Compare.
I, iii, 88	III, i, 56	Compare.
I, iii, 89	III, i, 53	
I, iii, 90	III, i, 54	
I, iii, 91	III, i, 55	Compare.
I, iii, 92	III, i, 57 and 58	Bhoja combines the two sūtras.
I, iii, 93	III, i, 60	
I, iii, 94		
I, iii, 95	III, i, 61	
I, iii, 96	III, i, 62	
I, iii, 97	III, i, 63	
I, iii, 98		
I, iii, 99		
I, iii, 100	III, i, 64	Compare.
I, iii, 101	III, i, 66	Compare.
I, iii, 102	III, i, 65	Compare.
I, iii, 103	III, i, 67	
I, iii, 104	III, i, 67	Compare Vārtika 1 and the Bhāṣya thereon.
I, iii, 105	III, i, 63	Compare.
I, iii, 106	III, i, 63	Compare the Vārtika.
I, iii, 107	III, i, 88	Compare.
I, iii, 108	III, i, 68	See also Vārtika 13 in III, i, 87.
I, iii, 109	II, iv, 72	Compare.
I, iii, 110	II, iv, 75	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iii, 111	III, i, 69	
I, iii, 112	III, i, 63	Compare the Vārtika.
I, iii, 113	III, i, 70	
I, iii, 114	III, i, 71	
I, iii, 115	III, i, 72	
I, iii, 116		
I, iii, 117	III, i, 77	Compare.
I, iii, 118	III, i, 78	
I, iii, 119	III, i, 79	Compare.
I, iii, 120	III, i, 73	
I, iii, 121	III, i, 74	Compare.
I, iii, 122	III, i, 75	
I, iii, 123	III, i, 76	
I, iii, 124	III, i, 82	
I, iii, 125		
I, iii, 126	III, i, 83	Compare.
I, iii, 127	III, i, 85	Compare.
I, iii, 128		
I, iii, 129	III, i, 96	
I, iii, 130	III, i, 96	Compare Vārtika 2.
I, iii, 131	III, iv, 68	Compare.
I, iii, 132		
I, iii, 133		
I, iii, 134		
I, iii, 135		
I, iii, 136	III, i, 96	Compare Vārtika 1.
I, iii, 137	III, i, 97	
I, iii, 138	III, iv, 68	Compare.
I, iii, 139		
I, iii, 140	III, i, 98	
I, iii, 141	III, i, 97	Compare the Bhāṣya on the first Vārtika.
I, iii, 142	III, i, 100	Compare.
I, iii, 143	III, i, 100	Vārtika 1.
I, iii, 144	III, i, 101	Compare.
I, iii, 145	III, i, 102	
I, iii, 146	III, i, 103	
I, iii, 147	III, i, 104	
I, iii, 148	III, i, 105	Bhoja combines the Vārtika also.
I, iii, 149	III, i, 106	
I, iii, 150	III, i, 114	Compare in part.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iii, 151	III, i, 107	
I, iii, 152	III, i, 108	
I, iii, 153	III, i, 109	
I, iii, 154	III, i, 110	
I, iii, 155	III, i, 111	Compare.
I, iii, 156	III, i, 112	
I, iii, 157	III, i, 112	Compare Vārtika 4.
I, iii, 158	III, i, 109 and 120	This is composed of parts of the Vārtika on III, i, 109 and parts of III, i, 120. The Vārtika under reference is not found in the Bhāṣya, but in the Kāśikā.
I, iii, 159	III, i, 114	Compare in part. See also Vārtika 3.
I, iii, 160	III, i, 114	Compare in part See also Vārtika 1.
I, iii, 161	III, i, 114	Compare in part.
I, iii, 162	III, i, 115	
I, iii, 163	III, i, 116	Compare.
I, iii, 164	III, i, 121	
I, iii, 165		
I, iii, 166	III, i, 114	Part of this sūtra with the addition of the meaning.
I, iii, 167	III, i, 117	Bhoja divides.
I, iii, 168		
I, iii, 169	III, i, 119	Compare.
I, iii, 170	III, i, 124	
I, iii, 171	III, i, 124	Vārtika 1.
I, iii, 172	III, i, 124	Vārtika 2.
I, iii, 173	III, i, 125	
I, iii, 174	III, i, 126	Compare.
I, iii, 175	III, i, 122	Compare.
I, iii, 176		
I, iii, 177	III, i, 128	See Kāśikā.
I, iii, 178	III, i, 129	Compare in part.
I, iii, 179		
I, iii, 180	III, i, 129	Compare in part.
I, iii, 181	III, i, 130	
I, iii, 182	III, i, 131	Bhoja adds part of Pāṇini III, i, 127.
I, iii, 183	III, i, 132	
I, iii, 184	III, iii, 163	
I, iii, 185	III, iii, 164	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iii, 186	III, iii, 169 and 170	Bhoja combines. Compare.
I, iii, 187	III, i, 133	Compare.
I, iii, 188		
I, iii, 189		
I, iii, 190	III, i, 134	See the pacādigāṇa.
I, iii, 191		
I, iii, 192		
I, iii, 193	III, i, 134	Compare the nandyādigaṇa.
I, iii, 194	III, i, 134	
I, iii, 195	III, i, 134	
I, iii, 196	III, i, 131	
I, iii, 197	III, i, 134	
I, iii, 198	III, i, 131	
I, iii, 199	III, i, 134	
I, iii, 200	III, i, 134	Compare the grahādigaṇa.
I, iii, 201	III, i, 134	
I, iii, 202	III, i, 134	
I, iii, 203	III, i, 134	
I, iii, 204	III, i, 134	
I, iii, 205	III, i, 134	
I, iii, 206	III, i, 134	
I, iii, 207	III, i, 135	Compare.
I, iii, 208		
I, iii, 209	III, i, 136	
I, iii, 210		
I, iii, 211	III, i, 137	Compare the Vārtika.
I, iii, 212	III, i, 137	
I, iii, 213	III, i, 138	Parts of Pāṇini.
I, iii, 214	III, i, 138	Parts of Pāṇini.
I, iii, 215	III, i, 138	Compare the first Vārtika.
I, iii, 216	III, i, 138	See the second Vārtika.
I, iii, 217	III, i, 139	Compare.
I, iii, 218	III, i, 140	Compare.
I, iii, 219	III, i, 141	Compare parts of this sūtra.
I, iii, 220	III, i, 142	Compare.
I, iii, 221	III, i, 141	Compare parts of this sūtra.
I, iii, 222	III, i, 141	Compare parts of this sūtra.
I, iii, 223	III, i, 141	Compare parts of this sūtra.
I, iii, 224	III, i, 143	Compare.
I, iii, 225	III, i, 144	
I, iii, 226	III, i, 146	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iii, 227	III, i, 147	
I, iii, 228	III, i, 148	Compare.
I, iii, 229	III, i, 145	Bhoja combines the Vārtika.
I, iii, 230	III, i, 149	Bhoja combines the Vārtika.
I, iii, 231	III, i, 150	
—————		
I, iv, 1	III, ii, 1	
I, iv, 2	III, ii, 2	
I, iv, 3	III, ii, 1	See the Vārtika.
I, iv, 4	III, ii, 3	
I, iv, 5	III, ii, 7	
I, iv, 6		
I, iv, 7		
I, iv, 8	III, ii, 4	Compare the Kāśikā.
I, iv, 9	III, ii, 5	Compare the Bhāṣya.
I, iv, 10	III, ii, 5	Compare the Bhāṣya.
I, iv, 11	III, ii, 5	Compare.
I, iv, 12	III, ii, 9 and 10	Bhoja combines.
I, iv, 13	III, ii, 11	Compare.
I, iv, 14	III, ii, 12	
I, iv, 15	III, ii, 13	See Vārtika.
I, iv, 16	III, ii, 9	Compare Vārtika 1.
I, iv, 17	III, ii, 9	Vārtika 2.
I, iv, 18		
I, iv, 19	III, i, 14	
I, iv, 20	III, ii, 21	Vārtika 1.
I, iv, 21	III, ii, 15	Compare the Sūtra and the 1st Vārtika.
I, iv, 22	III, ii, 15	Vārtika 3.
I, iv, 23	III, ii, 15	Vārtika 2.
I, iv, 24	III, ii, 15	Compare in part.
I, iv, 25	III, ii, 15	Compare Vārtika 4.
I, iv, 26	III, ii, 16	
I, iv, 27	III, ii, 17	
I, iv, 28	III, ii, 18	
I, iv, 29	III, ii, 19	
I, iv, 30	III, ii, 20 and 23	Bhoja combines the two Sūtras of Pāṇini.
I, iv, 31	III, ii, 21	Compare. Bhoja has got several words in addition.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iv, 32	III, ii, 22	Compare.
I, iv, 33	III, ii, 24	Bhoja combines the Vārtika.
I, iv, 34	III, ii, 25	
I, iv, 35	III, ii, 26	Compare.
I, iv, 36		
I, iv, 37	III, ii, 26	Compare.
I, iv, 38	III, n, 28	
I, iv, 39	III, ii, 29	Compare. Vārtika 1 is tagged on to the Sūtra.
I, iv, 40	III, ii, 30	Part of III, ii, 29 and the second Vārtika on that Sūtra and III, ii, 30 are combined by Bhoja. See also Bhāṣya on Vārtika 2.
I, iv, 41		
I, iv, 42	III, ii, 31	Compare.
I, iv, 43	III, ii, 32	Compare.
I, iv, 44	III, ii, 33 and 34	Both are combined by Bhoja.
I, iv, 45	III, n, 35	Compare.
I, iv, 46	III, ii, 28	Compare Vārtika 1.
I, iv, 47	III, ii, 36	The three Sūtras of Pāṇini are grouped in the three Sūtras of Bhoja.
I, iv, 48	III, ii, 37	
I, iv, 49	III, ii, 38	
I, iv, 50	III, ii, 39	Compare.
I, iv, 51		
I, iv, 52	III, ii, 37	Bhoja's is part of this Sūtra of Pāṇini.
I, iv, 53	III, ii, 40	Compare.
I, iv, 54	III, ii, 42	Bhoja combines both.
I, iv, 55		
I, iv, 56	III, ii, 43	Compare. Bhoja adds.
I, iv, 57	III, ii, 44	Compare. Bhoja adds.
I, iv, 58	III, ii, 45	
I, iv, 59	III, ii, 46	Compare.
I, iv, 60		
I, iv, 61	III, ii, 47	Compare. See also Vārtika 1 on III, ii, 38.
I, iv, 62	III, ii, 38	Vārtika 2.
I, iv, 63		
I, iv, 64	III, ii, 48	Compare. The rest in Pāṇini under this Sūtra is found in the next sūtra of Bhoja.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iv, 65	III, ii, 48	Bhoja combines the first Vārtika. A considerable portion of Pāṇini is tagged on to the next sūtra of Bhoja.
I, iv, 66	III, ii, 48	See note above.
I, iv, 67		
I, iv, 68	III, ii, 48	Vārtika 3.
I, iv, 69	III, ii, 49	
I, iv, 70	III, ii, 50	Compare.
I, iv, 71		
I, iv, 72	III, ii, 49	Vārtika 1.
I, iv, 73	III, ii, 49	Vārtika 2.
I, iv, 74	III, ii, 49	Compare. Vārtika 3
I, iv, 75	III, ii, 51	
I, iv, 76	III, ii, 52	
I, iv, 77		
I, iv, 78		
I, iv, 79		
I, iv, 80		
I, iv, 81		
I, iv, 82	III, ii, 54	Compare.
I, iv, 83		
I, iv, 84	III, ii, 55	
I, iv, 85	III, ii, 55	Vārtika 1.
I, iv, 86		
I, iv, 87		
I, iv, 88	III, ii, 56, 57	Bhoja divides the Sūtra of Pāṇini and groups them differently.
I, iv, 89		
I, iv, 90	III, ii, 58	
I, iv, 91	III, ii, 59	One Sūtra of Pāṇini is divided into four by Bhoja.
I, iv, 92		
I, iv, 93		
I, iv, 94		
I, iv, 95	III, ii, 60	Compare sūtra and Vārtika 1.
I, iv, 96	III, ii, 62	
I, iv, 97	III, ii, 74	Compare.
I, iv, 98	III, ii, 75	
I, iv, 99	III, ii, 76	
I, iv, 100	III, ii, 61	
I, iv, 101	III, ii, 68	
I, iv, 102	III, ii, 69	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iv, 103	III, ii, 70	
I, iv, 104	III, iii, 170	
I, iv, 105	III, ii, 78	Compare.
I, iv, 106	III, ii, 78	See Vārtika in the Kāśikā.
I, iv, 107	III, ii, 78	Compare Vārtika 1.
I, iv, 108	III, ii, 78	Compare Vārtika 2.
I, iv, 109	III, ii, 79	
I, iv, 110	III, ii, 80 and 81	Bhoja combines the two Sūtras of Pāṇini.
I, iv, 111	III, ii, 82	
I, iv, 112	III, ii, 83	Compare.
I, iv, 113	III, ii, 84	
I, iv, 114	III, ii, 85	
I, iv, 115	III, ii, 86	Bhoja combines the Sūtra and the Vārtika thereon found in the Kāśikā.
I, iv, 116	III, ii, 87	
I, iv, 117	III, ii, 89	
I, iv, 118	III, ii, 90	
I, iv, 119	III, ii, 91	Compare.
I, iv, 120	III, ii, 92	
I, iv, 121	III, ii, 101	Compare.
I, iv, 122	III, ii, 93	Bhoja adds the Vārtika.
I, iv, 123	III, ii, 94	
I, iv, 124	III, ii, 95	Compare.
I, iv, 125	III, ii, 96	
I, iv, 126	III, ii, 95	Compare in part.
I, iv, 127	III, ii, 97	
I, iv, 128	III, ii, 98	
I, iv, 129		
I, iv, 130	III, ii, 99	
I, iv, 131		
I, iv, 132	III, ii, 100	
I, iv, 133		
I, iv, 134	III, ii, 102	Compare. See Vārtika 2.
I, iv, 135		
I, iv, 136		
I, iv, 137		
I, iv, 138		
I, iv, 139		
I, iv, 140	III, ii, 103	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iv, 141	III, ii, 104	
I, iv, 142	III, ii, 108	Compare.
I, iv, 143	III, ii, 107	Compare.
I, iv, 144	III, ii, 109	Compare.
I, iv, 145	III, ii, 110	
I, iv, 146	III, ii, 110	See the Bhāṣya on Vārtikas 1 and 2.
I, iv, 147		
I, iv, 148	III, ii, 110	See Vārtikas 2 and 3.
I, iv, 149	III, ii, 111	
I, iv, 150	III, ii, 111	See Vārtika 2.
I, iv, 151	III, ii, 112	
I, iv, 152	III, ii, 113	Compare. Bhoja has some additions.
I, iv, 153	III, ii, 114	Compare.
I, iv, 154	III, ii, 115	
I, iv, 155		
I, iv, 156	III, ii, 115	See Vārtika.
I, iv, 157	III, ii, 116	
I, iv, 158	III, ii, 117	Compare.
I, iv, 159	III, ii, 118	
I, iv, 160	III, ii, 119	
I, iv, 161	III, ii, 120	
I, iv, 162	III, ii, 121	
I, iv, 163	III, ii, 122	
I, iv, 164		
I, iv, 165	III, ii, 123	
I, iv, 166		
I, iv, 167	III, ii, 123	Compare Vārtika 1.
I, iv, 168	III, ii, 123	Compare Vārtika 2.
I, iv, 169		
I, iv, 170	III, ii, 124	
I, iv, 171	III, ii, 125	
I, iv, 172	III, ii, 126	
I, iv, 173 } I, iv, 174 }	III, ii, 126	Compare Vārtika 2.
I, iv, 175	III, ii, 126	Vārtika 3.
I, iv, 176	III, ii, 126	Vārtika 6.
I, iv, 177	III, ii, 126	Compare Vārtikas 4 and 5.
I, iv, 178		
I, iv, 179		
I, iv, 180		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iv, 181	III, ii, 130	Compare.
I, iv, 182	III, ii, 131	
I, iv, 183	III, ii, 132	
I, iv, 184	III, ii, 133	
I, iv, 185	III, ii, 128	
I, iv, 186	III, ii, 129	Compare.
I, iv, 187	III, ii, 134	Compare.
I, iv, 188	III, ii, 135	
I, iv, 189 } I, iv, 190 } I, iv, 191 } I, iv, 192 }	III, ii, 136	Compare. One sūtra of Pāṇini is divided into four.
I, iv, 193	III, ii, 138	
I, iv, 194 } I, iv, 195 }	III, ii, 139	Bhoja divides Pāṇini's into two and has certain additions.
I, iv, 196	III, ii, 140	
I, iv, 197	III, ii, 141	
I, iv, 198 } I, iv, 199 } I, iv, 200 } I, iv, 201 } I, iv, 202 }	III, ii, 142	Compare.
I, iv, 203	III, ii, 143	Compare.
I, iv, 204	III, ii, 144	
I, iv, 205 } I, iv, 206 } I, iv, 207 } I, iv, 208 } I, iv, 209 } I, iv, 210 }	III, ii, 142	Compare.
I, iv, 211	III, ii, 145	Compare.
I, iv, 212 } I, iv, 213 } I, iv, 214 } I, iv, 215 }	III, ii, 146	Compare.
I, iv, 216	III, ii, 146	Compare.
I, iv, 217	III, ii, 147	
I, iv, 218	III, ii, 148	
I, iv, 219	III, ii, 149	Compare.
I, iv, 220	III, ii, 150	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iv, 221	III, ii, 151	Compare.
I, iv, 222	III, ii, 152 and 153	Bhoja combines.
I, iv, 223	III, ii, 154	
I, iv, 224	III, ii, 155	
I, iv, 225	III, ii, 156	Compare.
I, iv, 226	III, ii, 157	Compare.
I, iv, 227	III, ii, 158	Compare.
I, iv, 228	III, ii, 159	
I, iv, 229	III, ii, 160	
I, iv, 230 } I, iv, 231 }	III, ii, 161	One sūtra of Pāṇini is divided into two. Compare both.
I, iv, 232 } I, iv, 233 }	III, ii, 162	One sūtra of Pāṇini is divided into two.
I, iv, 234	III, ii, 163	
I, iv, 235	III, ii, 164	Compare.
I, iv, 236	III, ii, 165	
I, iv, 237	III, ii, 166	Compare.
I, iv, 238 } I, iv, 239 }	III, ii, 171	Compare Vārtika 4.
I, iv, 240		
I, iv, 241	III, ii, 167	Compare.
I, iv, 242	III, ii, 168	Compare.
I, iv, 243	III, ii, 169	Compare.
I, iv, 244	III, ii, 172	Bhoja combines the Sūtra and Vārtika.
I, iv, 245	III, ii, 173	Compare.
I, iv, 246	III, ii, 174	Compare.
I, iv, 247	III, ii, 175	
I, iv, 248	III, ii, 176	Compare.
I, iv, 249	III, ii, 177	Compare.
I, iv, 250	III, ii, 178	Compare.
I, iv, 251 } I, iv, 252 }	III, ii, 178	Compare Vārtika 2.
I, iv, 253 } I, iv, 254 }	III, ii, 178	Compare Vārtika 4.
I, iv, 255	III, ii, 178	Compare Vārtika 3.
I, iv, 256	III, ii, 178	See Bhāṣya on Vārtika 3.
I, iv, 257	III, ii, 179	Compare.
I, iv, 258	III, ii, 180	Compare.
I, iv, 259	III, ii, 181	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
I, iv, 260 } I, iv, 261 }	III, ii, 182	Compare.
I, iv, 262	III, ii, 183	Compare.
I, iv, 263	III, ii, 184	Compare.
I, iv, 264	III, ii, 185	
I, iv, 265	III, ii, 186	
I, iv, 266	III, ii, 187	Compare.
I, iv, 267	III, ii, 188	
I, iv, 268		
I, iv, 269	III, ii, 188	Compare the verse in the Bhāṣya.
I, iv, 270		
I, iv, 271		
I, iv, 272		
I, iv, 273		
I, iv, 274	III, ii, 173	Compare.
—————		
II, i, 1*	I, 1	
II, i, 2	I, 3	Compare.
II, i, 3 } II, i, 4 }	I, 4	Compare. [Bhoja divides and has some additions.]
II, i, 5	I, 5	
II, i, 6	I, 6	
II, i, 7	I, 7	Compare. Bhoja has additions.
II, i, 8	I, 8	
II, i, 9	I, 9	
II, i, 10	I, 10	Compare. Bhoja has additions.
II, i, 11	I, 12	
II, i, 12	I, 27	Compare.
II, i, 13		
II, i, 14	I, 18	Compare.
II, i, 15	I, 19	Compare. Bhoja has additions.
II, i, 16	I, 27	Compare.
II, i, 17	I, 16	Compare.
II, i, 18	I, 17	
II, i, 19	I, 23	Compare. Bhoja adds.
II, i, 20	I, 21	Compare. Bhoja adds.
II, i, 21	I, 20	Compare.
II, i, 22		

* This and the next two pādas correspond to the Upādisūtras of the Pāṇinian Recension. References are to them.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, i, 23	I, 24	
II, i, 24	I, 30	Compare.
II, i, 25	I, 31	
II, i, 26		
II, i, 27	I, 32	
II, i, 28	I, 28	Compare.
II, i, 29	I, 11	Compare.
II, i, 30	I, 27, 28	Bhoja combines portions of the two sūtras.
II, i, 31	I, 15	Compare.
II, i, 32	I, 29	Compare.
II, i, 33	I, 33	Compare.
II, i, 34		
II, i, 35	I, 34 and 35	Bhoja combines the two.
II, i, 36	I, 25	Bhoja adds.
II, i, 37	I, 37	Compare. Also a part of I, 36.
II, i, 38		
II, i, 39	III, 86	Compare.
II, i, 40	III, 80	
II, i, 41	III, 79	Compare. Bhoja adds.
II, i, 42		
II, i, 43		
II, i, 44	III, 81 and 82	Bhoja combines.
II, i, 45		
II, i, 46		
II, i, 47 } II, i, 48 }	I, 36 I, 36	Compare.
II, i, 49		
II, i, 50		
II, i, 51		
II, i, 52		
II, i, 53		
II, i, 54		
II, i, 55	III, 37	
II, i, 56	III, 38	
II, i, 57	II, 1	
II, i, 58	I, 68	Compare.
II, i, 59	I, 69	Compare.
II, i, 60	I, 70	Compare.
II, i, 61	I, 64	Compare. Bhoja adds.
II, i, 62	I, 71 and 72	Bhoja combines.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, i, 63		
II, i, 64	I, 73	
II, i, 65	I, 74	Compare.
II, i, 66		
II, i, 67	I, 75	
II, i, 68		
II, i, 69	IV, 40	Compare a reading of this sūtra.
II, i, 70		
II, i, 71	III, 32	
II, i, 72	III, 33	
II, i, 73	III, 34	
II, i, 74	III, 35, 39, 30	Portions of these sūtras are grouped together by Bhoja.
II, i, 75	III, 31	
II, i, 76		
II, i, 77	V, 77	Compare.
II, i, 78	IV, 2	Compare in part.
II, i, 79	III, 50, 51	Compare. Bhoja adds.
II, i, 80	IV, 2	Compare part of this sūtra.
II, i, 81		
II, i, 82	III, 83	Compare a part.
II, i, 83	III, 29	Bhoja adds.
II, i, 84	I, 26	Compare in part.
II, i, 85	I, 27	Compare in part.
II, i, 86		
II, i, 87	III, 20	Compare.
II, i, 88	I, 37	Compare the gaṇa.
II, i, 89	III, 21	Compare in part.
II, i, 90	III, 22	
II, i, 91	III, 21	Compare in part.
II, i, 92	IV, 111	Compare in part.
II, i, 93	IV, 112, 113	Compare parts.
II, i, 94	I, 36	Compare in part.
II, i, 95	IV, 112	Compare.
II, i, 96	IV, 113	Compare in part.
II, i, 97	IV, 112	Compare the gaṇa.
II, i, 98	V, 36	Compare.
II, i, 99	IV, 85, 84	Bhoja combines both.
II, i, 100		
II, i, 101		
II, i, 102		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, i, 103		
II, i, 104		
II, i, 105		
II, i, 106		
II, i, 107	I, 33	Compare part.
II, i, 108		
II, i, 109		
II, i, 110	I, 77	Compare. Bhoja adds.
II, i, 111	I, 79	Bhoja adds.
II, i, 112	I, 81	
II, i, 113	I, 86	Compare.
II, i, 114	I, 78	
II, i, 115	I, 80	
II, i, 116	I, 82	Compare.
II, i, 117	I, 83	Compare.
II, i, 118	I, 84	
II, i, 119	I, 85	Compare.
II, i, 120		
II, i, 121		
II, i, 122	I, 90	Compare. Bhoja adds.
II, i, 123		
II, i, 124		
II, i, 125	I, 88	Compare. Bhoja adds.
II, i, 126	I, 89	
II, i, 127	II, 65	
II, i, 128	III, 83	Compare in part.
II, i, 129	III, 133	Compare in part.
II, i, 130	II, 99	Compare.
II, i, 131	II, 100	Compare.
II, i, 132	II, 95	
II, i, 133	II, 96	
II, i, 134	II, 97	Compare.
II, i, 135		
II, i, 136		
II, i, 137		
II, i, 138		
II, i, 139	II, 94	Compare in part.
II, i, 140		
II, i, 141		
II, i, 142		
II, i, 143		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, i, 144	II, 93	See commentary.
II, i, 145 } II, i, 146 }	II, 93	See commentary.
II, i, 147	II, 94	Compare part.
II, i, 148	II, 92	Compare part.
II, i, 149	II, 63	
II, i, 150	II, 64	Compare. Bhoja adds.
II, i, 151	II, 61	
II, i, 152	IV, 150	
II, i, 153	IV, 151	Compare. Bhoja adds.
II, i, 154	IV, 152	Compare.
II, i, 155	IV, 154	Compare.
II, i, 156	IV, 155	Compare.
II, i, 157	IV, 156 } IV, 149 }	Compare parts of these.
II, i, 158		
II, i, 159 } II, i, 160 }	IV, 131	See also commentary.
II, i, 161	IV, 133	
II, i, 162	IV, 134	
II, i, 163	IV, 128	Compare the commentary.
II, i, 164	IV, 130	
II, i, 165	IV, 132	
II, i, 166	IV, 136	Compare. Bhoja adds.
II, i, 167	IV, 137	Compare.
II, i, 168	IV, 141	Compare. Bhoja has many additions.
II, i, 169	IV, 142, 143	Compare. Bhoja combines.
II, i, 170	IV, 144	Compare part.
II, i, 171	IV, 145	Compare.
II, i, 172	IV, 146	Compare.
II, i, 173		
II, i, 174		
II, i, 175	IV, 148	Compare.
II, i, 176		
II, i, 177	IV, 72	Compare. Bhoja adds.
II, i, 178	IV, 74	Compare.
II, i, 179	IV, 73	Compare.
II, i, 180		
II, i, 181		
II, i, 182		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, i, 183	IV, 50	Compare part.
II, i, 184	IV, 189	Compare. Bhoja adds.
II, i, 185		
II, i, 186		
II, i, 187		
II, i, 188		
II, i, 189		
II, i, 190		
II, i, 191	IV, 61	
II, i, 192	IV, 59	Compare.
II, i, 193	IV, 62	Compare. Bhoja adds.
II, i, 194		
II, i, 195		
II, i, 196		
II, i, 197		
II, i, 198	III, 49	Compare. Bhoja adds.
II, i, 199	III, 48	Compare.
II, i, 200	III, 154	Compare.
II, i, 201	IV, 95	Compare.
II, i, 202		
II, i, 203	IV, 2	Compare in part.
II, i, 204		
II, i, 205		
II, i, 206	IV, 54, 52	Parts of these are tagged on by Bhoja.
II, i, 207	IV, 53	Compare.
II, i, 208		
II, i, 209	IV, 54 and 53	Compare parts of the two sūtras.
II, i, 210	IV, 54	Compare in part.
II, i, 211	II, 101	Compare. Bhoja adds.
II, i, 212	II, 104	
II, i, 213	II, 103	Compare.
II, i, 214	II, 102	Compare.
II, i, 215	II, 106	Compare.
II, i, 216	IV, 2	Compare in part.
II, i, 217	III, 48	Compare.
II, i, 218	IV, 45 and 49	Bhoja combines both.
II, i, 219	IV, 46	Compare.
II, i, 220	IV, 47	
II, i, 221	IV, 48	Compare.
II, i, 222		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, i, 223	IV, 68	Compare commentary.
II, i, 224		
II, i, 225	IV, 69	Compare. Bhoja adds.
II, i, 226	IV, 70	Compare.
II, i, 227		
II, i, 228		
II, i, 229		
II, i, 230	II, 70	Compare. Bhoja adds.
II, i, 231		
II, i, 232		
II, i, 233	IV, 55	Compare.
II, i, 234	IV, 56	Compare. Bhoja adds.
II, i, 235	IV, 58	Compare. Bhoja adds.
II, i, 236	III, 155	Compare.
II, i, 237	III, 156	
II, i, 238		
II, i, 239		
II, i, 240		
II, i, 241	III, 158	
II, i, 242	IV, 1	Compare.
II, i, 243	III, 159	Compare.
II, i, 244	III, 160	
II, i, 245		
II, i, 246	II, 59	Compare.
II, i, 247	II, 60	Compare.
II, i, 248	I, 128	
II, i, 249		
II, i, 250	II, 67	
II, i, 251	II, 68	Compare.
II, i, 252	II, 69	
II, i, 253	I, 127	Compare.
II, i, 254	I, 126	Compare.
II, i, 255		
II, i, 256	I, 68	Compare a part.
II, i, 257	II, 81	Compare.
II, i, 258	II, 80	Compare.
II, i, 259	II, 82	Compare.
II, i, 260	I, 94	
II, i, 261	I, 95	Compare.
II, i, 262		
II, i, 263	I, 91	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI		REMARKS
II, i, 264	I, 91, 92.	Compare.	
II, i, 265	IV, 60	Compare.	
II, i, 266			
II, i, 267			
II, i, 268	I, 129		
II, i, 269	I, 125	Compare.	
II, i, 270	I, 123	Compare.	
II, i, 271	I, 121		
II, i, 272			
II, i, 273	I, 122	Compare.	
II, i, 274	I, 145	Compare.	
II, i, 275	I, 148		
II, i, 276	I, 149	Compare.	
II, i, 277	I, 150	Compare.	Bhoja adds.
II, i, 278	IV, 123	Compare.	
II, i, 279	IV, 124	Compare.	Bhoja adds.
II, i, 280			
II, i, 281	IV, 125		
II, i, 282	IV, 126		
II, i, 283	IV, 157		
II, i, 284	IV, 164	Compare.	Bhoja adds.
II, i, 285	IV, 6		
II, i, 286	IV, 7	Compare.	
II, i, 287	IV, 8		
II, i, 288	IV, 9	Compare.	
II, i, 289			
II, i, 290			
II, i, 291	IV, 10	Compare.	
II, i, 292	IV, 11	Compare.	
II, i, 293	IV, 12	Compare.	
II, i, 294	V, 81		
II, i, 295	IV, 162	Compare.	
II, i, 296	IV, 161	Compare.	
II, i, 297	V, 70	Compare.	
II, i, 298			
II, i, 299			
II, i, 300			
II, i, 301	I, 131	Compare.	
II, i, 302			
II, i, 303			
II, i, 304	V, 66		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, i, 305		
II, i, 306		
II, i, 307		
II, i, 308		
II, i, 309		
II, i, 310	II, 107	Compare.
II, i, 311	II, 108	
II, i, 312	II, 109	Compare.
II, i, 313	II, 112	Compare.
II, i, 314	II, 114	
II, i, 315	II, 116	Compare.
II, i, 316	II, 118	Compare.
II, i, 317	II, 119	Compare.
II, i, 318	IV, 185	
II, i, 319		
II, i, 320	IV, 196	
II, i, 321	IV, 197	Compare.
II, i, 322	IV, 198	Compare.
II, i, 323		
II, i, 324		
II, i, 325		
II, i, 326		
II, i, 327	IV, 209	
II, i, 328	IV, 205	Compare.
II, i, 329	IV, 208	Compare part.
II, i, 330		
II, i, 331	IV, 217	Compare.
II, i, 332	IV, 202	
II, i, 333	IV, 203	
II, i, 334		
II, i, 335	IV, 211	Compare.
II, i, 336	IV, 210	Compare.
II, i, 337		
II, i, 338	IV, 218	Compare.
II, i, 339		
II, i, 340	IV, 215	Compare.
II, i, 341	IV, 213	Compare.
II, i, 342	IV, 232	Compare part.
II, i, 343	IV, 238, 237.	Compare both. Bhoja adds.
II, i, 344	IV, 243, 244.	Compare both. Bhoja adds more.
II, i, 345	IV, 246	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, 1, 346	IV, 242	Compare.
II, i, 347	IV, 235	Compare.
II, i, 348		
—————		
II, ii, 1	I, 76	Compare.
II, ii, 2	III, 43	
II, ii, 3	III, 46	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 4 } II, ii, 5 }	III, 40	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 6	III, 42	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 7	V, 44	See the Gaṇa.
II, ii, 8		
II, ii, 9		
II, ii, 10	II, 38	Compare partly.
II, ii, 11		
II, ii, 12	IV, 13, 14	Compare.
II, ii, 13	IV, 15	
II, ii, 14	IV, 16	See the Gaṇa.
II, ii, 15	II, 39	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 16	II, 41	
II, ii, 17	II, 42	Compare.
II, ii, 18		
II, ii, 19	IV, 23, 22, 27	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 20	IV, 20	See the Gaṇa.
II, ii, 21	II, 29	Compare.
II, ii, 22		
II, ii, 23		
II, ii, 24		
II, ii, 25		
II, ii, 26		
II, ii, 27	IV, 41, 42	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 28	IV, 44	Compare.
II, ii, 29	IV, 43	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 30		
II, ii, 31		
II, ii, 32		
II, ii, 33		
II, ii, 34	III, 84	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 35		
II, ii, 36		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, ii, 37	III, 147	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 38	III, 148	Compare.
II, ii, 39		
II, ii, 40		
II, ii, 41		
II, ii, 42		
II, ii, 43		
II, ii, 44	IV, 115, and V, 29	Compare in part.
II, ii, 45	V, 27	Compare.
II, ii, 46	V, 32	Compare.
II, ii, 47	V, 29	Compare in part.
II, ii, 48	V, 30	Compare.
II, ii, 49		
II, ii, 50		
II, ii, 51		
II, ii, 52		
II, ii, 53	I, 119	Compare in part.
II, ii, 54	I, 119 and V, 74	Compare.
II, ii, 55	I, 115	Compare.
II, ii, 56	I, 116	Compare.
II, ii, 57		
II, ii, 58		
II, ii, 59	I, 111, 112	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 60	I, 114	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 61		
II, ii, 62		
II, ii, 63		
II, ii, 64		
II, ii, 65		
II, ii, 66		
II, ii, 67		
II, ii, 68	V, 39	Compare.
II, ii, 69		
II, ii, 70		
II, ii, 71	IV, 99	
II, ii, 72	IV, 101	
II, ii, 73		
II, ii, 74		
II, ii, 75		
II, ii, 76		
II, ii, 77		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, ii, 78		
II, ii, 79		
II, ii, 80		
II, ii, 81		
II, ii, 82		
II, ii, 83		
II, ii, 84		
II, ii, 85		
II, ii, 86		
II, ii, 87		
II, ii, 88		
II, ii, 89		
II, ii, 90		
II, ii, 91		
II, ii, 92		
II, ii, 93		
II, ii, 94		
II, ii, 95		
II, ii, 96		
II, ii, 97	IV, 86	Compare in part.
II, ii, 98		
II, ii, 99		
II, ii, 100		
II, ii, 101		
II, ii, 102		
II, ii, 103	IV, 192	
II, ii, 104		
II, ii, 105		
II, ii, 106		
II, ii, 107		
II, ii, 108		
II, ii, 109		
II, ii, 110		
II, ii, 111		
II, ii, 112		
II, ii, 113	I, 106	Compare in part.
II, ii, 114	I, 97	Compare in part.
II, ii, 115	I, 111	
II, ii, 116	I, 120	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 117		
II, ii, 118		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, ii, 119		
II, ii, 120	I, 96	Compare in part.
II, ii, 121		
II, ii, 122		
II, ii, 123	III, 15	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 124		
II, ii, 125	II, 78	Compare.
II, ii, 126		
II, ii, 127	III, 16	Compare.
II, ii, 128		
II, ii, 129		
II, ii, 130	III, 87	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 131	III, 89	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 132		
II, ii, 133	III, 90	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 134		
II, ii, 135	III, 109	Compare.
II, ii, 136	III, 110	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 137		
II, ii, 138	III, 126, 127, 128.	Bhoja combines these and adds. Compare.
II, ii, 139		
II, ii, 140		
II, ii, 141		
II, ii, 142	III, 88	Compare.
II, ii, 143		
II, ii, 144		
II, ii, 145	V, 1	
II, ii, 146	III, 48	Compare.
II, ii, 147		
II, ii, 148		
II, ii, 149		
II, ii, 150		
II, ii, 151	II, 2	Compare.
II, ii, 152	II, 3	
II, ii, 153	II, 4	
II, ii, 154	II, 5	
II, ii, 155	II, 7	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 156		
II, ii, 157	II, 12	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, ii, 158	III, 112, 113.	Compare. Bhoja combines both and adds.
II, ii, 159	III, 114	
II, ii, 160 } II, ii, 161 }	III, 115	Compare.
II, ii, 162	II, 6	Compare.
II, ii, 163	IV, 107	Compare in part.
II, ii, 161	IV, 108	Compare.
II, ii, 165		
II, ii, 166		
II, ii, 167		
II, ii, 168	IV, 91	Compare.
II, ii, 169		
II, ii, 170		
II, ii, 171		
II, ii, 172		
II, ii, 173	IV, 214, 213.	Compare.
II, ii, 174		
II, ii, 175		
II, ii, 176	V, 88	Compare.
II, ii, 177		
II, ii, 178	III, 6	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 179	III, 12	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 180	III, 5	Compare in part.
II, ii, 181	III, 13	Compare.
II, ii, 182	III, 10	Compare.
II, ii, 183	III, 14	
II, ii, 184	III, 15	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 185	II, 71	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 186	II, 72	
II, ii, 187	II, 73	
II, ii, 188	II, 75	Compare.
II, ii, 189	II, 76	Compare in part.
II, ii, 190	II, 77	Compare.
II, ii, 191	V, 25	Compare.
II, ii, 192		
II, ii, 193	IV, 162	Compare in part.
II, ii, 194	II, 46, 47, 48.	Bhoja combines.
II, ii, 195	II, 49	
II, ii, 196	II, 51, 52, 53.	Bhoja combines.
II, ii, 197		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, ii, 198		
II, ii, 199	III, 52	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 200	III, 55	Compare.
II, ii, 201	III, 54	Compare.
II, ii, 202		
II, ii, 203	III, 56	Compare.
II, ii, 204	III, 48	Compare in part.
II, ii, 205	III, 150	
II, ii, 206		
II, ii, 207	III, 23	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 208	III, 25, 26, 27.	Bhoja combines and adds.
II, ii, 209	III, 28	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 210	III, 142	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 211	III, 141	
II, ii, 212 } II, ii, 213 }	III, 145	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 214		
II, ii, 215		
II, ii, 216		
II, ii, 217	V, 34	Compare.
II, ii, 218		
II, ii, 219	IV, 102	Compare in part.
II, ii, 220		
II, ii, 221	IV, 103	Compare in part.
II, ii, 222		
II, ii, 223	IV, 88	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 224	IV, 89	
II, ii, 225		
II, ii, 226	III, 151	
II, ii, 227	III, 152	Compare in part.
II, ii, 228	III, 153	
II, ii, 229	III, 121, 124	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 230		
II, ii, 231	III, 122	
II, ii, 232		
II, ii, 233		
II, ii, 234		
II, ii, 235		
II, ii, 236		
II, ii, 237		
II, ii, 238		

APPENDIX I

BHOJA	PĀNINI	REMARKS
II, ii, 239		
II, ii, 240	I, 130, 131	Compare. Bhoja combines.
II, ii, 241	I, 132	Compare.
II, ii, 242	I, 133	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 243	I, 134	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 244	I, 135	Compare.
II, ii, 245		
II, ii, 246	I, 137	
II, ii, 247	I, 138	Compare. Bhoja adds.
II, ii, 248	V, 78, 79, 80, } and IV, 90 }	Bhoja combines.
II, ii, 249	V, 65	Compare in part.
II, ii, 250		
II, ii, 251		
II, ii, 252		
II, ii, 253	IV, 114	Compare in part.
II, ii, 254		
II, ii, 255	V, 2	
—————		
II, iii, 1	IV, 119	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 2		
II, iii, 3		
II, iii, 4		
II, iii, 5	IV, 109	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 6	IV, 110	Compare in part.
II, iii, 7		
II, iii, 8		
II, iii, 9	III, 96	
II, iii, 10	III, 97	Compare.
II, iii, 11		
II, iii, 12		
II, iii, 13	I, 109	Compare in part.
II, iii, 14		
II, iii, 15	IV, 2	Compare part.
II, iii, 16	IV, 186	Compare.
II, iii, 17		
II, iii, 18	III, 98	Compare.
II, iii, 19	III, 101	Compare.
II, iii, 20	V, 55	Compare.
II, iii, 21	II, 13	Compare. Bhoja adds

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, iii, 22	II, 16	
II, iii, 23	II, 17	
II, iii, 24		
II, iii, 25	V, 4	Compare.
II, iii, 26	II, 18	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 27	II, 19	
II, iii, 28	II, 20	
II, iii, 29	II, 27	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 30	II, 28	Compare for some words.
II, iii, 31	II, 24	
II, iii, 32	II, 25	Compare.
II, iii, 33	II, 26	
II, iii, 34	III, 132	
II, iii, 35		
II, iii, 36		
II, iii, 37		
II, iii, 38	III, 133	Compare for some words.
II, iii, 39		
II, iii, 40	III, 135, 136	Compare.
II, iii, 41	III, 138	
II, iii, 42		
II, iii, 43	III, 140	See the Gaṇa.
II, iii, 44	III, 139	Compare.
II, iii, 45	III, 137	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 46	I, 50	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 47	I, 51	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 48	IV, 31	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 49	IV, 32	Compare in part.
II, iii, 50	IV, 36	Compare. See the Gaṇa.
II, iii, 51	I, 38	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 52	I, 40	Compare in part.
II, iii, 53	I, 41	
II, iii, 54	I, 43	
II, iii, 55	V, 3	
II, iii, 56		
II, iii, 57	IV, 96	Compare in part.
II, iii, 58		
II, iii, 59		
II, iii, 60		
II, iii, 61	I, 60	Compare. See the Gaṇa.
II, iii, 62	I, 61	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, iii, 63	I, 62	Compare.
II, iii, 64	IV, 3	Compare in part.
II, iii, 65	IV, 4	Compare in part
II, iii, 66		
II, iii, 67		
II, iii, 68	III, 70	Compare in part.
II, iii, 69	III, 71	
II, iii, 70	III, 72	
II, iii, 71		
II, iii, 72	III, 73	Compare.
II, iii, 73	II, 122	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 74	III, 1	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 75		
II, iii, 76	IV, 167	
II, iii, 77	IV, 168	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 78	IV, 169	Compare.
II, iii, 79	IV, 170	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 80	IV, 176	Compare.
II, iii, 81	IV, 172	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 82	IV, 173	
II, iii, 83	IV, 174	
II, iii, 84	IV, 175	Compare.
II, iii, 85	IV, 177	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 86	III, 104	Compare.
II, iii, 87	III, 106	
I, iii, 88 } II, iii, 89 }	IV, 181	Compare. See the Gaṇa.
II, iii, 90	IV, 117	Compare.
II, iii, 91	IV, 40	Compare in part.
II, iii, 92		
II, iii, 93	V, 88	Compare in part.
II, iii, 94		
II, iii, 95		
II, iii, 96		
I, iii, 97	I, 100	See Gaṇa. Compare.
II, iii, 98		
II, iii, 99		
II, iii, 100	IV, 118	Compare in part.
II, iii, 101	III, 76	Compare in part.
II, iii, 102		
II, iii, 103		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, iii, 104		
II, iii, 105	I, 109	Compare in part.
II, iii, 106	I, 110	
II, iii, 107		
II, iii, 108	I, 53	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 109	I, 93	Compare in part.
II, iii, 110		
II, iii, 111	IV, 96	Compare in part.
II, iii, 112		
II, iii, 113		
II, iii, 114	I, 63	Compare.
II, iii, 115		
II, iii, 116		
II, iii, 117		
II, iii, 118		
II, iii, 119	I, 105	See Gaṇa.
II, iii, 120	IV, 194	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 121	III, 74	Compare.
II, iii, 122	IV, 40	Compare in part.
II, iii, 123	IV, 118	Compare in part.
II, iii, 124	I, 144	Compare.
II, iii, 125		
II, iii, 126	V, 84	Compare.
II, iii, 127	I, 141	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 128	I, 142	Compare.
II, iii, 129	I, 140	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 130		
II, iii, 131	I, 143	Compare. Bhoja divides.
II, iii, 132		
II, iii, 133		
II, iii, 134		
II, iii, 135		
II, iii, 136		
II, iii, 137	I, 139	Compare.
II, iii, 138	I, 143	Compare in part.
II, iii, 139		
II, iii, 140		
II, iii, 141		
II, iii, 142		
II, iii, 143	III, 149	Compare in part.
II, iii, 144		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, iii, 145	V, 68	Compare.
II, iii, 146		
II, iii, 147		
II, iii, 148	IV, 2	Compare in part.
II, iii, 149	IV, 118	Compare in part.
II, iii, 150	III, 61	Compare in part.
II, iii, 151	III, 66	Compare in part.
II, iii, 152		
II, iii, 153		
II, iii, 154		
II, iii, 155	I, 44	
II, iii, 156	I, 46	
II, iii, 157	I, 47	
II, iii, 158	I, 48	
II, iii, 159	I, 49	Compare.
II, iii, 160	IV, 27	
II, iii, 161	IV, 28, 29.	Bhoja combines.
II, iii, 162		
II, iii, 163	IV, 30	Compare.
II, iii, 164	IV, 75, 78, 79.	Compare. Bhoja combines.
II, iii, 165	IV, 76	Compare.
II, iii, 166	IV, 80, 83.	Compare. Bhoja combines these and adds.
II, iii, 167		
II, iii, 168	III, 61	Compare in part. Bhoja adds.
II, iii, 169	III, 62	
II, iii, 170	III, 66, 67.	Bhoja combines and adds. Compare.
II, iii, 171		
II, iii, 172	III, 69	
II, iii, 173	III, 116	Compare. Bhoja adds.
II, iii, 174	III, 117	Compare in part.
II, iii, 175		
II, iii, 176	V, 56	Compare in part.
II, iii, 177		
II, iii, 178		
II, iii, 179		
II, iii, 180		
II, iii, 181		
II, iii, 182		
II, iii, 183		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, iii, 184	V, 72	Compare.
II, iii, 185		
II, iii, 186		
II, iii, 187		
II, iii, 188		
II, iii, 189		
II, iii, 190		
II, iii, 191		
—		
II, iv, 1	III, iii, 1, 2.	Compare.
II, iv, 2	III, iii, 3	
II, iv, 3	III, iii, 4	
II, iv, 4	III, iii, 5	Compare.
II, iv, 5	III, iii, 6	
II, iv, 6	III, iii, 7	
II, iv, 7	III, iii, 8	
II, iv, 8	III, iii, 9	
II, iv, 9	III, iii, 175	
II, iv, 10	III, iii, 176	Compare.
II, iv, 11	III, iii, 15	
II, iv, 12	III, iii, 15	Vārtika 1.
II, iv, 13	III, iii, 15	See Kāśikā.
II, iv, 14	III, iii, 13	Compare.
II, iv, 15		
II, iv, 16	III, iii, 10	Compare.
II, iv, 17	III, iii, 10	Compare.
II, iv, 18	III, iii, 12	Compare.
II, iv, 19	III, iii, 10	Compare.
II, iv, 20	III, iii, 11	
II, iv, 21	III, iii, 16	Compare.
II, iv, 22	III, iii, 16	Compare.
II, iv, 23	III, iii, 16	Compare Vārtika.
II, iv, 24	III, iii, 20	Compare Vārtika 4.
II, iv, 25	III, iii, 17	Compare.
II, iv, 26	III, iii, 19	
II, iv, 27	III, iii, 20	Compare.
II, iv, 28	III, iii, 21	
II, iv, 29	III, iii, 21	Compare Vārtika 1.
II, iv, 30	III, iii, 21	Compare Vārtika 2.
II, iv, 31		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, iv, 32	III, iii, 22	
II, iv, 33	III, iii, 25	
II, iv, 34	III, iii, 23	
II, iv, 35	III, iii, 24	Compare.
II, iv, 36		
II, iv, 37 } II, iv, 38 }	III, iii, 26	Compare. Bhoja combines.
II, iv, 39	III, iii, 37	Compare.
II, iv, 40	III, iii, 27	Compare.
II, iv, 41		
II, iv, 42		
II, iv, 43		
II, iv, 44	III, iii, 28	Compare.
II, iv, 45	III, iii, 29	
II, iv, 46	III, iii, 30	Compare.
II, iv, 47	III, iii, 48	Compare.
II, iv, 48	III, iii, 31	
II, iv, 49	III, iii, 32	Compare.
II, iv, 50	III, iii, 33	
II, iv, 51	III, iii, 34	
II, iv, 52		
II, iv, 53		
II, iv, 54 } II, iv, 55 }	III, iii, 37, 38.	Compare both.
II, iv, 56	III, iii, 39	Compare.
II, iv, 57	III, iii, 40	Compare.
II, iv, 58 } II, iv, 59 }	III, iii, 41	Compare both.
II, iv, 60	III, iii, 42	
II, iv, 61	III, iii, 49	Compare.
II, iv, 62	III, iii, 35	Compare.
II, iv, 63	III, iii, 45	Compare.
II, iv, 64	III, iii, 36	
II, iv, 65	III, iii, 47	
II, iv, 66	III, iii, 46	
II, iv, 67	III, iii, 52	Compare.
II, iv, 68	III, iii, 53	
II, iv, 69	III, iii, 51	Compare.
II, iv, 70	III, iii, 50	Compare.
II, iv, 71	III, iii, 55	
II, iv, 72	III, iii, 54	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, iv, 73		
II, iv, 74		
II, iv, 75	III, iii, 56	
II, iv, 76	III, iii, 56	Compare Vārtika 1.
II, iv, 77	III, iii, 57	
II, iv, 78	III, iii, 58	Compare Sūtra and Vārtika 1.
II, iv, 79	III, iii, 70	
II, iv, 80	III, iii, 59	Compare.
II, iv, 81	III, iii, 60	
II, iv, 82	III, iii, 61	Compare.
II, iv, 83	III, iii, 62	Compare.
II, iv, 84	III, iii, 63	Compare.
II, iv, 85	III, iii, 64	Compare.
II, iv, 86 } II, iv, 87 }	III, iii, 65	Compare both the Sūtras.
II, iv, 88	III, iii, 66	
II, iv, 89	III, iii, 67	Compare.
II, iv, 90	III, iii, 68	Compare.
II, iv, 91	III, iii, 69	
II, iv, 92	III, iii, 71	
II, iv, 93	III, iii, 72	Compare.
II, iv, 94	III, iii, 73	
II, iv, 95	III, iii, 74	Compare.
II, iv, 96		
II, iv, 97		
II, iv, 98	III, iii, 75	
II, iv, 99	III, iii, 76	Compare.
II, iv, 100	III, iii, 77	Compare.
II, iv, 101	III, iii, 78	Compare.
II, iv, 102	III, iii, 79	Compare.
II, iv, 103	III, iii, 80, 81.	Compare. Bhoja combines.
II, iv, 104	III, iii, 82	Compare.
II, iv, 105		
II, iv, 106	III, iii, 83	
II, iv, 107	III, iii, 85	
II, iv, 108	III, iii, 84	Compare.
II, iv, 109	III, iii, 86	Compare.
II, iv, 110	III, iii, 87	Compare.
II, iv, 111	III, iii, 88	
II, iv, 112	III, iii, 89	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, iv, 113 } II, iv, 114 }	III, iii, 90	Compare.
II, iv, 115	III, iii, 91	
II, iv, 116 } II, iv, 117 }	III, iii, 92	Compare. Bhoja divides.
II, iv, 118	III, iii, 93	Compare.
II, iv, 119		
II, iv, 120	III, iii, 94	
II, iv, 121		
II, iv, 122		
II, iv, 123		
II, iv, 124	III, iii, 97	Compare.
II, iv, 125	III, iii, 95	Compare.
II, iv, 126	III, iii, 98	Compare.
II, iv, 127 } II, iv, 128 } II, iv, 129 }	III, iii, 99	Compare. Bhoja divides.
II, iv, 130		
II, iv, 131	III, iii, 100	
II, iv, 132	III, iii, 101	Compare.
II, iv, 133 } II, iv, 134 } II, iv, 135 }	III, iii, 101	See Bhāṣya.
II, iv, 136	III, iii, 102	Compare.
II, iv, 137	III, iii, 103	Compare.
II, iv, 138		
II, iv, 139	III, iii, 104	Compare.
II, iv, 140	III, iii, 104	See the Vārtika in the Kāśikā.
II, iv, 141		
II, iv, 142	III, iii, 104	See the instances in the Kāśikā. Compare the gaṇa also.
II, iv, 143		
II, iv, 144		
II, iv, 145		
II, iv, 146	III, iii, 105	
II, iv, 147	III, iii, 106	Compare.
II, iv, 148		
II, iv, 149	III, iii, 107	Compare.
II, iv, 150	III, iii, 107	Compare Vārtika 2.
II, iv, 151	III, iii, 107	Compare Vārtika 3.
II, iv, 152	III, iii, 108	Compare Vārtika 9.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, iv, 153		
II, iv, 154		
II, iv, 155		
II, iv, 156	III, iii, 112	
II, iv, 157	III, iii, 108	Compare.
II, iv, 158	III, iii, 109	
II, iv, 159	III, iii, 108	Compare.
II, iv, 160		
II, iv, 161	III, iii, 110	Compare.
II, iv, 162	III, iii, 111	
II, iv, 163	III, iii, 114	
II, iv, 164	III, iii, 115	
II, iv, 165	III, iii, 116	
II, iv, 166	III, iii, 117	
II, iv, 167		
II, iv, 168		
II, iv, 169		
II, iv, 170		
II, iv, 171		
II, iv, 172		
II, iv, 173	III, iii, 118	Compare.
II, iv, 174	III, iii, 119	Compare Sūtra and Vārtika.
II, iv, 175	III, iii, 121	Compare.
II, iv, 176	III, iii, 122	Compare.
II, iv, 177	III, iii, 123	
II, iv, 178	III, iii, 124	
II, iv, 179	III, iii, 125	
II, iv, 180	III, iii, 125	Compare the Vārtikas in the Kāśikā. Bhoja combines all the Vārtikas.
II, iv, 181	III, iii, 108	Compare Vārtika 2.
II, iv, 182	III, iii, 108	Compare Vārtika 1.
II, iv, 183	III, iii, 126	Compare.
II, iv, 184	III, iii, 127	Bhoja combines the Sūtra and the first Vārtika.
II, iv, 185	III, iii, 128	
II, iv, 186	III, iii, 130	Compare Vārtika.
II, iv, 187	III, iii, 131	
II, iv, 188	III, iii, 132	
II, iv, 189	III, iii, 133	
II, iv, 190	III, iii, 134	
II, iv, 191		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, iv, 192	III, iii, 135	
II, iv, 193	III, iii, 136	Compare.
II, iv, 194	III, iii, 137	Compare.
II, iv, 195	III, iii, 138	Compare.
II, iv, 196	III, iii, 139	
II, iv, 197	III, iii, 140	
II, iv, 198	III, iii, 141	Bhoja combines the Sūtra and the Vārtika thereon.
II, iv, 199	III, iii, 142	
II, iv, 200	III, iii, 143	Compare.
II, iv, 201	III, iii, 144	
II, iv, 202-	III, iii, 145	
II, iv, 203	III, iii, 146	
II, iv, 204	III, iii, 147	Compare.
II, iv, 205	III, iii, 148, 149.	Bhoja combines both.
II, iv, 206	III, iii, 150	Compare. See also the Kāśikā.
II, iv, 207	III, iii, 151	
II, iv, 208	III, iii, 152	Compare.
II, iv, 209	III, iii, 153	
II, iv, 210	III, iii, 154	Compare.
II, iv, 211	III, iii, 155	Compare.
II, iv, 212	III, iii, 156	Compare.
II, iv, 213	III, iii, 157	Bhoja combines the Sūtra and the Vārtika.
II, iv, 214	III, iii, 158, 159.	Compare both.
II, iv, 215	III, iii, 161	
II, iv, 216	III, iii, 162	Compare.
II, iv, 217	III, iii, 163	Compare.
II, iv, 218	III, iii, 164	
II, iv, 219	III, iii, 165	
II, iv, 220	III, iii, 166	Compare.
II, iv, 221	III, iii, 167, 168.	Compare. Bhoja combines.
II, iv, 222	III, iii, 169	Compare.
II, iv, 223	III, iv, 1	
II, iv, 224	III, iv, 2	Compare.
II, iv, 225	III, iv, 3	Compare.
II, iv, 226	III, iv, 4	
II, iv, 227	III, iv, 5	
II, iv, 228	III, iv, 18	Compare.
II, iv, 229	III, iv, 19	Compare.
II, iv, 230	III, iv, 20	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, iv, 231	III, iv, 21	Compare.
II, iv, 232	III, iv, 21	Compare Vārtika 5.
II, iv, 233	III, iv, 22	
II, iv, 234	III, iv, 23	
II, iv, 235	III, iv, 24	Compare.
II, iv, 236	III, iv, 25	
II, iv, 237	III, iv, 26	Compare.
II, iv, 238	III, iv, 27	Compare.
II, iv, 239	III, iv, 28	
II, iv, 240	III, iv, 29	Compare.
II, iv, 241	III, iv, 30	Compare.
II, iv, 242	III, iv, 31	
II, iv, 243	III, iv, 32	Compare.
II, iv, 244	III, iv, 33	Compare.
II, iv, 245		
II, iv, 246	III, iv, 34	
II, iv, 247	III, iv, 35	
II, iv, 248		
II, iv, 249	III, iv, 36	Bhoja divides.
II, iv, 250		
II, iv, 251	III, iv, 37	Compare.
II, iv, 252	III, iv, 38	
II, iv, 253	III, iv, 39	Compare.
II, iv, 254	III, iv, 40	Compare.
II, iv, 255	III, iv, 41	Compare.
II, iv, 256	III, iv, 42	
II, iv, 257	III, iv, 43	Compare.
II, iv, 258	III, iv, 44	Compare.
II, iv, 259	III, iv, 45	Compare.
II, iv, 260	III, iv, 46	
II, iv, 261		
II, iv, 262	III, iv, 47	Compare.
II, iv, 263	III, iv, 48	Compare.
II, iv, 264	III, iv, 49	
II, iv, 265	III, iv, 50	Compare.
II, iv, 266	III, iv, 51	Compare.
II, iv, 267	III, iv, 52	Compare.
II, iv, 278	III, iv, 53	Compare.
II, iv, 269	III, iv, 54	Compare.
II, iv, 270	III, iv, 55	
II, iv, 271	III, iv, 56	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
II, iv, 272	III, iv, 57	Compare.
II, iv, 273	III, iv, 58	Compare.
II, iv, 274	III, iv, 59	Compare.
II, iv, 275	III, iv, 60	
II, iv, 276	III, iv, 61	Compare.
II, iv, 277	III, iv, 63	Compare.
II, iv, 278	III, iv, 64	
II, iv, 279	III, iv, 65	Compare.
II, iv, 280		
II, iv, 281	III, iv, 68	Compare.
II, iv, 282	III, iii, 174	Compare.
II, iv, 283	III, iii, 173	Compare.
<hr/>		
III, i, 1	III, iv, 78	Compare.
III, i, 2		
III, i, 3	VII, i, 3	
III, i, 4	VII, i, 4	
III, i, 5	VII, i, 5	Compare.
III, i, 6	VII, i, 6	Compare.
III, i, 7	VII, i, 7	Compare.
III, i, 8	III, iv, 81	Compare.
III, i, 9	III, iv, 82	
III, i, 10	III, iv, 83	Compare.
III, i, 11	III, iv, 84	Compare.
III, i, 12		
III, i, 13	III, iv, 79	Compare.
III, i, 14	III, iv, 80	
III, i, 15	II, iv, 85	Compare.
III, i, 16	III, iv, 86	Compare.
III, i, 17	III, iv, 87	Compare.
III, i, 18	VII, i, 35	Compare.
III, i, 19	III, iv, 89	
III, i, 20	III, iv, 90	
III, i, 21	III, iv, 91	
III, i, 22		
III, i, 23		
III, i, 24	III, iv, 101	Compare.
III, i, 25	III, iv, 99	Compare.
III, i, 26	III, iv, 97	Compare.
III, i, 27		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, i, 28	III, iv, 103	Compare.
III, i, 29	III, iv, 104	
III, i, 30	III, iv, 102	Compare.
III, i, 31	III, iv, 105	
III, i, 32	III, iv, 106	
III, i, 33	III, iv, 107	
III, i, 34		
III, i, 35		
III, i, 36	III, iv, 108	
III, i, 37		
III, i, 38		
III, i, 39	III, iv, 109	Compare.
III, i, 40	III, iv, 112	Compare.
III, i, 41	I, iii, 13	Compare.
III, i, 42		
III, i, 43	I, iii, 12	Compare Vārtika 7.
III, i, 44		
III, i, 45	I, iii, 14	Compare.
III, i, 46	I, iii, 15	Bhoja combines Vārtika too. Compare.
III, i, 47	I, iii, 16	Bhoja combines Vārtika also.
III, i, 48	I, iii, 17	
III, i, 49	I, iii, 18	Compare.
III, i, 50	I, iii, 19	
III, i, 51	I, iii, 20	Compare.
III, i, 52		
III, i, 53		
III, i, 54	I, iii, 21	Compare Vārtika 6.
III, i, 55	I, iii, 21	Compare.
III, i, 56	I, iii, 21	Vārtika 1.
III, i, 57	I, iii, 21	Compare Vārtika 3.
III, i, 58	I, iii, 21	Compare Vārtika 4.
III, i, 59	I, iii, 21	Compare Vārtika 5.
III, i, 60	I, iii, 21	Vārtika 7.
III, i, 61	I, iii, 21	Compare Vārtika 8.
III, i, 62	I, iii, 22	Compare Vārtika.
III, i, 63	I, iii, 22, 23.	Compare.
III, i, 64	I, iii, 24	Compare.
III, i, 65	I, iii, 25	Bhoja combines the Sūtra and Vārtika 1. His reading of the Vārtika seems to have been

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
		उपादेवपूजासंगतमित्रकरणपथिविति वक्तव्यम्. See also Kāśikā.
III, i, 66	I, iii, 25	See note above.
III, i, 67	I, iii, 25	Compare.
III, i, 68	I, iii, 25	See the last Vārtika in the Kāśikā.
III, i, 69	I, iii, 26	Compare.
III, i, 70	I, iii, 27	Compare the reading of the Sūtra in the Kāśikā. Bhoja combines Vārtikas 1 and 2 in the Bhāṣya reading of the sūtra.
III, i, 71	I, iii, 29	Compare Vārtika 3.
III, i, 72	I, iii, 28	Bhoja combines this Sūtra and the Vārtika. See Kāśikā.
III, i, 73	I, iii, 27	
III, i, 74	I, iii, 27	Compare Vārtika.
III, i, 75	I, iii, 30	
III, i, 76	I, iii, 31	
III, i, 77	I, iii, 32	Compare. Bhoja adds.
III, i, 78	I, iii, 33	
III, i, 79	I, iii, 34	
III, i, 80	I, iii, 35	Compare.
III, i, 81	I, iii, 36	Compare.
III, i, 82	I, iii, 37	Compare.
III, i, 83	I, iii, 38	Compare.
III, i, 84	I, iii, 39	
III, i, 85	I, iii, 40	Bhoja combines the Vārtika.
III, i, 86	I, iii, 41	
III, i, 87	I, iii, 42	Compare.
III, i, 88	I, iii, 43	
III, i, 89	I, iii, 44	
III, i, 90	I, iii, 45	
III, i, 91	I, iii, 46	
III, i, 92	I, iii, 47	Compare.
III, i, 93	I, iii, 49	Compare.
III, i, 94	I, iii, 50	Compare.
III, i, 95	I, iii, 48	Compare.
III, i, 96		
III, i, 97	I, iii, 51	Compare.
III, i, 98	I, iii, 52	Compare.
III, i, 99		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, i, 100	I, iii, 53	
III, i, 101	I, iii, 54	
III, i, 102	I, iii, 55	Compare.
III, i, 103	I, iii, 56	Compare.
III, i, 104		
III, i, 105 } III, i, 106 }	I, iii, 57	Compare.
III, i, 107	I, iii, 58	Compare.
III, i, 108	I, iii, 59	Compare.
III, i, 109	I, iii, 60	Compare.
III, i, 110	I, iii, 61	Compare.
III, i, 111	I, iii, 64	Compare.
III, i, 112	I, iii, 65	
III, i, 113	I, iii, 66	Compare.
III, i, 114	I, iii, 67	
III, i, 115	I, iii, 68	Compare.
III, i, 116	I, iii, 69	Compare.
III, i, 117	I, iii, 70	Compare.
III, i, 118	I, iii, 71	
III, i, 119		
III, i, 120		
III, i, 121	I, iii, 72	Compare in part.
III, i, 122	I, iii, 73	Compare.
III, i, 123	I, iii, 75	Compare.
III, i, 124	I, iii, 77	See Kaśikā.
III, i, 125	I, iii, 74	Compare.
III, i, 126	I, iii, 72	See Bhāṣya.
III, i, 127		
III, i, 128	I, iii, 79	
III, i, 129	I, iii, 80	
III, i, 130	I, iii, 81	
III, i, 131	I, iii, 82	Compare.
III, i, 132	I, iii, 83	Compare.
III, i, 133	I, iii, 84	Compare.
III, i, 134	I, iii, 85	Compare.
III, i, 135	I, iii, 88	Compare.
III, i, 136	I, iii, 87	Compare.
III, i, 137	I, iii, 86	Compare.
III, i, 138	I, iii, 89	Compare.
III, i, 139	I, iii, 90	
III, i, 140	I, iii, 91	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, i, 141	I, iii, 92	
III, i, 142	I, iii, 93	
III, i, 143	I, iii, 78	Compare.
III, i, 144		
III, i, 145	I, iii, 105	Compare.
III, i, 146	I, iii, 106	Compare.
III, i, 147	I, iii, 107	
III, i, 148	I, iv, 108	
III, i, 149	I, iv, 21, 22	Bhoja combines.
III, i, 150	I, ii, 58	Compare.
III, i, 151	I, ii, 59	Compare.
III, i, 152	I, ii, 59	See Kāśikā.
III, i, 153		
III, i, 154	I, ii, 60	Compare.
III, i, 155	I, ii, 63	
III, i, 156	IV, i, 1, 2.	Bhoja combines.
III, i, 157	VII, i, 9	
III, i, 158	VII, i, 11	Compare.
III, i, 159	VII, i, 12	Compare.
III, i, 160	VII, i, 13	Compare.
III, i, 161	VII, i, 14	Compare.
III, i, 162	VII, i, 15	Compare.
III, i, 163	VII, i, 17	
III, i, 164		
III, i, 165		
III, i, 166		
III, i, 167		
III, i, 168		
III, i, 169		
III, i, 170	VII, i, 16	Compare.
III, i, 171		
III, i, 172	VII, i, 18	Compare.
III, i, 173	VII, i, 19	Compare.
III, i, 174	VII, i, 20	
III, i, 175	VII, i, 21	
III, i, 176	VII, i, 22	Compare.
III, i, 177		
III, i, 178	VII, i, 23	
III, i, 179	VII, i, 24	
III, i, 180	VII, i, 25	Compare.
III, i, 181	VII, i, 27	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, i, 182	VII, i, 28	Compare.
III, i, 183	VII, i, 29	Compare. Bhoja adopts the reading found in Mugdhabodha and other works.
III, i, 184	VII, i, 30	
III, i, 185	VII, i, 31	
III, i, 186	VII, i, 32	Compare.
III, i, 187	VII, i, 33	Compare.
III, i, 188	VII, i, 54	Compare.
III, i, 189		
III, i, 190		
III, i, 191		
III, i, 192		
III, i, 193	VII, i, 53	Compare.
III, i, 194		
III, i, 195		
III, i, 196	II, iv, 83	Compare.
III, i, 197	II, iv, 84	Compare.
III, i, 198	II, iv, 84	See Vārtika I.
III, i, 199	II, iii, 2	
III, i, 200	II, iii, 2 and 4	Bhoja combines the Vārtika on this Sūtra and the fourth Sūtra.
III, i, 201		
III, i, 202		
III, i, 203	II, iii, 31	Compare.
III, i, 204	II, iii, 8	Compare.
III, i, 205		
III, i, 206	II, iii, 10	Compare.
III, i, 207	I, iv, 88	Compare.
III, i, 208	I, iv, 92	Compare.
III, i, 209 } III, i, 210 }	II, iii, 5	Compare.
III, i, 211	II, iii, 6	
III, i, 212	II, iii, 18	Compare.
III, i, 213	II, iii, 18	Compare Vārtika I. This is the prakṛtyādi in Bhoja.
III, i, 214		
III, i, 215		
III, i, 216		
III, i, 217		
III, i, 218		

APPENDIX 1

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, i, 219		
III, i, 220	II, iii, 19	Compare.
III, i, 221		
III, i, 222	II, iii, 21	Compare.
III, i, 223	II, iii, 20	Bhoja combines Sūtra and Vārtika.
III, i, 224	II, iii, 23	
III, i, 225	II, iii, 24	Compare.
III, i, 226 } III, i, 227 }	II, iii, 25	Compare.
III, i, 228	II, iii, 26	Compare.
III, i, 229		
III, i, 230	II, iii, 13	
III, i, 231		
III, i, 232		
III, i, 233		
III, i, 234	II, iii, 13	See Vārtika 1.
III, i, 235	II, iii, 15	
III, i, 236		
III, i, 237	II, iii, 12	Compare.
III, i, 238	II, iii, 17	Compare.
III, i, 239		
III, i, 240	II, iii, 16	Compare.
III, i, 241	II, iii, 28	
III, i, 242	II, iii, 28	See Vārtikas 1 and 2. Bhoja combines the two Vārtikas.
III, i, 243	II, iii, 28	Vārtika 3.
III, i, 244 } III, i, 245 }	II, iii, 29	Compare.
III, i, 246 } III, i, 247 }	II, iii, 32	Compare.
III, i, 248	II, iii, 33	Compare.
III, i, 249		
III, i, 250		
III, i, 251		
III, i, 252	II, iii, 30	Compare.
III, i, 253	II, iii, 34	Compare.
III, i, 254	II, iii, 35	Compare.
III, i, 255	II, iii, 36	Compare.
III, i, 256	II, iii, 36	Compare Vārtika 1.
III, i, 257	II, iii, 36	Vārtika 6.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, i, 258 } III, i, 259 } III, i, 260 }	II, iii, 43	Compare. See also Vārtika in Kāśikā.
III, i, 261	II, iii, 36	Compare Vārtika 3.
III, i, 262	II, iii, 36	Compare Vārtika 4.
III, i, 263	II, iii, 36	Vārtika 5.
III, i, 264	II, iii, 37	
III, i, 265	II, iii, 38	
III, i, 266	II, iii, 39	
III, i, 267	II, iii, 40	Compare.
III, i, 268	II, iii, 41	Compare.
III, i, 269	II, iii, 42	Compare.
III, i, 270	II, iii, 43	Compare.
III, i, 271		
III, i, 272	II, iii, 44	Compare.
III, i, 273	II, iii, 45	Compare.
III, i, 274	II, iii, 46	Compare.
III, i, 275	II, iii, 47	
III, i, 276	II, iii, 50	
III, i, 277	II, iii, 52	Compare.
III, i, 278	II, iii, 53	
III, i, 279	II, iii, 54	Compare.
III, i, 280	II, iii, 54	See Vārtika in Kāśikā.
III, i, 281	II, iii, 55	
III, i, 282 } III, i, 283 }	II, iii, 56	Compare. Bhoja divides.
III, i, 284	II, iii, 57	Compare.
III, i, 285		
III, i, 286	II, iii, 58	
III, i, 287	II, iii, 59	Compare.
III, i, 288	II, iii, 51	
III, i, 289	II, iii, 64	Compare.
III, i, 290		
III, i, 291	II, iii, 65	
III, i, 292	II, iii, 66	Compare Vārtika 1 in Kāśikā.
III, i, 293	II, iii, 69	Compare Vārtika 6.
III, i, 294	II, iii, 69	Compare.
III, i, 295	II, iii, 69	Compare Vārtika 3.
III, i, 296	II, iii, 69	Compare.
III, i, 297		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, i, 298 } III, i, 299 }	II, iii, 70	Compare. Bhoja divides.
III, i, 300	II, iii, 71	Compare.
III, i, 301	II, iii, 66	Compare Vārtika 1.
III, i, 302	II, iii, 72	
III, i, 303 } III, i, 304 }	II, iii, 73	Compare. Bhoja divides.
—		
III, ii, 1	II, i, 4	Compare.
III, ii, 2	VI, ii, 24	Compare.
III, ii, 3	VIII, i, 67	See the gaṇa.
III, ii, 4		
III, ii, 5		
III, ii, 6	II, i, 4	Compare Vārtika 2. Also Bhāṣya under II, ii, 18.
III, ii, 7		
III, ii, 8	II, i, 5	
III, ii, 9 } III, ii, 10 } III, ii, 11 } III, ii, 12 } III, ii, 13 } III, ii, 14 }	II, i, 6	Compare. Bhoja divides one of Pāṇini into six.
III, ii, 15	II, i, 7	Compare.
III, ii, 16	II, i, 8	Compare.
III, ii, 17	II, i, 9	Compare.
III, ii, 18	II, i, 10	Compare.
III, ii, 19	II, i, 11	Compare.
III, ii, 20	II, i, 14	
III, ii, 21	II, i, 15, 16	Compare. Bhoja combines.
III, ii, 22	II, i, 17	Compare. Bhoja combines Vārtika 1.
III, ii, 23 } III, ii, 24 }	II, i, 17	Compare Vārtika 2. Bhoja divides.
III, ii, 25		
III, ii, 26		
III, ii, 27		
III, ii, 28		
III, ii, 29	II, i, 18	Compare.
III, ii, 30	II, i, 19	
III, ii, 31	II, i, 20	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, ii, 32	II, i, 21	Compare.
III, ii, 33	II, i, 22	
III, ii, 34	II, i, 24	Compare. Bhoja combines Vārtika 1 with Sūtra.
III, ii, 35		
III, ii, 36	II, i, 25, 27	Bhoja combines the two.
III, ii, 37	II, i, 26	
III, ii, 38	II, i, 28	
III, ii, 39	II, i, 29	Compare.
III, ii, 40	II, i, 30	
III, ii, 41	II, i, 31	Compare.
III, ii, 42		
III, ii, 43		
III, ii, 44	II, i, 32	
III, ii, 45	II, i, 33	
III, ii, 46	II, i, 34, 35	Compare. Bhoja combines the two Sūtras and the 1st Vārtika on II, i, 35.
III, ii, 47 } III, ii, 48 }	II, i, 36	Compare.
III, ii, 49	II, i, 36	Compare Vārtika 3.
III, ii, 50	II, i, 36	Compare Vārtika 2.
III, ii, 51	II, i, 36	Compare Vārtika 4.
III, ii, 52	II, i, 37 ✓	Compare.
III, ii, 53	II, i, 38 ✓	Compare.
III, ii, 54	II, i, 39 ✓	Compare.
III, ii, 55	II, i, 39	See the Vārtika in the Kāśikā.
III, ii, 56	II, i, 41	Compare.
III, ii, 57	II, i, 40	Compare.
III, ii, 58	II, i, 42	Compare.
III, ii, 59		
III, ii, 60		
III, ii, 61	II, i, 44	
III, ii, 62		
III, ii, 63	II, i, 45	
III, ii, 64	II, i, 46	
III, ii, 65	II, i, 47	Bhoja combines Vārtika.
III, ii, 66 } III, ii, 67 } III, ii, 68 } III, ii, 69 }	II, i, 48	Compare. This is an ākṛtgaṇa in Pāṇini. See Kāśikā.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, ii, 111		Bhoja has a number of Sūtras in this gaṇa. He adds much more than what is found in the Gaṇa-pāṭha.
III, ii, 112		
III, ii, 113		
III, ii, 114		
III, ii, 115		
III, ii, 116		
III, ii, 117		
III, ii, 118		
III, ii, 119	II, ii, 1	
III, ii, 120	II, ii, 1	Compare Kāśikā.
III, ii, 121	II, ii, 2	Compare.
III, ii, 122		
III, ii, 123	II, ii, 3	Compare.
III, ii, 124	II, ii, 5	
III, ii, 125	II, ii, 6	
III, ii, 126		
III, ii, 127		
III, ii, 128	II, ii, 7	Compare.
III, ii, 129	II, ii, 8	
III, ii, 130	II, ii, 8	See Vārtika 1.
III, ii, 131	II, ii, 9	Compare gaṇa.
III, ii, 132		
III, ii, 133	II, ii, 9	See the Vārtika in the Kāśikā.
III, ii, 134		
III, ii, 135	II, ii, 9	See Vārtika 2.
III, ii, 136	II, ii, 10	
III, ii, 137	II, ii, 10	Vārtika.
III, ii, 138	II, ii, 11	
III, ii, 139	II, ii, 12, 13	Compare both.
III, ii, 140		
III, ii, 141	II, ii, 14	Compare.
III, ii, 142	II, ii, 15	Compare.
III, ii, 143	II, ii, 17	
III, ii, 144	II, ii, 18	Compare.
III, ii, 145	II, ii, 18	This and the following are Vārtikas of the Saunāga school. See Bhāṣya on II, ii, 18. For some there are differences in the readings. See Bhāṣya,
III, ii, 146		
III, ii, 147		
III, ii, 148		
III, ii, 149		
III, ii, 150		
III, ii, 151		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, ii, 152 } III, ii, 153 } III, ii, 154 } III, ii, 155 }	II, ii, 18	See note above.
III, ii, 156	II, ii, 18	See Vārtika in Kāśikā.
III, ii, 157	II, ii, 19	
III, ii, 158	II, ii, 20	Compare.
III, ii, 159		
III, ii, 160	II, ii, 21	Compare.
III, ii, 161	II, ii, 18	See Bhāṣya. This too may be a Vārtika of the Saunūgas.
—		
III, iii, 1	II, ii, 23	
III, iii, 2	II, ii, 25	Compare.
III, iii, 3		
III, iii, 4	II, ii, 24	See Vārtika 9 in the Bhāṣya.
III, iii, 5		
III, iii, 6		
III, iii, 7	II, ii, 24	See Vārtika 21.
III, iii, 8		
III, iii, 9	II, ii, 24	See Vārtika 12.
III, iii, 10	II, ii, 24	See Vārtika 13.
III, iii, 11	II, ii, 24	See Vārtika 14.
III, iii, 12	II, ii, 24	See Vārtika 15.
III, iii, 13	II, ii, 24	See Vārtika 17.
III, iii, 14	II, ii, 24	See Vārtikas 19 and 20. Bhoja combines.
III, iii, 15	II, ii, 26	
III, iii, 16	II, ii, 27	Compare.
III, iii, 17	II, ii, 28	Compare.
III, iii, 18		
III, iii, 19	II, ii, 29	Compare.
III, iii, 20 } III, iii, 21 } III, iii, 22 }		
III, iii, 23 } III, iii, 24 } III, iii, 25 } III, iii, 26 } III, iii, 27 }	II, iv, 14	These constitute one gaṇa in Pāṇini. They are divided by Bhoja.

BHOJA--PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, iii, 28	II, iv, 15	
III, iii, 29	II, iv, 16	Compare.
III, iii, 30		
III, iii, 31	II, iv, 3	Compare.
III, iii, 32	II, iv, 4	Compare.
III, iii, 33	II, iv, 5	Compare.
III, iii, 34	II, iv, 6	Compare.
III, iii, 35	II, iv, 7	Compare.
III, iii, 36	II, iv, 9	Compare.
III, iii, 37	II, iv, 10	Compare.
III, iii, 38 } III, iii, 39 } III, iii, 40 }	II, iv, 11	This is all one gaṇa in Pāṇini. Bhoja divides.
III, iii, 41 } III, iii, 42 }	II, iv, 2	Compare. Bhoja divides.
III, iii, 43	II, iv, 8	
III, iii, 44	II, iv, 12	Compare Vārtika 1.
III, iii, 45	II, iv, 12	Compare in part.
III, iii, 46	II, iv, 12	Compare in part.
III, iii, 47	II, iv, 12	Compare Vārtika 2.
III, iii, 48		
III, iii, 49		
III, iii, 50		
III, iii, 51		
III, iii, 52		
III, iii, 53		
III, iii, 54		
III, iii, 55		
III, iii, 56		
III, iii, 57		
III, iii, 58	II, ii, 30	
III, iii, 59 } III, iii, 60 } III, iii, 61 } III, iii, 62 } III, iii, 63 } III, iii, 64 } III, iii, 65 } III, iii, 66 } III, iii, 67 } III, iii, 68 }	II, ii, 31	This is the rājadantādigaṇa in Pāṇini. Bhoja makes several additions in these Sūtras.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, iii, 69	II, ii, 33	
III, iii, 70 } III, iii, 71 }	II, ii, 31	See note above.
III, iii, 72	II, ii, 34	
III, iii, 73	II, ii, 31	See note above.
III, iii, 74		
III, iii, 75	II, ii, 34	Vārtika 5.
III, iii, 76		
III, iii, 77		
III, iii, 78	II, ii, 34	Vārtika 4.
III, iii, 79		
III, iii, 80		
III, iii, 81	II, ii, 34	Compare Vārtika 3.
III, iii, 82		
III, iii, 83		
III, iii, 84	II, ii, 34	Compare Vārtika 7.
III, iii, 85		
III, iii, 86		
III, iii, 87	II, ii, 34	Compare Vārtika 6.
III, iii, 88		
III, iii, 89	II, ii, 34	Compare Vārtika 8.
III, iii, 90	II, ii, 35	Compare.
III, iii, 91	II, ii, 35	Compare Vārtika 1.
III, iii, 92		
III, iii, 93	II, ii, 35	Compare Vārtika 2.
III, iii, 94 } III, iii, 95 }	II, ii, 35	Compare Vārtika 3. Bhoja divides.
III, iii, 96		
III, iii, 97	II, ii, 36	Compare Vārtika 4.
III, iii, 98	II, ii, 36	Compare.
III, iii, 99		
III, iii, 100 } III, iii, 101 }	II, ii, 37	Compare. Bhoja has two Sūtras for this Gaṇa.
III, iii, 102	II, ii, 38	Compare. This is also a Gaṇa.
III, iii, 103	I, ii, 64	
III, iii, 104	I, ii, 64	Vārtika 24.
III, iii, 105	I, ii, 64	Compare Vārtika 23.
III, iii, 106	I, ii, 65	Compare.
III, iii, 107	I, ii, 66	
III, iii, 108	I, ii, 67	
III, iii, 109	I, ii, 73	Bhoja combines Vārtika.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, iii, 110	I, ii, 69	Compare.
III, iii, 111	I, ii, 70, 71.	Bhoja combines these.
III, iii, 112	I, ii, 68	
III, iii, 113	I, ii, 72	
III, iii, 114	I, ii, 72	Bhoja combines Vārtikas 1 and 2.
III, iii, 115	I, ii, 72	See the Vārtika in Kāśikā.
III, iii, 116		
III, iii, 117		
III, iii, 118	II, iv, 17, 18.	Bhoja combines both.
III, iii, 119		
III, iii, 120	II, iv, 30	Vārtika 2.
III, iii, 121	II, iv, 30	Compare Vārtika 3.
III, iii, 122	II, iv, 30	Compare Vārtika 1.
III, iii, 123	II, iv, 20	Compare.
III, iii, 124	II, iv, 21	Compare.
III, iii, 125	II, iv, 23	Compare.
III, iii, 126	II, iv, 23	See Kāśikā.
III, iii, 127	II, iv, 24	Compare.
III, iii, 128	II, iv, 25	Compare part.
III, iii, 129	II, iv, 25	Compare.
III, iii, 130		
III, iii, 131	II, iv, 30	Compare.
III, iii, 132	II, iv, 29	Compare. Bhoja combines the Vārtika.
III, iii, 133	II, iv, 30	See Bhāṣya.
III, iii, 134	II, iv, 31	Compare.
III, iii, 135	II, iv, 26	
III, iii, 136		
III, iii, 137	II, iv, 26	Compare Vārtika 1.
III, iii, 138	II, iv, 27	
III, iii, 139	I, ii, 47	
III, iii, 140	I, ii, 48	Compare.
III, iii, 141		
III, iii, 142	I, ii, 49	Compare.
III, iii, 143	I, ii, 51	Compare.
III, iii, 144	I, ii, 52	
III, iii, 145	I, ii, 52	Compare Vārtika 5.
III, iii, 146	I, ii, 51	See Vārtika 5.
III, iii, 147	I, ii, 51	See Vārtika 3.
III, iii, 148	I, ii, 51	See Vārtika 4.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, iv, 1	IV, i, 3	
III, iv, 2	IV, i, 4	Compare.
III, iv, 3	IV, i, 4	See the ajādigāṇa and the Gāṇa Sūtras therein. Bhoja has a few additions.
III, iv, 4		
III, iv, 5		
III, iv, 6		
III, iv, 7		
III, iv, 8		
III, iv, 9		
III, iv, 10		
III, iv, 11		
III, iv, 12		
III, iv, 13		
III, iv, 14		
III, iv, 15	IV, i, 5	Compare.
III, iv, 16	IV, i, 6	Compare. Bhoja combines Vārtika 1.
III, iv, 17	IV, i, 6	Compare Vārtika 2.
III, iv, 18	IV, i, 7	Bhoja combines Sūtra and Vārtika 1.
III, iv, 19	IV, i, 7	Compare Vārtika 2.
III, iv, 20	IV, i, 8	Compare.
III, iv, 21	IV, i, 12	Compare.
III, iv, 22	IV, i, 29	Compare.
III, iv, 23	IV, i, 25	Compare Vārtika 1.
III, iv, 24	IV, i, 27	Bhoja combines Vārtika 1.
III, iv, 25	IV, i, 27	Compare Vārtika in Kāśikā.
III, iv, 26	IV, i, 28	Compare.
III, iv, 27	IV, i, 11	
III, iv, 28	IV, i, 13	Compare.
III, iv, 29	IV, i, 10	Compare svasrādigāṇa.
III, iv, 30	IV, i, 14	Compare.
III, iv, 31	IV, i, 15	Compare.
III, iv, 32		
III, iv, 33	IV, i, 16	Compare.
III, iv, 34	IV, i, 17, 18.	Bhoja divides in a different manner.
III, iv, 35		
III, iv, 36	IV, i, 19	Compare.
III, iv, 37	IV, i, 20	Compare. See also Vārtika.
III, iv, 38		
III, iv, 39	IV, i, 21	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, iv, 40	IV, i, 22	Compare.
III, iv, 41	IV, i, 23	Compare.
III, iv, 42	IV, i, 24	Compare.
III, iv, 43	IV, i, 30	Compare.
III, iv, 44	IV, i, 32	Compare.
III, iv, 45	IV, i, 33	Compare.
III, iv, 46		
III, iv, 47	IV, i, 34	Compare.
III, iv, 48		
III, iv, 49	IV, i, 35	See the Gaṇa. Bhoja omits some.
III, iv, 50		
III, iv, 51	IV, i, 39	See Vārtikas 1 and 2.
III, iv, 52	IV, i, 41	Compare in part.
III, iv, 53		
III, iv, 54		
III, iv, 55		
III, iv, 56		
III, iv, 57		
III, iv, 58		
III, iv, 59		Compare the Gaṇa in the Paṇini.
III, iv, 60		The words in the Gaṇa and the
III, iv, 61	IV, i, 41	Gaṇasūtras are distributed in
III, iv, 62		these Sūtras with some additions
III, iv, 63		and omissions.
III, iv, 64		
III, iv, 65		
III, iv, 66		
III, iv, 67		
III, iv, 68		
III, iv, 69		
III, iv, 70	IV, i, 42	Compare in part.
III, iv, 71	IV, i, 42	Compare in part.
III, iv, 72	IV, i, 42	Compare Vārtika 1.
III, iv, 73	IV, i, 42	Compare Vārtika 3.
III, iv, 74	IV, i, 43	Compare. Bhoja adds.
III, iv, 75	IV, i, 45	Compare the Gaṇasūtra.
III, iv, 76	IV, i, 45	See the Gaṇasūtra.
III, iv, 77	IV, i, 45	Compare Gaṇa.
III, iv, 78		
III, iv, 79	IV, i, 44	Compare Sūtra and Vārtika 2.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, iv, 80	IV, i, 48	Compare the Sūtra and the Vārtika in Kāśikā(?)
III, iv, 81	IV, i, 36, 37	Bhoja combines.
III, iv, 82	IV, i, 38	Compare.
III, iv, 83		
III, iv, 84	IV, i, 49	Compare.
III, iv, 85	IV, i, 49	Compare Vārtika 4.
III, iv, 86	IV, i, 49	Compare Vārtika 7.
III, iv, 87	IV, i, 49	Compare Vārtika 1.
III, iv, 88	IV, i, 49	Compare Vārtika 2.
III, iv, 89	IV, i, 49	Compare Vārtika 3.
III, iv, 90	IV, i, 50	Compare.
III, iv, 91	IV, i, 51	Compare.
III, iv, 92	IV, i, 52, 53	Compare. Bhoja combines.
III, iv, 93	IV, i, 52	Compare Vārtika 2.
III, iv, 94	IV, i, 52	Compare Vārtika 6.
III, iv, 95		
III, iv, 96	IV, i, 54	Compare.
III, iv, 97	IV, i, 55	Compare.
III, iv, 98	IV, i, 55	Compare Vārtika 1.
III, iv, 99	IV, i, 55	Compare Vārtika 2.
III, iv, 100 } III, iv, 101 }	IV, i, 55	Compare Vārtika 3. Bhoja combines both.
III, iv, 102	IV, i, 56	Compare.
III, iv, 103	IV, i, 57	Compare.
III, iv, 104	IV, i, 58	
III, iv, 105	IV, i, 62	Compare.
III, iv, 106	IV, i, 63	Compare.
III, iv, 107	IV, i, 64	Compare.
III, iv, 108	IV, i, 65	
III, iv, 109	IV, i, 65	Compare Vārtika.
III, iv, 110	IV, i, 66	
III, iv, 111	IV, i, 67	Compare.
III, iv, 112	IV, i, 68	Compare.
III, iv, 113		
III, iv, 114	IV, i, 69	Compare.
III, iv, 115		
III, iv, 116		
III, iv, 117 } III, iv, 118 } III, iv, 119 }	IV, i, 73	See Gaṇa and the Gaṇasūtras.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
III, iv, 120 } III, iv, 121 } III, iv, 122 } III, iv, 123 } III, iv, 124 } III, iv, 125 }	IV, i, 73	See the Gaṇa and the Gaṇasūtras.
III, iv, 126	IV, i, 74	
III, iv, 127		
III, iv, 128	IV, i, 77	
III, iv, 129	IV, i, 78	Compare.
III, iv, 130	IV, i, 79	Compare.
III, iv, 131 } III, iv, 132 } III, iv, 133 } III, iv, 134 }	IV, i, 80	See Gaṇa.
III, iv, 135	IV, i, 81	Compare.
—		
IV, i, 1		
IV, i, 2 } IV, i, 3 }	IV, i, 85	Compare. Bhoja divides.
IV, i, 4	IV, i, 84	See Gaṇa.
IV, i, 5	IV, i, 84	See Vārtika 7.
IV, i, 6	IV, i, 84	See Vārtika 8.
IV, i, 7	IV, i, 84	See Vārtika 2.
IV, i, 8	IV, i, 86	Compare.
IV, i, 9 } IV, i, 10 } IV, i, 11 } IV, i, 12 } IV, i, 13 } IV, i, 14 }	IV, i, 86	These comprise the utsādigāṇa in Pāṇini with certain additions.
IV, i, 15	IV, i, 86	Compare Vārtika.
IV, i, 16	IV, i, 85	See Vārtika 3.
IV, i, 17	IV, i, 85	See Vārtikas 4 and 5. Bhoja combines both.
IV, i, 18	IV, i, 88	Compare.
IV, i, 19	IV, i, 33, 34	Compare. Bhoja combines both.
IV, i, 20 } IV, i, 21 }	IV, i, 87	Bhoja divides.
IV, i, 22		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, i, 23	IV, i, 92	
IV, i, 24	IV, i, 93	Compare.
IV, i, 25	IV, i, 94	Compare.
IV, i, 26	IV, i, 95	
IV, i, 27	IV, i, 104	See the Gaṇa.
IV, i, 28 } IV, i, 29 }	IV, i, 96	See the Gaṇa and the Gaṇasūtras.
IV, i, 30		
IV, i, 31		
IV, i, 32 } IV, i, 33 } IV, i, 34 } IV, i, 35 }	IV, i, 96	See the Gaṇa and the Gaṇasūtras.
IV, i, 36 } IV, i, 37 } IV, i, 38 }		
IV, i, 39	IV, i, 97	Bhoja combines Vārtika.
IV, i, 40 } IV, i, 41 }	IV, i, 100	See the Gaṇa.
IV, i, 42 } IV, i, 43 } IV, i, 44 }	IV, i, 104	Compare the Gaṇa.
IV, i, 45 } IV, i, 46 } IV, i, 47 } IV, i, 48 } IV, i, 49 }	IV, i, 105	Compare the Gaṇa.
IV, i, 50 } IV, i, 51 } IV, i, 52 } IV, i, 53 }		
IV, i, 54 } IV, i, 55 }	IV, i, 106	Bhoja divides.
IV, i, 56 } IV, i, 57 }	IV, i, 107	Bhoja divides.
IV, i, 58	IV, i, 108	Compare.
IV, i, 59	IV, i, 109	Compare.
IV, i, 60 } IV, i, 61 } IV, i, 62 }	IV, i, 110	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
IV, i, 63 }		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, i, 64 } IV, i, 65 } IV, i, 66 } IV, i, 67 }	IV, i, 110	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
IV, i, 68 } IV, i, 69 } IV, i, 70 } IV, i, 71 } IV, i, 72 } IV, i, 73 } IV, i, 74 } IV, i, 75 } IV, i, 76 } IV, i, 77 } IV, i, 78 }	IV, i, 111 IV, i, 98	Compare the Gaṇa.
IV, i, 79 } IV, i, 80 } IV, i, 81 } IV, i, 82 } IV, i, 83 }	IV, i, 100 IV, i, 101 IV, i, 102 IV, i, 103	Compare. Compare. Compare. Bhoja divides.
IV, i, 84 } IV, i, 85 } IV, i, 86 } IV, i, 87 } IV, i, 88 } IV, i, 89 } IV, i, 90 } IV, i, 91 } IV, i, 92 } IV, i, 93 }	IV, i, 112	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
IV, i, 94 } IV, i, 95 }	IV, i, 113 IV, i, 114	Compare. In some manuscripts of the Vārtika there is a Vārtika similar to Bhoja's in this Sūtra of Pāṇini. It reads अण् कुञ्चकोकिलात् स्मृतः In the Kāśikā this is found under IV, i, 120.
IV, i, 96 } IV, i, 97 } IV, i, 98 }	IV, i, 114 IV, i, 115 IV, i, 116	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, i, 99	IV, i, 117	Compare.
IV, i, 100	IV, i, 118	Compare.
IV, i, 101	IV, i, 119	Compare.
IV, i, 102		
IV, i, 103	IV, i, 121	
IV, i, 104	IV, i, 122	Compare.
IV, i, 105 } IV, i, 106 } IV, i, 107 } IV, i, 108 } IV, i, 109 } IV, i, 110 }	IV, i, 123	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
IV, i, 111	IV, i, 120	See the Vārtika in the Kāśikā.
IV, i, 112	IV, i, 124	
IV, i, 113	IV, i, 125	
IV, i, 114	IV, i, 126	Compare the Gaṇa.
IV, i, 115	IV, i, 127	
IV, i, 116	IV, i, 128	Compare.
IV, i, 117	IV, i, 128	Compare Vārtika 2.
IV, i, 118	IV, i, 130	See the illustrations in the Kāśikā.
IV, i, 119	IV, i, 129	Compare.
IV, i, 120	IV, i, 131	Compare.
IV, i, 121	IV, i, 144	Compare.
IV, i, 122	IV, i, 145	
IV, i, 123 } IV, i, 124 }	IV, i, 143	Compare.
IV, i, 125	IV, i, 132	Compare.
IV, i, 126	IV, i, 133	Compare.
IV, i, 127	IV, i, 138	Compare.
IV, i, 128 } IV, i, 129 }	IV, i, 137	Compare. Bhoja divides.
IV, i, 130 } IV, i, 131 }	IV, i, 139	Compare both the Sūtras.
IV, i, 132	IV, i, 142	Compare.
IV, i, 133	IV, i, 141	
IV, i, 134	IV, i, 135	
IV, i, 135	IV, i, 136	See the Gaṇa.
IV, i, 136 } IV, i, 137 } IV, i, 138 }	IV, i, 146	See the Gaṇa.
IV, i, 139	IV, i, 147	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, i, 140	IV, i, 148	Compare. See also Kāśikā.
IV, i, 141	IV, i, 149	See Kāśikā.
IV, i, 142 } IV, i, 143 } IV, i, 144 } IV, i, 145 } IV, i, 146 } IV, i, 147 } IV, i, 148 } IV, i, 149 } IV, i, 150 } IV, i, 151 } IV, i, 152 } IV, i, 153 }	IV, i, 150	Compare. See also Kāśikā.
IV, i, 154 } IV, i, 155 } IV, i, 156 } IV, i, 157 } IV, i, 158 }	IV, i, 151	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras. Bhoja has many additions.
IV, i, 159 } IV, i, 160 } IV, i, 161 } IV, i, 162 } IV, i, 163 } IV, i, 164 } IV, i, 165 } IV, i, 166 }	IV, i, 152	Compare.
IV, i, 167 } IV, i, 168 }	IV, i, 154	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
IV, i, 169 } IV, i, 170 }	IV, i, 155	Compare.
IV, i, 171	IV, i, 156	Compare.
IV, i, 172	IV, i, 156	See Vārtika in Kāśikā.
IV, i, 173	IV, i, 157	Compare.
IV, i, 174	IV, i, 158	See Gaṇa.
IV, i, 175	IV, i, 159	Compare.
	IV, i, 160	Compare.
	IV, i, 161	See Kāśikā. Bhoja divides.
	IV, i, 166	Compare. Bhoja divides.
	IV, i, 167	
	IV, i, 169	
	IV, i, 168	Compare.
	IV, i, 170	
	IV, i, 169	See the Vārtika in the Kāśikā. (The Sūtra is numbered 171 in Kāśikā.)
IV, i, 176	IV, i, 171	Compare.
IV, i, 177	IV, i, 173	Compare.
IV, i, 178	IV, i, 174	Compare.
IV, i, 179	IV, i, 176	Compare in part.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, i, 180	II, iv, 62	Compare
IV, i, 181	II, iv, 64	Compare.
IV, i, 182	II, iv, 64	See Vārtika.
IV, i, 183	II, iv, 70	Compare in part.
IV, i, 184 } IV, i, 185 } IV, i, 186 } IV, i, 187 } IV, i, 188 }	II, iv, 63	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
IV, i, 189	II, iv, 65	Compare.
IV, i, 190	II, iv, 70	Compare in part.
IV, i, 191	II, iv, 60	Compare.
IV, i, 192 } IV, i, 193 } IV, i, 194 }	II, iv, 69	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
IV, i, 195	II, iv, 68	See the Gaṇa.
IV, i, 196	II, iv, 69	Compare.
IV, i, 197	II, iv, 67	Compare.
IV, i, 198		
IV, i, 199	IV, i, 89	Compare.
IV, i, 200	IV, i, 91	Compare.
IV, i, 201	II, iv, 58	See the Vārtika in the Kāśikā.
IV, i, 202	II, iv, 59	See Gaṇa.
IV, i, 203	IV, i, 166	Compare.
IV, i, 204	IV, i, 168	Compare.
IV, i, 205 } IV, i, 206 } IV, i, 207 }	II, iv, 61	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
IV, i, 208		
IV, i, 209		
IV, i, 210		
IV, i, 211		
—		
IV, ii, 1	IV, ii, 1	
IV, ii, 2	IV, ii, 2	Compare.
IV, ii, 3	IV, ii, 2	Compare Vārtika 1.
IV, ii, 4	IV, ii, 2	Bhoja combines Vārtikas 2 and 3.
IV, ii, 5		
IV, ii, 6	IV, ii, 2	Compare. See Vārtika 4.
IV, ii, 7	IV, ii, 3	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, ii, 8	IV, ii, 4	Compare.
IV, ii, 9	IV, ii, 5	
IV, ii, 10	IV, ii, 6	
IV, ii, 11	IV, ii, 7	Compare.
IV, ii, 12	IV, ii, 9	
IV, ii, 13	IV, ii, 8	See Vārtika in the Kāśikā.
IV, ii, 14	IV, ii, 10	
IV, ii, 15	IV, ii, 11	
IV, ii, 16	IV, ii, 12	Compare.
IV, ii, 17	IV, ii, 13	Compare.
IV, ii, 18	IV, ii, 14	Compare.
IV, ii, 19	IV, ii, 15	Compare.
IV, ii, 20	IV, ii, 16	Compare.
IV, ii, 21	IV, ii, 17	Compare.
IV, ii, 22	IV, ii, 18	
IV, ii, 23	IV, ii, 19	Compare.
IV, ii, 24	IV, ii, 20	
IV, ii, 25	IV, ii, 21	Compare.
IV, ii, 26	IV, ii, 22	Compare.
IV, ii, 27	IV, ii, 23	Compare.
IV, ii, 28	IV, ii, 24	
IV, ii, 29	IV, ii, 25	Compare.
IV, ii, 30	IV, ii, 26	
IV, ii, 31	IV, ii, 28	Compare Vārtika 1.
IV, ii, 32	IV, ii, 28	Compare Vārtika 2.
IV, ii, 33	IV, ii, 27	Compare.
IV, ii, 34	IV, ii, 29	Compare.
IV, ii, 35	IV, ii, 30	Compare.
IV, ii, 36	IV, ii, 31	
IV, ii, 37	IV, ii, 32	Compare.
IV, ii, 38	IV, ii, 34	
IV, ii, 39	IV, ii, 35	
IV, ii, 40	IV, ii, 55	Compare in part.
IV, ii, 41	IV, ii, 56	Compare.
IV, ii, 42	IV, ii, 57	Compare.
IV, ii, 43	IV, ii, 58	Compare.
IV, ii, 44	IV, ii, 59	
IV, ii, 45	IV, ii, 60	Compare.
IV, ii, 46	IV, ii, 60	See the Vārtika in the Kāśikā.
IV, ii, 47	IV, ii, 63	See the Gaṇa.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, ii, 48 } IV, ii, 49 } IV, ii, 50 } IV, ii, 51 } IV, ii, 52 }	IV, ii, 60	See Vārtikas in Kāśikā.
IV, ii, 53	IV, ii, 62	
IV, ii, 54	IV, ii, 61	See Gaṇa.
IV, ii, 55	IV, ii, 65	In one of the manuscripts of the Vārtika there is a Vārtika सर्वसादेद्विगोश्च लः under this Sūtra. Compare.
IV, ii, 56	IV, ii, 64	Compare.
IV, ii, 57	IV, ii, 65	Compare.
IV, ii, 58	IV, ii, 37	
IV, ii, 59	IV, ii, 38	See Gaṇa.
IV, ii, 60	IV, ii, 44, 45.	See Gaṇa under 45.
IV, ii, 61	IV, ii, 45	Compare Vārtika.
IV, ii, 62	IV, ii, 39	Bhoja adds the Vārtika also.
IV, ii, 63	IV, ii, 40	
IV, ii, 64	IV, ii, 41	Compare.
IV, ii, 65	IV, ii, 47	Compare.
IV, ii, 66	IV, ii, 47	See Vārtika.
IV, ii, 67	IV, ii, 42	Compare.
IV, ii, 68 } IV, ii, 69 }	IV, ii, 48	Compare. Bhoja divides.
IV, ii, 70		This is probably one of the Sūtras of Āpiśali.
IV, ii, 71	IV, ii, 43	See Vārtikas 2 and 3. Bhoja combines.
IV, ii, 72	IV, ii, 42	See Vārtika.
IV, ii, 73	IV, ii, 49	Compare.
IV, ii, 74	IV, ii, 42	Compare Vārtika.
IV, ii, 75	IV, ii, 50	Compare.
IV, ii, 76	IV, ii, 50, 51.	Parts of the two Sūtras are combined.
IV, ii, 77	IV, ii, 50	Compare in part.
IV, ii, 78		
IV, ii, 79	IV, ii, 43	Compare.
IV, ii, 80	IV, ii, 36	See Vārtika 1.
IV, ii, 81	IV, ii, 36	See Vārtika 2.
IV, ii, 82	IV, ii, 36	See Vārtika 3.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, ii, 83	IV, ii, 36	See Vārtika 5.
IV, ii, 84	IV, ii, 36	See Vārtika 6.
IV, ii, 85	IV, ii, 52	Compare.
IV, ii, 86 } IV, ii, 87 }	IV, ii, 53	See the Gaṇa.
IV, ii, 88 } IV, ii, 89 } IV, ii, 90 } IV, ii, 91 }	IV, ii, 54	See both the Gaṇas. Bhoja has additions.
IV, ii, 92	IV, ii, 67	Compare.
IV, ii, 93	IV, ii, 70	Compare.
IV, ii, 94	IV, ii, 68	Compare.
IV, ii, 95		
IV, ii, 96	IV, ii, 71	
IV, ii, 97	IV, ii, 72	Compare.
IV, ii, 98	IV, ii, 73	
IV, ii, 99	IV, ii, 74	
IV, ii, 100 } IV, ii, 101 } IV, ii, 102 } IV, ii, 103 } IV, ii, 104 }	IV, ii, 75	See the Gaṇa. Bhoja adds.
IV, ii, 105	IV, ii, 76	
IV, ii, 106 } IV, ii, 107 }	IV, ii, 77	See the Gaṇa.
IV, ii, 108	IV, ii, 78	Compare.
IV, ii, 109	IV, ii, 79	
IV, ii, 110 } IV, ii, 111 } IV, ii, 112 } IV, ii, 113 } IV, ii, 114 } IV, ii, 115 } IV, ii, 116 } IV, ii, 117 } IV, ii, 118 } IV, ii, 119 } IV, ii, 120 } IV, ii, 121 } IV, ii, 122 } IV, ii, 123 }	IV, ii, 80	There are several Gaṇas under this Sūtra in Pāṇini, each with Gaṇa Sūtras. Compare them with these Sūtras of Bhoja. The latter has many additions.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, iii, 14	IV, ii, 101	
IV, iii, 15	IV, ii, 102	
IV, iii, 16	IV, ii, 103	
IV, iii, 17	IV, ii, 104	Compare.
IV, iii, 18		
IV, iii, 19		
IV, iii, 20	IV, ii, 105	Compare.
IV, iii, 21 } IV, iii, 22 }	IV, ii, 106	Bhoja divides.
IV, iii, 23	IV, ii, 104	Vārtika.
IV, iii, 24 } IV, iii, 25 }	IV, ii, 106	Compare. Bhoja divides.
IV, iii, 26	IV, ii, 107	Compare.
IV, iii, 27	IV, ii, 108	
IV, iii, 28	IV, ii, 109	Compare.
IV, iii, 29		
IV, iii, 30 } IV, iii, 31 } IV, iii, 32 }	IV, ii, 110	Compare. See the Gaṇa also. Bhoja adds.
IV, iii, 33 }		
IV, iii, 34	IV, ii, 111	Compare.
IV, iii, 35	IV, ii, 112	
IV, iii, 36	IV, ii, 113	Compare.
IV, iii, 37	IV, ii, 114	
IV, iii, 38	I, i, 75	Compare.
IV, iii, 39	I, i, 73	Compare Vārtika 5.
IV, iii, 40	I, i, 73	Compare Vārtikas 7 and 8. Bhoja combines them.
IV, iii, 41	I, i, 74	Compare.
IV, iii, 42	IV, ii, 115	Compare.
IV, iii, 43 } IV, iii, 44 }	IV, ii, 119	Bhoja divides.
IV, iii, 45		
IV, iii, 46 } IV, iii, 47 }		
IV, iii, 48 } IV, iii, 49 }	IV, ii, 116	See the Gaṇa. Bhoja adds.
IV, iii, 50 }		
IV, iii, 51	IV, ii, 117	Compare.
IV, iii, 52	IV, ii, 118	Compare.
IV, iii, 53	IV, ii, 121, 122	Bhoja combines.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, iii, 54	IV, ii, 123	Compare.
IV, iii, 55 } IV, iii, 56 }	IV, ii, 124	Bhoja divides.
IV, iii, 57	IV, ii, 125	Compare.
IV, iii, 58	IV, ii, 126	Compare.
IV, iii, 59 } IV, iii, 60 } IV, iii, 61 } IV, iii, 62 } IV, iii, 63 } IV, iii, 64 }	IV, ii, 127	Compare Gaṇa. Bhoja adds.
IV, iii, 65	IV, ii, 128	
IV, iii, 66	IV, ii, 129	Compare. See also the Vārtika in the Kāśikā.
IV, iii, 67	IV, ii, 129	See Vārtika in the Kāśikā.
IV, iii, 68	IV, ii, 130	Compare.
IV, iii, 69	IV, ii, 131	Compare.
IV, iii, 70	IV, ii, 132	
IV, iii, 71	IV, ii, 133	Compare Gaṇa.
IV, iii, 72	IV, ii, 134	
IV, iii, 73	IV, ii, 135, 136	
IV, iii, 74	IV, ii, 135	Compare in part.
IV, iii, 75	IV, ii, 137	Compare.
IV, iii, 76	IV, ii, 139	
IV, iii, 77	IV, ii, 141, 142	Compare both the Sūtras.
IV, iii, 78	IV, ii, 143	Compare.
IV, iii, 79	IV, ii, 144	Compare.
IV, iii, 80	IV, ii, 145	Compare.
IV, iii, 81 } IV, iii, 82 } IV, iii, 83 } IV, iii, 84 } IV, iii, 85 } IV, iii, 86 } IV, iii, 87 } IV, iii, 88 } IV, iii, 89 } IV, iii, 90 } IV, iii, 91 } IV, iii, 92 } IV, iii, 93 }	IV, ii, 138	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, iii, 94	IV, iii, 1, 2	
IV, iii, 95	IV, iii, 2	Compare in part.
IV, iii, 96	IV, iii, 3	Compare.
IV, iii, 97	IV, iii, 10	Compare.
IV, iii, 98	IV, iii, 4	
IV, iii, 99	IV, iii, 5	Compare.
IV, iii, 100	IV, iii, 6	Compare.
IV, iii, 101	IV, iii, 7	Compare.
IV, iii, 102	IV, iii, 4	Compare Vārtika 1.
IV, iii, 103	IV, iii, 11	Compare.
IV, iii, 104		
IV, iii, 105	IV, iii, 12	
IV, iii, 106	IV, iii, 13	Compare.
IV, iii, 107	IV, iii, 14	Compare.
IV, iii, 108	IV, iii, 15	
IV, iii, 109	IV, iii, 23	Compare.
IV, iii, 110	IV, iii, 24	Compare.
IV, iii, 111		
IV, iii, 112	IV, iii, 23	See the Vārtika in the Kāśikā.
IV, iii, 113		
IV, iii, 114	IV, iii, 16	Compare the Gaṇa and Gaṇa Sūtra.
IV, iii, 115		
IV, iii, 116	IV, iii, 21	Compare.
IV, iii, 117	IV, iii, 17	Compare.
IV, iii, 118		
IV, iii, 119	IV, iii, 8, 9	Compare.
IV, iii, 120	IV, iii, 8	See Vārtika 2.
IV, iii, 121	IV, iii, 23	Compare the last Vārtika in the Kāśikā.
IV, iii, 122	IV, iii, 25	
IV, iii, 123	IV, iii, 26	Compare.
IV, iii, 124	IV, iii, 27	
IV, iii, 125	IV, iii, 28	Compare.
IV, iii, 126	IV, iii, 29	
IV, iii, 127	IV, iii, 32	Compare.
IV, iii, 128	IV, iii, 30	Compare.
IV, iii, 129	IV, iii, 35	Compare.
IV, iii, 130	IV, iii, 34, 35	Compare in part.
IV, iii, 131	IV, iii, 36	Compare. See also Vārtika under IV, iii, 34.
IV, iii, 132	IV, iii, 34	Compare Vārtika 1.

APPENDIX 1

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, iii, 133	IV, iii, 36	Compare in part.
IV, iii, 134	IV, iii, 34	Compare Vārtika 3.
IV, iii, 135	IV, iii, 34	Compare Vārtika 2.
IV, iii, 136	IV, iii, 37	Compare.
IV, iii, 137	IV, iii, 38, 39 and 41.	Compare the three Sūtras. Bhoja combines.
IV, iii, 138	IV, iii, 43	
IV, iii, 139	IV, iii, 44	
IV, iii, 140	IV, iii, 45	
IV, iii, 141	IV, iii, 46	Compare.
IV, iii, 142	IV, iii, 47	
IV, iii, 143	IV, iii, 48	Compare.
IV, iii, 144	IV, iii, 49	Compare.
IV, iii, 145	IV, iii, 50	
IV, iii, 146	IV, iii, 51	
IV, iii, 147	IV, iii, 52	
IV, iii, 148	IV, iii, 53	
IV, iii, 149	IV, iii, 54	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
IV, iii, 150		
IV, iii, 151		
IV, iii, 152	IV, iii, 55	
IV, iii, 153	IV, iii, 56	Compare.
IV, iii, 154	IV, iii, 57	Compare.
IV, iii, 155	IV, iii, 58	Compare. Bhoja combines the Vārtika found in the Kāśikā.
IV, iii, 156	IV, iii, 58	Compare the Vārtika under this Sūtra found in the footnote to this Sūtra in Pandit Sen's edition of the Kāśikā.
IV, iii, 157	IV, iii, 59	See the Gaṇa in the Kāśikā.
IV, iii, 158		
IV, iii, 159		
IV, iii, 160		
IV, iii, 161		
IV, iii, 162	IV, iii, 60	
IV, iii, 163	IV, iii, 61	Compare.
IV, iii, 164	IV, iii, 60	See the Vārtikas in the Kāśikā.
IV, iii, 165		
IV, iii, 166		
IV, iii, 167		
IV, iii, 168	IV, iii, 62	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, iii, 169	IV, iii, 63	
IV, iii, 170	IV, iii, 64	Compare.
IV, iii, 171 } IV, iii, 172 }	IV, iii, 60	See the Vārtikas in the Kāśikā.
IV, iii, 173 } IV, iii, 174 }	IV, iii, 65	Compare.
IV, iii, 175	IV, iii, 40, 41	Compare.
IV, iii, 176	IV, iii, 41	Compare.
IV, iii, 177	IV, iii, 60	See the Vārtikas in the Kāśikā.
IV, iii, 178		
IV, iii, 179	IV, iii, 66	Compare.
IV, iii, 180	IV, iii, 66	Compare Vārtika I.
IV, iii, 181	IV, iii, 67	
IV, iii, 182	IV, iii, 68	Compare.
IV, iii, 183	IV, iii, 69	Compare.
IV, iii, 184	IV, iii, 70	
IV, iii, 185	IV, iii, 71	
IV, iii, 186	IV, iii, 72	Compare.
IV, iii, 187 } IV, iii, 188 } IV, iii, 189 }	IV, iii, 73	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
IV, iii, 190 }		
IV, iii, 191	IV, iii, 74	
IV, iii, 192	IV, iii, 75	Compare.
IV, iii, 193	IV, iii, 76	Compare Gaṇa.
IV, iii, 194	IV, iii, 77	
IV, iii, 195	IV, iii, 78	
IV, iii, 196	IV, iii, 79	Compare.
IV, iii, 197	IV, iii, 81	Compare.
IV, iii, 198	IV, iii, 82	
IV, iii, 199	IV, iii, 80	
IV, iii, 200	IV, iii, 83	
IV, iii, 201	IV, iii, 84	Compare. See the Kāśikā for additions.
IV, iii, 202	IV, iii, 85	
IV, iii, 203	IV, iii, 86	
IV, iii, 204	IV, iii, 87	
IV, iii, 205	IV, iii, 88	
IV, iii, 206	IV, iii, 87	Compare Vārtika I.
IV, iii, 207	IV, iii, 89	
IV, iii, 208	IV, iii, 90	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, iii, 209	IV, iii, 91	Compare.
IV, iii, 210	IV, iii, 94	Compare in part.
IV, iii, 211	IV, iii, 92	Compare Gaṇa.
IV, iii, 212	IV, iii, 93	Compare both the Gaṇas.
IV, iii, 213		
IV, iii, 214		
IV, iii, 215	IV, iii, 94	Compare.
IV, iii, 216	IV, iii, 95	
IV, iii, 217	IV, iii, 97	Compare.
IV, iii, 218	IV, iii, 96	Compare.
IV, iii, 219	IV, iii, 98	
IV, iii, 220	IV, iii, 99	Bhoja divides.
IV, iii, 221		
IV, iii, 222	IV, iii, 100	Compare.
IV, iii, 223	IV, iii, 101	
IV, iii, 224		
IV, iii, 225	IV, iii, 102	
IV, iii, 226	IV, iii, 103	Compare.
IV, iii, 227	IV, iii, 106	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtra.
IV, iii, 228		
IV, iii, 229	IV, iii, 107	
IV, iii, 230	IV, iii, 108	
IV, iii, 231	IV, iii, 109	
IV, iii, 232	IV, iii, 111	See also previous Sūtra.
IV, iii, 233	IV, iii, 110	Compare.
IV, iii, 234	IV, iii, 105	Compare. Bhoja divides.
IV, iii, 235		
IV, iii, 236	IV, iii, 133	Compare. Bhoja divides.
IV, iii, 237		
IV, iii, 238		
IV, iii, 239	IV, iii, 112	
IV, iii, 240	IV, iii, 113	
IV, iii, 241	IV, iii, 114	
IV, iii, 242	IV, iii, 115	
IV, iii, 243	IV, iii, 116	
IV, iii, 244	IV, iii, 117	Compare.
IV, iii, 245	IV, iii, 119	
IV, iii, 246	V, i, 10	Compare.
IV, iii, 247	IV, iii, 118	Compare Gaṇa.
IV, iii, 248	IV, iii, 120	
IV, iii, 249	IV, iii, 121	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, iii, 250		
IV, iii, 251		
IV, iii, 252	IV, iii, 122	Compare.
IV, iii, 253 } IV, iii, 254 }	IV, iii, 123	Compare. Bhoja divides.
IV, iii, 255	IV, iii, 124	
IV, iii, 256 } IV, iii, 257 }	IV, iii, 125	See also Vārtika.
IV, iii, 258 } IV, iii, 259 }	IV, iii, 129	Compare.
IV, iii, 260	IV, iii, 133	Compare.
IV, iii, 261 } IV, iii, 262 }	IV, iii, 126	Compare both.
IV, iii, 263	IV, iii, 131	Compare Gaṇa.
IV, iii, 264	IV, iii, 132	
IV, iii, 265	IV, iii, 127	Compare.
IV, iii, 266	IV, iii, 128	
IV, iii, 267	IV, iii, 120	See Vārtika 8.
IV, iii, 268	IV, iii, 120	See Vārtika 9.
IV, iii, 269	IV, iii, 120	See Vārtika 10.
—		
IV, iv, 1	IV, iii, 134	
IV, iv, 2	IV, iii, 135	Compare.
IV, iv, 3	IV, iii, 136	Compare Gaṇa.
IV, iv, 4	IV, iii, 141	Compare Gaṇa.
IV, iv, 5	IV, iii, 137	Compare.
IV, iv, 6	IV, iii, 139, 140	Bhoja combines.
IV, iv, 7	IV, iii, 154	See Gaṇa.
IV, iv, 8 } IV, iv, 9 } IV, iv, 10 }	IV, iii, 152	Compare. Bhoja divides. See Gaṇa.
IV, iv, 11	IV, iii, 153	Compare.
IV, iv, 12	IV, iii, 138	Compare.
IV, iv, 13	IV, iii, 143	Compare.
IV, iv, 14	IV, iii, 143	See Kāśikā.
IV, iv, 15	IV, iii, 145	Compare.
IV, iv, 16		
IV, iv, 17	IV, iii, 144	Compare Gaṇa.
IV, iv, 18	IV, iii, 148	
IV, iv, 19	IV, iii, 149	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, iv, 20	IV, iii, 146	Compare.
IV, iv, 21	IV, iii, 147	
IV, iv, 22	IV, iii, 156	
IV, iv, 23	IV, iii, 142	
IV, iv, 24	IV, iii, 157	
IV, iv, 25	IV, iii, 158	Compare.
IV, iv, 26	IV, iii, 159	Compare.
IV, iv, 27	V, i, 10	See Vārtika 2.
IV, iv, 28		
IV, iv, 29		
IV, iv, 30	IV, iii, 160	Compare.
IV, iv, 31	IV, iii, 161	
IV, iv, 32	IV, iii, 162	
IV, iv, 33	IV, iii, 163	
IV, iv, 34	IV, iii, 164	See Gaṇa.
IV, iv, 35	IV, iii, 165	
IV, iv, 36	IV, iii, 166	
IV, iv, 37	IV, iii, 167	See Gaṇa.
IV, iv, 38 } IV, iv, 39 } IV, iv, 40 } IV, iv, 41 } IV, iv, 42 }	IV, iii, 166	See the Kāśikā and the Vārtika therein.
IV, iv, 43	IV, iii, 168	
IV, iv, 44		
IV, iv, 45	IV, iv, 1	
IV, iv, 46	IV, iv, 2	Compare. Bhoja combines.
IV, iv, 47 } IV, iv, 48 }	IV, iv, 3	
IV, iv, 49	IV, iv, 4	
IV, iv, 50	IV, iv, 5	
IV, iv, 51	IV, iv, 6	
IV, iv, 52	IV, iv, 7	Compare.
IV, iv, 53	IV, iv, 8	
IV, iv, 54	IV, iv, 9	
IV, iv, 55	IV, iv, 10	See Gaṇa.
IV, iv, 56	IV, iv, 11	
IV, iv, 57 } IV, iv, 58 } IV, iv, 59 }	IV, iv, 12	See Gaṇa.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, iv, 60 } IV, iv, 61 }	IV, iv, 13	Bhoja divides.
IV, iv, 62	IV, iv, 14	
IV, iv, 63	V, ii, 21	Compare.
IV, iv, 64	IV, iv, 15	See Gaṇa.
IV, iv, 65	IV, iv, 16	See Gaṇa.
IV, iv, 66	IV, iv, 17	Compare.
IV, iv, 67	IV, iv, 18	
IV, iv, 68 } IV, iv, 69 }	IV, iv, 19	See Gaṇa.
IV, iv, 70 } IV, iv, 71 }	IV, iv, 20	Compare. Bhoja divides.
IV, iv, 72 } IV, iv, 73 }	IV, iv, 21	Compare. Bhoja divides.
IV, iv, 74	IV, iv, 22	Compare.
IV, iv, 75	IV, iv, 23	
IV, iv, 76	IV, iv, 24	
IV, iv, 77	IV, iv, 25	
IV, iv, 78	IV, iv, 26	Compare.
IV, iv, 79	IV, iv, 27	
IV, iv, 80	IV, iv, 28	Compare.
IV, iv, 81	IV, iv, 29	Compare.
IV, iv, 82	IV, iv, 32	
IV, iv, 83	IV, iv, 33	
IV, iv, 84	IV, iv, 34	
IV, iv, 85	IV, iv, 35	
IV, iv, 86	IV, iv, 36	Compare.
IV, iv, 87	IV, iv, 37	Compare.
IV, iv, 88	IV, iv, 39, 40	Compare both.
IV, iv, 89	IV, iv, 30	Compare.
IV, iv, 90	IV, iv, 30	See Vārtika 3.
IV, iv, 91	IV, iv, 31	Compare.
IV, iv, 92	IV, iv, 41	Bhoja combines the Vārtika also.
IV, iv, 93	IV, iv, 42	
IV, iv, 94	IV, iv, 43	
IV, iv, 95	IV, iv, 44	
IV, iv, 96	IV, iv, 45	
IV, iv, 97	IV, iv, 46	Compare.
IV, iv, 98	IV, iv, 1	See Vārtika 4.
IV, iv, 99	IV, iv, 1	See Vārtika 3.
IV, iv, 100	IV, iv, 1	See Vārtika 2.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, iv, 101	IV, iv, 1	See Vārtika 1.
IV, iv, 102	IV, iv, 47	
IV, iv, 103	IV, iv, 49	
IV, iv, 104	IV, iv, 49	Bhoja combines Vārtikas 2 and 3.
IV, iv, 105 } IV, iv, 106 }	IV, iv, 48	See Gaṇa.
IV, iv, 107	IV, iv, 50	
IV, iv, 108	IV, iv, 51	
IV, iv, 109	IV, iv, 52	
IV, iv, 110	IV, iv, 53	See Gaṇa.
IV, iv, 111	IV, iv, 54	Compare.
IV, iv, 112	IV, iv, 55	See Kāśikā.
IV, iv, 113	IV, iii, 56	Compare.
IV, iv, 114	IV, iii, 57	
IV, iv, 115	IV, iii, 58	
IV, iv, 116	IV, iii, 59	Compare.
IV, iv, 117	IV, iii, 60	
IV, iv, 118	IV, iii, 61	Compare. See Kāśikā.
IV, iv, 119 } IV, iv, 120 } IV, iv, 121 }	IV, iii, 62	See Gaṇa.
IV, iv, 122	IV, iii, 63	
IV, iv, 123	IV, iii, 64	
IV, iv, 124	IV, iii, 65	Compare.
IV, iv, 125	IV, iii, 66	Compare.
IV, iv, 126	IV, iii, 67	Compare.
IV, iv, 127	IV, iii, 68	Compare.
IV, iv, 128	IV, iii, 69	
IV, iv, 129	IV, iii, 70	
IV, iv, 130	IV, iii, 71	Compare.
IV, iv, 131	IV, iii, 72	Compare.
IV, iv, 132	IV, iii, 73	Compare.
IV, iv, 133	IV, iii, 74	
IV, iv, 134		
IV, iv, 135	IV, iii, 75	
IV, iv, 136	IV, iii, 76	Compare.
IV, iv, 137	IV, iii, 77	Compare.
IV, iv, 138	IV, iii, 78	Compare.
IV, iv, 139	IV, iii, 79	Compare.
IV, iv, 140	IV, iii, 80	
IV, iv, 141	IV, iii, 81	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, iv, 142	IV, iii, 82	
IV, iv, 143	IV, iii, 83	Compare.
IV, iv, 144	IV, iii, 84	
IV, iv, 145	IV, iii, 85	
IV, iv, 146	IV, iii, 86	
IV, iv, 147	IV, iii, 87	Compare.
IV, iv, 148	IV, iii, 88	Compare.
IV, iv, 149	IV, iii, 89	
IV, iv, 150	IV, iv, 90	
IV, iv, 151 } IV, iv, 152 } IV, iv, 153 } IV, iv, 154 }	IV, iv, 91	Compare. Bhoja divides.
IV, iv, 155 } IV, iv, 156 }	IV, iv, 92	Compare. Bhoja divides.
IV, iv, 157	IV, iv, 93	
IV, iv, 158	IV, iv, 94	
IV, iv, 159	IV, iv, 95	
IV, iv, 160	IV, iv, 96	
IV, iv, 161 } IV, iv, 162 } IV, iv, 163 } IV, iv, 164 }	IV, iv, 97	Compare. Bhoja divides.
IV, iv, 165	IV, iv, 98	
IV, iv, 166	IV, iv, 105	
IV, iv, 167 } IV, iv, 168 } IV, iv, 169 }	IV, iv, 99	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
IV, iv, 170	IV, iv, 100	
IV, iv, 171	IV, iv, 101	Compare.
IV, iv, 172 } IV, iv, 173 } IV, iv, 174 } IV, iv, 175 }	IV, iv, 102	Compare the Gaṇa and Gaṇa Sūtras.
IV, iv, 176 } IV, iv, 177 } IV, iv, 178 }	IV, iv, 103	See the Gaṇa and Gaṇa Sūtras.
IV, iv, 179	IV, iv, 104	Compare.
IV, iv, 180	IV, iv, 108	Compare.
IV, iv, 181	V, i, 1	
IV, iv, 182	V, i, 2	See Gaṇa.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
IV, iv, 183	V, i, 2	See Vārtika 5.
IV, iv, 184	V, i, 2	For this as Vārtika, see the Kāśikā.
IV, iv, 185	V, i, 2	For a Vārtika corresponding to this, see the Kāśikā.
IV, iv, 186	V, i, 3	Compare.
IV, iv, 187 } IV, iv, 188 }	V, i, 4	Compare the Gaṇa.
IV, iv, 189	V, i, 5	
IV, iv, 190	V, i, 9	Compare Vārtika 3.
IV, iv, 191	V, i, 6	
IV, iv, 192	V, i, 7	Compare.
IV, iv, 193	V, i, 8	
IV, iv, 194	V, i, 9	Compare.
IV, iv, 195	V, i, 9	See Vārtika in the Kāśikā.
IV, iv, 196	V, i, 9	Compare Vārtika 5.
IV, iv, 197	V, i, 9	Compare Vārtika 6.
IV, iv, 198 } IV, iv, 199 }	V, i, 10	Compare. Bhoja divides. See also Vārtika 1.
IV, iv, 200	V, i, 11	
IV, iv, 201	V, i, 12	
IV, iv, 202	V, i, 14	Compare.
IV, iv, 203	V, i, 15	Compare.
IV, iv, 204 } IV, iv, 205 }	V, i, 13	Compare.
IV, iv, 206	V, i, 16	Compare.
IV, iv, 207	V, i, 17	

V, i, 1	V, i, 18	
V, i, 2	V, i, 20	See Bhāṣya on Vārtika 2.
V, i, 3	V, i, 19	
V, i, 4	V, i, 20	See Gaṇa.
V, i, 5	V, i, 25	Compare. Bhoja combines the Vārtika.
V, i, 6	V, i, 25	See Vārtika 2.
V, i, 7	V, i, 26	Compare.
V, i, 8	V, i, 27	Compare.
V, i, 9	V, i, 21	Compare.
V, i, 10	V, i, 22	Compare.
V, i, 11		
V, i, 12	V, i, 23	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, i, 13 } V, i, 14 }	V, i, 24	Bhoja divides.
V, i, 15	V, i, 28	See Bhāṣya.
V, i, 16	V, i, 29	Compare.
V, i, 17	V, i, 30	Compare.
V, i, 18	V, i, 32	
V, i, 19	V, i, 33	Compare.
V, i, 20	V, i, 34	Compare.
V, i, 21	V, i, 35	Compare Vārtika 1.
V, i, 22	V, i, 35	Compare.
V, i, 23	V, i, 36	Compare.
V, i, 24	V, i, 37	Compare.
V, i, 25	V, i, 45	
V, i, 26	V, i, 46	
V, i, 27	V, i, 38	See Vārtika 2.
V, i, 28	V, i, 38	
V, i, 29	V, i, 39	Compare.
V, i, 30	V, i, 39	See Vārtika 1.
V, i, 31	V, i, 40	
V, i, 32	V, i, 41	Compare.
V, i, 33	V, i, 42	Compare.
V, i, 34	V, i, 43	Compare.
V, i, 35	V, i, 44	Compare.
V, i, 36	V, i, 47	Compare.
V, i, 37	V, i, 48	
V, i, 38	V, i, 49	
V, i, 39	V, i, 57	
V, i, 40	V, i, 58	See Vārtika 3.
V, i, 41 } V, i, 42 }	V, i, 58	Compare. Bhoja divides.
V, i, 43 } V, i, 44 }	V, i, 59	
V, i, 45		
V, i, 46	V, i, 60	
V, i, 47	V, i, 58	See Vārtika 8.
V, i, 48	V, i, 62	Compare.
V, i, 49		
V, i, 50	V, i, 52	Compare Vārtika.
V, i, 51	V, i, 52	Compare.
V, i, 52	V, i, 53	Compare.
V, i, 53	V, i, 54	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, i, 54	V, i, 55	Compare.
V, i, 55 } V, i, 56 }	V, i, 50	Compare. Bhoja divides.
V, i, 57	V, i, 51	Compare.
V, i, 58	V, i, 63	Compare.
V, i, 59 } V, i, 60 }	V, i, 64	Compare. See the Gaṇa.
V, i, 61	V, i, 65	Compare.
V, i, 62	V, i, 67	Compare.
V, i, 63	V, i, 68	Compare.
V, i, 64	V, i, 66	See Gaṇa.
V, i, 65	V, i, 69, 70	Compare both.
V, i, 66	V, i, 71	Compare.
V, i, 67	V, ii, 20	Compare.
V, i, 68	V, ii, 72	
V, i, 69	V, ii, 73	Compare.
V, i, 70	V, ii, 74	Compare.
V, i, 71	V, ii, 74	See Vārtika 1.
V, i, 72	V, ii, 75	Compare.
V, i, 73	V, ii, 76	Compare.
V, i, 74	V, i, 77	See Vārtika 2.
V, i, 75 } V, i, 76 }	V, i, 77	See Vārtika 3.
V, i, 77	V, i, 78	
V, i, 78	V, i, 79	
V, i, 79 } V, i, 80 }	V, i, 80	Compare. Bhoja divides.
V, i, 81	V, i, 81	
V, i, 82	V, i, 82	Compare.
V, i, 83	V, i, 83	Compare.
V, i, 84	V, i, 84	Compare.
V, i, 85	V, i, 85	
V, i, 86	V, i, 86	
V, i, 87	V, i, 87	
V, i, 88	V, i, 88	
V, i, 88 A	V, i, 89	
V, i, 89	V, i, 90	Compare. Bhoja combines the Vārtika.
V, i, 90	V, i, 93	
V, i, 91	V, i, 94	
V, i, 92	V, i, 94	See Vārtika 1.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, i, 93	V, i, 94	See Vārtika 2.
V, i, 94	V, i, 94	See the Gaṇa under Vārtika 3.
V, i, 95	V, i, 94	See Vārtika 4.
V, i, 96	V, i, 94	See Vārtika 5.
V, i, 97	V, i, 95	Compare.
V, i, 98 } V, i, 99 }	V, i, 96	Compare. Bhoja divides.
V, i, 100	V, i, 97	Compare Gaṇa.
V, i, 101 } V, i, 102 }	V, i, 98	Compare. Bhoja divides.
V, i, 103	V, i, 99	Compare Kāśikā.
V, i, 104	V, i, 100	Compare.
V, i, 105 } V, i, 106 } V, i, 107 } V, i, 108 } V, i, 109 }	V, i, 101	Compare. See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
V, i, 110	V, i, 102	
V, i, 111	V, i, 103	
V, i, 112	V, i, 104	Compare.
V, i, 113	V, i, 105	Compare. See also Vārtika.
V, i, 114	V, i, 107	
V, i, 115	V, i, 108	Compare.
V, i, 116	V, i, 109	
V, i, 117	V, i, 113	Compare.
V, i, 118	V, i, 114	See also Vārtika 2.
V, i, 119	V, i, 110	See Vārtika in Kāśikā.
V, i, 120	V, i, 110	Compare.
V, i, 121 } V, i, 122 } V, i, 123 } V, i, 124 }	V, i, 111	Compare Kāśikā.
V, i, 125	V, i, 111	See Vārtika 1.
V, i, 126	V, i, 111	See Vārtika 2 and the Gaṇa in the Kāśikā.
V, i, 127	V, i, 111	See Vārtika 3 and the Gaṇa in the Kāśikā.
V, i, 128	V, i, 115	
V, i, 129	V, i, 116	
V, i, 130	V, i, 117	
V, i, 131	V, i, 119	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, i, 132	V, i, 121	Compare.
V, i, 133		
V, i, 134 } V, i, 135 }	V, i, 122	See Gaṇa.
V, i, 136 } V, i, 137 }		
V, i, 138 } V, i, 139 }	V, i, 123	See Gaṇa and Gaṇa Sūtras.
V, i, 140 } V, i, 141 }		
V, i, 142 } V, i, 143 }	V, i, 124	
V, i, 144 } V, i, 145 }		
V, i, 146 } V, i, 147 }		
V, i, 148 } V, i, 149 }		
V, i, 150 } V, i, 151 }	V, i, 124	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras. Bhoja has many additions.
V, i, 152 } V, i, 153 }		
V, i, 154 } V, i, 155 }		
V, i, 156 } V, i, 157 }		
V, i, 158 } V, i, 159 }	V, i, 128	See also Vārtika 1.
V, i, 160 } V, i, 161 }	V, i, 126	See also Vārtika.
V, i, 162 } V, i, 163 }	V, i, 125	
V, i, 164 } V, i, 165 }	V, i, 127	Compare.
V, i, 166 } V, i, 167 }	V, i, 129	Compare.
V, i, 168 } V, i, 169 }	V, i, 130	Compare the Gaṇa.
V, i, 170 } V, i, 171 }		
V, i, 172	V, i, 131	See also Vārtika. Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, i, 173	V, i, 132	Compare.
V, i, 174	V, i, 132	See the Vārtika in the Kāśikā.
V, i, 175 } V, i, 176 } V, i, 177 }	V, i, 133	Compare. See the Gaṇa.
V, i, 178	V, i, 134	Compare.
V, i, 179	V, i, 135	Compare Gaṇa.
V, i, 180	V, i, 136	
—		
V, ii, 1	V, ii, 1	Compare.
V, ii, 2	V, ii, 2	Compare.
V, ii, 3	V, ii, 3	Compare.
V, ii, 4	V, ii, 4	Compare.
V, ii, 5	V, ii, 4	See Vārtika 1 and the Gaṇa.
V, ii, 6		
V, ii, 7		
V, ii, 8	V, ii, 5	
V, ii, 9	V, ii, 6	Compare.
V, ii, 10	V, ii, 7	Compare.
V, ii, 11	V, ii, 8	
V, ii, 12 } V, ii, 13 } V, ii, 14 }	V, ii, 9	Bhoja divides.
V, ii, 15	V, ii, 10	
V, ii, 16	V, ii, 11	Compare.
V, ii, 17		
V, ii, 18	V, ii, 15	Compare.
V, ii, 19	V, ii, 16	Compare.
V, ii, 20	V, ii, 17	
V, ii, 21	V, ii, 12	Bhoja combines Vārtika 1.
V, ii, 22	V, ii, 13	Compare.
V, ii, 23	V, ii, 14	Compare. See also Vārtika.
V, ii, 24		
V, ii, 25		
V, ii, 26 } V, ii, 27 }	V, ii, 24	Compare. See Gaṇa.
V, ii, 28	V, ii, 25	
V, ii, 29	V, ii, 26	
V, ii, 30	V, ii, 27	
V, ii, 31	V, ii, 28	Compare.
V, ii, 32	V, ii, 29	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, ii, 33		
V, ii, 34		
V, ii, 35		
V, ii, 36		
V, ii, 37		
V, ii, 38		
V, ii, 39		
V, ii, 40		
V, ii, 41		
V, ii, 42		
V, ii, 43		
V, ii, 44	V, ii, 29	See Vārtika 1.
V, ii, 45	V, ii, 29	See Vārtika in Kāśikā.
V, ii, 46	V, ii, 29	See Vārtika in Kāśikā.
V, ii, 47	V, ii, 29	See Vārtika 3.
V, ii, 48	V, ii, 29	See Vārtika in Kāśikā.
V, ii, 49	V, ii, 29	See Vārtika in Kāśikā.
V, ii, 50	V, ii, 29	Compare Vārtika in Kāśikā.
V, ii, 51	V, ii, 29	Compare Vārtika in Kāśikā.
V, ii, 52	V, ii, 35	Compare.
V, ii, 53		
V, ii, 54		
V, ii, 55		
V, ii, 56		
V, ii, 57	V, ii, 36	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras. Pāṇini's Gaṇa is an ākṛti-gaṇa and Bhoja has additions.
V, ii, 58		
V, ii, 59		
V, ii, 60		
V, ii, 61		
V, ii, 62	V, ii, 37	Compare.
V, ii, 63	V, ii, 38	Compare.
V, ii, 64	V, ii, 38	See Kāśikā.
V, ii, 65	V, ii, 37	See the Vārtika in the Kāśikā.
V, ii, 66	V, ii, 39	Compare.
V, ii, 67	V, ii, 40	
V, ii, 68		
V, ii, 69	V, ii, 41	Compare.
V, ii, 70	V, ii, 42	Compare.
V, ii, 71	V, ii, 43	Compare.
V, ii, 72	V, ii, 44	Compare.
V, ii, 73	V, ii, 47	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, ii, 74	V, ii, 45	Compare the Kāśikā.
V, ii, 75	V, ii, 48	
V, ii, 76	V, ii, 56	Compare.
V, ii, 77	V, ii, 57	Compare.
V, ii, 78	V, ii, 58	Compare.
V, ii, 79		
V, ii, 80		
V, ii, 81	V, ii, 55	Compare.
V, ii, 82	V, ii, 52	Compare.
V, ii, 83	V, ii, 53	Compare.
V, ii, 84		
V, ii, 85		
V, ii, 86		
V, ii, 87		
V, ii, 88		
V, ii, 89		
V, ii, 90 } V, ii, 91 }	V, ii, 63, 64	Compare. See the Gaṇa.
V, ii, 92		
V, ii, 93	V, ii, 65	Compare.
V, ii, 94	V, ii, 66	Compare.
V, ii, 95	V, ii, 67	
V, ii, 96	V, ii, 68	
V, ii, 97	V, ii, 69	Compare.
V, ii, 98	V, ii, 70	Compare.
V, ii, 99 } V, ii, 100 }	V, ii, 71	Bhoja divides.
V, ii, 101	V, ii, 72	Compare.
V, ii, 102	V, ii, 73	Compare.
V, ii, 103 } V, ii, 104 }	V, ii, 74	Compare. Bhoja divides.
V, ii, 105	V, ii, 75	
V, ii, 106	V, ii, 76	Compare.
V, ii, 107	V, ii, 78	Compare.
V, ii, 108	V, ii, 79	Compare.
V, ii, 109	V, ii, 80	
V, ii, 110	V, ii, 81	Compare.
V, ii, 111	V, ii, 82	Compare.
V, ii, 112	V, ii, 83	
V, ii, 113	V, ii, 82	See the Vārtika.
V, ii, 114	V, ii, 91	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, ii, 115	V, ii, 85	Compare.
V, ii, 116	V, ii, 86	
V, ii, 117	V, ii, 87	Compare.
V, ii, 118 } V, ii, 119 }	V, ii, 88	See the Gaṇa.
V, ii, 120	V, ii, 90	
V, ii, 121	V, ii, 92	
V, ii, 122	V, ii, 84	
V, ii, 123	V, ii, 93	
V, ii, 124	V, ii, 94	
V, ii, 125	V, ii, 95	See Gaṇa.
V, ii, 126		
V, ii, 127	V, ii, 76	Compare.
V, ii, 128 } V, ii, 129 } V, ii, 130 } V, ii, 131 } V, ii, 132 } V, ii, 133 }	V, ii, 97	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
V, ii, 134	V, ii, 98	Compare.
V, ii, 135	V, ii, 99	Compare.
V, ii, 136 } V, ii, 137 } V, ii, 138 } V, ii, 139 } V, ii, 140 } V, ii, 141 } V, ii, 142 } V, ii, 143 } V, ii, 144 } V, ii, 145 }	V, ii, 100	Compare the three Gaṇas in Pāṇini and the Gaṇa Sūtras.
V, ii, 146	V, ii, 101	Compare.
V, ii, 147	V, ii, 102, 103	Compare. Bhoja combines.
V, ii, 148	V, ii, 103	See the Gaṇa under Vārtika 2.
V, ii, 149	V, ii, 104	
V, ii, 150	V, ii, 105	
V, ii, 151	V, ii, 106	Compare.
V, ii, 152	V, ii, 107	Compare.
V, ii, 153	V, ii, 107	See Vārtika in Kāśikā.
V, ii, 154	V, ii, 107	See Vārtika in Kāśikā.
V, ii, 155	V, ii, 108	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, ii, 156	V, ii, 109	See also Vārtika 1.
V, ii, 157	V, ii, 109	See Vārtika in Kāśikā.
V, ii, 158	V, ii, 110	Compare.
V, ii, 159	V, ii, 109	See Vārtika 3.
V, ii, 160	V, ii, 111	Compare.
V, ii, 161	V, ii, 112	Compare.
V, ii, 162	V, ii, 113	
V, ii, 163	V, ii, 114	Compare.
V, ii, 164		
V, ii, 165	V, i, 116	See Gaṇa.
V, ii, 166		
V, ii, 167		
V, ii, 168		
V, ii, 169		
V, ii, 170		
V, ii, 171		
V, ii, 172		
V, ii, 173		
V, ii, 174	V, ii, 118	
V, ii, 175	V, ii, 119	
V, ii, 176		
V, ii, 177		
V, ii, 178	V, ii, 128	Compare.
V, ii, 179		
V, ii, 180	V, ii, 130	
V, ii, 181 } V, ii, 182 }	V, ii, 131	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
V, ii, 183	V, ii, 135	See Vārtika 1.
V, ii, 184	V, ii, 135	See Vārtika 2.
V, ii, 185	V, ii, 135	See Vārtika 3.
V, ii, 186	V, ii, 135	See Vārtika 4.
V, ii, 187	V, ii, 132	
V, ii, 188	V, ii, 133	
V, ii, 189	V, ii, 134	
V, ii, 190 } V, ii, 191 } V, ii, 192 }	V, ii, 135	See the Gaṇa.
V, ii, 193	V, ii, 136	
V, ii, 194		
V, ii, 195	V, ii, 120	
V, ii, 196		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, ii, 197	V, ii, 121	
V, i, 198	V, ii, 122	See Vārtika 2.
V, ii, 199 } V, i, 200 }	V, ii, 122	See Vārtika 3.
V, ii, 201	V, ii, 122	See Vārtika 4.
V, ii, 202		
V, ii, 203	V, ii, 126	Compare.
V, ii, 204		
V, ii, 205	V, ii, 124	
V, ii, 206	V, ii, 125	Compare.
V, ii, 207 } V, i, 208 }	V, ii, 127	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
V, i, 209		
V, ii, 210	V, ii, 139	Compare.
V, ii, 211 } V, ii, 212 }	V, ii, 138	Compare. Bhoja divides.
V, ii, 213 } V, ii, 214 }	V, ii, 123, 140	Compare both the Sūtras.
V, ii, 215	V, ii, 59	Compare.
V, ii, 216	V, ii, 60	Compare.
V, ii, 217 } V, ii, 218 }	V, ii, 61	See Gaṇa.
V, ii, 219 } V, ii, 220 }	V, ii, 62	See Gaṇa.
V, ii, 221		
V, ii, 222	V, ii, 122	See Vārtika 6.
V, ii, 223	V, ii, 122	See Vārtika 7.
V, ii, 224	V, ii, 122	See Vārtikas 8 and 9.
—————		
V, iii, 1	V, iv, 48	Compare.
V, iii, 2	V, iv, 49	Compare.
V, iii, 3	V, iv, 46	
V, iii, 4	V, iv, 47	Compare.
V, iii, 5	V, iv, 44	Compare.
V, iii, 6	V, iv, 45	Compare.
V, iii, 7		
V, iii, 8	V, iv, 44	See the Gaṇa in the Vārtika.
V, iii, 9	V, iii, 2	Compare.
V, iii, 10	V, iii, 2	Compare Vārtika 1.
V, iii, 11	V, iii, 10	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, iii, 12	V, iii, 11	
V, iii, 13	V, iii, 13	
V, iii, 14		
V, iii, 15	V, iii, 3	Compare.
V, iii, 16	V, iii, 5	Compare.
V, iii, 17	V, iii, 12	Compare.
V, iii, 18		
V, iii, 19	V, iii, 15	Compare.
V, iii, 20	V, iii, 6	Compare.
V, iii, 21	V, iii, 18	Compare.
V, iii, 22	V, iii, 3	Compare.
V, iii, 23	V, iii, 17	Compare.
V, iii, 24	V, iii, 21	Compare.
V, iii, 25		
V, iii, 26 } V, iii, 27 } V, iii, 28 } V, iii, 29 } V, iii, 30 }	V, iii, 22	Compare. Bhoja divides.
V, iii, 31		
V, iii, 32		
V, iii, 33		
V, iii, 34 } V, iii, 35 }	V, iii, 24	Compare.
V, iii, 36	V, iii, 25	Compare.
V, iii, 37	V, iii, 23	Compare.
V, iii, 38	V, iii, 42	Compare.
V, iii, 39	V, iii, 43	
V, iii, 40		
V, iii, 41	V, iii, 44	Compare.
V, iii, 42	V, iii, 46	
V, iii, 43		
V, iii, 44	V, iii, 69	Compare.
V, iii, 45 } V, iii, 46 } V, iii, 47 } V, iii, 48 } V, iii, 49 } V, iii, 50 } V, iii, 51 } V, iii, 52 }	V, iv, 3	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, iii, 53 } V, iii, 54 } V, iii, 55 }	V, iv, 3	See note above.
V, iii, 56	V, iv, 27	Compare.
V, iii, 57	V, iv, 30	Compare.
V, iii, 58 } V, iii, 59 }	V, iv, 39	Compare. Bhoja divides.
V, iii, 60	V, iv, 41	Compare.
V, iii, 61	V, iv, 40	Compare.
V, iii, 62	V, iv, 32	See Vārtika 1.
V, iii, 63	V, iv, 32	See Vārtika 2.
V, iii, 64	V, iv, 32	See Vārtika 1.
V, iii, 65	V, iv, 31	See Vārtika 1.
V, iii, 66	V, iv, 29	Compare.
V, iii, 67 } V, iii, 68 }	V, iv, 34	Compare. Bhoja divides.
V, iii, 69		
V, iii, 70	V, iv, 35	Compare Vārtika.
V, iii, 71	V, iii, 37	
V, iii, 72	V, iii, 35	
V, iii, 73	V, iii, 47	
V, iii, 74	V, iii, 53	
V, iii, 75	V, iii, 54	
V, iii, 76	V, iii, 55	Compare.
V, iii, 77		
V, iii, 78	V, iv, 11	Compare.
V, iii, 79	V, iii, 57	Compare.
V, iii, 80		
V, iii, 81		
V, iii, 82		
V, iii, 83	V, iii, 55	Compare.
V, iii, 84	V, iii, 65	Compare.
V, iii, 85	V, iii, 60	
V, iii, 86	V, iii, 61, 62	Bhoja combines
V, iii, 87	V, iii, 63	
V, iii, 88	V, iii, 64	Compare.
V, iii, 89	V, iii, 66	
V, iii, 90		
V, iii, 91	V, iii, 67	
V, iii, 92	V, iii, 68	Compare.
V, iii, 93	V, iii, 70	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, iii, 94 } V, iii, 95 }	V, iii, 71	Compare. Bhoja divides.
V, iii, 96	V, iii, 72	Compare.
V, iii, 97		
V, iii, 98		
V, iii, 99	V, iii, 73	
V, iii, 100	V, iii, 74	
V, iii, 101	V, iii, 75	
V, iii, 102		
V, iii, 103	V, iii, 76	
V, iii, 104	V, iii, 77	Compare.
V, iii, 105	V, iii, 78	Compare.
V, iii, 106	V, iii, 80	Compare.
V, iii, 107	V, iii, 81	
V, iii, 108	V, iii, 82	Compare.
V, iii, 109	V, iii, 83	Compare.
V, iii, 110	V, iii, 83	See the Kāśikā.
V, iii, 111	V, iii, 83	Compare Vārtika 3.
V, iii, 112	V, iii, 84	
V, iii, 113		
V, iii, 114		
V, iii, 115		
V, iii, 116		
V, iii, 117		
V, iii, 118	V, iii, 85	
V, iii, 119	V, iii, 86	
V, iii, 120	V, iii, 87	
V, iii, 121	V, iii, 88	
V, iii, 122	V, iii, 89	
V, iii, 123	V, iii, 90	Compare.
V, iii, 124	V, iii, 91	Compare.
V, iii, 125	V, iii, 92	Compare.
V, iii, 126	V, iii, 93	Compare.
V, iii, 127	V, iii, 93	See Vārtika.
V, iii, 128 } V, iii, 129 }	V, iii, 96, 97	Bhoja distributes in a different manner.
V, iii, 130	V, iii, 98	
V, iii, 131	V, iii, 99	Compare.
V, iii, 132 } V, iii, 133 } V, iii, 134 }	V, iii, 100	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, iii, 135	V, iii, 101	
V, iii, 136	V, iii, 102	Compare.
V, iii, 137	V, iii, 103	Compare the Gaṇa.
V, iii, 138	V, iii, 104	Compare.
V, iii, 139	V, iii, 105	Compare.
V, iii, 140	V, iii, 106	Compare.
V, iii, 141 } V, iii, 142 }	V, iii, 107	See the Gaṇa.
V, iii, 143		
V, iii, 144	V, iii, 108	See the Gaṇa.
V, iii, 145	V, iii, 109	Compare.
V, iii, 146	V, iii, 110	Compare.
V, iii, 147	V, iii, 112	Compare.
V, iii, 148	V, iii, 113	Compare.
V, iii, 149	V, iii, 114	Compare.
V, iii, 150	V, iii, 115	
V, iii, 151 } V, iii, 152 }	V, iii, 116	See the Gaṇa.
V, iii, 153 } V, iii, 154 }	V, iii, 117	See the various Gaṇas.
V, iii, 155		
V, iii, 156	V, iii, 118	Compare.
—————		
V, iv, 1	V, iv, 42	
V, iv, 2	V, iv, 43	
V, iv, 3	V, iv, 1	Compare.
V, iv, 4	V, iv, 2	Compare.
V, iv, 5	V, iv, 17	Compare.
V, iv, 6	V, iv, 20	Compare.
V, iv, 7	V, iv, 18	
V, iv, 8	V, iv, 19	
V, iv, 9	V, iv, 21	Compare.
V, iv, 10		
V, iv, 11	V, iv, 22	
V, iv, 12	V, iv, 23	
V, iv, 13	IV, ii, 7	See Bhāṣya.
V, iv, 14 } V, iv, 15 } V, iv, 16 } V, iv, 17 }	V, iv, 29	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, iv, 18		
V, iv, 19		
V, iv, 20		
V, iv, 21		
V, iv, 22	V, iv, 29	See note above.
V, iv, 23		
V, iv, 24		
V, iv, 25		
V, iv, 26		
V, iv, 27		
V, iv, 28	V, iv, 30	
V, iv, 29	V, iv, 32	
V, iv, 30	V, iv, 31	Compare.
V, iv, 31	V, iv, 33	Compare.
V, iv, 32		
V, iv, 33		
V, iv, 34		
V, iv, 35		
V, iv, 36	V, iv, 34	See the Gaṇa.
V, iv, 37		
V, iv, 38	V, iv, 34	See the Vārtika in Kāśikā.
V, iv, 39	V, iv, 35	Compare.
V, iv, 40	V, iv, 36	
V, iv, 41	V, iv, 37	
V, iv, 42		
V, iv, 43		
V, iv, 44		
V, iv, 45	V, iv, 38	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
V, iv, 46		
V, iv, 47		
V, iv, 48	V, iv, 39	
V, iv, 49	V, iv, 40	
V, iv, 50		
V, iv, 51	IV, iii, 108	Compare Vārtika 3.
V, iv, 52	IV, iii, 108	Compare Vārtika 4.
V, iv, 53	V, iv, 36	See Vārtika 2.
V, iv, 54		
V, iv, 55	V, iv, 36	See Vārtika 7. Bhoja divides.
V, iv, 56		
V, iv, 57		
V, iv, 58		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, iv, 59	V, iv, 27	
V, iv, 60	V, iv, 24	Compare.
V, iv, 61	V, iv, 25	
V, iv, 62	V, iv, 26	
V, iv, 63		
V, iv, 64	V, iv, 50	Compare.
V, iv, 65	V, iv, 51	Compare.
V, iv, 66	V, iv, 52, 53	Compare both.
V, iv, 67	V, iv, 54	Compare.
V, iv, 68	V, iv, 55	
V, iv, 69	V, iv, 56	Compare.
V, iv, 70	V, iv, 57	Compare.
V, iv, 71	V, iv, 58	
V, iv, 72	V, iv, 59	Compare.
V, iv, 73	V, iv, 60	Compare.
V, iv, 74	V, iv, 61	Compare.
V, iv, 75	V, iv, 62	
V, iv, 76	V, iv, 63	Compare.
V, iv, 77	V, iv, 64	Compare.
V, iv, 78	V, iv, 65	
V, iv, 79	V, iv, 66	
V, iv, 80	V, iv, 67	Bhoja combines Vārtika.
V, iv, 81	V, iv, 68	Compare.
V, iv, 82	V, iv, 70	Compare.
V, iv, 83	V, iv, 69	Compare Vārtika also.
V, iv, 84	V, iv, 71	Compare.
V, iv, 85	V, iv, 72	Compare.
V, iv, 86		
V, iv, 87	V, iv, 74	Compare. Bhoja divides.
V, iv, 88		
V, iv, 89	V, iv, 74	See Kāśikā.
V, iv, 90	V, iv, 75	Compare.
V, iv, 91	V, iv, 76	Compare.
V, iv, 92	V, iv, 77	Compare.
V, iv, 93	V, iv, 78	Compare.
V, iv, 94	V, iv, 79	Compare.
V, iv, 95		
V, iv, 96	V, iv, 80	Compare. Bhoja divides.
V, iv, 97	V, iv, 81	
V, iv, 98	V, iv, 82	Compare.
V, iv, 99	V, iv, 83	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, iv, 100	V, iv, 84	
V, iv, 101	V, iv, 85	
V, iv, 102		
V, iv, 103		
V, iv, 104	V, iv, 86	Compare.
V, iv, 105	V, iv, 87	Compare.
V, iv, 106	V, iv, 91	Compare.
V, iv, 107		
V, iv, 108	V, iv, 92	
V, iv, 109	V, iv, 93	Compare.
V, iv, 110	V, iv, 94	Compare.
V, iv, 111	V, iv, 95	Compare.
V, iv, 112	V, iv, 96	
V, iv, 113	V, iv, 97	Compare.
V, iv, 114	V, iv, 98	Compare.
V, iv, 115	V, iv, 99	
V, iv, 116	V, iv, 100	
V, iv, 117	V, iv, 101	Compare.
V, iv, 118	V, iv, 102	
V, iv, 119 } V, iv, 120 }	V, iv, 104, 105	Bhoja divides in a different manner.
V, iv, 121	V, iv, 106	
V, iv, 122 } V, iv, 123 } V, iv, 124 }	V, iv, 107	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
V, iv, 125	V, iv, 108	Compare.
V, iv, 126	V, iv, 109	Compare.
V, iv, 127	V, iv, 110	Compare.
V, iv, 128	V, iv, 111	
V, iv, 129		
V, iv, 130 } V, iv, 131 }	V, iv, 113	Compare. Bhoja divides.
V, iv, 132	V, iv, 114	
V, iv, 133	V, iv, 115	Compare.
V, iv, 134 } V, iv, 135 }	V, iv, 116	Compare. Bhoja divides.
V, iv, 136	V, iv, 117	Compare.
V, iv, 137	V, iv, 116	See Vārtika 2.
V, iv, 138		
V, iv, 139		
V, iv, 140	V, iv, 120	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, iv, 141	V, iv, 121	Compare.
V, iv, 142	V, iv, 121	See Kāśikā.
V, iv, 143 } V, iv, 144 }	V, iv, 122	Compare both.
V, iv, 145	V, iv, 118	Compare.
V, iv, 146	V, iv, 119	
V, iv, 147 } V, iv, 148 }	V, iv, 119	See Vārtika in Kāśikā.
V, iv, 149	V, iv, 124	
V, iv, 150	V, iv, 125	Compare.
V, iv, 151	V, iv, 126	
V, iv, 152	V, iv, 127	
V, iv, 153 } V, iv, 154 }		
V, iv, 155 } V, iv, 156 }	V, iv, 128	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
V, iv, 157 }		
V, iv, 158		
V, iv, 159	V, iv, 129	
V, iv, 160	V, iv, 130	Compare.
V, iv, 161	V, iv, 132	Compare.
V, iv, 162	V, iv, 133	
V, iv, 163	V, iv, 137	Compare.
V, iv, 164	V, iv, 138	See the Gaṇa.
V, iv, 165 } V, iv, 166 }	V, iv, 139	See the Gaṇa.
V, iv, 167	V, iv, 140	Compare.
V, iv, 168	V, iv, 141	
V, iv, 169		
V, iv, 170	V, iv, 143	
V, iv, 171	V, iv, 144, 145	Bhoja combines.
V, iv, 172	V, iv, 146	Compare.
V, iv, 173	V, iv, 147	
V, iv, 174	V, iv, 148	Compare.
V, iv, 175	V, iv, 149	Compare.
V, iv, 176	V, iv, 150	
V, iv, 177 } V, iv, 178 }	V, iv, 151	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
V, iv, 179 }		
V, iv, 180	V, iv, 152	
V, iv, 181	V, iv, 153	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
V, iv, 182	V, iv, 154	Compare.
V, iv, 183 } V, iv, 184 }	V, iv, 155	Compare.
V, iv, 185	V, iv, 156	Compare.
V, iv, 186		
V, iv, 187	V, iv, 157	Compare.
V, iv, 188	V, iv, 159	
V, iv, 189	V, iv, 160	Compare.
—————		
VI, i, 1	VI, i, 1, 9.	Bhoja combines.
VI, i, 2	VI, i, 10, 11	Bhoja combines.
VI, i, 3	VI, i, 8	Compare.
VI, i, 4	VI, i, 2	Compare.
VI, i, 5	VI, i, 3	
VI, i, 6	VI, i, 3	See the Vārtika in the Kāśikā.
VI, i, 7	VI, i, 3	See the Vārtika in the Kāśikā.
VI, i, 8	VI, i, 3	See the Vārtika in the Kāśikā.
VI, i, 9	VI, i, 3	See the Vārtika in the Kāśikā.
VI, i, 10	VI, i, 3	See the Vārtika in the Kāśikā.
VI, i, 11	VI, i, 12	
VI, i, 12	VI, i, 12	See the Vārtika in the Kāśikā.
VI, i, 13		
VI, i, 14	VI, i, 12	See Vārtika 6.
VI, i, 15	VI, i, 12	See Vārtika 7.
VI, i, 16	VI, i, 12	See Vārtika 8.
VI, i, 17	VI, i, 13	Compare.
VI, i, 18	VI, i, 14	
VI, i, 19	VI, i, 14	See the Vārtika in the Kāśikā.
VI, i, 20	VI, i, 15	Compare.
VI, i, 21 } VI, i, 22 } VI, i, 23 } VI, i, 24 } VI, i, 25 } VI, i, 26 }	VI, i, 16	Compare. Bhoja divides. See Kāśikā. Compare also VI, i, 20.
VI, i, 27	VI, i, 18	See Kāśikā.
VI, i, 28	VI, i, 17	Compare.
VI, i, 29		
VI, i, 30	VI, i, 18	
VI, i, 31	VI, i, 19	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, i, 32	VI, i, 21	
VI, i, 33	VI, i, 23	Compare.
VI, i, 34	VI, i, 24	Compare.
VI, i, 35	VI, i, 25	Compare.
VI, i, 36	VI, i, 26	Compare.
VI, i, 37	VI, i, 22	Compare.
VI, i, 38	VI, i, 27	Compare.
VI, i, 39		
VI, i, 40	VI, i, 28	See also Kāśikā.
VI, i, 41	VI, i, 28	See Vārtika I.
VI, i, 42	VI, i, 29	Compare.
VI, i, 43	VI, i, 30	Compare.
VI, i, 44	VI, i, 31	Compare.
VI, i, 45	VI, i, 32, 33	Compare.
VI, i, 46		
VI, i, 47	VI, i, 38	
VI, i, 48	VI, i, 40	
VI, i, 49		
VI, i, 50	VI, i, 41, 42	Compare.
VI, i, 51	VI, i, 43	Compare.
VI, i, 52	VI, i, 44	Compare.
VI, i, 53	VI, i, 45	Compare.
VI, i, 54	VI, i, 46	Compare.
VI, i, 55	VI, i, 47	Compare.
VI, i, 56		
VI, i, 57	VI, i, 50	Compare. Bhoja divided
VI, i, 58		
VI, i, 59	VI, i, 51	Compare.
VI, i, 60		
VI, i, 61	VI, i, 53	
VI, i, 62	VI, i, 54	
VI, i, 63	VI, i, 55	Compare.
VI, i, 64	VI, i, 56	Compare.
VI, i, 65	VI, i, 57	Compare.
VI, i, 66		
VI, i, 67	VI, i, 48	Compare.
VI, i, 68	VI, i, 49	
VI, i, 69	VI, i, 64	Compare.
VI, i, 70	VI, i, 64	See the Vārtika in the Kāśikā.
VI, i, 71	VI, i, 65	
VI, i, 72	VI, i, 65	See Kāśikā.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, i, 73	VI, i, 66	Compare.
VI, i, 74	VI, i, 67	Compare.
VI, i, 75 } VI, i, 76 } VI, i, 77 }	VI, i, 68	Compare. Bhoja divides.
VI, i, 78	VI, i, 69	Compare.
VI, i, 79	VI, i, 71	
VI, i, 80	VI, i, 72, 73	Compare. Bhoja combines.
VI, i, 81	VI, i, 74	Compare.
VI, i, 82	VI, i, 75	Compare.
VI, i, 83	VI, i, 76	Compare.
VI, i, 84	VI, i, 77	
VI, i, 85	VI, i, 78	
VI, i, 86	VI, i, 79	Compare.
VI, i, 87	VI, i, 80	
VI, i, 88	VI, i, 79	See Kāśikā.
VI, i, 89	VI, i, 81	Compare.
VI, i, 90	VI, i, 82	Compare.
VI, i, 91	VI, i, 84	
VI, i, 92	VI, i, 85	
VI, i, 93		
VI, i, 94	VI, i, 86	
VI, i, 95	VI, i, 87	
VI, i, 96 } VI, i, 97 } VI, i, 98 }	VI, i, 88, 89	Compare both.
VI, i, 99 } VI, i, 100 }	VI, i, 89	Compare.
VI, i, 101	VI, i, 89	See Vārtika 3.
VI, i, 102	VI, i, 89	See Vārtika 5.
VI, i, 103	VI, i, 89	See Vārtika 4.
VI, i, 104	VI, i, 89	See Vārtika 6.
VI, i, 105	VI, i, 89	See Vārtika 7.
VI, i, 106	VI, i, 91	
VI, i, 107	VI, i, 92	Compare.
VI, i, 108	VI, i, 94	
VI, i, 109	VI, i, 94	See Vārtika 3.
VI, i, 110	VI, i, 94	See Vārtika 5.
VI, i, 111		
VI, i, 112	VI, i, 94	See the Vārtika in Kāśikā.
VI, i, 113	VI, i, 95	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, i, 114	VI, i, 96	Compare.
VI, i, 115	VI, i, 97	
VI, i, 116	VI, i, 98	Compare. See also Vārtika.
VI, i, 117	VI, i, 99	Compare.
VI, i, 118		
VI, i, 119	VI, i, 100	Compare.
VI, i, 120	VI, i, 93	Compare.
VI, i, 121	VI, i, 101	
VI, i, 122 } VI, i, 123 }	VI, i, 101	See Vārtika.
VI, i, 124 } VI, i, 125 }	VI, i, 103	Compare.
VI, i, 126	VI, i, 105	Compare.
VI, i, 127		
VI, i, 128	VI, i, 107	Compare.
VI, i, 129	VI, i, 108	Compare.
VI, i, 130	VI, i, 109	Compare.
VI, i, 131	VI, i, 110	Compare.
VI, i, 132	VI, i, 111	
VI, i, 133	VI, i, 112	
VI, i, 134	VI, i, 113, 114	Compare.
VI, i, 135	VI, i, 122	Compare.
VI, i, 136	VI, i, 123	Compare.
VI, i, 137	VI, i, 124	See the reading in the Kāśikā.
VI, i, 138		
VI, i, 139	VI, i, 125	Compare.
VI, i, 140 } VI, i, 141 }	VI, i, 126	Compare both.
VI, i, 142	VI, i, 126	See Kāśikā.
VI, i, 143	VI, i, 127	Compare.
VI, i, 144	VI, i, 128	Compare.
VI, i, 145	VI, i, 134	Compare.
VI, i, 146	VI, i, 132	Compare.
VI, i, 147	VI, i, 131	Compare.
VI, i, 148	VI, i, 135, 137	Compare both.
VI, i, 149	VI, i, 137, 139	Compare both.
VI, i, 150	VI, i, 140	Compare.
VI, i, 151	VI, i, 141	
VI, i, 152	VI, i, 142	Compare. See also Vārtika.
VI, i, 153	VI, i, 144	
VI, i, 154	VI, i, 157	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, i, 155	VI, i, 156	Compare.
VI, i, 156 } VI, i, 157 } VI, i, 158 } VI, i, 159 }	VI, i, 157	See the Gaṇa.
VI, i, 160	VI, i, 145	
VI, i, 161	VI, i, 146	
VI, i, 162	VI, i, 147	Compare.
VI, i, 163	VI, i, 148	Compare.
VI, i, 164	VI, i, 149	Compare.
VI, i, 165	VI, i, 154	
VI, i, 166	VI, i, 153	
VI, i, 167	VI, i, 155	
VI, i, 168	VI, i, 143	Compare.
VI, i, 169		
VI, i, 170	VI, i, 150	Compare.
VI, i, 171	VI, i, 152	Compare.
VI, i, 172 } VI, i, 173 } VI, i, 174 }	VI, i, 157	See the Vārtikas in the Kāśikā.
VI, i, 175		
—		
VI, ii, 1	VI, iii, 1	
VI, ii, 2	VI, iii, 2	Compare. See also Gaṇa.
VI, ii, 3	VI, iii, 2	See the Vārtika in Kāśikā.
VI, ii, 4		
VI, ii, 5	VI, iii, 3	Compare also Kāśikā.
VI, ii, 6	VI, iii, 4	
VI, ii, 7	VI, iii, 5	
VI, ii, 8	VI, iii, 3	See Vārtika 2.
VI, ii, 9	VI, iii, 6	Compare.
VI, ii, 10	VI, iii, 7, 8	Bhoja combines.
VI, ii, 11	VI, iii, 14	Compare.
VI, ii, 12	VI, iii, 9	Compare.
VI, ii, 13	VI, iii, 10	Compare.
VI, ii, 14	VI, iii, 11	Bhoja combines Vārtika also.
VI, ii, 15	VI, iii, 12	
VI, ii, 16		
VI, ii, 17 } VI, ii, 18 }	VI, iii, 15, 16	The two Sūtras are differently grouped in two Sūtras.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, ii, 19	VI, iii, 13	Compare.
VI, ii, 20	VI, iii, 17	
VI, ii, 21	VI, iii, 18	
VI, ii, 22	VI, iii, 19, 20	Compare both.
VI, ii, 23	VI, iii, 21	
VI, ii, 24	VI, iii, 22	Compare.
VI, ii, 25	VI, iii, 21	See the Vārtika in Kāśikā.
VI, ii, 26	VI, iii, 21	See the Vārtika in Kāśikā.
VI, ii, 27	VI, iii, 21	See the Vārtika in Kāśikā.
VI, ii, 28	VI, iii, 21	See the Vārtika in Kāśikā.
VI, ii, 29	VI, iii, 21	See the Vārtika in Kāśikā.
VI, ii, 30	VI, iii, 23	Compare.
VI, ii, 31	VI, iii, 24	Compare.
VI, ii, 32	VI, iii, 25	
VI, ii, 33	VI, iii, 25	See Kāśikā.
VI, ii, 34	VI, iii, 25	See Kāśikā.
VI, ii, 35	VI, iii, 26	See the Kāśikā and the Vārtika therein.
VI, ii, 36	VI, iii, 27	Compare.
VI, ii, 37	VI, iii, 28	See also Vārtika.
VI, ii, 38	VI, iii, 29	
VI, ii, 39	VI, iii, 30	Compare.
VI, ii, 40	VI, iii, 31	
VI, ii, 41	VI, iii, 34	Compare.
VI, ii, 42	VI, iii, 35	See also Vārtika.
VI, ii, 43		
VI, ii, 44		
VI, ii, 45	VI, iii, 35	See also Vārtika.
VI, ii, 46	VI, iii, 34	See also Vārtika.
VI, ii, 47	VI, iii, 34	See Gaṇa.
VI, ii, 48	VI, iii, 37, 38	Bhoja combines.
VI, ii, 49	VI, iii, 39	Compare.
VI, ii, 50	VI, iii, 40	Compare.
VI, ii, 51	VI, iii, 41	Compare.
VI, ii, 52	VI, iii, 42	
VI, ii, 53		
VI, ii, 54		
VI, ii, 55	VI, iii, 42	See Vārtika 2.
VI, ii, 56 } VI, ii, 57 }	VI, iii, 43	Compare.
VI, ii, 58	VI, iii, 45	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, ii, 59		
VI, ii, 60	VI, iii, 46	Compare Kāśikā.
VI, ii, 61 } VI, ii, 62 }	VI, iii, 46	See Vārtika 1.
VI, ii, 63		
VI, ii, 64		
VI, ii, 65	VI, iii, 46	See the Vārtika in Kāśikā.
VI, ii, 66	VI, iii, 46	See the Vārtika in Kāśikā.
VI, ii, 67	VI, iii, 46	See the Vārtika in Kāśikā.
VI, ii, 68	VI, iii, 47	See the Vārtika in Kāśikā.
VI, ii, 69	VI, iii, 49	Compare.
VI, ii, 70	VI, iii, 48	Compare.
VI, ii, 71	VI, iii, 50	Compare.
VI, ii, 72	VI, iii, 51	Compare. See also Kāśikā.
VI, ii, 73		
VI, ii, 74	VI, iii, 52, 54	Compare both.
VI, ii, 75	VI, iii, 53	Compare.
VI, ii, 76	VI, iii, 55	Compare.
VI, ii, 77	VI, iii, 56	Bhoja combines the Vārtika.
VI, ii, 78		
VI, ii, 79		
VI, ii, 80		
VI, ii, 81		
VI, ii, 82	VI, iii, 57	
VI, ii, 83	VI, iii, 58	See Vārtika.
VI, ii, 84	VI, iii, 58	Compare.
VI, ii, 85	VI, iii, 59	Compare.
VI, ii, 86	VI, iii, 60	Compare.
VI, ii, 87	VI, iii, 61	Compare.
VI, ii, 88	VI, iii, 61	See the Kāśikā and the Vārtika therein.
VI, ii, 89	VI, iii, 63	Compare.
VI, ii, 90	VI, iii, 64	
VI, ii, 91	VI, iii, 65	
VI, ii, 92	VI, iii, 66	
VI, ii, 93	VI, iii, 67	Compare.
VI, ii, 94	VI, iii, 70	Compare.
VI, ii, 95	VI, iii, 70	See Vārtika 4.
VI, ii, 96	VI, iii, 70	See Vārtika 5.
VI, ii, 97	VI, iii, 70	See Vārtika 6.
VI, ii, 98	VI, iii, 70	See Vārtika 7.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, ii, 99	VI, iii, 70	See Vārtika 8.
VI, ii, 100		
VI, ii, 101	VI, iii, 71	Compare.
VI, ii, 102	VI, iii, 72	Compare. See Kāśikā.
VI, ii, 103	VI, iii, 70	See Vārtika 3.
VI, ii, 104	VI, iii, 70	See Vārtika 9.
VI, ii, 105		
VI, ii, 106		
VI, ii, 107		
VI, ii, 108		
VI, ii, 109	VI, iii, 73	Compare.
VI, ii, 110	VI, iii, 73	See Vārtika.
VI, ii, 111	VI, iii, 74	
VI, ii, 112	VI, iii, 75	Compare.
VI, ii, 113	VI, iii, 76	Compare.
VI, ii, 114	VI, iii, 77	Compare.
VI, ii, 115 } VI, ii, 116 }	VI, iii, 78	Compare. Bhoja divides
VI, ii, 117	VI, iii, 79, 80	Compare both.
VI, ii, 118	VI, iii, 81	
VI, ii, 119	VI, iii, 79	Compare.
VI, ii, 120	VI, iii, 83	Compare.
VI, ii, 121	VI, iii, 84, 85	Compare both.
VI, ii, 122	VI, iii, 86	
VI, ii, 123	VI, iii, 87	
VI, ii, 124	VI, iii, 88	Compare.
VI, ii, 125		
VI, ii, 126	VI, iii, 89	Compare.
VI, ii, 127	VI, iii, 90	Compare.
VI, ii, 128	VI, iii, 91	
VI, ii, 129	VI, iii, 92	Compare.
VI, ii, 130	VI, iii, 93	Compare.
VI, ii, 131	VI, iii, 95	
VI, ii, 132	VI, iii, 94	Compare.
VI, ii, 133	VI, iii, 97	Compare.
VI, ii, 134	VI, iii, 98	
VI, ii, 135	VI, iii, 109	See the Gaṇa.
VI, ii, 136 } VI, ii, 137 }	VI, iii, 99	Bhoja divides.
VI, ii, 138	VI, iii, 100	Compare.
VI, ii, 139	VI, iii, 101	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, ii, 140	VI, iii, 102	Compare.
VI, ii, 141	VI, iii, 103	Compare.
VI, ii, 142	VI, iii, 104	
VI, ii, 143	VI, iii, 105	
VI, ii, 144	VI, iii, 106	Compare.
VI, ii, 145	VI, iii, 107	
VI, ii, 146	VI, iii, 109	See the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
VI, ii, 147		
VI, ii, 148		
VI, ii, 149		
VI, ii, 150		
VI, ii, 151		
VI, ii, 152		
VI, ii, 153		
VI, ii, 154		
VI, ii, 155		
VI, ii, 156		
VI, ii, 157		
VI, ii, 158		
VI, ii, 159		
VI, ii, 160		
VI, ii, 161		
VI, ii, 162	VI, iii, 128	Compare.
VI, ii, 163	VI, iii, 129	
VI, ii, 164	VI, iii, 130	Compare.
VI, ii, 165	VI, iii, 117	See the Gaṇa.
VI, ii, 166		
VI, ii, 167	VI, iii, 119	See the Gaṇa.
VI, ii, 168	VI, iii, 118	Compare.
VI, ii, 169	VI, iii, 127	
VI, ii, 170	VI, iii, 111	Compare.
VI, ii, 171	VI, iii, 112	
VI, ii, 172	VI, iii, 115	Compare.
VI, ii, 173	VI, iii, 116	
VI, ii, 174	VI, iii, 122	Compare.
VI, ii, 175	VI, iii, 123	
VI, ii, 176	VI, iii, 124	
VI, ii, 177	VI, iii, 121	See also Vārtika in Kāṣhikā.
VI, ii, 178	VI, iii, 137	
VI, ii, 179	VI, iii, 138	
VI, ii, 180	VI, iii, 139	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, iii, 1		
VI, iii, 2	VI, iv, 2	Compare.
VI, iii, 3	VI, iv, 3, 4	Compare.
VI, iii, 4	VI, iv, 7	
VI, iii, 5	VI, iv, 8	Compare.
VI, iii, 6	VI, iv, 10	Compare.
VI, iii, 7	VI, iv, 11	Compare.
VI, iii, 8	VI, iv, 13, 14	Compare both.
VI, iii, 9	VI, iv, 12	Compare.
VI, iii, 10	VI, iv, 16	Compare.
VI, iii, 11	VI, iv, 16	See Vārtika 1.
VI, iii, 12	VI, iv, 17	Compare.
VI, iii, 13	VI, iv, 18	Compare.
VI, iii, 14 } VI, iii, 15 }	VI, iv, 19	Compare for both.
VI, iii, 16	VI, iv, 20	Compare.
VI, iii, 17	VI, iv, 21	
VI, iii, 18	VI, iv, 22	Compare.
VI, iii, 19	VI, iv, 23	Compare.
VI, iii, 20	VI, iv, 24	Compare.
VI, iii, 21		
VI, iii, 22		
VI, iii, 23		
VI, iii, 24	VI, iv, 25	Compare.
VI, iii, 25	VI, iv, 26	Compare.
VI, iii, 26	VI, iv, 24	See Vārtika.
VI, iii, 27		
VI, iii, 28	VI, iv, 24	See Vārtika 3.
VI, iii, 29	VI, iv, 27	Compare.
VI, iii, 30	VI, iv, 28	
VI, iii, 31	VI, iv, 29	
VI, iii, 32	VI, iv, 24	Compare Vārtika 1.
VI, iii, 33		
VI, iii, 34		
VI, iii, 35 } VI, iii, 36 }	VI, iv, 37	Compare for both.
VI, iii, 37 } VI, iii, 38 }	VI, iv, 42	
VI, iii, 39	VI, iv, 43	Compare.
VI, iii, 40	VI, iv, 44	
VI, iii, 41	VI, iv, 45	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, iii, 42	VI, iv, 40	Compare.
VI, iii, 43		
VI, iii, 44		
VI, iii, 45		
VI, iii, 46		
VI, iii, 47 } VI, iii, 48 }	VI, iv, 40	Bhoja combines Vārtika too. Compare both.
VI, iii, 49	VI, iv, 30	
VI, iii, 50	VI, iv, 39	Compare.
VI, iii, 51	VI, iv, 31	Compare.
VI, iii, 52	VI, iv, 31	See Kāśikā.
VI, iii, 53		
VI, iii, 54	VI, iv, 32	Compare.
VI, iii, 55	VI, iv, 33	
VI, iii, 56	VI, iv, 34	Compare. See also Kāśikā.
VI, iii, 57	VI, iv, 34	
VI, iii, 58		
VI, iii, 59	VI, iv, 35	
VI, iii, 60	VI, iv, 36	Compare.
VI, iii, 61	VI, iv, 46	
VI, iii, 62	VI, iv, 47	Compare.
VI, iii, 63	VI, iv, 48	Compare.
VI, iii, 64		
VI, iii, 65	VI, iv, 49	
VI, iii, 66	VI, iv, 50	Compare.
VI, iii, 67	VI, iv, 51	
VI, iii, 68	VI, iv, 52	
VI, iii, 69	VI, iv, 55	Compare.
VI, iii, 70	VI, iv, 56	Compare.
VI, iii, 71	VI, iv, 57	Compare.
VI, iii, 72	VI, iv, 59	Compare.
VI, iii, 73	VI, iv, 62	Compare.
VI, iii, 74	VI, iv, 63	Compare.
VI, iii, 75	VI, iv, 64	Compare.
VI, iii, 76	VI, iv, 65	
VI, iii, 77	VI, iv, 66	Compare.
VI, iii, 78	VI, iv, 67	Compare.
VI, iii, 79	VI, iv, 68	Compare. See also Kāśikā.
VI, iii, 80	VI, iv, 69	
VI, iii, 81	VI, iv, 70	Compare.
VI, iii, 82	VI, iv, 71	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, iii, 83	VI, iv, 77	Compare.
VI, iii, 84	VI, iv, 78	
VI, iii, 85	VI, iv, 79	
VI, iii, 86	VI, iv, 80	
VI, iii, 87	VI, iv, 81	
VI, iii, 88	VI, iv, 82	Compare.
VI, iii, 89	VI, iv, 83	Compare. See Kāśikā.
VI, iii, 90	VI, iv, 84	See also Vārtika.
VI, iii, 91	VI, iv, 87	Compare.
VI, iii, 92	VI, iv, 88	
VI, iii, 93	VI, iv, 89	See also Vārtika.
VI, ih, 94	VI, iv, 90	Compare.
VI, iii, 95	VI, iv, 91	Compare.
VI, iii, 96 } VI, ih, 97 }	VI, iv, 98	Compare. Bhoja divides.
VI, iii, 98	VI, iv, 101	Compare.
VI, iii, 99	VI, iv, 105	Compare.
VI, iii, 100	VI, iv, 106	Compare.
VI, iii, 101	VI, iv, 107	
VI, iii, 102	VI, iv, 108, 109	Bhoja combines.
VI, iii, 103	VI, iv, 110	Compare.
VI, iii, 104 } VI, iii, 105 }	VI, iv, 111, 112	The two Sūtras are differently distributed.
VI, ih, 106	VI, iv, 113	Compare.
VI, ih, 107	VI, iv, 114	Compare.
VI, iii, 108	VI, iv, 115	Compare.
VI, ih, 109	VI, iv, 116	Compare.
VI, iii, 110	VI, iv, 117	Compare.
VI, ih, 111	VI, iv, 118	Compare.
VI, ih, 112		
VI, ih, 113		
VI, iii, 114		
VI, ih, 115		
VI, iii, 116	VI, iv, 120	Compare.
VI, iii, 117	VI, iv, 121	
VI, iii, 118	VI, iv, 122	Compare.
VI, iii, 119	VI, iv, 123	
VI, iii, 120	VI, iv, 124	
VI, ih, 121	VI, iv, 125	Compare. See also Gaṇa.
VI, iii, 122	VI, iv, 120	Compare. See Vārtika in Kāśikā.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, iii, 123 } VI, iii, 124 }	VI, iv, 120	See Vārtikas in Kāśikā.
VI, iii, 125	VI, iv, 126	
VI, iii, 126	VI, iv, 127	
VI, iii, 127	VI, iv, 128	Compare.
VI, iii, 128		
VI, iii, 129	VI, iv, 130	Compare.
VI, iii, 130	VI, iv, 131	
VI, iii, 131	VI, iv, 133	
VI, iii, 132	VI, iv, 134	
VI, iii, 133	VI, iv, 135	
VI, iii, 134	VI, iv, 136	Compare.
VI, iii, 135	VI, iv, 137	Compare.
VI, iii, 136	VI, iv, 138	Compare.
VI, iii, 137	VI, iv, 139	Compare.
VI, iii, 138	VI, iv, 140	See Kāśikā.
VI, iii, 139	VI, iv, 142	Compare.
VI, iii, 140	VI, iv, 143	Compare.
VI, iii, 141	VI, iv, 144	
VI, iii, 142	VI, iv, 144	See Vārtika 1.
VI, iii, 143	VI, iv, 144	See Vārtika 3.
VI, iii, 144	VI, iv, 144	See Vārtika 2.
VI, iii, 145	VI, iv, 144	See Vārtika 4.
VI, iii, 146	VI, iv, 144	See Vārtika 5.
VI, iii, 147 } VI, iii, 148 }	VI, iv, 145	Compare for both.
VI, iii, 149		
VI, iii, 150		
VI, iii, 151	VI, iv, 149	See Vārtikas 8 and 9.
VI, iii, 152	VI, iv, 149	See Vārtika in Kāśikā.
VI, iii, 153	VI, iv, 146	See Kāśikā.
VI, iii, 154	VI, iv, 147	Compare.
VI, iii, 155	VI, iv, 149	Compare.
VI, iii, 156 } VI, iii, 157 }	VI, iv, 149	See Vārtikas in Kāśikā.
VI, iii, 158	VI, iv, 150	
VI, iii, 159	VI, iv, 149	See Vārtika 6.
VI, iii, 160	VI, iv, 149	See Vārtika 7.
VI, iii, 161	VI, iv, 151	Compare.
VI, iii, 162	VI, iv, 152	Compare.
VI, iii, 163	VI, iv, 153	Compare.

APPENDIX 1

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, iii, 164	VI, iv, 154, 155	Bhoja combines.
VI, iii, 165	VI, iv, 156	Compare.
VI, iii, 166	VI, iv, 158	Compare.
VI, iii, 167	VI, iv, 159	Compare.
VI, iii, 168	VI, iv, 160	
VI, iii, 169	VI, iv, 157	Compare.
VI, iii, 170	VI, iv, 161	See the Gaṇa.
VI, iii, 171	VI, iv, 163	Compare.
VI, iii, 172	VI, iv, 163	See Vārtika 3.
VI, iii, 173	VI, iv, 169	Compare.
VI, iii, 174	VI, iv, 168	Compare.
VI, iii, 175	VI, iv, 164	Compare.
VI, iii, 176	VI, iv, 164, 170	Compare both.
VI, iii, 177	VI, iv, 170	See also Vārtika.
VI, iii, 178	VI, iv, 171	
VI, iii, 179	VI, iv, 173	Compare.
VI, iii, 180	VI, iv, 166	Compare.
VI, iii, 181	VI, iv, 165	Compare.
VI, iii, 182	VI, iv, 173	Compare.
VI, iii, 183	VI, iv, 174	Compare.
—————		
VI, iv, 1	VII, i, 1	Compare.
VI, iv, 2	VII, i, 2	
VI, iv, 3	VII, iii, 50	Compare.
VI, iv, 4	VII, iii, 51	Compare.
VI, iv, 5		
VI, iv, 6		
VI, iv, 7	VII, i, 100	
VI, iv, 8	VII, i, 101	
VI, iv, 9	VII, i, 102	
VI, iv, 10	VII, i, 58	
VI, iv, 11	VII, i, 59	See the Gaṇa.
VI, iv, 12 } VI, iv, 13 }	VII, i, 60	Compare for both. See Kāśikā.
VI, iv, 14	VII, i, 61	
VI, iv, 15	VII, i, 62	Compare.
VI, iv, 16	VII, i, 63	
VI, iv, 17	VII, i, 64	
VI, iv, 18	VII, i, 65	
VI, iv, 19	VII, i, 66	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, iv, 20	VII, i, 67	
VI, iv, 21	VII, i, 68	
VI, iv, 22	VII, i, 69	Bhoja combines Vārtika.
VI, iv, 23 } VI, iv, 24 }	VII, i, 70	Compare both. See Kāśikā also.
VI, iv, 25	VII, i, 71	
VI, iv, 26	VII, i, 72	Compare.
VI, iv, 27	VII, i, 72	See Vārtika 4. See also Kāśikā.
VI, iv, 28	VII, i, 73	Compare.
VI, iv, 29	VII, i, 74	Compare.
VI, iv, 30	VII, i, 75	Compare.
VI, iv, 31	VII, i, 78	
VI, iv, 32	VII, i, 79	Compare.
VI, iv, 33	VII, i, 80	Compare.
VI, iv, 34	VII, i, 81	
VI, iv, 35	VII, i, 82	
VI, iv, 36	VII, i, 84	
VI, iv, 37	VII, i, 85	
VI, iv, 38	VII, i, 86	Compare.
VI, iv, 39	VII, i, 87	
VI, iv, 40	VII, i, 88	Compare.
VI, iv, 41	VII, i, 89	
VI, iv, 42	VII, i, 90	Compare.
VI, iv, 43		
VI, iv, 44	VII, i, 93, 94	Compare both.
VI, iv, 45	VII, i, 92	Compare.
VI, iv, 46	VII, i, 94	Compare. See also Kāśikā.
VI, iv, 47	VII, i, 95	Compare.
VI, iv, 48	VII, i, 96	See Kāśikā.
VI, iv, 49 } VI, iv, 50 }	VII, i, 98	Compare both.
VI, iv, 51		
VI, iv, 52	VII, i, 99	
VI, iv, 53	VII, ii, 84	Compare.
VI, iv, 54	VII, ii, 85	
VI, iv, 55	VII, ii, 86	
VI, iv, 56	VII, ii, 87, 88	Compare both.
VI, iv, 57	VII, ii, 89	
VI, iv, 58	VII, ii, 90	
VI, iv, 59	VII, ii, 91, 92	Compare both.
VI, iv, 60	VII, ii, 93	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, iv, 61	VII, ii, 94	
VI, iv, 62	VII, ii, 95	
VI, iv, 63	VII, ii, 96	
VI, iv, 64	VII, ii, 97	Compare.
VI, iv, 65	VII, ii, 98	
VI, iv, 66	VII, ii, 99	
VI, iv, 67	VII, ii, 99	See Vārtika 1.
VI, iv, 68	VII, ii, 100	Compare.
VI, iv, 69	VII, ii, 101	Compare.
VI, iv, 70	VII, ii, 102	Compare.
VI, iv, 71	VII, ii, 103	
VI, iv, 72	VII, ii, 106	Compare.
VI, iv, 73	VII, ii, 109	Compare.
VI, iv, 74	VII, ii, 107	Compare.
VI, iv, 75	VII, ii, 107	Compare Vārtika 1.
VI, iv, 76 } VI, iv, 77 }	VII, ii, 108, 109, } 110, 111. }	See all.
VI, iv, 78		
VI, iv, 79	II, iv, 34	Compare.
VI, iv, 80 } VI, iv, 81 }	II, iv, 32	Compare both.
VI, iv, 82	VI, i, 63	Compare.
VI, iv, 83	II, iv, 35	
VI, iv, 84	II, iv, 52	
VI, iv, 85	II, iv, 53	
VI, iv, 86	II, iv, 54	Compare also Vārtika 9.
VI, iv, 87	II, iv, 55	
VI, iv, 88	II, iv, 54	See Vārtika 10.
VI, iv, 89	II, iv, 56	See Vārtika.
VI, iv, 90	II, iv, 56	See Kāśikā.
VI, iv, 91	II, iv, 36	Compare.
VI, iv, 92	II, iv, 37	See also Vārtika.
VI, iv, 93	II, iv, 40	Compare.
VI, iv, 94	II, iv, 41	
VI, iv, 95	II, iv, 42	
VI, iv, 96	II, iv, 43	
VI, iv, 97	II, iv, 44	Compare.
VI, iv, 98	II, iv, 45	Compare.
VI, iv, 99	II, iv, 46	Compare.
VI, iv, 100	II, iv, 47	Compare.
VI, iv, 101	II, iv, 48	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, iv, 102	II, iv, 49	
VI, iv, 103	II, iv, 50	Compare.
VI, iv, 104	II, iv, 51	Compare.
VI, iv, 105	VII, ii, 35	Compare.
VI, iv, 106	VII, ii, 37	Compare.
VI, iv, 107	VII, ii, 38	Compare.
VI, iv, 108	VII, ii, 39	
VI, iv, 109	VII, ii, 40	Compare.
VI, iv, 110	VII, ii, 41	Compare.
VI, iv, 111	VII, ii, 42	
VI, iv, 112	VII, ii, 43	Compare.
VI, iv, 113	VII, ii, 44	Compare.
VI, iv, 114	VII, ii, 45	See also Gaṇa.
VI, iv, 115	VII, ii, 46	
VI, iv, 116	VII, ii, 47	See also Vārtika.
VI, iv, 117	VII, ii, 50, 51	Compare both.
VI, iv, 118	VII, ii, 52	Compare.
VI, iv, 119	VII, ii, 53	Compare.
VI, iv, 120	VII, ii, 54	
VI, iv, 121 } VI, iv, 122 }	VII, ii, 55	Compare both.
VI, iv, 123	VII, ii, 56	
VI, iv, 124	VII, ii, 48	Compare.
VI, iv, 125	VII, ii, 49	Compare.
VI, iv, 126	VII, ii, 57	Compare.
VI, iv, 127	VII, ii, 58	Compare.
VI, iv, 128	VII, ii, 58, 59	Compare both.
VI, iv, 129	VII, ii, 59	Compare.
VI, iv, 130	VII, ii, 60	Compare.
VI, iv, 131	VII, ii, 36	Compare.
VI, iv, 132	VII, ii, 36	See Vārtika 4.
VI, iv, 133	VII, ii, 36	See Vārtika 5.
VI, iv, 134	VII, ii, 9	Compare.
VI, iv, 135	VII, ii, 9	See Vārtika.
VI, iv, 136 } VI, iv, 137 } VI, iv, 138 } VI, iv, 139 } VI, iv, 140 } VI, iv, 141 } VI, iv, 142 }	VII, ii, 10	See the Śloka-vārtikas in the Bhāṣya and the Kāśikā.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, iv, 143	VII, ii, 10	See note above.
VI, iv, 144		
VI, iv, 145		
VI, iv, 146		
VI, iv, 147		
VI, iv, 148		
VI, iv, 149		
VI, iv, 150		
VI, iv, 151	VII, ii, 11	See also the Vārtika in the Kāśikā.
VI, iv, 152	VII, ii, 12	Compare.
VI, iv, 153		
VI, iv, 154	VII, ii, 14	See also Vārtika.
VI, iv, 155	VII, ii, 15	Compare.
VI, iv, 156	VII, ii, 16	Compare.
VI, iv, 157	VII, ii, 17	Compare.
VI, iv, 158	VII, ii, 17	See the Vārtika in the Kāśikā.
VI, iv, 159		
VI, iv, 160	VII, ii, 18	Compare.
VI, iv, 161	VII, ii, 19	Compare.
VI, iv, 162	VII, ii, 20	Compare.
VI, iv, 163	VII, ii, 21	
VI, iv, 164	VII, ii, 22	
VI, iv, 165	VII, ii, 23	
VI, iv, 166	VII, ii, 24	
VI, iv, 167	VII, ii, 25	Compare.
VI, iv, 168	VII, ii, 26	Compare.
VI, iv, 169	VII, ii, 27	
VI, iv, 170	VII, ii, 28	Compare.
VI, iv, 171	VII, ii, 29	Compare. See also Kāśikā.
VI, iv, 172	VII, ii, 29	See Vārtika in Kāśikā.
VI, iv, 173	VII, ii, 30	See Vārtika. Bhoja combines.
VI, iv, 174		
VI, iv, 175	VII, ii, 13	Compare.
VI, iv, 176	VII, ii, 13	See Vārtika.
VI, iv, 177	VII, ii, 61, 63	Compare both.
VI, iv, 178	VII, ii, 61	Compare in part.
VI, iv, 179	VII, ii, 62	Compare.
VI, iv, 180	VII, ii, 65	Compare.
VI, iv, 181	VII, ii, 66	Compare.
VI, iv, 182	VII, ii, 67	Compare.
VI, iv, 183	VII, ii, 68	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VI, iv, 184	VII, ii, 70	Compare.
VI, iv, 185	VII, ii, 71	Compare.
VI, iv, 186	VII, ii, 72	
VI, iv, 187	VII, ii, 73	Compare.
VI, iv, 188	VII, ii, 74, 75	Compare both.
VI, iv, 189	VII, ii, 76	Compare.
VI, iv, 190	VII, ii, 77, 78	Compare both.
VI, iv, 191	VII, ii, 82	Compare.
VI, iv, 192	VII, ii, 83	Compare.
—		
VII, i, 1	VII, ii, 114	
VII, i, 2	VII, ii, 2	Compare.
VII, i, 3	VII, ii, 1	Compare.
VII, i, 4	VII, ii, 3	Compare.
VII, i, 5	VII, ii, 4	
VII, i, 6	VII, ii, 6	Compare.
VII, i, 7	VII, ii, 5	Compare.
VII, i, 8	VII, ii, 3	Compare.
VII, i, 9 } VII, i, 10 }	VII, ii, 115	Bhoja divides.
VII, i, 11	VII, ii, 117, 118	Bhoja combines.
VII, i, 12	VII, iii, 2	Compare.
VII, i, 13	VII, iii, 1	Compare.
VII, i, 14	VII, iii, 1	Compare Vārtika 6.
VII, i, 15	VII, iii, 3	Compare.
VII, i, 16	VII, iii, 4	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
VII, i, 17	VII, iii, 5	Compare.
VII, i, 18	VII, iii, 6	See Kāśikā.
VII, i, 19	VII, iii, 7	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras.
VII, i, 20 } VII, i, 21 }	VII, iii, 8	Compare Sūtra and Vārtika.
VII, i, 22	VII, iii, 9	Compare.
VII, i, 23		
VII, i, 24	VII, iii, 10	Compare.
VII, i, 25	VII, iii, 11	
VII, i, 26	VII, iii, 12	Compare.
VII, i, 27	VII, iii, 13	Compare.
VII, i, 28	VII, iii, 14	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, i, 29 } VII, i, 30 }	VII, iii, 15, 17	The two Sūtras are differently distributed.
VII, i, 31	VII, iii, 16	Compare.
VII, i, 32	VII, iii, 18	Compare.
VII, i, 33	VII, iii, 19	Compare.
VII, i, 34 } VII, i, 35 } VII, i, 36 } VII, i, 37 } VII, i, 38 } VII, i, 39 } VII, i, 40 } VII, i, 41 }	VII, iii, 20	Compare the Gaṇa and the Gaṇa Sūtras. Bhoja adds.
VII, i, 42	VII, iii, 24	Compare.
VII, i, 43	VII, iii, 21	Compare. See Kāśikā.
VII, i, 44	VII, iii, 22	
VII, i, 45	VII, iii, 26	
VII, i, 46	VII, iii, 27	Compare.
VII, i, 47	VII, iii, 28	Compare.
VII, i, 48	VII, iii, 29	Compare.
VII, i, 49	VII, iii, 30	
VII, i, 50	VII, iii, 31	
VII, i, 51	VII, iii, 32	
VII, i, 52	VII, iii, 33	
VII, i, 53	VII, iii, 34	Compare.
VII, i, 54	VII, iii, 34	See Kāśikā.
VII, i, 55	VII, iii, 35	Compare.
VII, i, 56		
VII, i, 57	VII, i, 91	Compare.
VII, i, 58	VII, iii, 36	Compare.
VII, i, 59	VII, iii, 37	
VII, i, 60	VII, iii, 38	
VII, i, 61	VII, iii, 37	Compare Vārtika I.
VII, i, 62 } VII, i, 63 } VII, i, 64 }	VII, iii, 39	Bhoja divides. Compare.
VII, i, 65	VII, iii, 40	
VII, i, 66	VII, iii, 41	
VII, i, 67	VII, iii, 42	
VII, i, 68	VII, iii, 43	Compare.
VII, i, 69	VI, iv, 92	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, i, 70	VI, iv, 93	Compare.
VII, i, 71	VI, iv, 96	See also Vārtika in Kāśikā.
VII, i, 72	VI, iv, 97	Compare.
VII, i, 73 } VII, i, 74 }	VII, iv, 1	Compare. Bhoja divides.
VII, i, 75	VII, iv, 2	
VII, i, 76	VII, iv, 3	Compare.
VII, i, 77	VII, iv, 3	Compare the Vārtika and the Gaṇa in Kāśikā.
VII, i, 78	VII, iv, 7	
VII, i, 79	VII, iv, 6	Compare.
VII, i, 80	VII, iv, 5	Compare.
VII, i, 81	VII, iv, 4	Compare.
VII, i, 82	VII, iv, 9	Compare.
VII, i, 83	VI, iv, 95	Compare. See Kāśikā.
VII, i, 84	VII, iii, 44	
VII, i, 85	VII, iii, 44	Compare Vārtika 4.
VII, i, 86	VII, iii, 44	Compare Vārtika 5.
VII, i, 87	VII, iii, 47	Compare.
VII, i, 88	VII, iii, 48, 49	Compare both.
VII, i, 89	VII, iii, 45	See Vārtika 8.
VII, i, 90	VII, iii, 45	See Vārtika 10.
VII, i, 91	VII, iii, 45	See Vārtika 1.
VII, i, 92	VII, iii, 45	See Vārtika 3.
VII, i, 93	VII, iii, 45	See Vārtika 4.
VII, i, 94	VII, iii, 45	See Vārtika 5. See also Gaṇa.
VII, i, 95	VII, iii, 45	See Vārtika 6.
VII, i, 96	VII, iii, 45	See Vārtika 7.
VII, i, 97	VII, iii, 45	See Vārtika 9.
VII, i, 98	VII, iii, 52	
VII, i, 99	VII, iii, 53	Compare Gaṇa.
VII, i, 100	VII, iii, 53	See also VII, iii, 63 and Kāśikā.
VII, i, 101 } VII, i, 102 } VII, i, 103 }	VII, iii, 53	See Kāśikā.
VII, i, 104 }		
VII, i, 105	VII, iii, 64	Compare.
VII, i, 106		
VII, i, 107		
VII, i, 108		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, i, 109 } VII, i, 110 }	VII, iii, 53	See Kāśikā.
VII, i, 111	VII, iii, 54	Compare.
VII, i, 112		
VII, i, 113	VII, iii, 55	Compare.
VII, i, 114	VII, iii, 56	
VII, i, 115	VII, iii, 57	
VII, i, 116	VII, iii, 58	Compare.
VII, i, 117	VII, iii, 59, 60	Compare both.
VII, i, 118	VII, iii, 61	Compare.
VII, i, 119	VII, iii, 63	
VII, i, 120	VII, iii, 62	See also Kāśikā.
VII, i, 121	VII, iii, 65	
VII, i, 122	VII, iii, 66	See also Vārtika 3.
VII, i, 123	VII, iii, 67	
VII, i, 124	VII, iii, 68	Compare.
VII, i, 125	VII, iii, 69	Compare.
VII, i, 126		
VII, i, 127	VII, iii, 71	Compare.
VII, i, 128	VII, iii, 72	
VII, i, 129	VII, iii, 73	Compare.
VII, i, 130	VII, iii, 74	Compare.
VII, i, 131	VII, iii, 75	Compare.
VII, i, 132	VII, iii, 76	
VII, i, 133	VII, iii, 77	
VII, i, 134	VII, iii, 78	
VII, i, 135	VII, iii, 78	See Kāśikā.
VII, i, 136	VII, iii, 79	
VII, i, 137	VII, iii, 80	
VII, i, 138	VII, iii, 82	Compare.
VII, i, 139	VI, i, 58	Compare.
—————		
VII, ii, 1	VII, iii, 84	Compare.
VII, ii, 2	VII, iii, 85	Compare.
VII, ii, 3 } VII, ii, 4 } VII, ii, 5 }	VII, iii, 85, 86	Compare. The two are differently distributed by Bhoja.
VII, ii, 6	VII, iii, 87	Compare.
VII, ii, 7	I, ii, 4	Compare.
VII, ii, 8	I, ii, 5	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, ii, 9	I, i, 5	
VII, ii, 10		
VII, ii, 11	I, ii, 1	Compare.
VII, ii, 12	I, ii, 2	Compare.
VII, ii, 13	I, ii, 3	Compare.
VII, ii, 14	I, ii, 19	Compare.
VII, ii, 15	I, ii, 20	Compare.
VII, ii, 16	I, ii, 21	Compare.
VII, ii, 17	I, ii, 7	Compare.
VII, ii, 18	I, ii, 24, 25	Compare both in part.
VII, ii, 19	I, ii, 26	Compare.
VII, ii, 20 } VII, ii, 21 }	I, ii, 8	Compare both.
VII, ii, 22	I, ii, 11	Compare.
VII, ii, 23	I, ii, 12	
VII, ii, 24	I, ii, 17	Compare.
VII, ii, 25		
VII, ii, 26	VII, iii, 88	Compare.
VII, ii, 27	VII, iii, 89	Compare.
VII, ii, 28	VII, iii, 90	Compare.
VII, ii, 29	VII, iii, 91	Compare.
VII, ii, 30	VII, iii, 92	
VII, ii, 31	VII, iii, 93	Compare.
VII, ii, 32	VII, iii, 94	Compare.
VII, ii, 33	VII, iii, 96	Compare. See Kāśikā.
VII, ii, 34	VII, iii, 98	Compare.
VII, ii, 35	VII, iii, 100	Compare.
VII, ii, 36	VII, iii, 101	Compare.
VII, ii, 37	VII, iii, 102	
VII, ii, 38	VII, iii, 103	
VII, ii, 39	VII, iii, 104	
VII, ii, 40	VII, iii, 105	Compare.
VII, ii, 41	VII, iii, 106	
VII, ii, 42	VII, iii, 107	See Vārtika.
VII, ii, 43	VII, iii, 107	See Vārtika in Kāśikā.
VII, ii, 44	VII, iii, 107	See Vārtika in Kāśikā.
VII, ii, 45	VII, iii, 107	See Vārtika in Kāśikā.
VII, ii, 46	VII, iii, 108	Compare.
VII, ii, 47	VII, iii, 109	
VII, ii, 48	VII, iii, 111	Compare.
VII, ii, 49		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, ii, 50		
VII, ii, 51 } VII, ii, 52 }	VII, iii, 112	Compare. See also Kāśikā.
VII, ii, 53	VII, iii, 113	
VII, ii, 54	VII, iii, 114	Compare.
VII, ii, 55	VII, iii, 115	Compare.
VII, ii, 56 } VII, ii, 57 }	VII, iii, 116	Compare both.
VII, ii, 58	VII, iii, 118	See Kāśikā.
VII, ii, 59	VII, iii, 117	Compare.
VII, ii, 60	VII, iii, 120	Compare.
VII, ii, 61	VII, iv, 10	
VII, ii, 62	VII, iv, 10	See Kāśikā and Vārtika.
VII, ii, 63	VII, iv, 11	Compare.
VII, ii, 64	VII, iv, 12	Compare.
VII, ii, 65	VII, iv, 16	Compare.
VII, ii, 66	VII, iv, 18	Compare.
VII, ii, 67	VII, iv, 17, 19, 20	Compare these three Sūtras.
VII, ii, 68	VII, iv, 13	Compare.
VII, ii, 69	VII, iv, 14	
VII, ii, 70	VII, iv, 15	Compare.
VII, ii, 71	VII, iv, 21	Compare.
VII, ii, 72	VII, iv, 22	
VII, ii, 73	VII, iv, 23	Compare.
VII, ii, 74	VII, iv, 24	Compare.
VII, ii, 75	VII, iv, 25	Compare.
VII, ii, 76	VII, iv, 26	
VII, ii, 77	VII, iv, 27	
VII, ii, 78 } VII, ii, 79 }	VII, iv, 28	Compare. Bhoja divides.
VII, ii, 80	VII, iv, 29	Compare. See Kāśikā.
VII, ii, 81	VII, iv, 30	
VII, ii, 82	VII, iv, 30	See Vārtika in Kāśikā.
VII, ii, 83	VII, iv, 31	
VII, ii, 84	VII, iv, 32	Compare.
VII, ii, 85	VII, iv, 33	
VII, ii, 86 } VII, ii, 87 }	VII, iv, 34	Compare. Bhoja divides.
VII, ii, 88 }		
VII, ii, 89 } VII, ii, 90 }	VII, i, 51	Compare Sūtra and Vārtika.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, ii, 91	VII, iv, 40	Compare.
VII, ii, 92	VII, iv, 41	Compare.
VII, ii, 93	VII, iv, 41	See Vārtika in Kāśikā
VII, ii, 94	VII, iv, 42	
VII, ii, 95	VII, iv, 43	Compare.
VII, ii, 96	VII, iv, 46	Compare.
VII, ii, 97	VII, iv, 47	Compare.
VII, ii, 98		
VII, ii, 99		
VII, ii, 100		
VII, ii, 101	VII, iv, 48	
VII, ii, 102	VII, iv, 49	
VII, ii, 103	VII, iv, 50, 52	Compare both.
VII, ii, 104	VII, iv, 51	Compare.
VII, ii, 105	III, i, 11	Compare.
VII, ii, 106	III, i, 11	See Vārtika 2.
VII, ii, 107	VII, iv, 53	
VII, ii, 108		
VII, ii, 109	VII, iv, 54	Compare.
VII, ii, 110	VII, iv, 54	See Vārtika.
VII, ii, 111	VII, iv, 55	Compare.
VII, ii, 112	VII, iv, 55	Compare.
VII, ii, 113	VII, iv, 56	
VII, ii, 114	VII, iv, 57	Compare.
VII, ii, 115	VII, iv, 58	Compare.
VII, ii, 116	VII, iv, 60	Compare.
VII, ii, 117	VII, iv, 61	See Vārtika I
VII, ii, 118		
VII, ii, 119		
VII, ii, 120	VII, iv, 62	
VII, ii, 121	VII, iv, 63	
VII, ii, 122	VII, iv, 66	
VII, ii, 123	VII, iv, 59	
VII, ii, 124	VII, iv, 67	Compare. See Kāśikā.
VII, ii, 125	VII, iv, 68	
VII, ii, 126	VII, iv, 69	Compare.
VII, ii, 127	VII, iv, 70	
VII, ii, 128	VII, iv, 71	Compare.
VII, ii, 129	VII, iv, 72	Compare.
VII, ii, 130	VII, iv, 73	Compare.
VII, ii, 131	VII, iv, 75	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, ii, 132	VII, iv, 76, 77	Compare both.
VII, ii, 133	VII, iv, 79	
VII, ii, 134	VII, iv, 80	
VII, ii, 135	VII, iv, 81	Compare.
VII, ii, 136	VII, iv, 82	
VII, ii, 137	VII, iv, 83	Compare.
VII, ii, 138	VII, iv, 84	
VII, ii, 139	VII, iv, 85	Compare.
VII, ii, 140	VII, iv, 86	Compare.
VII, ii, 141	VII, iv, 87	Compare.
VII, ii, 142	VII, iv, 88	
VII, ii, 143	VII, iv, 89	
VII, ii, 144	VII, iv, 90	Compare.
VII, ii, 145	VII, iv, 91	
VII, ii, 146	VII, iv, 93	Compare.
VII, ii, 147	VII, iv, 93	See Vārtika 1.
VII, ii, 148	VII, iv, 94	
VII, ii, 149	VII, iv, 95	Compare.
VII, ii, 150	VII, iv, 96	Compare.
VII, ii, 151	VII, iv, 97	
—		
VII, iii, 1	VIII, i, 1	Compare.
VII, iii, 2	VIII, i, 12	See Vārtika 7.
VII, iii, 3		
VII, iii, 4	VIII, i, 12	See Vārtika 6.
VII, iii, 5	VIII, i, 12	See Vārtika 3.
VII, iii, 6	VIII, i, 12	See Vārtika 4.
VII, iii, 7	VIII, i, 12	See Vārtika 8.
VII, iii, 8	VIII, i, 12	See Vārtika 10.
VII, iii, 9	VIII, i, 12	See Vārtika 9.
VII, iii, 10	VIII, i, 5	Compare. See also Vārtika.
VII, iii, 11	VIII, i, 7	Compare.
VII, iii, 12	VIII, i, 8	Compare.
VII, iii, 13	VIII, i, 9	Compare Vārtika 3.
VII, iii, 14	VIII, i, 10	Compare.
VII, iii, 15	VIII, i, 12	Compare.
VII, iii, 16	VIII, i, 13	Compare.
VII, iii, 17		
VII, iii, 18		
VII, iii, 19		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, iii, 20		
VII, iii, 21	VIII, i, 14	
VII, iii, 22	VIII, i, 15	Compare.
VII, iii, 23	VIII, i, 15	Compare Vārtika 1.
VII, iii, 24		
VII, iii, 25		
VII, iii, 26	VIII, i, 17, 18	Compare both.
VII, iii, 27 } VII, iii, 28 }	VIII, i, 20, 21	The two Sūtras are differently distributed.
VII, iii, 29	VIII, i, 22	
VII, iii, 30	VIII, i, 23	
VII, iii, 31		
VII, iii, 32	VIII, i, 26	Compare.
VII, iii, 33	VIII, i, 24	Compare.
VII, iii, 34	VIII, i, 25	Compare.
VII, iii, 35	VIII, i, 72	Compare.
VII, iii, 36	VIII, i, 73	Compare.
VII, iii, 37		
VII, iii, 38	VIII, ii, 1	
VII, iii, 39	VIII, ii, 2	Compare.
VII, iii, 40	VIII, ii, 3	Compare.
VII, iii, 41	VIII, ii, 6	Compare Vārtika 5.
VII, iii, 42	VIII, ii, 6	Compare Vārtika 7.
VII, iii, 43	VIII, ii, 6	Compare Vārtika 11.
VII, iii, 44	VIII, ii, 6	Compare Vārtika 12.
VII, iii, 45	VIII, ii, 6	Compare Vārtika 14.
VII, iii, 46	VIII, ii, 9	Compare.
VII, iii, 47	VIII, ii, 10	
VII, iii, 48	VIII, ii, 11	
VII, iii, 49	VIII, ii, 12	Compare.
VII, iii, 50	VIII, ii, 13	
VII, iii, 51	VIII, ii, 14	
VII, iii, 52 } VII, iii, 53 }	VIII, ii, 9	See the Gaṇa. The ayāvādi is an ākṛtigāṇa. Bhoja adds.
VII, iii, 54	VIII, ii, 18	
VII, iii, 55	VIII, ii, 19	
VII, iii, 56	VIII, ii, 20	
VII, iii, 57	VIII, ii, 21	Compare.
VII, iii, 58	VIII, ii, 22	Compare. See also Vārtika.
VII, iii, 59		
VII, iii, 60		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, iii, 61		
VII, iii, 62		
VII, iii, 63		
VII, iii, 64		
VII, iii, 65		
VII, iii, 66		
VII, iii, 67	VIII, ii, 23	Compare.
VII, iii, 68	VIII, ii, 24	Compare.
VII, iii, 69	VIII, ii, 25	Compare.
VII, iii, 70	VIII, ii, 28	
VII, iii, 71	VIII, ii, 26	
VII, iii, 72	VIII, ii, 27	Compare.
VII, iii, 73	VIII, ii, 29	
VII, iii, 74	VIII, ii, 30	
VII, iii, 75	VIII, ii, 31	
VII, iii, 76	VIII, ii, 32	
VII, iii, 77	VIII, ii, 33	
VII, iii, 78	VIII, ii, 34	Compare.
VII, iii, 79	VIII, ii, 36	Compare.
VII, iii, 80	VIII, ii, 37	Compare.
VII, iii, 81	VIII, ii, 38	Compare.
VII, iii, 82	VIII, ii, 40	
VII, iii, 83	VIII, ii, 41	
VII, iii, 84	VIII, ii, 42	Compare.
VII, iii, 85	VIII, ii, 43	Compare.
VII, iii, 86	VIII, ii, 44	See Vārtika 1.
VII, iii, 87	VIII, ii, 44	See Vārtika 3.
VII, iii, 88	VIII, ii, 44	See Vārtika 2.
VII, iii, 89	VIII, ii, 44	See Vārtika 4.
VII, iii, 90	VIII, ii, 45	Compare.
VII, iii, 91	VIII, ii, 45	See Kāśikā.
VII, iii, 92	VIII, ii, 46	Compare.
VII, iii, 93	VIII, ii, 46	See Kāśikā.
VII, iii, 94	VIII, ii, 47	
VII, iii, 95	VIII, ii, 48	
VII, iii, 96	VIII, ii, 49	
VII, iii, 97	VIII, ii, 50	Compare.
VII, iii, 98	VIII, ii, 60	
VII, iii, 99	VIII, ii, 56	Compare in part.
VII, iii, 100	VIII, ii, 54	Compare.
VII, iii, 101	VIII, ii, 53	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, iii, 102	VIII, ii, 51	
VII, iii, 103	VIII, ii, 52	
VII, iii, 104	VIII, ii, 55	Compare. Bhoja divides.
VII, iii, 105		
VII, iii, 106		
VII, iii, 107		
VII, iii, 108	VIII, ii, 56, 57	Compare both.
VII, iii, 109	VIII, ii, 58	Compare.
VII, iii, 110	VIII, ii, 59	
VII, iii, 111	VIII, ii, 39	
VII, iii, 112	VIII, ii, 62	Compare.
VII, iii, 113	VIII, ii, 63	
VII, iii, 114	VIII, ii, 64, 65	Compare both.
VII, iii, 115	VIII, ii, 66	
VII, iii, 116	VIII, ii, 68	Compare.
VII, iii, 117	VIII, ii, 69	Compare.
VII, iii, 118	VIII, ii, 70	See Vārtika 1.
VII, iii, 119	VIII, ii, 70	See Vārtika in Kāśikā.
VII, iii, 120	VIII, ii, 72	Compare.
VII, iii, 121	VIII, ii, 72	See Kāśikā.
VII, iii, 122	VIII, ii, 73	Compare.
VII, iii, 123	VIII, ii, 74	Compare.
VII, iii, 124	VIII, ii, 75	Compare.
VII, iii, 125	VIII, ii, 76	Compare.
VII, iii, 126	VIII, ii, 76	See Kāśikā and also VIII, i, 79.
VII, iii, 127		
VII, iii, 128	VIII, ii, 80	Compare.
VII, iii, 129	VIII, ii, 80	See Kāśikā.
VII, iii, 130	VIII, ii, 81	
VII, iii, 131	VIII, ii, 82	Compare.
VII, iii, 132	VIII, ii, 84	Compare.
VII, iii, 133	VIII, ii, 85	
VII, iii, 134	VIII, ii, 86	
VII, iii, 135	VIII, ii, 83	Compare also Vārtika 1.
VII, iii, 136	VIII, ii, 83	See Vārtika 2.
VII, iii, 137	VIII, ii, 93	Compare.
VII, iii, 138	VIII, ii, 94	Compare.
VII, iii, 139	VIII, ii, 95, 96	See both.
VII, iii, 140	VIII, ii, 95	See also Vārtika.
VII, iii, 141	VIII, ii, 103	Compare in part.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, iii, 142	VIII, ii, 98	See Kāśikā.
VII, iii, 143	VIII, ii, 99	Compare.
VII, iii, 144	VIII, ii, 100	Compare.
VII, iii, 145	VIII, ii, 101	Compare.
VII, iii, 146	VIII, ii, 104	
VII, iii, 147	VIII, ii, 105	
VII, iii, 148	VIII, ii, 106	
VII, iii, 149	VIII, ii, 107	Compare. See also Vārtika.
VII, iii, 150	VIII, ii, 108	
—		
VII, iv, 1	VIII, iii, 5	Compare.
VII, iv, 2	VIII, iii, 6	Compare.
VII, iv, 3	VIII, iii, 7	Compare.
VII, iv, 4	VIII, iii, 12	Compare.
VII, iv, 5	VIII, iii, 10	Compare.
VII, iv, 6	VIII, iii, 2	Compare.
VII, iv, 7	VIII, iii, 4	Compare.
VII, iv, 8	VIII, iii, 22, 23	Compare both.
VII, iv, 9	VIII, iii, 24	
VII, iv, 10	VIII, iii, 25	Compare.
VII, iv, 11	VIII, iii, 26	Compare. See also the Vārtika on VIII, iii, 27.
VII, iv, 12	VIII, iii, 28	Compare.
VII, iv, 13	VIII, iii, 29	Compare.
VII, iv, 14	VIII, iii, 30	
VII, iv, 15	VIII, iii, 31	
VII, iv, 16	VIII, iii, 33	Compare.
VII, iv, 17	VIII, iii, 32	Compare.
VII, iv, 18	VIII, iii, 13	Compare.
VII, iv, 19	VIII, iii, 14	
VII, iv, 20		
VII, iv, 21		
VII, iv, 22	VIII, iii, 15	Compare. Bhoja divides.
VII, iv, 23		
VII, iv, 24	VIII, iii, 16	
VII, iv, 25	VIII, iii, 17	See also Kāśikā.
VII, iv, 26	VIII, iii, 21	Compare.
VII, iv, 27		
VII, iv, 28		
VII, iv, 29		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

*

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, iv, 30		
VII, iv, 31	VIII, iii, 36	
VII, iv, 32	VIII, iii, 36	See Vārtika 1.
VII, iv, 33	VIII, iii, 37	See Kāśikā.
VII, iv, 34	VIII, iii, 38	See the Vārtika in the Kāśikā.
VII, iv, 35	VIII, iii, 38	See the Vārtika in the Kāśikā.
VII, iv, 36	VIII, iii, 39	Compare.
VII, iv, 37	VIII, iii, 43	Compare.
VII, iv, 38	VIII, iii, 43	See Kāśikā.
VII, iv, 39	VIII, iii, 44	Compare. See also Kāśikā.
VII, iv, 40		
VII, iv, 41	VIII, iii, 45	
VII, iv, 42	VIII, iii, 46	
VII, iv, 43	VIII, iii, 47	Compare.
VII, iv, 44	VIII, iii, 40	
VII, iv, 45	VIII, iii, 42	Compare.
VII, iv, 46 } VII, iv, 47 }	VIII, iii, 48	See the Gaṇa.
VII, iv, 48	VIII, iii, 57	See also Kāśikā.
VII, iv, 49	VIII, iii, 58	
VII, iv, 50	VIII, iii, 60	
VII, iv, 51	VIII, iii, 61	Compare.
VII, iv, 52 } VII, iv, 53 }	VIII, iii, 65	Compare. Bhoja divides.
VII, iv, 54	VIII, iii, 66	Compare.
VII, iv, 55	VIII, iii, 67	
VII, iv, 56	VIII, iii, 68	Compare.
VII, iv, 57	VIII, iii, 69	
VII, iv, 58 } VII, iv, 59 }	VIII, iii, 70	Compare. Bhoja divides.
VII, iv, 60		
VII, iv, 61	VIII, iii, 64	Compare.
VII, iv, 62 } VII, iv, 63 }	VIII, iii, 72	See also Sūtra 70.
VII, iv, 64	VIII, iii, 73	
VII, iv, 65	VIII, iii, 75	Compare.
VII, iv, 66	VIII, iii, 76	Compare.
VII, iv, 67	VIII, iii, 77	Compare.
VII, iv, 68	VIII, iii, 80, 81	Compare both.
VII, iv, 69	VIII, iii, 82	Compare.
VII, iv, 70	VIII, iii, 82	See the Kāśikā.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, iv, 71	VIII, iii, 83	Compare.
VII, iv, 72	VIII, iii, 84	Compare.
VII, iv, 73	VIII, iii, 85	Compare.
VII, iv, 74	VIII, iii, 86	Compare.
VII, iv, 75	VIII, iii, 87	Compare.
VII, iv, 76	VIII, iii, 88	Compare.
VII, iv, 77	VIII, iii, 88	See Kāśikā.
VII, iv, 78 } VII, iv, 79 }	VIII, iii, 89	Bhoja divides.
VII, iv, 80	VIII, iii, 90	Compare.
VII, iv, 81	VIII, iii, 92	
VII, iv, 82	VIII, iii, 93	
VII, iv, 83	VIII, iii, 94	Compare.
VII, iv, 84	VIII, iii, 95	Compare.
VII, iv, 85	VIII, iii, 91	Compare.
VII, iv, 86	VIII, iii, 96	Compare.
VII, iv, 87 } VII, iv, 88 }	VIII, iii, 97	Compare. Bhoja divides.
VII, iv, 89	VIII, iii, 97	See Kāśikā.
VII, iv, 90	VIII, iii, 99	Compare.
VII, iv, 91	VIII, iii, 100	Compare.
VII, iv, 92	VIII, iii, 101	Compare.
VII, iv, 93	VIII, iii, 101	See Kāśikā.
VII, iv, 94	VIII, iii, 102	Compare.
VII, iv, 95		
VII, iv, 96		
VII, iv, 97	VIII, iii, 111	Compare.
VII, iv, 98	VIII, iii, 112	
VII, iv, 99	VIII, iii, 113	
VII, iv, 100	VIII, iii, 114	Compare.
VII, iv, 101	VIII, iii, 115	Compare.
VII, iv, 102	VIII, iii, 116	Compare.
VII, iv, 103	VIII, iii, 117	
VII, iv, 104	VIII, iii, 118	
VII, iv, 105	VIII, iii, 78	Compare.
VII, iv, 106	VIII, iii, 79	Compare.
VII, iv, 107	VIII, iv, 1, 2	Compare both.
VII, iv, 108	VIII, iv, 3	Compare.
VII, iv, 109		
VII, iv, 110 } VII, iv, 111 }	VIII, iv, 4	Bhoja divides and adds.

BHOJA--PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, iv, 112	VIII, iv, 5	
VII, iv, 113	VIII, iv, 6	See Kāśikā.
VII, iv, 114	VIII, iv, 7	Compare.
VII, iv, 115	^	
VII, iv, 116	VIII, iv, 8	Compare.
VII, iv, 117	VIII, iv, 9	Compare.
VII, iv, 118	VIII, iv, 10	Compare.
VII, iv, 119	VIII, iv, 10	See the Vārtika in the Kāśikā.
VII, iv, 120	VIII, iv, 11	Compare.
VII, iv, 121	VIII, iv, 11	Compare.
VII, iv, 122	VIII, iv, 12	Compare.
VII, iv, 123	VIII, iv, 13	
VII, iv, 124	VIII, iv, 14	Compare.
VII, iv, 125	VIII, iv, 15	Compare.
VII, iv, 126	VIII, iv, 17	Compare.
VII, iv, 127	VIII, iv, 18	Compare.
VII, iv, 128	VIII, iv, 19	Compare.
VII, iv, 129	VIII, iv, 20	Compare.
VII, iv, 130	VIII, iv, 21	Compare.
VII, iv, 131	VIII, iv, 22	Compare.
VII, iv, 132	VIII, iv, 23	
VII, iv, 133	VIII, iv, 24, 25	Compare both. Bhoja combines.
VII, iv, 134	VIII, iv, 29	
VII, iv, 135	VIII, iv, 29	See the Vārtika.
VII, iv, 136	VIII, iv, 29	See Kāśikā.
VII, iv, 137	VIII, iv, 30	Compare.
VII, iv, 138	VIII, iv, 31	Compare.
VII, iv, 139	VIII, iv, 32	Compare.
VII, iv, 140	VIII, iv, 33	Compare.
VII, iv, 141	VIII, iv, 34	Compare.
VII, iv, 142	VIII, iv, 35	Compare.
VII, iv, 143	VIII, iv, 36	Compare.
VII, iv, 144	VIII, iv, 37	
VII, iv, 145	VIII, iv, 38	Compare.
VII, iv, 146	VIII, iv, 38	See Kāśikā.
VII, iv, 147		
VII, iv, 148	VIII, iv, 39	See the Gaṇa.
VII, iv, 149 } VII, iv, 150 }	VIII, iv, 39	See the Gaṇa. Bhoja divides.
VII, iv, 151	VIII, iv, 40, 41	Compare both.
VII, iv, 152	VIII, iv, 42	Bhoja combines the Vārtika also.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VII, iv, 153	VIII, iv, 43	
VII, iv, 154	VIII, iv, 44	
VII, iv, 155 } VII, iv, 156 }	VIII, iv, 45	Compare both.
VII, iv, 157	VIII, iv, 46	
VII, iv, 158	VIII, iv, 47	Compare.
VII, iv, 159	VIII, iv, 47	See the Vārtika in the Kāśikā.
VII, iv, 160	VIII, iv, 47	See the Vārtika in the Kāśikā.
VII, iv, 161	VIII, iv, 48	Compare.
VII, iv, 162	VIII, iv, 48	Compare.
VII, iv, 163	VIII, iv, 49	Compare.
VII, iv, 164	VIII, iv, 53	
VII, iv, 165	VIII, iv, 54, 55	Compare both.
VII, iv, 166	VIII, iv, 56	Compare.
VII, iv, 167	VIII, iv, 57	
VII, iv, 168	VIII, iv, 58	Compare.
VII, iv, 169	VIII, iv, 59	Compare.
VII, iv, 170	VIII, iv, 60	
VII, iv, 171	VIII, iv, 61	Compare.
VII, iv, 172	VIII, iv, 61	See the Vārtika in the Kāśikā.
VII, iv, 173	VIII, iv, 64	Compare.
VII, iv, 174	VIII, iv, 65	Compare.
VII, iv, 175	VIII, iv, 62	Compare.
VII, iv, 176	VIII, iv, 63	Compare.
VII, iv, 177	VIII, iii, 28	See the Vārtika in the Kāśikā.
VII, iv, 178		

VIII, i, 1		
VIII, i, 2	I, i, 11 and 13.	Bhoja combines.
VIII, i, 3	I, i, 19	Compare.
VIII, i, 4		
VIII, i, 5	I, iv, 81	
VIII, i, 6	I, iv, 82	
VIII, i, 7	I, iv, 60	See Vārtika 2.
VIII, i, 8		
VIII, i, 9	III, i, 8	See the Vārtika in the Kāśikā.
VIII, i, 10	III, i, 34	Compare.
VIII, i, 11 } VIII, i, 12 } VIII, i, 13 }	III, i, 42	Compare. Bhoja divides.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, i, 14	II, iv, 80	Compare.
VIII, i, 15	III, i, 50	Compare.
VIII, i, 16	III, i, 51	
VIII, i, 17	III, i, 59	Compare.
VIII, i, 18	III, i, 86	Compare.
VIII, i, 19	III, i, 86	Compare Vārtika 1.
VIII, i, 20	III, i, 86	Compare Vārtika 2.
VIII, i, 21		
VIII, i, 22	III, i, 83	Compare.
VIII, i, 23	III, i, 113	Compare.
VIII, i, 24	III, i, 123	Compare.
VIII, i, 25		
VIII, i, 26	III, i, 27	Compare.
VIII, i, 27	III, i, 63	Compare.
VIII, i, 28	III, i, 64	
VIII, i, 29	III, i, 65	
VIII, i, 30	III, i, 66	
VIII, i, 31	III, i, 67	
VIII, i, 32	III, i, 71	Compare.
VIII, i, 33		
VIII, i, 34	III, i, 72 and 73	Compare.
VIII, i, 35	III, i, 86	Compare.
VIII, i, 36	III, i, 106	
VIII, i, 37	III, i, 107	
VIII, i, 38	III, i, 137	Compare.
VIII, i, 39	III, i, 139	Compare Vārtika 4.
VIII, i, 40	III, i, 170	Compare.
VIII, i, 41 } VIII, i, 42 }	III, i, 171	Compare. Bhoja divides.
VIII, i, 43	III, iii, 35	See the Vārtika in the Kāśikā.
VIII, i, 44		
VIII, i, 45	III, iii, 129	Compare.
VIII, i, 46	III, iv, 6	Compare.
VIII, i, 47	III, iv, 7	
VIII, i, 48	III, iv, 8	
VIII, i, 49	III, iv, 14	
VIII, i, 50	III, iv, 15	Compare.
VIII, i, 51 } VIII, i, 52 }	III, iv, 9	Compare. Bhoja divides.
VIII, i, 53	III, iv, 11	Compare.
VIII, i, 54		

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, i, 55	III, iv, 10	
VIII, i, 56	III, iv, 12	
VIII, i, 57	III, iv, 13	
VIII, i, 58	III, iv, 16	
VIII, i, 59	III, iv, 17	
VIII, i, 60	III, iv, 94	Compare.
VIII, i, 61	III, iv, 95	
VIII, i, 62	III, iv, 96	
VIII, i, 63	III, iv, 97	
VIII, i, 64	III, iv, 98	
VIII, i, 65	VII, i, 40	
VIII, i, 66	VII, i, 41	
VIII, i, 67	VII, i, 6	Compare.
VIII, i, 68	VII, i, 42	Compare.
VIII, i, 69	VII, i, 43	Compare.
VIII, i, 70	VII, i, 44, 45	Bhoja combines.
VIII, i, 71	VII, i, 45	See the Kāśikā.
VIII, i, 72	VII, i, 46	See the Kāśikā.
VIII, i, 73	VII, i, 39	
VIII, i, 74	VII, i, 39	See the Vārtika.
VIII, i, 75	VII, i, 10	Compare.
VIII, i, 76	VII, i, 56	Compare.
VIII, i, 77	VII, i, 57	
VIII, i, 78	VII, i, 50	
VIII, i, 79		
VIII, i, 80		
VIII, i, 81	II, iii, 58, 60	Compare. Bhoja combines.
VIII, i, 82	II, iii, 61	Compare.
VIII, i, 83	II, iii, 63	Compare.
VIII, i, 84	III, iv, 13	Compare.
VIII, i, 85		
VIII, i, 86	III, iv, 62	Compare.
VIII, i, 87		
VIII, i, 88	I, ii, 61	Compare.
VIII, i, 89	I, ii, 62	
VIII, i, 90	I, ii, 28	Compare.
VIII, i, 91	IV, i, 30	See the Gaṇa.
VIII, i, 92	IV, i, 31	Compare. See also the Vārtika in Kāśikā.
VIII, i, 93	IV, i, 32	Compare.
VIII, i, 94	IV, i, 49	See Vārtika 5.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, i, 95	IV, i, 45	See the Gaṇa.
VIII, i, 96	IV, i, 45	See the Kāśikā.
VIII, i, 97	IV, i, 47	Compare. See the Kāśikā.
VIII, i, 98	IV, i, 59	Compare.
VIII, i, 99	IV, i, 61	
VIII, i, 100	IV, i, 62	Compare.
VIII, i, 101	IV, i, 71	Compare. See also the Vārtika.
VIII, i, 102		
VIII, i, 103		
VIII, i, 104		
VIII, i, 105		
VIII, i, 106	IV, iii, 18, 20	Compare both.
VIII, i, 107		
VIII, i, 108	IV, iii, 134	Compare. See the Kāśikā.
VIII, i, 109	IV, iii, 136	Compare. See the Kāśikā.
VIII, i, 110	IV, iv, 98	Compare.
VIII, i, 111	IV, iv, 105, 106	Compare both.
VIII, i, 112		
VIII, i, 113	IV, iv, 111	Compare.
VIII, i, 114	IV, iv, 113	Compare.
VIII, i, 115	IV, iv, 114	
VIII, i, 116	IV, iv, 115	
VIII, i, 117	IV, iv, 116, 117	Compare both.
VIII, i, 118	IV, iv, 118	
VIII, i, 119	IV, iv, 125	
VIII, i, 120	IV, iv, 126	
VIII, i, 121	IV, iv, 127	Compare.
VIII, i, 122	IV, iv, 128	
VIII, i, 123	IV, iv, 128	See Vārtika 2.
VIII, i, 124	IV, iv, 129	
VIII, i, 125		
VIII, i, 126	IV, iv, 130	
VIII, i, 127	IV, iv, 131	
VIII, i, 128	IV, iv, 132	
VIII, i, 129	IV, iv, 133	
VIII, i, 130	IV, iv, 134	
VIII, i, 131	IV, iv, 135	
VIII, i, 132	IV, iv, 136	
VIII, i, 133 } VIII, i, 134 }	IV, iv, 137	Compare. Bhoja adds.
VIII, i, 135	IV, iv, 138	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, i, 136	IV, iv, 139	
VIII, i, 137	IV, iv, 140	
VIII, i, 138	IV, iv, 140	See Vārtika 1.
VIII, i, 139	IV, iv, 141	
VIII, i, 140	IV, iv, 143	Compare.
VIII, i, 141	V, i, 57	
VIII, i, 142	V, i, 60, 61	Compare both.
VIII, i, 143	V, i, 91	Compare.
VIII, i, 144	V, i, 92	
VIII, i, 145	V, i, 104, 106	Bhoja combines both.
VIII, i, 146	V, i, 118	Compare.
VIII, i, 147	V, ii, 39	Compare Vārtika 1.
VIII, i, 148	V, ii, 49	Compare.
VIII, i, 149	V, ii, 50	Compare.
VIII, i, 150	V, ii, 109	Compare Vārtika 2.
VIII, i, 151	V, ii, 122	Compare Vārtika 1.
VIII, i, 152	V, ii, 122	See Kāśikā.
VIII, i, 153		
VIII, i, 154		
VIII, i, 155		
VIII, i, 156		
VIII, i, 157		
VIII, i, 158		
VIII, i, 159	V, iv, 30	Compare Bhāṣya on Vārtika 6.
VIII, i, 160	V, iv, 25	See the Vārtika in the Kāśikā.
VIII, i, 161	IV, iii, 118	See the Gaṇa.
VIII, i, 162	V, iv, 25	See the last Vārtika in the Kāśikā.
VIII, i, 163	V, iv, 30	See Bhāṣya on Vārtika 5.
VIII, i, 164		
VIII, i, 165		
VIII, i, 166		
VIII, i, 167		
VIII, i, 168	V, iv, 103	Compare.
VIII, i, 169	V, iv, 118	Compare.
VIII, i, 170	V, iv, 116	Compare Vārtikas 2 and 3.
VIII, i, 171 } VIII, i, 172 }	V, iv, 122, 123	Compare both.
VIII, i, 173	V, iv, 141	Compare.
VIII, i, 174	V, iv, 153	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, ii, 1	VI, i, 1	Compare.
VIII, ii, 2	VI, i, 7	
VIII, ii, 3	VI, i, 32	
VIII, ii, 4		
VIII, ii, 5		
VIII, ii, 6	VI, i, 35	
VIII, ii, 7	VI, i, 36	
VIII, ii, 8	VI, i, 52	Compare.
VIII, ii, 9	VI, i, 60, 62.	Compare both.
VIII, ii, 10	VI, i, 63	See also the Vārtika.
VIII, ii, 11	VI, i, 70	Compare.
VIII, ii, 12	VI, i, 73	Compare.
VIII, ii, 13	VI, i, 79	See also the Vārtika.
VIII, ii, 14	VI, i, 83	See also the Vārtika.
VIII, ii, 15	VI, i, 83	Compare.
VIII, ii, 16	VI, i, 84, 85.	Compare both.
VIII, ii, 17	VI, i, 85	See the Kāśikā.
VIII, ii, 18	VI, i, 85	See the Kāśikā.
VIII, ii, 19	VI, i, 115	Compare.
VIII, ii, 20	VI, i, 116	Compare.
VIII, ii, 21	VI, i, 117	Compare.
VIII, ii, 22 } VIII, ii, 23 }	VI, i, 118	Bhoja divides.
VIII, ii, 24	VI, i, 119	
VIII, ii, 25	VI, i, 120	
VIII, ii, 26	VI, i, 121	
VIII, ii, 27	VI, i, 127	See the Vārtika in the Kāśikā.
VIII, ii, 28	VI, i, 126	Compare.
VIII, ii, 29	VI, i, 132, 33.	Compare both.
VIII, ii, 30		
VIII, ii, 31	VI, iii, 33	Compare.
VIII, ii, 32	VI, iii, 63	Compare.
VIII, ii, 33	VI, iii, 70	See the Vārtika in the Kāśikā.
VIII, ii, 34	VI, iii, 76	Compare.
VIII, ii, 35	VI, iii, 84	Compare.
VIII, ii, 36	VI, iii, 113	Compare.
VIII, ii, 37	VI, iii, 126	Compare.
VIII, ii, 38	VI, iii, 131	
VIII, ii, 39	VI, iii, 132	Compare.
VIII, ii, 40		
VIII, ii, 41	VI, iii, 133	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, ii, 42	VI, iii, 134	
VIII, ii, 43	VI, iii, 135	
VIII, ii, 44	VI, iii, 136	
VIII, ii, 45	VI, iv, 3, 4	Compare both.
VIII, ii, 46	VI, iv, 9	Compare.
VIII, ii, 47		
VIII, ii, 48	VI, iv, 53	
VIII, ii, 49	VI, iv, 54	
VIII, ii, 50	VI, iv, 55	Compare.
VIII, ii, 51	VI, iv, 58	Compare.
VIII, ii, 52	VI, iv, 75	Compare.
VIII, ii, 53	VI, iv, 72, 73.	Compare both.
VIII, ii, 54	VI, iv, 73, 77.	See also Vārtika on 77.
VIII, ii, 55	VI, iv, 86	Compare.
VIII, ii, 56	VI, iv, 99	Compare.
VIII, ii, 57	VI, iv, 100	
VIII, ii, 58	VI, iv, 102	Compare.
VIII, ii, 59	VI, iv, 103	
VIII, ii, 60	VI, iv, 106	Compare.
VIII, ii, 61	VI, iv, 120	See the Kāśikā.
VIII, ii, 62		
VIII, ii, 63	VI, iv, 154	Compare.
VIII, ii, 64	VI, iv, 141	
VIII, ii, 65	VI, iv, 162	Compare.
VIII, ii, 66	VI, iv, 175	Compare.
VIII, ii, 67	VII, i, 38	Compare.
VIII, ii, 68	VII, i, 47	
VIII, ii, 69	VII, i, 48	Compare.
VIII, ii, 70	VII, i, 49	Compare.
VIII, ii, 71	VII, i, 76	Compare.
VIII, ii, 72	VII, i, 77	
VIII, ii, 73	VII, i, 83	Compare.
VIII, ii, 74	VII, i, 100	
VIII, ii, 75		
VIII, ii, 76		
VIII, ii, 77	VII, ii, 31	Compare.
VIII, ii, 78	VII, ii, 32	Compare.
VIII, ii, 79	VII, ii, 33	
VIII, ii, 80	VII, ii, 34	Compare.
VIII, ii, 81	VII, ii, 64	Compare.
VIII, ii, 82	VII, ii, 69	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, ii, 83	VII, iii, 70	Compare.
VIII, ii, 84	VII, iii, 81	Compare.
VIII, ii, 85 } VIII, ii, 86 }	VII, iii, 95	Compare for both.
VIII, ii, 87	VII, iii, 97	Compare.
VIII, ii, 88		
VIII, ii, 89	VII, iv, 10	See the Kāśikā.
VIII, ii, 90		
VIII, ii, 91		
VIII, ii, 92		
VIII, ii, 93	VII, iv, 35	Compare.
VIII, ii, 94	VII, iv, 36	Compare.
VIII, ii, 95	VII, iv, 37	
VIII, ii, 96	VII, iv, 38	
VIII, ii, 97	VII, iv, 39	Compare.
VIII, ii, 98	VII, iv, 44	Compare.
VIII, ii, 99	VII, iv, 45	Compare.
VIII, ii, 100		
VIII, ii, 101	VII, iv, 64	Compare.
VIII, ii, 102 } VIII, ii, 103 }	VII, iv, 65	Bhoja divides.
VIII, ii, 104	VII, iv, 74	Compare.
VIII, ii, 105	VIII, i, 6	Compare.
VIII, ii, 106	VIII, ii, 3	See the Vārtika in the Kāśikā.
VIII, ii, 107	VIII, ii, 15	Compare.
VIII, ii, 108	VIII, ii, 16	
VIII, ii, 109	VIII, ii, 17	
VIII, ii, 110	VIII, ii, 17	See the Vārtika.
VIII, ii, 111	VIII, ii, 32	Compare Vārtika 1.
VIII, ii, 112	VIII, ii, 61	Compare.
VIII, ii, 113 } VIII, ii, 114 }	VIII, ii, 67	Compare for both.
VIII, ii, 115	VIII, ii, 70	Compare.
VIII, ii, 116	VIII, ii, 71	
VIII, ii, 117		
VIII, ii, 118	VIII, ii, 102	See also the Kāśikā.
VIII, ii, 119	VIII, ii, 87	
VIII, ii, 120	VIII, ii, 88	
VIII, ii, 121	VIII, ii, 90	
VIII, ii, 122		
VIII, ii, 123	VIII, ii, 89	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, ii, 124	VIII, ii, 91	Compare.
VIII, ii, 125	VIII, ii, 92	Compare Vārtika 2.
VIII, ii, 126	VIII, iii, 1	Compare.
VIII, ii, 127	VIII, iii, 7, 8	Compare both.
VIII, ii, 128	VIII, iii, 9	Compare.
VIII, ii, 129	VIII, iii, 11	
VIII, ii, 130	VIII, iii, 49	Compare.
VIII, ii, 131	VIII, iii, 50	Compare.
VIII, ii, 132	VIII, iii, 51	
VIII, ii, 133	VIII, iii, 52	Compare.
VIII, ii, 134	VIII, iii, 53	
VIII, ii, 135	VIII, iii, 54	
VIII, ii, 136	VIII, iii, 56	Compare.
VIII, ii, 137	VIII, iii, 101	Compare.
VIII, ii, 138	VIII, iii, 102	Compare.
VIII, ii, 139	VIII, iii, 104	
VIII, ii, 140	VIII, iii, 103	Compare.
VIII, ii, 141	VIII, iii, 105	
VIII, ii, 142	VIII, iii, 106	
VIII, ii, 143	VIII, iii, 107	Compare.
VIII, ii, 144	VIII, iii, 108	Compare.
VIII, ii, 145		
VIII, ii, 146	VIII, iii, 117	Compare.
VIII, ii, 147		
VIII, ii, 148	VIII, iv, 26	Compare.
VIII, ii, 149	VIII, iv, 27	Compare.
—		
VIII, iii, 1	VI, i, 158	See Vārtika.
VIII, iii, 2	VI, i, 158	See Vārtika.
VIII, iii, 3	VI, i, 158	See Vārtika.
VIII, iii, 4		
VIII, iii, 5	VI, i, 158	
VIII, iii, 6		
VIII, iii, 7	VI, i, 158	See Kāśikā.
VIII, iii, 8		
VIII, iii, 9	VI, iv, 146	Compare.
VIII, iii, 10		
VIII, iii, 11		
VIII, iii, 12		
VIII, iii, 13		

BHOJA—PAṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, iii, 14		
VIII, iii, 15	VI, i, 159	
VIII, iii, 16	VI, i, 160	
VIII, iii, 17		
VIII, iii, 18	VI, i, 160	See Kāśikā.
VIII, iii, 19		
VIII, iii, 20		
VIII, iii, 21		
VIII, iii, 22	VI, i, 160	See Kāśikā.
VIII, iii, 23		
VIII, iii, 24		
VIII, iii, 25		
VIII, iii, 26		
VIII, iii, 27		
VIII, iii, 28		
VIII, iii, 29	VI, i, 163	
VIII, iii, 30	VI, i, 164	
VIII, iii, 31	VI, i, 165	
VIII, iii, 32		
VIII, iii, 33		
VIII, iii, 34		
VIII, iii, 35	VI, i, 166	
VIII, iii, 36		
VIII, iii, 37	VI, i, 167	
VIII, iii, 38	VI, i, 168	Compare.
VIII, iii, 39	VI, i, 169	Compare.
VIII, iii, 40	VI, i, 170	Compare.
VIII, iii, 41	VI, i, 171	See Kāśikā.
VIII, iii, 42	VI, i, 171	Compare.
VIII, iii, 43	VI, i, 172	Compare.
VIII, iii, 44		
VIII, iii, 45	VI, i, 173	Compare.
VIII, iii, 46	VI, i, 173	See Vārtikā.
VIII, iii, 47	VI, i, 174	
VIII, iii, 48	VI, i, 175	
VIII, iii, 49	VI, i, 176	Compare.
VIII, iii, 50	VI, i, 174	See Kāśikā.
VIII, iii, 51	VI, i, 177	Compare.
VIII, iii, 52	VI, i, 178	
VIII, iii, 53	VI, i, 179	Compare.
VIII, iii, 54	VI, i, 180	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, iii, 55	VI, i, 181	Compare.
VIII, iii, 56	VI, i, 182	Compare.
VIII, iii, 57	VI, i, 183	
VIII, iii, 58	VI, i, 184	Compare.
VIII, iii, 59	VI, i, 185	
VIII, iii, 60	VI, i, 186	Compare.
VIII, iii, 61		
VIII, iii, 62		
VIII, iii, 63	VI, i, 187	Compare.
VIII, iii, 64	VI, i, 187	See Vārtika.
VIII, iii, 65	VI, i, 188	
VIII, iii, 66	VI, i, 189	Compare.
VIII, iii, 67	VI, i, 190	
VIII, iii, 68	VI, i, 192	Compare.
VIII, iii, 69	VI, i, 192, 193.	Compare both.
VIII, iii, 70		
VIII, iii, 71		
VIII, iii, 72	VI, i, 194	Compare.
VIII, iii, 73	VI, i, 195	Compare.
VIII, iii, 74	VI, i, 195	See Kāśikā.
VIII, iii, 75	VI, i, 196	Compare.
VIII, iii, 76	VI, i, 197	Compare.
VIII, iii, 77	VI, i, 198	
VIII, iii, 78	VI, i, 199	
VIII, iii, 79	VI, i, 191	See Vārtika.
VIII, iii, 80	VI, i, 200	
VIII, iii, 81	VI, i, 201	
VIII, iii, 82	VI, i, 202	Compare.
VIII, iii, 83 } VIII, iii, 84 }	VI, i, 203	See the Gaṇa.
VIII, iii, 85	VI, i, 203	See Kāśikā.
VIII, iii, 86	VI, i, 205	Compare.
VIII, iii, 87	VI, i, 206	
VIII, iii, 88	VI, i, 207	
VIII, iii, 89	VI, i, 208	Compare.
VIII, iii, 90	VI, i, 209	Compare.
VIII, iii, 91	VI, i, 210	
VIII, iii, 92	VI, i, 211	
VIII, iii, 93	VI, i, 212	
VIII, iii, 94	VI, i, 213	See also Kāśikā.
VIII, iii, 95	VI, i, 214	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, iii, 96	VI, i, 215	Compare.
VIII, iii, 97	VI, i, 216	Compare.
VIII, iii, 98	VI, i, 217	Compare.
VIII, iii, 99	VI, i, 218	Compare.
VIII, iii, 100	IV, iv, 108	Compare.
VIII, iii, 101	IV, iv, 109	Compare.
VIII, iii, 102		
VIII, iii, 103		
VIII, iii, 104		
VIII, iii, 105	VI, i, 219	Compare for both.
VIII, iii, 106		
VIII, iii, 107	VI, i, 220, 221	Compare both.
VIII, iii, 108	VI, i, 222	Compare.
VIII, iii, 109		
VIII, iii, 110	{ Phit Sūtra	
	I, 2	
VIII, iii, 111	I, 3	
VIII, iii, 112	I, 4	
VIII, iii, 113	I, 5	
VIII, iii, 114	I, 6	
VIII, iii, 115	I, 7	
VIII, iii, 116	I, 8	
VIII, iii, 117	I, 9	
VIII, iii, 118	I, 10	
VIII, iii, 119	I, 11	
VIII, iii, 120	I, 12	
VIII, iii, 121	I, 13	
VIII, iii, 122	I, 14	
VIII, iii, 123	I, 15	
VIII, iii, 124		
VIII, iii, 125	I, 16	
VIII, iii, 126	I, 17	
VIII, iii, 127	I, 18	
VIII, iii, 128	I, 19	
VIII, iii, 129	I, 20	Compare.
VIII, iii, 130	I, 21	Compare.
VIII, iii, 131	I, 22	
VIII, iii, 132	I, 23	
VIII, iii, 133	II, 1	
VIII, iii, 134	II, 2	
VIII, iii, 135	II, 3	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, iii, 136	II, 4	
VIII, iii, 137	II, 5	
VIII, iii, 138	II, 7	Compare.
VIII, iii, 139	II, 8	Compare.
VIII, iii, 140	II, 9	
VIII, iii, 141	II, 10	
VIII, iii, 142 } VIII, iii, 143 }	II, 11	
VIII, iii, 144	II, 12	
VIII, iii, 145	II, 13	
VIII, iii, 146	II, 14	
VIII, iii, 147	II, 15	
VIII, iii, 148	II, 16	
VIII, iii, 149	II, 17	
VIII, iii, 150	II, 18	
VIII, iii, 151	II, 19	
VIII, iii, 152	II, 20	
VIII, iii, 153	II, 21	
VIII, iii, 154	II, 22	
VIII, iii, 155	II, 23	
VIII, iii, 156	II, 24	Compare.
VIII, iii, 157	II, 25	
VIII, iii, 158	II, 26	
VIII, iii, 159	III, 1	
VIII, iii, 160	III, 2	
VIII, iii, 161	III, 3	
VIII, iii, 162	III, 4	Compare.
VIII, iii, 163	III, 5	
VIII, iii, 164	III, 6	
VIII, iii, 165	III, 7	
VIII, iii, 166	III, 8	Compare.
VIII, iii, 167	III, 9	
VIII, iii, 168	III, 10	
VIII, iii, 169	III, 11	
VIII, iii, 170	III, 12	
VIII, iii, 171	III, 13	
VIII, iii, 172	III, 14	
VIII, iii, 173	III, 15	
VIII, iii, 174	III, 16	Compare.
VIII, iii, 175	III, 17	Compare.
VIII, iii, 176	III, 18	

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, iii, 177	III, 19	
VIII, iii, 178	IV, 1	
VIII, iii, 179	IV, 2	Compare.
VIII, iii, 180	IV, 3	
VIII, iii, 181	IV, 4	
VIII, iii, 182	IV, 5	
VIII, iii, 183	IV, 6	
VIII, iii, 184	IV, 7	
VIII, iii, 185	IV, 8	
VIII, iii, 186	IV, 9	
VIII, iii, 187	IV, 10	
VIII, iii, 188	IV, 11	
VIII, iii, 189	IV, 12	
VIII, iii, 190	IV, 13	
VIII, iii, 191	IV, 14	
VIII, iii, 192	IV, 15	
VIII, iii, 193	IV, 16	
VIII, iii, 194	IV, 17	
VIII, iii, 195	IV, 18	Compare.
VIII, iii, 196	IV, 19	
VIII, iii, 197	VIII, i, 21	Compare.
VIII, iii, 198	VIII, i, 19	Compare.
VIII, iii, 199 } VIII, iii, 200 }	VIII, i, 27	Compare. See also Gaṇa.
VIII, iii, 201	VIII, i, 28	
VIII, iii, 202	VIII, i, 29	
VIII, iii, 203	VIII, i, 30	
VIII, iii, 204	VIII, i, 31	
VIII, iii, 205	VIII, i, 32	
VIII, iii, 206	VIII, i, 33	
VIII, iii, 207	VIII, i, 34	
VIII, iii, 208	VIII, i, 35	
VIII, iii, 209	VIII, i, 42	Compare.
VIII, iii, 210	VIII, i, 40	
VIII, iii, 211	VIII, i, 37	Compare.
VIII, iii, 212	VIII, i, 39	
VIII, iii, 213	VIII, i, 36	
VIII, iii, 214	VIII, i, 38	
VIII, iii, 215	VIII, i, 41	Compare.
VIII, iii, 216	VIII, i, 43	Compare.
VIII, iii, 217	VIII, i, 47	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI		REMARKS
VIII, iii, 218	VIII, i, 49	Compare.	
VIII, iii, 219	VIII, i, 48		
VIII, iii, 220	VIII, i, 41		
VIII, iii, 221	VIII, i, 45	Compare.	
VIII, iii, 222			
VIII, iii, 223			
VIII, iii, 224	VIII, i, 46		
VIII, iii, 225	VIII, i, 51		
VIII, iii, 226	VIII, i, 52	Compare.	
VIII, iii, 227	VIII, i, 53	Compare.	
VIII, iii, 228	VIII, i, 54		
VIII, iii, 229	VIII, i, 55		
VIII, iii, 230	VIII, i, 56		
VIII, iii, 231	VIII, i, 57	Compare.	
VIII, iii, 232	VIII, i, 58	See Gaṇa.	
VIII, iii, 233	VIII, i, 59	Compare.	
VIII, iii, 234	VIII, i, 60		
VIII, iii, 235	VIII, i, 61		
VIII, iii, 236	VIII, i, 62	Compare.	
VIII, iii, 237	VIII, i, 63	Compare.	
VIII, iii, 238	VIII, i, 64	Compare.	
VIII, iii, 239	VIII, i, 65	Compare.	
VIII, iii, 240 } VIII, iii, 241 }	VIII, i, 67	Compare.	See also the Gaṇa.
VIII, iii, 242			
VIII, iii, 243	VIII, i, 68	Compare.	
VIII, iii, 244	VIII, i, 69	Compare.	
VIII, iii, 245			
VIII, iii, 246	VIII, i, 70		
VIII, iii, 247	VIII, i, 71	Compare.	
VIII, iii, 248			
VIII, iii, 249	II, i, 2	Compare.	
VIII, iii, 250			
VIII, iii, 251			
VIII, iii, 252			
VIII, iii, 253	I, ii, 33		
VIII, iii, 254	I, ii, 34		
VIII, iii, 255	I, ii, 35	Compare.	
VIII, iii, 256	I, ii, 36	Compare.	
VIII, iii, 257	I, ii, 39		
VIII, iii, 258	I, ii, 40		

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, iii, 259	I, ii, 37	Compare.
VIII, iii, 260	I, ii, 38	Compare.
VIII, iii, 261		
VIII, iii, 262		
VIII, iii, 263		
—————		
VIII, iv, 1	V, iv, 68	Compare.
VIII, iv, 2	VI, ii, 1	
VIII, iv, 3	VI, ii, 2	Compare. See also Vārtika.
VIII, iv, 4	VI, ii, 2	See Kāśikā.
VIII, iv, 5	VI, ii, 3	Compare.
VIII, iv, 6	VI, ii, 4	
VIII, iv, 7	VI, ii, 12	Compare.
VIII, iv, 8	VI, ii, 5	Compare.
VIII, iv, 9	VI, ii, 6	
VIII, iv, 10	VI, ii, 7	Compare.
VIII, iv, 11	VI, ii, 8	
VIII, iv, 12	VI, ii, 9	
VIII, iv, 13	VI, ii, 10	
VIII, iv, 14	VI, ii, 11	
VIII, iv, 15	VI, ii, 13	
VIII, iv, 16	VI, ii, 14	
VIII, iv, 17	VI, ii, 15	
VIII, iv, 18	VI, ii, 16	
VIII, iv, 19	VI, ii, 17	
VIII, iv, 20	VI, ii, 19	Compare.
VIII, iv, 21	VI, ii, 18	
VIII, iv, 22	VI, ii, 20	
VIII, iv, 23	VI, ii, 21	
VIII, iv, 24	VI, ii, 22	
VIII, iv, 25	VI, ii, 23	
VIII, iv, 26	VI, ii, 24	See the Gaṇa.
VIII, iv, 27	VI, ii, 29	
VIII, iv, 28	VI, ii, 30	Compare.
VIII, iv, 29	VI, ii, 31	
VIII, iv, 30	VI, ii, 25	
VIII, iv, 31	VI, ii, 26	Compare.
VIII, iv, 32	VI, ii, 27	
VIII, iv, 33	VI, ii, 28	
VIII, iv, 34	VI, ii, 38	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, iv, 35	VI, ii, 39	
VIII, iv, 36	VI, ii, 57	Compare.
VIII, iv, 37	VI, ii, 58	
VIII, iv, 38	VI, ii, 59	
VIII, iv, 39	VI, ii, 60	
VIII, iv, 40	VI, ii, 62	Compare.
VIII, iv, 41	VI, ii, 63	
VIII, iv, 42	VI, ii, 61	
VIII, iv, 43	VI, ii, 46	Compare.
VIII, iv, 44	VI, ii, 47	See Vārtika.
VIII, iv, 45	VI, ii, 48	
VIII, iv, 46	VI, ii, 49	
VIII, iv, 47	VI, ii, 50	
VIII, iv, 48	VI, ii, 51	Compare.
VIII, iv, 49	VI, ii, 52	
VIII, iv, 50	VI, ii, 53	
VIII, iv, 51	VI, ii, 54	Compare.
VIII, iv, 52	VI, ii, 55	
VIII, iv, 53	VI, ii, 56	
VIII, iv, 54	VI, ii, 40	
VIII, iv, 55	VI, ii, 41	
VIII, iv, 56	VI, ii, 42	Bhoja divides.
VIII, iv, 57		
VIII, iv, 58		
VIII, iv, 59	VI, ii, 42	See Vārtika.
VIII, iv, 60	VI, ii, 43	Compare.
VIII, iv, 61	VI, ii, 44	
VIII, iv, 62	VI, ii, 45	
VIII, iv, 63	VI, ii, 33	
VIII, iv, 64	VI, ii, 34	
VIII, iv, 65	VI, ii, 35	
VIII, iv, 66	VI, ii, 37	Bhoja divides , he has many additions also.
VIII, iv, 67		
VIII, iv, 68		
VIII, iv, 69	VI, ii, 36	
VIII, iv, 70	VI, ii, 37	See Kāśikā.
VIII, iv, 71	VI, ii, 32	
VIII, iv, 72	VI, ii, 64	Compare.
VIII, iv, 73	VI, ii, 65	Compare.
VIII, iv, 74	VI, ii, 66	Compare.
VIII, iv, 75	VI, ii, 67	Compare.

BHOJA—PĀṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, iv, 76	VI, ii, 68	Compare.
VIII, iv, 77	VI, ii, 69	
VIII, iv, 78	VI, ii, 70	
VIII, iv, 79	VI, ii, 71	
VIII, iv, 80	VI, ii, 72	Compare.
VIII, iv, 81	VI, ii, 73	
VIII, iv, 82	VI, ii, 74	
VIII, iv, 83	VI, ii, 75	
VIII, iv, 84	VI, ii, 76	Compare.
VIII, iv, 85	VI, ii, 77	
VIII, iv, 86	VI, ii, 78	
VIII, iv, 87	VI, ii, 79	
VIII, iv, 88	VI, ii, 80	Compare.
VIII, iv, 89	VI, ii, 81	Compare.
VIII, iv, 90		
VIII, iv, 91		
VIII, iv, 92	VI, ii, 81	See Kāśikā.
VIII, iv, 93		
VIII, iv, 94		
VIII, iv, 95	VI, ii, 82	
VIII, iv, 96	VI, ii, 83	
VIII, iv, 97	VI, ii, 84	Compare.
VIII, iv, 98	VI, ii, 85	See Gaṇa.
VIII, iv, 99	VI, ii, 86	See Gaṇa.
VIII, iv, 100	VI, ii, 87	See Gaṇa.
VIII, iv, 101	VI, ii, 88	See Gaṇa.
VIII, iv, 102	VI, ii, 89	
VIII, iv, 103	VI, ii, 90	Compare.
VIII, iv, 104	VI, ii, 91	Compare.
VIII, iv, 105	VI, ii, 91	See Vārtika.
VIII, iv, 106	VI, ii, 93	Compare.
VIII, iv, 107	VI, ii, 94	
VIII, iv, 108	VI, ii, 95	
VIII, iv, 109	VI, ii, 96	Compare.
VIII, iv, 110	VI, ii, 97	
VIII, iv, 111	VI, ii, 98	Compare.
VIII, iv, 112	VI, ii, 99	
VIII, iv, 113	VI, ii, 100	Compare.
VIII, iv, 114	VI, ii, 101	
VIII, iv, 115	VI, ii, 102	
VIII, iv, 116	VI, ii, 103	Compare.

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, iv, 117	VI, ii, 104	Compare.
VIII, iv, 118	VI, ii, 105	
VIII, iv, 119	VI, ii, 106	
VIII, iv, 120	VI, ii, 107, 108	Compare both. Bhoja combines.
VIII, iv, 121	VI, ii, 109	
VIII, iv, 122	VI, ii, 110	Compare.
VIII, iv, 123		
VIII, iv, 124	VI, ii, 111	
VIII, iv, 125	VI, ii, 112	
VIII, iv, 126	VI, ii, 113	Compare.
VIII, iv, 127	VI, ii, 114	Compare.
VIII, iv, 128	VI, ii, 115	
VIII, iv, 129	VI, ii, 116	
VIII, iv, 130	VI, ii, 117	
VIII, iv, 131	VI, ii, 118	See the Gaṇa.
VIII, iv, 132	VI, ii, 119	
VIII, iv, 133	VI, ii, 120	
VIII, iv, 134	VI, ii, 121	Compare.
VIII, iv, 135	VI, ii, 122	Compare.
VIII, iv, 136	VI, ii, 123	Compare.
VIII, iv, 137	VI, ii, 124	Compare.
VIII, iv, 138	VI, ii, 125	See the Gaṇa.
VIII, iv, 139	VI, ii, 126	Compare.
VIII, iv, 140	VI, ii, 127	
VIII, iv, 141	VI, ii, 128	Compare.
VIII, iv, 142	VI, ii, 129	
VIII, iv, 143	VI, ii, 130	
VIII, iv, 144	VI, ii, 131	
VIII, iv, 145	VI, ii, 132	
VIII, iv, 146	VI, ii, 133	
VIII, iv, 147	VI, ii, 134	See the Gaṇa.
VIII, iv, 148	VI, ii, 135	See the Gaṇa.
VIII, iv, 149	VI, ii, 136	
VIII, iv, 150	VI, ii, 137	
VIII, iv, 151	VI, ii, 138	
VIII, iv, 152	VI, ii, 140	Compare.
VIII, iv, 153	VI, ii, 141	
VIII, iv, 154	VI, ii, 142	Compare.
VIII, iv, 155		
VIII, iv, 156		
VIII, iv, 157	VI, ii, 144	

BHOJA—PAṆINI CONCORDANCE.

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, iv, 158	VI, ii, 145	Compare.
VIII, iv, 159	VI, ii, 146	See the Gaṇa.
VIII, iv, 160	VI, ii, 146	See the Vārtika.
VIII, iv, 161	VI, ii, 148	
VIII, iv, 162	VI, ii, 147	Compare.
VIII, iv, 163	VI, ii, 147	See Kāśikā.
VIII, iv, 164		
VIII, iv, 165	VI, ii, 149	Compare.
VIII, iv, 166	VI, ii, 150	Compare.
VIII, iv, 167	VI, ii, 151	
VIII, iv, 168	VI, ii, 152	
VIII, iv, 169	VI, ii, 153	Compare.
VIII, iv, 170	VI, ii, 154	Compare.
VIII, iv, 171	VI, ii, 155	Compare.
VIII, iv, 172		
VIII, iv, 173		
VIII, iv, 174		
VIII, iv, 175	VI, ii, 160	See the Kāśikā and the Vārtikas therein.
VIII, iv, 176		
VIII, iv, 177		
VIII, iv, 178		
VIII, iv, 179		
VIII, iv, 180	VI, ii, 161	Compare.
VIII, iv, 181	VI, ii, 162	Compare.
VIII, iv, 182	VI, ii, 163	
VIII, iv, 183	VI, ii, 164	Compare.
VIII, iv, 184	VI, ii, 165	Compare.
VIII, iv, 185	VI, ii, 165	See Vārtika.
VIII, iv, 186	VI, ii, 166	
VIII, iv, 187	VI, ii, 167	
VIII, iv, 188	VI, ii, 169	Compare.
VIII, iv, 189	VI, ii, 168	
VIII, iv, 190	VI, ii, 170	
VIII, iv, 191	VI, ii, 171	Compare for both.
VIII, iv, 192		
VIII, iv, 193	VI, ii, 197	Compare.
VIII, iv, 194	VI, ii, 198	Compare.
VIII, iv, 195	VI, ii, 199	Compare.
VIII, iv, 196	VI, ii, 199	See Vārtika.
VIII, iv, 197	VI, ii, 199	
VIII, iv, 198	VI, ii, 199	
VIII, iv, 199	VI, ii, 199	
VIII, iv, 200	VI, ii, 199	
VIII, iv, 201	VI, ii, 199	
VIII, iv, 202	VI, ii, 199	
VIII, iv, 203	VI, ii, 199	
VIII, iv, 204	VI, ii, 199	
VIII, iv, 205	VI, ii, 199	
VIII, iv, 206	VI, ii, 199	
VIII, iv, 207	VI, ii, 199	
VIII, iv, 208	VI, ii, 199	
VIII, iv, 209	VI, ii, 199	
VIII, iv, 210	VI, ii, 199	
VIII, iv, 211	VI, ii, 199	
VIII, iv, 212	VI, ii, 199	
VIII, iv, 213	VI, ii, 199	
VIII, iv, 214	VI, ii, 199	
VIII, iv, 215	VI, ii, 199	
VIII, iv, 216	VI, ii, 199	
VIII, iv, 217	VI, ii, 199	
VIII, iv, 218	VI, ii, 199	
VIII, iv, 219	VI, ii, 199	
VIII, iv, 220	VI, ii, 199	
VIII, iv, 221	VI, ii, 199	
VIII, iv, 222	VI, ii, 199	
VIII, iv, 223	VI, ii, 199	
VIII, iv, 224	VI, ii, 199	
VIII, iv, 225	VI, ii, 199	
VIII, iv, 226	VI, ii, 199	
VIII, iv, 227	VI, ii, 199	
VIII, iv, 228	VI, ii, 199	
VIII, iv, 229	VI, ii, 199	
VIII, iv, 230	VI, ii, 199	
VIII, iv, 231	VI, ii, 199	
VIII, iv, 232	VI, ii, 199	
VIII, iv, 233	VI, ii, 199	
VIII, iv, 234	VI, ii, 199	
VIII, iv, 235	VI, ii, 199	
VIII, iv, 236	VI, ii, 199	
VIII, iv, 237	VI, ii, 199	
VIII, iv, 238	VI, ii, 199	
VIII, iv, 239	VI, ii, 199	
VIII, iv, 240	VI, ii, 199	
VIII, iv, 241	VI, ii, 199	
VIII, iv, 242	VI, ii, 199	
VIII, iv, 243	VI, ii, 199	
VIII, iv, 244	VI, ii, 199	
VIII, iv, 245	VI, ii, 199	
VIII, iv, 246	VI, ii, 199	
VIII, iv, 247	VI, ii, 199	
VIII, iv, 248	VI, ii, 199	
VIII, iv, 249	VI, ii, 199	
VIII, iv, 250	VI, ii, 199	
VIII, iv, 251	VI, ii, 199	
VIII, iv, 252	VI, ii, 199	
VIII, iv, 253	VI, ii, 199	
VIII, iv, 254	VI, ii, 199	
VIII, iv, 255	VI, ii, 199	
VIII, iv, 256	VI, ii, 199	
VIII, iv, 257	VI, ii, 199	
VIII, iv, 258	VI, ii, 199	
VIII, iv, 259	VI, ii, 199	
VIII, iv, 260	VI, ii, 199	
VIII, iv, 261	VI, ii, 199	
VIII, iv, 262	VI, ii, 199	
VIII, iv, 263	VI, ii, 199	
VIII, iv, 264	VI, ii, 199	
VIII, iv, 265	VI, ii, 199	
VIII, iv, 266	VI, ii, 199	
VIII, iv, 267	VI, ii, 199	
VIII, iv, 268	VI, ii, 199	
VIII, iv, 269	VI, ii, 199	
VIII, iv, 270	VI, ii, 199	
VIII, iv, 271	VI, ii, 199	
VIII, iv, 272	VI, ii, 199	
VIII, iv, 273	VI, ii, 199	
VIII, iv, 274	VI, ii, 199	
VIII, iv, 275	VI, ii, 199	
VIII, iv, 276	VI, ii, 199	
VIII, iv, 277	VI, ii, 199	
VIII, iv, 278	VI, ii, 199	
VIII, iv, 279	VI, ii, 199	
VIII, iv, 280	VI, ii, 199	
VIII, iv, 281	VI, ii, 199	
VIII, iv, 282	VI, ii, 199	
VIII, iv, 283	VI, ii, 199	
VIII, iv, 284	VI, ii, 199	
VIII, iv, 285	VI, ii, 199	
VIII, iv, 286	VI, ii, 199	
VIII, iv, 287	VI, ii, 199	
VIII, iv, 288	VI, ii, 199	
VIII, iv, 289	VI, ii, 199	
VIII, iv, 290	VI, ii, 199	
VIII, iv, 291	VI, ii, 199	
VIII, iv, 292	VI, ii, 199	
VIII, iv, 293	VI, ii, 199	
VIII, iv, 294	VI, ii, 199	
VIII, iv, 295	VI, ii, 199	
VIII, iv, 296	VI, ii, 199	
VIII, iv, 297	VI, ii, 199	
VIII, iv, 298	VI, ii, 199	
VIII, iv, 299	VI, ii, 199	
VIII, iv, 300	VI, ii, 199	

APPENDIX I

BHOJA	PĀṆINI	REMARKS
VIII, iv, 199	VI, ii, 175	Compare.
VIII, iv, 200	VI, ii, 176	Compare.
VIII, iv, 201	VI, ii, 177	
VIII, iv, 202	VI, ii, 178	
VIII, iv, 203	VI, ii, 179	Compare.
VIII, iv, 204	VI, ii, 180, 181	Bhoja combines.
VIII, iv, 205	VI, ii, 182	Compare.
VIII, iv, 206	VI, ii, 183	
VIII, iv, 207	VI, ii, 184	Compare.
VIII, iv, 208	VI, ii, 184	See Kāśikā.
VIII, iv, 209		
VIII, iv, 210		
VIII, iv, 211	VI, ii, 185	
VIII, iv, 212	VI, ii, 186	
VIII, iv, 213	VI, ii, 187	Compare.
VIII, iv, 214	VI, ii, 188	
VIII, iv, 215	VI, ii, 189	
VIII, iv, 216	VI, ii, 190	
VIII, iv, 217	VI, ii, 191	
VIII, iv, 218	VI, ii, 192	
VIII, iv, 219	VI, ii, 193	Compare. See also Gaṇa.
VIII, iv, 220		
VIII, iv, 221	VI, ii, 194	See the Gaṇa.
VIII, iv, 222	VI, ii, 195	
VIII, iv, 223	VI, ii, 196	Compare.
VIII, iv, 224	VIII, ii, 2	Compare.
VIII, iv, 225		
VIII, iv, 226	VIII, ii, 100	Compare.
VIII, iv, 227	VIII, ii, 103	Compare.
VIII, iv, 228	VIII, ii, 104	Compare.
VIII, iv, 229	VIII, ii, 6	Compare.
VIII, iv, 230	VIII, ii, 4	Compare.
VIII, iv, 231	VIII, ii, 6	Compare.
VIII, iv, 232		

APPENDIX II

CORRECTIONS AND EMMENDATIONS.

The corrections and emendations given below consists of corrections of misprints and suggestions, based upon the Aṣṭādhyāyī of Pāṇini, the Mahābhāṣya and the Kāśikā.

१. १. ८३	Read वृद्धिर्यस्याचा-	२. ३. ५४	Read शिवशेरातौ
१. १. ११०	इञ् [उञ्]	२. ४. ३२	and ३४ Prefer the read-
१. १. ११५	foot-note ३ thus:—		ing in the foot-notes.
	A. मख्याति	२. ४. १६१	Read रिञ्च वा
१. १. ११८	चवाहाहै	२. ४. १७६	Prefer the reading in the
१. १. १२६	Prefer the B reading in		foot-note.
	the foot-note.	२. ४. १९४	Read चानहोरात्राणाम्
१. १. १८४	Read प्राक् पाशपः	२. ४. २०३	Prefer the reading in the
१. १. २०५	शमोऽदर्शने		foot-note.
१. २. १२	Prefer the reading in the	२. ४. २११	Read अयदि
	foot-note.	२. ४. २३५	वाग्ने
१. ३. ४२	Read श्वेताश्वतर	२. ४. २६४	रुधा [रुध]
१. ३. ५२	नोपगान	३. १. ७४	तपःकर्मकाच्च
१. ३. ७३	इलुवश्च	३. १. १४०	द्युद्भयो
१. ३. ११४	नुपसर्गात्	३. १. २८४	व्यवहृपणोः
१. ३. १४४	यानिरोधेषु	३. १. २९५	अकमे
१. ३. १५४	कृपि	३. १. ३०२	च [वा]
१. ३. १८२	चाव्यसम्	३. २. १०९	विचक्षण
१. ३. २२६	Read गस्यकन्	३. २. ११६	जहि कर्मणा
१. ४. ३४	Prefer the reading in the	३. ३. १०९	तरुणा
	foot-note.	३. ३. १३२	रात्राहानुवाकाः
१. ४. ४०	Read खरी [खारी]	३. ४. ५२	डीष्
१. ४. १८४	अर्हः	३. ४. ७०	नागस्थूलकुण्ड
१. ४. २१६	सूर्य [सूय]	४. १. ५५	बभ्रोः
१. ४. २२०	जुचङ्गम्य	४. १. ७९	Prefer the reading in the
			foot-note.
१. ४. २३९	पापतिः	४. १. ८७	Read यस्कलम्य
२. १. १११	हुङ्जुकौ	४. १. १०४	इतोऽनिञ्चः
२. १. १२४	इभिचपोः	४. १. ११९	द्रक् च
२. २. ४६	• उषेः	४. १. १६४	पुत्रान्ताद्वा
२. २. १८४	रास्नासाज्ञा	४. १. १७२	Prefer the reading in the
२. २. २०३	अचैस्तृणे		foot-note.

CORRECTIONS AND EMENDATIONS.

On page 129 read the numbers	६. ३. ७९	Read मा [वा]
thus:—२०९, २१०, २११	६. ३. १०३	उतप्रापिति
४. २. ४ Read पीताभ्यामन्कनौ	६. ४. ५२	अंसंयुद्धौ
४. २. ११० अरीहण.	६. ४. १५४	श्विदीडी
On page 137 read the numbers	७. १. ३३	हृन्मगसिन्ध्वोः
thus:—१४६, १४७, १४८, १४९	७. २. ३८	वहुवचने
४. ३. ९९ Read परावरा-	७. २. ६२	देर्लिटि
४. ३. १११ परो	७. ४. १७६	लोट्टि
४. ३. १२० अवोध	८. १. ४२	किर्किनौ
४. ३. १३७ क्रीत	८. १. ५४	This number is omitted by mistake.
४. ३. १८३ अध्या	८. २. ९६	Read कारके [काटके]
४. ३. २०९ शस्त्र	८. २. १२९	पायौ
४. ४. ८८ कन्यार्थ	८. ३. १	this sūtra thus:— स्वरः सति शिषो बली- यानविकरणस्य
४. ४. १०७ Prefer the reading in the foot-note.	८. ३. ११.	वायौ [पायौ]
४. ४. १८४ Read नहू च	८. ३. १७६	कपाला [कपालपला]
४. ४. १९३ थ्यन्	८. ४. ११	निघाते
५. १. १२ बतोरिहू	८. ४. १७	सुखप्रिययोः
५. १. ४१ Prefer the foot-note reading	८. ४. ९५	भ्राष्ट्रयटं
५. १. ८८ After this sūtra, add the following sūtra—चित्त- वति नित्यम्	८. ४. १०५	वाधयश्चादीनां
५. १. १७१ Read श्रोत्रियादलोपश्च	८. ४. २२८	क्षियादीः
५. ४. २ संख्यैका	Page 316. Add as the second line in column three, the follow- ing:—दृणातेः कित् ५7	
५. ४. ४१ रजातौ	364 Read I, iv, 19 III, ii, 14	
५. ४. १६१ धनुषोऽनञ्	392 II, ii, 40 III, iii, 27	
६. १. ५ नन्द्रास्सं	397 II, iv, 268	
६. १. १०९ एव	398 III, i, 15 III, iv, 85	
६. १. १३९ प्रगृह्यः	402 III, i, 148 1, iii, 108	
६. २. ७ Prefer the reading in the foot-note.	436—437 Change iii in the second column into iv	
६. ३. ९ Prefer the reading in the foot-note.	491 Change i in column 2 (Pāṇini) in lines 11—25 into ii	
६. ३. ६९ Read अयामन्ता		

MADRAS UNIVERSITY SANSKRIT SERIES

WORKS ALREADY PUBLISHED

	Rs.	A.	P.
Ṛgvedānukramaṇī of Mādhavabhaṭṭa	3	8	0
Sphoṭasiddhi of Maṇḍanamiśra	3	0	0
Taittirīyaprātiśākhya with Māhiṣeya Bhāṣya	2	0	0
Līṅgānuśāsana of Harṣavardhana	1	8	0
Uṇādisūtravṛtti of Śvetavanavāsin	3	0	0
Uṇādisūtravṛtti of Nārāyaṇa	2	8	0
Bṛhaṭī with Ṛjuvimalā [Tarkapāda] Part I	5	0	0
Bṛhaṭī with Ṛjuvimalā [Tarkapāda] Part II with Pariśiṣṭa of Śālikanātha.	2	8	0
Vājasaneyiprātiśākhya with two commentaries	4	0	0
Uṇādisūtravṛtti of Durgasimha and Bhoja	3	0	0
Ṛgvedabhāṣya of Skandasvāmin [1st Aṣṭaka]	6	0	0
Brahmasūtrasāṅkarabhāṣya with the Prakāṭārthavivarāṇa Vol. I.	6	0	0
Sāhityaratnākara [Bulletin]	1	0	0
Raghunāthābhyudaya [Bulletin]	1	0	0
Nānārthasaṅgraha of Ajayapāla	1	8	0
Sarasvatīkaṇṭhābharaṇa of Bhoja	6	0	0

IN THE PRESS

- Mīmāṃsānayaviveka with the commentary of Ravideva [Tarkapāda].
- Mīmāṃsāślokaṽrtika with the commentary of Uṁveka.
- Auṇādikapadārṇava of Perusūri
- Brahmasūtrasāṅkarabhāṣya with the Prakāṭārthavivarāṇa Vol. II.
- Daśapādīvṛtti.
- Fragments of Hārīta Dharmasūtra [Bulletin].

WORKS UNDER PREPARATION

BY

T. R. CHINTAMANI, M.A., PH. D.

---

1. The Bhagavadgītā of the Kashmirian Recension with the commentary of Rāmakaṇṭha.
  2. Pramāṇamālā of Ānandabodha with the commentary of Citsukha. [Bulletin.]
  3. Kauṣītaki Śrauta Sūtra.
  4. Śūmbavya Gṛha Sūtra with the commentaries of Bhavatrāta and Śvetadatta.
  5. The Nāmaliṅgānuśāsana with the commentaries of Subhūti and Rāyanukūṭa.
  6. Śābdikābharṇa of Hariyogimīśra.
  7. Saṅkarsakāṇḍabhāṣya of Devasvāmin.
  8. The Brahmasūtrabhāṣya of Bhāskara.
-

